JĀTAKATTHAVAṆṆANĀ

BY

V. FAUSBØLL.

THE

JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

VOL IV

Published for the Pali Text Society
by
LUZAC AND COMPANY, LTD.
46 Great Russell Street, London, W.C.1
1963

First published, (by Trübner & Co.) 1887
Reprinted (Pali Text Society) - - 1963

PRINTED IN GREAT BRITAIN BY OFFSET LITHOGRAPHY BY
BILLING AND SONS LTD., GUILDFORD AND LONDON

TO

COLONEL DUNCAN

LATE BRITISH RESIDENT AT MANDALAY

AND

THE REV. SUBHŪTI

BUDDHIST PRIEST IN CEYLON

WITHOUT WHOSE MATERIAL ASSISTANCE IN PROVIDING ME WITH MANUSCRIPT I SHOULD NOT HAVE BEEN ABLE TO EDIT THE JĀTAKA

THIS VOLUME IS MOST RESPECTFULLY INSCRIBED.

PRELIMINARY REMARKS 5.

My MSS. for this volume have been the same as for the former: C^k C^s B^d and occasionally B^s, and further B^f from p. 1 to p. 242.

I have, it is true, in 1885 from Prince Devawongse, Minister of Foreign Affairs to the King of Siam, received a Pāli-Siamese MS. containing part of the Jātaka, but that does not go farther than to the Macchajātaka, vol. II p. 178 of the printed text.

This Siamese MS. begins, differently from C, in the following way[1]:

NAMO etc.

Vanditvā sirasā setṭhaṁ
Buddham appaṭipuggalaṁ
ñeyyasāgaram uttiṇṇaṁ
tiṇṇaṁ saṁsārasāgaraṁ |
Tatheva paramaṁ santaṁ
gambhiraṁ duddhasaṁ aṇuṁ
bhavābhavakaraṁ suddhaṁ
Dhammaṁ saddhammapūjitaṁ |
Tatheva panaghaṁ Saṁghaṁ
asaṁga saṁgham uttamaṁ
uttama dakkhiṇeyyānaṁ
santindriyam anāsavaṁ |
Takanatassa etassa paṇāmena visesato
ratanattaye visese navisesādare name |

Dhirātidhiradhirehi āgamaññūhi viññūhi apādānatthakathaṁ bhante kātabbau ti visesato punappanādareneva yācito haṁ yasassati tasmā-haṁ sāpadānassa sesato dīpissa Piṭakattaye yathā Pāḷinayeneva atthasaṁvaṇṇanaṁ bhu subhaṁ

---

[1] Being unable to correct the text in all instances, I prefer giving it as it stands in the Codex.

Kena kattha kadā c' etaṁ
bhāsitaṁ dhammam uttamaṁ
kimattha bhāsitaṁ c' etaṁ
etaṁ vatvā vidhiṁ tato
Nidānakosasallatthaṁ ca
sukhattahaṇadhāraṇā
tasmā tantaṁ vidhiṁ patvā
pubbāparavisesataṁ
Purāṇasihaḷabhāsāya
Porāṇaṭṭhakathāyaṁ ca
ṭhapitaṁ taṁ na sādheti
sādhūnaṁ tacciticcitaṁ
Tasmā tam upanissāya
Porāṇaṭṭhakathānayam
vivajjetvā viruddhatthe
visesatthappakāsayaṁ
visesavaṇṇanaṁ seṭṭhaṁ
karissām' atthavaṇṇanan ti

ca paṭiññātatā [1] | Sā panāyamamadānassatthavaṇṇanā dūrenidānaṁ etc.

But looking at the various readings of different Jātakas of the MS., I find that it agrees with C in as many instances as with B, besides having several readings of its own.

Therefore, if we are to judge from this MS. alone, there really appear to be three different redactions of the canonical Buddhist writings, a Cingalese, a Burmese and a Siamese (C. B. S.), the last of which takes up, it seems, an intermediate position between the two former.

Kopenhagen, April 3, 1887.

---

[1] The previous passage is in the Codex written out in one without any punctuation and without the verses being marked.

ABBREVIATIONS.

1. A. = atīte.
   B. or Bo. = Bodhisatto.
   Bh. = Bhagavā.
   D. = Dasabalo.
   G. = Gotamo.
   M. = Mahāsatto.
   R. = rajjaṁ.
   S. = Satthā.
   T. = Tathāgato.
   V. = viharanto.
2. A. ā. = atītaṁ āhari.
   A. B. = atīte Bārāṇasiyaṁ.
   A. k. = ārabbha kathesi.
3. Dh. k. s. = dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ.
   E. k. s. = etarahi kathāya sannisinnā.
   S. J. v. = Satthā Jetavane viharanto.
4. S. p. j. s. = saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi.
5. A. B. Br. r. k. = Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente.
6. S. i. d. ā. j. s. = Satthā imaṁ desanaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi.
7. I. d. ā. s. p. j. s. = imaṁ desanaṁ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Page 4 l 35 read C^{k} Bf.

— 5 l. 36 read [11] C^{ks} and [14] C^{ks}

— 15 l. 29 add: 4. Cfr. Morris, B & C. p. 74.

— 22 l 28 add: 5. Cfr. Morris, B & C p. 86.

— 27 l 32 add: 6. Cfr. Morris, B & C. p. 99.

— 43 l 16 read yañce

— 47 l 24 dele ,

— 54 l 22 read aññatra.

— 62 l 26 read r k Bodhisatto

— 71 l 18 add: (Cfr III $\frac{313}{10\ 11}$).

— 71 l 24 add: (Cfr Milindap p. 402).

— 71 l 31 read ruddho

— 100 l 32 add· 3 Cfr Morris, B & C p 89.

— 101 l 23 read (III $\frac{29}{4}$).

— 107 l 16 read tāyam eva

— 109 l. 1 read jinnatarāsīti

— 119 l 30 add: 6. Cfr. Morris B. & C. p. 92

— 236 l 32 add. 7 Cfr Morris, B & C p 73.

— 286 l 22 read ramaṇīyā

— 320 l 14 all three MSS. posemi for pesemi?

— 320 l 33 read Pischel for Morris

— 371 l. 20 add: (Cfr $^{362}_{25}$).

— 375 l 25 add: 1 Cfr Morris, B. & C p. 88

— 398 l 6 add: (Cfr. Saṃyutta-Nikaya ed. by L Feer p 2).

— 413 l 3 read jīvitapariccaġam

— 494 l 31 add after [10]: so B^{d} for -pariyayam.

Vol III Preliminary Remarks after Rangoon add: (Bf).

— 24 l 1 add. (Cfr Milinda p 172).

— 32 l 26 add: (Cfr. Milinda p. 220).

— 98 l 25 read Poṭṭhapādā

— 109 l 11 add: (Cfr supra p 24 l. 22).

— 120 l. 23 add: (Cfr II $\frac{365}{8}$).

Vol. III. 157 l. 8 read osiñcaṁ.
— 165 l. 6 read pādena.
— 196 l. 10 add (Cfr. Suttanipāta v. 253 etc.)
— 223 l. 15 read appapañño.
— 254 l. 23 read āharitvā
— 264 l. 22 read sirīsayanaṁ.
— 281 l 5 read gaṇhitukāmā.
— 305 l. 16 add: (Cfr. Saṁyutta p. 204—205).
— 331 l. 6 add: (Cfr. II $\frac{51}{25}$ $\frac{52}{6}$).
— 347 l. 32 read Bf -sambha-.
— 371 l. 25 read ruyha.
— 411 l. 6 read sīlasaṁvuto.
— 450 l. 21 read mamêdaṁ (cfr. p. 446 l. 12) or mamā-y-idaṁ.
— 471 l. 20 add: (Cfr. Saṁyutta p. 31).
— 472 l. 10 etc. add: (Cfr. Saṁyutta p. 20—22).

X. DASANIPĀTA.

1. Catudvārajātaka.

Catudvāramidaṁ nagaran ti. Idaṁ S. J. v. ekaṁ dubbacaṁ[1] ā. k. Paccuppannavatthuṁ Navanipātassa paṭhamajātake vitthāritam eva. idha pana S. taṁ bhikkhuṁ „saccaṁ kira tvaṁ dubbaco" ti pucchitvā „saccaṁ bhante" ti vutte „pubbe pi tvaṁ bhikkhu dubbacatāya paṇḍitānaṁ vacanaṁ akatvā khuracakkaṁ āsādesîti[3]" vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Kassapadasabalassa kāle Bārāṇasiyaṁ asītikoṭivibhavassa seṭṭhino[4] putto Mittavindako nāma ahosi. Tassa mātāpitaro sotāpannā ahesuṁ, so pana dussīlo assaddho. Atha naṁ aparabhāge pitari kālakate[5] mātā kuṭumbaṁ vicārentī āha: „tāta tayā dullabhamanussattaṁ[6] laddhaṁ, dānaṁ dehi, sīlaṁ rakkha[7], uposathakammaṁ kara[8], dhammaṁ suṇāhîti". „Amma na mayhaṁ dānādīhi attho, mā maṁ kiñci avaca, ahaṁ yathākammaṁ gamissāmîti" evaṁ vadantam[9] pi naṁ ekadivasaṁ puṇṇamuposathadivase mātā āha: „tāta, ajja abhilakkhito mahāuposathadivaso, ajja uposathaṁ samādiyitvā vihāraṁ gantvā sabbarattiṁ dhammaṁ sutvā ehi, ahaṁ te sahassaṁ dassāmîti". So „sādhū" 'ti dhanalobhena uposathaṁ samādiyitvā bhuttapātarāso vihāraṁ gantvā divasaṁ vītināmetvā rattiṁ yathā ekam pi dhammapadaṁ kaṇṇaṁ na paharati tathā

---

[1] Bd dubbacabhikkhuṁ. [2] Bd adds bhikkhu. [3] Cks -do-, Bd āharesîti, Bs bhārasîti. [4] Bd adds eko. [5] Bd kālaṅka-. [6] Bd -bhamma-. [7] Bd -khāhi [8] Bd karohi. [9] Bd caran-.

ekasmiṁ padese nipajjitvā niddaṁ okkamitvā punadivase pāto
va mukhaṁ dhovitvā gehaṁ gantvā nisīdi. Mātā pan'assa
„ajja me putto dhammaṁ sutvā pāto va dhammakathikatheraṁ[1]
ādāya āgamissatîti" yāguṁ[2] khādaniyaṁ bhojaniyaṁ paṭiyāde-
5 tvā āsanaṁ paññāpetvā[3] tassâgamanaṁ[4] patimānentī[5] taṁ eka-
kaṁ āgataṁ disvā „tāta dhammakathiko kena nânīto[6]" ti vatvā
„na mayhaṁ dhammakathiken'[7] attho" ti vutte[8] „tena hi yā-
guṁ[9] pivā" 'ti āha. So „tumhehi mayhaṁ sahassaṁ paṭi-
sutaṁ, taṁ tāva me detha, pacchā pivissāmîti" āha. „Piva tāta,
10 pacchā[10] gaṇhissasîti". „Gahetvā va pivissāmîti". Ath' assa
mātā sahassabhaṇḍikaṁ purato ṭhapesi. So yāguṁ[9] pivitvā
sahassabhaṇḍikaṁ gahetvā vohāraṁ karonto nacirass' eva
vīsaṁ[11] satasahassaṁ uppādesi. Ath' assa etad ahosi: „nāvaṁ
upaṭṭhapetvā[12] vohāraṁ karissāmîti". So nāvaṁ upaṭṭhapetvā[12]
15 „amma ahaṁ nāvāya vohāraṁ karissāmîti" āha. Atha naṁ
mātā „tvaṁ tāta ekaputtako, imasmiṁ ghare dhanam pi ba-
huṁ[13], samuddo anekādīnavo, mā gamîti" vāresi. So „ahaṁ
gamissām' eva, na sakkā maṁ vāretun" ti vatvā „ahaṁ[14] tāta
vāressāmîti" mātarā hatthe gahito[15] hatthaṁ vissajjāpetvā
20 mātaraṁ paharitvā pātetvā antaraṁ katvā gantvā[16] nāvāya sam-
uddaṁ pakkhandi. Nāvā sattame divase Mittavindakaṁ nissāya
samuddapiṭṭhe niccalā aṭṭhāsi. Kālakaṇṇisalākā vāriyamānā[17]
Mittavindakass' eva hatthe tikkhattuṁ pati. Ath' assa uḷum-
paṁ[18] datvā „imaṁ ekaṁ nissāya bahū[19] mā vinassantū" 'ti
25 taṁ samudde[20] khipiṁsu, tāvad eva nāvā javena samuddaṁ[21]
pakkhandi. So pi uḷumpe[22] nipajjitvā ekaṁ dīpaṁ[23] pāpuṇi.
Tattha phaḷikavimāne[24] catasso petiyo addasa. Tā sattāhaṁ

[1] B^d -kattheram. [2] C^{ks} -gu. [3] B^d pañña-. [4] B^d tassa āg-. [5] B^d paṭimāntena
[6] C^k tena āni-, B^d kena nānito. C^b B^a kena ā-. [7] B^d -na. [8] C^{ks} -o. [9] B^d
-gum. [10] B^d adds te dassāmīti. [11] B^d vīsasahassāḍhikaṁ, B^s vīsatisahassādhika.
[12] B^d upaṭha-, C^{ks} uṭṭhā-. [13] B^d -hu, C^s -huṁ corr. to hu. [14] B^d ahantaṁ.
[15] B^d adds pi. [16] B^d omits ga-. [17] all three MSS. -salākaṁ, C^s vāpiya-, B^d cāriya-
māno, B^s karīyamāno. [18] C^s uln- corr. to uḷu-, B^d ulu-. [19] C^{ks} -u. [20] B^d -dda-
piṭhe. [21] B^d mahāsa-. [22] B^d ulu-. [23] B^d dipakaṁ, C^s ekadipakaṁ. [24] C^s B^d -li-.

dukkhaṁ anubhavanti sattāhaṁ sukhaṁ. So tāhi saddhiṁ dibbasampattiṁ anubhavi. Atha naṁ tā[1] dukkhānubhavanatthāya gacchamānā „sāmi, mayaṁ sattame divase āgamissāma, yāva mayaṁ āgacchāma tāva anukkaṇṭhamāno idh' eva vasā" 'ti vatvā agamaṁsu. So taṇhāvasiko hutvā tasmiṁ yeva phalake nipajjitvā puna samuddapiṭṭhena gacchanto aparam pi dīpaṁ[2] patvā tattha rajatavimāne aṭṭha petiyo disvā eten' eva upāyena aparasmiṁ dīpake maṇivimāne soḷasa aparasmiṁ[3] kanakavimāne dvattiṁsa petiyo disvā tāhi saddhiṁ dibbasampattiṁ anubhavitvā tāsam pi dukkhaṁ anubhavituṁ gatakāle puna samuddapiṭṭhena gacchanto ekaṁ pākāraparikkhittaṁ catudvāraṁ[4] nagaraṁ[5] addasa, ussadanirayo[6] kira so bahunnaṁ[7] nerayikasattānaṁ kammakaraṇānubhavanaṭṭhānaṁ[8], Mittavindakassa pana alaṁkatapaṭiyattaṁ nagaraṁ viya hutvā upaṭṭhāsi. So „imaṁ nagaraṁ pavisitvā rājā bhavissāmîti" cintetvā pavisitvā khuracakkaṁ ukkhipitvā[9] paccamānaṁ nerayikasattaṁ addasa, ath' assa taṁ[10] tassa sīse khuracakkaṁ padumaṁ[11] hutvā upaṭṭhāsi, ure pañcaṅgikabandhanaṁ[12] uracchadapasādhanaṁ hutvā sarīrato galantaṁ[13] lohitaṁ lohitacandanavilepanaṁ[14] hutvā paridevanasaddo madhuragītasaddo[15] hutvā upaṭṭhāsi. So tassa santikaṁ gantvā „bho purisa ciraṁ tayā paḍumaṁ dhāritaṁ, dehi me etan" ti āha. „Samma, na-y-idaṁ padumaṁ, khuracakkaṁ[16] etan" ti. „Tvaṁ mayhaṁ adātukāmatāya evaṁ vadasîti". Nerayikasatto cintesi: „mayhaṁ kammaṁ khīṇaṁ bhavissati, iminâpi mayā viya mātaraṁ paharitvā āgatena bhavitabbaṁ, dassāmi 'ssa khuracakkan" ti. Atha naṁ „ehi bho, gaṇha imaṁ paduman[17]" ti vatva khuracakkaṁ tassa sīse khipi. taṁ tassa matthakam[18] piṁsamānaṁ[19] bhassi. Tasmiṁ khaṇe

---

[1] Bd adds tattha. [2] Bd dipakaṁ. [3] Bd adds dipake. [4] Bd - ra. [5] Bd -ram. [6] Cks -dā-. [7] Bd -hūnaṁ [8] Cks -bhāvaṭṭhā-. [9] Bd adds sīse. [10] Ck naṁ, Bd omits taṁ. [11] Bd adds viya. [12] Bd -kaṁba-. [13] Bd gaḷ-. [14] Bd omits lohita, and adds viya. [15] Bd -rasarogi-, and adds viya. [16] Cks -kam. [17] Bd iman, omitting pa-. [18] Cks -kaṁ. [19] Cks pisamānaṁ, Bs khipamanaṁ.

Mittavindako tassa khuracakkabhāvaṁ ñatvā „tava khuracakkaṁ gaṇha, tava khuracakkaṁ gaṇhā" 'ti vedanāmatto[1] paridevi. Itaro antaradhāyi. Tadā Bodhisatto[2] mahantena parivārena ussadacārikam caramāno taṁ ṭhānaṁ pāpuṇi. Mittavindako
5 taṁ ulloketvā[3] „sāmi devarāja, idaṁ maṁ[4] cakkaṁ saṇhakaraṇī[5] viya tilāni piṁsamānaṁ[6] otarati, kin nu kho mayā pāpaṁ katan[7]" ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Catudvāram idaṁ nagaraṁ āyasaṁ daḷhapākāraṁ[8],
oruddhapatiruddho[9] 'smi, kiṁ pāpaṁ pakatam mayā. 1.

10 2. Sabbe apihitā[10] dvārā, oruddho 'smi yathā dvijo,
kimādhikaraṇaṁ yakkha cakkābhinihato ahan ti. 2.

Tattha daḷhapākāran ti thirapākāraṁ, daḷhatoraṇan ti pi pāṭho, thiradvāran ti attho, oruddhapatiruddhosmîti anto katvā samantā pākārena ruddho, palāyanaṭṭhānaṁ na paññāyati, kiṁ pāpaṁ pakatan ti kin nu kho
15 mayā pāpakammaṁ kataṁ, apihitā ti thakitā, yathā dvijo[11] ti pañjare pakkhitto sakuṇo viya, kimādhikaraṇan ti[12] kiṁ kāraṇaṁ, cakkābhinihato ti cakkena abhinihato.

Ath' assa devarājā[13] kāraṇaṁ kathetuṁ[14] cha gāthā abhāsi:

3. Laddhā satasahassāni atirekāni vīsati
20 anukampakānaṁ ñātīnaṁ vacanaṁ samma nâkari. 3.

4. Laṁghī samuddaṁ pakkhandi sāgaraṁ appasiddhikaṁ,
catūhi[15] aṭṭh' ajjhagamā aṭṭhāhi pi ca[16] soḷasa (= III p. 207.) 4.

5. Soḷasāhi[17] ca battiṁsa[18], atriccho[19] cakkam āsado,
icchāhatassa posassa cakkaṁ bhamati matthake. 5.

25 6. Uparivisālaṁ duppūraṁ icchāvisaṭagāminiṁ[20]
ye va[21] taṁ anugijjhanti te honti cakkadhārino. 6.

7. Bahuṁ[22] bhaṇḍaṁ apahāya[23] maggaṁ appaṭivekkhiya
yesaṁ c'etaṁ asaṁkhātaṁ[24] te honti cakkadhārino. 7.

[1] Bd -patto, Bs -naṁ patto. [2] Bd adds rukkhadevatā hutvā. [3] Bd olo-. [4] Bd imaṁ in the place of idaṁ maṁ. [5] Cs Bd -ṇi. [6] Ck pisaṁsa-, Bd sīsamānaṁ. [7] Bd paka-. [8] Cks daḷhatoraṇaṁ. [9] Bd -paṭi-. [10] Cks hi pi-. [11] Ck Bd dijo. [12] Bd adds kiṁ adhikaraṇaṁ. [13] Bd omits de-. [14] Bd adds devaputto. [15] Bdf -tubbhi. [16] Ck ca omitting pi, Cs catu omitting pi, Bd aṭhāsi vāpi, Bs attha pi vā ca, Bf aṭhābhi sā ca. [17] Ck -sāpi, Cs -sāri, Bdf -sābhi. [18] Cks -sā. [19] Cs -ccha, Ckf -cchaṁ. [20] Ck -nī, Cs -ni, Bd visaragāmini. [21] Cks omit va. [22] Bds u. [23] Cs avhāya, Bf vahāya, Bd ca ohāya, Bs bahubhaṇḍa ca ohāya. [24] Cks -kha-.

8. Kammaṁ samekkhe vipulañ ca bhogaṁ,
icchaṁ na seveyya anatthasaṁhitaṁ[1],
kareyya vākyaṁ anukampakānaṁ,
taṁ tādisaṁ nâtivatteyya cakkan ti. 8.

Tattha laddhā satasahassāni[2] atirekāni vīsatîti tvaṁ uposathaṁ katvā mātu santikā sahassaṁ gahetvā vohāraṁ karonto satasahassañ[3] ca atirekāni vīsati labhitvā, nākarîti tena dhanena atuṭṭho nāvāya samuddaṁ pavisanto samudde ādīnavaṁ[4] kathetvā mātarā vāriyamāno pi anukampakānaṁ ñātīnaṁ samma vacanaṁ[5] nâkari[6], sotāpannaṁ mātaraṁ paharitvā antaraṁ katvā nikkhanto yevâsîti dīpeti, laṁghîti nāvaṁ ullaṁghanasamatthaṁ(?), pakkhandîti pakkhanto si, appasiddhikan[7] ti mandasiddhiṁ[8] vināsabahulam, catūhi[9] aṭṭhā 'ti atha naṁ nissāya ṭhitāya nāvāya phalakaṁ datvā samudde khitto pi[10] tvaṁ[11] mātaraṁ nissāya ekadivasaṁ katassa uposathakammassa nissandena phalikavimāne catasso itthiyo labhitvā tato rajatavimāne aṭṭha maṇivimāne soḷasa kanakavimāne dvattiṁsa adhigato si[12], atriccho[13] cakkamāsado ti atha tvaṁ yathā laddhena asantuṭṭho atra uttaritaraṁ labhissāmîti evaṁ laddhaṁ laddhaṁ atikkamanalobhasaṁkhātāya[14] atricchāya samannāgatattā atriccho[15] pāpapuggalo tassa uposathakammassa khīṇattā dvattiṁsa itthiyo atikkamitvā imaṁ petanagaraṁ āgantvā tassa mātupahāradānaakusalassa nissandena idaṁ cakkaṁ sampatto si, atricchau ti pi pāṭho, atra atra icchamāno ti[16] attho, atricchā ti pi pāṭho, atricchāyā[17] 'ti attho, bhamatîti tassa te icchāhatassa posassa idaṁ cakkaṁ matthakaṁ nipiṁsamānaṁ[18] idāni kumbhakārakacakkaṁ[19] viya matthake bhamatîti attho, ye va[20] taṁ anugijjhantîti taṇhā nām' esā gacchantī uparūpari visālā hoti samuddo viya ca[21] duppūrā rūpādisu tassa tassa icchanaicchāya visaṭagāminī[22], taṁ evarūpaṁ taṇhaṁ ye anugijjhanti giddhā[23] gathitā hutvā punappuna[24] allīyanti, te honti cakkadhārino ti te evaṁ paccantā[25] khuracakkaṁ dhārenti, bahuṁ[26] bhaṇḍan ti mātāpitunnaṁ[27] santakaṁ bahuṁ[26] dhanaṁ ohāya, maggan ti[28] gantabbaṁ appasiddhikaṁ samuddamaggaṁ apaccavekkhitvā, yathā tvaṁ paṭipanno evam evaṁ aññesam pi yesaṁ c'etaṁ asaṁkhātaṁ[29] avīmaṁsitaṁ te[30] yathā[31] tvaṁ tath' eva taṇhāvasikā[32] hutvā dhanaṁ pahāya[33] gamanamaggaṁ anavekkhitvā paṭipannā[34] cakkadhārino honti, kammam samekkhe ti tasmā paṇḍito puriso attano[35] kattabbakammaṁ[36] sadosaṁ nu kho niddosan ti samekkheyya paccavekkheyya,

---

[1] Bd atthasañhi-. [2] Cks -na. [3] Bd -ssāni. [4] Bd -vañca. [5] Cs samma- corr. to sacca-, Bd sammā- [6] Cs na-. [7] Cks -yan. [8] Bd ddhani. [9] Bd -tubbhi. [10] Bd si. [11] Cbs taṁ. [12] Bd sîti. [13] Cks -cchaṁ. [14] Css -nakālābhāsaṁ-. [15] Cks -ā. [16] Cks add pi. [17] Ck -cchā. [18] Bd omits ni. [19] Cd -kāraca-. [20] Cks omit va. [21] Ck omits ca. [22] Bd visara-. [23] Bd gijjhā. [24] Bd -naṁ. [25] Bd icchantā. [26] Bd -u. [27] Bd -tūnaṁ. [28] Cks maggaṁ gacchanti. [29] Bd -kha-. [30] Cks ye, Bd vo. [31] Ck tathā, Cs ta or na. [32] Cks -ko. [33] Bd ohā-. [34] Bd pati-. [35] Bd -nā. [36] Bd -bbaṁka-.

vipulañca bhogan ti attano dhammaladdhaṁ dhanarāsim pi avekkheyya, nātivatteyyā 'ti taṁ tādisaṁ puggalaṁ idaṁ cakkaṁ na ativatteyya[1] nâvattbareyya[2], nātivattetîti pi pāṭho, nâvattharatîti attho.

Taṁ sutvā Mittavindako „iminā devaputtena mayā katakammaṁ tatvato[3] ñātaṁ, ayaṁ mayhaṁ paccanapamāṇam pi jānissati, pucchāmi[4] nan" ti cintetvā navamaṁ gātham āha:

9. Kīva ciraṁ nu me yakkha cakkaṁ sirasi[5] ṭhassati,
kati vassasahassāni, tam me akkhāhi pucchito ti. 9.

Ath' assa kathento Mahāsatto dasamaṁ gātham āha:

10. Atisaro accasaro Mittavinda, suṇohi me:
cakkaṁ te sirasi-m-[5] āviddhaṁ, na taṁ jīvaṁ pamokkhasîti. 10.

Tattha atisarîti pi atisaro, atisarissatîti pi atisaro[6], accasaro ti tass' eva vevacanaṁ, idaṁ vuttaṁ hoti: ambho Mittavindaka[7] suṇāhi[8] mama vacanaṁ, tvaṁ hi atidāruṇassa kammassa katattā atisaro, tassa pana na sakkā vassagaṇanāya vipāko paññāpetun ti[9] aparimāṇaṁ atimahantaṁ vipākadukkhaṁ sarissasi[10] paṭipajjissasîti[11] pi atisaro, tena te ettakāni vassasahassānîti vattuṁ na sakkomîti, sirasimāviddhan ti yaṁ pana te idaṁ cakkaṁ sirasi[12] āviddhaṁ kumbhakāracakkam[13] iva[14] bhamati[15], na taṁ jīvaṁ pamokkhasîti[16] taṁ[17] tvaṁ yāva te kammavipāko na khīyati tāva jīvamāno na mokkhasi[18], kammavipāke pana khīṇe idaṁ cakkaṁ pahāya yathākammaṁ gamissasîti.

Idaṁ vatvā devaputto attano ṭhānaṁ[19] eva gato, itaro pi mahādukkhaṁ paṭipajji.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā Mittavindako[20] dubbacabhikkhu ahosi, devarājā[21] aham evā" 'ti. Catudvārajātakaṁ[22].

2. Kaṇhajātaka.

Kaṇho vatāyaṁ puriso ti. Idaṁ S. Kapilavatthuṁ nissāya[23] Nigrodhārāme viharanto sitapātukammaṁ ā. k. Tadā kira S.

[1] Cks nāti-. [2] Cks nātivatteyya. [3] Bd tatthato, Bs tathato? [4] Bd pucchissāmi. [5] Cks sirasmiṁ. [6] Bd tattha atisaro ti atipsarīti pi atisaro atisarissatīti pi atisaro. [7] Bd -da. [8] Bd -ṇo- -. [9] Bd vipākaṁ vattanti. [10] Cks pariss-. [11] Ck -pajjasīti, Bd patipaccissasīti. [12] Bd sirasmiṁ. [13] Ck -raṁ ca-, Cs -rāṁ ca- corr. to -raca-. [14] Cks add ca. [15] Cks add taṁ. [16] Cks -si. [17] Bd omits taṁ. [18] Bd pamo-. [19] Bd devaṭhā-. [20] Bd adds ayaṁ. [21] Bd adds pana. [22] Bd adds paṭhamaṁ. [23] Bds upani-.

sāyaṇhasamaye Nigrodhārāme bhikkhusaṁghaparivuto jaṁghāvihāraṁ[1] anucaṁkamanto aññatarasmiṁ padese sitaṁ pātvākāsi. Ānandathero[2] „ko nu kho hetu ko paccayo Bhagavato sitassa pātukammāya, na[3] ahetu Tathāgatā sitaṁ pātukaronti, pucchissāmi tāvā“ 'ti añjalim[4] paggayha sitakaraṇaṁ pucchi. Ath' assa S. „bhūtapubbaṁ Ānanda Kaṇho nāma isi ahosi, so imasmiṁ bhūmippadese[5] vihāsi jhāyī jhānarato, tassa sīlatejena Sakkabhavanaṁ kampîti“ sitakāraṇaṁ vatvā tassa vatthuno apākaṭattā[6] therena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bārāṇasiyaṁ[7] asītikoṭivibhavena aputtakena brāhmaṇena sīlaṁ samādiyitvā putte patthite Bodhisatto tassa brāhmaṇiyā kucchismiṁ nibbatti, kāḷavaṇṇattā pan' assa nāmagahaṇadivase Kaṇhakumāro ti nāmaṁ akaṁsu. So soḷasavassakāle maṇipaṭimā[8] viya sobhaggappatto[9] hutvā pitarā sippuggahaṇatthāya pesito Takkasilāya[10] sabbasippāni uggahetvā paccāgañchi[11]. Atha naṁ pitā anurūpena dārena saṁyojesi. So aparabhāge mātāpitunnaṁ[12] sabbaissariyaṁ paṭipajji. Ath' ekadivasaṁ ratanakoṭṭhāgārāni viloketvā varapallaṁkamajjhagato suvaṇṇapaṭṭaṁ[13] āharāpetvā „ettakaṁ dhanaṁ asukena[14] uppāditaṁ ettakaṁ asukenā“ 'ti pubbañātīhi suvaṇṇapaṭṭe[15] likhitāni akkharāni disvā cintesi: „yehi imaṁ dhanaṁ uppāditaṁ te na paññāyanti, dhanam eva paññāyati, eko pi idaṁ[16] gahetvā gato n' atthi, na kho pana sakkā dhanaṁ bhaṇḍikaṁ bandhitvā paralokaṁ netuṁ, pañcasādhāraṇabhāvena[17] hi[18] asārassa dhanassa[19] dānaṁ sāro, bahurogasādhāraṇabhāvena asārassa kāyassa sīlavantesu abhivādanādikammaṁ sāro, aniccatābhibhūtassa asārassa jīvitassa aniccādivasena vipassanāyogo sāro, tasmā asārehi bhogehi sāragahaṇatthaṁ dānaṁ dassāmîti“ so āsanā uṭṭhāya[20] rañño santikaṁ gantvā rājānaṁ āpucchitvā mahādānaṁ pavattesi. Yāva sattamā divasā dhanaṁ

[1] Bd -gha-. [2] Bd -datthe-. [3] Bd tana. [4] Bd -liṁ. [5] Bd -mipa-. [6] Cs apa-, Ck apāhaṭattā, Bs apaka-. [7] Bd adds ekena. [8] Bd -pati- [9] Bd sobhaggayasaggapatto. [10] Bd -yaṁ. [11] Bd -gacchi. [12] Bd -tūnaṁ. [13] Bd -pattaṁ. [14] Bd adds nāma. [15] Bd -patte. [16] Bd adds dhanaṁ. [17] Bd pañcannaṁ verānaṁ sā-. [18] Bd omits hi [19] Bd asāradussadha-. [20] Bd vu-.

aparikkhīyamānaṁ[1] disvā „kiṁ me dhanena, yāva maṁ jarā nâbhibhavati tāvad eva pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā brahmalokaparāyano bhavissāmîti" cintetvā gehe sabbadvārāni vivarāpetvā „dinnaṁ ñeva[2] harantū" 'ti asucī viya jigucchanto vatthukāme pahāya mahājanassa rodantassa paridevantassa nagarā nikkhamitvā Himavantapadesaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā attano vasanatthāya ramaṇīyaṁ bhūmibhāgaṁ olokento imaṁ ṭhānaṁ patvā „idha vasissāmîti" ekaṁ indavāruṇikarukkhaṁ[8] gocaragāmaṁ katvā adhiṭṭhāya tass' eva rukkhassa mūle vihāsi, gāmantasenāsanaṁ pahāya āraññako ahosi, paṇṇasālaṁ akatvā rukkhamūliko ahosi abbhokāsiko nesajjiko, sace[3] nipajjitukāmo[4] bhūmiyaṁ yeva nipajjati, dantamusaliko[5] hutvā anaggipakkam eva khādati, thusaparikkhittaṁ kiñci na khādati, ekadivase ekavāram eva khādati, ekāsaniko ahosi. Khamāya[6] paṭhaviāpatejavāyusamo[7] hutvā ete ettake dhutaguṇe samādāya vatti[8]. Imasmiṁ kira jātake Bodhisatto paramappiccho[9] ahosi. So nacirass' eva abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā jhānakīḷikaṁ[10] kīḷanto tatth' eva vasati, phalāphalattham pi aññattha na gacchati, rukkhassa phalitakāle phalaṁ khādati, pupphitakāle pupphaṁ khādati[11], sapattakāle[12] pattāni[13] khādati, nippattakāle[14] papaṭikaṁ[15] khādati[11]. Evaṁ paramasantuṭṭho hutvā imasmiṁ ṭhāne ciraṁ vasi. So ekadivasam pi[16] pubbaṇhasamaye tassa rukkhassa pakkāni[17] gaṇhanto pana loluppacārena uṭṭhāya aññasmiṁ padese na gaṇhāti[18]. Yathānisinno va hatthaṁ pasāretvā hatthappamāṇe ṭhāne[19] ṭhitāni phalāni saṁharati, tesu pi manāpāmanāpaṁ avicinitvā sampattasampattam eva gaṇhi. Evaṁ paramasantuṭṭhassa tassa sīlatejena Sakkassa Paṇḍukambalasilāsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Taṁ kira Sakkassa āyukkhayena vā uṇhaṁ hoti puññakkhayena vā

[1] Ck -kkhi-, Bd -kkha-. [2] Bd yeva. [3] Bd adds pi. [4] Bd nipajjati. [5] Bd -la-. [6] Bds chamā-. [7] Bd -pamo, Be -yuparamo [8] Bd vasati. [9] Ck -maparicchо. [10] Bd -kiḷaṁ. [11] Cks omit khā-. [12] Bd omits sa. [13] Bd -ttaṁ. [14] Ck Bd nipa-. [15] Bd pappati-. [16] Bd -saṁ, omitting pi. [17] Bd adds phalānigaṇhi. [18] Bd gaṇhabbhi. [19] Ck hatthampamāne ṭhāne, Bd hatthappasādaṭhāne.

aññasmiṁ vā mahānubhāvasatte[1] taṁ ṭhānaṁ patthente[2] dhammikānaṁ vā mahiddhiyasamaṇabrāhmaṇānaṁ[3] sīlatejena[4] uṇhaṁ ahosi. Sakko „ko nu kho maṁ[6] cāvetukāmo" ti āvajjitvā imasmiṁ padese vane[7] vasantaṁ Kaṇhaṁ isiṁ rukkhaphalāni uccinantaṁ disvā cintesi: „ayaṁ isi ghoratapo parimāritindriyo[8], imaṁ dhammakathāya sīhanādaṁ nadāpetvā sukhakāraṇaṁ sutvā varena[9] santappetvā imassa rukkhaṁ dhuvaphalaṁ katvā āgamissāmîti" so mahantenânubhāvena sīghaṁ otaritvā tasmiṁ rukkhamūle tassa piṭṭhipasse ṭhatvā „attano avaṇṇe kathite kujjhissati nu kho no" ti vīmaṁsanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kaṇho vatâyaṁ puriso, kaṇhaṁ bhuñjati bhojanaṁ
kaṇhe bhūmipadesasmiṁ[10], na mayhaṁ manaso piyo ti. 11.

Tattha kaṇhaṁ[11] ti kāḷavaṇṇaṁ[12], rukkhaphalabhojanatāya kaṇho[13].

Kaṇho tassa[14] vacanaṁ sutvā „ko nu kho mayā saddhiṁ kathetîti[15]" dibbacakkhunā upadhārento „Sakko" ti ñatvā anivattitvā[16] anoloketvā va dutiyaṁ gātham āha:

2. Na kaṇho tacasā hoti, antosāro hi brāhmaṇo,
yasmiṁ pāpāni kammāni sa ve kaṇho Sujampatîti. 12.

Tattha tacasā ti tacena kaṇho nāma na hotîti attho, antosāro ti abbhantare sīlasamādhipaññāvimuttiñāṇadassanasārehi samannāgato, evarūpo hi bāhitapāpattā brāhmaṇo nāma hoti, sa ve ti yasmiṁ pana pāpāni[17] kammāni so yattha katthaci kule[18] jāto yena kenaci sarīravaṇṇena samannāgato pi kāḷako va.

Evañ ca pana vatvā imesaṁ sattānaṁ kaṇhabhāvakarāni pāpakammāni ekavidhādīhi bhedehi vitthāretvā sabbāni pi tāni garahitvā[19] sīlādayo guṇe pasaṁsitvā ākāse candaṁ uṭṭhāpento

[1] Ck -ve-, Cs -ve-, Bs -vasattehi. [2] Bs adds na vā. [3] Bd -ddhikasa-. [4] Cs adds tadā sīlatejena, Bd dānatejena vā. [5] Cks omit vā. [6] Bd adds ṭhānā. [7] Bd omits vane. [8] Bd paramajitindriyo. [9] Cks sukāraṇaṁ suvarena, Bs sukhakāraṇaṁ sāvetvā varena. [10] Bdf -mippa-. [11] Bd -ho. [12] Bd -ṇo. [13] Bds bhojananti rukkhaphalabhojanaṁ in the place of rukkha- - - [14] Bd isi sakkassa. [15] Ck -theti, Cs -theti corr. to -thetîti. [16] Cks ni-. [17] Bd pāpakāni. [18] Bd -lesu. [19] Bd -hetvā.

viya Sakkassa dhammaṁ desesi[1]. Sakko tassa dhammakathaṁ sutvā pamudito somanassajāto Mahāsattaṁ varena nimantento tatiyaṁ gātham āha:

3. Etasmiṁ te sulapite patirūpe[2] subhāsite
5 varaṁ brāhmaṇa te dammi yaṁ kiñci manas' icchasîti. 13.

Tattha etasmiṁ ti yaṁ idaṁ tayā sabbaññū-Buddhena viya sulapitaṁ tasmiṁ sulapite tumhākam eva ca anucchavikattā patirūpe[2], subhāsite, yaṁ kiñcîti yaṁ yaṁ[3] kiñci manasā icchasi sabbaṁ te taṁ varaṁ taṁ[4] icchitaṁ patthitaṁ dammîti attho.

15 Taṁ sutvā Mahāsatto cintesi: „ayaṁ 'kin nu kho attano avaṇṇe kathite kujjhissati no' ti maṁ vīmaṁsanto mayhaṁ chavivaṇṇañ ca bhojanañ ca vasanaṭṭhānañ ca garahitvā[5] idāni mayhaṁ akuddhabhāvaṁ ñatvā pasannacitto varaṁ deti, maṁ kho pan' esa 'Sakkissariya-Brahmissariyānaṁ atthāya brah-
15 macariyaṁ caratîti' pi maññeyya, tatr' assa nikkaṁkhābhāvatthaṁ[6] 'mayham paresu kodho vā doso vā mā uppajjatu parasampattiyaṁ lobho vā paresu sineho vā mā uppajjatu majjhatto va bhaveyyan' ti ime mayā cattāro vare gahetuṁ vaṭṭatîti" so tassa nikkaṁkhābhāvatthāya cattāro vare gaṇhanto catutthaṁ
20 gātham āha:

4. Varañ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
sunikkodhaṁ suniddosaṁ nillobhaṁ vattim[7] attano
nisneham abhikaṁkhāmi, ete me caturo vare ti. 14.

Tattha varañce me ado ti sace tvaṁ mayhaṁ varaṁ adāsi, sunikkodhan ti akujjhanavasena suṭṭhunikkodhaṁ, suniddosan ti adussanavasena
25 suṭṭhuniddosaṁ, nillobhan ti parasampattisu suṭṭhunillobhaṁ, vattimattano[7] ti evarūpaṁ attano pavattiṁ, nisnehan ti puttadhītādīsu saviññāṇakesu dhanadhaññādīsu vā aviññāṇakesu attano santakesu pi[8] nisnehaṁ apagatalobhaṁ, abhikaṁkhāmîti evarūpaṁ imehi catuaṅgehi[9] samannāgataṁ attano vuttiṁ
30 abhikaṁkhāmi, ete me caturo vare ti ete nikkodhādike caturo mayhaṁ vare dehîti vadati, kiṁ pan' esa na jānāti yathā na sakkā Sakkassa santikā[10] varaṁ[11] gahetvā va[12] 'me[13] kodhādayo haritun ti: no na jānāti, Sakke[14] pana va-

[1] Bd -ti. [2] Bd paṭi-. [3] Bd omits one yaṁ [4] Bd omits taṁ. [5] Bd -he-. [6] Bd nikhaṁka-. [7] Bdf vu-. [8] Cks ca. [9] Bd catubañ-. [10] Bd -ke. [11] Bd taṁ. [12] Bd varena. [13] Cs meme, Bd omits me. [14] Bd adds kho.

raṁ dadante[1] na gaṇhāmîti vacanaṁ na yuttan ti ca tassa ca nikkhaṁkhābhāvatthāya[2] gaṇhi.

Tato Sakko cintesi: „Kaṇhapaṇḍito varaṁ gaṇhanto ativiya anavajjavare[3] gaṇhi, etesu varesu guṇadosaṁ etam eva pucchissāmîti". Atha naṁ pucchanto pañcamaṁ gātham āha: 5

5. Kin nu kodhe va[4] dose vā lobhe snehe va[5] brāhmaṇa
ādīnavaṁ sampassasi[6], tam me akkhāhi pucchito ti. 15.

Tass' attho: brāhmaṇa kiṁ nu tvaṁ kodhe vā dose vā lobhe vā snehe vā ādīnavaṁ passasi[7], taṁ tāva me pucchito akkhāhi, na hi mayaṁ tattha ādīnavaṁ pajānāmā 'ti. 10

Atha naṁ Mahāsatto „tena hi suṇāhîti" vatvā catasso gāthā abhāsi:

6. Appo hutvā bahu[8] hoti vaḍḍhat' eso[9] akhantijo,
āsaṅgi bahupāyāso, tasmā kodhaṁ na rocaye. 16.
7. Duṭṭhassa paṭhamā[10] vācā parāmāso[11] anantarā 15
tato pāṇi tato daṇḍo satthassa paramā gati,
doso kodhasamuṭṭhāno, tasmā dosaṁ na rocaye. 17.
8. Ālopasahasākārā nikatī vañcanāni ca
dissanti lobhadhammesu, tasmā lobhaṁ na rocaye. 18.
9. Snehasaṁgathitā ganthā senti manomayā puthu, 20
te bhusaṁ upatāpenti, tasmā snehaṁ na rocaye ti. 19.

Tattha akhantijo ti yo[12] anadhivāsikajātikassa akkhantito jāto[13] kodho paṭhamaṁ paritto hutvā bahu hoti aparāparaṁ vaḍḍhati tassa vaḍḍhanabhāvo Khantivādijātakena c'eva Culladhammapālajātakena ca vaṇṇetabbo, api ca Tissāmaccassa p' ettha[14] bhariyaṁ ādiṁ katvā sabbaṁ sajanasaparijanaṁ māretvā 25 pacchā attano māritavatthuṁ kathetabbaṁ, āsaṁgîti āsaṁgakaraṇo[15], yassa uppajjati taṁ āsattaṁ lagitaṁ[16] karoti taṁ vatthuṁ vissajjetvā gantuṁ na deti nivattitvā nivattitvā[17] akkosanādīni kāreti, bahupāyāso ti bahunā kāyikacetasikadukkhasaṁkhātena upāyāsena kilamathena samannāgato, kodhaṁ nissāya hi kodhavasena ariyādīsu katavītikkamā diṭṭhadhamme c'eva samparāye ca vadhabandhana- 30

[1] Bd dente. [2] Bd -kha-. [3] Bd -jje-. [4] Bdf vā. [5] Bd ca. [6] Cks -passi. Bf ādinava tvampassi. [7] Cks passi. [8] Ck Bd -ū. [9] Bd vaḍhateso, Cks vaḍḍheteso. [10] Bdf pharusā. [11] Cks para-. [12] Bd so. [13] Ck joto, Bd omits jāto. [14] Bd cettha. [15] Bd āsaṅgisabhāvakaraṇo. [16] Bd laggi- [17] Bd only one ni-.

vippaṭisārādīni[1] c'ev a pañcavinibandhanakammakaraṇādīni[2] ca bahūni dukkhāni anubhavantîti kodho bahupāyāso nāma, tasmā ti yasmā esa evaṁ anekādīnavo tasmā kodhaṁ na rocemi, duṭṭhassā 'ti kodhanalakkhaṇena[3] kodhena kujjhitvā aparabhāge dussanalakkhaṇena dosena duṭṭhassa paṭhamaṁ tāva are dāsa
5 pessā 'ti[4] pharusavācā niccharati[5], vācāya antarā ākaḍḍhanavikaḍḍhanavasena hatthaparāmāso tato anantarā upakkamanavasena pāṇi pavattati, tato daṇḍo[6], daṇḍappahāre[7] atikkamitvā[8] pana ekatodhāraubhatodhārassa satthassa paramā gati[9] sabbapariyantā satthanipphatti[10] hoti. yadā hi satthena paraṁ jīvitā voropetvā pacchā ten' eva satthena attānaṁ jīvitā voropeti tadā doso matthakaṁ
10 patto hoti, doso kodhasamuṭṭhāno ti yathā anambilaṁ takkaṁ vā kañjikaṁ[11] vā pariṇāmavasena parivattitvā ambilaṁ hoti tam ekajātikam pi samānaṁ ambilaṁ anambilan ti nānā vuccati tathā[12] pubbakāle kodho pariṇamitvā aparabhāge doso hoti, so akusalamūlattena ekajātiko pi samāno kodho doso ti nānā vuccati, yathā ca anambilato ambilaṁ evaṁ so pi kodhato samuṭṭhātîti kodha-
15 samuṭṭhāno, tasmā ti yasmā evaṁ anekādīnavo doso tasmā dosam pi na rocemi, ālopasahasākārā ti divādivass'eva[13] gāmaṁ paharitvā vilumpanāni[14] ca āvudhaṁ sarīre ṭhapetvā idaṁ[15] nāma me dehîti sahasākārā ca[16], nikati vañcanāni cā 'ti patirūpakaṁ[17] dassetvā parassa haraṇaṁ nikati nāma, sā asuvaṇṇaṁ eva suvaṇṇan ti kūṭakahāpaṇañ[18] ca kahāpaṇo ti datvā parasantakagahaṇe[19]
20 daṭṭhabbā, paṭibhānavasena pana upāyakusalatāya parasantakagahaṇaṁ vañcanaṁ[20] nāma, tass' evaṁ pavatti daṭṭhabbā: eko kira ujujātiko gāmikapuriso araññato sasakaṁ ānetvā nadītīre ṭhapetvā nahāyituṁ otari, ath' eko dhutto taṁ sasakaṁ sīse katvā nahāyituṁ otiṇṇo, itaro uttaritvā sasakaṁ apassanto ito c' ito ca vilokesi[21], tam enaṁ dhutto kiṁ[22] vilokesîti vatvā imasmiṁ me[23] ṭhāne
25 sasako ṭhapito taṁ na passāmîti vutte andhabāla[24] na tvaṁ[25] jānāsi sasakā nāma nadītīre ṭhapitā palāyanti passa[26] ahaṁ attano sasakaṁ sīse ṭhapetvā va nahāyāmîti, so appaṭibhānatāya evaṁ bhavissatîti pakkāmi, ekakahāpaṇena migapotakaṁ gahetvā puna taṁ datvā dvikahāpaṇakagghanakassa[27] migassa gahitavatthuṁ p' ettha[28] kathetabbaṁ, dissanti lobhadhammesū 'ti Sakka[29]
30 ime alobhādayo pāpadhammā lobhasabhāvesu[30] lobhābhibhūtesu sattesu dissanti, na hi aluddhā evarūpāni kammāni karonti, evaṁ lobho anekādīnavo, tasmā lobham pi na rocemi, snehasaṁgathitā ganthā ti ārammaṇesu allīyanalakkhaṇena snehena saṁgathitā[31] punappuna uppādavasena[32] ghaṭitā suttena

---

[1] Bd -bandhavippati-. [2] Bd pañcavidhabandhana-. [3] Bd kujjhana-. [4] Bd adosaṁ passā ti in the place of are-. [5] Bd nicchāreti. [6] Bd omits daṇḍo, [7] Bd -rena. [8] Bd upakka-. [9] Bd paraṁ māreti in the place of pa-. [10] Bd nipphutti. [11] Bd kañcikaṁ. [12] Cks tadā [13] Bd -vaseva. [14] Bd viluppamānāni. [15] Cks idan. [16] Bd va. [17] Bd paṭi-. [18] Bd -ṇe, omitting ca kahāpaṇo, [19] Bd -ṇena. [20] Bd -nan. [21] Ck olo-. [22] Bd kimbho. [23] Bd omits me. [24] Cks -le. [25] Ck adds na. [26] Bd -yantîti passa, Cks -yanti tassa. [27] Bd ṇaggha-. [28] Bd adds dīpetvā. [29] Ck omits sakka [30] Bd -venasu- [31] Bd -itvā. [32] Bd -danava-.

puppbāni viya baddhā nānappakāresu ārammaṇesu pavattamānā abhijjhākāyaganthā, senti manomayā puthū ti te[1] puthusu ārammaṇesu uppannā suvaṇṇādīhi nibbattāni suvaṇṇādimayāni ābharaṇādīni[2] viya manena nibbattattā manomayā abhijjhākāyaganthā tesu ārammaṇesu senti anusenti, te bhusaṁ upatāpentîti te evaṁ[3] anusayitā balavatāpaṁ janentā[4] bhusaṁ upatāpenti atikilamenti, tesaṁ pana bhusaṁ upatāpane 'sallaviddho va ruppatītî' gāthāya vatthuṁ 'piyajātikā kho gahapati sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā piyappabhutikā' 'piyato jāyate[5] pemato jāyate[6] soko' ti ādīni suttāni ca āharitabbāni, api ca Maṅgalabodhisattassa[7] dārake datvā balavasokena hadayaṁ phali, Vessantarabodhisattassa mahantaṁ domanassaṁ udapādi, evaṁ pūritapāramīnaṁ mahāsattānaṁ p' ete[8] upatāpaṁ karonti[9] yeva, ayaṁ snehe ādīnavo, tasmā sneham pi na rocemîti.

Sakko pañhavissajjanaṁ[10] sutvā „Kaṇhapaṇḍita, tayā ime pañhā Buddhalīlhāya sādhukaṁ kathitā, ativiya tuṭṭho 'smi te, aparam pi[11] varaṁ gaṇhāhîti“ vatvā dasamaṁ gātham āha:

10. Etasmin[12] te sulapite patirūpe subhāsite
varaṁ brāhmaṇa te dammi yaṁ kiñci manas' icchasîti. 20.

Tato Bodhisatto anantaraṁ gātham āha:

11. Varaṁ[13] ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
araññe me viharato niccaṁ ekavihārino
ābādhā na[14] uppajjeyyuṁ antarāyakarā bhusā ti. 21.

Tattha antarāyakarā[15] ti imassa[16] tapokammassa antarāyakārakā[17].

Taṁ sutvā Sakko „Kaṇhapaṇḍito varaṁ gaṇhanto na āmisasannissitaṁ[18] gaṇhāti[19], tapokammanissitam eva gaṇhātîti[19]“ cintetvā bhiyyosomattāya pasanno aparam pi varaṁ dadamāno itaraṁ gātham āha:

12. Etasmiṁ te sulapite patirūpe subhāsite
varaṁ brāhmaṇa te dammi yaṁ kiñci manas' icchasîti. 22.

B. pi varagahaṇāpadesena[20] dhammaṁ desento osānagātham āha:

[1] Bd tesu. [2] Bd -ṇāni. [3] Cks etaṁ. [4] Bd balavantāsañjanentā. [5] Cs sujāyate [6] Bd omits pe- jā-, and adds soko me bho jāyate. [7] Bd suma-. [8] Bd pemaṁ. [9] Bd karoti. [10] Ck -he-, Bd -hā-. [11] Bd -raṁ, omitting pi. [12] Bd -iṁ. [13] Cks -rañ. [14] Bdf mā. [15] Bd adds bhūsā. [16] Bd adds me. [17] Cs -karā corr. to -kārā, Bd -karā. [18] Bd adds varaṁ. [19] Bd -ha-. [20] Ck varaṁgahana-, Bd varaṁgahaṇā-, Cs varagahaṇa-.

13. Varaṁ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara (Milindap. p. 384.)
na mano vā sarīraṁ vā maṁkate[1] Sakka kassaci
kadāci upahaññetha, etaṁ Sakka varaṁ vare ti. 23.

Tattha mano vā ti manodvāraṁ vā, sarīraṁ vā ti kāyadvāraṁ vā,
5 vacīdvāram pi[2] etesaṁ gahaṇena gahitam evā 'ti[3] veditabbaṁ, maṁkate[4] ti
mama kāraṇā, upahaññethā[5] 'ti upaghātaṁ[6] āpajjeyya aparisuddhaṁ assa,
idaṁ vuttaṁ hoti: Sakka devarāja, mama kāraṇā maṁ nissāya mama anattha-
kāmatāya kassaci sattassa kismici[7] kāle idaṁ tividham pi[8] kammadvāraṁ na[9]
upahaññetha[10], pāṇātipātādīhi dasahi akusalakammapathehi vimuttaṁ parisud-
10 dham eva bhaveyyā 'ti.

Iti M. chasu pi ṭhānesu varaṁ gaṇhanto nekkhammanis-
sitam eva gaṇhi, jānāti c' esa sarīraṁ[11] nāma vyāhidhammaṁ,
na taṁ sakkā Sakkena avyādhidhammaṁ[12] kātuṁ, sattānaṁ
hi[13] tīsu dvāresu parisuddhabhāvo na sakkāyatto va[14], evaṁ
15 sante pi tassa dhammadesanatthaṁ ime vare gaṇhi. Sakko
pi taṁ rukkhaṁ dhuvaphalaṁ[15] katvā Mahāsattaṁ vanditvā
sirasi añjaliṁ[16] patiṭṭhapetvā „ārogā[17] idh' eva vasathā“ 'ti
vatvā sakaṭṭhānam gato. B. pi aparihīnajjhāno brahmalokūpago
ahosi.

20 S. i. d. ā. „Ananda pubbe mayā nivutthabhūmippadeso v' eso[18]“
ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahosi, Kaṇhapaṇḍito[19] aham
evā“ 'ti. Kaṇhajātakaṁ[20].

3. Catuposathikajātaka.

Yo kopaneyyo ti. Idaṁ Catuposathikajātakaṁ Puṇṇakajātake
25 āvibhavissatîti[21]. Catuposathikajātakaṁ[22].

[1] Cks maṁkato, Bd maṁkute. [2] Cks -raṁ vā. [3] Cks eva, omitting ti. [4] Cks maṁkato, Bd maṁkute. [5] Cks -haṁñathā [6] Bd adds mā. [7] Ck -smi, Cs -smicci corr. to -smici, Bd -smiṁvi. [8] Cks -dhaṁhi. [9] Bd omits na. [10] Cks -haṁñatha, Bd -haññethā ti. [11] Bd -raṁ. [12] Bd -dhikadha-. [13] Bd -nañca, omitting hi. [14] Bd na sakkā sakkena attānaṁ sakko va. [15] Bd madurapha- [16] Cks -lim, Bd lī. [17] Bd Cs a-. [18] Cks ceso. [19] Bd adds pana. [20] Bd adds dutiyaṁ. [21] Cks -ssati. [22] Bd adds tatiyaṁ.

4. Saṁkhajātaka.

Bahussuto ti. Idaṁ S. J. v. **sabbaparikkhāradānaṁ** ā. k. Sāvatthiyaṁ kir' eko upāsako Tathāgatassa dhammadesanaṁ sutvā pasannacitto svātanāya nimantetvā attano gharadvāre maṇḍapaṁ kāretvā alaṁkaritvā punadivase[1] kālaṁ ārocāpesi. S. pañcasatabhikkhuparivāro[2] tattha gantvā paññattavarāsane[3] nisīdi. Upāsako[4] Buddhapamukkhassa bhikkhusaṁghassa mahādānam datvā „puna svātanāyā“ 'ti evaṁ sattāhaṁ nimantetvā mahādānaṁ pavattetvā sattame divase sabbaparikkhāradānaṁ adāsi. Taṁ[5] pana dadamāno upāhanadānaṁ ussannaṁ katvā adāsi. Dasabalassa dinno upāhanasaṁghāṭo[6] sahassagghanako ahosi, dvinnaṁ aggasāvakānaṁ[7] pañcasataggha nakā, sesānaṁ[8] pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ satagghanakā[8] ti. Iti so sabbaparikkhā radānaṁ datvā attano parisāya saddhiṁ Bhagavato santike nisīdi. Ath' assa S. madhurena sarena anumodanaṁ karonto „upāsaka, uḷāran te[9] sabbaparikkhāradānaṁ, attamano hohi, pubbe anuppannne Buddhe paccekabuddhassa ekaṁ upāhanasaṁghāṭaṁ datvā nāvāya bhinnāya appatiṭṭhe samudde[10] upāhanadānanissandena[11] patiṭṭhaṁ labhiṁsu, tvaṁ pana Buddha-pamukhassa saṁghassa[12] sabbaparikkhāradānaṁ adāsi, tassa te upāhanadānaṁ[13] kasmā patiṭṭhā na[14] bhavissatîti“ vatvā tena yācito a. ā.:

A. ayaṁ Bārāṇasī Molinī nāma ahosi. **Molinīnagare Brahmadatte** rajjaṁ kārente **Saṁkho** nāma brāhmaṇo aḍḍho mahaddhano[15] catusu nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre[16] ti chasu ṭhānesu dānasālā[17] kāretvā devasikaṁ cha satasahassāni vissajjento[18] kapaṇiddhikānaṁ[19] mahādānaṁ pavattesi. So ekadivasaṁ cintesi: „ahaṁ gehe dhane khīṇe dānaṁ dātuṁ na sakkhissāmi, aparikkhīṇe yeva dhane nāvāya Suvaṇṇabhūmiṁ gantvā dhanaṁ āharissāmîti“ so nāvaṁ bandhāpetvā bhaṇḍassa pūretvā[20] puttadāraṁ āmantetvā „yāvâhaṁ[21]

---

[1] Bd adds tathāgatassa. [2] Bd -bhikkhusata-. [3] Bd -tte-. [4] Bd adds saputtadāraparijano, [5] Bd taṁ. [6] Bds -to. [7] Cks dinnaṁ, and omit agga, Bd dvi-. [8] Bd -ni-. [9] Ck -ranto, Cs -ranto corr. to- rante, Bd -raṁ te. [10] Bd mahāsa-. [11] Bd -dānassa ni-. [12] Bd bhikkusa-. [13] Cd -dānassaphalaṁ. [14] Bd na patiṭhā. [15] Bd adds mahābhogo pahūtavittapakaraṇo pahūtadhanadhaññasuvaṇṇarajato. [16] Bd adds cā. [17] Bd -lāyo. [18] Bd -etvā. [19] Bd -kādīnaṁ. [20] Bd pūrāpetvā. [21] Bd yāva a.-

āgacchāmi tāva me dānaṁ anupacchindantā[1] pavatteyyāthā" 'ti vatvā dāsakammakaraparivuto chattaṁ ādāya upāhanaṁ āruyha majjhantikasamaye paṭṭanagāmābhimukho pāyāsi. Tasmiṁ khaṇe Gandhamādane eko paccekabuddho āvajjitvā[2] dhanāharaṇatthāya gacchantaṁ disvā „mahāpuriso dhanaṁ āharituṁ gacchati, bhavissati nu kho assa samudde antarāyo no" ti āvajjitvā „bhavissatîti" ñatvā „esa maṁ disvā chattañ ca upāhanañ ca mayhaṁ datvā upāhanadānanissandena[3] samudde bhinnāya nāvāya patiṭṭhaṁ labhissati, karissāmi 'ssa[4] anuggahan" ti[4] ākāsenâgantvā tassâvidūre otaritvā caṇḍavātātape aṅgārasantharasadisaṁ uṇhavālukaṁ maddanto tassâbhimukho[5] āgañchi[6]. So taṁ disvā va „puññakkhettaṁ me āgataṁ, ajja mayā ettha bījaṁ[7] ropetuṁ vaṭṭatîti" tuṭṭhacitto vegena taṁ[8] upasaṁkamitvā vanditvā „bhante mayhaṁ anuggahatthāya[9] thokaṁ maggā okkamma imaṁ rukkhamūlaṁ upagacchathā" 'ti vatvā tasmiṁ rukkhamūlaṁ[10] upasaṁkamante[11] rukkhamūle vālukaṁ ussāpetvā uttarāsaṁgaṁ paññapetvā[12] paccekabuddhaṁ nisīdāpetvā vāsitaparissāvitena udakena pāde dhovitvā gandhatelena makkhetvā attano upāhanā omuñcitvā puñchitvā[13] gandhatelena makkhetvā tassa paṭimuñcitvā[14] „bhante imā upāhanā āruyha chattaṁ matthake katvā gacchathā" 'ti chattupāhanaṁ[15] adāsi. So tassânuggahatthāya[16] taṁ gahetvā pasādasaṁvaddhanatthaṁ[17] passantass' ev' assa uppatitvā Gandhamādanam evâgamāsi[18]. B. pi taṁ disvā ativiya pasannacitto paṭṭanaṁ gantvā nāvaṁ abhirūhi. Ath' assa mahāsamuddaṁ paṭipannassa sattame divase nāvā vivaram adāsi, udakaṁ ussiñcituṁ nâsakkhiṁsu. Mahājano maraṇabhayabhīto attano attano devatā namassitvā mahāviravaṁ viravi. M. ekaṁ

---

[1] C^s -cchindāttā, B^{ds} -cchinditvā. [2] B^d -jje-. [3] B^d -dānassa ni-. [4] C^k ssaṁ. C^s ss. [5] B^d tassa a-. [6] B^k āgacchi. [7] B^d dānabijam. [8] C^s naṁ, B^d omits taṁ. [9] B^d -haṇatthāya. [10] B^d -le. [11] B^d -saṅkamante. [12] B^d paññā-, [13] B^d pucchi-. [14] B^d pati-. [15] B^d -ttaṁ upā-. [16] B^d tassa a-. [17] C^{ks} pā-, B^d vaḍḍha-. [18] B^d eva a-.

upaṭṭhākaṁ gahetvā sakalasarīraṁ telena makkhetvā sappinā saddhiṁ sakkharacuṇṇaṁ yāvadatthaṁ khāditvā tam pi[1] khādāpetvā tena saddhiṁ kūpakayaṭṭhimatthakaṁ āruyha „imāya disāya amhākaṁ nagaran“ ti disaṁ vavatthapetvā macchakacchapaparipanthato attānaṁ mocento tena[2] saddhiṁ usabhamattaṁ atikkamitvā pati. Mahājano vināsaṁ pāpuṇi. M. pana upaṭṭhākena saddhiṁ samuddaṁ tarituṁ ārabhi. Tassa tarantass' eva satta[3] divasā gatā[4]. So tasmim pi kāle loṇodakena mukhaṁ vikkhāletvā uposathiko ahosi yeva. Tadā pana catūhi lokapālehi Maṇimekhalā nāma devatā[5] „sace[6] nāvāya bhinnāya tisaraṇagatā[7] vā sīlasampannā vā mātāpitidevatā vā[8] manussā dukkhappattā honti te rakkheyyāsîti“ samudde ārakkhatthāya[9] ṭhapitā hoti. Sā attano issariyena sattāhaṁ pamajjitvā sattame divase samuddaṁ olokentī sīlācārayuttaṁ[10] Saṁkhabrāhmaṇaṁ disvā „imassa sattamo[11] divaso[11] samudde patitassa, sace amarissa[12] ativiya gārayhā[13] abhavissan“ ti[14] saṁviggamānasā[15] ekaṁ suvaṇṇapātiṁ nānaggarasassa[16] dibbabhojanassa pūretvā vātavegena tattha gantvā tassa purato ākāse ṭhatvā „brāhmaṇa tvaṁ sattāhaṁ nirāhāro, imaṁ dibbabhojanaṁ bhuñjā“ 'ti[17] āha. So taṁ oloketvā[18] „apanehi tava bhattaṁ, ahaṁ uposathiko“ ti[19]. Ath' assa upaṭṭhāko pacchato āgacchanto devataṁ adisvā saddam eva sutvā „ayam brāhmaṇo pakatisukhumālo sattāhaṁ nirāhāratāya dukkhito maraṇabhayena vilapati maññe, assāsissāmi[20] nan“ ti cintetvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Bahussuto sutadhammo si Saṁkha,
   diṭṭhā tayā samaṇabrāhmaṇā ca,

---

[1] Cks hi. [2] Bd upaṭhakena. [3] Ck tassa, Bd sattamo. [4] Bd divaso jāto. [5] Bd devadhitā. [6] Bd has added samudde. [7] Bd -naṁga-. [8] Bd -pitu devatā vā tathā corr. to -pitupaṭhakā vā tathā. [9] Bd -kkhanatthāya. [10] Bd -rasaṁyu-. [11] Ck -e. [12] Bd sace so marissati. [13] Bd -reyhaṁ me. [14] Bd bhavissati ti. [15] Bd -mānahadayā hutvā. [16] Bd -rasa. [17] Ck jati, Cs -jāni corr. to -jāti? [18] Bd ullo-. [19] Bd adds āha. [20] so all three MSS.

ath' akkhaṇe dassayase vilāpaṁ,
añño nu ko te paṭimantako[1] mayā ti. 24.

Tattha sutadhammo ti dhammo pi tayā dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṁ santike suto, diṭṭhā ti tesaṁ paccaye dadantena veyyāvaccaṁ karontena dhammikasamaṇabrāhmaṇā tayā diṭṭhā, evaṁ akaronto hi passanto pi te na passati yeva, athakkhaṇe ti atha akkhaṇe sallapantassa kassaci abhāvena vacanassa anokāse, dassayase ti 'ahaṁ uposathiko ti vadanto vilāpaṁ dassesi[2], paṭimantako[1] ti mayā añño ko tava paṭimantako[1] paṭivacanadāyako[1], kiṁkāraṇā evaṁ vippalapasîti.

So tassa vacanaṁ sutvā „imassa sā[3] devatā na paññāyati maññe" ti cintetvā „samma nâhaṁ maraṇassa bhāyāmi, atthi pana me añño paṭimantako[1]" ti vatvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Subbhu subhā[4] suppaṭimuttakambu
paggayha sovaṇṇamayāya pātiyā
bhuñjassu bhattaṁ iti maṁ vadeti,
saddhā cittā tam ahaṁ no ti brūmîti. 25.

Tattha subbhū 'ti subhamukhā[5], subhā ti pāsādikā uttamarūpadharā, suppaṭimuttakambū 'ti paṭimuttasuvaṇṇālaṁkārā, paggayhā 'ti suvaṇṇapātiyā bhattaṁ gahetvā ukkhipitvā, saddhā cittā ti saddhā c' eva[6] tuṭṭhacittā ca[7], saddhaṁ[8] cittaṁ[9] ti pi pāṭho, tass' attho: saddhan[10] ti saddahantaṁ[11], cittan ti tuṭṭhacittaṁ, tamahaṁ no tîti[12] tam ahaṁ[13] devataṁ uposathikattā paṭikkhipanto no ti brūmi[14], na vippalapāmi sammā 'ti.

Ath' assa so tatiyaṁ gātham āha:

3. Etādisaṁ brāhmaṇa disva yakkhaṁ
puccheyya poso sukham āsasāno[15],
uṭṭhehi, naṁ[16] pañjalik' ābhipuccha:
devī nu si[17] tvaṁ uda mānusī nū 'ti. 16.

Tattha sukhamāsasāno[18] ti etādisaṁ yakkhaṁ disvā attano sukhaṁ āsiṁsanto paṇḍito puriso ambākaṁ sukhaṁ bhavissati na bhavissatîti puccheyya, uṭṭhehîti udakato uṭṭhānākāraṁ dassento uṭṭhaha[19], pañjalikābhipucchā 'ti[20]

[1] Bd pati-. [2] Ck -ti. [3] Bd omits sā. [4] Bf sumbhā subhā, Bd subhamukhā in the place of s. s [5] so Cks for -mukā? Bd tattha subhamukhā ti. [6] Bd veca. [7] Ck ti. [8] Ck Bd saddhā. [9] Ck cittā. [10] Ck Bd saddhā. [11] Ck saddhahatthaṁ. [12] Ck devataṁ no tîti tamahaṁ devataṁ no tîti in the place of tamahaṁ notîti. [13] subbhū - - - tamahaṁ wanting inCs. [14] Bd -mîti. [15] Bd āsamāno, Bf āsisamāno. [16] Ck taṁ. [17] Cks sî. [18] Bd āsamāno. [19] Bd uṭhehi taṁ. [20] Bd adds sa.

pañjaliko hutvā abhipuccha, uda mānusī nū 'ti udāhu mahiddhikā siddhatapā[1] mānusī tvan ti.

B. „yuttaṁ kathesîti" taṁ pucchanto catutthaṁ gātham āha:

4. Yaṁ tvaṁ sukhenâbhisamekkhase maṁ[2]
bhuñjassu bhattaṁ iti maṁ vadesi 5
pucchāmi taṁ nāri mahānubhāve:
devī nu si[3] tvaṁ uda mānusī nū 'ti. 27.

Tattha yaṁ tvan ti yasmā tvaṁ sukhena maṁ abhisamekkhase piyacakkhūhi olokesi, pucchāmi tan ti tena kāraṇena taṁ pucchāmi.

Tato devatā dve gāthā abhāsi: 10

5. Devī ahaṁ Saṁkha mahānubhāvā
idhâgatā sāgaravārimajjhe[4]
anukampikā no ca paduṭṭhacittā,
tav' eva[5] atthāya idhâgatâsmi[6]. 28.

6. Idh' annapānaṁ sayanāsanañ ca 15
yānāni nānā vividhāni[7] Saṁkha
sabbassa ty-āhaṁ paṭipādayāmi[8]
yaṁ kiñci tuyhaṁ manasâbhipatthitan ti. 29.

Tattha idhā 'ti imasmiṁ samudde, nānā vividhānîti[9] bahūni ca anekappakārāni ca hatthiyānaassayānādīni atthi, sabbassa tyāhan ti tass'[10] 20 annapānādino sabbassa sāmikaṁ katvā taṁ te annapānādiṁ paṭipādayāmi dadāmi, yaṁ kiñcîti aññam pi yaṁ kiñci tava manasā icchitaṁ sabbaṁ te dammîti.

Taṁ sutvā M. „ayaṁ devatā[11] samuddapiṭṭhe mayhaṁ 'idañ c' idañ ca dammîti' vadati, kin nu kho esā[12] mayā katena puññakammena dātukāmā udāhu attano balena, pucchissāmi 25 tāva nan" ti cintetvā pucchanto sattamaṁ gātham āha:

7. Yaṁ kiñci yiṭṭhaṁ va[13] hutaṁ va[14] mayhaṁ
sabbassa no issarā tvaṁ sugatte[15],
sussoṇi subbhuru[16] vilākamajjhe
kissa me kammassa ayaṁ vipāko ti. 30. 30

[1] Bd si tvaṁ atha. [2] Cks tvaṁ. [3] Cks sī. [4] Bd sālapādīmajjhe. [5] Cks tameva, Bd tatheva, Bf bhaveva. [6] Cks -gatosmiṁ, Bd -gatāsmiṁ. [7] Bd vidhā-, Bf nā vidhā-. [8] Cks -ma, Bf -dessāmi. [9] all three MSS. vidhā-. [10] Bd tassa. [11] Bd devadhitā. [12] Cks esa. [13] Ck omits va, Cs has ba, Bdf ca. [14] Bdf ca. [15] Bd sabhatte. [16] Bd subbhamusu, Bf sumbhamu.

Tattha yiṭṭhan ti dānavasena yajitaṁ. hutan ti āhunapāhunavasena dinnaṁ, sabbassa no issarā tvan ti tassa amhākaṁ puññakammassa sabbassa tvaṁ issarā, imassa ayaṁ vipāko imassa ayan[1] ti jānituṁ samatthā ti attho, sussoṇîti sundaraūrulakkhaṇe, subbhurū 'ti[2] sundarabhamuke, suvilāka-
5 majjhe[3] ti suṭṭhuvilaggitatanumajjhe, kissa me ti[4] mayā katakammesu katarakammassâyaṁ[5] vipāko yenâhaṁ appatiṭṭhe samudde patiṭṭhaṁ labhāmîti.

Taṁ sutvā devatā „ayaṁ brāhmaṇo yaṁ[6] kusalakammaṁ kataṁ taṁ maṁ[7] 'na jānātîti' saññāya[8] pucchati maññe, kathessāmi dāni 'ssā" 'ti kathentī[9] aṭṭhamaṁ gātham āha:

10 8. Ghamme pathe brāhmaṇa ekabhikkhuṁ
ugghaṭṭhapādaṁ[10] tasitam kilantaṁ
paṭipādayi Saṁkha upāhanāhi[11],
sā[12] dakkhiṇā kāmaduhā tav' ajjā 'ti. 31.

Tattha ekabhikkhun ti taṁ paccekabuddhaṁ sandhāyâha, ugghaṭṭha-
15 pādan[13] ti uṇhavālukāya ghaṭṭhapādaṁ[14], tasitan ti pipāsitaṁ, paṭipādayîti paṭipādesi yojesi[15], kāmaduhā ti sabbakāmadāyikā.

M. etaṁ[16] sutvā[17] „evarūpe pi nāma appatiṭṭhe mahāsamudde mayā dinnaṁ upāhanadānaṁ mama sabbakāmadadaṁ jātaṁ, aho sudinnaṁ me paccekabuddhassa dānan" ti tuṭṭha-
20 citto navamaṁ gātham āha:

9. Sā hotu nāvā phalakūpapannā
anavassutā erakavātayuttā,
aññassa yānassa na h' atthi bhūmi,
ajj' eva maṁ Moliniṁ pāpayassū 'ti. 32.

25 Tass' attho: devate evaṁ sante mayhaṁ ekaṁ nāvaṁ māpehi, khuddikaṁ[18] pana ekadoṇikaṁ[19] nāvaṁ mā[20] māpehi, yaṁ pana māpesi[21] sā hotu nāvā bahūhi susibbitehi[22] phalakehi upapannā udakapavesanābhāvena[23] anavassutā erakena

[1] Cks imissāyan. [2] Bd subbhamūti. [3] read: -bhamu, kesu: vi-? [4] Cks add kissa. [5] Bd -massa ayaṁ. [6] Bd yante. [7] Bd kammaṁ. [8] Bd paññāya. [9] all three MSS. -ti. [10] Bd -ṭṭa-, Bf ughaṭṭitapā-. [11] Bdf -nāni. [12] Bd dasā. [13] Bd -ṭṭa-. [14] Ck ghaṭṭa-, Bd ghaṭṭhitapā-. [15] Bd yojesīti attho, Cks add na mama sabbakāmadadaṁ jātaṁ. [16] Cs taṁ. [17] Bd taṁ sutvā mahāsatto. [18] Bd -dda-. [19] Bd -kappamāṇaṁ. [20] all three MSS. omit mā. [21] Bd -pessasi. [22] Cks -siddhi-? [23] Bd -nassābh-.

sammā gahetvā gacchantena[1] vātena yuttā, ṭhapetvā hi nāvaṁ[2] aññassa yānassa[3] ettha bhūmi n' atthi, tāya pana nāvāya[4] maṁ ajj' eva Molinīnagaraṁ pāpayā[5] 'ti.

Devatā[6] tassa vacanaṁ sutvā tuṭṭhacittā sattaratanamayaṁ nāvaṁ māpesi, sā dīghato aṭṭhausabhā ahosi, vitthārato catuusabhā[7], gambhīrato vīsatiyaṭṭhikā, tassā indanīlamayā tayo kūpakā, sovaṇṇamayāni yottāni, rajatamayāni[8] sītāni, sovaṇṇamayān' eva[9] phiyārittāni[10] ahesuṁ. Devatā taṁ nāvaṁ sattannaṁ ratanānaṁ pūretvā brāhmaṇaṁ āliṅgitvā alaṁkatanāvāya āropesi, upaṭṭhākaṁ pan' assa na olokesi, brāhmaṇo attanā katakalyāṇato tassa pattiṁ adāsi, so anumodi, tadā devatā tam[11] pi āliṅgitvā nāvāya patiṭṭhāpesi. Atha naṁ nāvaṁ Molinīnagaraṁ netvā brāhmaṇassa ghare dhanaṁ patiṭṭhāpetvā attano vasanaṭṭhānam eva agamāsi.

Satthā abhisambuddho hutvā

10. Sā tattha vittā[12] sumanā patītā
nāvaṁ sucittaṁ abhinimminitvā[13]
ādāya Saṁkhaṁ purisena saddhiṁ
upānayī nagaraṁ sādhuramman ti 33.

imaṁ osānagātham abhāsi.

Tattha sā ti bhikkhave sā devatā tattha samuddamajjhe tassa vacanaṁ sutvā vittisaṁkhātāya pītiyā samannāgatattā vittā[14], sumanā ti[15] sundaramanā[16] pāmujjena patītacittā hutvā citraṁ[17] nāvaṁ nimminitvā[18] taṁ[19] brāhmaṇaṁ paricārakena[20] saddhiṁ ādāya sādhurammaṁ atiramaṇīyaṁ nagaraṁ upānayi.

Brāhmaṇo pi yāvajīvaṁ aparimitadhanaṁ[21] gehaṁ ajjhāvasanto dānaṁ datvā sīlaṁ rakkhitvā āyupariyosāne[22] sapariso devanagaraṁ pūresi[23]

[1] Cks -tenā. [2] Cks nāvā, Bd dibbanāvaṁ. [3] Cks omit yānassa. [4] Bd nāvāya corr. to dibbanā-. [5] Bd pāpayassu. [6] Bd devatā corr. to devadhītā. [7] Cks catuttha us-. [8] Cks -yā, [9] Bd -yāni ca. [10] Cks piyā-. [11] Bd naṁ. [12] Ck vitthā, Bdf tuṭhacittā in the place of tattha vittā. [13] Ck -nimmitvā. [14] Bd cittā corr. to tuṭhacittā. [15] Bd has added sumanā ti, Cks omit them. [16] Cs suramaṇā, Bd sundaramanasā. [17] Bd vicitra. [18] Ck nimmitvā. [19] Bd omits taṁ. [20] Bd -rik-. [21] Bd amita- [22] Bd jīvitapa-. [23] Bd paripū-.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne upāsako sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā devatā[1] Uppalavaṇṇā ahosi, puriso[2] Ānando, Saṁkhabrāhmaṇo aham evā“ 'ti. Saṁkhajātakaṁ[3].

5. Cullabodhijātaka.

5 Yo t'e imaṁ visālakkhin ti. Idaṁ S. J. v. ekaṁ kodhanaṁ ā. k. So kira bhikkhu niyyānikasāsane pabbajitvâpi kodhaṁ niggahetuṁ nâsakkhi, kodhano ahosi upāyāsabahulo, appam pi vutto samāno abhisajji kuppi vyāpajji patitthīyi[4]. S. tasss kodhanabhāvaṁ[5] sutvā pakkosāpetvā „saccaṁ kira tvaṁ kodhano[6]“ ti[7] pucchitvā 10 „saccaṁ bhante“ ti vutte „bhikkhu, kodho nāma vāretabbo, evarūpo hi idhaloke ca paraloke ca anatthakārako nāma n' atthi[8], tvaṁ[9] nikkodhassa Sambuddhassa sāsane pabbajitvā kasmā kujjhasi, porāṇakapaṇḍitā bāhiraāsane pabbajitvâpi kodhaṁ na kariṁsū“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. aññatarasmiṁ Kāsinigame[10] eko brāhmaṇo 15 aḍḍho mahaddhano mahābhogo aputtako ahosi, tassa brāhmaṇī puttaṁ patthesi. Tadā Bodhisatto Brahmalokā cavitvā tassa brāhmaṇiyā[11] kucchiyaṁ nibbatti, tassa nāmagahaṇadivase Bodhikumāro ti nāmaṁ kariṁsu. Tassa vayappattakāle Takkasilaṁ gantvā sabbasippāni uggahetvā paccāgatassa anicchamānass' eva mātāpitaro samajātikakulā[12] kumārikaṁ ānesuṁ. 20 Sâpi Brahmalokā cutā va uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā. Tesaṁ anicchamānānaṁ ñeva aññamaññaṁ āvāhavivāhaṁ kariṁsu. Ubhinnam pi[13] pana tesaṁ kilesasamudācāro nāma na bhūtapubbo, saṁrāgavasena[14] aññamaññassa olokanaṁ nāma nâhosi[15], supinena[16] pi nehi[17] methunadhammo nāma na diṭṭhapubbo, evaṁ 25 parisuddhasīlā ahesuṁ. Athâparabhāge M. mātāpitūsu kālakatesu[18] tesaṁ sarīrakiccaṁ katvā taṁ pakkositvā „bhadde tvaṁ

[1] Bd devatā corr. to devadhīta [2] Bd upaṭhākāpu-. [3] Bd adds catutthaṁ. [4] Ck -tthiyi, Bd patiṭhasi, Bs patiṭṭhayi. [5] Cks kodhabhā-. [6] Bd has added sī. [7] Bd adds taṁ. [8] Bd has crossed out nāma natthi. [9] Ck omits tvaṁ. [10] Bd kāsikani-. [11] Bd tassā, omitting brāhmaṇiyā. [12] Cs -ka- corr. to -kā-, Bd samānajātikā-. [13] Bd -naṁ, omitting pi. [14] Bd sarā-. [15] Cks nahosi. [16] Bd -ine. [17] Bd omits nehi. [18] Bd kālaṁ-.

imaṁ asītikoṭidhanaṁ gahetvā sukhena jīvāhîti“ āha[1]. „Tvaṁ pana ayyaputtā“ 'ti. „Mayhaṁ dhanena kiccaṁ n' atthi, Himavantapadesaṁ pavisitvā pabbajitvā attano patiṭṭhaṁ karissāmîti“. „Kiṁ pana ayyaputta pabbajjā nāma purisānaṁ yeva[2] vaṭṭatîti“. „Itthīnam pi vaṭṭati bhadde“ ti. „Tena hi ahaṁ tayā chaḍḍitakheḷapiṇḍaṁ[3] na gaṇhissāmi[4], mayham pi dhanena kiccaṁ n' atthi, aham pi pabbajissāmîti“. „Sādhu bhadde“ ti. Ubho pi[5] mahādānaṁ datvā nikkhamitvā ramaṇīye bhūmibhāge assamaṁ katvā pabbajitvā uñchāphalāphalehi[6] yāpento[7] tattha dasamattāni saṁvaccharāni vasiṁsu, jhānaṁ pana nesaṁ na tāva uppajjati. Te tattha pabbajjāsukhen' eva dasasaṁvaccharaṁ vasitvā loṇambilasevanatthāya janapadacārikaṁ[8] carantā anupubbena Bārāṇasiṁ patvā rājuyyāne vasiṁsu. Ath' ekadivasaṁ rājā uyyānapālaṁ paṇṇākāraṁ ādāya āgataṁ disvā „uyyānakīḷikaṁ[9] kīḷissāma, uyyānaṁ sodhehîti“ vatvā tena sodhitasajjitaṁ[10] uyyānaṁ mahantena parivārena agamāsi. Tasmiṁ khaṇe te ubho pi janā uyyānassa ekasmiṁ passe pabbajjāsukhena vītināmentā nisinnā honti. Atha rājā uyyāne vicaranto te ubho nisinnake disvā paramapāsādikaṁ uttamarūpadharaṁ paribbājikaṁ[11] olokento paṭibaddhacitto ahosi. So kilesavasena kampanto „pucchissāmi tāva 'ayaṁ paribbājikā imassa kiṁ hotîti'“ Bodhisattaṁ upasaṁkamitvā „pabbajita ayaṁ te paribbājikā kiṁ hotîti“ pucchi. „Mahārāja, kiñci na hoti, kevalaṁ ekapabbajjāya pabbajitā, api[12] kho pana me gihikāle pādaparicārikā ahosîti“. Taṁ sutvā rājā „ayaṁ kir' etassa kiñci na hoti, api[12] kho pana gihikāle pādaparicārikā kir' assa ahosi, sace panâhaṁ imaṁ issariyabalena gahetvā gaccheyyaṁ kin nu kho esa karissati, parigaṇhāmi[13] tāva nan“ ti[14] cintetvā upasaṁkamitvā paṭhamaṁ gātham āha:

---

[1] B^d has added kiṁ karissatha tumhe, and scratched out tvaṁ; so reads B^s also. [2] B^d -naññeva. [3] C^k chaḍḍhi-. [4] C^{ks} -mīti. [5] B^d has added jānā. [6] C^s uccāpha-, B^a ucchācariyāyaṁ pha-, B^s uñchāriyā pha-. [7] so all three MSS. [8] B^d -kañ. [9] B^d -kiḷaṁ. [10] B^d susodhitaṁ sus-. [11] C^{ks} add disvā. [12] B^{ds} add ca. [13] B^d parigaṇhissāmi. [14] C^{ks} tāvanti.

1. Yo te imaṁ visālakkhiṁ piyaṁ sammillabhāsiniṁ[1]
ādāya balā gaccheyya kin nu kayirāsi brāhmaṇā 'ti. 34.

Tattha **sammillabhāsinin**[1] ti mandahasitabhāsiniṁ[2], **balā gaccheyyā** 'ti balakkārena ādāya gaccheyya, **kinnu kayirāsîti** tassa tvaṁ brāhmaṇa kiṁ kareyyāsîti.

Ath' assa kathaṁ sutvā M. dutiyaṁ gātham aha:

2. Uppajja[3] me na mucceyya na me mucceyya jīvato[4]
rajaṁ va vipulā vuṭṭhi khippam eva nivāraye ti. 35.

Tass' attho: mahārāja sace imaṁ gahetvā gacchante kismici mama abbhantare kopo uppajjeyya so me anto uppajjitvā na mucceyya yāvâhaṁ jīvāmi tāva me na mucceyya, nâssa anto ghanasannivesena[5] patiṭṭhātuṁ dassāmi, atha kho yathā uppannaṁ rajaṁ vipulā meghavuṭṭhi khippaṁ nivārayati[6] tathā khippam eva taṁ[7] mettābhāvanāya niggahetvā vāressāmîti.

Evaṁ M. sīhanādaṁ nadi. Rājā pan' assa kathaṁ sutvâpi andhabālatāya paṭibaddhaṁ attano cittaṁ nivāretuṁ asakkonto aññataraṁ amaccaṁ āṇāpesi: „imaṁ paribbājikaṁ rājanivesanaṁ nehîti". So „sādhū" 'ti paṭisuṇitvā „adhammo loke vattati, ayuttan" ti ādīni vatvā paridevamānaṁ ñeva naṁ ādāya pāyāsi. B. tassā paridevanasaddaṁ sutvā ekavāraṁ oloketvā puna na olokesi. Taṁ rodantiṁ paridevantiṁ rājanivesanam eva nayiṁsu. So pi Bārāṇasirājā uyyāne papañcaṁ akatvā va sīghaṁ gharaṁ[8] gantvā taṁ paribbājikaṁ pakkosāpetvā mahantena yasena nimantesi. Sā[9] yasassàguṇaṁ[10] pabbajjāy' eva[11] ca guṇaṁ kathesi. Rājā kenaci pariyāyena tassā manaṁ alabhanto taṁ ekasmiṁ gabbhe karitvā cintesi: „ayaṁ paribbajikā[12] evarūpaṁ yasaṁ na icchati, so pi tāpaso evarūpaṁ mātugāmam gahetvā gacchante[13] kujjhitvā olokitamattam pi na akāsi, pabbajitā kho pana bahumāyā honti, kiñci payojetvā anattham pi me kareyya,

---

[1] Bd[sf] saṁmilhahāsi-. [2] C[k] mandanāhasitabhāsinī, C[s] manāhasitabhāsinī, Bd mandahasini. [3] Cs -jjā? Bd[sf] -jje. [4] C[ks] jīvi-. [5] Bd antogharassannivāsena. [6] C[ks] -yeti, Bd -reti. [7] Bd naṁ. [8] Bd gharaṁ corr. to taraṁ. [9] Bd[s] add pana. [10] Bd[s] yasassa ag-. [11] Bd -jjāya eva. [12] Bd adds silavati kalyāṇadhammā. [13] Bd -to. [14] Bd -mîti.

gacchāmi tāva, jānāmi[14] 'kiṁ karonto nisinno'" ti saṇṭhātum asakkonto uyyānaṁ agamāsi. B. pi cīvaraṁ sibbento[1] nisīdi. Rājā mandaparivāro[2] va padasaddaṁ akaronto santikaṁ upasaṁkami. B. rājānaṁ anoloketvā cīvaram eva sibbi. Rājā „ayaṁ kujjhitvā mayā saddhiṁ na kathetîti[3]" maññamāno „ayaṁ kūṭatāpaso 'kopassa[4] uppajjituṁ na dassāmi, uppanne[5] pi naṁ khippam eva niggahessāmîti' paṭhamam eva gajjitvā idāni kodhen' eva thaddho[6] hutvā mayā saddhiṁ na sallapatîti" saññāya tatiyaṁ gātham āha:

3. Yan nu pubbe vikatthittho[7] balamhi va[8] apassito[9]
sv-ājja[10] tuṇhikkhako[11] dāni saṁghāṭiṁ sibbam acchasîti. 36.

Tattha balamhi va[8] apassito[9] ti balanissito viya hutvā tuṇhikkhako[12] ti kiñci avadanto, sibbamacchasîti sibbanto acchasi.

Taṁ sutvā M. „ayaṁ rājā 'kodhavasena maṁ nâlapatîti' maññati[13], kathessāmi dāni 'ssa uppannassa kodhassa vasaṁ agatabhāvan[14]" ti cintetvā catutthaṁ gātham āha:

4. Uppajji me, na muccittha, na me mucceyya[15] jīvato,
rajaṁ va vipulā vuṭṭhi khippaṁ eva nivārayin[16] ti. 37.

Tass' attho: mahārāja uppajji[17] me, na na[18] uppajji, na pana me muccittha, nâssa patthayitvā[19] hadaye ṭhātuṁ adāsiṁ, iti so mama jīvato na muccitth' eva, rajaṁ va vipulā vuṭṭhi viya khippam eva naṁ nivārayin ti.

Taṁ sutvā rājā „kin nu kho esa kopam eva sandhāya vadati udāhu aññaṁ kiñci sippaṁ[20] sandhāya kathesîti[21], pucchissāmi tāva nan" ti cintetvā pucchanto pañcamaṁ gātham āha:

5. Kin te uppajji no[22] mucci, kin te no[23] mucci jīvato,
rajaṁ va vipulā vuṭṭhi katamaṁ tvaṁ nivārayîti. 38.

---

[1] Bd sibbanto. [2] Ck manāpari-, Cs manapa- corr. to manāpa-, Bd manta-, Bs manda-. [3] Bd sallapasīti. [4] Bd kodhassa. [5] Bd -naṁ. [6] Bd baddho. [7] Ck Bd -kattittho, Cs -katthittho corr. to -katthito, Bf kattitto. [8] Cks ca, Bs balamiva. [9] Cks -no. [10] Bdf svajja. [11] Ck -ikkako, Bd ikkato, Bs -īkato? Bf -ikabho. [12] Cs ikkako, Cs -ikkako corr. to -ikkhako, Bds -ikkato. [13] Bd maññeti. [14] Cks apagata-. [15] Bd muccittha, [16] Bdf -yi. [17] Cks -jja. [18] Bd omits one na. [19] so Cks; Bd patiṭṭhahitvā. [20] Ck omits sippaṁ. [21] Cks kathesīti. [22] Cks na. [23] Cks na, Bd nā

Tattha kin te uppajji no[1] muccîti kiṁ tava uppajji c eva na ca mucci.

Taṁ sutvā B. „mahārāja, evaṁ kodho[2] anekādīnavo[3] mahāvināsadāyako, eko mama uppajji uppannañ ca taṁ[4] mettā-
5 bhāvanāya nivāresin“ ti kodhe ādīnavaṁ kathento

6. Yamhi jāte na passati ajāte sādhu passati
so me uppajji no[1] mucci kodho dummedhagocaro. 39.
7. Yena jātena nandanti amittā dukkhamesino
so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 40.
10 8. Yasmiñ ca jāyamānasmiṁ sadatthaṁ nâvabujjhati
so me uppajji no mucci kodho dummedhagocaro. 41.
9. Yenâbhibhūto kusalaṁ jahāti
parakkare vipulañ câpi atthaṁ
sa bhīmaseno balavā pamaddī
15 kodho mahārāja na me amuccatha. 42.
10. Kaṭṭhasmiṁ manthamānasmiṁ[5] pāvako nāma jāyati,
tam eva kaṭṭhaṁ ḍahati[6] yasmā so jāyate gini. 43.
11. Evaṁ mandassa posassa bālassa-m-avijānato[7]
sārambhā jāyate kodho, so pi ten' eva ḍayhati[8]. 44.
20 12. Aggîva tiṇakaṭṭhasmiṁ kodho yassa[8] pavaḍḍhati (Grimblot, 7
nihīyati tassa yaso kāḷapakkhe va candimā. 45. [S.P. p. 299.)
13. Anedho[9] dhūmaketu va kodho yass' upasammati
āpūrati tassa yaso sukkapakkhe va candimā ti 46.
ime gāthā āha.

25 Tattha na passatîti attatthaṁ pi na passati pag eva paratthaṁ, sādhu passatîti attatthaparatthaṁ[10] ubhayatthaṁ[11] sādhu passati, dummedhagocaro ti nippaññānaṁ āhārabhūto[12], dukkhamesino ti dukkhaṁ icchantā, sadatthan ti attano atthabhūtaṁ atthato c' eva dhammato ca vaḍḍhiṁ[13], parakkare ti vipulam pi atthaṁ uppannaṁ parato kāreti, apanetha na me iminā attho ti
30 vadati, sa bhīmaseno ti so bhīmāya bhayajananiyā mahatiyā kilesa-

---

[1] Cks na. [2] Cks omit kodho. [3] Bd bahuādīnavo. [4] Bd naṁ. [5] Bd mattha-, Bf madda-mā-. [6] Bdf da-. [7] Bdf omit m. [8] Ck yassu, Cs yassū. [9] Bd anindho, Bf aniddho. [10] Cks -ttha. [11] Cks -tthe. [12] Bds ādhāra-, Bd adds karoti. [13] Ck -ī, Cs -i, Bd buddhi.

senāya samannāgato[1], pammaddîti attano balavabhāvena[2] uḷāre pi satte gahetvā attano vase karaṇena maddanasamattho, na me amuccathā 'ti mama santikā mokkhaṁ na labhi. hadaye vā pana me khīraṁ[3] viya muhuttaṁ dadhibhāvena na patitthiyyatthā[3] 'ti attho, kaṭṭhasmiṁ manthamānasmin[4] ti araṇisahite mathiyamāne[5], matthamānasmin ti pi pāṭho, yasmā ti yato kaṭṭhā jāyati tam eva dahati, ginîti aggi, bālassa avijānato ti bālassa avijānantassa, sārambhā jāyate ti ahaṁ tvan ti ākaḍḍhanavikaḍḍhanaṁ karontassa kāraṇuttariyalakkhaṇasārambhā[6] araṇimatthanāya[7] viya pāvako kodho jāyati, so pi tenevā 'ti so pi bālo ten' eva kodhena kaṭṭhaṁ viya agginā ḍayhati[8], anedho[9] dhūmaketu vā 'ti anindhano aggi viya, tassā 'ti tassa adhivāsanakhantiyā samannāgatassa puggalassa sukkapakkhe[10] cando viya laddho yaso aparāparaṁ āpūrati.

Rājā M-ssa dhammakathaṁ sutvā tuṭṭho ekaṁ amaccaṁ āṇāpetvā[11] paribbājikaṁ ānāpetvā[12] „bhante nikkodhatāpasa[13], ubho pi tumhe pabbajjāsukhena vītināmentā idh' eva uyyāne vasatha, ahaṁ vo dhammikaṁ[14] rakkhāvaraṇaguttiṁ[15] karissāmîti“ vatvā khamāpetvā vanditvā pakkāmi. Te ubho pi tatth' eva vasiṁsu. Aparabhāge paribbājikā kālam akāsi. B. tassā kālakatāya Himavantaṁ pavisitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā[16] brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloka-parāyano ahosi.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne kodhano bhikkhu anāgāmiphale patiṭṭhahi): „Tadā paribbājikā Rāhulamātā ahosi, rājā Ānando, paribbājako aham evā“ 'ti. Cullabodhijātakaṁ.

6. Kaṇhadīpāyanajātaka.

Sattāhamevāhan ti. Idaṁ S. J. v. ekaṁ[17] ukkaṇṭhitabhikkhuṁ ā. k. Vatthuṁ Kusajātake āvibhavissati. S. taṁ bhikkhuṁ „saccaṁ kira tvaṁ[18] ukkaṇṭhito[19]“ ti pucchitvā „saccan“

[1] Bd has added balavā. [2] Bd balabhā-. [3] Bds patiṭṭhahitthā [4] Bd maṭhahaṇasmiṁ? [5] Bd matthi-. [6] Bd ka-, Cks -bbo. [7] Ck araṇiṁ-, Cs araniṁ-. [8] Bd da-. [9] Bd anindho. [10] Cks add va [11] Ck ānā-. [12] Bds āharāpetvā. [13] Bd adds te [14] Bd -ka. [15] Bd -caraṇa-. [16] Bd adds cattāro. [17] Bd omits ekaṁ. [18] Bd adds bhikkhu. [19] Bd adds sī.

ti vutte „bhikkhu porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhe bāhirakapabbajjaṁ pabbajitvā atirekapaññāsavassāni anabhiratā brahmacariyaṁ carantā hirottappabhedabhayena attano ukkaṇṭhitabhāvaṁ kassaci na kathesuṁ, tvaṁ kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā mādisassa garuno Buddhassa sammukhe ṭhatvā catuparisamajjhe ukkaṇṭhitabhāvaṁ āvikarosi, kimatthaṁ attano hirottappaṁ na rakkhasîti" vatvā a. ā.:

A. Vaṁsaraṭṭhe[1] Kosambiyaṁ Kosambiko nāma rājā rajjaṁ kāresi. Tadā aññatarasmiṁ nigame dve brāhmaṇā asītikoṭidhanavibhavā aññamaññaṁ piyasahāyakā kāmesu dosaṁ disvā mahādānaṁ pavattetvā ubho pi kāme pahāya mahājanassa rodantassa paridevantassa[2] nikkhamitvā Himavantapadese assamapadaṁ katvā pabbajitvā uñchācariyāya[3] vanamūlaphalāphalena yāpentā[4] paṇṇāsavassaṁ[5] vasiṁsu, jhānaṁ uppādetuṁ nâsakkhiṁsu[6]. Te paññāsavassaccayena loṇambilasevanatthāya janapadaṁ carantā Kāsiraṭṭhaṁ[7] pāpuṇiṁsu[8]. Tatr' ekasmiṁ[9] nigamagāme[10] Dīpāyanatāpasassa gihisahāyo[11] Maṇḍavyo[12] nāma atthi. Te ubho pi tassa santikaṁ agamaṁsu. So te disvā va attamano[13] paṇṇasālaṁ kāretvā ubho pi catūhi paccayehi upaṭṭhahi. Te tattha tīṇi cattāri vassāni vasitvā taṁ āpucchitvā cārikaṁ carantā Bārāṇasiṁ patvā Atimuttakasusāne[14] vasiṁsu. Tattha Dīpāyano yathābhirantaṁ viharitvā puna tass' eva sahāyakassa santikaṁ gato. Maṇḍavyatāpaso[15] tatth' eva vasi. Ath' ekadivasaṁ eko coro antonagare corikaṁ katvā dhanarāsiṁ[16] ādāya nikkhamanto „coro" ti ñatvā paṭibuddhehi gharasāmikehi c'eva ārakkhamanussehi ca anubaddho[17] niddhamanena nikkhamitvā vegena susānam pavisitvā tāpasassa paṇṇasāladvāre bhaṇḍikaṁ chaḍḍetvā[18] palāyi. Dhanasāmikā[19] bhaṇḍikaṁ disvā „are duṭṭhajaṭila tvaṁ rattiṁ corikaṁ

---

[1] Bd vaṁñkaraṭhe, Bs vaṁsika-. [2] Bd -tasseva. [3] Cs Bd ucchā-. [4] Cks -to. [5] Bds -ssāni. [6] Bd na-. [7] Bd kāsikara-. [8] Bd sampā-. [9] Bs tatra tasmiṁ. [10] Bd nigame. [11] Cks gihī-, Bd hībi-. [12] Cs maṇḍabba, Ck Bd -byo. [13] Ck attano. [14] Cks -kaṁ-, Bds adhimuttika-? [15] Bd -bya- [16] Cs dhanasāpaṁ, Bds dhanasāraṁ. [17] Bds -bandhanto. [18] Cks chaḍḍhe- [19] Bds manussā.

katvā divā tāpasarūpena carasîti" tajjetvā pothetvā taṁ ādāya netvā rañño dassayiṁsu. Rājā anupaparikkhitvā va „gacchatha, naṁ sūle uttāsethā" 'ti āha. Taṁ susānaṁ netvā khadirasūlaṁ[1] āropayiṁsu. Tāpasassa sarīre sūlaṁ na pavisati. Tato nimbasūlaṁ āhariṁsu, tam pi na pavisati. Ayasūlaṁ[2] āhariṁsu, tam pi na pavisati. Tāpaso „kin nu kho me pubbakamman" ti olokesi. Ath' assa jātissarañāṇaṁ uppajji, tena pubbakammaṁ olokento addasa[3]. Kiṁ pan' assa pubbakamman ti: Koviḷārasūle makkhikāvedhanaṁ[4]. So kira purimabhave vaḍḍhakiputto[5] hutvā pitu rukkhatacchanaṭṭhānaṁ gantvā ekaṁ makkhikaṁ gahetvā koviḷārasakalikāya[6] sūle viya[7] vijjhi. Tam enaṁ pāpaṁ[8] imaṁ ṭhānaṁ patvā gaṇhi. So[9] „na sakkā ito pāpā[10] muccitun" ti ñatvā rājapurise āha: „sace maṁ sūle uttāsetukām' attha[11] koviḷārasūlaṁ āharathā" 'ti. Te tathā katvā taṁ sūle uttāsetvā ārakkhaṁ datvā pakkamiṁsu. Ārakkhikā paṭicchannā hutvā tassa santikaṁ āgacchante olokenti. Tadā Dīpāyano „ciradiṭṭho[12] me sahāyo" ti Maṇḍavyassa[13] santikaṁ āgacchanto „sūle uttāsito" ti taṁ divasaṁ ñeva antarāmagge sutvā taṁ ṭhānaṁ gantvā ekamantaṁ ṭhito „kiṁ samma kārako sîti" pucchitvā „akārako 'mhîti" vutte „attano manopadosaṁ rakkhituṁ sakkhi na sakkhîti" pucchi. „Samma yehi ahaṁ gahito n'eva tesaṁ na rañño upari mayhaṁ manopadoso atthîti". „Evaṁ sante tādisassa sīlavato chāyā mayhaṁ sukhā" ti vatvā Dīpāyano sūlaṁ nissāya nisīdi[14]. Ath' assa sarīre Maṇḍavyassa sarīrato lohitabindūni patiṁsu, tāni suvaṇṇavaṇṇasarīre[15] patitapatitāni sukkhitvā kāḷakāni sampajjiṁsu, tato paṭṭhāya ca so Kaṇhadīpāyano nāma ahosi. So sabbarattiṁ tatth' eva nisīdi. Punadivase ārakkhapurisā gantvā taṁ pavattiṁ rañño ārocesuṁ. Rājā „anisāmetvā va[16] me katan" ti vegena tattha

[1] Bds -le. [2] Bd tato aya-. [3] Ck -si. [4] Cks -vedanaṁ. [5] Ck -kī-. [6] Bs -salākaya? [7] Bd omits viya [8] Bds pāpakammaṁ. [9] Bd adds taṁ. [10] Bd adds mayā. [11] Bd -kāmāttha. [12] Bd ciraṁ-. [13] Bd -byassa. [14] Bd -dati. [15] Bd -vaṇṇe-. [16] Bd omits va.

gantvā „pabbajita kasmā sūlaṁ nissāya nisinno sîti“ Dīpāyanaṁ pucchi. „Mahārāja imaṁ tāpasaṁ rakkhanto nisinno 'smi[1], kiṁ pana tvaṁ imassa kārakabhāvaṁ vā akārakabhāvaṁ vā ñatvā evaṁ karosîti[2].“ So kammassa asodhitabhāvaṁ ācikkhi. Ath' assa so „mahārāja raññā nāma nisammakārinā bhavittabbaṁ, ‘alaso gihī[3] bhogakāmo[4] na sādhū'“ 'ti ādīni vatvā dhammaṁ desesi. Rājā Maṇḍavyassa niddosabhāvaṁ ñatvā „sūlaṁ harathā“ 'ti āṇāpesi. Sūlaṁ harantā harituṁ na sakkhiṁsu. Maṇḍavyo āha: „mahārāja, ahaṁ pubbe katakammadosena evarūpaṁ ayasam[5] patto, mama sarīrato sūlaṁ harituṁ na sakkā, sace pi mayhaṁ jīvitaṁ dātukāmo kakacaṁ[6] āharāpetvā imaṁ sūlaṁ cammasamaṁ[7] chindāpehîti“. Rājā tathā kāresi. Antosarīre sūlo anto yeva ahosi. Tadā kira so sukhumaṁ sakalikahīraṁ[8] gahetvā makkhikāya vaccamaggaṁ[9] pavesesi, taṁ tassā antosarīre yeva ahosi, sā tena kāraṇena amaritvā attano āyukkhayen' eva mari, tasmā ayam pi na mato ti. Rājā tāpase vanditvā khamāpetvā ubho pi uyyāne vasāpento paṭijaggi. Tato paṭṭhāya Maṇḍavyo[10] Aṇimaṇḍavyo nāma jāto. So rājānaṁ upanissāya tatth' eva vasi. Dīpāyano pana tassa vaṇaṁ[11] phāsukaṁ katvā attano gihisahāya-Maṇḍavyassa santikam eva gato. Taṁ paṇṇasālaṁ pavisantaṁ disvā sahāyassa ārocesuṁ[12]. So sutvā[13] tuṭṭhacitto saputtadāro bahuṁ gandhamālatelaphāṇitādiṁ ādāya taṁ paṇṇasālaṁ gantvā Dīpāyanaṁ vanditvā pāde dhovitvā[14] makkhetvā pānakaṁ pāyetvā Āṇimaṇḍavyassa pavattiṁ suṇanto nisīdi. Ath' assa putto Yaññadattakumāro nāma caṁkamanakoṭiyaṁ bheṇḍukena[15] kīḷi. Tatra c' ekasmiṁ vammike āsīviso vasati. Kumārassa bhūmiyaṁ pahaṭabheṇḍuko[16] gantvā vammīkabile āsīvisassa matthake pati. So ajānanto bile hatthaṁ pavesesi. Atha naṁ kuddho āsīviso hatthe ḍasi, so visavegamucchito[17] tatth' eva pati. Ath' assa

[1] Bd -smīti. [2] Bd kāresīti [3] Cs gihi, Bd gīhi. [4] Cks repeat kāmo, Bd alaso gīhi gāmabhogini, cfr. III p. 154. [5] Bd bhayaṁsam [6] Ck cakataṁ corr. to cakacaṁ, Ck kkamaṁ? corr. to kakacaṁ. [7] Ck cammaṁ sa-. [8] Bd -kaṁ hiraṁ. [9] Bd vecca- [10] Cks omit maṇḍavyo. [11] Ck vanaṁ, Cs vanaṁ corr. to vaṇaṁ. [12] Bd disvā eko puriso sahāyakassa ārocesi. [13] Bd adds va. [14] Bd adds telena. [15] Bd geṇ-. [16] Bd -geṇ-. [17] Bd -gena mu-.

mātāpitaro sappena daṭṭhabhāvaṁ[1] ñatvā kumāraṁ[2] ukkhipitvā tāpasassa santikaṁ ānetvā pādamūle nipajjāpetvā „bhante, pabbajitā nāma osadhaṁ vā parittaṁ vā jānanti, puttakaṁ no nīrogaṁ[3] karothā“ 'ti āhaṁsu[4]. „Ahaṁ osadhaṁ na jānāmi, nâhaṁ vejjakammaṁ karissāmîti“. „Pabbajito ti[5] tena hi bhante imasmiṁ kumārake mettaṁ katvā saccakiriyaṁ karothā“ 'ti[6]. Tāpaso „sādhu saccakiriyam karissāmîti“ vatvā Yaññadattassa sīse hatthaṁ ṭhapetvā paṭhamam gātham āha:

1. Sattāham evâhaṁ pasannacitto (= Morris, Cariyāp. p. 100)
puññatthiko acariṁ[7] brahmacariyaṁ,
athâparaṁ yaṁ caritaṁ mamā-y-idaṁ[8]
vassāni paññāsa samādhikāni
akāmako vā hi ahaṁ carāmi,
etena saccena suvatthi hotu,
hataṁ visaṁ, jīvatu Yaññadatto ti. 47.

Tattha athāparaṁ yaṁ caritaṁ ti atha tasmā[9] sattāhā[10] uttari yaṁ[11] brahmacariyacaraṇaṁ, akāmako vā hîti pabbajjaṁ anicchanto yeva, etena saccena suvatthi hotū 'ti sace atirekapaññāsa vassāni anabhirativāsaṁ[12] vasantena mayā kassaci ajānāpitabhāvo saccaṁ etena saccena Yaññadattakumārassa sotthi[13] hotu jīvitaṁ paṭilabhatū 'ti.

Saha saccakiriyāya Yaññadattassa thanappadesato[14] uddhaṁ visaṁ bhassitvā paṭhaviṁ pāvisi. Kumāro akkhīni ummīletvā mātāpitaro oloketvā „ammā“ 'ti vatvā parivattitvā nipajji. Ath' assa pitaraṁ Kaṇhadīpāyano āha: „mayā tāva mama balaṁ kataṁ, tvam pi attano balaṁ karohîti“. So „aham pi[15] saccaṁ karissāmîti“ puttassā ure hatthaṁ ṭhapetvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Yasmā dānaṁ n' abhinandiṁ[16] kadāci
disvānâhaṁ atithiṁ vāsakāle

[1] Bd datha-. [2] Bd -rakaṁ. [3] all three MSS. ni-. [4] Bd ti āha taṁ sutvā tāpaso āha. [5] Bd omits pabbajito ti. [6] Bd adds vutte. [7] Ck acariyaṁ, Bd ācari. [8] Cks mama-, Bf mama idaṁ. [9] Bd tasmiṁ. [10] Cs -ha. [11] Bd adds mama. [12] Bp -rataṁ vā-. [13] Bs adds bhāvo. [14] Bd vinappa-. [15] Bd pi ahaṁ. [16] Cs Bd nābhinandi.

na câpi me appiyataṁ[1] aveduṁ
bahussutā samaṇabrāhmaṇā ca
akāmako vā hi ahaṁ dadāmi,
etena saccena suvatthi hotu,
5 hataṁ visaṁ, jīvatu Yaññadatto ti. 48.

Tattha vāsakāle ti vasanatthāya gehaṁ āgatakāle, na cāpi me appiyataṁ[1] avedun ti bahussutâpi pana samaṇabrāhmaṇā ayaṁ n'eva dānaṁ abhinandati na amhe ti imaṁ mama appiyabhāvaṁ n' eva jāniṁsu, ahaṁ[2] hi te piyacakkhūhi yeva olokemîti dīpeti, etena saccenā 'ti sace ahaṁ dānaṁ dadamāno pi[3]
10 vipākaṁ asaddahitvā attano anicchāya dammi anicchanabhāvañ ca[4] mama pare na[5] jānanti etena saccena suvatthi hotū 'ti attho.

Evaṁ tena[6] saccakiriyāya katāya kaṭito uddhaṁ visaṁ bhassitvā paṭhaviṁ pāvisi. Kumāro uṭṭhāya nisīdi, ṭhātuṁ pana na sakkoti. Ath' assa pitā mātaraṁ aha: „bhadde mayā
15 attano balaṁ kataṁ, tvaṁ dāni[7] saccakiriyaṁ katvā puttassa uṭṭhāya[8] gamanabhāvaṁ karohîti". Sā[9] „atthi mayhaṁ ekaṁ[10] saccaṁ, tava pana santike kathetuṁ na sakkomîti[11]". „Bhadde yathātathā me puttaṁ ārogaṁ[12] karohîti". Sā „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā saccaṁ karontī tatiyaṁ gātham āha:

20 8. Āsīviso[13] tāta pahūtatejo
yo taṁ aḍatthi[14] patarā[15] udicca,
tasmiñ ca[16] me appiyatāya ajja
pitari[17] ca te n' atthi koci viseso,
etena -pe- Yaññadattto ti. 49.

25 Tattha tātā 'ti puttaṁ ālapati, pahūtatejo[18] ti balaviseso, patarā ti padarā[19], ayaṁ eva vā pāṭho, udiccā 'ti uddhaṁ ñatvā[20] vammīkabilato uṭṭhito[21] ti attho, pitari ca[22] te ti te pitari[23], aṭṭhakathāyaṁ pana ayam eva vā pāṭho, idaṁ vuttaṁ hoti: tāta Yaññadatta asmiñ ca āsīvise tava ca

[1] Cks -tā. [2] Bd ahañ. [3] Bd omits pi. [4] Cks anicchitabhā-, Bd anicchānabhāvaṁ, omitting ca. [5] Bd neva in the place of pare na. [6] Bd e tena. [7] Bd idāni. [8] Ck vu-. [9] Bd adds pi. [10] Ck eka Bd ekañca. [11] Bd sakkāti. [12] Bds ar-. [13] Cks as-. [14] Bd aḍassi viraḷā aṭacchi, Bsf aḍassi. [15] Bd sataṙā, Bsf biḷārā. [16] Bd va. [17] Ck -rī. [18] Bd bahuta-. [19] Bd viguḷā ti vivarā satarā ti satasarasā, Bs viḷārā ti vivarā. [20] so Cks for ṭhatvā? Bds uddharitvā in the place of u. ñ. [21] Bds uṭṭhāyā. [22] Ck -rī, Bd omits ca. [23] Bd pitari va te, Bs pitari ca tava.

pitari appiyabhāvena mayhaṁ koci viseso n' atthi, tañ ca pana appiyabhāvaṁ ṭhapetvā ajja mayā koci[1] jānāpitapubbo nāma n' atthi, sace etaṁ saccaṁ etena saccena tava sotthi hotu[2].

Saha saccakiriyāya sabbaṁ visaṁ bhassitvā paṭhaviṁ pāvisi, Yaññadatto nibbisena sarīrena uṭṭhāya kīḷituṁ āraddho. Evaṁ putte uṭṭhite Maṇḍavyo Dīpāyanassa ajjhāsayaṁ pucchanto catutthaṁ gātham āha:

4. Santā dantā yeva paribbajanti
aññatra Kaṇhā anakāmarūpā,
Dīpāyana kissa jigucchamāno
akāmako carasi brahmacariyan ti. 50.

Tass' attho: ye keci[3] khattiyādayo kāme pahāya idhaloke pabbajanti te aññatra Kaṇhā bhavantaṁ Kaṇhaṁ ṭhapetvā aññe akāmarūpā nāma n' atthi, sabbe jhānabhāvanāya kilesānaṁ samitattā santā tīṇi[4] dvārāni yathā nibbisevanāni honti tathā tesaṁ damitattā dantā hutvā abhiratā va[5] brahmacariyaṁ caranti, tvaṁ pana bhante Dīpāyana kiṁkāraṇā tapaṁ jigucchamāno akāmako hutvā brahmacariyaṁ carasi, kasmā puna agāram eva na ajjhāvasîti.

Ath' assa so kāraṇaṁ kathento pañcamaṁ gātham āha:

5. 'Saddhāya nikkhamma punaṁ nivatto,
so elamūgo va[6] bālo[7] vatâyaṁ',
etassa vādassa jigucchamāno
akāmako carāmi brahmacariyaṁ
viññūpasatthañ ca[8] satañ ca[9] ṭhānaṁ,
evaṁ p' ahaṁ[10] puññakaro bhavāmîti. 51.

Tass' attho: Kanho kammañ ca phalañ ca saddahitvā tāva mahantaṁ vibhavaṁ pahāya agārā nikkhamitvā yaṁ pajahi puna tadattham eva nivatto, so ayaṁ lālamukho vata[11] gāmadārako viya[12] bālo[13] vatā 'ti imaṁ[14] vādaṁ jigucchamāno ahaṁ attano hirottappabhedabhayena anicchamāno pi brahmacariyaṁ carāmi[15], kiñca[16] bhiyyo: pabbajjāpuññañ ca nām' etaṁ viññūhi Buddhādīhi pasatthaṁ[17] tesaṁ ñeva[18] ca[19] sataṁ nivāsanaṭṭhānaṁ, evaṁ[20] iminâpi kāraṇena ahaṁ puññakaro bhavāmi, assumukho pi rudamāno brahmacariyaṁ carāmi yevā 'ti.

---

[1] Cks kenaci. [2] Bd hotū ti. [3] Bd adds pi. [4] Bd cakkhādīni. [5] Bd abhiramitvā ca. [6] Cks ca, Bf omits va. [7] Ck Bd balo, Bf selo, Cs bāle. [8] Bd viññuppasaṭhaṁ va. [9] Bd va. [10] Bd evamahaṁ, Bf evamā puñña-. [11] Bd te. [12] Bd adds ca. [13] Bd ba. [14] Bd idaṁ. [15] Ck carasi. [16] Cks kiñci. [17] Bd -saṭhaṁ. [18] Bd yeva. [19] Bd va. [20] Cks adds pahaṁ.

Evaṁ so attano ajjhāsayaṁ kathetvā puna Maṇḍavyaṁ pucchanto chaṭṭhaṁ gātham āha:

6. Samaṇe tuvaṁ[1] brāhmaṇe addhike[2] ca
santappayāsi annapānena[3] bhikkhuṁ,
5 opānabhūtaṁ va gharaṁ tavā-y-idaṁ[4]
annena pānena upetarūpaṁ,
atha kissa vādassa jigucchamāno
akāmako dānam imaṁ[5] dadāsîti. 52.

Tattha bhikkhun ti bhikkhaṁ carantānaṁ[6] bhikkhañ ca sampādetvā 15 dadāsi[7](-?), opānabhūtaṁ vā 'ti catumahāpathe[8] katasādhāraṇā[9] pokkharaṇī viya.

Tato ca[10] Maṇḍavyo attano ajjhāsayaṁ kathento sattamaṁ gātham āha:

7. Pitaro ca[11] me āsu[12] pitāmahā ca[11]
15 saddhā, ahū[13] dānapatī vadaññū,
taṁ kullavattaṁ[14] anuvattamāno
'mâhaṁ kule antimagandhino ahuṁ'
etassa vādassa jigucchamāno
akāmako dānam imaṁ dadāmîti. 53.

20 Tattha āsū[15] 'ti padassa saddhā ti iminā sambandho, saddhā ahesun ti attho, ahū ti saddhā hutvā[16] uttari dānajeṭṭhakā c' eva detha kārothā ti vuttavacanassa[17] atthajānanakā. ca ahesuṁ, taṁ kullavattan[18] ti taṁ kulavattaṁ[19], aṭṭhakathayā[20] pana ayam eva vā pāṭho, māhaṁ kule antimagandhino ahun ti ahaṁ attano kule sabbapacchimako c' eva kulapalāpo[21] ca mā assan[22] 25 ti sallakkhetvā etaṁ kulantimo kulapalāpo[23] ti vādaṁ jigucchamāno ahaṁ anicchamāno pi idaṁ dānaṁ dadāmîti dīpeti.

Evañ ca pana vatvā Maṇḍavyo attano bhariyaṁ pucchanto[24] aṭṭhamaṁ gāthaṁ āha:

---

[1] Cks tvaṁ. [2] Bd andhi-. [3] so Bf; Bd annapānehi, Cks annenapānena. [4] Cks tava-, Bd tava sariraṁ, Bf tavassidaṁ. [5] Bd idaṁ. [6] Bd bhikkhañ ca varadantānaṁ. [7] Bd dadāmi. [8] Bd cā-. [9] Ck katha-, Cs katha- corr. to kata-, Bd khata-. [10] Bd omits ca. [11] Bd va. [12] Bdf āsuṁ. [13] all four MSS. -u. [14] Bds kulavataṁ. [15] Ck ahū. [16] Bd adds tato. [17] Bd vuttanayena va-. [18] Bd kulavatán. [19] Ck kulla-. [20] Bd -yam. [21] Bd -palāso. [22] Bd assun. [23] Cks kulantimā - -, Bd etaṁ kulaṁ antimo kulapalāso. [24] Bd phucchamāno.

8. Dahariṁ kumāriṁ asamatthapaññaṁ
yan t' ānayiṁ ñātikulā sugatte
na vâpi[1] me appiyataṁ[2] avedi
aññatra kāmā paricārayantī[3],
atha kena vaṇṇena mayā te[4] bhoti 5
saṁvāsadhammo ahu evarūpo ti. 54.

Tattha asamatthapaññan ti kuṭumbaṁ vicāretuṁ appaṭibalapaññaṁ[5] atitaruṇiṁ ñeva samānaṁ, yan tānayin ti yan taṁ ānayiṁ, yaṁ[6] ahaṁ daharam eva samānaṁ taṁ ñātikulato ānesin ti vuttaṁ hoti, aññatra kāmā paricārayantîti[7] ettakaṁ kālaṁ vinā kāmena anicchāya maṁ paricārayantâpi attano 10 appiyabhāvam pi maṁ na jānāpesi, sampiyāyamānarūpā va[8] maṁ paricāri[9], kena vaṇṇenā 'ti kena kāraṇena, bhotîti taṁ ālapati, evarūpo ti āsīvisasamānapaṭikūlabhāvena[10] mayā saddhiṁ tava saṁvāsadhammmo evarūpo piyasaṁvāso viya kathaṁ jāto ti.

Ath' assa sā kathentī navamaṁ gātham āha: 15

9. Ārā dūre na idha[11] kadāci atthi
paramparā nāma kule imasmiṁ,
taṁ kullavattaṁ[12] anuvattamānā
'mâhaṁ kule antimagandhinī ahuṁ'
etassa vādassa jigucchamānā 20
akāmikā baddha[13] carāmi[14] tuyhan ti. 55.

Tattha ārā dūre ti aññamaññavevacanaṁ, atidūre ti vā[15] dassentī[16] evam āha, idhā 'ti nipātamattaṁ, na kadācîti attho, paramparā ti purisaparamparā, idaṁ vuttaṁ hoti: sāmi[17], imasmiṁ amhākaṁ ñātikule dūrato paṭṭhāya yāva sattamā kulaparivaṭṭā[18] purisaparamparā nāma n' atthi, ekitthiyâpi sāmikaṁ 25 chaḍḍetvā añño puriso gahitapubbo[19] nāma n' atthîti, taṁ kullavattan[20] ti[21] aham pi taṁ kulavattaṁ kulapaveṇiṁ anuvattamānā attano kule pacchimikā palāpabhūtā[22] mā assan[23] ti sallakkhetvā etaṁ kulantimā kulagandhinîti[24] vādaṁ jigucchamānā akāmikâpi[25] tuyhaṁ baddha[26] carāmi, veyyāvaccakārikā padacārikā[27] jāt' amhîti[28]. 30

---

[1] Cks cāpi [2] Cks Bf -tā. [3] Cks -ti, Bd parivārayantā, Bf -cārayantā. [4] Bdf hi. [5] Cks apaṭi-. [6] Bd ānayissam. [7] Bd -yantāti. [8] Bds ya. [9] Cks -ra. [10] Bd -ṭikkū. [11] Bdf yidha. [12] Bdf kulavattaṁ. [13] Cs baṇḍa, Bd paṭha, Bf patta. [14] Bd varami. [15] Bds add taṁ. [16] Cks dasseti, Bds dassenti. [17] Bd adds idha. [18] Bd -vattā. [19] Ck aṁñaṁ purisaṁ gahitapubba, Cs aṁnaṁ purisaṁ gahitapubbā. [20] Ck Bd kula-. [21] Bd hi hoti. [22] Bd palāla-, Bd palāsa-. [23] Bd assun. [24] Ck -dhini, Cs -dhinī. [25] Bd -kāsi. [26] Cs baṇḍa, Bd paṭha. [27] Bd padaparicā-. [28] Bd -tasmīti.

Evañ ca pana vatvā „mayā sāmikassa santike abhāsitapubbaṁ[1] guyhaṁ bhāsitaṁ, kujjheyya pi[2] me ayaṁ, amhākaṁ kulūpakatāpasassa sammukhā[3] yeva naṁ khamāpessāmîti" cintetvā khamāpentī dasamaṁ gātham āha:

5 10. Maṇḍavya bhāsissaṁ abhāsaneyyaṁ,
taṁ khamyataṁ puttahetu mam' ajja,
puttapemā na idha par' atthi[4] kiñci,
so no ayaṁ jīvati Yaññadatto ti. 56.

Tattha taṁ khamyatan ti taṁ khamyatu[5], puttahetu mamajjā 'ti[6]
10 mama bhāsitaṁ ajja imassa puttassa hetu khamīyatu[7], so no ayan ti yassa puttassa kāraṇā mayā etaṁ bhāsitaṁ so no putto jīvati, imassa jīvitalābhen'eva[8] me khama sāmi, ajja paṭṭhāya tava vasavattinīnaṁ[9] bhavissāmîti.

Atha naṁ Maṇḍavyo „uṭṭhehi bhadde, khamāmi te, ito pana paṭṭhāya mā pharusacittā ahosi, ahaṁ[10] te appiyaṁ na
15 karissāmîti" āha. B. pi Maṇḍavyaṁ āha: „āvuso tayā dussaṁgharaṁ dhanaṁ saṁgharitvā kammañ ca phalañ ca asaddahitvā dānaṁ dentena ayuttaṁ kataṁ, ito paṭṭhāya dānāni saddahitvā dadeyyāsîti". So „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā[11] B-aṁ āha: „bhante tayā[12] amhākaṁ dakkhiṇeyyabhāve ṭhatvā anabhiratena[13]
20 brahmacariyaṁ carantena[14] ayuttaṁ kataṁ, ito paṭṭhāya dāni[15] yathā tayi katā kārā mahapphalā honti evaṁ cittaṁ pasādetvā suddhacitto jhānābhirato hutvā brāhmacariyaṁ carā[16]" 'ti. Te M-aṁ vanditvā uṭṭhāya agamaṁsu. Tato paṭṭhāya bhariyā sāmike sasnehā[17] ahosi, Maṇḍavyo pasannacitto saddhāya dānaṁ
25 adāsi, B. anabhiratiṁ vinodetvā jhānābhiññaṁ uppādetvā Brahmaloka-parāyano ahosi.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhito[18] sotāpattiphale patiṭṭahi): „Tadā Maṇḍavyo Ānando ahosi,

[1] Bd -sitabbaṁ. [2] Cs kujjheyanapi, Ck kujjhe pi, Bd kujjheyyāsi, Bs jiguccheyyāsi. [3] Bds -khe. [4] Bd panatthi, Bf paritti. [5] Bd khamyapiyyatu. [6] Bds add taṁ. [7] Cks khalīyatu, Bd khamiyyatu. [8] Cks -lābhova. [9] Bd vasaṁvattini. [10] Bd ahampi. [11] Bds add maṇḍabyo. [12] Cks yadā. [13] Bd adds hutvā, Bs has -rato hutvā. [14] Bs -nto. [15] Bd id-. [16] Bd carāhi. [17] Bd sneho. [18] Bd adds bhikkhu.

bhariyā Visākhā, putto Rāhulo, Āṇimaṇḍavyo Sāriputto, Kaṇhadīpāyano aham evā“ 'ti. Kaṇhadīpāyanajātakaṁ.

7. Nigrodhajātaka.

Navāhametaṁ jānāmîti. Idaṁ S. Veḷuvane v. Devadattaṁ ā. k. Ekadivasaṁ hi[1] tena „āvuso Devadatta, S. tava bahūpakāro, tvaṁ hi Satthāraṁ nissāya pabbajjaṁ labhi, upasampadaṁ labhi, Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ uggaṇhi, jhānaṁ uppādesi, lābhasakkāro pi te Dasabalass' eva santako“ ti bhikkhūhi vuttena[2] tiṇasalākaṁ ukkhipitvā „ettakam pi samaṇena Gotamena mayhaṁ kataguṇaṁ[3] na passāmîti“ vutte dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto akataññū mittadūbhī yevā“[4] 'ti vatvā a. ā.:

Atīte Rājagahe Magadhamahārājā nāma rajjaṁ kāresi. Tadā Rājagahaseṭṭhi attano puttassa janapadaseṭṭhino dhītaraṁ ānesi. Sā vaṁjhā ahosi. Ath' assā aparabhāge sakkāro parihāyi. „Amhākaṁ puttassa gehe vaṁjhitthiyā vasantiyā kathaṁ kulavaṁso vaḍḍhissatîti“ yathā sā[5] suṇāti evam pi kathaṁ samuṭṭhāpenti. Sā taṁ sutvā „hotu, gabbhinīālayaṁ katvā ete vañcessāmîti“ cintetvā attano atthacārikaṁ dhātiṁ[6] „amma gabbhiniyo nāma kiñca kiñca karontîti“ gabbhinipari-hāraṁ pucchitvā sutvā utukālaṁ[7] paṭicchādetvā ambilādirucikā[8] hutvā hatthapādānaṁ uddhumāyanakāle hatthapādapiṭṭhiyo koṭṭhāpetvā[9] bahalā[10] kāresi, divase divase pi pilotikāveṭhanena[11] udaravaḍḍhanaṁ vaḍḍhesi[12], thanamukhāni kāḷāni[13] kāresi, sarīrakiccaṁ karontī pi aññatra tassā[14] dhātiyā aññesaṁ sammukhe[15] na karoti. Sāmiko pi 'ssā gabbhaparihāraṁ adāsi. Evaṁ[16] nava māse vasitvā „idāni janapade pitu gharaṁ gantvā vijāyissāmîti“ sassusasure āpucchitvā rathaṁ abhiruyha mahantena

---

[1] Bds add bhikkhū. [2] Bd vutte. [3] Bd kataṁ-. [4] Bd omits yevā. [5] Cks sādhu. [6] Bds dhāti āha. [7] Bd utunikāle. [8] Bd -diniru-. [9] Bd koṭṭā-. [10] Bd pahalaṁ [11] Bd adds ca. [12] Bd dassesi. [13] Bd kāḷakāni. [14] Cks tassa, Bd tayā. [15] Bd añño pi sammukkhaṭhāne. [16] Cks eva.

parivārena Rājagahā nikkhamitvā maggaṁ paṭipajji. Tassā pana purato purato eko sattho gacchati, satthena vasitvā gataṭṭhānaṁ esā pātarāsakāle pāpuṇāti. Ath' ekadivasaṁ tasmiṁ satthe ekā duggatitthi rattiṁ ekasmiṁ nigrodharukkhamūle 5 puttaṁ vijāyitvā pāto[1] satthe gacchante „ahaṁ vinā satthena gantuṁ na sakkhissāmi[2], sakkā kho pana jīvantiyā puttaṁ labhitun" ti nigrodhamūle[3] jalābuñ[4] c' eva gabbhamalañ ca attharitvā puttaṁ chaḍḍetvā agamāsi[5]. Dārakassâpi devatā rakkhaṁ gaṇhiṁsu, so hi na yo vā so vā, B. yeva[6] 10 pana tadā tādisaṁ paṭisandhiṁ gaṇhi. Itarā pātarāsakāle taṁ ṭhānaṁ patvā „sarīrakiccaṁ karissāmîti" tāya dhātiyā saddhiṁ nigrodhamūlaṁ[7] gatā suvaṇṇavaṇṇaṁ dārakaṁ disvā „amma nipphannaṁ no kiccan" ti pilotikā[8] apanetvā ucchañgapadesaṁ lohitena ca[9] gabbhamalena ca[10] makkhetvā attano 15 gabbhavuṭṭhānabhāvaṁ ārocesi. Tāvad eva naṁ sāṇiyā parikkhipitvā haṭṭhatuṭṭho parijano Rājagaha[.]ı paṇṇaṁ pesesi. Ath' assā sassusasurā „vijātakālato paṭṭhāya pitu kule kiṁ karissati, idh' eva āgacchatū" 'ti pesayiṁsu. Sā paṭinivattitvā Rājagaham eva pāvisi. Tatra naṁ sampaṭicchitvā dārakassa nāmaṁ 20 karontā nigrodhamūle jātattā Nigrodhakumāro ti nāmaṁ kariṁsu. Taṁ divasaṁ ñeva seṭṭhisuṇisâpi[11] vijāyanatthāya kulagharaṁ āgacchantī[12] antarāmagge ekissā rukkhasākhāya heṭṭhā puttaṁ vijāyi, tassa Sākhakumāro ti nāmaṁ kariṁsu. Taṁ divasaṁ ñeva seṭṭhiṁ nissāya vasantassa tunnakārassa[13] bhariyâpi pilo-25 tikantare puttaṁ vijāyi, tassa Pottiko[14] ti nāmaṁ kariṁsu. Mahāseṭṭhi ubho pi te dārake „Nigrodhakumārassa jātadivase[15] jātā" ti ānāpetvā[16] ten' eva saddhiṁ saṁvaḍḍhesi. Te ekato vaḍḍhitvā vayappattā Takkasilaṁ gantvā sippaṁ uggaṇhiṁsu. Ubho pi seṭṭhiputtā ācariyassa dve sahassāni adaṁsu.

---

[1] Bd adds va. [2] Bd mīti, Cs -mīti corr. to -mī. [3] Cks -mūlajāle. [4] Ck jālāmukhañ, Cs jālabuñ, Bd jalapuñ. [5] Ck Bd āg-. [6] Bd adds so-. [7] Bd -le. [8] Bd -kāyo. [9] Bd -teneva. [10] Cks omit ca. [11] Bds anuse-. [12] Bd gacchanti. [13] Bd tuṇṇakārakassa [14] Cs potta-, Bd potthi-. [15] Bd -saññeva. [16] Bd āharāpetvā.

Nigrodhakumāro Pottikassa attano santike sippaṁ paṭṭhapesi. Te nipphannasippā ācariyaṁ āpucchitvā nikkhantā „janapadacārittaṁ jānissāmā[1]" 'ti anupubbena Bārāṇasiṁ patvā ekasmiṁ devakule[2] nipajjiṁsu. Tadā Bārāṇasirañño kālakatassa sattamo divaso. „Sve phussarathaṁ yojessāmā" 'ti nagare bheriñ 5 carāpesuṁ. Tesu pi sahāyesu rukkhamūle nipajjitvā niddāyantesu Pottiko paccūsakāle uṭṭhāya Nigrodhakumārassa pāde parimajjanto nisīdi[3]. Tasmiṁ rukkhe vutthakukkuṭesu[4] uparikukkuṭo heṭṭhākukkuṭassa sarīre vaccaṁ pātesi. Atha naṁ[5] so „ken' etaṁ pātitan" ti āha[6]. „Samma, mā kujjhi, mayā 10 ajānantena pātitan" ti[7]. „Are tvaṁ mama sarīraṁ attano vaccaṭṭhānaṁ[8] maññasi[9], mama pamāṇaṁ na jānāsîti". Atha naṁ itaro[10]: „are tvaṁ 'ajānantena me katan' ti vutte pi kujjhasi[11] yeva, kiṁ pana te pamāṇan" ti āha. „Yo[12] maṁ māretvā maṁsaṁ khādati[13] so[14] pāto va sahassaṁ labhati[15], 15 kasmā[16] ahaṁ mānaṁ na karissāmîti". Atha naṁ itaro āha: „are ettakamattena tvaṁ mānaṁ karosi, maṁ pana māretvā yo thūlamaṁsaṁ khādati so pāto va rājā hoti, yo majjhimamaṁsaṁ khādati so senāpati hoti, yo aṭṭhinissitaṁ[17] khādati so bhaṇḍāgāriko hotîti" āha. Pottiko tesaṁ kathaṁ sutvā „kin 20 no sahassena, rajjam eva varan" ti saṇikaṁ rukkhaṁ abhirūhitvā uparisayitakukkuṭaṁ[18] gahetvā māretvā aṅgārakesu[19] pacitvā thūlamaṁsaṁ Nigrodhassa adāsi majjhimamaṁsaṁ Sākhassa aṭṭhimaṁsaṁ attanā khādi, khāditvā ca pana „samma Nigrodha tvaṁ ajja rājā bhavissasi, samma Sākha tvaṁ senā- 25 pati bhavissasi, ahaṁ pana bhaṇḍāgāriko" ti vatvā „kathaṁ jānāsîti" puṭṭho taṁ pavattiṁ ārocesi. Te tato[20] pi pātarāsavelāya Bārāṇasiṁ pavisitvā ekassa brāhmaṇassa gehe sappisakkharāyuttaṁ pāyāsaṁ[21] bhuñjitvā nagarā nikkhamitvā

[1] B^{ds} -cārikaṁ carissāmā. [2] B^{d} rukkhamūle. [3] B^{d} nisinno hoti. [4] C^{s} vutta-, B^{d} dvīsu nivutta-. [5] B^{d} adds itaro. [6] C^{ks} ahaṁ. [7] B^{d} adds āha. [8] C^{ks} vaccanaṭṭhā-, B^{d} vaccaṭhā-. [9] B^{d} adds kiṁ. [10] B^{d} adds āha. [11] C^{k} kujjhi-. [12] B^{d} adds pana. [13] B^{d} khādeti. [14] C^{ks} omit so. [15] B^{d} labhissati [16] B^{d} tasmā. [17] B^{d} adds maṁsaṁ, cfr. vol. II $\frac{412}{4}$. [18] B^{d} -taṁ ku-. [19] B^{d} -re. [20] B^{d} tayo. [21] B^{d} pātarāsaṁ.

uyyānaṁ pavisiṁsu[1]. Nigrodhakumāro silāpaṭṭe nipajji, itare dve bahi nipajjiṁsu. Tasmiṁ samaye pañca rājakakudhabhaṇḍāni anto ṭhapetvā phussarathaṁ vissajjesum. Tassa vitthārakathā Mahājanakajātake āvibhavissati. Phussaratho 5 uyyānaṁ gantvā nivattitvā ārohanasajjo hutvā aṭṭhāsi. Purohito „uyyāne puññavatā sattena bhavitabban“ ti uyyānaṁ pavisitvā kumāraṁ disvā pādato[2] sāṭakaṁ apanetvā pādesu lakkhaṇānī upadhāretvā “tiṭṭhatu Bārāṇasīrajjaṁ[3], sakala-Jambudīpassa pi[4] rājā bhavituṁ yutto“ ti sabbatālāvacare[5] paggaṇhāpesi. 10 Nigrodhakumāro pabujjhitvā mukhato sāṭakaṁ apanetvā mahājanaṁ oloketvā parivattitvā[6] nipanno thokaṁ vītināmetvā silāpaṭṭe pallaṁkena nisīdi. Atha naṁ purohito jānunā[7] patiṭṭhāya „rajjaṁ te deva pāpuṇātîti“ vatvā „sādhū“ 'ti vutte tatth' eva ratanarāsimhi ṭhapetvā abhisiñci. So rajjaṁ patvā 15 Sākhassa senāpatiṭṭhānaṁ datvā mahantena sakkārena nagaraṁ pāvisi. Pottiyo pi tehi[8] saddhiṁ ñeva agamāsi[9]. Tato paṭṭhāya M. Bārāṇasiyaṁ dhammena rajjaṁ kāresi. So ekadivasaṁ mātāpitunnaṁ saritvā Sākhaṁ āha: „samma, na sakkā mātāpitūhi vinā vattituṁ, mahantena parivārena gantvā mātā- 20 pitaro no ānehîti“. Sākho[10] „na me tattha kammaṁ atthîti“ paṭikkhipi. Tato Pottikaṁ āṇāpesi. So „sādhū“ 'ti tattha gantvā Nigrodhassa mātāpitaro „putto vo[11] rajje patiṭṭhito, etha gacchāmā“ 'ti āha. Te „atthi no tāta vibhavamattā[12], alaṁ tattha gamanenā“ 'ti paṭikkhipiṁsu. Sākhassâpi mātā- 25 pitaro avoca, te pi na icchiṁsu, attano mātāpitaro avoca, „mayaṁ[13] tunnakammena[14] jīvissāma, alan“ ti paṭikkhipiṁsu. So tesaṁ manaṁ alabhitvā Bārāṇasim eva paccāgantvā[15] „senāpatissa ghare maggakilamathaṁ vinodetvā pacchā Nigrodhaṁ passissāmîti“ cintetvā tassa nivesanadvāraṁ gantvā „'sahāyo

---

[1] Bd pā-. [2] Bd pādantato. [3] Bd -sīyaṁ rajjaṁ. [4] Bds adhipati in the place of pi. [5] Ck -tālavacare, Bd sabbatūriyāni. [6] Cks -vattetvā. [7] Bd jaṇṇunā, Cs jāṇunā. [8] Cks omit tehi. [9] Ck āg-. [10] Bd adds sāmi. [11] Ck vā, Bd te. [12] Bds -mattaṁ. [13] Bds add tāta. [14] Bd tunnakārakakammena. [15] Bd pacchāg.

kira te Pottiyo nāma āgato' ti senāpatissa ārocethā[1]" 'ti dovārikaṁ āha. So tathā akāsi[2]. Sākho pana „ayaṁ[3] mayhaṁ rajjaṁ adatvā sahāyassa Nigrodhassa adāsîti" tasmiṁ veraṁ bandhi, so taṁ kathaṁ sutvā va kuddho āgantvā „ko imassa sahāyo, ummattako dāsiputto, gaṇhatha tan[4]" ti vatvā hattha-pādajānukapparehi koṭṭhāpetvā[5] gīvāya[6] gāhāpetvā nīharāpesi. So cintesi: „Sākho mama santikā senāpatiṭṭhānaṁ labhitvā akataññū mittadūbhī[7] maṁ koṭṭetvā[8] nīharāpesi, Nigrodho pana paṇḍito kataññū sappuriso, tass' eva santikaṁ gamissāmîti" so rājadvāraṁ gantvā[9] „Pottiyo kira nāma te sahāyo dvāre ṭhito" ti rañño ārocāpesi. Rājā pakkosāpetvā taṁ āgacchantaṁ disvā āsanā vuṭṭhāya paccuggantvā paṭisanthāraṁ katvā massukammādīni kārāpetvā sābbābharaṇapatimaṇḍitena paribhuttanānaggarasabhojanena[10] tena saddhiṁ sukhanisinno mātāpitunnaṁ pavattiṁ pucchitvā anāgamanabhāvaṁ suṇi. Sākho pi „Pottiyo maṁ rañño santike paribhindeyyā 'ti, mayi pana gate kiñci vattuṁ na sakkhissatîti" tatth' eva agāmasi. Pottiyo tassa santike yeva rājānaṁ āmantetvā "deva ahaṁ maggakilanto 'Sākhassa gehaṁ gantvā vissamitvā idhâgamissāmîti' āgamiṁ[11], atha maṁ Sākho 'nâhaṁ[12] jānāmîti' vatvā koṭṭhāpetvā[13] gīvāya[14] gāhāpetvā nīharāpesîti saddaheyyāsi tvaṁ etan[15]" ti vatvā tisso gāthā abhāsi:

1. Na vâham etaṁ jānāmi ko vâyaṁ kassa vā ti vā
   yathā Sākho vadī[16] evaṁ Nigrodha kin ti maññasi. 57.
2. Tato galavinītena purisā niddhāpayiṁsu[17] maṁ
   datvā mukhapahārāni Sākhassa vacanaṁkarā. 58.
3. Etādisaṁ dummatinā akataññuna[18] dubbhinā
   kataṁ anariyaṁ[19] Sākhena sakhinā te janādhipā 'ti. 59.

---

[1] Bd -cehi. [2] Bd adds so cintesi. [3] Cks ahaṁ, Bd omits ayaṁ. [4] Bd nan. [5] Bd koṭṭā-. [6] Bd -yaṁ. [7] Cks -dubbhi, Bd dubbhi. [8] Bd koṭṭāpe-. [9] Bd adds deva. [10] Cks -rasaparibho-. [11] Cs -mi, Bd idhāgamīti. [12] Bds add taṁ. [13] Bds koṭṭā-. [14] Bd -yaṁ. [15] Cks evan. [16] Bd yadi, Bf cari. [17] Bs niddā-. [18] Bd -nā. [19] Bd anadiyaṁ.

Tattha kinti maññasîti yathā maṁ Sākho avadi[1] kiṁ tvam pi evam eva maññasi udāhu aññathā[2] maññasi, maṁ Sākho evaṁ vadeyyā 'ti[3] saddahasi, taṁ[4] na saddahasîti, galavinītenā 'ti galaggahena, dubbhinā ti mittadubbhinā.

5 Taṁ sutvā Nigrodho catasso gāthā abhāsi:

4. Na vâham etaṁ jānāmi na pi me koci saṁsati
yam me tvaṁ[5] samma akkhāsi Sākhena katanaṁ[6] kataṁ. 60.

5. Sakhīnaṁ sājīvakaro mama Sākhassa c' ūbhayaṁ,
tvaṁ no 's' issariyaṁ dātā manussesu mahantataṁ,
10 tay' amhā labbhitā iddhi[7], ettha me n' atthi saṁsayo. 61.

6. Yathâpi bījaṁ aggismiṁ ḍayhati na virūhati
evaṁ kataṁ asappurise nassati na virūhati. 62.

7. Kataññumhi ca[8] posamhi sīlavante ariyavuttine
sukhette viya bījāni kataṁ tamhi na nassatîti. 63.

15 Tattha[9] saṁsatîti[10] ācikkhati, katanaṁ katan ti ākaḍḍhanavikaḍḍhanapothanakoṭṭanasaṁkhātaṁ[12] katanaṁ[11] katan ti attho, sakhīnaṁ sājīvakaro ti samma Pottiya tvaṁ sahāyakānaṁ saājīvakaro[13] jīvikāya uppādetā[14], mama Sākhassa cūbhayan ti mayhañ ca Sākhassa ca ubhinnam pi sakhīnan ti attho, tvaṁ no sissariyan ti tvaṁ no āsi issariyaṁ dātā[15], tava santikā 20 amhehi imaṁ laddhaṁ[16], mahantatan ti mahantabhāvaṁ.

Evaṁ[17] pana[18] ettakaṁ kathente Nigrodhe Sākho tatth' eva aṭṭhāsi. Atha naṁ rājā „Sākha imaṁ Pottikaṁ sañjānāsîti" pucchi. So tuṇhī ahosi. Ath' assa rājāṇaṁ[19] āṇāpento[20] aṭṭhamaṁ gātham āha:

25 8. Imañ ca jammaṁ nekatikaṁ asappurisacintakaṁ[21]
hanantu Sākhaṁ sattīhi[22], nâssa icchāmi jīvitan ti. 64.

Tattha jamman ti lāmakaṁ, nekatikan ti vañcakaṁ[23].

Taṁ sutvā Pottiko „mā esa bālo maṁ nissāya nassatū" 'ti cintetvā navamaṁ gātham āha:

[1] B^s acari. [2] B^d yathā. [3] B^d si. [4] B^d me. [5] C^{ks} taṁ. [6] B^d kataṁ na, B^f kaḍhanaṁ, C^s kantaṁ. [7] so C^{ks}; B^f B^d labhitvā iddhi. [8] B^d va. [9] B^{ds} add me. [10] B^{ds} add maṁ. [11] C^{ks} -kodhana saṁ-. [12] B^d kataṁ na. [13] B^d su-. [14] C^s -to, B^d -detvā. [15] all three MSS. āsi, C^s -yadātā. [16] B^d imaṁ sampatti amhehi laddhaṁ. [17] B^d evañca. [18] B^d adds vatvā. [19] C^k rājānaṁ, B^d rājadaṇḍaṁ. [20] C^s ānā-. [21] C^s cittakaṁ, B^{ds f} cintitaṁ. [22] C^k sahintī? C^s santīhi, B^{df} sattihi? [23] B^d vañcanikaṁ.

9. Khamyat' assa mahārāja, pāṇā duppaṭiānayā,
khama deva asappurisassa, nâssa icchām' ahaṁ vadhan ti. 65.

Tattha khamyatassā 'ti khamyataṁ[1] assa, etassa asappurisassa khamathā 'ti attho, duppaṭiānayā ti matassa nāma pāṇaṁ paṭiānetuṁ[2] na sakkā. 5

Rājā tassa vacanaṁ sutvā Sākhassa khami, senāpatiṭṭhānaṁ pi Pottiyassa[3] dātukāmo āsi[4], so pana na icchi. Ath' assa sabbaseṇīnaṁ[5] vicāraṇārahaṁ bhaṇḍāgārikaṭṭhānaṁ nāma adāsi. Pubbe[6] kir' etaṁ ṭhānantaraṁ nâhosi, tato paṭṭhāya jātaṁ[7]. Aparabhāge Pottikabhaṇḍāgāriko[8] puttadhītāhi vaḍ- 10 ḍhamāno attano puttadhītānaṁ ovādavasena osānagāthaṁ āha:

10. Nigrodham eva seveyya,
na Sākham upasaṁvase, (J. I. p. 152. Māhavastu
Nigrodhasmiṁ[9] mataṁ seyyo I. p. 366. Dhp. p. 329.) 15
yañce Sākhasmi[10] jīvitan ti. 66.

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave Devadatto pubbe pi akataññū yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sākho Devadatto ahosi, Pottiko Ānando, Nigrodho aham evā" 'ti. Nigrodhajātakaṁ.

8. Takkaḷajātaka. 20

Na takkaḷā[11] santi na āḷupānîti[12]. Idaṁ S. J. v. ekaṁ pituposakaṁ upāsakaṁ ā. k. So kira ekasmiṁ daḷiddakule[13] paccājāto[14] mātari kālakatāya pāto va uṭṭhāya[15] dantakaṭṭhamukhodakādīni karonto bhatiṁ vā kasiṁ vā katvā laddhavibhavānurūpena yāgubhattādīni sampādetvā pitaraṁ posesi. Atha naṁ pitā āha: 25 „tāta tvaṁ ekako va anto ca bahi ca kattabbaṁ karosi, ekaṁ te kuladārikaṁ ānessāma[16], sā te gehe kattabbaṁ karissatîti". „Tāta itthiyo nāma gharaṁ āgatā n' eva mayhaṁ na tumhākaṁ cittasukhaṁ[17] karissanti, mā evarūpaṁ cintayittha, ahaṁ yāvajīvaṁ tumhe posetvā

[1] Bd khamatu [2] Bd pati-. [3] Bd -yasseva. [4] Bd ahosi. [5] Bd -senānaṁ, Cs -senīnaṁ. [6] Bd adds pi. [7] Bd jānāti. [8] Bd -ko-. [9] Cs -smi. [10] Ck Bd -smiṁ. [11] Ck -lā. [12] Ck ālu-, Bd āluvā-. [13] Cs Bd -li-. [14] Bds pacchā- [15] Bd upaṭhāya. [16] Bd ānema. [17] Bd cittaṁ-.

tumhākaṁ accayena jānissāmîti[1]". Ath' assa pitā anicchamānakassa[2] ekaṁ kumārikaṁ ānesi, sā sasurassa ca sāmikassa ca upakārikā ahosi nīcavutti. Sāmiko pi 'ssā „mama pitu upakārikā" ti tussitvā laddhaṁ laddhaṁ manāpaṁ manāpaṁ āharitvā deti, sâpi taṁ sasurass' eva
5 upanāmeti[3]. Sā aparabhāge cintesi: „mayhaṁ sāmiko laddhaṁ laddhaṁ pitu adatvā mayham eva deti, addhā pitari nisneho jāto, imaṁ mahallakaṁ eken' upāyena mama sāmikassa paṭikkūlaṁ katvā gehā nīharāpessāmîti" sā tato paṭṭhāya udakaṁ atisītaṁ vā accuṇhaṁ vā[4] atiloṇaṁ vā aloṇaṁ vā bhattaṁ uttaṇḍulaṁ vā atikilinnaṁ[5] vā
10 ti[6] evamādīni tassa kodhuppattikāraṇāni katvā tasmiṁ kujjhante „ko imaṁ mahallakaṁ upaṭṭhātuṁ sakkhissatîti" pharusāni vatvā kalahaṁ vaḍḍheti[7]. Tattha tattha kheḷapiṇḍādīni chaḍḍetvâpi sāmikaṁ ujjhāpesi[8], „passa[9] pitu kammaṁ, 'idañ c' idañ ca mā karîti' vutto[10] kujjhati, imasmiṁ gehe pitaraṁ vā[11] vāsehi maṁ vā" ti. Atha naṁ
15 so „bhadde, tvaṁ daharā, yattha katthaci jīvituṁ sakkhissasi, mayhaṁ pitā mahallako, tvaṁ tassa[12] asahantī imamhā gehā nikkhamā" 'ti āha. Sā bhītā „ito[13] paṭṭhāya evaṁ na karissāmîti" sasurassa pādesu patitvā khamāpetvā pakatiniyāmen' eva paṭijaggituṁ ārabhi. Atha so upāsako purimadivasesu tāya ubbāḷho Satthu santikaṁ[14]
20 dhammasavanāya agantvā[15] tassā pakatiyaṁ ṭhitakāle agamāsi[16]. Atha naṁ S. „kiṁ upāsaka sattaṭṭhadivasāni dhammasavaṇāya nâgato sîti" pucchi. So taṁ kāraṇaṁ kathesi. „Idāni tāva[17] tassā kathaṁ agahetvā pitaraṁ na nīharāpesi, pubbe pana[18] etissā kathaṁ[19] gahetvā pitaraṁ āmakasusānaṁ netvā āvāṭe nikhaṇi[20], maraṇakāle ahaṁ[21]
25 sattavassiko hutvā mātāpitunnaṁ guṇaṁ kathetvā pitughātakammaṁ[22] nivāresiṁ, tadā tvaṁ mama kathaṁ sutvā tava pitaraṁ yāvajīvaṁ paṭijaggitvā saggaparāyano jāto, sv-āyaṁ mayā dinnaovādo[23] bhavantaragatam pi taṁ[24] na vijahîti[25] iminā kāraṇena tassā kathaṁ gahetvā[26] idāni tayā pitā na nīhaṭo[27]" ti vatvā tena yācito a. ā.:

30 A. B. Br. r. k. aññatarasmiṁ Kāsigāme ekassa kulassa[28] ekaputto ahosi nāmena Vasiṭṭhako[29] nāma. So mātāpitaro

[1] Bd pabbajissāmîti. [2] Ck -mānatassa, Bd -mānasseva. [3] Cks -mesīti. [4] Bd adds āhari sūpaṁ. [5] Bd -kilinaṁ, Cks -kilantaṁ. [6] Bd omits ti. [7] Cs -esi, Bd -etvā. [8] Bd kujjhā-. [9] Bd has added te. [10] Bd -e. [11] Bd mā added afterwards in the place of vā. [12] Bd et-. [13] Bd ito. [14] Bd -ke. [15] Cks āg-. [16] Ck āg-. [17] Bd satthā idāni tuvaṁ. [18] Bd adds te. [19] Bd adds sutvā. [20] Ck nikhaṇitvā, Cs nikkhaṇitvā, Bd khīpitvā. Bs āvāṭaṁ khaṇitadā. [21] Bd omits ahaṁ. [22] Ck kammā, Cs -takakammā, Bd -takakammaṁ. [23] Bd dinno-. [24] Cks naṁ. [25] Bd -hati. [26] Bd ag-. [27] Bd nihato. [28] Bd kulaghare. [29] Bd paviṭhako corr. to savi-.

patijagganto aparabhāge mātari kālakatāya pitaraṁ posesîti sabbaṁ[1] paccuppannavatthuniyāmen' eva kathetabbaṁ. Ayaṁ pan' ettha viseso: Tadā sā itthi „passa pitu kammaṁ, 'idañ c' idañ ca mā karîti' vutto[2] kujjhatîti" vatvā „sāmi pitā te caṇḍo pharuso niccaṁ kalahaṁkaro[3], jarājiṇṇo vyādhipīḷito 5 nacirass' eva marissati, ahaṁ[4] etena saddhiṁ ekagehe vasituṁ na sakkomi, sayam p'esa[5] katipāhen' eva[6] marissat' eva[7], tvaṁ etaṁ āmakasusānaṁ netvā āvāṭaṁ khaṇitvā tattha naṁ pakkhipitvā kuddālena sīsaṁ chinditvā[8] jīvitakkhayaṁ pāpetvā upari paṁsunā chādetvā āgacchā" 'ti āha. So[9] punappuna 10 vuccamāno[10] „bhadde purisamāraṇaṁ[11] nāma bhāriyaṁ, kathaṁ nam māressāmîti" āha. „Ahaṁ te upāyaṁ ācikkhissāmîti". „Acikkha tāvā" 'ti. „Sāmi, tvaṁ paccūsakāle pitu nipannaṭṭhānaṁ gantvā yathā sabbe suṇanti evaṁ mahāsaddaṁ katvā 'tāta asukagāme tumhākakaṁ dhāraṇako[12] atthi, mayi gate na deti, 15 tumhākaṁ accayena na dassat' eva, sve yānake nisīditvā pāto va gacchissāmā[13]' 'ti vatvā tena vuttavelāyam eva vuṭṭhāya[14] yānakaṁ yojetvā tattha naṁ nisīdāpetvā āmakasusānaṁ netvā āvāṭe nikhaṇitvā[15] corehi acchinnasaddaṁ katvā[16] sīsaṁ[17] nahāyitvā āgacchā" 'ti. Vasiṭṭhako[18] „atth' esa upāyo" ti 20 tassā vacanaṁ sampaṭicchitvā yānakaṁ gamanasajjakaṁ[19] akāsi. Tassa pan' eko[20] sattavassiko putto atthi paṇḍito vyatto, so mātu vacanaṁ sutvā „mayhaṁ mātā pāpadhammā, pitaraṁ me pitighātakammaṁ[21] kāreti[22], ahaṁ imassa pitighā- 25 takammaṁ[22] kātuṁ na dassāmîti" saṇikaṁ[23] gantvā ayyakena saddhiṁ nipajji. Vasiṭṭhako[24] pi itarāvuttavelāya[25] yānakaṁ yojetvā „ehi tāta uddhāraṁ sodhessāmā[26]" 'ti pitaraṁ yānake nisīdāpesi. Kumārako pi paṭhamataraṁ yānakaṁ abhirūhi. Vasiṭṭhako[24]

[1] Bd adds vatthu. [2] Bd -e. [3] Bd -karoti. [4] Bd ahañ ca. [5] Bd nisaṁsayaṁ so. [6] Bd -hena. [7] Bd -ti yeva. [8] Bd bhind-. [9] Bd adds tāya. [10] Bd -nāya. [11] Cks -ma-. [12] Bd uddhā-. [13] Bd Cs -mī. [14] Bd uṭhāya. [15] Bd -taṁ khaṇitvā. [16] Bd adds māretvā āvāṭe pakkhipetvā. [17] Bd adds bhinnitvā. [18] Bd paviṭhako pi corr. to sav-. [19] Bd -sajjaṁ. [20] Cks eke. [21] Bd pitu-. [22] Bd -si. [23] Bd santikaṁ. [24] Bd paviṭhako corr. to sav-. [25] Bd -rā corr. to -rāya. [26] so all three MSS.

taṁ nivāretuṁ asakkonto ten' eva saddhiṁ āmakasusānaṁ gantvā pitarañ ca puttañ[1] ca yānakena saddhiṁ ekamante ṭhapetvā sayaṁ otaritvā kuddālapiṭakaṁ ādāya ekasmiṁ paṭicchannaṭṭhāne[2] caturassaāvāṭaṁ khaṇituṁ ārabhi. Kumāro[3] 5 otaritvā tassa santikaṁ gantvā ajānanto viya kathaṁ[4] samuṭṭhāpetvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Na takkaḷā[5] santi na ālupāni[6]
na biḷāliyo[7] na kalambāni[8] tāta,
eko araññamhi susānamajjhe
10 kimatthiko tāta khaṇāsi[9] kāsun ti. 67.

Tattha na takkaḷā[10] ti piṇḍālukandā na santi[11], ālupānîti[12] ālukakandā[13], biḷāliyo[14] ti biḷārivallīkandā, kalambānîti tālakandā[15].

Ath' assa pitā dutiyaṁ gātham āha:

2. Pitāmaho tāta sudubbalo te
15 anekavyādhīhi dukhena[16] phuṭṭho[17],
tam ajj' ahaṁ nikhaṇissāmi sobbhe,
na hi 'ssa taṁ jīvitaṁ rocayāmîti. 68.

Tattha anekavyādhīhîti anekehi vyādhīhi uppannena dukkhena phuṭṭho[17], na hissa taṁ ti ahaṁ hi assa tava pitāmahassa taṁ dujjīvitaṁ na 20 icchāmi, evarūpā jīvitā maraṇam ev' assa varan ti maññamāno taṁ sobbhe nikhaṇissāmîti.

Taṁ sutvā kumāro upaḍḍhagātham[18] āha:

3a. Saṁkappam etaṁ paṭiladdha pāpaṁ[19]
accāhitaṁ[20] kamma[21] karosi luddan ti.

25 Tass' attho: tāta tvaṁ pitaraṁ dukkhā mocessamîti[22] maraṇadukkhena yojento etaṁ pāpakaṁ saṁkappaṁ paṭiladdhā[23] tassa ca saṁkappassa vasena hitaṁ atikkamma ṭhitattā accāhitaṁ kamma karosi luddan ti.

Evañ ca pana vatvā pitu hatthato kuddālaṁ gahetvā avidūre aññaṁ[24] āvāṭaṁ khaṇituṁ ārabhi. Atha naṁ pitā

---

[1] Bd kumārakañ. [2] Bd -nne ṭhāne. [3] Bd -rako. [4] Ck taṁ. [5] Cks Bf -lā. [6] Bds -vāni. [7] Ck bilā-. [8] Bd kaḷ- corr. to kal-, Cs kalambiyo. [9] Ck Bdf khaṇasi. [10] Ck -lā. [11] kandā na santi wanting in Cks. [12] Bds -vānîti. [13] Cks -da, Bd āluva-. [14] Ck bilā-. [15] Bd kāla-. [16] Bdf dukkhena. [17] Cks puṭṭho. [18] Bd -ḍḍhaṁgā-. [19] Bd pāpakaṁ. [20] Cks asāhi-. [21] Bdf kammaṁ. [22] Bd pamo-. [23] Bd -laddhaṁ. [24] Bd aññataraṁ.

upasaṁkamitvā „kasmā tāta āvāṭaṁ khaṇasîti“ pucchi. So[1] tassa kathento tatiyaṁ gāthaṁ pūresi[2]:

3[b]. Mayâpi tāta paṭilacchase tuvaṁ
etādisaṁ kamma jarūpanīto[3],
taṁ kullavattaṁ[4] anuvattamāno
aham pi taṁ nikhaṇissāmi sobbhe ti. 69.

Tass' attho: tāta aham pi etasmiṁ[5] sobbhe taṁ mahallakakāle nikhaṇissāmi, iti kho tāta mayâpi kate[6] imasmiṁ sobbhe tuvaṁ jarūpanīto[7] etādisaṁ kammaṁ paṭilacchase, yaṁ etaṁ tayā pavattitaṁ kulavattaṁ anuvattamāno vayappatto bhariyāya saddhiṁ vasanto aham pi taṁ nikhaṇissāmi sobbhe ti.

Ath' assa[8] pitā catutthaṁ gātham āha:

4. Pharusāhi vācāhi pakubbamāno
āsajja maṁ tvaṁ vadase kumāra,
putto mama[9] orasako samāno
ahitānukampi me tvaṁ si puttā 'ti. 70.

Tattha pakubbamāno ti abhibhavanto, āsajjā 'ti ghaṭṭetvā.

Evaṁ vutte paṇḍitakumārako ekaṁ paṭivacanagāthaṁ dve udānagāthā ti tisso gāthā abhāsi:

5. Na t' āhaṁ[10] tāta ahitānukampī
hitānukampi te aham pi tāta,
pāpañ ca taṁ kamma[11] pakubbamānaṁ
arahāmi no vārayituṁ tato hi. 71.

6. Yo[12] mātaraṁ[13] pitaraṁ vā Vasiṭṭha[14]
adūsake[15] hiṁsati pāpadhammo[16],
kāyassa bhedā abhisamparāyaṁ
asaṁsayaṁ so nirayaṁ pareti[17]. 72.

7. Yo[18] mātaraṁ[19] pitaraṁ vā Vasiṭṭha[14]
annena pānena upaṭṭhahāti

---

[1] Cks omit so. [2] Bd gāthamāha. [3] Bdf kammaṁ jaro-. [4] Bdf kula-. [5] Bd eka-. [6] Cs tate, Bd nikkhaṇite. [7] Bd jaro-. [8] Bd tassa in the place of athassa. [9] Ck mamaṁ. [10] Bd natahaṁ corr. to na cāhaṁ. [11] Bd kammaṁ. [12] Cks so. [13] Cks add vā. [14] Cks saviṭṭha, Bdf savitha. [15] Cks -ko, Bd -ko corr. to -ke. [16] Cks -ā. [17] Ck paroti, Cs papoti, Bd pureti, Bf upeti. [18] Cks so. [19] all three MSS. add vā.

kāyassa bhedā abhisamparāyaṁ
asaṁsayaṁ so sugatiṁ paretîti[1]. 73.

Imaṁ[2] pana puttassa dhammakathaṁ sutvā pitā aṭṭhamaṁ gātham āha:

5 8. Na me tvaṁ putta ahitānukampī
hitānukampi me tvaṁ si putta,
ahañ ca taṁmātarā vuccamāno
etādisaṁ kamma[3] karomi luddan ti. 74.

Tattha ahañca taṁmātarā ti ahañ ca te mātarā, ayam eva vā pāṭho.

10 Taṁ sutvā kumārako[4] „tāta, itthiyo nāma uppanne dose aniggayhamānā punappuna pāpaṁ karonti, mama mātā yathā puna evarūpaṁ na karoti tathā naṁ paṇāmetuṁ[5] vaṭṭatîti“ navamaṁ gātham āha:

9. Yā te sā bhariyā anariyarūpā
15 mātā mam' esā sakiyā[6] janettī
niddhāmase[7] taṁ sakā agārā,
aññam pi te sā dukkham āvaheyyā 'ti. 75.

Vasiṭṭhako[8] paṇḍitaputtassa kathaṁ sutvā somanassajāto hutvā „gacchāma tātā“ 'ti saddhiṁ puttena ca pitarā ca yānake 20 nisīditvā pāyāsi. Sâpi kho anācārā „nikkhantā no gehā kāḷakaṇṇîti“ haṭṭhatuṭṭhā allagomayena puñchitvā[9] pāyāsaṁ pacitvā āgamanamaggaṁ olokentī te āgacchante disvā „nikkhantaṁ kāḷakaṇṇiṁ puna gahetvā āgato“ ti kujjhitvā „are niggatika[10] nikkhantaṁ kāḷakaṇṇiṁ puna ādāya āgato sîti“ paribhāsi[11]. 25 Vasiṭṭhako[12] kiñci avatvā yānakaṁ mocetvā „anācāre kiṁ vadesîti“ taṁ sukoṭṭhitaṁ koṭṭhetvā[13] „ito paṭṭhāya imaṁ gehaṁ mā pāvisîti[14]“ pāde gahetvā nikkaḍḍhi. Tato pitarañ ca puttañ ca[15] nahāpetvā sayam pi nahāyitvā[16]

---

[1] Bd pureti, Bf upeti. [2] Cks idaṁ. [3] Bdf kammaṁ. [4] Bd -ro. [5] Ck pana-, Bd panā-. [6] Bdf jātiyā. [7] Bdf niddhāpaye. [8] Bd saviṭhako. [9] Cs pucchitvā, Bd upalimpetvā, Bs upalimpitvā. [10] Bd nikatika. [11] Cks -hāsi. [12] Cks saviṭṭha-, Bd paviṭha- corr. to sav-. [13] Bd -koṭṭi- koṭṭe-. [14] Cks pa-. [15] Cks add sayaṁ. [16] Cks omit sayampi nahāyitvā.

tayo pi pāyāsaṁ paribhuñjiṁsu. Sâpi pāpadhammā katipāhaṁ aññasmiṁ gehe vasi. Tasmiṁ kāle putto pitaraṁ āha: „tāta mama mātā ettakena na bujjhati, tumhe mama mātu maṁkubhāvakaraṇatthaṁ[1] ‘asukagāme mama mātuladhītā atthi, sā mayhaṁ pitarañ ca puttañ ca mañ ca paṭijaggissati, taṁ ānessāmîti’ vatvā mālāgandhādīni ādāya yānakena nikkhamitvā khettaṁ anuvicaritvā sāyaṁ āgacchathā“ ’ti. So tathā akāsi. Paṭivissakakule itthiyo „sāmiko kira te aññaṁ bhariyaṁ ānetuṁ asukagāmaṁ nāma gato“ ti tassā ācikkhiṁsu. Sā „idāni ’mhi naṭṭhā, n’atthi me puna okāso“ ti bhītatasitā hutvā „puttam eva yācissāmîti“ saṇikaṁ puttassa santikaṁ gantvā tassa pādesu patitvā „taṁ ṭhapetvā[2] añño mama paṭisaraṇaṁ n’ atthi, ito paṭṭhāya tava pitarañ ca pitāmahañ ca alaṁkatacetiyaṁ viya paṭijaggissāmi[3], puna mayhaṁ imasmiṁ ghare pavesaṁ[4] karohîti“ āha. So „sādhu amma, sace puna evarūpaṁ na karissatha[5] karissāmi[6], appamattā hothā“ ’ti vatvā pitu āgamanakāle dasamaṁ gāthaṁ āha:

10. Yā te sā[7] bhariyā anariyarūpā
mātā mam’ esā sakiyā[8] janettī
dantā kaṇerū[9] va vasūpanītā
sā pāpadhammā punar āvajātū ’ti. 76.

Tattha kaṇeru[9] vā ’ti[10] idāni sā āṇañjakāraṇaṁ[11] kāritā hatthinī viya dantā vasaṁ upanītā nibbisevanā, punarāvajātū ’ti puna imaṁ gehaṁ āgacchatū ’ti.

Evaṁ so pitu[12] kathetvā gantvā mātaraṁ ānesi. Sā sāmikañ ca sasurañ ca khamāpetvā tato paṭṭhāya dantā[13] dhammena samannāgatā hutvā sāmikañ ca sasurañ ca puttañ ca paṭijaggi, ubho pi ca puttassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni karitvā[14] saggaparāyanā ahesuṁ.

---

[1] Ck -kāraṇa-. [2] Bd tāta ṭhapetvā taṁ. [3] Bd -mīti. [4] Bd -sanaṁ. [5] Cks na karissa e, Bd na karissasī, [6] after karissasī Bd has added ti na karissāmi tātā ti tena hi. [7] Bd omits sā. [8] Bd satiyā? corr. to jātiyā, Bf jātiyā. [9] Bdf kareṇu. [10] Bd adds tāta. [11] all three MSS. āṇ-. [12] Bd adds dhammaṁ. [13] Cks -ta. [14] Bd kāretva.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne pituposako sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā pitā ca putto ca suṇisā ca ete[1] yeva ahesuṁ, paṇḍitakumārako pana[2] aham evā" 'ti. Takkaḷajātakaṁ.

5

9. Mahādhammapālajātaka.

Kinte vatan ti. Idaṁ S. paṭhamagamanena Kapilapuraṁ gantvā Nigrodhārāme v. pitu nivesane rañño asaddahanaṁ ā. k. Tadā hi Suddhodana-mahārājā vīsatisahassabhikkhuparivārassa Bhagavato attano nivesane yāgukhajjakaṁ datvā antarābhatte
10 sammodanīyaṁ karonto „bhante tumhākaṁ padhānakāle devatā āgantvā ākāse ṭhatvā 'putto te Siddhatthakumāro apāhāratāya mato' ti mayhaṁ ārocesun" ti āha, Satthārā ca „saddahi[3] mahārājā" ti vutte „na saddahiṁ bhantē[4], ākāse ṭhatvā kathentiyo pi pana[5] devatā 'mama puttassa bodhitale buddhattaṁ apatvā[6] parinibbānaṁ nāma n'
15 atthîti' paṭikkhipin" ti āha. „Mahārāja pubbe[7] tvaṁ Mahādhammapālakāle pi 'putto te mato, imāni 'ssa aṭṭhīnîti[8]' dassetvā vadantassa pi disāpāmokkhācariyassa 'amhākaṁ kule taruṇakāle kālakiriyā nāma n' atthîti' na saddahi, idāni pana kasmā saddahissatîti"[9] vatvā tena yācito a. ā.:

20 A. B. Br. r. k. Kāsiraṭṭhe Dhammapālagāmo nāma ahosi, so Dhammapālakulassa vasanatāya etaṁ nāmaṁ labhi, tattha dasannaṁ kusalakammapathadhammānaṁ pālanato Dhammapālo tv-eva[10] paññāto brāhmaṇo[11] paṭivasati. Tassa[12] kule antamaso dāsakammakarâpi dānaṁ denti sīlaṁ rakkhanti uposathakam-
25 maṁ[13] karonti. Tadā B. tasmiṁ kule nibbatti, Dhammapālakumāro tv-ev' assa[14] nāmaṁ kariṁsu. Atha naṁ vayappattaṁ pitā sahassaṁ datvā sippuggahaṇatthāya[15] Takkasilaṁ pesesi. So tattha gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippaṁ uggaṇhi[16], pañcannaṁ māṇavakasatānaṁ jeṭṭhantevāsiko ahosi.
30 Tadā ācariyassa jeṭṭhaputto kālam akāsi. Acariyo māṇava-

---

[1] Cks te. [2] Bd -māro pi. [3] Bd saddahasi pana. [4] Bd adds ti. [5] Bd omits pana. [6] Cks āpatvā, Bd app-. [7] Bd adds pi [8] Bd adds aṭhini. [9] so all three MSS. [10] Bd teva. [11] Bd adds tattha. [12] Bd tasmiṁ. [13] Bd -sathaṁ, omitting kammaṁ. [14] Bd tevassa. [15] Cks sippagah-. [16] Bd gaṇhi.

parivuto[1] ñātigaṇena saddhiṁ rodanto[2] susāne tassa sarīrakiccaṁ kāreti[3], tattha ācariyo ca ñātivaggo c' assa antevāsikā ca rodanti paridevanti, Dhammapālo c' eko[4] na rodati na paridevati, api ca kho pana tesu pañcasatesu māṇavesu susānā āgamma[5] ācariyassa santike nisīditvā „aho evarūpo nāma 5 ācārasampanno taruṇamāṇavo taruṇakāle yeva mātāpitūhi vippayutto maraṇaṁ patto" ti vadantesu „samma[6] tumhe 'taruṇo' ti bhaṇatha, atha kasmā[7] taruṇakāle yeva mato[8] ,ayuttaṁ taruṇakāle maritun" ti aha. Atha naṁ te āhaṁsu: „kiṁ pana samma tvaṁ imesaṁ sattānaṁ maraṇasabhāvaṁ[9] na jānāsîti". 10 „Jānāmi, taruṇakāle pana na maranti, mahallakakāle yeva marantîti". „Nanu aniccā sabbe saṁkhārā hutvā abhāvino" ti. „Saccaṁ aniccā[10], daharakāle pana sattā na maranti, mahallakakāle[11] aniccataṁ[12] pāpuṇantîti". „Kiṁ pana samma[13] Dhammapāla tumhākaṁ gehe na keci[14] marantîti". „Daharakāle 15 pana[15] na maranti, mahallakakāle yeva marantîti[16]. Kiṁ pan' esā tumhākaṁ kule[17] paveṇîti". „Āma kule[17] paveṇîti". Māṇavā taṁ tassa kathaṁ ācariyassa ārocesuṁ. Atha naṁ so pakkosāpetvā pucchi: „saccaṁ kira tāta Dhammapāla tumhākaṁ kule daharakāle na mīyantîti". „Saccaṁ ācariyā" 'ti. 20 So tassa vacanaṁ sutvā cintesi: „ayaṁ ativiya acchariyaṁ vadati, imassa pitu santikaṁ gantvā pucchitvā sace etaṁ saccaṁ aham pi tam eva dhammaṁ paripūressāmîti[18]". So puttassa kattabbakiccaṁ katvā sattaṭṭhadivasaccayena Dhammapālaṁ pakkosāpetvā „tāta ahaṁ vippavasissāmi[19], tvaṁ yāva 25 mamâgamanā ime māṇave sippaṁ vācehîti" vatvā ekass'

[1] Bd -vakapa-. [2] Bd adds kandanto. [3] Bd -resi, Ck -resiti corr. to -reti. [4] Bd veko. [5] Bd gamma. [6] Bd -a. [7] Ck a kasmā, Bd kasmā. [8] Bd marati nanu. [9] Bd -nabhāvaṁ. [10] Cks -aṁ. [11] Bd adds pana maranti, Cs pana sattā na maranti mahallakakāle. [12] Ck aniccaṁtaṁ, Cs aniccaṁntaṁ corr. to aniccantaṁ. [13] Bd omits samma. [14] Cks kiñci, Bd teci corr. to keci. [15] Bd adds sattā. [16] Bd -ranti. [17] Bd kula. [18] Bd purissāmîti. [19] Cks -vassissāmi, Bd khippaṁ āgamissāmi in the place of vi-.

eḷakassa[1] aṭṭhīni gahetvā dhovitvā vāsetvā pasibbake katvā ekaṁ cullupaṭṭhākaṁ ādāya Takkasilato nikkhamitvā anupubbena taṁ gāmaṁ patvā „kataraṁ Mahādhammapālassa gehan" ti pucchitvā gantvā dvāre aṭṭhāsi. Brāhmaṇassa dāsamanussesu yo yo paṭhamaṁ addasa so so ācariyassa hatthato chattaṁ gaṇhi, upāhanaṁ gaṇhi upaṭṭhākassâpi[2] hatthato pasibbakaṁ gaṇhi, „'puttassa vo[3] Dhammapālakumārassa ācariyo dvāre ṭhito' ti kumārassa pitu ārocethā" 'ti ca vuttā te „sādhū" 'ti vatvā[4] ārocayiṁsu. So vegena dvāramūlaṁ gantvā „ito ethā" 'ti taṁ gharaṁ ānetvā[5] pallaṁke nisīdāpetvā sabbaṁ pādadhovanādikiccaṁ akāsi. Ācariyo bhuttabhojano sukhakathāya nisinnakāle „brāhmaṇa putto te Dhammapālakumāro paññavā tiṇṇaṁ vedānaṁ aṭṭhārasannañ ca sippānaṁ nipphattiṁ patto, api kho[6] pan' ekena aphāsukena jīvitakkhayaṁ patto, sabbe saṁkhārā aniccā, mā socitthā" 'ti āha. Brāhmaṇo pāṇiṁ paharitvā mahāhasitaṁ hasi, „kin nu brāhmaṇa hasasîti" ca vutte „mayhaṁ putto na marati, añño koci mato bhavissatîti" āha. „Brāhmaṇa, putto yeva mato[7], aṭṭhīni disvā saddahā" 'ti aṭṭhīni[8] nīharitvā „imāni te puttassa aṭṭhînîti" āha. „Etāni eḷakassa vā sunakhassa vā bhavissanti, mayhaṁ pana putto na marati, amhākaṁ[9] kule yāva sattamā kulaparivaṭṭā taruṇakāle matapubbā nāma n'atthi, tvaṁ musā bhaṇasîti". Tasmiṁ khaṇe sabbe pi pāṇiṁ paharitvā mahāhasitaṁ hasiṁsu. Acariyo taṁ acchariyaṁ disvā somanassappatto hutvā „brāhmaṇa, tumhākaṁ kulapaveṇiyaṁ daharānaṁ amaraṇena na sakkā ahetukena bhavituṁ, kena vo[10] kāraṇena daharā na mīyantîti" pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kiṁ te vataṁ kiṁ pana brahmacariyaṁ,
kissa suciṇṇassa ayaṁ vipāko,
akkhāhi me brāhmaṇa etam atthaṁ,
kasmā hi tuyhaṁ daharā na mīyare ti. 77.

---

[1] Bd ekassa e-. [2] Bd -kassa pi- [3] Bd te? [4] Bd gantvā. [5] Cks atine-. [6] Cs pi mo, Bd api va kho. [7] Bd ate corr. to te. [8] Cks omit aṭṭhīni. [9] Bd adds hi. [10] Bd omits vo.

Tattha vatan ti vatasamādānaṁ, brahmacariyan ti seṭṭhacariyam, kissa sucinnassā 'ti tumhākaṁ kule daharānaṁ amaraṇaṁ nāma katarasucaritassa vipāko[1].

Taṁ sutvā brāhmaṇo yesaṁ guṇānaṁ ānubhāvena tasmiṁ kule daharā na mīyanti te vaṇṇayanto 5

2. Dhammaṁ carāma, na musā bhaṇāma,
pāpāni kammāni vivajjayāma[2],
anariyaṁ parivajjemu sabbaṁ,
tasmā ti[3] amhaṁ daharā na mīyare. 78.

3. Suṇoma dhammaṁ asataṁ satañ ca, 10
na câpi dhammaṁ asataṁ rocayāma,
hitvā asante na jahāma sante,
tasmā -pe-. 79.

4. Pubbe va[4] dānā sumanā bhavāma, (J. III p. 200.)
dadam pi ce[5] attamanā bhavāma, 15
datvâpi ce nânutappāma pacchā -pe-. 80.

5. Samaṇe mayaṁ brāhmaṇe addhike ca
vanibbake yācanake dalidde
annena pānen' abhitappayāma[6] -pe-. 81.

6. Mayañ ca bhariyaṁ nâtikkamāma, 20
amhe ca bhariyā nâtikkamanti,
aññatra tāhi brahmacariyaṁ carāma -pe-. 82.

7. Etāsu ve jāyare suggavāsu[7]
medhāvino honti pahūtapaññā
bahussutā vedaguṇo[8] ca honti -pe-. 83. 25

8. Mātā pitā ca bhaginī bhātaro ca
puttā ca dārā ca mayañ ca sabbe
dhammaṁ carāma paralokahetu -pe-. 84.

9. Dāsā ca dasso[9] anujīvino ca
paricārikā kammakarā ca sabbe 30

---

[1] Bds add ti. [2] Bdf pariva-. [3] Bdf hi. [4] Ck na. [5] Bd ca. [6] Ck pānenahatappayāma, Cs pānenahatatapp- corr. to pānenabhitatapp-. [7] Bf suttamāsu, Bd muttamāsu. [8] Ck -nā, Cs Bdf -ṇā. [9] Bd dāvesyo? Bf dāyyo.

dhammaṁ caranti paralokahetu
tasmā ti[1] amhāṁ daharā na mīyare ti 85.
imā gāthā āha.

Tattha dhammaṁ carāmā 'ti dasakusalakammapathadhammaṁ carāma[2], attano jīvitahetu kunthakipillakam[3] pi jīvitā na voropema, parabhaṇḍaṁ lobhacittena na olokemā 'ti sabbaṁ vitthāretabbaṁ, musāvādo[4] c' ettha[5] musāvādissa akaraṇapāpaṁ nāma n' atthîti[6] ussadavasena[7] puna[8] vutto, te kira hassādhippāyena pi musā na bhaṇanti, pāpānîti sabbāni pi nirayagāmīni[9] lāmakakammāni[10], anariyan ti ariyagarahitaṁ sabbaṁ asundaraṁ aparisuddhaṁ[11] kammaṁ parivajjayāma, tasmā ti amhan ti ettha ti'kāro nipātamatto, tena kāraṇena amhākaṁ daharā na mīyanti, antarā[12] akālamaraṇaṁ nāma no n' atthîti attho, tasmā hi[13] amhan ti pi pāṭho, suṇomā 'ti mayaṁ kiriyavādā[14] nāma sappurisānaṁ kusaladīpanam pi asappurisānaṁ akusaladīpanam pi dhammaṁ suṇāma[15], so pana no sutamattako va hoti, taṁ na rocayāma[16], tehi pana no saddhiṁ viggaho vā[17] vivādo vā mā hotū 'ti, dhammaṁ suṇoma, sutvâpi hitvā[18] asante[19] sante vattāma, ekam pi khaṇaṁ na jahāma[20] sante[21], pāpamitte pahāya kalyāṇamitte sevino va homā 'ti, samaṇe mayaṁ brāhmaṇe ti brāhmaṇa mayaṁ samitapāpabāhitapāpe paccekabuddhasamaṇabrāhmaṇe pi[22] avasesadhammikasamaṇabrāhmaṇe pi addhikādayo[23] sesajane pi annapānena abhitappemā 'ti attho, pāḷiyaṁ pana ayaṁ gāthā pubbe va dānā ti gāthāya[24] pacchato āgacchati[25], nātikkamāmā 'ti attano bhariyaṁ atikkamitvā bahi aññaṁ micchācāraṁ na karoma, aññatra tāhîti tā attano bhariyā[26] ṭhapetvā sesaitthīsu brahmacariyaṁ carāma, amhākaṁ bhariyâpi[27] sesapurisesu evam eva pavattanti[28], jāyare ti jāyanti, suggavāsū[29] 'ti susīlāsu uttamitthīsu, idaṁ vuttaṁ hoti: ye etāsu sampannasīlāsu[30] uttamitthīsu amhākaṁ puttā jāyanti te medhāvino ti evaṁpakārā honti, kuto tesaṁ antarā maraṇaṁ, tasmâpi amhākaṁ kule daharā na marantîti, dhammaṁ carāmā 'ti paralokatthāya tividhasucaritadhammaṁ[31] carāma, dasso[32] ti dāsiyo.

Avasāne

10. Dhammo have rakkhati dhammacāriṁ,
dhammo suciṇṇo sukhaṁ āvahāti,
esânisaṁso dhamme suciṇṇe:
na duggatiṁ gacchati dhammacārī. 86.

(Dhp. p. 126, Jāt. vol. I. p. 31, Theragāthā by Oldenberg p. 35.)

[1] Bd hi. [2] Cks dhammakarā. [3] Bd -pilli-. [4] Bd omits mu-. [5] Bd tattha. [6] Bd natthi [7] Bd ussannavasena. [8] Bd pana. [9] Ck -minī, Cs Bd -mini. [10] Bd omits lāmaak. [11] Cks -ddha. [12] Bd -re. [13] Bd omits hi. [14] Cs kiriyāvadā corr. to -ya-, Bd kiriyathā. [15] Bd suṇo-. [16] Ck -mi. [17] Cks omit vā, [18] Bds labhitvā. [19] Bd omits asante. [20] Bd paja-. [21] Bd asante. [22] Ck hi. [23] Bd addhikayācaka. [24] Ck gāthā, Cs thā. [25] Bd āgacchato āgacchati corr. to āgato. [26] Bds -yāyo. [27] Bd -yayo pi. [28] Ck pattanti, Bd vattanti. [29] Bd muttamāsū. [30] Cks sammantasi- [31] Bd -taṁdha-. [32] Bd dāsyo.

11. Dhammo have rakkhati dhammacāriṁ
chattaṁ mahantaṁ viya vassakāle,
dhammena gutto mama Dhammapālo,
aññassa aṭṭhīni, sukhī kumāro ti 87.

imāhi dvīhi gāthāhi dhammacārīnam guṇaṁ kathesi. 5

Tattha rakkhatîti dhammo nām' esa[1] rakkhito attano[2] rakkhakaṁ[3] paṭirakkhati, sukhamāvahātîti devamanussasukhañ c' eva nibbānasukhañ ca āharati[4]. na duggatin ti nirayādibhedaṁ duggatiṁ na gacchati, evaṁ brāhmaṇa mayaṁ dhammaṁ rakkhāma, dhammo pi amhe rakkhatîti dasseti, dhammena gutto ti mahāchattasadisena attano gopitadhammena gutto, aññassa 10 aṭṭhīnîti tayā ānītāni pan' aṭṭhīni[5] aññassa eḷakassa vā sunakhassa vā[6] bhavissanti, chaḍḍeh' etāni[7], mama putto sukhī kumāro ti.

Taṁ sutvā ācariyo āha: „mayhaṁ āgamanaṁ suāgamanaṁ saphalaṁ no nipphalan" ti sañjātasomanasso Dhammapālassa pitaraṁ khamāpetvā „mayā āgacchantena tumhākaṁ vīmaṁsa- 15 natthāya imāni eḷakaṭṭhīni ābhatāni[8], putto te ārogo[9] yeva, tumhākaṁ rakkhaṇadhammaṁ[10] mayham pi dethā" 'ti paṇṇe likhitvā katipāhaṁ tattha vasitvā Takkasilaṁ gantvā Dhammapālaṁ sabbasippāni sikkhāpetvā mahantena parivārena pesesi.

S. Suddhodanamahārājassa imaṁ dhammadesanaṁ ā. saccāni 20 pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne rājā anāgāmiphale patiṭṭhahi): „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ, ācariyo Sāriputto, parisā Buddhaparisā, Dhammapālakumāro pana aham evā" 'ti. Mahādhammapālajātakaṁ.

10. Kukkuṭajātaka. 25

Nāsmase katapāpamhîti. Idaṁ S. Veḷuvane v. vadhāya parisakkanam ā. k. Dhammasabhāyaṁ[11] bhikkhū Devadattassa aguṇakathaṁ[12] samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Devadatto dhanuggahādipayojanena Dasabalassa vadhattham[13] eva upāyaṁ karotîti".

---

[1] Bd -so. [2] Cks add rakkhataṁ, Bd rakkhitaṁ. [3] Bd omits rakkhakaṁ. [4] Bd āvahati. [5] Bd pana aṭhīni. [6] Bd adds aṭhīni. [7] Cs tiḍḍehotāni, Bd chaḍḍesotāni, Bd chaḍḍetha tāni. [8] Bd āgatāni. [9] Bd ar-. [10] Ck -na-, Bd rakkhita-. [11] Bd -yañhi. [12] Ck aguṇaṁkā-, Bd aguṇā-. [13] Bd dhanattham.

S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p'esa mayhaṁ vadhāya parisakki[1] yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Kosambiyaṁ Kośambako[2] nāma rājā rajjaṁ kāresi.
5 Tadā B. ekasmiṁ veḷuvane kukkuṭayoniyaṁ[3] nibbattitvā[4] anekasatakukkuṭaparivāro araññe vasati. Tassâvidūre eko seno vasati, so upāyena ekaṁ[5] kukkuṭaṁ gahetvā khādanto ṭhapetvā B-aṁ sese[6] khādi, B. ekako va ahosi. So appamatto velāya gocaraṁ gahetvā veṇugahanaṁ[6] pavisitvā vasati. Seno[8] taṁ
10 gaṇhituṁ asakkonto „ekena naṁ upāyena upalāpetvā gaṇhissāmîti“ cintetvā tassâvidūre sākhāya nilīyitvā „samma kukkuṭarāja, tvaṁ mayhaṁ kasmā bhāyasi, ahaṁ tayā saddhiṁ vissāsaṁ kattukāmo, asuko[9] nāma padeso[10] sampannagocaro, tattha ubho pi gocaraṁ gahetvā aññamaññaṁ piyasaṁvāsaṁ
15 vasissāmā“ 'ti āha. Atha naṁ B. āha: „samma mayhaṁ tayā saddhiṁ vissāso nāma n' atthi, gaccha tvan“ ti. „Samma, tvaṁ mayā pubbe katapāpatāya na saddahasi, ito paṭṭhāya evarūpaṁ na karissāmîti“. „Na mayhaṁ tādisena sahāyen' attho, gacch' eva[11] tvan“ ti. Iti naṁ yāva tatiyaṁ paṭikkhipitvā „ettakehi
20 aṅgehi samannāgatena puggalena saddhiṁ vissāso nāma kātuṁ na vaṭṭatîti“ vanaghaṭaṁ unnādento devatāsu[12] sādhukāraṁ dadamānāsu dhammakathaṁ paṭṭhapento

1. Nâsmase katapāpamhi, nâsmase alikavādine,
nâsmas' attaṭṭhapaññamhi[13], atisante pi nâsmase. 88.
25 2. Bhavanti h' eke purisā gopipāsakajātikā[14],
ghaṁsanti[15] maññe mittāni vācāya na ca kammanā[16]. 89.
3. Sukkhañjalīpaggahītā vācāya paliguṇṭhitā
manussapheggū— nâsīde[17] yasmiṁ n' atthi kataññutā. 90.

---

[1] Ck -sakkhi. Bd -sakkati. [2] Bd -piko. [3] Cks kukkuha- throughout. [4] Cks nibbatti. [5] Bd ekekaṁ. [6] Bd sesaṁ. [7] Bd veḷu-. [8] Bd so se-. [9] Bd -kasmiṁ. [10] Bd -se. [11] Bd gaccha, omitting eva. [12] Cks -tā. [13] Bd nāsmāse attatthap-, Bf nasmāse akkattap-. [14] Bdf -pāsi-. [15] Cks ghas-. [16] Bdf -unā. [17] Bdf nāsite, Cks nāside-.

4. Na hi aññasacittānaṁ[1] itthīnaṁ[2] purisānaṁ vā-
nānā va[3] katvā saṁsaggaṁ tādisam pi nâsmase[4]. 91.

5. Anariyakammaṁ okkantaṁ[5] atthetaṁ[6] sabbaghātinaṁ
nisitaṁ va paṭicchannaṁ tādisam pi[7] nâsmase. 92.

6. Mittarūpen' idh' ekacce sākhallena acetasā
vividhehi upāyehi — tādisam pi[7] nâsmase. 93.

7. Āmisaṁ vā dhanaṁ vâpi yattha passati tādiso
dūbhiṁ[8] karoti dummedho tañ ca jhatvāna[9] gacchatîti 94.

imā gāthā āha.

Tattha nāsmase ti nāssase, ayam eva vā pāṭho, na vissase ti vuttaṁ hoti, katapāpamhîti paṭhamakatapāpe[10] puggale, alikavādine ti musāvādimhi pi na vissase, tassa hi akattabbaṁ nāma pāpaṁ n' atthi, nāsmasattaṭṭhapaññamhîti[11] attano atthāya eva yassa paññā snehavasena na bhajati dhanatthiko va bhajati[12] tasmiṁ attaṭṭhapaññe pi na vissase, atisante ti anto upasame avijjamāne yeva bahi upasamadassanena atisante viya paṭicchannakammante bilapaṭicchannaāsīvisasadise[13] kuhakapuggale, gopipāsakajātikā[14] ti gunnaṁ pipāsakajātikā[15], pipāsitagosadisā[16] ti vuttaṁ hoti, yathā pipāsitagāvo titthaṁ otaritvā mukhapūraṁ udakaṁ pivanti na pana udakassa kattabbayuttakaṁ karonti evam evaṁ ekacce idañ c' idañ ca karissāmā 'ti madhuravacanena mittāni ghaṁsanti[17] piyavacanānucchavikaṁ pana na karonti, tādisesu vissāso mahato anatthāya hotîti dīpeti, sukkhañjalīpaggahītā ti paggahitatucchaañjalino[18], vācāya paliguṇṭhitā ti idaṁ dassāma karissāmā 'ti vacanena paṭicchāditā[19], manussapheggū ti evarūpā asārakā manussapheggū nāma, nāsīde[20] ti nāsīde[21] evarūpe na upagaccheyya, yasmiṁ natthîti yasmiñ ca puggale kataññutā n' atthi tam pi nâsīde[21] ti attho, aññasacittānan[22] ti aññen' aññena cittena samannāgatānaṁ, lahucittānan ti attho, evarūpānaṁ itthīnaṁ vā purisānaṁ vā na vissase ti dīpeti, nānā va[23] katvā saṁsaggan ti yo[24] pi na sakkā anupagantvā etassa antarāyaṁ kātun ti antarāyakaraṇatthaṁ nānākaraṇehi[25] saṁsaggaṁ katvā[26] daḷhaṁ karitvā pacchā antarāyaṁ karoti tādisamhi[27] puggale[28] nâsmase na vissaseyyā 'ti dasseti, anariyakammaṁ okkantan ti anariyānaṁ dussīlānaṁ kammaṁ otaritvā ṭhitaṁ, atthetan[29] ti athiraṁ[30] appatiṭṭhitavacanaṁ, sabbaghātinan ti okāsaṁ labhitvā sabbesaṁ upaghātakaraṁ[31],

---

[1] Bd aññamaññacittānaṁ, Bf natthi anaññaññacittāna. [2] Bd adds vā. [3] Bdf vi. [4] Bf casmase, Bd na vissase. [5] Ck -ti, Cs -tiṁ. [6] Bd aṭhetaṁ. [7] Bd adds hi. [8] Cks du-, Bdf dubbhi. [9] Bd chetvāna, Bf hantāna. [10] Cs paṭhamaṁ-. [11] Bd nāsmā attattha-. [12] Cks bhajeti, Bd anatthiko pi bhajati. [13] Bd sidhilapaṭicchannaṁ-. [14] Bd -si-. [15] Bd omits gu- - kā. [16] Bd -sika-. [17] Cks ghas-. [18] Cks paggahitā-, Bd -hitarittatuccha-. [19] Cs -dinā, Bds -dikā. [20] [illegible] [21] so Cks; Bds nāhare. [22] Ck aññaci-, Bd aññamaññaci-. [23] [illegible] [24] [illegible] [25] Bd -kā-. [26] Bd āvīka-. [27] Cks-simhi, Bd -sampi. [28] B[illegible]aṁ. [29] Bd aṭhetan. [30] Ck ati-, Bd adhi-. [31] Bd -kaṁ.

nisitaṁ va paṭicchannan ti kosiyā vā pilotikāya vā paṭicchannaṁ nisitakhaggam iva, tādisampîti evarūpam[1] pi amittaṁ mittapatirūpakaṁ na vissaseyya. sākhallenā[2] ti maṭṭhavacanena, acetasā ti acittakena, vacanam eva hi nesaṁ maṭṭhaṁ[3] cittaṁ pana thaddhaṁ[4] pharusaṁ, vividhehîti vividhehi
5 upāyehi otārāpekhā[5] upagacchanti, tādisampîti yo tehi amittehi mittapatirūpakehi sadiso hoti tam pi na vissase ti attho, āmisan ti khādaniyabhojaniyaṁ[6], dhanan ti mañcapaṭipādakaṁ ādiṁ katvā avasesaṁ, yatthapassatîti sahāyassa[7] gehe yasmiṁ ṭhāne passati, dūbhiṁ[8] karotîti dūbhicittaṁ[9] uppādeti taṁ dhanaṁ harati tañ ca jhatvānā[10] ti tañ ca sahāyakaṁ hantvâpi[11] gacchati.
10 Iti imā satta gāthā kukkuṭarājā kathesi.

8. Mittarūpena bahavo channā sevanti sattavo,
jahe kāpurise h' ete kukkuṭo viya senakaṁ. 95.
9. Yo ca uppatitaṁ atthaṁ na khippam anubujjhati (III. p. 438.)
amittavasam anveti pacchā ca-m-anutappati. 96.
15 10. Yo ca uppatitaṁ atthaṁ khippaṁ eva nibodhati
muccate sattusambādhā kukkuṭo viya senakā. 97.
11. Taṁ tādisaṁ kūṭam iv' oḍḍitaṁ vane
adhammikaṁ niccavidhaṁsakārinaṁ[12]
ārā vivajjeyya naro vicakkhaṇo
20 senaṁ yathā kukkuṭo vaṁsakānane ti[13] 98.
imā catasso dhammarājena bhāsitā abhisambuddhagāthā.

Tattha jahe kāpurise hete ti bhikkhave ete kāpurise paṇḍito jaheyya, hakāro pan' ettha nipātamattaṁ, pacchā ca manutappatîti pacchā ca anutappati, kūṭamivoḍḍitan ti vane migānaṁ bandhanatthāya kūṭapāsaṁ viya
25 oḍḍitaṁ, niccaṁ viddhaṁsakārinan ti niccaṁ viddhaṁsanakaraṇ[14], vaṁsakānane ti yathā[15] vaṁsavane kukkuṭo senaṁ vivajjesi evaṁ vicakkhaṇo pāpamitte vivajjeyya.

So pi[16] tā gāthā vatvā senaṁ āmantetvā „sace imasmiṁ ṭhāne vasissasi jānissāmi te kattabban" ti tajjesi. Seno tato
30 palāyitvā aññattha[17] gato.

[1] Bd -paṁ, omittimg pi. [2] Bd sākhalyenā. [3] Bds maṭhaṁ, Cks maṭṭha. [4] Ck panatthaddhaṁ? Bd omits thaddhaṁ. [5] Cks ota-, Bd -kā, Bs -kkhā. [6] Bd -yaṁ bho-. [7] Bd -ya. [8] Ck dūbhī, Cs dubhi, Bd dubbhi. [9] Cks omit dūbhi. [10] Bd chetvānā [11] Bd -kampi hantvā, Cks -kaṁ gantvā. [12] Bd niccaṁ. [13] Cks omit ti. [14] Bd -sakaraṁ. [15] Cks omit yathā. [16] Bd hi. [17] Bd -tra.

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave Devadatto pubbe pi mayhaṁ vadhāya parisakkîti[1]" vatvā j. s.: „Tadā senako Devadatto ahosi, kukkuṭo aham evā" 'ti. Kukkuṭajātakaṁ.

11. Maṭṭakuṇḍalijātaka.

Alaṁkato maṭṭakuṇḍalîti. Idaṁ S. J. v. mataputtakuṭumbikaṁ[2] ā. k. Sāvatthiyaṁ kir' ekassa buddhupaṭṭhākassa kuṭumbikassa piyaputto kālam akāsi. So puttasokasamappito na nahāyati na bhuñjati na kammante vicāreti na Buddhupaṭṭhānaṁ gacchati, kevalaṁ „piyaputtaka maṁ ohāya paṭhamataraṁ gato sîti" ādīni vatvā vilapati. S. paccūsasamaye lokaṁ volokento[3] tassa sotāpattiphalūpanissayaṁ disvā punadivase bhikkhusaṁghaparivuto Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā Ānandattherena pacchāsamaṇena tassa gharaṭṭhānaṁ[4] agamāsi. Satthu āgatabhāvaṁ kuṭumbikassa ārocesuṁ. Ath' assa gehajano[5] āsanaṁ paññāpetvā Satthāraṁ nisīdāpetvā kuṭumbikaṁ pariggahetvā Satthu santikaṁ ānesi. Taṁ vanditvā ekamantaṁ nisinnaṁ S. karuṇāsītalena vacanena āmantetvā „kiṁ upāsaka ekaputtakaṁ[6] anusocasîti" pucchitvā „āma bhante" ti vutte „upāsaka porāṇakapaṇḍitā putte kālakate sokasamappitā vicarantā paṇḍitānaṁ kathaṁ sutvā alabhanīyaṭṭhānan[7] ti tattato ñatvā appam[8] pi[9] sokaṁ na kariṁsū" 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. ekassa mahāvibhavassa brāhmaṇassa putto pañcadasasoḷasavassakāle ekena vyādhinā phuṭṭho[10] kālaṁ katvā devaloke nibbatti. Brāhmaṇo tassa kālakiriyato[11] paṭṭhāya susānaṁ gantvā chārikapuñjaṁ[12] āvijjhanto paridevati, sabbakammante pacchinditvā[13] sokasamappito vicarati. Devaputto anuvicaranto taṁ disvā „ekaṁ upāyaṁ[14] katvā sokaṁ harissāmîti" tassa susānaṁ gantvā paridevanakāle tass' eva puttavaṇṇī hutvā sabbābharaṇapatimaṇḍito ekasmiṁ passe[15] ṭhatvā ubho hatthe sīse

[1] Ck -sakkhīti, Bd -sakkatīti. [2] Bd -puttaṁ-. [3] Bd olo-. [4] Bds gharadvāraṁ. [5] Bd gehe-. [6] Bd omits eka. [7] Bd Cks alabbhanīya-. [8] Bd appamattakam. [9] nisinnaṁ --- appampi wanting in Ck. [10] Cks puṭṭho. [11] Bd kālaṁkatakālato. [12] Cks -chaṁ. Bd -puñcaṁ. [13] Bd paricajitvā. [14] Bd upamaṁ. [15] Bd padese.

ṭhapetvā mahāsaddena paridevi. Brāhmaṇo saddaṁ sutvā taṁ oloketvā puttapemaṁ paṭilabhitvā tassa santike ṭhatvā „tāta māṇava imasmiṁ susānamajjhe kasmā paridevasîti“ pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

Alaṁkato maṭṭakuṇḍalī[1] (Dhp. p. 95.)
mālabhārī[2] haricandanussado
bāhā paggayha kandasi,
vanamajjhe kiṁ dukkhito tuvan[3] ti. 99.

Tattha alaṁkato nānābharaṇabhūsito[4], maṭṭakuṇḍalîti[5] karaṇapariniṭṭhitehi[6] kuṇḍalehi samannāgato, mālābhārîti[7] vicitrakusumamāladharo[8], haricandanussado ti suvaṇṇavaṇṇena candanena anulitto, vanamajjhe ti susānamajjhe, kiṁ dukkhito tuvan[9] ti kiṁkāraṇā dukkhito tvaṁ ācikkha, ahaṁ te yaṁ[10] icchasi taṁ dassāmîti āha.

Ath' assa kathento māṇavo dutiyaṁ gātham āha:

2. Sovaṇṇamayo pabhassaro
uppanno rathapañjaro mama,
tassa cakkayugaṁ na vindami[11],
tena dukkhena jahāmi jīvitan ti. 100.

Brāhmaṇo sampaṭicchanto

3. Sovaṇṇamayaṁ maṇīmayaṁ[11]
lohamayaṁ atha rūpiyāmayaṁ[12]
[atha] pāvada, rathaṁ kārayāmi[13] te,
cakkayugaṁ paṭipādayāmi[14] tan ti 101.

tatiyaṁ gātham aha.

Tattha pāvadā 'ti yādisena te attho yādisañ ca[15] rocesi[16] tādisaṁ vada ahan te rathaṁ kārayāmi[17], paṭipādayāmîti pañjarānurūpaṁ cakkayugaṁ taṁ[18] adhigacchāpemi.

Taṁ sutvā māṇavena kathitāya gāthāya[19]

4a. So māṇavo tassa pāvadîti

paṭhamapadaṁ S. abhisambuddho hutvā kathesi,

[1] Cks -li, Bdf maṭha-. [2] Cks mālabhāri, Bf māladhāri. [3] Cks tvan. [4] Bd -vibhūsito. [5] Bd maṭha-. [6] Bd -paṭini-. [7] Cs Bd māla-: [8] Bd -mālā-. [9] Cks tvan. [10] Cks saṁ. [11] Cs Bdf -dami. [12] all four MSS. maṇi-. [12] Bdf -yamā-. [13] Cks kareyyāmi, Bsf karissāmi. [14] Ck paṭilabhayāmi, Cs -lābh-. [15] Bd -saṁ. omitting ca. [16] Cks rocasi. [17] Bds karissāmi. [18] Bd omits taṁ. [19] Bd omits so māṇavo - - -padaṁ. [20] Ck sutvā. [21] Bf so haṇavo tassa pāvadi;

4b. Candasuriyā[1] ubhay' ettha[2] bhātaro[3],
sovaṇṇamayo ratho mama
tena cakkayugena sobhatîti 102.

sesaṁ māṇavo[4]. Tadanantaraṁ[5]

5. Bālo kho tvaṁ si māṇava
yo[7] tvaṁ patthayase[8] apatthiyaṁ,
maññāmi tuvaṁ[9] marissasi
na hi[10] tuvaṁ lacchasi candasūriye[11] ti 103. 5

brāhmaṇena vuttagāthāya apatthiyan ti apatthetabbaṁ.

Tato 10

6. Gamanāgamanam pi dissati vaṇṇadhātū ubhay' ettha vīthiyo,
peto pana n' eva dissati, ko nu kho kandataṁ balyataro[12] ti 104.

māṇavena vuttagāthāya[13] gamanāgamanan ti uggamanañ ca atthagamanañ ca, vaṇṇo yeva vaṇṇadhātu, ubhayettha[14] vīthiyo ti ettha ākāse ayaṁ candassa vīthi ayaṁ suriyassā 'ti evaṁ ubhayāgatabhūmiyo[15] pi paññāyanti, peto panā 'ti paralokaṁ gatasatto pana na dissat' eva, ko nu kho ti evaṁ sante amhākaṁ dvinnaṁ kandantānaṁ ko nu kho balyataro[16]. 15

Evaṁ māṇave kathente brāhmaṇo sallakkhetvā

7. Saccaṁ kho vadesi māṇava,
aham eva kandataṁ balyataro,
candaṁ viya dārako rudaṁ
petaṁ kālakat' ābhipatthaye ti 105. gātham āha. 20

Tattha candaṁ viya dārako[17] ti yathā daharo gāmadārako candaṁ[18] de thā'ti candass' atthāya rodeyya evaṁ aham pi petaṁ kālakataṁ abhipatthemîti.

Iti brāhmaṇo māṇavassa kathāya nissoko hutvā tassa thutiṁ karonto sesagāthā abhāsi: 25

8. Ādittaṁ vata maṁ santaṁ ghatasittaṁ va pāvakaṁ
vārinā viya osiñci[19]. sabbaṁ nibbāpaye[20] daraṁ. 106.

---

1 Bd candima-. 2 Bd -yattha. 3 Bd adds vehāyasaṁgamo. 4 Bd brāhmaṇo. 5 Bd tassa an-. 6 Cks omit āha. 7 Cks so. 8 Bd satthassasi. 9 Ck paṁñāmitvā. Cs maṁñāvitatvaṁ, Bd aññāpituvaṁ, Bf maññāpituvaṁ. 10 Bd omits hi. 11 Bd candimasu-. 12 Cks -karo. 13 Bd -yaṁ. 14 Bd -yattha. 15 Bd ubhayagamanāgamanabhū- 16 Ck -karo, Bdsf bālyataro. 17 Bd adds rudan. 18 Bd adds me. 19 Bd -ce. 20 Ck -yo; cfr. Thiessen, Die Legende von Kisâgotamî p. 45.

9. Abbahi[1] vata me sallaṁ yam āsi[2] hadayanissitaṁ
yo me sokaparetassa puttasokaṁ apānudi. 107.
10. So 'haṁ abbūḷhasallo 'smi vītasoko anāvilo, (III. 390, 215.)
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti. 108.

5 Atha nam māṇavo „brāhmaṇa yass' atthāya tvaṁ rodasi ahan te putto, ahaṁ devaloke nibbatto, ito paṭṭhaya mā maṁ anusoci, dānaṁ dehi sīlaṁ rakkha[3] uposathakammaṁ karohîti" ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato. Brāhmaṇo pi tass' ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā kālakato devaloke nibbatti.

10 S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā dhammadesakadevaputto aham eva ahosin" ti. Maṭṭakuṇḍalijātakaṁ[4].

12. Biḷārikosiyajātaka.

Apacantopîti. Idaṁ S. J. v. ekaṁ dānavataṁ[5] bhikkhuṁ
15 ā. k. So kira Bhagavato dhammadesanaṁ sutvā sāsane pabbajitakālato paṭṭhāya dānavato[6] ahosi dānajjhāsayo[7], pattapariyāpannaṁ[8] aññassa adatvā na bhuñji, antamaso pānīyam pi labhitvā aññassa adatvā na pivati[9], evaṁ dānābhirato ahosi. Ath' assa[10] dhammasabhāyaṁ guṇakathaṁ kathesuṁ. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā"
20 ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte taṁ bhikkhuṁ pakkosāpetvā „saccaṁ kira tvaṁ[11] dānavato[6] dānajjhāsayo" ti pucchitvā „saccaṁ bhante" ti vutte „bhikkhave ayaṁ pubbe assaddho ahosi appasanno, tiṇaggena[12] telabindum[13] pi uddharitvā kassaci na adāsi, atha naṁ ahaṁ dametvā nibbisevanaṁ katvā dānaphalaṁ ñāpesiṁ[14], taṁ enaṁ dānaninnaṁ[15] cittaṁ
25 bhavantare pi na vijahatîti" vatvā[16] a. ā.:

A. B. Br. r. Bodhisatto seṭṭhikule nibbattitvā vayappatto kuṭumbaṁ saṇṭhāpetvā pitu accayena seṭṭhiṭṭhānaṁ patvā ekadivasaṁ dhanavilokanaṁ katvā „dhanaṁ paññāyati,

---

[1] Bd abbuḷhi, Bs abbūḷhaṁ, [2] Cks yasmāhi. [3] Bd rakkhāhi. [4] Cks -la-. [5] Bd -vantaṁ. [6] Bds -vanto. [7] Cs -yā. corr to -yo. [8] Bd adds pi piṇḍapātaṁ. [9] Bd pivi. [10] Bd adds bhikkhū. [11] Bd adds bhikkhu. [12] Bd tiṇena [13] Bd -dumattaṁ. [14] Bd -phale patiṭṭhā pesiṁ. [15] Bd tameva dānaṁ dinna. [16] Bd adds bhikkhuhi yācito.

etassa uppādakā na paññāyanti, imaṁ dhanaṁ vissajjetvā mayā[1] dānaṁ dātuṁ vaṭṭatîti" dānasālaṁ kāretvā yāvajīvaṁ mahādānaṁ pavattetvā āyupariyosāne „idaṁ dānavaṭṭaṁ[2] mā upacchindîti[3]" puttassa ovādaṁ datvā Tāvatiṁsabhavane Sakko hutvā nibbatti. Putto pi 'ssa tath' eva dānaṁ datvā puttaṁ ovaditvā āyupari- yosāne Cando devaputto hutvā nibbatti. Tass aputto Suriyo hutvā[4] tassâpi[5] putto Mātalisaṁgāhako hutvā[4] tassa putto Pañcasikho gandhabbaputtako[6] hutvā nibbati. Chaṭṭho pana assaddho ahosi thaddhacitto nisneho maccharī, so[7] dānasālaṁ viddhaṁsetvā jhāpetvā[8] yācake pothetvā[9] nīharāpesi, kassaci tiṇaggena[10] uddharitvā telabindum[11] pi na deti. Tadā Sakko devarājā attano pubbakammaṁ oloketvā „pavattati nu kho me dānavaṁso udāhu no" ti upadhārento „putto me dānaṁ[12] pavattetvā Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo[13] tassa putto Mātali[14] tassa putto Pañcasikho hutvā nibbatti, chaṭṭho pana taṁ vaṁ- saṁ upacchindîti[15]" passi. Ath' assa etad[16] ahosi: „imaṁ pāpadhammaṁ dametvā dānaphalaṁ jānāpetvā āgamissāmîti" so Canda-Suriya-Mātali-Pañcasikhe pakkosāpetvā „sammā[17] amhākaṁ vaṁse chaṭṭho kulavaṁsaṁ samucchinditvā dānasālaṁ jhāpetvā yācanake[18] nīharāpesi, na kassaci kiñci deti, etha[19] naṁ damayissāmā" 'ti tehi saddhiṁ Bārāṇasiṁ agamāsi[20] Tasmiṁ khaṇe seṭṭhi rājupaṭṭhānaṁ katvā[21] āgantvā sattame dvārakoṭṭhake antaravīthiṁ olokento caṁkamati[22]. Sakko „tumhe mama paviṭṭhakāle pacchato paṭipāṭiyā āgacchathā" 'ti vatvā gantvā seṭṭhissa santike ṭhatvā „bho seṭṭhi[23] bhojanaṁ me dehîti" āha. „Brāhmaṇa n' atthi tava idha bhattaṁ, aññattha gacchā[24]" 'ti. „Bho mahāseṭṭhi brāhmaṇehi bhatte

---

[1] Bd mahā. [2] Bd -vattaṁ. [3] Bd -dāti. [4] Bd adds nibbatti. [5] Bd tassa. [6] Cs -putto, Bd -devaputto. [7] Bd yo. [8] Bd omits jhā-. [9] Cks poth-. [10] Bd tiṇena. [11] Bd -dumattaṁ. [12] Cks omit dānaṁ. [13] Bd adds hutvā. [14] Bd adds saṁgāhako hutvā. [15] Ck -dati, Cs Bd -diti, Bs -datīti. [16] Cks etaṁ. [17] Bd -a. [18] Bd -cake. [19] Cks atha. [20] Ck Bd āg-. [21] Bd gantvā. [22] Ck okkamati. [23] Bd mahāse-. [24] gacchāhīti.

yācite na[1] dātuṁ na labbhatîti". „Brāhmaṇa, mama gehe pakkam pi pacitabbam[2] pi bhattaṁ n' atthi, apagacchā[3]" 'ti āha. „Mahāseṭṭhi, ekaṁ te silokaṁ kathessāmi[4], suṇāhîti". „N' atthi mayhaṁ tava silokenaattho[5], gaccha mā idha tiṭṭhā" 'ti. Sakko tassa kathaṁ asuṇanto viya dve gāthā abhāsi:

1. Apacantâpi[6] dicchanti santo laddhāna bhojanaṁ,
kim eva tvaṁ pacamāno yaṁ na dajjā na[7] taṁ samaṁ. 109.

2. Maccherā ca pamādā ca evaṁ dānaṃ na diyyati,
puññaṁ ākaṁkhamānena deyyaṁ hoti vijānatā ti. 110.

Tāsaṁ attho: mahāseṭṭhi apacantâpi[6] santo[8] sappurisā bhikkhācariyāya laddham pi bhojanaṁ dātuṁ icchanti, na ekakā[9] paribhuñjanti, kim eva tvaṁ[10] pacamāno yaṁ na dadeyyāsi na taṁ samaṁ taṁ[11] tava anurūpaṁ anucchavikaṁ na hoti, dānaṁ hi maccherena ca pamādena cā 'ti dvīhi dosesi na diyyati, puññaṁ pana ākaṁkhamānena vijānatā paṇḍitamanussena[12] dātabbam eva hotîti.

So tassa vacanaṁ sutvā „tena hi gehaṁ pavisitvā nisīda, thokaṁ lacchasîti" āha. Sakko pavisitvā te siloke sajjhāyanto[13] nisīdi. Atha Cando āgantvā bhattaṁ yāci, „n' atthi te bhattaṁ, gacchā" 'ti ca vutto „mahāseṭṭhi, anto eko brāhmaṇo nisinno, brāhmaṇavācanakaṁ maññe bhavissati, aham pi pavisissāmîti" vatvā „n' atthi brāhmaṇavācanakaṁ, nikkhamā" 'ti vuccamāno pi „mahāseṭṭhi iṁgha tāva silokaṁ suṇāhîti dve gāthā abhāsi:

3. [Yass' eva bhīto na dadāti maccharī tad eva adadato[14] bhayaṁ]
dighacchā[16] ca pipāsā ca yassa bhāyati maccharī
tam eva bālaṁ phusati asmiṁ loke paramhi ca. 111.

4. Tasmā vineyya maccheraṁ dajjā dānaṁ malābhibhū,
puññāni paralokasmiṁ patiṭṭhā honti pāṇinan ti. 112.

Tattha yassa bhāyatîti ahaṁ aññesaṁ datvā sayaṁ jighacchito ca pipāsito ca bhavissāmîti yassa[17] jighacchāya ca pipāsāya ca bhāyati, tamevā

---

[1] Bd a. [2] Cks pacitam. [3] Bd aññattha gacchāhīti. [4] Bd adds taṁ. [5] Bd -kenattho. [6] Cks Bf -to pi. [7] Bd ne. [8] Bd omits sa-. [9] Bd eki-. [10] Cs adds hi, Bd reads kimeva tvanti tvaṁ kiṁ. [11] Bd samantitaṁ. [12] Bd adds tava sadisena. [13] Cks sajjh-. [14] Bs suṇo. [15] Ck addato, Bd adato. [16] Bds jigh.- [17] Ck yassā.

'ti taṁ yeva[1] jighacchāpipāsāsaṁkhātabhayaṁ[2] etaṁ bālaṁ nibbattanibbattaṭṭhāne idhaloke ca paraloke ca phusati pīḷeti, accantadāliddiyaṁ[3] pāpuṇāti, malābhibhū ti maccharìyamalaṁ[4] abhibhavanto.

Tassâpi vacanaṁ sutvā „tena hi pavisa, thokaṁ labhissasîti" āha. So[5] pavisitvā Sakkassa santike nisīdi. Tato thokaṁ vītināmetvā Suriyo āgantvā bhattaṁ yācitvā[6] dve gāthā abhāsi:

5. Duddadaṁ dadamānānaṁ dukkaraṁ kamma[7] kubbataṁ
asanto nânukubbanti, sataṁ dhammo durannayo. 113.

6. Tasmā satañ ca[8] asatañ ca nānā hoti itogati: (II $\frac{86}{1}$.)
asanto nirayaṁ yanti, santo saggaparāyanā ti. 114.

Tattha duddadan ti dānaṁ nāma[9] duddadaṁ maccheraṁ abhibhavitvā dātabbato taṁ dadamānānaṁ, dukkaran ti tad eva dānakammaṁ dukkaraṁ[10] yuddhasadisaṁ taṁ kubbataṁ, nânukubbantîti[11] asappurisā dānaphalaṁ ajānantā tesaṁ gatamaggaṁ nânugacchanti, sataṁ dhammo ti sappurisānaṁ Bodhisattānaṁ dhammo aññehi duranugamo[12], asanto ti macchariyavasena dānaṁ adatvā[13] asappurisā nirayaṁ yanti.

Seṭṭhi gahetabbagahaṇaṁ apassanto „tena hi pavisitvā brāhmaṇānaṁ santike nisīda, thokaṁ lacchasîti" āha. Tato thokaṁ vītināmetvā Mātali āgantvā bhattaṁ yācitvā „n' atthîti" vacanasamakālam[14] eva sattamaṁ gātham āha:

7. Appasm' eke[15] pavecchanti, bahunā eke[16] na icchare,
appasmā dakkhiṇā dinnā sahassena samaṁ mitā[17] ti. 115.

Tattha appasmeke pavecchantîti mahāseṭṭhi ekacce paṇḍitapurisā appe pi deyyadhamme pavecchanti dadanti yevā' ti attho, bahunâpi deyyadhammena samannāgatā eke hīnasattā[18], na icchare ti na dadanti, dakkhiṇā ti kammañ ca phalañ ca saddahitvā dinnaṁ[19] dānaṁ, sahassena samaṁ mitā ti evaṁ dinnā kaṭacchubhattamattâpi dakkhiṇā sahassadānena saddhiṁ mitā[20], mahāphalattā sahassadānasadisī yeva[21] hotîti attho.

[1] Bd taññeva. [2] Bd -taṁbhayaṁ. [3] Cs -dāliddayaṁ, Bd daliddaṁyaṁ. [4] Cs -yaṁmale, Ck -yamale. [5] Bd adds pi. [6] Bd yācanto. [7] Bdf -aṁ. [8] Bdf sataṁ, omitting ca. [9] Cks dāma. [10] Cks -ra. [11] Cks nānugacchantīti. [12] Cks durā-, Bd duradugamo. [13] Bd adantā. [14] Bd -namattakā-. [15] Bd appamheke. [16] Bd peke, Bsf bahuneke. [17] Ck samappitā. [18] Ck hina, Cs hīsattā, Bd omits hīna. [19] Bd dinna. [20] Ck matā, Cs manā. [21] Cks eva.

Tam pi so „tena hi pavisitvā nisīdā“ 'ti āha. Tato thokaṁ vītināmetvā Pañcasikho āgantvā bhattaṁ yācitvā „n'atthi, gacchā“ 'ti vutte „ahaṁ kahaṁ[1] gatapubbo, imasmiṁ gehe brāhmaṇavācanakaṁ bhavissati[2] maññe“ ti tassa dhammakathaṁ
5 ārabhanto aṭṭhamaṁ gātham āha:

8\. Dhammaṁ care yo pi samuñchakaṁ[3] care
dārañ[4] ca posaṁ dadaṁ appakasmi pi,
sataṁ sahassānaṁ sahassayāginaṁ
kalaṁ pi nâgghanti tathāvidhassa te[5] ti. 116.

10 Tattha dhamman ti tividhasucaritadhammaṁ[6], samuñchakan[7] ti gāme vā āmapakkabhikkhācariyaṁ[8] araññe vā phalāphalaharaṇasaṁkhātaṁ uñchaṁ[9] yo careyya so pi dhammam eva care, dārañca posan ti attano ca[10] puttadāraṁ posento yeva, dadaṁ appakasmin ti paritte pi ca[10] deyyadhamme dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṁ dadamāno va[11] dhammaṁ care ti attho, sataṁ[12] sahassā-
15 naṁ sahassayāginan ti paraṁ heṭhetvā viheṭhetvā sahassena sahassena[13] yāgaṁ yajantānaṁ sahassayāginaṁ[14] issarānam satasahassam[15] pi, kalam pi nâgghanti tathāvidhassa te[16] ti tesaṁ satasahassasaṁkhātānaṁ[17] sahassayāginaṁ[18] yāgā tathāvidhassa dhammena samena deyyadhammaṁ uppādetvā dadantassa duggatamanussassa soḷasiṁ kalaṁ nâgghantîti.

20 Seṭṭhi[19] Pañcasikhassa kathaṁ sutvā sallakkhesi. Atha naṁ anagghakāraṇaṁ[20] pucchanto navamaṁ gātham āha:

9\. Ken' esa yañño vipulo mahagghato[21]
samena dinnassa na aggham eti,
kathaṁ sahassānaṁ sahassayāginaṁ
25 kalam pi nâgghanti tathāvidhassa te ti. 117.

Tattha yañño ti dānayogo satasahassapariccāgavasena[22] vipulo vipulattā[23] ca[24] mahagghato, samena dinnassā 'ti[25] dhammena dinnassa[26] kena[27] kāraṇena agghaṁ na upeti, kathaṁ sahassānan ti brāhmaṇa

[1] Bd na. [2] Ck -tīti. [3] Ck -kañ, Cs samuñjakañ, Bd samucchakaṁ. [4] Bd puttadāraṁ. [5] Cks ne. [6] Bd -taṁdha-. [7] Cs samuñja-, Bd samuccha-. [8] Bd āmakapakka-. [9] Cs uñjaṁ, Bd ucchaṁ. [10] Bd omits ca. [11] Bd omits va. [12] Ck Bd sata. [13] Bd only one sah-. [14] Bd -gīnaṁ. [15] Bd -hassānaṁ. [16] Cks -dhassā, omitting te. [17] Bd omits sata, Cks read -khātaṁ. [18] Bd gīnaṁ, Ck -giniṁ. [19] Bd atha kho se-. [20] Cks anagghanaṁ-. [21] Cks -ano. [22] Cks satasahassassa sahassapari-. [23] Bd vipulaphalattā, Bs -phalatāya. [24] Cks va, Bs adds mahagghatāya ca. [25] Cks dinnassa, omitting ti. [26] Cks omit dh- di-. [27] Bd tena.

katham sahassayāginaṁ purisānaṁ bahunnaṁ sahassānaṁ[1] satasahassasaṁkhātā[2] issarā tathāvidhassa dhammena uppādetvā dāyakassa ekassa duggatamanussassa[3] kalaṁ nâgghantîti.

Ath' assa kathento Pañcasikho osānagātham āha:

10. Dadanti h' eke visame niviṭṭhā
jhatvā[4] vadhitvā atha socayitvā,
sā dakkhiṇā assumukhā sadaṇḍā
samena dinnassa na aggham eti,
evaṁ sahassānaṁ sahassayāginaṁ
kalam pi nâgghanti tathāvidhassa te ti. 118.

Tattha visame ti visame kāyakammādimhi niviṭṭhā, jhatvā[4] ti kilametvā, vadhitvā ti māretvā, socayitvā ti sasoke katvā.

So Pañcasikhassa dhammaṁ[5] sutvā „tena hi gaccha, gehaṁ pavisitvā nisīda, thokaṁ lacchasîti" āha. So pi gantvā tesaṁ santike nisīdi. Tato Biḷārikosiyaseṭṭhi[6] dāsiṁ āmantetvā[7] „etesaṁ brāhmaṇānaṁ palāpavīhīnaṁ[8] nāḷiṁ nāḷiṁ[9] dehîti" āha. Sā vīhī[9] gahetvā brāhmaṇe upasaṁkamitvā „ime ādāya yattha katthaci pacāpetvā bhuñjathā" 'ti āha[10]. „Na mayaṁ vīhi āmasāmā" 'ti[11]. „Ayya[12] vīhī kira na āmasantîti". „Tena hi nesaṁ[13] taṇḍule dehîti". Sā taṇḍule ādāya gantvā brāhmaṇe „taṇḍule gaṇhathā[14]" 'ti āha. Mayaṁ āmakaṁ na patigaṇhāmā" 'ti. „Ayya āmakaṁ kira na gaṇhantîti". „Tena hi nesaṁ[15] karoṭiyaṁ vaḍḍhetvā gobhattaṁ dehîti". Sā tesaṁ karoṭiyaṁ vaḍḍhetvā mahāgoṇānaṁ[16] pakkabhattaṁ āharitvā adāsi. Pañca pi janā kabale vaḍḍhetvā mukhe pakkhipitvā gale laggāpetvā akkhīni parivattetvā vissaṭṭhasaññā matā viya nipajjiṁsu. Dāsī[17] te disvā „matā bhavissantîti" bhītā gantvā seṭṭhino ārocesi: „ayya te brāhmaṇā gobhattaṁ gilituṁ

[1] Bd omits sah-. [2] Cks purisasatasahassasaṁkhā. [3] Bd adds dānaṁ. [4] B df chetvā. [5] Bd dhammakathaṁ. [6] Bd -ra-, [7] Bd -tesi. [8] Bd palāsa-, [9] Bd only one nāḷiṁ. [9] Cks vīhi, Bd vīhināḷiṁ. [10] Bd adds brahmaṇā na amhākaṁ vīhinā attho. [11] Bd adds taṁ sutvā sā. [12] Bd adds ime brahmaṇa. [13] Bd te-. [14] Bd pag- [15] Ck saṁ, Bd jetesam. [16] Bd omits mahā. [17] Bd sādāsī.

asakkontā matā" ti. So cintesi: „idāni 'ayaṁ pāpadhammo sukhumālabrāhmaṇānaṁ[1] gobhattaṁ dāpesi, te taṁ gilituṁ asakkontā matā' ti maṁ garahissantîti". Tato dāsiṁ āha: „khippaṁ gantvā etesaṁ karoṭikesu[2] bhattaṁ haritvā nānaggarasaṁ[3] sālibhattaṁ vaḍḍhehîti". Sā tathā akāsi. Seṭṭhi antaravīthipaṭipanne manusse pakkosāpetvā „ahaṁ mama[4] bhuñjananiyāmena etesaṁ brāhmaṇānaṁ bhattaṁ dāpesiṁ, ete lobhena mahante piṇḍe katvā bhuñjamānā gale laggāpetvā matā, mama niddosabhāvaṁ jānāthā[5]" 'ti vatvā parisaṁ sannipātāpesi[6]. Mahājāne[7] sannipatite brāhmaṇā uṭṭhāya mahājanaṁ oloketvā „passath' imassa seṭṭhissa musāvāditaṁ[8], amhākaṁ attano bhuñjanabhattaṁ dāpesin ti vadati, paṭhamaṁ amhākaṁ gobhattaṁ dento[9] amhesu matakesu[10] viya nipannesu imaṁ bhattaṁ vaḍḍhāpesîti" vatvā attano mukhehi gahitabhattaṁ[11] bhūmiyaṁ pātetvā dassesuṁ. Mahājano seṭṭhiṁ garahitvā[12] „andhabāla attano kulavaṁsaṁ nāsesi, dānasālaṁ jhāpesi, yācanake[13] gīvāya gahetvā nīharāpesi, idāni imesaṁ sukhumālabrāhmaṇānaṁ bhattaṁ dento gobhattaṁ[14] dāpesi, paralokaṁ gacchanto tava gharavibhavaṁ[15] gīvāya bandhitvā gamissasi maññe" ti. Tasmiṁ khaṇe Sakko mahājanaṁ pucchi: „jānātha tumhe imasmiṁ gehe[16] dhanaṁ kassa santakan" ti. „Na jānāmā" 'ti. „'Imasmiṁ nagare asukakāle Bārāṇasimahāseṭṭhi nāma dānasālā[17] kāretvā mahādānaṁ pavattayîti' sutapubbaṁ tumhehîti". „Āma suṇāmā" 'ti. „Ahaṁ so seṭṭhi, taṁ dānaṁ datvā Sakko devarājā hutvā nibbatto, putto pi me taṁ vaṁsaṁ anāsetvā[18] Cando devaputto hutvā nibbatto, tassa putto Suriyo tassa putto Mātali tassa putto Pañcasikho[19] hutvā nibbatto, tesu ayaṁ Cando ayaṁ Suriyo ayaṁ Mātali saṁgāhako ayaṁ

---

[1] Bd -lānaṁbrā-. [2] Cks etesu, Ck -ṭitesu, Bd karotikesu. [3] Bd -sa. [4] Cks omit mama. [5] Cks jāna-. [6] Bd -pātesi, [7] Cks -no. [8] Cks -dinaṁ, Bd -vādissa taṁ, Bs -vādī taṁ. [9] Bd datvâ. [10] Bd matesu. [11] Bd taṁ bhattaṁ. [12] Ck garahi, Cs -hinđā? [13] Bd yavake. [14] Cks repeat vaḍḍhāpesīti - - - gobhattaṁ. [15] Bd ghare-. [16] Bd adds janasāmikaṁ. [17] Bd -laṁ· [18] Bd avinā-, adding dānaṁ datvā. [19] Bd adds gandhabbadevaputto.

imassa pāpadhammassa pitā Pañcasikho gandhabbaputto[1], evaṁ bahuguṇaṁ[2] dānaṁ nāma kattabbam eva[3] kusalaṁ paṇḍitehîti" kathentā[4] mahājanassa kaṁkhacchedanatthaṁ ākāse uppatitvā mahantenânubhāvena mahantena parivārena jalamānasarīrā aṭṭhaṁsu, sakalanagaraṁ pajjalitaṁ[5] viya ahosi. Sakko mahā- janaṁ āmantetvā „mayaṁ[6] attano dibbasampattiṁ pahāya āgacchantā[7] imaṁ kulapacchimakaṁ[8] kulagaraṁ[9] pāpadhammaṁ Biḷārikosikaṁ nissāya āgatā, 'ayaṁ papadhammo attano kulavaṁ- saṁ nāsetvā dānasālaṁ jhāpetvā yācanake[11] gīvāya gahetvā nīharā- petvā amhākaṁ vaṁsaṁ samucchindi[12], ayaṁ adānasīlo hutvā niraye nibbatteyyā' 'ti imassa anukampāya āgat' amhā" 'ti vatvā dānaguṇaṁ pakāsentā mahājanassa dhammaṁ desesi. Biḷariko- siyo[13] añjaliṁ patiṭṭhāpetvā „deva ahaṁ ito paṭṭhāya porāṇakula- vaṁsaṁ anāsetvā dānaṁ pavattessāmi, ajja ādiṁ katvā va antamaso udakadantapoṇaṁ upādāya attanā laddhāhāraṁ parassa adatvā na khādissamîti[14]" paṭiññaṁ adāsi. Sakko taṁ dametvā nib- bisevanaṁ katvā pañcasu sīlesu patiṭṭhāpetvā cattāro devaputte ādāya sakaṭṭhānam eva gato. So pi seṭṭhi yāvajīvaṁ dānaṁ datvā Tāvatiṁsabhavane nibbatti.

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave ayaṁ bhikkhu pubbe assaddho ahosi kassaci kinci adātā[15], ahaṁ pana naṁ dametvā dānaphalam jānāpesiṁ, tam eva cittaṁ[16] bhavantaragatam pi na jahātîti" vatvā j. s.: „Tadā seṭṭhi ayaṁ dānapatikabhikkhu[17] ahosi, Cando Sāriputto, Suriyo[18] Moggallāno, Mātali Kassapo, Pañcasikho Ānando, Sakko pana aham evā" 'ti. Biḷārikosiyajātakaṁ[19].

[1] Bd gandhabbadevaputto ti. [2] Cks add etaṁ. [3] Cks etaṁ. [4] Cks repeat ka-, Bd reads kathento va. [5] Bd -lantaṁ. [6] Bd adds bho. [7] Cks -to. [8] Ck kusalaṁ pa-, Cs kulavaṁpa-. [9] so Cks; Bd kulavaṁsanāsaṁ. [10] Bd -siyaṁ, all three MSS. read here biḷāra. [11] Bd yācake. [12] Ck -diya, Bd chindi. [13] Bd bilāra-, and adds pi sirasmiṁ. [14] Bd adds Sakkassa. [15] Bd adatvā. [16] Bd dānacittaṁ. [17] Bd -kobhi-. [18] Bd puriso. [19] Bd -ra-, Bf appacantijātakaṁ.

13. Cakkavākajātakaṁ.

Vaṇṇavā abhirūpo sîti. Idaṁ S. J. v. ekaṁ lolabhikkhuṁ ā. k. So kira cīvarādīhi atitto „kahaṁ saṁghabhattaṁ kahaṁ nimantaṇan" ti[1] pariyesanto vicarati, āmisakathāyam evâbhiramati[2].
5 Ath' aññe pesalā bhikkhū tassânuggahena Satthu ārocesuṁ. S. taṁ pakkosāpetvā „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu lolo" ti pucchitvā[3] „saccaṁ bhante" ti vutte „bhikkhu, kasmā evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā lolo ahosi[4], lolabhāvo[5] nāma pāpako[6], pubbe pi tvaṁ lolabhāvaṁ nissāya Bārāṇasiyaṁ hatthikuṇapādīhi atitto mahāaraññaṁ paviṭṭho" ti vatvā
10 a. ā.:

A. B. Br. r. k. eko lolakāko Bārāṇasiyaṁ hatthikuṇapādīhi atitto „araññaṁ nu kho kīdisan" ti araññaṁ gantvā tattha pi[7] phalāphalehi asantuṭṭho Gaṅgātīraṁ gantvā vicaranto jayaṁpatike cakkavāke disvā „ime sakuṇā ativiya sobhanti, ime[8]
15 imasmiṁ Gaṅgātīre bahuṁ maṁsaṁ[9] khādanti maññe[10], ime paṭipucchitvā mayâpi imesaṁ gocaraṁ khāditvā vaṇṇavantena bhavituṁ vaṭṭatîti" tesaṁ avidūre nisīditvā cakkavākaṁ pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Vaṇṇavā abhirūpo si ghano sañjātarohito
20 cakkavāka surūpo si vippasannamukhindriyo. 119.
2. Pāṭhīnaṁ pāvusaṁ[11] macchaṁ vālajaṁ[12] muñjarohitaṁ
Gaṅgātīresu[13] nisinno[14] evaṁ bhuñjasi bhojanan ti. 120.

Tattha ghano ti ghanasarīro, sañjātarohito ti uttattasuvaṇṇaṁ viya uṭṭhujātarohitavaṇṇo pāṭhīnan ti pāṭhīnanāmakaṁ[15] pāsānamacchaṁ pāvu-
25 san ti mahāmukhamacchaṁ, pāgusan[16] ti pi pāṭho, vālajan[17], vālajamacchaṁ[17] muñjarohitan ti muñjamacchañ ca rohitamacchañ ca, evaṁ bhuñjasîti evarūpaṁ bhojanaṁ maññe bhuñjasîti pucchi[18]

Cakkavāko tassa vacanaṁ paṭikkhipanto tatiyaṁ gātham āha:

[1] Bd adds ādinā. [2] Bd eva abh-. [3] Cks pucchi. [4] Bd si. [5] Bd adds ca. [6] Bd mahāpā-. [7] Bd omits pi. [8] Bd omits ime. [9] Bd bahūmacchamaṁsaṁ. [10] Bd adds ti. [11] Cks paṭusaṁ, Bd pāvumaṁ. [12] Ck vālaṁ, Cs vālajam, Bd thalajaṁ, Bf talakhaṁ. [13] Cks gaṅgāya tī-. [14] Bdf gaṅgātire nisinno si. [15] Bd omits pā-. [16] Bds pātusan. [17] Cks va-, Bd tha-. [18] Bd pucchati.

3. Na vâham[1] etaṁ bhuñjāmi jaṅgalān' odakāni[2] vā
aññatra sevālapaṇakā[3], etam me samma bhojanan ti. 121.

Tass' attho: ahaṁ aññatra sevālā ca paṇakā ca sesāni jaṅgalāni vā odakāni vā maṁsāni ādāya etaṁ bhojanaṁ na[4] bhuñjāmi, yaṁ pan' etaṁ sevālapaṇakaṁ etaṁ me samma bhojanan ti. 5

Tato kāko dve gāthā abhāsi:

4. Na vâhaṁ etaṁ saddahāmi cakkavākassa bhojanaṁ,
ahaṁ hi samma bhuñjāmi gāme loṇiyateliyaṁ, 122.

5. Manussesu kataṁ bhattaṁ suciṁ[5] maṁsūpasecanaṁ,
na ca me tādiso vaṇṇo cakkavāka yathā tavan ti. 123. 10

Tattha yathā tavan ti yathā tava sobhaggappatto sarīravaṇṇo tādiso mayhaṁ vaṇṇo n'atthi. etena kāraṇena nâhaṁ tava sevālapaṇakaṁ mama bhojanan ti vadantassa vacanaṁ na[6] saddahāmîti.

Ath' assa cakkavāko dubbaṇṇakāraṇaṁ kathetvā dhammaṁ desento sesagāthā abhāsi: 15

6. Sampassaṁ attani veraṁ hiṁsāya mānusiṁ pajaṁ
utrasto ghasasī bhīto, tena vaṇṇo te ediso[7]. 124.

7. Sabbalokaviraddho[8] si dhaṁka pāpena kammanā[9],
laddho piṇḍo na pīṇeti, tena vaṇṇo te ediso[7]. 125.

8. Aham pi samma bhuñjāmi ahiṁsā sabbapāṇinaṁ 20
appossukko nirāsaṁkī asoko akutobhayo. 126.

9. So karassu ānubhāvaṁ, vītivattassu sīliyaṁ,
ahiṁsāya cara[10] loke, piyo hohisi mammiva. 127.

10. Yo na hanti na ghāteti na jināti na jāpaye[11]
mettaṁso sabbabhūtesu veraṁ tassa na kenacîti. 128. 25

Tattha sampassan ti samma kāka tvaṁ paresu uppannaṁ attani veracittaṁ sampassamāno mānusiṁ pajan hiṁsanto[12] viheṭhento utrasto bhīto ghasasi[13] bhuñjasi, tena te edis obībhacchavaṇṇo ti[14], dhaṁkā 'ti kākaṁ ālapati, piṇḍo ti bhojanaṁ, ahiṁsā sabbapāṇīnan[15] ti ahaṁ pana sabbasatte

---

[1] Bd cāham. [2] Bdf uda-. [3] Bd -lā-. [4] Cks omit na. [5] Bdf suci. [6] Cks omit na. [7] Bdsf tavediso. [8] Bdsf -rudd ho. [9] Bdf kammunā. [10] Cks Bf caraṁ. [11] Cks hāpaye. [12] Bds pajanti satte. [13] Bd ghassasīti. [14] Bd cigaccho vaṇṇo jāto. [15] Cks -ṇino.

ahiṁsanto bhuñjāmîti vadati, so karassu ānubhāvan ti so tvaṁ pi[1] viriyaṁ karohi, attano sīliyasaṁkhātaṁ dussīlabhāvaṁ vītivattassu, ahiṁsāyā 'ti ahiṁsāya samannāgato hutva loke vicara, piyo hohisi mammivā[1] ti evaṁ sante mayā sadiso va lokassa piyo hohisi[3], na jinātîti[4] dhanajāniṁ[5] na karoti, na
5 jāpaye ti aññena[6] pi na kāreti, mettaṁso ti mettakoṭṭhāso mettacitto, na kenacîti kenaci ekasattena pi saddhiṁ tassa veraṁ nāma n' atthîti.

„Tasmā sace lokassa piyo bhavituṁ icchasi sabbaverehi viramāhîti" evaṁ cakkavāko kākassa dhammaṁ desesi. Kāko[7] „tumhe attano gocaraṁ mayhaṁ na kathethā" 'ti kā kā ti vas-
10 santo uppatitvā Bārānasiyaṁ ukkārabhūmiyaṁ ñeva otari.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne lolabhikkhu anāgamiphale patiṭṭhahi): „Tadā kāko lolabhikkhu ahosi, cakkavākī Rāhulamātā cakkavāko aham evā" 'ti. Cakkavākajātakaṁ.

14. Bhūripañhājataka.

15 Saccaṁ kirā 'ti. Idaṁ Bhūripañhajātakaṁ[8] Ummaggajātake āvibhavissati. Bhūripañhajātakaṁ[9].

15. Mahāmaṅgalajātakaṁ.

Kiṁ su naro ti. Idaṁ S. J. v. Mahāmaṅgalasuttaṁ ā. k. Rājagahanagarasmiṁ hi[10] kenacid eva karaṇīyena santhāgāre
20 sannipatitassa[11] mahājanassa majjhe eko puriso „ajja me maṅgalakiriyā atthîti" uṭṭhāya agamāsi. Aparo tassa vacanaṁ[12] sutvā „ayaṁ 'maṅgalan' ti vatvā[13] gato[14], kiṁ etaṁ maṅgalaṁ nāmā" 'ti āha. Tam añño „abhimaṅgalarūpadassanaṁ maṅgalaṁ nāma, ekacco hi kālass' eva uṭṭhāya sabbasetaṁ vā usabhaṁ[15] passati gabbhinitthiṁ vā rohita-
25 macchaṁ vā puṇṇaghaṭaṁ vā navavilīnagosappiṁ[16] vā ahatavatthaṁ[17] vā pāyāsaṁ vā[18] passati, ito uttariṁ[19] maṅgalaṁ nāma n' atthîti" āha. Ekacce tena kathitaṁ[20] „sukathitan" ti abhinandiṁsu. Aparo

---

[1] Bd adds attano. [2] Bd maṁpivā. [3] Ck hoti, Cs hohi. [4] Cks jināti. [5] Cs -jātiṁ, Bd -hāniṁ. [6] Bd añño. [7] Cks omit kāko. [8] Cks Bd -pañña-. [9] Bd -pañña-. [10] Bd adds mahājano. [11] Cks -titvāssa. [12] Bd omits va-. [13] Bd adds va. [14] Bd adds ki esa maṅgalaṁ gato. [15] Bd -setaṁ maṅgala usabhaṁ vā. [16] Cks -sippiṁ, Bd navaṇītaṁ vā gosappiṁ vā. [17] Bd āhāraṁ vā vatthaṁ. [18] Cks omit vā. [19] Cs -riyaṁ, Bd -ri. [20] Bd tena k. ekacce.

„na[1] etaṁ maṅgalaṁ, sutaṁ[2] nāma[3] maṅgalaṁ, ekacco hi[4] puṇṇā ti vandantānaṁ suṇāti, tathā vaḍḍhā ti[5] vaḍḍhamānā ti suṇāti[6], bhuñjā 'ti khādā 'ti vadantānaṁ suṇāti, ito uttariṁ maṅgalaṁ nāma n' atthîti" āha. Tena[7] kathitam pi[8] ekacce „sukathitan" ti abhinandiṁsu. Aparo „na etaṁ maṅgalaṁ, mutaṁ[9] nāma[10] maṅgalaṁ, ekacco[11] hi kālass' eva uṭṭhāya paṭhaviṁ āmasati[12], haritaṁ[13] tiṇaṁ allagomayaṁ[14] parisuddhasāṭakaṁ rohitamacchaṁ[15] suvaṇṇarajataṁ[16] bhojanaṁ[17] āmasati[17], ito uttari maṅgalaṁ nāma n' atthîti" āha. Tena[18] kathitam pi[19] ekacce „sukathitan" ti abhinandiṁsu[20]. Evaṁ diṭṭhamaṅgalikā sutamaṅgalikā mutamaṅgalikā ti tisso parisā[21] hutvā aññamaññaṁ saññāpetuṁ[22] nâsakkhiṁsu[23]. Bhummadevatā ādiṁ katvā yāva Brahmalokā „idaṁ maṅgalan" ti tatvato[24] na jāniṁsu. Sakko cintesi: „imaṁ maṅgalapañhaṁ sadevake loke aññatra Bhagavatā añño kathetuṁ samattho nāma n' atthi, Bhagavantaṁ upasaṁkamitvā[25] pañhaṁ pucchissāmîti" so rattibhāge Satthāraṁ upasaṁkamitvā vanditvā añjaliṁ paggayha „bahū devā manussā cā" 'ti pañhaṁ pucchi. Ath' assa S. dvādasahi[26] gāthāhi aṭṭhatiṁsa mahāmaṅgalāni kathesi. Maṅgalasutte vinivaṭṭente vinivaṭṭente[27] koṭisahassamattā devatā arahattaṁ pāpuṇiṁsu, sotapannādīnaṁ gaṇanapatho n' atthi. Sakko maṅgalaṁ[28] sutvā sakaṭṭhānam eva gato. Satthārā maṅgale kathite sadevako[29] loko[29] „sukathitan" ti abhinandi. Tadā[30] dhammasabhāyaṁ Tathāgatassa guṇakathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso S. aññesaṁ avisayaṁ maṅgalapañhaṁ sadevakassa lokassa cittaṁ gahetvā kukkuccaṁ chinditvā[31] gaganatale candaṁ uṭṭhāpento viya kathesi, evaṁ mahāpañño āvuso Tathāgato" ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „anacchariyaṁ bhikkhave idāni sambodhipattassa mama[32] maṅgalapañhakathanaṁ, sv-āham Bodhisattacariyaṁ caranto pi devamanussānaṁ kaṁkhā[33] chinditvā maṅgalapañhaṁ kathesin" ti vatvā a. ā.:

[1] C^s taṁ. [2] C^s mata. [3] C^k maṅgalannāma, C^s omits nāma. [4] C^k ekasohi C^s ekahiso. [5] B^d omis vaḍḍhā ti. [6] B^d sukhan ti. [7] B^d tenāpi-. [8] B^d -thitaṁ, omitting pi. [9] C^k muta. [10] C^k omits nāma. [11] B^d -cce. [12] C^k aṁma-, B^d āmasanti. [13] B^d -ta. [14] C^k -malayaṁ. [15] B^d -a. [16] B^d bhā-. [17] B^d -santi. [18] B^d tehi. [19] B^d -taṁ, omitting pi. [20] aparo na - - - abhinandiṁsu wanting in C^s, [21] B^d tayo visadisā in the place of tisso parisā. [22] C^ks -pesuṁ. [23] B^d na-, [24] B^d tathato [25] B^d adds imaṁ. [26] cfr. Suttanipāta, B^d -sa· [27] B^d vitivatte only once. [28] B^d -lasuttaṁ. [29] C^ks -ke. [30] C^ks tathā. [31] B^d bhin-. [32] B^d omits mama [33] B^d -khaṁ.

A. Bo. ekasmiṁ nigame vibhavasampannassa brāhmaṇassa kule nibbatti, Rakkhitakumāro ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu[1]. So vayappatto Takkasilāya[2] uggahitasippo katadārapariggaho mātāpitunnaṁ accayena ratanavilokanaṁ katvā saṁviggamānaso 5 mahādānaṁ pavattetvā kāme pahāya Himavantapadese pabbajitvā jhānābhiññaṁ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro ekasmiṁ padese vāsaṁ kappesi. Anupubben' assa parivāro mahā ahosi pañca antevāsikasatāni. Ath' ekadivasaṁ te tāpasā B-aṁ upasaṁkamitvā[3] „ācariya vassārattasamaye Himavantato otaritvā 10 loṇambilasevanatthāya janapadacārikaṁ gacchāma, evaṁ no sarīrañ ca thiraṁ bhavissati jaṁghāvihāro ca kato bhavissatîti" āhaṁsu. Te[4] „tena hi[5] tumhe gacchatha, ahaṁ idh' eva vasissāmîti" vuttā[6] taṁ vanditvā Himavantā otaritvā cārikañ caramānā Bārāṇasiṁ patvā rājuyyāne vasiṁsu. Tesaṁ mahā-15 sakkārasammāno ahosi. Ath' ekadivasaṁ Bārāṇasiyaṁ santhāgāre sannipatite mahājanakāye maṅgalapañho samuṭṭhahi Sabbaṁ paccuppannanayen' ena veditabbaṁ. Tadā pana manussānaṁ kaṁkhaṁ chinditvā maṅgalapañhaṁ kathetuṁ samatthaṁ apassanto mahājano uyyānaṁ gantvā isigaṇaṁ 20 maṅgalapañhaṁ pucchi. Isayo rājānaṁ āmantetvā „mahārāja, mayaṁ etaṁ[7] kathetuṁ na sakkhissāma[8], amhākaṁ pana ācariyo Rakkhitatāpaso nāma mahāpañño[9] Himavante vasati, so sadevakassa lokassa cittaṁ gahetvā etaṁ maṅgalapañhaṁ kathessatîti" vadiṁsu. Rājā[10] „bhante Himavanto nāma dūre 25 duggamo ca[11], na sakkhissāma mayaṁ[12] gantuṁ, sādhu vata tumhe yeva ācariyassa[13] santikaṁ gantvā pañhaṁ pucchitvā uggaṇhitvā puna āgantvā[14] amhākaṁ kathethā" 'ti āha. Te „sadhū" 'ti sampaṭicchitvā ācariyassa santikaṁ gantvā[15] katapaṭisanthārā ācariyena rañño dhammikabhāve janapadacāritte ca pucchite taṁ diṭṭhamaṅgalādīnaṁ uppattiṁ ādito paṭṭhāya

[1] Bd akaṁsu. [2] Bd -yaṁ. [3] Bd adds vanditvā. [4] Bd omits te. [5] Cks omit hi. [6] Bd vutte. [7] Bd evaṁ. [8] Bd adds ahi ca kho. [9] Cks -pañho. [10] Bd taṁ sutvā rājā. [11] Bd va. [12] Bd adds tattha. [13] Bd -ya. [14] Bd punāgantva. [15] Bd adds vanditvā.

kathetvā rañño yācanāya[1] ca[2] attano pañhasavanatthaṁ[3] āgatabhāvaṁ pakāsetvā „sādhu no bhante maṅgalapañhaṁ pākaṭaṁ katvā kathethā“ 'ti yāciṁsu. Tato jeṭṭhantevāsiko ācariyaṁ pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kiṁ su naro jappam adhicca kāle
kaṁ vā vijjaṁ katamaṁ vā sutānaṁ
so macco asmiṁ va[4] paramhi loke
kathaṁkaro sotthānena gutto ti. 129.

Tattha kāle ti maṅgalapatthanakāle, vijjan ti vedaṁ, sutānan ti sikkhitabbayuttakapariyattīnaṁ, asmiṁ va[5] ti ettha vā[6] ti nipātamattaṁ, sotthānenā 'ti sotthibhāvāvahena[7] maṅgalena, idaṁ vuttaṁ hoti: ācariya puriso maṅgalaṁ icchanto maṅgalakāle kiṁ su nāma jappanto tīsu vedesu kataraṁ vā vedaṁ katamaṁ[8] vā sutānaṁ antare sutapariyattiṁ[9] adhīyitvā so macco imasmiṁ loke paramhi ca kathaṁkaro[10] etesu jappādīsu kiṁ kīdisena[11] kena kena[12] niyāmena karonto sotthānena niraparādhamaṅgalena[13] gutto rakkhito hoti[14], ubhayalokahitaṁ gahetvā ṭhitamaṅgalaṁ[15] amhākaṁ kathehîti.

Evaṁ jeṭṭhantevāsinā[16] maṅgalapañhaṁ puṭṭho M. devamanussānaṁ kaṁkhā[17] chindanto „idañ c' idañ ca maṅgalan“ ti Buddhalīḷhāya maṅgalaṁ kathento

2. Yassa devā pitaro ca sabbe
siriṁsapā sabbabhūtāni câpi
mettāya niccaṁ apacitāni honti
bhūtesu ve[18] sotthānaṁ tad āhū 'ti āha. 130.

Tattha yassa[19] devā ti bhummadeve ādiṁ katvā sabbe pi kāmāvacaradevatā[20], pitaro cā 'ti tatuttariṁ[21] rūpāvacarārūpāvacarabrahmāno[22], siriṁsapā ti dīghajātikā. sabbabhutāni câpîti[23] vuttāvasesāni ca sabbāni pi bhūtāni, mettāya niccaṁ apacitāni hontîti ete sabbe sattā dasa disā[24] pharaṇavasena pavattāya appanappattāya[25] mettāya[26] apacitā honti mānitā[27], bhūtesu ve[28] ti taṁ tassa puggalassa sabbasattesu[29] sotthānam niraparādha-

---

[1] Bd āyā-. [2] Bd va. [3] Bd attano sattapañhāya ñāpanatthaṁ. [4] Bd asmīdha, Ck Bf asmiṁ ca, Bs asmiṁ vā. [5] Cs pa, Bd dhā. [6] Bd idhā. [7] Bd suttibhāvaṁ gatena Bs suddhibhāvaṁ gatena. [8] Bd kataraṁ. [9] Ck -yanti, Cs yantī, Bs -yattinaṁ. [10] Bd adds ti. [11] Bd omits kī-. [12] Bd omits one kena. [13] Ck -rādhaṁ-. [14] Bd adds taṁ. [15] Bd ṭhitaṁ-. [16] Bd -vāsikena. [17] Bds khaṁ. [18] Cs Bd ce. [19] Bd yassā ti yassa puggalassa. [20] Bd devā. [21] Bd taduttari. [22] Bd rūpāvacarā arūpāvacarā-. [23] Cks cā, omitting pī. [24] Bd da odisā, Bs odissa? [25] Cs appanāpp-, Bd appanāpa-. [26] Bds mettābhāvanāya. [27] Bd omits mā-. [28] Ck ce. [29] Bd sabbesu-.

maṅgalaṁ[1] āhu, mettāvīhārī hi[2] sabbesaṁ piyo hoti parūpakkamena[3] avidhiko piyo hoti[5], iti so iminā maṅgalena rakkhito gopito hotîti.

Iti M. paṭhamamaṅgalaṁ kathetvā dutiyādīni kathento

3. Yo[4] sabbalokassa nivātavutti
itthīpumānaṁ sahadārakānaṁ
khantā duruttānaṁ apaṭikkūlavādī —
adhivāsanaṁ sotthānaṁ tad āhu. 131.

4. Yo[6] nâvajānāti sahāyamatte[7]
sippena kulyābhi dhanena[8] jaccā
rucipañño atthakāle[9] mutīmā[10] —
sahāyesu ve[11] sotthānaṁ tad āhu. 132.

5. Mittāni[12] ve[13] yassa bhavanti santo
saṁvissatthā avisaṁvādakassa
na mittadūbhī saṁvibhāgī[14] dhanena —
mittesu ve[13] sotthānaṁ tad āhu. 133.

6. Yassa bhariyā tulyavayā samaggā
anubbatā dhammakāmā pajātā[15]
koliniyā sīlavatī patibbatā —
dāresu ve[11] sotthānaṁ tad āhu. 134.

7. Yassa rājā bhūtapatī yasassī
jānāti soceyyaṁ[16] parakkamañ ca
advejjhatā suhad ayaṁ maman ti —
rājūsu ve[11] sotthānaṁ tad āhu. 135.

8. Annañ ca pānañ ca dadāti saddho
mālañ ca gandhañ ca vilepanañ ca
pasannacitto anumodamāno —
saggesu ve[11] sotthānaṁ tad āhu. 136.

9. Yam ariyadhammena punanti[17] vaddhā
ārādhitā[18] samacariyāya santo

---

[1] Bd -rādhaṁ-. [2] Bds add puggalo. [3] Bd parakk-. [4] so Cs; Ck avidhi corr. to avidhiko? Bds aviko. [5] Bd omits hoti. [6] Cks so. [7] Bdsf -mitte. [8] Bd tulyā-. [9] Cks -la. [10] Ck bhūtima. Cs munīmā, Bd sumatimā. [11] Bd ce. [12] Bd me-. [13] Bdf ce. [14] Bd -gi, Cks -gaṁ. [15] Bd sajāta. [16] Cks soveyya, Bd soveyyaṁ. [17] Bd sunanti. [18] Bd anādhitā.

bahussutā isayo sīlavanto
arahantamajjhe sotthānaṁ tad āhū 'ti imā gāthā āha[1]. 137.

Tattha nivātavuttîti muducittatāya sabbalokassa nīcavutti hoti, khantā duruttānan ti parehi vuttānaṁ duṭṭhavacanānaṁ adhivāsako hoti, appaṭikkūlavādîti 'akkocchi maṁ avadhi man' ti yugaggāhaṁ akaronto anukūlam eva vadati, adhivāsanan ti idaṁ adhivāsanaṁ tassa narassa sotthānaṁ niraparādhamaṅgalaṁ[2] paṇḍitā vadanti, sahāyamatte[3] ti sahāye ca sahāyamatte[4] ca, tattha sahapaṁsukīḷitā sahāyā nāma, dasadvādasa vassāni ekato vutthā sahāyamattā[5] nāma[6], te sabbe pi 'ahaṁ sippavā ime nisippā[7]' ti evaṁ sippena vā 'ahaṁ kulīno ime nikkulīnā[8]' ti evaṁ kulasampattisaṁkhātāhi kulyābhi[9] vā 'ahaṁ aḍḍho ime duggatā' ti evaṁ dhanena vā 'ahaṁ jātisampanno ime dujjāta' ti evaṁ jaccā vā nâvajānāti, rucipañño ti sādhupañño sundarapañño, atthakāle ti kassacid eva atthassa kāraṇassa uppannakāle, mutīmā[10] ti taṁ[11] atthaṁ paricchinditvā vicāraṇasamatthatāya mutimā[12] hutvā te sahāye nâvajānāti, sahāyesū 'ti taṁ[13] tassa anavajānanaṁ sahāyesu sotthānaṁ nāmā 'ti porāṇakapaṇḍitā āhu, tena hi so niraparādhamaṅgalena[14] idhaloke ca paraloke ca gutto hoti, tattha paṇḍite sahāye[15] nissāya sotthibhāvo Kusanāḷijātakena kathetabbo, santo ti paṇḍitā sappurisā va[16] yassa mittāni bhavanti, saṁvissatthā ti gharaṁ pavisitvā icchiticchitassa[17] gahaṇavasena vissāsam āpannā, avisaṁvādakassā 'ti avisaṁvādasīlassa, na mittadūbhîti[17] yo ca mittadūbhī na hoti, saṁvibhāgī dhanenā 'ti attano dhanena mittānaṁ saṁvibhāgaṁ karoti. mittesū 'ti mitte nissāya laddhabbaṁ tassa taṁ mittesu sotthānaṁ nāma hoti, so hi evarūpehi mittehi rakkhito sotthiṁ pāpuṇāti, tattha mitte nissāya sotthibhāvo Mahāukkusajātakādīhi[18] kathetabbo, tulyavayā ti samānavayā, samaggā ti samaggavāsā[20], anubbatā ti anuvattikā, dhammakāmā ti tividhasucaritadhammaṁ roceti, pajātā[21] ti vijāyanī[22] na vaṁjhā[23], dāresū 'ti etehi guṇehi[24] samannāgate mātugāme gehe vasante[25] sāmikassa sotthi hotîti paṇḍitā kathenti, tattha sīlavantaṁ matugāmaṁ nissāya sotthibhāvo Maṇicorajātaka-Sambulajātaka-Khaṇḍahālajatakehi[26] kathetabbo, soceyyan ti sucibhāvaṁ, advejjhatā ti advejjhatāya, 'na esa mayā saddhiṁ bhijjitvā dvidhā bhavissatîti' evaṁ advejjhabhāvena yaṁ jānāti, suhadayaṁ maman ti suhado[27] ayaṁ maman ti ca yaṁ jānāti[28], rājūsu ve[29] ti evaṁ rājūsu sevakānaṁ sotthānaṁ nāmā 'ti paṇḍitā kathenti,

[1] Bd abhāsi. [2] Bd -rādhaṁ-. [3] Ck -vatte, Bd -mitte. [4] Ck -matthe, Bd mitte. [5] Bd -mittā. [6] Bd adds hotīti. [7] Cks nasippā. [8] Cks nakul-. [9] Cks kalyābhi, Bd -saṁkhātā parikulyābhi. [10] Cs munīmā, Bds matimā [11] Bd taṁ taṁ. [12] Bd ma-. [13] Bd omits taṁ. [14] Bd -rādhena attano maṅga-. [15] Bd -taṁ sahāyaṁ. [16] Bd ca. [17] Bd -tasseva. [18] Cks -dubhi. [19] Cks -kukkusa-. [20] Cks avagga-. [21] Bd sajātā. [22] Bd -yinī. [23] Bd sa vajjhā. [24] Bd silagu-. [25] Bd gahessante. [26] Cks -jātakehikhaṇḍahāla-. [27] Bd -hadayo. [28] Bd ayanti mamaṁ jānāti. [29] Bd ce.

dadāti saddho ti kammañ ca phalañ ca saddahitvā dadāti, saggesu ve[1] ti evaṁ sagge devaloke sotthānaṁ niraparādhamaṅgalan[2] ti paṇḍitā kathenti, taṁ Petavatthu-Vimānavatthūhi vitthāretvā kathetabbaṁ, punanti vaddhā[3] ti yaṁ puggalaṁ ñāṇavaddhā[4] ariyadhammena sundaradhammena[5] punanti[6] pariso-
5 dhenti[7], samacariyāyā[8] 'ti sammāpaṭipattiyā[9], bahussutā ti paṭivedhabahussutā, isayo ti isiganā, sīlavanto[10] ti ariyasīlena samannāgatā, arahantamajjhe ti arahantānaṁ majjhe paṭilabhitabban ti sotthānaṁ paṇḍitā[11] kathenti, arahanto hi attanā[12] paṭividdhamaggaṁ ācikkhitvā paṭipādentā[13] ārādhakaṁ[14] puggalaṁ ariyadhammena punanti[15], so pi arahā[15] va hoti.

10 Evaṁ M. arahattena desanāya kūṭaṁ gaṇhanto aṭṭhahi gāthāhi maṅgalāni[16] kathetvā tesaṁ yeva maṅgalānaṁ thutiṁ karonto osānagātham āha:

10. Etāni kho sotthānāni loke
viññūpasatthāni sukhindriyāni[17],
15 tānîdha sevetha naro sapañño,
na hi maṅgale kiñcanam atthi saccan ti. 138.

Tattha na hi maṅgale ti tasmiṁ pana diṭṭhasutamuttappabhede maṅgale kiñcanaṁ ekamaṅgalam[18] pi saccaṁ nāma n' atthi, nibbānam eva pan' ekaṁ[19] paramasaccan ti.

20 Isayo tāni maṅgalāni sutvā sattaṭṭhadivasaccayena ācariyaṁ āpucchitvā tatth' eva agamaṁsu[20]. Rājā[21] tesaṁ santikaṁ gantvā pucchi. Te tassa ācariyena kathitaniyāmen' eva[22] maṅgalapañhaṁ kathetvā Himavantam eva agamaṁsu. Tato paṭṭhāya loke maṅgalaṁ pākaṭaṁ ahosi. Maṅgalesu vattitvā
25 matamatā[23] saggapathaṁ[24] pūresuṁ. B.[25] brahmavihāre bhāvetvā isigaṇaṁ ādāya Brahmaloke nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' ahaṁ maṅgalapañhaṁ kathesin" ti[26] vatvā j. s.: „Tadā isigaṇo[27] Buddhaparisā

---

[1] Bd ce. [2] Bd -rādhaṁ-. [3] Bd sunanti vuddhā. [4] Bd -vu-. [5] Bd omits su-. [6] Bd sun-. [7] Cks puri-, Bd sodhenti. [8] Bd sampaca-. [9] Bd vattapatipattiyā. [10] Cks -tā. [11] Cks -tānaṁ. [12] Bd no. [13] Bd -to. [14] Ck -dhanaṁkaṁ. [15] Cks -ho. [16] Bd aṭhamahāmaṅg-. [17] Ck sucudriyānī, Cs sumudiyāni. [18] Bd ekaṁ-. [19] Bd etaṁ. [20] Cs Bd āg-. [21] Bd atha rā-. [22] Bd -mena, omitting eva. [23] Cs matā, Bd matāmatā. [24] saggapuraṁ. [25] Bd adds cattāro. [26] Bd kathesi yevā ti. [27] Bd -ṇā.

ahosi[1], maṅgalapañhapucchako[2] jeṭṭhantevāsī[3] Sāriputto, ācariyo aham evā" 'ti. Mahāmaṅgalajātakaṁ.

16. Ghatajātaka.

Uṭṭhehi Kaṇhā 'ti. Idaṁ S. J. v. mataputtaṁ[4] ā. k. Vatthuṁ Maṭṭhakuṇḍalivatthusadisam[5] eva. Idha pana S. taṁ upāsakaṁ[6] „kiṁ upāsaka socasîti" vatvā „āma bhante" ti vutte „upāsaka porāṇakapaṇḍitā paṇḍitānaṁ kathaṁ sutvā mataputtaṁ[7] nânusociṁsū" 'ti vatvā tena yācito a. ā.: 5

A. Uttarāpathe Kaṁsabhoge Asitañjananagare[8] Makākaṁso nāma[9] r. kāresi. Tassa Kaṁso ca Upakaṁso cā 'ti dve puttā ahesuṁ, Devagabbhā nāma ekā dhītā. Tassā jātadivase nemittikabrāhmaṇā „etissā kucchiyaṁ nibbattaputto Kaṁsabhogaṁ[10] Kaṁsavaṁsaṁ nāsessatîti" vyākariṁsu. Rājā balasinehena dhītaraṁ nāsetuṁ[11] nâsakkhi, „bhātaro[12] jānissantîti[13]" yāvatāyukaṁ ṭhatvā kālam akāsi. Tasmiṁ kālakate Kaṁso rājā ahosi, Upakaṁso uparājā, te[14] cintayiṁsu: „sace mayaṁ bhaginiṁ nāsessāma gārayhā bhavissāma, etaṁ kassaci adatvā nissāmikaṁ katvā paṭijaggissāmā" 'ti te ekathūṇakaṁ[15] pāsādaṁ kāretvā taṁ tattha vasāpesuṁ. Nandagopā nām' assā[16] paricārikā ahosi, Andhakaveṇhu[17] nāma dāso tassā sāmiko ārakkham akāsi. Tadā Uttaramadhurāyaṁ[18] Mahāsāgaro nāma rajjaṁ kāreti[19], tassa Sāgaro ca Upasāgaro cā 'ti dve puttā ahesuṁ. Tesu pitu accayena Sāgaro rājā ahosi, Upasāgaro uparājā. So Upakaṁsassa sahāyako ekācariyakule ekato[20] uggahitasippo, so[21] bhātu antepure dubbhitvā gayhamāno[22] palāyitvā Kaṁsabhoge[23] Upakaṁsassa santikaṁ agamāsi. Upakaṁso Kaṁsarañño dassesi, rājā 10 15 20 25

---

[1] Bd ahesuṁ. [2] Bd -pañhaṁ pucchanto. [3] Bd -vāsiko. [4] Bd adds kuṭumbikaṁ. [5] Cks -kuṇḍalasadisam. [6] Bd adds pucchi. [7] Cs -putta, Ck -puttā. [8] Ck aṁsit-. [9] Bd adds rājā. [10] Bd kaṁsagottaṁ. [11] Bd vinā-. [12] Bd adds pi. [13] Bd adds mahākaṁso. [14] Bd tadā. [15] Bd ekathambhaṁ. [16] Bd nāma tass?. [17] Bd addhakaveṇḍo. [18] Bd -mathūrāyaṁ. [19] Bd -resi [20] Cks eko. [21] Bd adds sāgarassa. [22] Bd bhayamāno. [23] Cks -bhogge.

tassa mahantaṁ yasaṁ adāsi. So rājupaṭṭhānaṁ gacchanto Devagabbhāya nivāsaṁ ekatthūṇakapāsādaṁ[1] disvā "kass' eso nivāso" ti pucchitvā taṁ kāraṇaṁ sutvā Devagabbhāya paṭibuddhacitto ahosi. Devagabbhâpi ekadivasaṁ taṁ Upakaṁsena
5 saddhiṁ rājupaṭṭhānaṁ gacchantaṁ disvā „ko eso" ti pucchitvā „Mahāsāgarassa putto Upasāgaro nāmā" 'ti Nandagopāya santikā sutvā tasmiṁ paṭibaddhacittā ahosi. Upasāgaro Nandagopāya lañcaṁ datvā „bhagini sakkhissasi me Devagabbhaṁ dassetun" ti āha. Sā „na etaṁ sāmi garukan" ti vatvā taṁ
10 kāraṇaṁ Devagabbhāya ārocesi. Sā pakatiyā va tasmiṁ paṭibaddhacittā taṁ vacanaṁ sutvā „sādhū" 'ti sampaṭicchi[2]. Nandagopā Upasāgarassa saññaṁ datvā rattibhāge taṁ[3] pāsādaṁ āropesi. So Devagabbhāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappesi. Atha nesaṁ punappunasaṁvāsena Devagabbhā gabbhaṁ paṭilabhi.
15 Aparabhāge tassā gabbhapatiṭṭhānaṁ pākaṭaṁ ahosi. Bhātaro Nandagopaṁ[4] pucchiṁsu. Sā abhayaṁ yācitvā taṁ antaraṁ kathesi. Te sutvā „bhaginiṁ[5] nāsetuṁ na sakkā, sace dhītaraṁ vijāyissati tam pi na nāsessāma, sace pana putto bhavissati nāssesāmā" 'ti cintetvā Devagabbhaṁ Upasāgarass' eva
20 adaṁsu. Sā paripuṇṇagabbhā dhītaraṁ vijāyi. Bhātaro sutvā haṭṭhatuṭṭhā tassā Añjanadevîti nāmaṁ kariṁsu. Tesaṁ Govaḍḍhamānaṁ[6] nāma bhogagāmaṁ adaṁsu. Upasāgaro[7] Devagabbhaṁ gahetvā Govaḍḍhamānagāme[6] vasi. Devagabbhāya puna pi gabbho patiṭṭhāsi. Nandagopâpi taṁ divasam
25 eva gabbhaṁ paṭilabhi. Tāsu pariṇatagabbhāsu[8] ekadivasam eva Devagabbhā puttaṁ vijāyi Nandagopā dhītaraṁ. Devagabbhā puttassa nāsanabhayena[9] puttaṁ Nandagopāya rahassena pesetvā tassā dhītaraṁ ānāpesi[10]. Tassā vijātabhāvaṁ bhātikānaṁ ārocesuṁ. Te „puttaṁ vijātā[11] dhītaran" ti pucchitvā

[1] Bd ekathaṁbhaṁ-. [2] Bd -itvā. [3] Ck naṁ. [4] Bd -pakaṁ. [5] Bd bhaginī. [6] Bd bhogavaḍḍha-. [7] Bd adds ca. [8] Ck parinātha-, Ce pariṇāna-, Bd paripuṇṇa-. [9] Bd vināsabhayena. [10] Bd āharāpesi. [11] Bd omits vi-.

„dhītaran“ ti vutte „tena hi posethā“ 'ti āhaṁsu. Eten upāyena Devagabbhā dasa putte vijāyi, Nandagopā dasa dhītaro. Puttā Nandagopāya santike vaḍḍhanti dhītaro Devagabbhāya, taṁ antaraṁ koci na jānāti. Devagabbhāya jeṭṭhaputto Vāsudevo nāma ahosi dutiyo Baladevo nāma tatiyo Candadevo nāma catuttho Suriyadevo pañcamo Aggidevo chaṭṭho Varuṇadevo sattamo Ajjuno aṭṭhamo Pajjuno navamo Ghatapaṇḍito dasamo Aṁkuro nāma ahosi. Te „Andhakaveṇhudāsaputtā[1] dasa bhātikā ceṭakā“ ti pākaṭā ahesuṁ. Te aparabhāge vuddhim[2] anvāya thāmabalasampannā kakkhalapharusā[3] hutvā vilopaṁ karontā caranti[4], rañño gacchantaṁ paṇṇākāraṁ[5] vilumpant' eva. Manussā sannipatitvā „Andhakaveṇhudāsaputtā[6] dasa bhātikā raṭṭhaṁ vilumpantîti“ rājaṅgaṇe upakkosiṁsu. Rājā Andhakaveṇhuṁ[7] pakkosāpetvā „kasmā puttehi vilopaṁ kārāpesîti“ tajjesi. Evaṁ dutiyam pi tatiyam pi manussehi upakkose kate rājā taṁ santajjesi. So maraṇabhayabhīto rājānaṁ varaṁ[8] yācitvā „deva ete na mayhaṁ puttā, Upasāgarassa puttā“ ti taṁ[9] antaraṁ ārocesi. Rājā bhīto „kena ne[10] upāyena gaṇhāmā“ 'ti amacce pucchitvā „ete deva mallayuddhakā[11], nagare yuddhaṁ kāretvā tattha ne yuddhamaṇḍalaṁ āgate gāhāpetvā māressāmā“ 'ti vutte Cāṇurañ ca Muṭṭhikañ cā 'ti dve malle pesetvā „ito sattame divase yuddhaṁ bhavissatîti“ nagare bheriñ carāpetvā rājadvāre[12] yuddhamaṇḍalaṁ sajjāpetvā akkhavāṭaṁ kāretvā yuddhamaṇḍalaṁ alaṁkārāpetvā jayapaṭākā[13] bandhāpesuṁ. Sakalanagaraṁ saṁkhubhi[14], cakkāticakkaṁ mañcātimañcaṁ bandhiṁsu. Cāṇura-Muṭṭhikā yuddhamaṇḍalaṁ āgantvā vaggantā gajjantā appoṭhentā vicariṁsu. Dasa bhātikâpi āgantvā rajakavīthiṁ[15] vilumpitvā vaṇṇasāṭake nivāsetvā gandhāpaṇesu

[1] Bd antakaveṇḍa-. [2] Bd vaḍḍhim. [3] Bd -lā-. [4] Bd vica-. [5] Bd -te paṇṇā kārepi. [6] Bd andhakaveṇḍa-. [7] Bd aṇḍakaveṇḍaṁ. [8] Bd abhayaṁ. [9] Cks omit taṁ. [10] Bd te. [11] Bd -yuddhacittakā. [12] Bd rājaṅgaṇe. [13] Bd dhajapaṭākaṁ. [14] Bd -khubbhitaṁ. Cs -khubhitaṁ. [15] Bds bhattagandharajaka-.

gandhe mālākārāpaṇesu mālaṁ vilumpitvā vilittagattā[1] mālabhārino[2] katakaṇṇapūrā[3] vaggantā gajjantā appoṭhentā yuddhamaṇḍalaṁ pavisiṁsu. Tasmiṁ khaṇe Cāṇuro appoṭhento vicarati[4]. Baladevo taṁ disvā „na naṁ hatthena chupissāmîti“ hatthisālato mahantaṁ hatthiyottaṁ āharitvā vaggitvā gajjitvā yottaṁ khipitvā Cāṇuraṁ udare veṭhetvā dve yottakoṭiyo ekato katvā veṭhetvā[5] ukkhipitvā sīsamatthake bhametvā bhūmiyaṁ pothetvā[6] bahi akkhavāṭe[7] khipi. Cāṇure mate rājā Muṭṭhikamallaṁ āṇāpesi. So uṭṭhāya vaggitvā gajjitvā appoṭhesi. Baladevo taṁ pothetvā aṭṭhīni sañcuṇṇetvā „amallo 'mhi amallo 'mhîti“ vadantam eva „nâhaṁ tava mallabhāvaṁ vā amallabhāvaṁ vā jānāmîti“ hatthe gahetvā bhūmiyaṁ pothetvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā bahi akkhavāṭe khipi. Muṭṭhiko maranto[8] „yakkho hutvā taṁ khādituṁ labhissāmîti“ patthanaṁ ṭhapesi, so Kāḷamattiyaaṭaviyaṁ[9] nāma yakkho hutvā nibbatti. Rājā „gaṇhatha dasa bhātikaceṭake[10]“ ti uṭṭhahi. Tasmiṁ khaṇe Vāsudevo cakkaṁ khipi, taṁ dvinnam pi bhātikānaṁ sīsāni pātesi. Mahājano bhītatasito „avassayo no hothā“ 'ti tesaṁ pādesu patitvā nipajji. Te dve mātule māretvā Asitañjananagare[11] rajjaṁ gahetvā mātāpitaro tattha katvā dasa pi janā „sakala-Jambudīpe rajjaṁ gaṇhissāmā“ 'ti nikkhamitvā anupubbena Kāḷasenarañño[12] nivāsaṁ Ayojjhanagaraṁ gantvā nagaraṁ[13] parikkhipitvā ṭhitarukkhagahanaṁ[14] viddhaṁsetvā pākāraṁ bhinditvā rājānaṁ gahetvā taṁ rajjaṁ attano hatthagataṁ katvā Dvāravatiṁ sampāpuṇiṁsu. Tassa pana nagarassa ekato samuddo ekato pabbato. Amanussapariggahītaṁ kira taṁ ahosi, tassa ārakkhaṁ katvā[15] ṭhitayakkho paccāmitte disvā gadrabhavesena gadrabharavaṁ ravati, tasmiṁ khaṇe

[1] Bd -gatta. [2] Bd -dhārino. [3] Bd-durā. [4] Bd vivarati. [5] Bd vaṭṭetvā. [6] Cks poṭhe-. [7] Ck Bd -te. [8] Bd mahanto. [9] Ck kālamaṭṭiyaṁ, omitting aṭaviyaṁ, Cs kāḷaṁmatthiyaṁ, Bd kālamattiya aṭṭaviyaṁ. [10] Cs bhātice-, Bd -kece-. [11] Ck asitajjana-, Cs asitajannagare. [12] Bd kāḷayāna-. [13] Bd taṁ. [14] Bd gahaṇaṁ. omitting ṭhitarukkha. [15] Bd gahetvā.

yakkhānubhāvena sakalanagaraṁ uppatitvā samuddamajjhe ekasmiṁ dīpake tiṭṭhati, paccāmittesu gatesu punâgantvā[1] sakaṭṭhāne yeva patiṭṭhāti. Tadâpi so gadrabho tesaṁ dasannaṁ bhātikānaṁ āgamanaṁ ñatvā gadrabharavaṁ ravi, nagaraṁ uppatitvā dīpake patiṭṭhāya[2] tesu nagaraṁ adisvā nivattesu punâgantvā[1] sakaṭṭhāne patiṭṭhahi. Te puna nivattiṁsu, puna[4] gadrabho tath' eva akāsi. Te Dvāravatīnagare rajjaṁ gaṇhituṁ[5] asakkontā Kaṇhadīpāyanassa santikaṁ gantvā vanditvā „bhante mayaṁ Dvāravatīrajjaṁ gahetuṁ na sakkoma, ekaṁ no upāyaṁ kathethā" 'ti pucchitvā „parikhāpiṭṭhe asukasmiṁ nāma ṭhāne eko gadrabho carati, so[6] amitte disvā viravati, tasmiṁ khaṇe nagaraṁ uppatitvā gacchati, tumhe tassa pāde gaṇhatha, ayaṁ vo nipphajjanupāyo" ti vutte tāpasaṁ vanditvā[7] dasa pi janā gadrabhassa pādesu[8] patitvā[9] „sāmi ṭhapetvā tumhe añño amhākaṁ nissayo[10] n' atthi, amhākaṁ nagaraṁ gaṇhanakāle mā ravitthā[11]" ti yāciṁsu. Gadrabho „na sakkā mayā na viravituṁ[12], tumhe pana paṭhamataraṁ āgantvā cattāro janā mahantāni ayanaṅgalāni ādāya[13] catūsu nagaradvāresu[14] mahante ayakhāṇuke bhūmiyaṁ koṭṭetvā[15] nagarassa uppatanakāle naṅgalāni[16] gahetvā naṅgalābaddhaṁ [17]ayasaṁkhalikaṁ ayakhāṇuke bandheyyātha, nagaraṁ uppatituṁ na sakkhissatîti" āha. Te „sādhū" 'ti vatvā tasmiṁ aviravante[18] yeva naṅgalāni ādāya catūsu nagaradvāresu khāṇuke bhūmiyaṁ ākoṭetvā[19] aṭṭhaṁsu. Tasmiṁ khaṇe gadrabho ravi[20], nagaraṁ uppatituṁ ārabhi, catūsu dvāresu ṭhitā catūhi ayanaṅgalehi gahetvā naṅgalābaddhā ayasaṁkhalikā khāṇuke[21] bandhiṁsu, nagaraṁ uppatituṁ nâsakkhi. Dasa bhātikā tato nagaraṁ pavisitvā rājānaṁ māretvā rajjaṁ gaṇhiṁsu. Evaṁ te sakala-Jambudīpe

---

[1] Cks puna-. [2] Bd patiṭṭhāti. [3] Cks puna-. [4] Bd adds pi. [5] Bd gahi-. [6] Bd adds hi. [7] Bd adds gantvā. [8] Bds add gahetvā. [9] Bd nipati-. [10] Bd avassayo. [11] Bd vira-. [12] Bd ravituṁ. [13] Bd gahetvā. [14] Bd omits nagara. [15] Cks koṭṭhe-. Bd ākoṭetvā. [16] Cks -le. [17] Bd -bandhaṁ. [18] Bd aḍḍharatte. [19] Cks -ṭhe-. [20] Bd vir-, [21] Bd ayakhāṇukesu.

tesaṭṭhiyā nagarasahassesu sabbe rājāno cakkena jīvitakkhayaṁ pāpetvā Dvāravatiyaṁ vasamānā rajjaṁ dasa koṭṭhāse katvā vibhajiṁsu. Bhaginiṁ pana[1] Añjanadeviṁ[2] na sariṁsu[3]. Tato puna „ekādasa koṭṭhāse karomā" 'ti vutte Aṁkuro[4] „mama koṭṭhāsaṁ tassā detha, ahaṁ vohāraṁ katvā jīvissāmi, kevalaṁ tumhe attano attano janapade mayhaṁ suṁkaṁ vissajjethā" 'ti āha. Te „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā tassa koṭṭhāsaṁ bhaginiyā datvā saddhiṁ tāya nava rājāno Dvāravatiyaṁ vasiṁsu, Aṁkuro pana vāṇijjaṁ akāsi. Evaṁ tesu aparāparaṁ puttadhītāhi vaḍḍhamānesu addhāne[5] gate mātāpitaro kālam akaṁsu. Tadā kira manussānaṁ vīsativassasahassāyukālo hoti. Tadā Vāsudevamahārājassa eko piyaputtako[6] kālam akāsi. Rājā sokapareto sabbakiccāni pahāya mañcassa aṭaniṁ pariggahetvā vilapanto nipajji. Tasmiṁ kāle Ghatapaṇḍito[8] cintesi: „ṭhapetvā maṁ añño[8] mama bhātu sokaṁ harituṁ[9] samattho nāma n' atthi, upāyen' assa sokaṁ harissāmîti" so ummattakavesaṁ gahetvā „sasaṁ me detha sasaṁ me dethā" 'ti ākāsaṁ ullokento[10] sakalanagaraṁ vicari. „Ghatapaṇḍito ummattako jāto" ti sakalanagaraṁ saṁkhubhi. Tasmiṁ kāle Rohiṇeyyo nāma amacco Vāsudevarañño santikaṁ gantvā tena saddhiṁ kathaṁ samuṭṭhāpento paṭhamaṁ gātham āha:

1. Uṭṭhehi Kaṇha, kiṁ sesi, ko attho supinena te,
yo pi t' āyaṁ sako[11] bhātā hadayaṁ cakkhuṁ[12] va[13] dakkhiṇaṁ
tassa vātā balīyanti[14], Ghato jappati Kesavā 'ti. 139.

Tattha Kaṇhā 'ti gottenâlapati, Kaṇhāyanagotto kir 'esa, ko attho ti katarā nāma vaḍḍhi, hadayaṁ cakkhuṁ[12] va[13] dakkhiṇan ti hadayena c' eva dakkhiṇacakkhunā ca samāno ti attho. tassa vātā balīyantîti[15] tassa hadayaṁ apasmāravātâvattharantîti[16] attho, jappatîti sasaṁ me dethā ti vippalapati, kesavā 'ti so kira kesasobhanatāya kesavo ti paññāyittha, tena taṁ nāmena ālapati.

---

[1] Cks add vāṇijjaṁ akāsi. [2] Bd -vī. [3] Bd adaṁsu. [4] Bd aṅg-. [5] Cks -naṁ. [6] Bd -putto. [7] Bd ghaṭa-. [8] Bd adds koci. [9] Bd paha-. [10] Bd olo-. [11] Bdsf tuyhaṁ sakā. [12] Ck Bf -u. [13] Bd Bf ca. [14] Cks khalī-, Bd bali-, Bf paliyyanti. [15] Cks khal-, Bds paleyyantîti. [16] Bd asamāvātā avattha-. Bs aghasmiṁ vātā ava-.

Evaṁ amaccena vutte tassa vuṭṭhitabhāvaṁ ñatvā S. abhisambuddho hutvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā Rohiṇeyyassa Kesavo
taramānarūpo vuṭṭhāsi bhātu sokena aṭṭito ti. 140.

Rājā uṭṭhāya sīghaṁ pāsādā otaritvā Ghatapaṇḍitassa santikaṁ gatvā[1] ubhosu hatthesu daḷhaṁ gahetvā tena saddhiṁ sallapanto tatiyaṁ gātham āha:

3. Kin nu ummattarūpo va[2] kevalaṁ Dvārakaṁ[3] imaṁ
saso saso ti lapasi, ko nu te sasam āharîti. 141.

Tattha kevalaṁ dvārakaṁ[3] iman ti kasmā ummattako viya hutvā sakalaṁ imaṁ Dvāravatīnagaraṁ vicaranto[4] saso saso ti lapasi[5], ko tava sasaṁ hari[6]. kena te saso gahito ti pucchati.

So raññā[7] evaṁ vutte pi punappuna[8] tad eva vacanaṁ vadati. Rājā puna dve gāthā abhāsi:

4. Sovaṇṇamayaṁ maṇīmayaṁ[9] (cfr. supra p. 60.)
lohamayaṁ atha rūpiyāmayaṁ
saṁkhasilāpavāḷamayaṁ
kārayissāmi te sasaṁ. 142.

5. Santi aññe pi sasakā araññe vanagocarā,
te pi te ānayissāmi, kīdisaṁ sasam icchasîti. 143.

Tatrâyaṁ saṁkhepattho: etesu suvaṇṇamayādīsu yaṁ icchasi taṁ vada, ahaṁ te kāretvā dassāmi, atha pi te na rocesi[10] aññe pi araññe vanagocarā sasakā atthi, te pi[11] te ānayissāmi, vada bhadramukha kīdisaṁ sasaṁ icchasîti.

Rañño kathaṁ sutvā paṇḍito[12] chaṭṭhaṁ gātham āha:

6. Na vâham[13] etaṁ icchāmi ye sasā paṭhaviṁ sitā,
candato sasam icchāmi, tam me ohara Kesavā 'ti. 144.

Tattha oharā ti otārehi[14].

Rājā tassa kathaṁ sutvā „nissaṁsayaṁ me bhātā ummattako jāto" ti domanassappatto sattamaṁ gātham āha:

---

[1] Cks addhito. [2] Ck Bf ca. [3] Bd nagaraṁ. [4] Bd caranto. [5] Bd vilapati. [6] Bds avahari. [7] Cks rañño. [8] Bd -nampi. [9] all four MSS. maṇi-. [10] Bd athāpi ete na rocasi. [11] Cks omit pi. [12] Bd ghatapa-. [13] Bdf cā-. [14] Bd ohārehi.

7. So nūna madhuraṁ ñāti jīvitaṁ vijahissasi
apatthiyaṁ yo patthayasi candato sasam icchasîti. 145.

Tattha ñātîti kaniṭṭhaṁ ālapanto āha, idaṁ vuttaṁ hoti: tāta mayhaṁ piyañāti so tvaṁ nūna atimadhuraṁ attano jīvitaṁ jahissasi[1] yo apatthetabbaṁ patthesîti.

Ghatapaṇḍito rañño vacanaṁ sutvā niccalo ṭhatvā „bhātika tvaṁ candato sasakaṁ patthentassa taṁ alabhitvā[2] jīvitakkhayabhāvaṁ jānanto kiṁkāraṇā mataputtaṁ anusocasîi" vatvā aṭṭhamaṁ gātham āha:

8. Evaṁ ce Kaṇha jānāsi yad' aññam anusāsasi
kasmā pure mataṁ puttaṁ ajjâpi-m-anusocasîti. 146.

Tattha evan ti idaṁ alabbhaneyyaṭhānaṁ[3] nāma na patthetabban ti yadi evaṁ jānāsi, yadaññan ti evaṁ jānanto ca[4]. yadi aññaṁ[5] anusāsasîti attho, pure ti atha kasmā[6] catutthamāsamatthake mataṁ puttaṁ ajjâpi anusocasîti vadati.

Iti[7] so antaravīthiyaṁ ṭhitako va „bhātika ahaṁ tāva paññāyamānaṁ patthemi, tvaṁ pana apaññāyamānassa[8] socasîti" vatvā tassa dhammaṁ desento puna dve gāthā abhāsi:

9. Yaṁ na labbhā manussena amanussena vā puna
jāto me mā marī putto kuto labbhā alabbhiyaṁ. 147.

10. Na mantā mūlabhesajjā osadhehi dhanena vā
sakkā ānayituṁ Kaṇha yaṁ petam anusocasîti. 148.

Tattha yan ti bhātika yaṁ etaṁ[9] jāto me putto mā marîti manussena vā devena[10] vā puna na labbhā na sakkā laddhuṁ taṁ tvaṁ patthesi, taṁ pan' etaṁ kuto labbhā kena kāraṇena sakkā laddhuṁ, na sakkā ti dīpeti, kasmā: yasmā[11] alabbhiyaṁ alabbhaneyyaṭṭhānaṁ hi nām' etan ti attho, mantā ti mantappayogena, mūlabhesajjā ti mūlabhesajjena, osadhehîti nānāvidhosadhehi, dhanena vā ti koṭisatasaṁkhenâpi dhanena vā, idaṁ vuttaṁ hoti: yaṁ tvaṁ petam anusocasi etehi mantappayogādīhi pi ānetuṁ na sakkā ti.

Rājā taṁ sutvā „yuttaṁ tāta sallakkhitaṁ[12], mama sokaharaṇatthāya tayā idaṁ katan" ti Ghatapaṇḍitaṁ vaṇṇento catasso gāthā abhāsi:

---

[1] C^{ks} jahati, B^d vijahessasi. [2] B^d adds va. [3] B^d -ṇeyyakaṁ. [4] C^{ks} va. [5] C^{ks} aññe. [6] B^d adds ito. [7] B^d evaṁ. [8] B^d -mānassatthāya. [9] B^d evaṁ. [10] B^d amanussena. [11] B^d omits ya-. [12] C^s adds ce, C^k me.

11. Yassa etādisā assu amaccā purisapaṇḍitā
yathā nijjhāpaye ajja Ghato purisapaṇḍito—. 149.
12. Ādittaṁ vata maṁ santaṁ -pe- (cfr. supra p. 61.) 150.
13. Abbahi vata me sallaṁ -pe- 151.
14. So 'haṁ[1] abbūḷhasallo 'smi vītasoko anāvilo
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇavā 'ti 152.

Tattha paṭhamagāthāya ayaṁ saṁkhepattho: yathā yenâkārena[2] ajja maṁ puttasokaparetaṁ Ghato purisapaṇḍito sokaharaṇatthāya nijjhāpaye nijjhāpesi bodhesi yassa aññassâpi etādisā purisapaṇḍitā amaccā assu tassa kuto soko ti, sesagāthā vuttatthā yeva.

Avasāne
15. Evaṁ[3] karonti sappaññā ye honti anukampakā
vinivattayanti sokamhā Ghato jeṭṭhaṁ va bhātaran ti 153.
ayaṁ abhisambuddhagāthā.

Evaṁ Ghatakumārena visoke kate Vāsudeve rajjam anusāsente dīghassa addhuno accayena dasabhātikaputtā[4] kumārā cintayiṁsu: „Kaṇhadīpāyanaṁ 'dibbacakkhuko' ti vadanti, vīmaṁsissāma tāva nan" ti ete[5] ekaṁ daharakumāraṁ alaṁkaritvā gabbhiniākārena[6] dassetvā udare masūrakaṁ[7] bandhitvā tassa santikaṁ netvā „bhante ayaṁ kumārikā kiṁ vijāyissatîti" pucchiṁsu. Tāpaso[8] „dasabhātikarājūnaṁ vināsakālo patto, mayhaṁ nu kho āyusaṁkhāro kīdiso[9]" ti olokento „ajj' eva me maraṇaṁ bhavissatîti" ñatvā „kumārā iminā tumhākaṁ ko attho" ti vatvā „katheth' eva no[10]" ti nibaddho „ayaṁ ito sattame divase khadiraghaṭikaṁ vijāyissati, tāya Vāsudevakulaṁ nâssissati, api[11] kho pana tumhe khadiraghaṭikaṁ gahetvā jhāpetvā chārikaṁ nadiyaṁ pakkhipeyyāthā[12]" 'ti āha. Atha naṁ te „kūṭajaṭila puriso vijāyanako nāma n' atthîti" vatvā tantarajjukaṁ[13] nāma kāraṇaṁ katvā tatth' eva jīvitakkhayaṁ pāpayiṁsu. Rājāno kumāre pakkosāpetvā „kiṁkāraṇā tāpasaṁ

[1] Ck so ahaṁ. [2] Bd yena kāraṇena [3] Bd etaṁ. [4] Bd -kānaṁ puttā. [5] Bd te. [6] Bd -raṁ. [7] Bd massu-, Bs mayū-. [8] Bd adds dibbacakkhunā olokento. [9] Bd adds hotī. [10] Ck -tha va no, Bd -tha bhante. [11] Bd api ca. [12] Cks -peyyathā. [13] Bd -rajju.

mārayitthā" 'ti pucchitvā sabbaṁ sutvā bhītā tassa ārakkhaṁ datvā sattame divase tassa[1] kucchito nikkhantaṁ khadiraghaṭikaṁ jhāpetvā chārikaṁ nadiyā pakkhipiṁsu. Sā nadiyā vuyhamānā mukhadvāre ekapasse laggi, tato erakaṁ nibbatti. 5 Ath' ekadivasaṁ te rājāno „samuddakīḷikaṁ[2] kīḷissāmā" 'ti mukhadvāraṁ gantvā mahāmaṇḍapaṁ kāretvā alaṁkatamaṇḍape khādantā pivantā keḷivasen' eva pavattahatthapādaparāmāsā[3] dvidhā bhijjitvā mahākalahaṁ kariṁsu. Ath' eko aññaṁ muggaraṁ alabhanto erakavanato ekaṁ erakapattaṁ gaṇhi, taṁ 10 gahitamattaṁ eva khadiramusalaṁ ahosi, so tena mahājanaṁ potheti. Ath' aññehi[4] sabbehi gahitagahitaṁ[5] musalam eva ahosi, te aññamaññaṁ paharitvā vināsaṁ pāpuṇiṁsu. Tesu vinassantesu Vāsudevo Baladevo bhaginī Añjanadevī purohito[6] ti cattāro janā rathaṁ abhirūhitvā palāyiṁsu, sesā sabbe pi vinaṭṭhā. 15 Te pi cattāro rathena palāyantā Kāḷamattikāṭaviṁ[7] pāpuṇiṁsu. Muṭṭhikamallo patthanaṁ katvā yakkho hutvā tattha nibbatto Baladevassa āgatabhāvaṁ ñatvā tattha gāmaṁ māpetvā mallavesaṁ gahetvā „ko yujjhitukāmo" ti vagganto gajjanto appoṭhento[9] vicari. Baladevo taṁ disvā va „bhātika ahaṁ iminā 20 saddhiṁ[8]yujjhissāmîti" vatvā Vāsudeve vārente vārente yeva rathā oruyha tassa santikaṁ gantvā[10] appoṭhesi[11]. Atha naṁ so pasāritahatthe yeva gahetvā mūlakakandaṁ viya khādi. Vāsudevo tassa matabhāvaṁ ñatvā bhaginiñ ca purohitañ ca ādāya sabbarattiṁ gantvā suriyodaye ekaṁ paccantagāmaṁ patvā[12] „āhāraṁ 25 pacitvā āharathā" 'ti bhaginiñ ca purohitañ ca gāmaṁ pahiṇitvā sayaṁ ekasmiṁ gacchantare paṭicchanno nipajji. Atha naṁ Jarā nāma eko luddo gacchaṁ calantaṁ disvā „sūkaro[13] ettha bhavissatîti" saññāya sattiṁ khipitvā pāde vijjhitvā[14] „ko maṁ vijjhîti" vutte manussassa viddhabhāvaṁ ñatvā bhīto palāyituṁ

[1] Bd tassā. [2] Bd -kilitaṁ. [3] Bd pavattā-. [4] Cks athaṁño athaṁño ti. [5] Ck sabbe gahitaṁ. Cs sabbehitagahitaṁ. [6] Bd has added cā. [7] Ck kāla-, Bd kālamattika aṭavi. [8] Bd omits saddhiṁ. [9] Bd -ṭento. [10] Bd hass added vagganto gajjanto. [11] Bd -ṭesi. [12] Cks omit patvā. [13] Bd sukkaro. [14] Bd vijjhi.

ārabhi. Rājāsa tiṁ paccupaṭṭhapetvā uṭṭhāya „mātula mā bhāyi, ehîti“ pakkositvā āgataṁ „ko si nāma[1] tvan“ ti pucchitvā „ahaṁ sāmi Jarā nāmā[2]“ 'ti „'Jarāya viddho marissatîti' kira maṁ porāṇā vyākariṁsu, nissaṁsayaṁ ajja mayā maritabban“ ti ñatvā „mātula, mā bhāyi, ehi, pahāram[3] me bandhā[4]“ 'ti tena pahāramukhaṁ bandhāpetvā taṁ uyyojesi, balavavedanā pavattiṁsu, itarehi ābhataṁ āhāraṁ paribhuñjituṁ nâsakkhi. Atha te āmantetvā „ajja ahaṁ[5] marissāmi, tumhe pana sukhumālā aññaṁ kammaṁ katvā jīvituṁ na sakkhissattha, imaṁ vijjaṁ sikkhathā“ 'ti ekaṁ vijjaṁ sikkhāpetvā te uyyojetvā tatth' eva jīvitakkhayaṁ pāpuṇi. Evaṁ Añjanadeviṁ ṭhapetvā sabbe va vināsaṁ pāpuṇiṁsū 'ti.

S. i. d. ā. „upāsaka, evaṁ porāṇakapaṇḍitānaṁ kathaṁ sutvā attano puttasokaṁ hariṁsu, mā[6] cintayîti“ vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Upāsako saccapariyosāne sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā Rohiṇeyyo Ānando ahosi, Vāsudevo Sāriputto, avasesā[7] Buddhaparisā, Ghatapaṇḍito pana aham evā[8]“ 'ti. Ghatajātakaṁ. Dasanipātavaṇṇanā[9] niṭṭhitā[10].

[1] Bd omits nāma. [2] Ck nāmo- Cs nāmā altered to nāmo. [3] Bd pādaṁ. [4] Bd -āhī. [5] Bd ajjāhaṁ. [6] Bd tvaṁ mā. [7] Bd sabbe parisā. [8] Bd ahameva sammāsambuddho loke vivattacchedo ahosī. [9] Bd Ghaṭapaṇḍitajātakaṁ iti soḷasajātakapaṇḍitassa dasanipātassa atthavaṇṇanā. [10] Bd adds akkharā ekamekañca buddharūpaṁ samaṁ siyā tasmā hi paṇḍito poso likkheyya piṭakattiyaṁ. Nibbānapaccayo hotu. Sakkarāj 1150 etc.

XI. EKĀDASANIPĀTA.

1. Mātiposakajātaka.

Tassa nāgassa vippavāsenā 'ti. Idaṁ S. J. v. mātuposakatheraṁ ā. k. Paccuppannavatthuṁ Sāmajātakavatthu-sadisaṁ. S. pana bhikkhū āmantetvā „mā bhikkhave etaṁ ujjhāyittha, porāṇakapaṇḍitā tiracchānayoniyaṁ nibbattâpi mātarā viyuttā sattāhaṁ nirā-
5 hāratāya sussamānā rājārahaṁ bhojanaṁ labhitvâpi 'mātaraṁ[1] vinā na bhuñjissāmā' 'ti mātaraṁ disvā va gocaraṁ gaṇhiṁsū" 'ti vatvā ā. a.:

A. B. Br. r. k. Bo. Himavantapadese hatthiyoniyaṁ nibbattitvā sabbaseto ahosi abhirūpo[2] asītihatthisahassapari-
10 vāro[3], mātā pan' assa andhā. So madhuramadhurāni[4] phalāphalāni hatthīnaṁ datvā mātu peseti[5], hatthī[6] tassā adatvā attanā va khādanti. So pariganhanto taṁ pavattiṁ ñatvā „yūthaṁ chaḍḍetvā mātaram me[7] posessāmîti" rattibhāge aññesaṁ hatthīnaṁ ajānantānaṁ mātaraṁ gahetvā Caṇḍoraṇa-
15 pabbatapādaṁ gantvā ekaṁ naḷiniṁ upanissāya ṭhitāya pabbataguhāya mātaraṁ ṭhapetvā posesi[8]. Ath' eko Bārāṇasi-vāsī[9] vanacarako maggamūḷho disaṁ vavatthapetuṁ asakkonto

---

[1] Bd -rā. [2] Bd adds dassaniyo pāsādiko lakkhaṇasampanno, Bs pāsādiko manavaḍḍhikaro. [3] Bd adds so jarājiṇṇaṁ mātaraṁ poseti. [4] Ck dhuramadhurāni. [5] Cs poseti, Bd mātu santikaṁ pesesi. [6] Bd hatthayo. [7] Bd -rameva. [8] Ck pe-. [9] all three MSS. -si.

mahantena saddena paridevi. B. tassa saddaṁ sutvā „ayaṁ puriso anātho, na kho pana me taṁ patirūpaṁ yaṁ esa mayi ṭhite idha vinasseyyā“ 'ti tassa santikaṁ gantvā taṁ bhayena palāyantaṁ disvā „ambho purisa, n' atthi te maṁ nissāya bhayaṁ, mā palāyi, kasmā tvaṁ paridevanto vicarasîti“ pucchitvā „sāmi ahaṁ maggamūḷho, ajja me sattamo divaso“ ti vutte „bho purisa, mā bhāyi, ahan taṁ manussapathe ṭhapessāmîti“ taṁ attano piṭṭhiyaṁ nisīdāpetvā araññā nīharitvā nivatti. So pi pāpo „nagaraṁ gantvā rañño ārocessāmîti“ rukkhasaññaṁ pabbatasaññaṁ karonto va nikkhamitvā Bārāṇasiṁ agamāsi. Tasmiṁ kāle rañño maṅgalahatthi[1] kālam akāsi. Rājā „sace kenaci katthaci opavayhaṁ[2] kātuṁ yuttarūpo hatthi[1] diṭṭho atthi so ācikkhatū“ 'ti bheriñ carāpesi. So puriso rājānaṁ upasaṁkamitvā „mayā deva tumhākaṁ opavayho[3] bhavituṁ yuttarūpo sabbaseto sīlavā hatthirājā diṭṭho, ahaṁ maggaṁ desessāmi, mayā saddhiṁ hatthācariye pesetvā taṁ gaṇhāpethā“ 'ti āha. Rājā „sādhū“ 'ti vanacarakena[4] saddhiṁ mahantena parivārena hatthācariyaṁ pesesi. So tena saddhiṁ gantvā B-aṁ naḷiniṁ pavisitvā gocaraṁ gaṇhantaṁ passi. B. pi hatthācariyaṁ disvā „idaṁ bhayaṁ na aññato uppannaṁ, tassa purisassa[5] santikā uppannaṁ bhavissati, ahaṁ kho pana mahābalo hatthisahassam pi viddhaṁsetuṁ samattho, pahomi[6] kujjhitvā raṭṭhakaṁ[7] senāvāhanaṁ nāsetuṁ, sace pana kujjhissāmi sīlaṁ me bhijjissati, tasmā ajja sattīhi koṭṭiyamāno pi na kujjhissāmîti“ adhiṭṭhāya sīsaṁ nāmetvā niccalo[8] aṭṭhāsi. Hatthācariyo padumasaraṁ otaritvā tassa lakkhaṇasampattiṁ disvā „ehi puttā“ 'ti rajatadāmasadisāya soṇḍāya gahetvā sattame divase Bārāṇasiṁ pāpuṇi[9]. Bodhisattamātā[10] putte anāgacchante „putto me rājamahāmattehi

---

[1] so all three MSS. [2] Bd opaguyhaṁ. [3] Bd -guyho [4] Bd rājā sādhu imaṁ maggadesikaṁ katvā araññaṁ gantvā iminā vuttaṁ hatthināgaṁ ānethā ti tena. [5] Bd pāpapu-. [6] Bd homi. [7] Bd sara-. [8] Bd adds va. [9] Bd -ṇāti. [10] Bd -sattassa mātā pana.

nīto bhavissati, idāni tassa vippavāsena ayaṁ vanasaṇḍo vaḍḍhissatîti" paridevamānā dve gāthā abhāsi:

1. Tassa nāgassa vippavāsena
virūḷhā sallakī ca kuṭajā ca
5 kuruvindakaravīrā[1] bhisasāmā ca
nivāte pupphitā kaṇikārā. 1.

2. Kocid eva suvaṇṇakāyūrā
nāgarājaṁ bharanti piṇḍena
yattha rājā[2] rājakumāro vā[3]
10 kavacam abhihessati asambhīto ti. 2.

Tattha virūḷhā ti vaḍḍhitā nāma, n' atth' ettha saṁsayo ti āsaṁsāvasen' evam āha, sallakī ca kuṭajā cā 'ti[4] indasālarukkhā kūṭajarukkhā ca, kuruvindakaravīrā[5] bhisasāmā cā 'ti kuruvindarukkhā ca karavīranāmakāni[6] mahātiṇāni ca bhisāni ca sāmākā cā 'ti attho, ete ca sabbe idāni
15 vaḍḍhissantîti paridevati, nivāte ti pabbatapāde, pupphitā ti mama puttena sākhā[7] bhañjitvā[8] akhādiyamānā kaṇikārâpi pupphitā[9] bhavissantîti vuttaṁ hoti, kocidevā 'ti katthacid eva gāme vā nagare vā, suvaṇṇakāyūrā ti suvaṇṇābharaṇā rājarājāmahāmattā, bharanti piṇḍenā 'ti ajja mātiposakaṁ[10] nāgarājānaṁ[11] rājārahassa bhojanassa suvaḍḍhitena piṇḍena
20 posenti, yatthā 'ti yasmiṁ nāgarāje rājā nisīditvā, kavacamabhihessatîti[12] saṅgāmaṁ pavisitvā paccāmittānaṁ kavacaṁ abhihanissati bhindissati, idaṁ vuttaṁ hoti: yattha mama putte nisinno rājā vā rājakumāro vā asambhīto hutvā paccāmittānaṁ kavacaṁ hanissati taṁ maññe[13] nāgarājānaṁ suvaṇṇābharaṇā ajja piṇḍena bharantîti.

25 Hatthācariyo pi antarāmagge[14] va rañño sāsanaṁ pesesi[15]. Rājā nagaraṁ alaṁkārāpesi. Hatthācariyo B-aṁ katagandhaparibhaṇḍaṁ alaṁkatapaṭiyattaṁ hatthisālaṁ netvā citrasāṇiyā[16] parikkhipāpetvā rañño ārocesi. Rājā nānaggarasabhojanaṁ ādāya gantvā B-assa dāpesi. So „mātaraṁ vinā gocaraṁ na
30 gaṇhissāmîti" piṇḍaṁ na gaṇhi. Atha naṁ yācanto rājā tatiyaṁ gātham āha:

[1] Bd -varā. [2] Cks Bd rāja. [3] Cks omit vā. [4] Cks ca, omitting ti. [5] Bd -varā [6] Bd -vara-, Cks -vīrānāmakāti. [7] Bd -khaṁ. [8] Cks bhaṇḍitvā. [9] Cks add viya vaḍḍhitā. [10] Bd mātuposaka. [11] Bd -rājaṁ. [12] Bd -bhihanessa-. [13] Bd me. [14] Bd adds vattamāno. [15] Bd adds taṁ sutvā. [16] Bd vicitra-.

3. Gaṇhāhi nāga kabalaṁ, mā nāga kisako bhava,
bahūni rājakiccāni yāni[1] nāga karissasîti. 3.
Taṁ sutvā B. catutthaṁ gātham āha:
4. Sā nūna sā kapaṇiyā[2] andhā aparināyikā[3]
khāṇuṁ pādena ghaṭṭeti giriṁ Caṇḍoraṇam patîti. 4. 5

Tattha sā nūna sā ti mahārāja nūna sā esā[4], kapaṇiyā[2] ti puttaviyogena kapaṇā, khāṇun ti tattha tattha patitaṁ rukkhakaliṁgaraṁ[5], ghaṭṭetîti paridevamānā tattha tattha pādena[6] pothentī[7] nūna pādena hanati[8] caṇḍoraṇam patîti caṇḍoraṇapabbatābhimukhī pabbatapāde pariphandamānā ti attho. 10

Atha naṁ pucchanto rājā
5. Kā nu te sā mahānāga andhā aparināyikā[9]
khāṇuṁ pādena ghaṭṭeti giriṁ Caṇḍoraṇam patîti 5.
pañcamaṁ gāthaṁ vatvā[10]
6. Mātā me sā mahārāja andhā aparināyikā[11] 15
khāṇuṁ pādena ghaṭṭeti giriṁ Caṇḍoraṇam patîti[12] 6.
chaṭṭhagāthāya[13] tam atthaṁ sutvā muñcāpento sattamaṁ gātham āha:
7. Muñcath' etaṁ mahānāgaṁ yo 'yaṁ bharati mātaraṁ,
sametu mātarā nāgo saha sabbehi ñātibhîti. 7. 20

Tattha yoyaṁ bharatîti ayaṁ nāgo 'ahaṁ mahārāja andhamātaraṁ posemi, mayā vinā mayhaṁ mātā jīvitakkhayaṁ pāpuṇissati, tāya vinā mayhaṁ issariyena attho n' atthi, ajja me mātu gocaraṁ agaṇhantiyā[14] sattamo divaso' ti vadati[15], tasmā yo ayaṁ mātaraṁ bharati etaṁ mahānāgaṁ khippaṁ muñcatha, sabbehi ñātīhi[16] saddhiṁ esa mātarā sametu samāgacchatū 'ti. 25

Aṭṭhamanavamā abhisambuddhagāthā honti:
8. Mutto ca bandhanā nāgo mutto dāmāto[17] kuñjaro
muhuttaṁ assasitvāna[18] agamā[19] yena pabbato. 8.

[1] Bd tāni. [2] Bd kapaṇikā. [3] Bd -ṇā-. [4] Bd omits esā. [5] Ck -liṁgharaṁ Bd dukkharakaḷikaraṁ. [6] all three MSS. pāde. [7] Cks poṭhenti, Bd pothenti. [8] Cks -haranti. [9] Ck Bd -ṇā-. [10] Bd āha. [11] Cs Bd -ṇā-. [12] Bd adds rājā. [13] Cks chaṭṭhaṁ-, Bd chaṭhamagā-. [14] Bds alabbhantiyā. [15] Ck omits va-. [16] Cs Bd ñātibhīti. [17] Bd dāmāya. [18] Bd assāsetvāna. [19] Cks āg-.

9. Tato so naḷiniṁ[1] gantvā sītaṁ kuñjarasevitaṁ
soṇḍāya udakam āhatvā[2] mātaraṁ abhisiñcathā 'ti. 9.

So kira nāgo bandhanā mutto thokaṁ vissamitvā rañño dasarājadhammagāthāya dhammaṁ desetvā 'appamatto hohi mahārājā' 'ti ovādaṁ datvā mahājanena gandhamālādīhi pūjiyamāno nagarā nikkhamitvā tadahe va taṁ padumasaraṁ patvā 'mama mātaraṁ gocaraṁ gāhāpetvā va sayaṁ gaṇhissāmîti' bahuṁ bhisamuḷālaṁ[3] ādāya soṇḍapūraṁ udakaṁ gahetvā guhālenato nikkhamitvā guhādvāre nisinnāya mātu[4] santikaṁ gantvā sattāhaṁ nirāhāratāya mātu sarīraṁ[5] phassapaṭilābhatthaṁ[6] upari udakaṁ siñci. Tam atthaṁ āvikaronto S. dve gāthā abhāsi.

Bodhisattamātâpi[7] „devo vassatîti" saññāya taṁ akkosantī[8] dasamaṁ gātham āha:

10. Ko 'yaṁ anariyo devo akālen ativassati,
gato me atrajo putto yo mayhaṁ paricārako ti. 10.

Tattha atrajo ti attano[10] jāto.

Atha naṁ samassāsento B. ekādasamaṁ gātham āha:

11. Uṭṭhehi amma, kiṁ sesi, āgato ty-āham atrajo,
mutto' mhi Kāsirājena Vedehena[11] yasassinā ti. 11.

Tattha āgato tyāhan ti āgato te ahaṁ, vedehenā 'ti ñāṇasampannena[12], yasassinā ti mahāparivārena, tena raññā maṅgalahatthibhāvāya gahito pi ahaṁ mutto idāni tava santikaṁ āgato, uṭṭhehi gocaraṁ gaṇhāhîti.

Sā[13] rañño anumodanaṁ karontī osānagātham āha:

12. Ciraṁ jīvatu so rājā Kāsīnaṁ raṭṭhavaddhano[14]
yo me puttaṁ amocesi[15] sadā vaddhāpacāyikan[16] ti. 12

Rājā[17] B-assa guṇe pasīditvā naḷiniyā avidūre gāmaṁ māpetvā B-assa ca mātu c' assa[18] nibaddhavattaṁ[19] paṭṭhapesi. Aparabhāge B. mātari kālakatāya tassā sarīraparihāraṁ

[1] Cs nali-. [2] Ck āhattha, Cs āhatva, Bd āharitvā, Bs -kaṁ gahetvā. [3] Bd mū-, Cks -mūlā-. [4] Bd mātuyā. [5] Bd -ra. [6] Cks -ttaṁ, Bd samphassapatilābhattaṁ. [7] Bd -sattassamā-. [8] all three MSS.- ti. [9] Bd sa. [10] Bd -nā. [11] Ck vedena. [12] Ck ñānās-, Cs ñānas-, Bs kātis-. [13] Bd adds tuṭhamānasā. [14] Bd -vaḍḍhano. [15] Bd pamo-. [16] Bd vu-. [17] Bd tadā rājā. [18] Ck mātuccassa, Cs mātussa ca, Bds mātuyā cassa. [19] Cks nibaṇḍavaṭṭaṁ.

katvā Karaṇḍakaṁ[1] assamapadaṁ[2] nāmaṁ gato. Tasmiṁ pana ṭhāne Himavantato otaritvā pañcasatā isayo vasiṁsu, taṁ vattaṁ[3] tesaṁ adāsi. Rājā B-assa samānarūpaṁ silāpaṭimaṁ[4] kāretvā mahāsakkāraṁ pavattesi. Jambudīpa-vāsino anusaṁvaccharaṁ sannipatitvā hatthimahaṁ nāma kariṁsu.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne mātiposakabhikkhu[5] sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā rājā Ānando ahosi[6], hatthinī Mahāmāyā devī[7], mātiposakanāgo[8] pana aham evā" 'ti. Mātiposakajātakaṁ.

2. Juṇhajātaka.

10

Suṇohi mayhaṁ vacanaṁ janindā 'ti. Idaṁ S. J. v Ānandatherena laddhavare ā. k. Paṭhamabodhiyaṁ hi[9] vīsativassāni Bhagavato anibaddhaupaṭṭhākā ahesuṁ, ekadā thero Nāgasamālo ekado Nāgito[10] Upavāṇo[11] Sunakkhatto[12] Cundo[14] Sāgalo[13] ekadā Meghiyo Bhagavantaṁ upaṭṭhahi[14]. Ath' ekadivasaṁ Bhagavā bhikkhū āmantesi: „bhikkhave idāni 'mhi mahallako, ekacce bhikkhū 'iminā maggena gacchāmā' 'ti vutte aññena gacchanti, ekacce mayhaṁ pattacīvaraṁ bhūmiyaṁ nikkhipanti, nibaddhaupaṭṭhākam me[15] ekaṁ bhikkhuṁ jānāthā" 'ti. „Bhante ahaṁ upaṭṭhahissāmi ahaṁ upaṭṭhahissāmîti" sirasi añjaliṁ katvā uṭṭhite Sāriputtatherādayo „tumhākaṁ patthanā[16] mattakaṁ pattā[17], alan" ti paṭikkhipi[18]. Tato bhikkhū Ānandattheraṁ „tvaṁ āvuso upaṭṭhākaṭṭhānaṁ yācā[19]" 'ti āhaṁsu. Thero[20] „sace me[21] Bhagavā attanā laddhaṁ[22] cīvaraṁ na dassati piṇḍapātaṁ na dassati ekagandhakuṭiyaṁ vasituṁ na dassati maṁ gahetvā nimantanaṁ na gamissati, sace pana Bhagavā mayā gahitaṁ[23] nimantanam gamissati sac' āhaṁ[24] tiroraṭṭhā tirojanapadā Bhagavantaṁ daṭṭhuṁ āgataparisaṁ āgatakkhaṇe yeva dassetuṁ

15

20

25

[1] Bd kadaṇḍaka. [2] C^s -desaṁ, Bd assamasapadaṁraṁ. [3] C^ks vaddhaṁ i. e. vaṭṭaṁ. [4] C^k silāyapa-. [5] Bds mātu-. [6] Bd adds pāpapuriso devadatto ahosi hatthācariyo sāriputto ahosi mātā. [7] Bd omits devī. [8] Bd mātuposakahatthi. [9] Bd -yañhi. [10] Bd nābbhito ekadā. [11] C^ks -no, Bd adds ekadā. [12] Bd adds ekadā. [13] Bd sāgato. [14] C^ks -hiṁsu. [15] Bds maṁ. [16] C^ks -naṁ. [17] C^k patvā. [18] C^k pari-. [19] Bd yācāhī. [20] C^ks add me. [21] Bds add bhante. [22] Bd laddha. [23] C^k -ta. [24] Bd sacehaṁ.

labhissāmi yadā me kaṁkhā uppajjati tasmiṁ khaṇe[1] Bhagavantaṁ upasaṁkamituṁ labhissāmi sace yaṁ Bhagavā mama parammukkhā dhammaṁ katheti[4] taṁ āgantvā mayhaṁ kathessati ev'āhaṁ[2] Bhagavantaṁ upaṭṭhahissāmîti" ime cattāro paṭikkhepe catasso ca[4] āyā-
5 canā ti[5] aṭṭha vare yāci. Bhagavâpi 'ssa adāsi. So tato paṭṭhāya pañcavīsativassāni[6] nibaddhaupaṭṭhāko ahosi. So pañcasu ṭhānesu[7] etadagge ṭhapanaṁ patvā āgamasampadā adhigamasampadā pubbahetusampadā attatthaparipucchāsampadā[8] titthavāsasampadā yonisomanasikārasampadā Buddhūpanissayasampadā ti imāhi sattahi sampadāhi saman-
10 nāgato Buddhassa[10] santike aṭṭha vare dāyajjaṁ labhitvā Buddhasāsane paññāto gaganamajjhe[11] cando viya pākaṭo ahosi. Ath' ekadivasaṁ[12] dhammasabhāyaṁ katham samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Tathāgato Ānandattheraṁ varadānena santappesîti". Satthā āgantvā „kāya nu' ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte
15 „na bhikkhave idān' eva pubbe p' ahaṁ[13] Ānandaṁ varena santappesiṁ, pubbe p' āhaṁ yaṁ yaṁ esa yāci taṁ taṁ adāsim evā" 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa putto Juṇhakumāro nāma Takkasilāyaṁ sippaṁ uggahetvā ācariyassa anuyogaṁ datvā rattibhāge
20 andhakāre ācariyagharā nikkhamitvā attano nivāsanaṭṭhānaṁ vegena gacchanto aññataraṁ brāhmaṇaṁ bhikkhaṁ caritvā attano nivāsanaṭṭhānaṁ gacchantaṁ apassanto bāhunā paharitvā tassa bhattapātiṁ bhindi. Brāhmaṇo patitvā viravi. Kumāro kāruññena nivattitvā taṁ hatthe gahetvā uṭṭhāpesi[14].
25 Brāhmaṇo „tayā tāta mama bhikkhābhājanaṁ bhinnaṁ, bhattamūlaṁ me dehîti" āha. Kumāro „brāhmaṇa, idān' ahaṁ tava bhattamūlaṁ dātuṁ na sakkomi, ahaṁ kho pana Kāsirañño putto Juṇhakumāro nāma, mayi rajje patiṭṭhite āgantvā maṁ dhanaṁ yāceyyāsîti" vatvā niṭṭhitasippo ācariyaṁ vanditvā
30 Bārāṇasiṁ gantvā pitu sippaṁ dassesi. Pitā „jīvantena me putto diṭṭho, rājabhūtaṁ pi naṁ passissāmîti" rajje abhisiñci.

[1] Bd adds yeva. [2] Bd -thessati. [3] Bds -hantaṁ. [4] Cs Bd omit ca. [5] Cks -nānīti. [6] Bd vassādīni. [7] Bd adds te. [8] Cks atthatthapaṭi-. [9] Cs tattha-, Bd tiṭha-. [10] Cks buddhānaṁ. [11] Bd -ṇa-. [12] Bds add bhikkhū. [13] Ck pahaṁ. [14] Ck upaṭṭhā-.

So Juṇharājā nāma hutvā dhammena rajjaṁ kāresi. Brāhmaṇo taṁ pavattiṁ sutvā „idāni mama bhattamūlaṁ āharissāmîti[1]“ Bārāṇasiṁ gantvā rājānaṁ alaṁkatanagaraṁ padakkhiṇaṁ karontam eva disvā ekasmiṁ unnatapadese[2] ṭhito hatthaṁ pasāretvā jayāpesi. Rājā anoloketvā va atikkami[3]. Brāhmaṇo tena adiṭṭhabhāvaṁ ñatvā kathaṁ samuṭṭhapento paṭhamaṁ gātham āha:

1. Suṇohi mayhaṁ vacanam janinda,
atthena Juṇh' amhi idhânupatto,
na brāhmaṇe addhike tiṭṭhamāne
gantabbam āhu dipadāna[4] seṭṭhā 'ti. 13.

Tattha Juṇhamhîti mahārāja tayi Juṇhamhi ahaṁ eken'[5] atthena idhânupatto, na nikkāraṇā idhâgato[6] 'mhîti dīpeti, addhike ti addhānaṁ āgate, gantabban ti taṁ addhikaṁ[7] addhānam āgataṁ yācamānaṁ brāhmaṇaṁ anoloketvā va gantabban ti paṇḍitā na āhu na kathentîti.

Rājā tassa vacanaṁ sutvā hatthiṁ vajiraṁkusena niggahetvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Suṇomi tiṭṭhāmi, vadehi brahme
yenâsi[8] atthena idhânupatto,
kaṁ vā tvam[9] atthaṁ mayi patthayāno
idhâgamo[10] brahme tad iṁgha brūhîti. 14.

Tattha iṁghā 'ti codanatthe nipāto.

Tatoparaṁ brāhmaṇassa ca rañño ca vacanapaṭivacanavasena sesagāthā kathitā:

3. Dadāhi me gāmavarāni pañca
dāsīsataṁ satta gavaṁ satāni
parosahassañ ca suvaṇṇanikkhe
bhariyā ca[11] me sādisī[12] dve dadāhi. 15.

[1] Bd āharāpessāmîti. [2] Bd -ppa-. [3] Ck anikkami, Cs akkami. [4] Bd dvi-. [5] Bd -na. [6] Bd āgāto omitting idh. [7] Bd omits addhi-. [8] Bdf yenāpi. [9] Cks tam. [10] Cks -me, Bdf -mā. [11] Bd va. [12] all four MSS. -si.

4. Tapo nu te brāhmaṇa bhiṁsarūpo,
mantā nu te brāhmaṇa cittarūpā,
yakkhā va[1] te assavā santi keci,
atthaṁ vā[2] me abhijānāsi[3] kattaṁ. 16.

5. Na me tapo atthi na câpi mantā,
yakkhā ca me assavā n' atthi keci,
attham pi[4] te[5] nâbhijānāmi kattaṁ,
pubbe ca kho saṅgati mattam āsi. 17.

6. Paṭhamaṁ imaṁ dassanaṁ jānato me,
na t' ābhijānāmi ito puratthā,
akkhāhi me pucchito etam atthaṁ,
kadā kuhiṁ vā ahu saṅgamo no. 18.

7. Gandhārarājassa puramhi ramme
avasimhase Takkasilāya deva,
tatth' andhakāramhi[6] timīsikāyaṁ[7]
aṁsena aṁsaṁ samaghaṭṭayimha. 19.

8. Te tattha ṭhatvāna ubho janinda
sārāṇiyaṁ vītisārimha[8] tattha,
sā yeva no saṅgati mattam āsi
tato na pacchā na pure kadāci. 20.

9. Yadā kadāci manujesu brahme
samāgamo sappurisena hoti
na paṇḍitā saṅgatisanthavāni
pubbe kataṁ vâpi vināsayanti. 21.

10. Bālā ca[9] kho saṅgatisanthavāni
pubbe kataṁ vâpi vināsayanti,
bahum[10] pi bālesu kataṁ vinassati,
tathā hi bālā akataññurūpā. 22.

11. Dhīrā ca[9] kho saṅgatisanthavāni
pubbe kataṁ vâpi na nāsayanti,

---

[1] C^{s} ca, B^{df} nu. [2] B^{d} si. [3] B^{d} ā-. [4] B^{d} atthaṁ si. [5] C^{k} ce. [6] C^{k} B^{d} -hī.
[7] C^{s} B^{df} timi-. [8] B^{d} -sāramha. [9] B^{d} va. [10] C^{ks} -ū.

appam pi dhīresu kataṁ na nassati,
tathā hi dhīrā sukataññurūpā. 23.

17. Dadāmi te gāmavarāni pañca
dāsīsataṁ satta gavaṁ satāni,
parosahassañ ca suvaṇṇanikkhe 5
bhariyā ca te sādisī dve dadāmi. 24.

18. Evaṁ sataṁ hoti samecca[1] rāja,
nakkhattarājā-r-iva tārakānaṁ
āpūratī Kāsipatī yathā ahaṁ,
tayā hi[2] me saṅgamo ajja laddho ti. 25. 10

Tattha sādisîti rūpavaṇṇajātikulapadesena mayā sādisiyo[3] dve mahāyasā bhariyā ca me dehîti attho, bhiṁsarūpo ti kin nu te brāhmaṇa balavarūpasīlācāraguṇasaṁkhātaṁ tapokammaṁ atthîti pucchati, mantā nu te ti udāhu vicitrarūpā sabbatthasādhakā mantā te atthi, assavā ti vacanakārakā[4] icchiticchitadāyakā[5] vā te keci santi, kattan ti kataṁ, udāhu tayā kataṁ, kiñci 15 mama atthaṁ abhijānāsîti pucchati, saṅgatimattan ti samāgamamattaṁ tayā saddhiṁ pubbe mama āsîti vadati, jānato me ti jānantassa mama imaṁ[6] paṭhamaṁ kataṁ[6] tava dassanaṁ, na[7] tâbhijānāmîti[8] na taṁ abhijānāmi[9], timīsikāyan[10] ti bahalatimirāya[11] rattiyaṁ, te tattha ṭhatvānā 'ti te mayaṁ tasmiṁ aṁsena aṁsaṁ ghaṭṭitaṭṭhāne ṭhatvā, vītisārimha tatthā 'ti 20 tasmiṁ yeva ṭhāne sāritabbayuttakaṁ kathaṁ sārayimha[12], ahaṁ 'bhikkhābhājanaṁ me tayā bhinnaṁ. bhattamūlaṁ me dehîti[13]' avacaṁ, tvaṁ 'idān' ahaṁ tava bhattamūlaṁ dātuṁ na sakkomi, ahaṁ kho pana Kāsirañño putto Juṇhakumāro nāma, mayi rajje patiṭṭhite āgantvā maṁ dhanaṁ yāceyyāsîti' avacā 'ti imaṁ sārāṇīyaṁ kathaṁ karimhā 'ti āha, sā yeva no saṅgatimattamāsîti deva 25 amhākaṁ sā yeva aññamaññaṁ saṅgati mattam āsi ekamuhuttam ahosîti dīpeti, tato ti tato pana[15] muhuttikamittadhammato pacchā vā pure vā kadāci amhākaṁ saṅgati nāma na bhūtapubbā, na paṇḍitā ti brāhmaṇa paṇḍitā nāma taṁ muhuttikasaṅgatiṁ[16] vā cirakālasanthavāni vā yaṁ kiñci pubbe kataguṇaṁ vā na nāsenti, bahum[17] pîti bahukam pi, akataññurūpā ti yasmā[18] bālā aka- 30 taññusabhāvā tasmā tesu bahum[16] pi kataṁ nassatîti attho, sukataññurūpā ti suṭṭhukataññusabhāvā[19], etthâpi[20] tathā hîti hikāro kāraṇattho va, dadāmi te ti brāhmaṇena yācitayācitaṁ[21] dadanto evam āha, evaṁ satan ti brāhmaṇo

[1] Bds samacca. [2] Bs pi. [3] Ck -soyo, Bs -sā. [4] Bd -ikā. [5] Bds add yakkhā. [6] Bd omits ka-. [7] Cks omit na. [8] Cks nābhi-. [9] Cks -mīti. [10] Cs Bd timi-. [11] Bds balava-. [12] Bd vitisā-. [13] Cks dehitaṁ. [14] Cks idaṁ. [15] Bd adds taṁ. [16] Cks -kā. [17] Cks -hū. [18] Cks yasavā. [19] Cks -vo. [20] Ck etthā, Cs etthāti. [21] Bd omits yācita.

raññо anumodanaṁ karonto vadati, sataṁ[1] sappurisānaṁ ekavāram pi samecca[2] saṅgati nāma evaṁ hoti, rivā 'ti ettha rakāro[3] nipātamattaṁ, tārakānan ti tārakagaṇamajjhe, Kāsipatîti rājānaṁ ālapati, idaṁ vuttaṁ hoti: deva Kāsiraṭṭhādhipati yathā cando tārakāmajjhe[4] ṭhito tārāgaṇaparivuto pāṭipadato[5] 5 paṭṭhāya yāva puṇṇamā āpūrati tathā aham pi ajja tayā dinnehi gāmavarādīhi āpūrāmîti, tayā hi[6] me ti mayā pubbe tayā saddhiṁ laddho pi saṁgamo aladdho[7], ajja pana mama manorathassa nipphannattā mayā tayā saha saṅgamo laddho nāmā 'ti, nipphannaṁ me tayā saddhiṁ mettaphalan ti vadati.

Bodhisatto tassa mahantaṁ yasaṁ adāsi.

10 S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhaṁ Ānandaṁ varena santappemi[8] yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā brāhmano Ānando ahosi, rājā[9] aham evā" 'ti. Juṇhajātakaṁ.

3. Dhammajātakaṁ.

Yasokaro puññakaro hamasmîti. Idaṁ S. J. v. Devadattassa paṭhavipavesanaṁ[10] ā. k. Dhammasabhāyaṁ[11] 15 kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Devadatto Tathāgatena saddhiṁ paṭivirujjhitvā paṭhaviṁ paviṭṭho" ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" 'ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „idāni tāv' esa bhikkhave mama Jina-cakke pahāraṁ datvā 20 paṭhaviṁ paviṭṭho, pubbe pana[12] dhammacakke pahāraṁ datvā paṭhaviṁ pavisitvā Avīci-parāyano jāto" ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. kāmāvacaraloke Dhammo nāma devaputto hutvā nibbatti, Devadatto Adhammo nāma. Tesu Dhammo dibbālaṁkārapatimaṇḍito dibbaṁ rathavaram abhi- 25 rūyha accharāgaṇaparivuto manussesu sāyamāsaṁ[13] bhuñjitvā attano attano[14] gharadvāre[15] sukhakathāya nisinnesu puṇṇamuposathadivase gāmanigamarājadhānīsu[16] ākāse ṭhatvā „pāṇātipātādīhi dasahi akusalakammapathehi viramitvā mātupaṭṭhānadhammaṁ pitupaṭṭhānadhammaṁ tividhasucaritadhammaṁ[17]

---

[1] Ck omits sataṁ. [2] Bd samacca. [3] Bd rivakāro. [4] Bd -kānaṁ ma-. [5] Cks paṭipā-. [6] Bd hi corr. to pi. [7] Cks ajjaladdho, Bd aladdho va [8] Bds -esi. [9] Bds add pana. [10] Bd pathavippa-. [11] Bd tadā hi dham-. [12] Bd pi. [13] Bds sāyaṁ bhattaṁ. [14] Bd only one a-. [15] Bd -resu. [16] Bd -gamajanapadarājaṭhānīsu. [17] Bd -dhamme ca.

pūretha, evaṁ saggaparāyanā hutvā mahantaṁ yasaṁ anubhavissathā" 'ti manusse dasakusalakammapathe samādapento Jambudīpaṁ padakkhiṇaṁ karoti, Adhammo[1] „pāṇaṁ hanathā" 'ti ādinā nayena[2] akusalakammapathe[3] samādapento Jambudīpaṁ vāmaṁ karoti. Atha tesaṁ ākāse rathā sammukhā ahesuṁ, 5 atha nesaṁ parisā „tumhe kassa tumhe kassā" 'ti pucchitvā „mayaṁ Dhammassa, mayaṁ Adhammassā" 'ti vatvā maggā ukkamitvā[4] dvidhā jātā. Dhammo pi Adhammaṁ āmantetvā „samma tvaṁ Adhammo ahaṁ Dhammo, maggo mayhaṁ anucchaviko, tava rathaṁ okkāmetvā[5] mayhaṁ maggaṁ dehîti" 10 paṭhamaṁ gātham āha:

1. Yasokaro puññakaro 'ham asmi
sadatthuto[6] samaṇabrāhmaṇānaṁ,
maggāraho devamanussapūjito
Dhammo ahaṁ, dehi Adhamma maggan ti. 26. 15

Tattha yasokaro ti ahaṁ devamanussānaṁ yasodāyako, dutiyapade pi es' eva nayo, sadatthuto[7] ti sadā thuto[8] niccapasattho[9].

Tatoparā:

2. Adhammayānaṁ daḷham āruhitvā
asantasanto balavâham asmi, 20
sa kissa hetumhi tav' ajja dajjaṁ[10]
maggaṁ ahaṁ Dhamma adinnapubbaṁ. 27.

3. Dhammo have pātur ahosi pubbe, (III, 4.)
pacchā Adhammo udapādi loke,
jeṭṭho ca seṭṭho ca sanantano[11] ca, 25
uyyāhi jeṭṭhassa kaniṭṭha maggā. 28.

4. Na yācanāya na pi pātirūpā
na arahati vo[12] 'haṁ dadeyya maggaṁ,

[1] Bd adds pana devaputto. [2] Bd adds dasa. [3] Ck adds hi, Cs hi ramitvā. [4] Bd okk-. [5] Cks okkamitvā. [6] Cs -tthato. [7] Cks -tthato. [8] Cks sadatthato. [9] Bd niccaṁ-. [10] Bd rajjaṁ corr. to da-, Cks vajjaṁ. [11] Bd -nandano. [12] Bd te.

yuddhañ ca no hotu[1] ubhinnam ajja,
yuddhasmi yo jessati tassa maggo. 29.

5. Sabbā disā anuvisaṭo 'ham asmi
mahabbalo amitayaso atullo[2],
guṇehi sabbehi upetarūpo
Dhammo, Adhamma tvaṁ kathaṁ vijessasi[3]. 30.

6. Lohena ve haññati jātarūpaṁ,
na jātarūpena hananti lohaṁ,
sace Adhammo hañchati[4] Dhammam ajja
ayo suvaṇṇaṁ viya dassaneyyaṁ. 31.

7. Sace tuvaṁ[5] yuddhabalo' s' Adhamma[6]
na tuyha vaddhā ca garū[7] ca atthi,
maggañ[8] ca te dammi piyāppiyena
vācāduruttāni pi te khamāmîti 32.

imā cha[9] gāthā tesaṁ yeva[10] vacanapaṭivacanavasena ṭhitā[11].

Tattha sa kissa hetumhi tavajjā 'ti[12] so 'mhi ahaṁ Adhammo, Adhammayānaṁ rathaṁ[13] ārūḷho abhīto balavā kiṁkāraṇā ajja bho Dhamma kassaci adinnapubbaṁ maggaṁ tuyhaṁ dammîti[14], pubbe ti[15] paṭhamakappikakāle imasmiṁ loke dasakusalakammapathadhammo[16] ca pubbe pātur ahosi pacchā adhammo, jeṭṭho cā 'ti pure nibbattabhāvena ahaṁ jeṭṭho ca[17] seṭṭho ca porāṇako ca, tvaṁ pana kaniṭṭho, tasmā maggā uyyāhîti vadati, na pipātirūpā[18] ti ahaṁ hi vo[19] n' eva yācanāya na patirūpavacanena[20] maggārahatāya maggaṁ dadeyyaṁ, anuvisaṭo[21] ti ahaṁ catasso disā catasso anudisā ti sabbadisā attano guṇena patthaṭo paññāto, lohenā 'ti ayamuṭṭhikena, hañchatîti[22] hanissati, yuddhabalo sadhammā 'ti sace tvaṁ yuddhabalo si Adhamma, vaddhā[23] ca garū[24] cā 'ti yadi tuyhaṁ ime vuddhā[23] ime garupaṇḍitā[25] evaṁ n' atthi, piyāppiyenā 'ti piyena pi[26] appiyenâpi dadanto[27] piyena viya te maggaṁ dadāmîti attho.

[1] Cks ti-. [2] Bds atulyo. [3] Cks -ti. [4] Ck hañjati, Cs haṁjiti, Bd haññati. [5] Cks tvaṁ. [6] Ck saddhamma, Bd adhamma. [7] Bd guru? Cks garu. [8] Cks maggā. [9] Cks ca. [10] Bd tesaññeva. [11] Bd kathitā. [12] Bds tavajja dajjanti. [13] Cs omits rathaṁ. [14] Cs dammī pi, Ck dhammī pi. [15] Ck pi. [16] Cks -e. [17] Cks omit ca. [18] Bd pātiruppā corr. to pāṭirupā. [19] Bd te. [20] Bd pati- corr. to paṭi-. [21] Cks anusaṭo. [22] all three MSS. haññа-. [23] Bd vuḍḍhā. [24] Bd guru. [25] Bd adds cā ti. [26] Bd viya. [27] Bd anto.

Bodhisattena pana imāya gāthāya kathitakkhaṇe[1] yeva Adhammo rathe ṭhātuṁ asakkonto avaṁsiro paṭhaviyaṁ patitvā paṭhaviyā vivare dinne gantvā Avīcimhi yeva nibbatti.

Etam atthaṁ viditvā Bhagavā abhisambuddho hutvā sesagāthā abhāsi: 5

8. Idañ ca sutvā vacanaṁ Adhammo
avaṁsiro patito uddhapādo:
yuddhatthiko ce na labhāmi yuddhaṁ,
ettāvatā hoti hato Adhammo. 33.

9. Khantībalo[2] yuddhabalaṁ vijetvā 10
hantvā Adhammaṁ nihanitva[3] bhumyā[4]
pāyāsi vitto[5] abhiruyha sandanaṁ
maggen' eva atibalo saccanikkamo[6]. 34.

10. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
asammānitā yassa sake agāre 15
idh' eva nikkhippa sarīradehaṁ
kāyassa bhedā nirayaṁ vajanti[7]
yathā Adhammo patito avaṁsiro. 35.

11. Mātāpitā samaṇabrāhmaṇā ca
susammānitā yassa sake agāre 20
idh' eva nikkhippa sarīradehaṁ
kāyassa bhedā sugatiṁ vajanti[8]
yathâpi Dhammo abhiruyha sandanan ti. 36.

Tattha yuddhatthiko ce ti ayaṁ tassa vilāpo, so kir' evaṁ vilapanto yeva patitvā paṭhaviṁ paviṭṭho, ettāvatā ti bhikkhave yāvatā paṭhaviṁ paviṭṭho 25 tāvatā[9] Adhammo[10] hato nāma hoti, khantībalo[11] ti bhikkhave evaṁ Adhammo paṭhaviṁ paviṭṭho, adhivāsanakhantibalo taṁ yuddhabalaṁ vijetvā vadhitvā bhūmiyaṁ nihanitvā pātetvā vittijātatāya[12] vitto[13] attano rathaṁ āruyha maggen' eva saccanikkamo[14] tathaparakkamo[15] Dhammadevaputto pāyāsi, asammānitā ti asakkatā, sarīradehan ti imasmiṁ yeva loke sarīrasaṁ- 30 khātaṁ dehaṁ nikkhipitvā, nirayaṁ vajantîti[16] yassa pāpapuggalassa ete sakkārārahā[17] gehe asakkatā tathārūpā[18], yathā Adhammo patito avaṁsiro evaṁ

---

[1] Bd -kkhaṇe. [2] all four MSS. -ti-. [3] Bdf vihanetvā. [4] Bd -yā corr. to -yaṁ [5] Ck Bf citto. [6] Ck -kkhamo. [7] Bdsf add te. [8] Bdf add te. [9] Bd ettā-. [10] Bd adds patito. [11] all three MSS. -ti-. [12] Ck vintijānatāya? Cs vittijānatāya, Bd cittajātatāya. [13] Bs citto. [14] Bds add ti. [15] Cs tatha- corr. to tathā-. [16] Ck vajanti. [17] Cks -rarahā, Bd -rārahe. [18] Ck adds ti; Cs tathārūpā ti yāthārūpā, Bd yathā ti in the place of tathārūpā.

avaṁsirā nirayaṁ vajantîti attho, sugatiṁ vajantîti yassa pan' ete sakkatā tādisā paṇḍitā yathâpi Dhammo sandanaṁ abhiruyha devalokaṁ gato evaṁ sugatiṁ vajanti[1].

S. evaṁ dhammaṁ desetvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi 5 Devadatto mayā saddhiṁ paṭivirujjhitvā paṭhaviṁ paviṭṭho" ti vatvā j. s.: „Tadā Adhammo Devadatto ahosi, parisâpi 'ssa Devadattaparisā va[2], Dhammo pana ahaṁ[3], parisā[4] Buddhaparisā yevā" 'ti, Dhammajātakaṁ[5].

4. Udayajātaka.

10 Ekā nisinnā ti. Idaṁ S. J. v.[6] ukkaṇṭhitabkikkuṁ ā. k. Vatthuṁ Kusajātake āvibhavissati. S. pana taṁ bhikkhuṁ āmantetvā[7] „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu ukkaṇṭhito" ti[8] pucchitvā „saccaṁ bhante" ti vutte „bhikkhu kasmā kilesavasena evarūpe niyyānikasāsane[9] ukkaṇṭhasi, porāṇakapaṇḍitā samiddhe dvādasayojanike Su-15 rundhananagare[10] rajjaṁ kārentā[11] devaccharapaṭibhāgāya itthiyā saddhiṁ satta vassasatāni ekagabbhe vasantā indriyāni bhinditvā lobhavasena na olokesun" ti vatvā a. ā.:

A. Kāsiraṭṭhe Surundhananagare Kāsirājā r. kāresi, tassa n' eva putto na dhītā ahosi. So attano deviyo "putte 20 patthethā" 'ti āha[12]. Tadā Bo. Brahmalokā cavitvā tassa[13] aggamahesiyā kucchimhi[14] nibbatti. Ath' assa mahājanassa hadayaṁ vaḍḍhetvā jātabhāvena Udayabhaddo[15] ti nāmaṁ kariṁsu. Kumārassa pādacāraṁ[16] caraṇakāle añño pi satto Brahmalokā cavitvā tass' eva rañño aññatarāya[17] deviyā kuc-25 chimhi[18] kumārikā hutvā nibbatti, tassâpi Udayabhaddā[19] ti nāmaṁ kariṁsu. Kumāro vayappatto sabbasippe[20] nipphattiṁ

[1] Bd -tīti. [2] Cs yeva, Bd ca. [3] Bd ahameva. [4] Bd adds pana. [5] Bd dhammadevaputtajā-. [6] Bds add ekaṁ. [7] Bd omits ā-. [8] Bd sīti. [9] Bds add pabbajitvā. [10] Ck surundana- [11] Bd -to. Cks -te. [12] Bs āṇāpesi, Bd adds aggamahesī pi rañño. vacanaṁ sampaṭicchitvā tathā akāsi tassā sīlatejena. [13] Bd rañño. [14] Bd -ismiṁ. [15] Bd -bhaṭ- throughout. [16] Cs -vāraṁ, Bd pāda corr. to pādatā, Bs padasā. [17] Cks -rā. [18] Cks -ismim. [19] Bd -bhaṭā. [20] Bd -a.

pāpuṇi, jātibrahmacārī pana ahosi, supinantenâpi[1] methunadhammaṁ na jānāti, nâssa[2] kilesesu cittaṁ allīyi. Rājā puttaṁ[3] rajje abhisiñcitvā „nāṭakāni 'ssa[4] paccupaṭṭhāpessāmîti" sāsanaṁ pesesi. Bo. „na mayhaṁ rajjen' attho, kilesesu cittam me na allīyatîti" paṭikkhipitvā punappuna vuccamāno rattajambunadamayaṁ itthirūpaṁ kāretvā „evarūpaṁ itthiṁ labhamāno rajjaṁ paṭicchissāmîti[5]" mātāpitunnaṁ pesesi. Te taṁ suvaṇṇarūpakaṁ sakala-Jambudīpaṁ pariharāpetvā tathārūpaṁ itthiṁ alabhantā Udayabhaddaṁ alaṁkaritvā tassa santike ṭhapesuṁ, sā taṁ suvaṇṇarūpaṁ[6] abhibhavitvā aṭṭhāsi. Atha tesaṁ[7] anicchamānānaṁ ñeva vemātikabhaginiṁ Udayabhaddhakumāriṁ[4] aggamahesiṁ katvā B-aṁ rajje abhisiñciṁsu. Te pana dve pi brahmacariyavāsam eva vasiṁsu. Aparabhāge mātāpitunnaṁ accayena B. rajjaṁ kāresi. Ubho[8] ekagabbhe vasamanâpi lobhavasena indriyāni bhinditvā aññamaññaṁ na olokesuṁ, api[10] kho pana „yo amhesu paṭhamataraṁ kālaṁ karoti so nibbattaṭṭhānato āgantvā 'asukaṭṭhāne nibbatto 'smîti' ārocetū" 'ti saṅgaram[11] akaṁsu. Atha kho B. abhisekato sattavassasataccayena kālam akāsi. Añño rājā nâhosi, Udayabhaddāya eva[12] āṇā pavatti, amaccā rajjaṁ anusāsiṁsu. B. pi Tāvatiṁsabhavane Sakkattaṁ patvā yasamahantatāya sattāhaṁ anussarituṁ nâsakkhi. Iti so manussagaṇanāya sattavassasataccayena āvajjitvā „Udayabhaddharājadhītaraṁ[13] dhanena vīmaṁsitvā sīhanādaṁ nadāpetvā[14] dhammaṁ desetvā saṅgaraṁ mocetvā āgamissāmîti" cintesi. Tadā kira manussānaṁ dasavassasahassāyukālo ahosi[15]. Rājadhītā[16] taṁ divasaṁ rattibhāge supihitesu[17] dvāresu ṭhapite ārakkhe sattabhūmakapāsādavaratale[18] alaṁkatasirigabbhe ekikā[19] niccalā at-

---

[1] Bd -napi. [2] Bd na tassa. [3] Ck putte. [4] Bd -kānissa corr. to -kāpissa. [5] Bd sampaṭi-. [6] Bd -rūpakaṁ. [7] Bd nesaṁ. [8] Cks udayaku-. [9] Bd adds pi. [10] Bd adds ca. [11] Bd saṅk-. [12] Bd -bhaṭāyeva. [13] Bd -bhaṭaṁ-. [14] Bd naṭā-, Ck vadā-. [15] Bd hoti. [16] Bd adds pi. [17] Bd pihi-. [18] Bd -mi-. [19] Bd adds va.

tano sīlaṁ āvajjamānā nisīdi. Atha Sakko suvaṇṇamāsakapūraṁ ekaṁ suvaṇṇapātiṁ ādāya āgantvā sayanagabbhe yeva pātu bhavitvā ekamantaṁ ṭhito tāya saddhiṁ sallapanto paṭhamaṁ gātham āha:

5 1. Ekā nisinnā suci saññatūrū
pāsādam āruyha aninditaṅgī,
yācāmi taṁ kinnaranettacakkhu:
im' ekarattiṁ ubhayo vasemā 'ti. 37.

Tattha sucîti sucivatthanivatthā, saññatūrū ti suṭṭhuṭhapitaūrū iriyā-
10 pathaṁ saṇṭhapetvā sucivatthā ekikā va nisinnâsîti vuttaṁ hoti, aninditaṅgîti pādantato yāva kesantā[1] aninditasarīrā paramasobhaggappattasarīrā ti, kinnaranettacakkhū 'ti tīhi maṇḍalehi pañcahi ca pasādehi upasobhitattā kinnarānaṁ nettasadisehi cakkhūhi samannāgate, imekarattin ti imaṁ ekarattiṁ ajja imasmiṁ alaṁkatasayanagabbhe ekato vaseyyāmā 'ti yācati.

15 Tato rājadhītā dve gāthā abhāsi:
2. Ukkiṇṇantaraparikhaṁ[2] daḷhamaṭṭālakoṭṭhakaṁ[3]
rakkhitaṁ khaggahatthehi duppavesam idaṁ puraṁ. 38.
3. Daharassa yuvino[4] câpi āgamo ca[5] na vijjati,
atha kena nu vaṇṇena saṅgamaṁ icchase mayā ti. 39.

20 Tattha ukkiṇṇantaraparikhan[6] ti idaṁ dvādasayojanikaṁ Surundhanapuraṁ antarantarā udakaparikhānaṁ kaddamaparikhānaṁ sukkhaparikhānañ[7] ca ukkiṇṇattā[8] ukkiṇṇantaraparikhaṁ[9], daḷhamaṭṭālakoṭṭhakan[10] ti thirehi aṭṭālakehi dvārakoṭṭhakehi ca samannāgataṁ, khaggahatthehîti āvudhahatthehi dasahi yodhasahassehi rakkhitaṁ, duppavesam idaṁ puran
25 ti idaṁ sakalapuram pi tassa anto māpitaṁ mayhaṁ nivāsapuram[11] pi ubhayaṁ[12] kassaci pavisituṁ na sakkā, āgamo cā[13] 'ti idha imāya velāya taruṇassa vā yobbanappattassa vā thāmasampannayodhassa vā aññassa vā mahantam pi paṇṇākāraṁ gahetvā āgacchantassa āgamo nāma n'atthi, saṅgaman ti atha tvaṁ kena kāraṇena imāya velāya mayā saha samāgamaṁ[14] icchasi[15].

30 Atha Sakko catutthaṁ gātham āha:

[1] Bd kesaggā. [2] Ck ukkinn-, Bd okkhiṇṇ-, Bf okki-. [3] Bd daḷha aṭṭā-. [4] Bd yūdino, Bf yuddhino. [5] Ck va, Bd vā. [6] Cs ukkinn-, Bd okkhiṇṇ-. [7] Cks sukka-. [8] Cs ukkinna-, Bd ukkhiṇṇa-. [9] Bd ukkh-. [10] Bd daḷha aṭṭā-. [11] Bd -sanapu-. [12] Bd -yampi. [13] Cs Bd vā. [14] Bd saṅgamaṁ. [15] Bd -sīti.

4. Yakkho 'ham asmi kalyāṇi, āgato 'smi tamantikaṁ[1],
tvaṁ maṁ nandaya[2] bhaddan te, puṇṇakaṁsaṁ dadāmi te. 40.

Tass' attho: kalyāṇi sundaradassane, aham ev' eko[3] devaputto devānubhāvena[4] idhâgato, tvaṁ ajja maṁ[5] nandaya tosehi, ahaṁ te imaṁ suvaṇṇamāsakapuṇṇaṁ[6] suvaṇṇapātiṁ[7] dadāmîti. 5

Taṁ sutvā rājadhītā pañcamaṁ gātham āha:

5. Devaṁ va yakkhaṁ atha vā manussaṁ
na patthaye Udayam aticca-m-aññaṁ,
gacch' eva tvaṁ yakkha mahānubhāva,
mā c' assu gantvā punar āvajitthā 'ti. 41. 10

Tass' attho: ahaṁ devarāja devaṁ vā yakkhaṁ vā Udayaṁ atikkamitvā aññaṁ na patthemi, so tvaṁ gacch' eva, mā idha aṭṭhāsi, na me tayā ābhatena[8] paṇṇākārena attho, gantvā ca[9] mâssu imaṁ ṭhānaṁ punar āvajitthā 'ti.

So tassā sīhanādaṁ sutvā aṭhatvā gatasadiso hutvā tat- 15
th' ev' antarahito[10] aṭṭhāsi. So punadivase tāyam ava velāya suvaṇṇamāsakapūraṁ rajatapātiṁ ādāya tāya saddhiṁ sallapanto chaṭṭhaṁ gātham āha:

6. Yā sā[11] ratī uttamā[12] kāmabhoginaṁ
yaṁhetu sattā visamaṁ caranti[13] 20
mā taṁ ratiṁ jīyi tuvaṁ sucimhite[14],
dadāmi te rūpiyaṁ kaṁsapūran ti. 42.

Tass' attho: bhadde rājadhīte yā esā kāmabhogisattānaṁ[15] rati sumethunaṁ[16] kāmarati nāma uttamarati yassā ratiyā[17] kāraṇā sattā kāyaduccaritādivisamaṁ caranti taṁ ratiṁ tvaṁ bhadde sucimhite manāpahasite mā jīyi, aham 25
pi āgacchanto na tucchahattho āgato, hiyyo suvaṇṇamāsakapūraṁ suvaṇṇapātiṁ āhariṁ ajja rūpiyapātiṁ[18], imaṁ te ahaṁ rūpiyapātiṁ suvaṇṇapūraṁ dadāmîti.

Rājadhītā cintesi: „ayaṁ kathāsallāpaṁ labhanto punappunâgamissati, na dāni tena saddhiṁ kathessāmîti" sā kiñci

---

[1] Bd tavantike, Bf bhavantike. [2] Bd nandassa, Bf nandassu. [3] Bd omits ev. [4] Bd devatānu-. [5] Cks mama. [6] Cks -kaṁ-, Cs svaṇṇamāsakapuṇṇa. [7] Cs svaṇ-. [8] Ck āha-, Bd āga-. [9] Ck Bd va. [10] Bd tattheva an-. [11] Bdsf omit sā. [12] Bd -ma, Bsf -maṁ. [13] Bd varanti. [14] Bd -to. [15] Bd -gīnaṁ satt-. [16] Bd -na, Cks ratisumethūnaṁ. [17] Bd dutiyā. [18] Bd adds suvaṇṇapūraṁ.

na kathesi. Sakko tassā akathanabhāvaṁ[1] ñatvā tatth' ev' antarahito[2] ṭhatvā[3] punadivase tāyam eva velāya lohapātiṁ kahāpaṇapūraṁ ādāya „bhadde[4] maṁ kāmaratiyā santappehi, imaṁ te kahāpaṇapūraṁ lohapātiṁ dassāmîti" āha. Taṁ
5 disvā rājadhītā sattamaṁ gātham āha:

7. Nārī naro nijjhapayaṁ[5] dhanena
ukkaṁsatī yattha karoti chandaṁ,
vipaccanīko tava devadhammo
paccakkhato thokatarena esîti. 43.

10 Tass' attho: bho purisa tvaṁ jaḷo, naro hi nāma nāriṁ kilesaratikāraṇā dhanena nijjhāpento saññapento yattha nāriyā chandaṁ karoti taṁ ukkaṁsati vaṇṇetvā thometvā bahutarena dhanena palobheti, tuyhaṁ pan' eso devasabhāvo vipaccanīko, tvaṁ hi mayā paccakkhato thokatarena esi paṭhamadivase suvaṇṇapūraṁ suvaṇṇapātiṁ āharitvā dutiyadivase[6] rūpiyapātiṁ tatiyadivase kahāpaṇa-
15 pūraṁ lohapātiṁ āharasîti.

Taṁ sutvā M.[7] „bhadde rājakumāri[8], ahaṁ chekavāṇijo, na niratthakena atthaṁ nāsemi[9], sace tvaṁ āyunā vā vaṇṇena vā vaḍḍheyyāsi ahaṁ te paṇṇākāraṁ vaḍḍhetvā āhareyyaṁ, tvaṁ pana parihāyas' eva, tenâham pi dhanaṁ parihāpemîti"
20 vatvā tisso gāthā abhāsi:

8. Āyuñ ca vaṇṇañ ca manussaloke
nihiyyati manujānaṁ sugatte,
ten' eva vaṇṇena dhanam[10] pi tuyhaṁ
nihiyyati, jiṇṇatarâsi ajja. 44.

25 9. Evaṁ me pekkhamānassa rājaputti yasassini
hāyat' eva tato vaṇṇo ahorattānam accaye. 45.

10. Iminā ca[11] tvaṁ vayasā[12] rājaputti sumedhase
brahmacariyaṁ careyyāsi, bhiyyo vaṇṇavatī siyā ti. 46

Tattha nihiyyatîti parissāvane āsittaudakaṁ viya parihāyati, manussa-
30 lokasmiṁ hi sattā jīvitena vaṇṇena cakkhupasādādīhiti dine dine parihāyant' eva[13],

---

[1] B[s] akatana-, C[s] akathata-, B[d] akathita-. [2] B[d] tattheva an-. [3] B[d] hutvā. [4] B[d] adds tvaṁ. [5] B[df] nijjhā-. B[s] niṭṭhā-. [6] B[d] adds suvaṇṇapūraṁ. [7] B[d] sakko. [8] C[k] -rī. [9] B[d] nāmemi. [10] C[ks] -ne. [11] B[ds] va. [12] C[ks] vasasā. [13] C[ks] -yateva.

iṇṇatarāsîti mama paṭhamaṁ āgatadivase pavattaṁ hi te āyuṁ[1] hiyyo-divasaṁ na pāpuṇi, kuṭhāriyā chinnaṁ viya tatth' eva nirujjhi, hiyyo pavattaṁ[2] ajjadivasaṁ na pāpuṇi, hiyyo[3] kuṭhāriyā chinnaṁ viya[4] nirujjhi, tasmā ajja jiṇṇatarâsi[5] jātā, evaṁ m e ti tiṭṭhatu hiyyo ca paramaho[6] ca, ajj' eva pana mayhaṁ evaṁ pekkhamānassa[7] pekkhamānass' eva, hāyat' eva tato vaṇṇo ahorattānam accaye ti ito paṭṭhāya pana[8] rattiṁdivesu vītivattesu ahorattānam accayena apaṇṇattikabhāvam eva gamissasîti[9] dasseti, iminā cā[10] 'ti tasmā bhadde sace tvaṁ iminā va vayena[11] imasmiṁ suvaṇṇavaṇṇe sarīre jarāya avilutte yeva. seṭṭhacariyaṁ careyyāsi[12] pabbajitvā samaṇadhammaṁ kareyyāsi[13] bhiyyo vaṇṇavatī siyā[14] atirekataravaṇṇā[15] bhaveyyāsîti. 10

Tato rājadhītā itaraṁ gātham āha:

11. Devā na jīranti[16] yathā manussā,
gattesu tesaṁ valiyo na honti,
pucchāmi taṁ yakkha mahānubhāva[17]:
kathaṁ na[18] devānaṁ sarīradeho ti. 47. 15

Tattha sarīradeho ti sarīrasaṁkhāto deho devānaṁ sarīraṁ kathaṁ na jīrati, idan taṁ aham[19] pucchāmîti vadati.

Ath' assā kathento Sakko itaraṁ gātham āha:

12. Devā na jīranti yathā manussā,
gattesu tesaṁ valiyo na honti, 20
suve suve bhiyyataro va tesaṁ
dibbo ca vaṇṇo vipulā ca bhogā ti. 48.

Tattha yathā manussā ti yathā manussā jīrantā[20] rūpena vaṇṇena bhogena cakkhupasādādīhi ca jīranti na evaṁ devā, tesaṁ[21] gattesu valiyo pi na santi, maṭṭakañcanapaṭṭam eva vaṇṇasarīram[22] hoti, suve suve ti divase 25 divase, bhiyyataro vā 'ti atirekataro va tesaṁ dibbo ca vaṇṇo vipulā ca bhogā honti, manussesu hi[23] rūpaparihāni[24] cirajātabhāvassa[25] sakkhi, devesu[26] atirekarūpasampatti atirekaparivārasampatti ca[27], evaṁ aparihānadhammo nāma[28]

[1] Cks -u. [2] Bd -ampi. [3] Bd adds va. [4] Bd adds tattheva. [5] Bd -rāpi. [6] Bd parato [7] Bd omits pe-. [8] Bd omits pa-, [9] Ck -tīti. Bd bhavissatīti. [10] Bd vā. [11] Cks upāyena. [12] Bd vadeyyāsīti. [13] Bd -sīti. [14] Bd adds ti. [15] Bd -ī, Cks -tarā-. [16] Cks jīyanti, Bd jinanti, Bf jiranti. [17] Bd -vaṁ. [18] Cks -nu. [19] Bd idaṁ ahaṁ taṁ. [20] Ck -ti. [21] Bd adds hi. [22] so Cks; Bd maṭhakañcanapatta-veṇayamevasarīraṁ. [23] Cs bhī. [24] Cs rupa-, Bd rūpaṁ-. [25] Bd ciraṁjāti-. [26] Bd pasakkhi-. [27] Bd adds hoti. [28] Bd nāmesa.

devaloko, tasmā tvaṁ jaraṁ apatvā[1] va nikkhamitvā pabbaja[2], evaṁ parihāniyasabhāvā manussalokā muccitvā[3] aparihāniyasabhāvaṁ evarūpaṁ devalokaṁ gamissasîti.

Sā devalokassa vaṇṇaṁ sutvā[4] gamanamaggaṁ pucchantī[5] itaraṁ gātham āha:

5 13. Kiṁ sū 'dha bhītā janatā anekā,
maggo ca nekāyatanaṁ[6] pavutto,
pucchāmi taṁ yakkha mahānubhāva:
katthaṭṭhito paralokaṁ na bhāye ti. 49.

Tattha kiṁ sū dha bhītā ti devarāja ayaṁ khattiyādibhedā anekā 10 janatā kiṁbhītā kassa[7] bhayena parihāniyasabhāvā[8] manussalokā devalokaṁ na gacchatîti pucchati, maggo[8] ti devalokagāmimaggo, idha pana kin ti āharitvā ko ti pucchā kātabbā, ayam h ettha attho: nekatitthāyatanavasena[10] paṇḍitehi pavutto devalokamaggo[11] ko kataro ti vuttaṁ hoti, katthaṭṭhito ti paralokaṁ gacchanto katarasmiṁ magge ṭhito na bhāyatîti.

15 Ath' assā kathento Sakko itaraṁ gātham āha:

14. Vācaṁ manañ ca paṇidhāya sammā
kāyena pāpāni akubbamāno
bavhannapānaṁ[12] gharam āvasanto
saddho mudū saṁvibhāgī vadaññū
20 saṅgāhako sakhilo saṇhavāco (III. $\frac{262}{21}$)
etthaṭṭhito paralokaṁ na bhāye ti. 50.

Tass' attho: bhadde Udaye vācaṁ manañ ca sammā ṭhapetvā kāyena pi pāpāni akaronto ime dasakusalakammapathe samādāya vattanto bahū annapāne bahū vā[13] deyyadhamme ghare vasanto 'dānassa vipāko atthîti' saddhāya samannāgato muducitto dānasaṁvibhāgatāya[13] saṁvibhagī[15], pabbajitā bhikkhāya caramānā vadanti[16] nāma paccayadānena tesaṁ tassa vādassa jānanato vadaññū, catūhi saṅgahavatthūhi saṅgāhako[17], piyavāditāya sakhilo, maṭṭavacanatāya[18] saṇhavāco, ettha etthake[19] guṇarāsimhi ṭhito paralokaṁ gacchanto na bhāyatîti.

[1] Bd appatvā. [2] Bd -jāhi. [3] Bd cavitvā. [4] Bds add tassa, [5] all three MSS. -ti. [6] Ck -yatānaṁ, Bd -kāyanaṁ. [7] Bd kissa. [8] Ck adds nu. [9] Bd kiṁ ma-. [10] Cks nekā-, Bd aneka-. [11] Bd adds ca. [12] Bdf bahunna-. [13] Cks ta. [14] Cks -bhāgaratāya, Bs -bhāgatāyaṁ. [15] Ck -gi. [16] Bds caranti. [17] Ck -ga-, Cs -gā- corr. to -ga-. [18] Cs maṭṭha-. Bd maṭha-. [19] so all three MSS.

Tato rājadhītā[1] tassa vacanaṁ sutvā thutiṁ karontī[2] itaraṁ gātham āha:

15. Anusāsasi maṁ yakkha yathā mātā yathā pitā,
ulāravaṇṇa[3] pucchāmi: ko nu tvam asi subrahā ti. 51.

Tass' attho: yathā mātāpitaro puttake anusāsanti tathā maṁ anusāsasi, uḷāravaṇṇa[4] sobhaggappattarūpa[5] ko nu si tvan ti[6] accuggatasarīro[7] ti. 5

Tato B. itaraṁ gātham āha:

16. Udayo 'ham asmi kalyāṇi saṅgaratthā[8] idhâgato,
āmanta kho taṁ gacchāmi, mutto 'smi tava saṅgarā[9] ti. 52.

Tass' attho: kalyāṇadassane ahaṁ purimabhave tava sāmiko Udayo nāma Tāvatiṁsabhavane Sakko hutvā nibbatto, idhâgacchanto na kilesavasenâgato, taṁ vīmaṁsitvā[10] pana saṁgaraṁ[11] mocessamîti saṁgaratthāya[11] pubbe saṁgarassa[11] katattā āgato 'smi, idāni taṁ āmantevā gacchāmi, mutto 'smi tava saṁgarā[11] ti. 10

Rājadhītā assasitvā[12] „sāmi, tvaṁ Udayabhaddarājā" ti assudhārāya pavattamānāya[13] „ahaṁ tumhe[14] vinā vasituṁ na sakkomi, yathā tumhākaṁ santike vasāmi tathā maṁ anusāsathā" 'ti vatvā itaraṁ gātham āha: 15

17. Sace kho tvaṁ Udayo si[15] saṁgaratthā[16] idhâgato
anusāsa maṁ rājaputta yathâssu puna saṅgamo ti. 53. 20

Atha naṁ anusāsanto[17] catasso gāthā abhāsi:

18. Adhipatatī[18] vayo khaṇo tath' eva,
ṭhānaṁ n' atthi dhuvaṁ, cavanti sattā,
parijīyati addhuvaṁ sarīraṁ,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṁ. 54. 25

19. Kasiṇā[19] paṭhavī dhanassa pūrā
ekass' eva siyā anaññadheyyā,
tañ câpi jahāti avītarāgo,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṁ. 55.

---

[1] Bd adds taṁ. [2] all three MSS.- ti [3] Cs -aṁ. [4] Cs -aṁ. [5] Bs -paṁ [6] Bd asi. [7] Bd tvaṁ evaṁ. [8] Cks -rā. [9] Cs -ratthā, Bd saṁkarattā. [10] Bd adds ca. [11] Bd saṁka-. [12] Cks assā-, Bd assāsetvā. [13] Bd -dhārā - - mānā. [14] Bd -ehi. [15] Cks omit si. [16] Cs saṁgaratthā. Bd saṅgaraṭhā. [17] Bd adds mahāsatto. [18] all four MSS. -ti. [19] Cks kasiṇa.

20\. Mātā ca pitā ca[1] bhātaro ca
bhariyā yâpi[2] dhanena hoti kītā
te câpi jahanti aññamaññaṁ,
Udaye mā pamāda, carassu dhammaṁ. 56.

5 21. Kāyo parabhojanan ti ñatvā
saṁsāre sugatī ca[3] duggatī ca[3]
ittaravāso ti jāniyā,
Udaye mā pamāda, carassu dhamman ti. 57.

Tattha adhipatatîti ativiya patati sīghaṁ atikkamati, vayo ti paṭhamavayādi 10 tividho pi, khaṇo[4] tathevā[5] 'ti uppādaṭṭhitibhaṅgakhaṇo pi tath' eva adhipatati[6], ubhayenâpi[7] bhadde imesaṁ sattānaṁ āyusaṁkhāro nāma sīghasotanadī[8] viya anivattanto sīghaṁ atikkamatîti[9] dasseti, ṭhānaṁ natthîti uppannasaṁkhārā[10] abhijjitvā tiṭṭhantū 'ti patthanāya pi tesaṁ ṭhānaṁ nāma n' atthi, evaṁ ekaṁsen eva Buddhaṁ Bhagavantaṁ ādiṁ katvā sabbe pi sattā cavanti, dhuvaṁ 15 maraṇaṁ, addhuvaṁ jīvitan ti evaṁ maraṇasatiṁ bhāvehîti dīpeti, parijīyatîti idaṁ suvaṇṇavaṇṇaṁ sarīraṁ jīrat' eva, evaṁ jānāhi, māpamāda 'ti tasmā tvaṁ Udayabhadde mā pamādaṁ āpajji, appamattā hutvā dasakusalakammapathadhammaṁ carāhîti, kasiṇā ti sakalā, ekass' evā ti yadi ekass' eva rañño va tasmiṁ ekasmiṁ ñeva[12] anaññādhīnā[13] assa, taṁ câpi[14] jahāti avītarāgo ti taṇhāvasiko puggalo 20 ettakena pi yasena atitto maraṇakāle avītarāgo va taṁ vijahati, evaṁ taṇhāya apūraṇīyabhāvaṁ[15] jānāhîti dīpeti, te vâpîti mātā puttaṁ putto mātaraṁ pitā puttaṁ putto pitaraṁ bhātā bhaginiṁ bhaginī bhātaraṁ bhariyā sāmikaṁ sāmiko bhariyan ti ete aññamaññaṁ jahanti[16], nānā honti, evaṁ sattānaṁ vinābhāvaṁ jānāhîti dīpeti, parabhojanan ti vividhānaṁ kākādīnaṁ parasat- 25 tānaṁ bhojanaṁ, ittaravāso ti yā esā imasmiṁ saṁsāre manussabhūtā sugati[17] ca tiracchānabhūtā duggati[17] ca etaṁ ubhayam pi ittaravāso ti jānitvā mā pamāda, carassu dhammaṁ, imesaṁ sattānaṁ nānāṭhānato āgantvā ekaṭ ṭhāne samāgamo paritto, ime sattā appakam eva kālaṁ ekato vasanti, tasmā appamattā hohîti.

30 Evaṁ M. tassā ovādam adāsi. Sâpi tassa dhammakathāya pasīditvā thutiṁ karontī[18] osānagātham āha:

---

[1] Cks omit ca. [2] Bd cāpi, Bf bhariyāpi. [3] Bd -tiñca. [4] Bd si. [5] Cks omit vā. [6] Bd ati. [7] Cks udayenā ti. [8] Bd -sotā-. [9] Cks -mīti. [10] Bd -nā-. [11] Bd omits va, [12] Bd yeva. [13] Ck aṁñadhītā corr. to anaṁñadhītā, Bd avinā, Cs ataññevadhītā. [14] Cks vāpi, Bd tathāpi in the place of taṁ cāpi. [15] Cks āp- [16] Bd paja-. [17] Cks -tiyañ. [18] all three MSS. -ti.

58. Sādhu bhāsat' ayaṁ[1] yakkho: appaṁ maccāna jīvitaṁ,
kasirañ ca parittañ ca tañ ca dukkhena saṁyutaṁ,
sâhaṁ ekā pabbajissāmi hitvā Kāsiṁ Surundhanan ti. 58.

Tattha sādhū 'ti[2] appaṁ maccāna jīvitan ti bhāsamāno ayaṁ devarājā sādhu bhāsati, kiṁkāraṇā: idaṁ hi kasirañ ca dukkhaṁ assādarahitaṁ parittañ ca na bahukaṁ ittarakālaṁ, sace hi kasiram pi[3] samānaṁ dīghakālaṁ pavatteyya parittakam pi[4] samānaṁ sukhaṁ bhaveyya vaṭṭeyya[5], idaṁ pana kasirañ c' eva parittañ ca sakalena vaṭṭadukkhena[6] saṁyutaṁ[7] sannītaṁ[8], sāhan ti sā ahaṁ Surundhanan ti Surundhananagarañ ca Kāsiraṭṭhañ[9] ca chaḍḍetvā[10] ekikā pabbajissāmîti āha.

B. tassa ovādaṁ datvā sakaṭṭhānam eva gato. Sâpi punadivase amacce rajjaṁ paṭicchāpetvā attano[11] nagare yeva ramaṇīye uyyāne isipabbajjaṁ pabbajitvā dhammaṁ caritvā āyupariyosāne Tāvatiṁsabhavane B-assa pādaparicārikā hutvā nibbatti.

S. i. dhammadesanaṁ ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā rājadhītā Rāhulamātā ahosi, Sakko pana aham evā" 'ti. Udayajātakaṁ.

5. Pānīyajātaka.

Mitto mittassā 'ti. Idaṁ S. J. v. kilesaniggahaṁ ā. k. Ekasmiṁ hi samaye Sāvatthi-vāsino pañcasatā gihī sahāyakā Tathāgatassa dhammadesanaṁ sutvā pabbajitvā upasampannā antokoṭisanthāre vasantā aḍḍharattasamaye kāmavitakkaṁ vitakkesuṁ, sabbaṁ heṭṭhāvuttanayen' eva vitthāretabbaṁ. Bhagavato āṇattiyā panâyasmatā Ānandena bhikkhusaṁghe sannipatite S. paññattāsane nisīditvā anodissakaṁ katvā „kāmavitakkaṁ vitakkayitthā" 'ti avatvā sabbasaṅgāhikavasen' eva „bhikkhave kileso khuddako nāma n' atthi, bhikkhunā nāma uppannuppannā[12] kilesā niggahetabbā va[13], porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhe kilese niggahetvā paccekabodhiñāṇaṁ[14] pattā" ti vatvā a. ā.:

---

[1] Ck -sathayaṁ, Cs -satatiyaṁ, Bdf -satiyaṁ. [2] Bd adds bhadde. [3] Bd omits pi. [4] Bd adds ca. [5] Cks vaddheyya. [6] Cks vaddha-. [7] Bd -yuttaṁ. [8] Bd -nīhitaṁ. [9] Bd kāsikara-. [10] Cks chaḍḍhe-. [11] Bd anto. [12] Bd uppanna. [13] Bd omits va. [14] Bd -buddha-.

A. B. Br. r. k. Kāsiraṭṭhe ekasmiṁ gāmake dve sahāyakā[1] pānīyatumbāni ādāya khettaṁ gantvā ekamante ṭhapetvā khettaṁ koṭṭetvā[2] pipāsitakāle āgantvā pānīyaṁ pivanti. Tesu eko pānīyatthāya āgantvā attano pānīyaṁ
5 rakkhanto itarassa tumbato pivitvā sāyaṁ araññā nikkhamitvā nahāyitvā ṭhito „atthi nu kho me kāyadvārādīhi ajja kiñci pāpaṁ katan“ ti upadhārento thenetvā pānīyassa pītabhāvaṁ disvā[3] saṁvegappatto hutvā „ayaṁ taṇhā vaḍḍhamānā maṁ apāyesu khipissati, imaṁ kilesaṁ niggaṇhissāmîti“ pānīyassa
10 thenetvā pītabhāvaṁ ārammaṇaṁ katvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṁ nibbattetvā paṭiladdhañāṇaṁ[4] āvajjanto[5] aṭṭhāsi. Atha naṁ itaro nahāyitvā uṭṭhito „ehi samma gharaṁ gacchāmā“ 'ti āha. „Gaccha tvaṁ, mama gharena kiccaṁ n' atthi, paccekabuddhā nāma mayan“ ti. „Pacceka-
15 buddhā nāma tumhādisā[6] hontîti“. „Atha[7] kīdisā hontîti“. „Dvaṅgulakesā kāsāyavatthavasanā[8] Uttarahimavante Nandamūlakapabbhāre vasantîti“. So sīsaṁ parāmasi, taṁ khaṇaṁ yev' assa gihiliṅgaṁ antaradhāyi, surattadupaṭṭaṁ nivattham eva, vijjullatāya sadisaṁ kāyabandhanaṁ baddham eva,
20 alattakapāṭalavaṇṇaṁ[9] uttarāsaṅgacīvaraṁ ekaṁsakatam eva, meghavaṇṇaṁ paṁsukūlacīvaraṁ aṁse[10] ṭhapitam eva, bhamaravaṇṇo mattikāpatto[11] vāmaṁsakūṭe[12] laggito va ahosi, so ākāse ṭhatvā dhammaṁ desetvā uppatitvā Nandamūlakapabbhāre yeva otari. Aparo pi Kāsigāme[13] yeva kuṭumbiko
25 āpaṇe nisinno ekaṁ purisaṁ attano bhariyaṁ ādāya gacchantaṁ disvā taṁ uttamarūpadharaṁ itthiṁ indriyāni bhinditvā oloketvā puna cintesi: „ayaṁ me lobho vaḍḍhamāno apāyesu khipissatîti“ saṁviggamānaso vipassanaṁ vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṁ nibbattetvā ākāse ṭhito dhammaṁ desetvā

[1] Bd -yā. [2] Ck khothetvā, Cs koṭṭhetvā. [3] Bd adds so. [4] Bd -laddhaguṇaṁ. [5] Cks -jjento. [6] Bd has added na. [7] Bd adds naṁ. [8] Bd vatthaniva-. [9] Bd -pa-. [10] Bd aṁsakuṭe. [11] Bd -ka-. [12] Bd vāma aṁ-. [13] Bd kāsika gā-.

Nandamūlakapabbhāram eva gato. Kāsigāmavāsino[1] yeva dve pitāputtā ekato maggaṁ paṭipajjiṁsu, aṭavimukhe va[2] corā ṭhitā honti, te pitāputte labhitvā puttaṁ gahetvā „dhanaṁ āharitvā tava puttaṁ ganhā" 'ti pitaraṁ vissajjenti, dve bhātaro labhitvā kaniṭṭhaṁ gahetvā jeṭṭhaṁ vissajjenti, ācariyantevāsike labhitvā ācariyaṁ gahetvā antevāsikaṁ vissajjenti, antevāsiko sippalobhena dhanaṁ āharitvā ācariyaṁ ganhitvā gacchati. Atha te pitāputtā tattha corānaṁ ṭhitabhāvaṁ ñatvā „tvaṁ maṁ[3] 'pitā' ti mā vadi, aham pi taṁ[4] 'putto' ti na vakkhāmīti" katikaṁ katvā corehi gahitakāle „tumhe aññamaññaṁ kiṁ hothā" 'ti puṭṭhā „na kiñci homā" 'ti sampajānamusāvādaṁ kariṁsu. Tesu aṭavito nikkhamitvā sāyaṁ nahāyitvā[5] ṭhitesu putto attano sīlaṁ sodhento taṁ musāvādaṁ disvā „idaṁ pāpaṁ vaḍḍhamānaṁ maṁ apāyesu khipissati, imaṁ kilesaṁ niggaṇhissāmīti" vipassanam vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṁ nibbattetvā ākāse ṭhito pitu dhammaṁ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato. Kāsigāmake[6] yeva[7] pana eko gāmabhojako māghātaṁ kārāpesi, atha naṁ balikammakāle mahājano sannipatitvā āha: „sāmi mayaṁ migasūkarādayo māretvā yakkhānaṁ balikammaṁ karissāma, balikammakālo eso" ti. „Tumhākaṁ pubbekaraṇaniyāmen' eva karothā" 'ti. Manussā bahuṁ pāṇātipātam akaṁsu. So bahuṁ macchamaṁsaṁ disvā „ime manussā ettake pāṇe mārentā mam' ekassa[8] vacanena mārayiṁsū" 'ti kukkuccaṁ katvā vātapānaṁ nissāya ṭhitako va vipassanaṁ vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṁ nibbattetvā ākāse ṭhito[9] dhammaṁ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato. Aparo pi Kāsiraṭṭhe[10] yeva gāmabhojako majjavikkayaṁ vāretvā „sāmi, pubbe imasmiṁ kāle surāchaṇo[11] nāma hoti, kiṁ karomā" 'ti mahājanena vutte[12] "tumhākaṁ porāṇakaniyāmen'

---

[1] Bd aparo pi kāsikagā-. [2] Bd ca. [3] Cks mama. [4] Bd omits taṁ. [5] Bd -yitā. [6] Bd aparo pi kāsikagāme. [7] Bd adds ca. [8] Bd mamevekassa. [9] Bd adds va. [10] Bd kāsikara-. [11] Ck -chano, Cs -pāṇo. [12] Bd -o.

karothā" 'ti āha. Manussā chanaṁ katvā suraṁ pivitvā kalahaṁ karontā hatthapāde bhinditvā[1] sīsaṁ bhinditvā kaṇṇe chinditvā bahudaṇḍe bajjhiṁsu. Gāmabhojako te disvā cintesi: „mayi ananujānante[2] ime etaṁ dukkhaṁ na vindeyyun" ti so ettakena kukkuccaṁ katvā[3] vipassanaṁ vaḍḍhetvā paccekaboddhiñāṇaṁ nibbattetvā „appamattā hothā" 'ti ākāse ṭhatvā dhammaṁ desetvā Nandamūlakapabbhāram eva gato. Aparabhāge pañca paccekabuddhā bhikkhācāratthāya Bārāṇasidvāre otaritvā sunivatthā supārutā pāsādikehi[4] abhikkamādīhi piṇḍāya carantā rājadvāraṁ pāpuṇiṁsu. Rājā te disvā va pasannacitto rājanivesanaṁ pavesāpetvā[5] pāde dhovitvā gandhatelena makkhetvā paṇītena khādaniyena bhojaniyena parivisitvā ekamantaṁ nisīditvā „bhante tumhākaṁ paṭhamavaye pabbajjā sobhati, imasmiṁ vaye pabbajjantā kāmesu ādīnavaṁ passittha, kiṁ vo ārammaṇaṁ ahosîti" pucchi. Te tassa kathentā[6]

1\. Mitto mittassa pānīyaṁ adinnaṁ paribhuñjisaṁ[7],
tena pacchā vijigucchiṁ taṁ pāpaṁ pakatam mayā,
mā puna akaraṁ pāpaṁ tasmā pabbajito ahaṁ. 59.

2\. Paradārañ ca disvāna chando me udapajjatha[8],
tena pacchā vijigucchiṁ taṁ pāpaṁ pakatam mayā,
mā puna akaraṁ pāpaṁ tasmā pabbajito ahaṁ. 60.

3\. Pitaraṁ me mahārāja corā aganhuṁ kānane,
tes' āhaṁ pucchito jānaṁ aññathā naṁ viyākariṁ,
tena pacchā -pe-. 61.

4\. Pāṇātipātam akaruṁ somayāge upaṭṭhite,
tes' āhaṁ samanuññāsiṁ,
tena pacchā vijigucchiṁ -pe-. 62.

5\. Surāmerayamadhukā ye janā paṭham' āsu no
bahunnaṁ te anatthāya majjapānam akappayuṁ,

---

[1] Bd bhañjitvā. [2] Cks anu-. [3] Bd adds vātapānaṁ nissāya ṭhitako va. [4] Cs pu-. [5] Bd -setvā. [6] Bd adds gāthamāhaṁsu. [7] Cks -jiyaṁ, Bdf -jissaṁ. [8] Bdsf upapajj-.

tes' āhaṁ samanuññāsiṁ,
tena pacchā vijigucchiṁ taṁ pāpaṁ pakatam mayā,
mā puna akaraṁ pāpaṁ tasmā pabbajito ahan ti 63.
imā[1] paṭipāṭiyā pañca gāthā abhāsiṁsu.

Rājâpi ekamekassa vyākaraṇaṁ sutvā „bhante ayaṁ pabbajjā tumhākam eva anucchavikā" ti thutiṁ akāsi.

Tattha mitto mittassā 'ti 'mahārāja ahaṁ ekassa mitto hutvā tassa mittassa santakaṁ pānīyaṁ iminā nāma niyāmena paribhuñjiṁ, tasmā ti yasmā puthujjanā nāma pāpaṁ[4] karonti tasmā aham pi, mā puna akaraṁ pāpan ti taṁ pāpaṁ ārammaṇaṁ katvā pabbajito 'mhîti, chando ti mahārāja iminā nāma niyāmena mama paradāraṁ disvā kāme chando uppajji, agaṇ hun ti gaṇhiṁsu[2], jānan ti tesaṁ corānaṁ ahaṁ[4] kin te ayaṁ[5] hotîti pucchite[6] jānanto yeva na kiñci hotîti aññathā vyākāsi, somayāge ti navachande uṭṭhite somayāgaṁ nāma yakkhabaliṁ[7] kariṁsu, tasmiṁ upaṭṭhite, samanuññāsin ti samanuñño āsiṁ, surāmerayamadhukā ti piṭṭhasurādiṁ surañ ca pupphāsavādimerayañ ca pakkamadhu[8] viya madhuraṁ maññamānā, ye janā paṭhamāsuno ti ye no[9] gāme janā[10] paṭhamaṁ evarūpā āsuṁ ahesuṁ, bahunnaṁ te ti te ekadivasaṁ ekasmiṁ chaṇe[11] patte bahunnaṁ anatthāya majjapānaṁ kappayiṁsu[12]

Rājā tesaṁ dhammaṁ sutvā pasannacitto cīvarasāṭake ca bhesajjāni ca datvā paccekabuddhe uyyojesi. Te pi tassa anumodanaṁ katvā tatth' eva agamaṁsu. Tato paṭṭhāya rājā vatthukāmesu viratto anapekho[13] hutvā nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā itthiyo anālapitvā[14] anoloketvā virattacitto uṭṭhāya sirigabbhaṁ pavisitvā nisinno setabhittiyaṁ kasiṇaparikammaṁ katvā jhānaṁ nibbattesi. So jhānappatto kāme[15] garahanto

6. Dhi-r-atthu subahū kāme duggandhe bahukaṇṭake
ye aham[16] patisevanto na labhiṁ tādisaṁ sukhan ti 64.
gātham āha.

Tattha bahukaṇṭake ti bahupaccāmitte, ye han[17] ti ye[18] ahaṁ, ayam eva vā pāṭho, tādisan ti etādisaṁ kilesarahitajhānasukhaṁ.

---

[1] Bd paccekabuddhā imā. [2] Bd pāpakammaṁ. [3] Bd ag-. [4] Bd ayaṁ. [5] Bd omits ayaṁ. [6] Bd -to. [7] Bd yakkhaṁ-. [8] Bd -uṁ. [9] Cks yo no, Bd ye janā. [10] Cks gāmajanā. [11] Cks -ṇo. [12] Bd ak-. [13] Bd -pekkho. [14] Cks -petvā. [15] Cks -maṁ. [16] Bd yomāhaṁ, Bf yo ayaṁ. [17] Cs ye ahan, Bd yo māhan. [18] Bd yo.

Ath' assa aggamahesī "ayaṁ rājā paccekabuddhānaṁ dhammakathaṁ sutvā ukkaṇṭhitarūpo[1] amhehi saddhiṁ akathetvā[2] sirigabbhaṁ paviṭṭho, pariganhissāmi tāva nan" ti cintetvā sirigabbhadvāraṁ gantvā dvāre ṭhitā rañño kāme 5 garahantassa udānaṁ sutvā „mahārāja, tvaṁ kāme garahasi, kāmasukhasadisaṁ nāma sukhaṁ n' atthîti" kāme[3] vaṇṇentī[4] itaraṁ gātham āha:

7. Mahassādā[5] sukhā kāmā, n' atthi kāmaparaṁ[6] sukhaṁ,
ye kāme patisevanti saggan te upapajjare ti. 65.

10 Tattha mahassādā ti mahārāja ete kāmā nāma mahāssādā, ito uttariṁ aññaṁ sukhaṁ n' atthi, kāmasevino hi apāye anupagamma sagge nibbattantîti attho.

Taṁ sutvā B. tassā „nassa vasali, kiṁ kathesi, kāmesu[7] sukhaṁ nāma kuto[8], vipariṇāmadukkhā hi[9] ete" ti garahanto 15 sesagathā abhāsi:

8. Appassādā dukkhā kāmā, n' atthi kāmaparaṁ[10] dukhaṁ,
ye kāme patisevanti nirayan te upapajjare. 66.

9. Asi[11] yathā sunisito nettiṁso va supāyiko[12]
sattîva urasî khitto[13] — kāmā dukkhatarā[14] tato. 67.

20 10. Aṅgārānaṁ va jalitaṁ kāsuṁ sādhikaporisaṁ[15]
phālaṁ va divasaṁtattaṁ — kāmā dukkhatarā tato. 68.

11. Visaṁ yathā halāhalaṁ telam ukkaṭṭhitaṁ[16] yathā
tambalohavilīnaṁ va — kāmā dukkhatarā tato ti. 69.

Tattha nettiṁso ti nikkaruṇo, idam pi ekassa khaggassa nāmaṁ, duk-25 khatarā[17] ti evaṁ jalitaṅgārakāsuṁ vā divasantattaṁ phālaṁ vā paṭicca yaṁ dukkhaṁ uppajjati tato pi kāmā yeva dukkhatarā ti attho, anantaragāthāya: yathā etāni visādīni dukkhāvahanato dukkhāni evaṁ kāmâpi dukkhā, taṁ pana kāmadukkhaṁ itarehi dukkhehi dukkhataran ti attho.

[1] Bd adds ahosi. [2] Bd adds va. [3] Cks -maṁ. [4] all three MSS. -ti. [5] Bd mahāssā-. [6] Bdf kāmā-. [7] Cks -me. [8] Bd adds atthi. [9] Bd omits hi. [10] Bd kāmā-. [11] Ck āsiṁ, Cs āsi. [12] Bd -yito. [13] Bd -ā [14] Ck -raṁ, Cs -ran. [15] Bd vātikapodisaṁ, Bf sākhitaporisaṁ. [16] so Cks; Bdf telaṁ pakkudhitaṁ. [17] Cks -ran.

Evaṁ M. deviyā dhammaṁ desetvā amacce sannipātetvā „bho amaccā tumhe rajjaṁ paṭipajjatha[1], ahaṁ pabbajissāmîti“ vatvā mahājanassa rodantassa paridevantassa[2] uṭṭhāya ākāse ṭhatvā ovādaṁ datvā anilapathen' eva Uttarahimavantaṁ gantvā ramaṇīye padese assamaṁ māpetvā isipabbajjaṁ pabbajitvā āyupariyosāne Brahmaloka-parāyano ahosi. 5

S. i. d. ā. „bhikkhave, kileso khuddako nāma[3] n' atthi, appamattako pi paṇḍitena niggahetabbo yevā“ 'ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne pañcasatā bhikkhū arahatte patiṭṭhahiṁsu): „Tadā paccekabuddhā parinibbāyiṁsu, devī Rāhulamātā ahosi, rājā pana aham evā“ 'ti. Pānīyajātakaṁ. 10

6. Yuvañjayajātaka.

Mittāmaccaparibbūḷhan ti. Idaṁ S. J. v. mahābhinikkhamanaṁ ā. k. Ekadivasaṁ hi dhammasabhāyaṁ sannipatitā[4] bhikkhū „āvuso sace Dasabalo agāraṁ ajjhāvasissa[5] sakalacakkavāḷagabbhe cakkavattirājā abhavissa[6] sattaratanasamannāgato catuiddhīhi[7] samiddho parosahassaputtaparivāro, so evarūpaṁ siriviibhavaṁ pahāya kāmesu dosaṁ disvā aḍḍharattasamaye Channasahāyo[8] Kanthakam[9] āruyha nikkhamitvā Anomanadītīre[10] pabbajitvā chavassāni dukkarakārikaṁ katvā sammāsambodhiṁ patto“ ti Satthu guṇakathaṁ kathayiṁsu. S. āgantvā "kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva Tathāgato[11] mahābhinikkhamanaṁ nikkhanto, pubbe pi dvādasayojanike Bārāṇasinagare rajjaṁ pahāya nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.: 15 20 25

A. Rammanagare Sabbadatto nāma rājā ahosi. Ayaṁ hi Bārāṇasī Udayajātake Surundhananagaraṁ nāma jātaṁ[12] Cullasutasomajātake Sudassanaṁ nāma Soṇanandajātake[13] Brahmavaddhanaṁ[14] nāma Khaṇḍahālajātake Puppha-

[1] Bd paticchhatha. [2] Bd -sseva. [3] Bd nāma khuddako. [4] Bd repeats san-. [5] Bd -vassissaṁ. [6] Bd -vissaṁ. [7] Bd -iddhi. [8] Bd chanda-. [9] Bd kaṇtha-. [10] Bd -mā-. [11] Bd tathā- idāneva. [12] Bd -tā [13] Cks sona-. [14] Cks -nī.

vatī nāma[1], imasmiṁ pana Yuvañjayajātake Rammanagaraṁ nāma ahosi, evam assā[2] kadāci kadāci nāmaṁ parivattati[3]. Tattha[4] Sabbadattaraññо puttasahassaṁ ahosi. Yuvañjayassa[5] nāma jeṭṭhaputtassa uparajjaṁ adāsi. So[6] ekadivasaṁ pāto va rathavaram āruyha mahantena sirivibhavena uyyānakīḷaṁ gacchanto rukkhaggatiṇaggasākhaggamakkaṭakasuttajālādīsu muttājālākāre nalagge ussāvabinduṁ disvā „samma sārathi kin nām' etan“ ti pucchitvā „etaṁ[7] deva himasamaye patanaussāvabindū[8] nāmā“ 'ti sutvā divasabhāgaṁ uyyāne kīḷitvā sāyaṇhakāle paccāgacchanto[9] te adisvā „samma sārathi, kahaṁ te[10] ussāvabindū, na te idāni passāmîti“ pucchi. „Deva te suriye uggacchante sabbe va[11] chijjitvā[12] paṭhaviyaṁ pavisantîti[13]“. Taṁ[14] sutvā saṁvegappatto hutvā „imesaṁ sattānaṁ jīvitasaṁkhārâpi tiṇagge ussāvabindusadisā, mayā vyādhijarāmaraṇehi apīḷiten' eva mātāpitaro āpucchitvā pabbajituṁ vaṭṭatîti“ ussāvabindum eva ārammaṇaṁ katvā āditte[15] viya tayo bhave passanto attano gehaṁ agantvā[16] alaṁkatapaṭiyattāya vinicchayasālāya nisinnassa pitu santikam eva gantvā pitaraṁ vanditvā ekamantaṁ ṭhito pabbajjaṁ yācanto

1. Mittāmaccε paribbūḷhaṁ ahaṁ vande rathesabhaṁ,
pabbajissaṁ mahārāja[17], taṁ devo anumaññatū 'ti 70.

paṭhamaṁ gātham āha[18].

Tattha paribbūḷhan ti parivāritaṁ, taṁ devo ti[19] mama pabbajjaṁ devo anujānātū 'ti attho.

Atha naṁ rājā vārento[20] dutiyaṁ gātham āha:

2. Sace te ūnaṁ kāmehi ahaṁ paripūrayāmi te
yo taṁ hiṁsati vāremi, mā pabbaji[21] Yuvañjayā 'ti 71.

---

1 Bd adds saṅkhabrahmaṇajātake molini nāma. 2 Cks assa. 3 Bd -vattīti. 4 Cs ttha. 5 Bd yudhañ- throughout. 6 Bd adds divase divase mahādānaṁ pavattesi evaṁ gacchante kāle bodhisatto. 7 Bd ete. 8 Bd -nakaṁus-, Cs -nahimabhindū. 9 Cks pacchā-. 10 Bd ete. 11 Bd omits va. 12 Bd bhijjitvā. 13 Bd patantīti. 14 Cks omit taṁ. 15 Bd -o. 16 Cks gantvā. 17 Bk -jissa ma-. Bd -jissāmahaṁ rāja, Bf -jisso. 18 Cks omit p. g. āha. 19 Bd adds taṁ. 20 Bd nivā-. 21 Cks -jji, Bd -aja, Bf -jja.

Taṁ sutvā kumāro tatiyaṁ gātham āha:

3\. Na m' atthi ūnaṁ kāmehi, hiṁsitā me na vijjati,
dīpañ ca kātum icchāmi yaṁ jarā[1] nâbhikīratîti. 72.

Tattha dīpañcā 'ti tāta n' eva mayhaṁ kāmehi ūnaṁ atthi na maṁ hiṁsitā[2] koci vijjati, ahaṁ pana paralokagamanāya attano patiṭṭhaṁ kātuṁ icchāmîti, kīdisaṁ[3]: yaṁ jarā nâbhikīrati[4] na viddhaṁseti tam ahaṁ kātum icchāmi, amatamahānibbānaṁ gavesissāmi, na me kāmehi attho, anujāna maṁ mahārājā 'ti vadati. Iti punappuna kumāro pabbajjaṁ yāci. rājā mā pabbajā 'ti våresi[5]

Taṁ atthaṁ āvikaronto S. upaḍḍhagātham āha:

4.a Putto vā pitaraṁ yāce pitā vā puttam orasan ti.

Tattha vākāro sampiṇḍanattho, idaṁ vuttaṁ hoti: evaṁ bhikkhave putto ca pitaraṁ yācati pitā ca orasaṁ puttaṁ yācatîti.

Sesaṁ upaḍḍhagāthaṁ rājā āha:

4.b Negamo[6] yācate tāta: mā pabbaja Yuvañjayā 'ti. 73.

Tass' attho: ayaṁ te tāta nigamavāsī mahājano yācati, nagarajano pi: mā tvaṁ pabbajîti[7].

Kumāro puna pi

5\. Mā maṁ deva nivāresi pabbajantaṁ rathesabha,
mâhaṁ kāmehi sammatto jarāya vasam anvagū[8] ti 74.

imaṁ[9] gātham āha.

Tattha vasamantagū[8] ti mâhaṁ[10] kāmehi sammatto pamatto jarāya vasagāmī[11] nāma homi, vaṭṭadukkhaṁ pana khepetvā yathā sabbaññūtañāṇapaṭivijjhanako[12] homi tathā maṁ olokehîti adhippāyo.

Evaṁ vutte rājā appaṭibhāno[13] ahosi, mātā pan' assa „putto te devi pitaraṁ pabbajjaṁ anujānāpetîti" sutvā "kiṁ tumhe kathethā" 'ti nirussāsena[14] mukhena sovaṇṇasivikāya[15] nisīditvā sīghaṁ vinicchayaṭṭhānaṁ gantvā yācamānā chaṭṭhaṁ gātham āha:

6\. Ahaṁ taṁ tāta yācāmi, ahaṁ putta nivāraye,
ciran taṁ daṭṭhum icchāmi, mā pabbaji[16] Yuvañjayā 'ti. 75.

[1] Bd janā. [2] Bd hiṁsanto. [3] Cks -sā. [4] Bd -tīti yaṁ dipaṁ jarā nābhikirati. [5] Cks -eti. [6] Ck tegāmo. [7] Bd -jāti. [8] Cks antagū. [9] Bd pañcamaṁ. [10] Bd mā ahaṁ. [11] all three MSS. -mi [12] Cks -ṇaṁ pa-. [13] Bd -ṇo. [14] Cks nira-. [15] Bd su-. [16] Bdf -jja.

Taṁ sutvā kumāro sattamaṁ gātham āha:

7. Ussāvo va tiṇaggamhi suriyass' uggamanam pati
evam āyu manussānaṁ, mā maṁ amma nivāraye ti. 76.

Tass' attho: amma yathā tiṇagge ussāvabindu suriyass' uggamanam[1] pati
5 ṭhātuṁ asakkoti[2] paṭhaviṁ patati evaṁ imesañ ca[3] sattānaṁ jīvitaṁ parittaṁ
tāvakālikaṁ aciraṭṭhitikaṁ, evarūpe lokasannivāse[4] kathaṁ su[5] tvaṁ ciraṁ maṁ
passissasi, mā maṁ nivārehîti.

Evaṁ vutte pi sā punappuna yāci yeva. Tato M. pitaraṁ
āmantetvā aṭṭhamaṁ gātham āha:

10 8. Taramānā imaṁ yānaṁ āropentu rathesabha,
mā me mātā tarantassa antarāyakarā ahū ti. 77.

Tass' attho: tāta rathesabha imaṁ mama[6] mātaraṁ taramānā purisā
sovaṇṇasivikāyānaṁ[7] āropentu. mā me jātijarāvyādhimaraṇakantāraṁ tarantassa
atikkamantassa mātā antarāyakarā ahū ti.

15 Rājā puttassa vacanaṁ sutvā „gaccha bhadde tava sivikāya
nisīditvā Rativaddhanapāsādaṁ yeva abhirūhā“ 'ti āha. Sā
tassa vacanaṁ sutvā ṭhātuṁ asakkontī[8] nārīgaṇaparivutā
gantvā pāsādaṁ āruyha „kā[9] nu kho puttassa[10] pavattîti“
vinicchayadvāraṁ olokentī[8] aṭṭhāsi. B. pi mātu gatakāle
20 puna pitaraṁ yāci. Rājā taṁ paṭibāhituṁ asakkonto „tena
hi tāta tava manaṁ matthakaṁ pāpehi, pabbajāhîti[11]“
anujāni[12]. Anuññātakāle B-assa kaniṭṭho Yudhiṭṭhilakumāro
nāma pitaraṁ vanditvā „tāta mayham pi[13] pabbajjaṁ anujānāthā“
'ti anujānāpesi. Ubho pi bhātaro pitaraṁ vanditvā kāme
25 pahāya mahājanaparivutā[14] vinicchayato nikkhamiṁsu. Devī[15]
M-aṁ oloketvā „mama putte pabbajite Rammanagaraṁ tucchaṁ
bhavissatîti“ paridevamānā gāthadvayam[16] āha:

9. Abhidhāvatha, bhaddan te, suññaṁ hessati Rammakaṁ[17],
Yuvañjayo anuññāto Sabbadattena rājinā. 78.

---

[1] Bd -yassa ug-. [2] Bd na sak-. [3] Bd -saṁ, omitting ca. [4] Ck -so, Cs -so corr. to -se. [5] Bd omits su. [6] Cks omit mama. [7] Bd su-. [8] all three MSS. -ti. [9] Cks ko. [10] Cks omit pu-. [11] all three MSS. -jjābîti. Bd adds rājā. [12] Bd adds rājā. [13] Bd -haṁ, omitting pi. [14] Cks -to. [15] Bd adds pi. [16] Cs Bd gāthā-. [17] Cks -ko, Bd -ṇaṁ.

10. Y' āhu seṭṭho sahassassa yuvā kañcanasannibho
so 'yaṁ kumāro pabbajito kāsāyavasano balîti[1]. 79.

Tattha abhidhāvathā 'ti parivāretvā ṭhitanāriyo sabbā vegena dhāvathā 'ti āṇāpeti, bhaddante ti etaṁ gantvā bhaddaṁ tava hotū 'ti vadatha[2], Rammakan[3] ti Rammanagaraṁ sandhāyâha, yāhu seṭṭho ti yo[4] rañño puttasahassassa seṭṭho ahosi so[5], pabbajito ti pabbajjāya gacchantaṁ sandhāy' evam āha.

B. pi na tāva pabbajati, so hi mātāpitaro vanditvā kaniṭṭhaṁ[6] Yudhiṭṭhilakumāraṁ gahetvā nagarā nikkhamma mahājanaṁ nivattetvā ubho pi[7] Himavantaṁ pavisitvā manoramaṭṭhāne[8] assamapadaṁ katvā isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññaṁ nibbattetvā vanamūlaphalādīhi yāvajīvaṁ yāpentā[9] Brahmaloka-parāyanā ahesuṁ.

Tam atthaṁ osāne abhisambuddhagāthā[10] dīpeti:

11. Ubho kumārā pabbajitā Yuvañjayo ca Yudhiṭṭhilo
pahāya mātāpitaro saṅgaṁ chetvāna maccuno ti. 80.

Tattha maccuno ti Mārassa, idaṁ vuttaṁ hoti: bhikkhave Yuvañjayo Yudhiṭṭhilo ti[11] te ubho pi kumārā mātāpitaro pahāya Mārassa santakaṁ rāgadosamohasaṅgaṁ bhinditvā[12] pabbajitā ti.

S. i. d. ā.[13] „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Tathāgato rajjaṁ chaḍḍetvā[14] pabbajito yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ, Yudhiṭṭhilakumāro Ānando[15], Yuvañjayo aham evā“ 'ti. Yuvañjayajātakaṁ[16]

7. Dasarathajātaka.

Idaṁ S. J. v. ekaṁ matapitikaṁ[17] kuṭumbikaṁ ā. k. So hi pitari kālakate sokābhibhūto sabbakiccāni pahāya sokānuvattako[18] ahosi. S. paccūsasamaye lokaṁ olokento tassa sotāpattiphalūpanissayaṁ disvā punadivase Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā katabhattakicco bhikkhū uyyojetvā ekaṁ pacchāsama-

[1] Cks balo ti. [2] Bd -ti. [3] Cks -ko, Bd -kaṁ. [4] Cks omit yo. [5] Cks omit so. [6] Cks -ṭṭha. [7] Bd adds bhātaro. [8] Bd -ramme ṭhāne. [9] Bd -etvā. [10] Bd -thāya. [11] Bd ca. [12] Bd chin-. [13] Bd adds saccāni pākāsetvā. [14] Cks chaḍḍhe-. [15] Bd adds ahosi. 7. Cfr. The Dasaratha-Jātaka by V. Fausbøll 1871. [16] Bd yudhañ- throughout. [17] Cks -pītikaṁ, Bd -pitaraṁ. [18] Bd adds va.

naṁ gahetvā tassa gehaṁ gantvā vanditvā nisinnaṁ madhuravacanena ālapanto "socasi upāsakā" 'ti vatvā „āma bhante pitusoko maṁ bādhatîti" vutte „upāsaka porāṇakapaṇḍitā aṭṭha[1] lokadhamme tatvato[2] jānantā pitari kālakate appamattakam pi sokaṁ na kariṁsū" 'ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Dasaratha-mahārājā nāma agatigamanaṁ pahāya dhammena rajjaṁ kāresi. Tassa[3] soḷasannaṁ itthisahassānaṁ jeṭṭhikā[4] aggamahesī dve putte ekañ ca dhītaraṁ vijāyi, jeṭṭhaputto Rāmapaṇḍito nāma ahosi, dutiyo Lakkhaṇakumāro nāma, dhītā Sītā devī nāma. Aparabhāge aggamahesī kālam akāsi. Rājā tassā kālakatāya ciraṁ[5] sokavasaṁ gantvā amaccehi saññāpito tassā kattabbaparihāraṁ katvā aññaṁ aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi. Sā rañño piyā ahosi manāpā. Sâpi aparabhāge gabbhaṁ gaṇhitvā laddhagabbhaparihārā puttaṁ vijāyi, Bharatakumāro ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. Rājā puttasinehena „bhadde, varaṁ te dammi, gaṇhāhîti" āha. Sā gahitakaṁ katvā ṭhapetvā kumārassa sattavassakāle rājānaṁ upasaṁkamitvā „deva, tumhehi mayhaṁ puttasssa varo dinno, idāni 'ssa naṁ[6] dethā" 'ti āha. "Gaṇha bhadde" ti. „Deva puttassa me rajjaṁ dethā" 'ti. Rājā accharaṁ paharitvā „nassa vasali, mayhaṁ dve puttā aggikkhandhā viya jalanti, te mārāpetvā tava puttassa rajjaṁ yācasîti" tajjesi. Sā bhītā sirigabbhaṁ pavisitvā aññesu[7] divasesu rājānaṁ punappuna rajjam eva yāci. Rājā tassā taṁ varaṁ adatvā va cintesi: „mātugāmo nāma akataññū mittadūbhī[8], ayaṁ me kūṭapaṇṇaṁ vā kūṭalañcaṁ vā katvā putte ghātāpeyyā[9]" 'ti so putte pakkosāpetvā tam atthaṁ ārocetvā: „tāta tumhākaṁ idha vasantānaṁ antarāyo pi bhaveyya, tumhe sāmantarajjaṁ vā araññaṁ vā gantvā mama dhūmakāle āgantvā kulasantakaṁ rajjaṁ gaṇheyyāthā[10]" 'ti vatvā puna nemittake[11] pakkosāpetvā attano āyuparicchedaṁ pucchitvā „aññāni dvādasa

[1] Bd aṭhavidhe. [2] Bd tatthato. [3] Cs tatthassa. [4] Cks jeṭṭhakā. [5] Bd cirataraṁ. [6] Bd varaṁ. [7] Bd adds pi. [8] Cks -bhi, Bd -dubbhi. [9] Cks -yyasī. [10] Ck -yyathā, Cs gaṇhethā. [11] Bd ni-.

vassāni pavattissatîti[1]" sutvā „tāta ito dvādasavassaccayena āgantvā chattaṁ ussāpeyyāthā[2]" 'ti āha. Te „sādhū" 'ti vatvā pitaraṁ vanditvā rodantā pāsādā otariṁsu. Sītā devī „aham pi bhātikehi saddhiṁ gamissāmîti" pitaraṁ vanditvā rodantī[3] nikkhami. Te tayo pi mahājanaparivārā[4] nikkhamitvā mahājanaṁ 5 nivattetvā anupubbena Himavantaṁ pavisitvā sampannodake sulabhaphalāphale padese assamaṁ māpetvā phalāphalena yāpentā vasiṁsu. Lakkhaṇapaṇḍito pana[5] Sītā ca Rāmapaṇḍitaṁ yācitvā „tumhe amhākaṁ pituṭṭhāne ṭhitā, tasmā assame yeva hotha, mayaṁ phalāphalaṁ āharitvā tumhe posessāmā" 'ti 10 paṭiññaṁ gaṇhiṁsu. Tato paṭṭhāya Rāmapaṇḍito tatth' eva hoti, itare[6] phalāphalaṁ[7] āharitvā taṁ paṭijaggiṁsu. Evaṁ tesaṁ phalāphalena yāpetvā vasantānaṁ Dasarathamahārājā puttasokena navame saṁvacchare kālam akāsi. Tassa sarīrakiccaṁ kāretvā devī attano puttassa Bharatakumārassa 15 „chattaṁ ussāpethā" 'ti āha. Amaccā pana „chattasāmikā araññe vasantîti" na adaṁsu[8]. Bharatakumāro „mama bhātaraṁ Rāmapaṇḍitaṁ araññā[10] ānetvā chattaṁ ussāpessāmîti" pañca rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā caturaṅginiyā senāya tassa vasanaṭṭhānaṁ patvā avidūre khandhāvāraṁ nivāsetvā[10] katipayehi[11] 20 amaccehi saddhiṁ Lakkhaṇapaṇḍitassa ca Sītāya ca araññaṁ gatakāle assamapadaṁ pavisitvā assamapadadvāre suṭṭhuṭhapitakañcanarūpakaṁ[12] viya Rāmapaṇḍitaṁ nirāsaṁkaṁ[13] sukhanisinnaṁ upasaṁkamitvā vanditvā ekamantaṁ ṭhito rañño pavattiṁ ārocetvā saddhiṁ amaccehi pādesu patitvā rodi. Rāmapaṇḍito 25 n' eva soci na rodi[14], indriyavikāramattam pi 'ssa nâhosi. Bharatassa pana roditvā nisinnakāle sāyaṇhasamaye itare dve phalāphalaṁ ādāya āgamiṁsu. Rāmapaṇḍito cintesi: „ime daharā, mayhaṁ viya pariggaṇhanapaññā etesaṁ n' atthi,

[1] so all three MSS. [2] Cks -yyathā. [3] all three MSS. -ti. [4] Bd adds nagarā. [5] Bd ca. [6] Cks -ro. [7] Cks -le. [8] Bd nād-. [9] Bd -ñato. [10] Cks nivāretvā. [11] Bd -pā-. [12] Bd omits suṭṭhu. [13] Ck nirāsakaṁ, Bd nirāsaṅkaṁ. [14] Bd paridevi.

sahasā 'pitā vo[1] mato' ti vutte sokaṁ dhāretuṁ[2] asakkontānaṁ hadayam pi tesaṁ phaleyya[3], upāyena te udakaṁ otāretvā etaṁ pavattiṁ sāvessāmîti". Atha nesaṁ purato ekaṁ udakaṭṭhānaṁ dassetvā „tumhe aticirena āgatā, idaṁ vo daṇḍakammaṁ hotu:
5 imaṁ udakaṁ otaritvā tiṭṭhathā" 'ti upaḍḍhagāthaṁ tāva āha:

1.[a] Etha Lakkhaṇa Sītā ca ubho otarathôdakan ti.

Tass' attho: etha Lakkhaṇa Sītā ca, āgacchantu[4], ubho pi otaratha imaṁ udakan ti.

Te ekavacanena otaritvā aṭṭhaṁsu. Atha nesaṁ taṁ
10 pavattiṁ ārocento sesaṁ upaḍḍhagātham āha:

1.[b] Evâyaṁ Bharato āha: rājā Dasaratho mato ti. 81.

Te pitu matasāsanaṁ sutvā va visaññā[5] ahesuṁ. Puna pi nesaṁ kathesi, puna visiññā[5] ahesun ti evaṁ yāvatatiyaṁ visaññitaṁ patte te amaccā ukkhipitvā udakā nīharitvā thale
15 nisīdāpetvā[6] laddhassāsesu tesu[7] sabbe aññamaññaṁ roditvā paridevitvā nisīdiṁsu. Tadā Bharatakumāro cintesi: „mayhaṁ bhātā Lakkhaṇakumāro bhaginī ca Sītā devī pitu[8] matasāsanaṁ sutvā va sokaṁ sandhāretuṁ na sakkonti, Rāmapaṇḍito pana na socati na paridevati, kin nu kho tassa[9] asocanakāraṇaṁ,
20 pucchissāmi nan" ti so taṁ pucchanto dutiyaṁ gātham āha:

2. Kena Rāma ppabhāvena[10] socitabbaṁ na socasi,
pitaraṁ kālakataṁ sutvā na taṁ pasahate[10] dukhan[11] ti. 82.

Tattha pabhāvenā 'ti ānubhāvena, na taṁ pasahate[12] ti evarūpaṁ dukkhaṁ kena kāraṇena taṁ na pīḷeti, kiṁ te asocanakāraṇaṁ, kathehi tāva
25 nan[13] ti.

Ath' assa Rāmapaṇḍito attano asocanakāraṇaṁ kathento[14]

3. Yaṁ na sakkā pāletuṁ[15] posena lapataṁ[16] bahuṁ
sa[17] kissa viññū medhāvī attānam upatāpaye. 83.

[1] Cks te. [2] Bd sandhā-. [3] Ck phā-. [4] so Cks; Bd -ta. [5] Bd -ñi. [6] Bd omits thale ni-. [7] Cks omit tesu. [8] Bd pitussa. [9] Cks cassa. [10] Bdf sabhāvena. [11] Bd pi sahate. [12] all three MSS. dukkhan. [13] Bd no. [14] Bd adds āha. [15] Bd nipā-, Bf nivā-. [16] Bf labataṁ, Cks lapitaṁ. [17] Bd taṁ.

4. Daharā ca hi vuddhā[1] ca ye bālā ye ca paṇḍitā
addhā c' eva daliddā ca sabbe maccuparāyanā. 84.
5. Phalānam iva pakkānaṁ niccaṁ papatanā[2] bhayaṁ
evaṁ jātānaṁ maccānaṁ niccaṁ maraṇato bhayaṁ. 85.
6. Sāyam eke na dissanti pāto diṭṭhā bahujjanā[3], 5
pāto eke na dissanti sāyaṁ diṭṭhā bahujjanā. 86.
7. Paridevayamāno ce kañcid[4] atthaṁ udabbahe
sammūḷho hiṁsam attānaṁ kayira[5] c' enaṁ[6] vicakkhaṇo. 87.
8. Kiso vivaṇṇo bhavati hiṁsam attānam attano,
na tena petā pālenti, niratthā paridevanā. 88. 10
9. Yathā saraṇam ādittam vārinā parinibbaye
evam pi dhīro sutavā medhavī paṇḍito naro
khippam uppatitaṁ sokaṁ vāto tūlaṁ va dhaṁsaye. 89.
10. Eko va macco acceti, eko va jāyate kule,
saññogaparamā tv-eva[7] sambhogā sabbapāṇinaṁ. 90. 15
11. Tasmā hi dhīrassa bahussutassa
sampassato lokam imaṁ parañ ca
aññāya dhammaṁ hadayaṁ manañ ca
sokā mahantâpi na tāpayanti. 91.
12. So 'haṁ[8] dassañ ca bhokkhañ ca[9] bharissāmi[10] ca ñātake, 20
sesaṁ sampālayissāmi, kiccam evaṁ[11] vijānato ti 92.
imāhi gāthāhi aniccataṁ pakāsesi.

Tattha pāletun ti rakkhituṁ, lapatan[12] ti lapantānaṁ, idaṁ vuttaṁ hoti: tāta Bharata yaṁ sattānaṁ jīvitaṁ[13] bahum pi vippalappantānaṁ[14] purisānaṁ ekenâpi[15] mā upacchijjīti na sakkā rakkhituṁ so dāni mādiso aṭṭha 25 lokadhamme tatvato[16] jānanto viññū medhāvī paṇḍito maraṇapariyosānajīvitesu[17] sattesu[18] kissa attānam upatāpaye, kiṁkāraṇā anupakārena[19] sokadukkhena attānaṁ santāpeyyā 'ti, daharā cā 'ti gāthā 'maccu nām' esa tāta Bharata n'

[1] Ck uddhā, Bdbuddhā. [2] Bf patanato, Cks papatato. [3] Bd bahūjanā. [4] Bdf ki-. [5] Cs Bf -rā. [6] Cs ve- corr. to ce-, Bd vedaṁ. [7] Cks -paramattheva. [8] Ck ahaṁ [9] Bd gottañca, Bf yasañca bhogañca. [10] Ck bhariyā, Cs bharisa, Bdsf bhariyāpi. [11] Bd etaṁ, Bf esaṁ. [12] Cks lapitaṁ. [13] Bd adds taṁ. [14] Bd vilap-. [15] Bd -napi. [16] Ck -āto, Bd tattato. [17] Cks -nejī- [18] Ck adds matesu. [19] Bd anupatāpayena.

eva suvaṇṇarūpakasadisānaṁ daharānaṁ khattiyakumārakādīnaṁ na vuddhippattānaṁ mahāyodhānaṁ na bālānaṁ puthujjanasattānaṁ na buddhādīnam paṇḍitānaṁ na cakkavattiādīnaṁ issarānaṁ na nirasanavasanānaṁ[1] daliddānaṁ[2] lajjati[3], sabbe p' ime sattā maccuparāyanā maraṇamukhe sambhaggā[4] bhavanti yeva' 'ti dassanatthaṁ vuttā[5], papatanā ti papatanato[6], idaṁ vuttaṁ hoti: yathā[7] tāta Bharata pakkānaṁ phalānaṁ pakkakālato paṭṭhāya idāni vaṇṭā chijjitvā patissanti idāni patissantīti patanato bhayaṁ[8] niccaṁ dhuvaṁ ekaṁsikam eva bhavati[9] evaṁ āsaṁkaniyabhāvato[10] evaṁjātānaṁ[11] maccānam pi ekaṁsikaṁ yeva maraṇato bhayaṁ[12], na h' atthi[13] so khaṇo vā layo vā[14] yattha tesaṁ maraṇaṁ na[15] āsaṁkitabbaṁ bhaveyyā 'ti, sāyan ti vikāle, iminā rattibhāge diṭṭhānaṁ divasabhāge[16] divasabhāge ca diṭṭhānaṁ rattibhāge adassanaṁ dīpeti, kañcidatthan[17] ti pitā me putto me ti ādīhi paridevayamāno ca[18] poso sammmūḷho attānaṁ hiṁsanto kilamanto appamattakam pi atthaṁ āhareyya, kayira cetaṁ[19] viccakkhaṇo ti[20] atha paṇḍito puriso[21] paridevaṁ kareyya, yasmā pana[22] paridevanto mataṁ vā ānetuṁ aññam vā tassa vaḍḍhiṁ kātuṁ na sakkoti tasmā niratthakattā paridevitassa paṇḍitā na paridevanti[23], attānam attano ti attano attabhāvaṁ sokaparidevadukkhena hiṁsanto, na tenā 'ti tena paridevena paralokaṁ gatā sattā na pālenti na yāpenti, niratthā ti tasmā tesaṁ matasattānaṁ ayaṁ paridevanā niratthakā, saraṇan ti nivāsagehaṁ, idaṁ vuttaṁ hoti: yathā paṇḍito puriso attano vasanāgāre āditte[24] muhuttaṁ pi vosānaṁ anāpajjitvā[25] ghaṭasatena ghaṭasahassena vārinā naṁ[26] nibbāpayat' eva evaṁ dhiro uppatitaṁ sokaṁ khippaṁ[27] nibbāpaye, tūlaṁ viya ca vāto yathā ṭhātuṁ[28] na sakkoti evaṁ dhaṁsaye viddhaṁsayeyyā[29] 'ti attho, eko va macco ti ettha tāta Bharata ime sattā kammassakā nāma, tathā hi ito paralokaṁ gacchanto satto eko va acceti[30] atikkamati, khattiyādikule jāyamāno pi eko va gantvā jāyati, tattha tattha pana ñātimittasaṁyogavasena ayaṁ me pitā ayaṁ[31] mātā ayaṁ[31] mitto ti saṁyogaparamā tv-eva sambhogā sabbapāṇinaṁ, paramatthena pana tīsu[32] bhavesu kammassakā ve te sattā ti attho[33], tasmā ti yasmā tesaṁ[34] sattānaṁ ñātimittasaṁyogaṁ[35] ñātimittaparibhogaṁ[36] ṭhapetvā ito paraṁ aññaṁ n' atthi tasmā sampassato[37] imañ ca parañ ca lokaṁ nānābhāvavinābhāvam eva sammā passato[38], aññāya dhamman ti aṭṭhavidhalokadhammaṁ jānitva, hadayaṁ

---

[1] Ck nirasavasa-, Bds nidhanānaṁ. [2] Bd daliddādīnaṁ. [3] Cks lajjā ti. [4] Cks saṁ-, Bd bhaggapalibhaggā. [5] Cks vuttaṁ. [6] Ck patanato. [7] Bd adds hi. [8] Bd tesaṁ. [9] Cks bhavanti, Bd bhayanti. [10] Bd anāsaṁkaniyato. [11] Bd evajā-. [12] Ck bhaye. [13] Bd natthi. [14] Cks add yā. [15] Bd omits na. [16] Cks omit di-, [17] Bd kiñcid-. [18] Bd -devamāno va. [19] Cs kayirā me taṁ, Bd kayira ve daṁ. [20] Cks omit ti. [21] Bd adds evaṁ. [22] Cs na. [23] Bd -tīti. [24] Cks -tto. [25] Ck pajjitvā, Cs pacchitvā corr. to āditte mahantaṁ pi vosānaṁ anāpajjitvā. [26] Bd omits naṁ. [27] Bd khippameva. [28] Bd saṇṭhituṁ. [29] Cs Bd -seyyā. [30] Ck accayeti. [31] Bd adds me. [32] Bd adds pi. [33] Cks omit attho. [34] Bd tasmā etesaṁ. [35] Ck -saṁvegaṁ. [36] Bd -gamattaṁ. [37] Bd adds ti. [38] Cks -anto.

manañ cā 'ti[1] idaṁ ubhayam pi cittass' eva nāmaṁ, idaṁ vuttaṁ hoti:

Lābho alābho ayaso yaso ca (vol. III, 98, cfr. Alwis, Sidath S. CVI.)
nindā pasaṁsā ca sukhañ ca dukkhaṁ,
ete aniccā 'manujesu dhammā,
mā soca, kiṁ socasi Poṭṭhapādā 'ti

imesaṁ aṭṭhannaṁ lokadhammānaṁ yena tena[2] cittena ñāyanti[3] (—?) tassa ca[4] aniccataṁ ñatvā ṭhitassa dhīrassa pitiputtamaraṇādivatthukâpi[5] mahantā[6] sokā hadayam na tāpayantîti[7], etaṁ vā aṭṭhavidhaṁ lokadhammaṁ ñatvā ṭhitassa hadayavatthuñ ca manañ ca mahantâpi sokā na tāpayantîti evam ettha[8] attho daṭṭhabbo, sohaṁ dassañca bhokkhañcā[9] 'ti gāthāya: tāta Bharata andhabālasattānaṁ viya mama rodanaṁ paridevanaṁ nāma nânucchavikaṁ[10], ahaṁ pana pitu accayena tassa ṭhāne ṭhatvā kapaṇādīnaṁ[11] dānaṁ ṭhānantarārahānaṁ ṭhānantaraṁ yasārahānaṁ yasaṁ dassāmîti, pitarā me paribhuttanayena issariyaṁ bhuñjissāmi, ñātake[12] posessāmi, avasesañ ca attano[13] parijanādikaṁ janaṁ pālayissāmi[14], dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṁ dhammikarakkhāvaraṇaguttiṁ karissāmîti, evaṁ hi vijānato paṇḍitapurisassa anurūpakiccan[15] ti attho.

Parisā imaṁ[16] Rāmapaṇḍitassa aniccatāpakāsaniṁ dhammadesanaṁ sutvā nissokā ahosi[17]. Tato Bharatakumāro Rāmapaṇḍitaṁ vanditvā „Bārāṇsirajjaṁ paṭicchathā" 'ti āha. „Tāta Lakkhaṇañ ca Sītadeviñ ca gahetvā gantvā rajjaṁ anusāsathā" 'ti. „Tumhe pana devā" 'ti. „Tāta, mama pitā 'dvādasavassaccayenâgantvā[18] rajjaṁ kareyyāsîti[19]' maṁ avoca, ahaṁ idān' eva gacchanto tassa vacanakaro nāma na homi[20], aññāni pana[21] tīṇi vassāni atikkamitvā āgamissāmîti". „Ettakaṁ kālam ko rajjaṁ kāressatîti". „Tumhe karothā" 'ti. „Na mayaṁ kāressāmā" 'ti. „Tena hi yāva mama āgamanā[21] imā pādukā kāressantîti" attano tiṇapādukā omuñcitvā adāsi. Te tayo pi janā pādukā gahetvā paṇḍitaṁ[23] vanditvā mahājanaparivutā Bārāṇasiṁ agamaṁsu. Tīṇi saṁvaccharāni pādukā rajjaṁ kāresuṁ. Amaccā tiṇapādukā rājapallaṁke ṭhapetvā aṭṭaṁ vinicchinanti, sace dubbinicchito hoti pādukā añña-

[1] Cks cāpi, Bd mananti. [2] Bd kenaci. [3] Bd paññāyanti. [4] Bd omits ca. [5] Bd -kā. [6] Cs Bd -tāpi. [7] Bd bhāsayantîti. [8] Bd pettha. [9] Bd dayañca gottañcā. [10] Bd na anu-. [11] Bd adds dānarahānaṁ. [12] Bd adds ca. [13] Bd anto. [14] Bd pālessāmi. [15] Bd -paṁki-. [16] Cks imā. [17] Bd ahesuṁ. [18] Bd -na āg-. [19] Bd kā-. [20] Bd nāhosi. [21] Bd pi. [22] Bd mamāgamanā. [23] Bd rāmapa-.

maññaṁ paṭihaññanti[1], tāya saññāya puna vinicchinanti, sammāvinicchitakāle pādukā nissaddā sannisīdanti. Paṇḍito[2] tiṇṇaṁ saṁvaccharānaṁ accayena araññā nikkhamitvā Bāraṇasinagaraṁ patvā uyyānaṁ pāvisi. Tassâgatabhāvaṁ[3] ñatvā
5 kumārā amaccaparivutā uyyānaṁ gantvā Sītaṁ aggamahesiṁ katvā ubhinnam pi abhisekaṁ kariṁsu[4]. Evaṁ abhisekappatto M. alaṁkatarathe ṭhatvā mahantena parivārena nagaraṁ pavisitvā padakkhiṇaṁ katvā Sucandakapāsādavarassa mahātalaṁ abhiruyha[5] tato paṭṭhāya soḷasa vassasahassāni[6] dhammena
10 rajjaṁ kāretvā[7] saggapadaṁ[8] pūresi.

13. Dasa vassasahassāni saṭṭhi vassasatāni ca
kambugīvo mahābāhu Rāmo rajjam akārayîti 93.

ayaṁ abhisambuddhagāthā tam atthaṁ dīpeti[9].

Tattha kambugīvo ti suvaṇṇaliṅgasadisagīvo[10], suvaṇṇaṁ hi kambun[11]
15 ti vuccati.

S. i. d. ā. j. s. (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale patiṭṭhahi[12]): „Tadā Dasarathamahārājā Suddhodanamahārājā ahosi, mātā Mahāmāyā, Sītā[13] Rāhulamātā, Bharato Ānando, Lakkhaṇo Sāriputto, parisā Buddhaparisā, Rāmapaṇḍito aham evā" 'ti. Da-
20 sarathajātakaṁ[14].

8. Saṁvarajātaka.

Jānanto no mahārājā 'ti. Idaṁ S. J. v. ekaṁ ossaṭṭhaviriyaṁ bhikkhuṁ ā. k. So kira Sāvatthivāsikulaputto Satthu dhammadesanaṁ sutvā pabbajitvā[15] ācariyupajjhāyavattaṁ pūrento
25 ubhayāni pātimokkhāni paguṇāni katvā paripuṇṇapañcavasso „kammaṭṭhānaṁ gahetvā araññe vasissāmîti" ācariyupajjhāye āpucchitvā Kosalaraṭṭhe ekaṁ paccantagāmaṁ gantvā tattha iriyāpathe pasannehi[16]

[1] Cks -ati. [2] Bd rāmapa-. [3] Bd tassa āgamanabhā-. [4] Bd akaṁsu. [5] Bd -ruhi. [6] Bd sodasa-. [7] Bd adds ayuhapariyosāne. [8] Bd saggapūraṁ. [9] Bd pakāseti. [10] Bd suvaṇṇā-, Ck -līhasagīvo, Cs -liṅgasadisigīvo. [11] Bd kambu. [12] Bd -patiṭhāsi. [13] Bd devīsītā. [14] Bd bharatarāmajā-. [15] Bd adds laddhupasampado. [16] Bds pasanna.

manussehi paṇṇasālaṁ katvā upaṭṭhiyamāno vassaṁ upagantvā yuñjanto ghaṭanto[1] vāyamanto accāraddhena viriyena temāsaṁ kammaṭṭhānaṁ bhāvetvā obhāsamattam pi uppādetuṁ asakkonto cintesi: „addhā-m-ahaṁ[2] Satthārā desitesu catūsu puggalesu padaparamo, kim me araññavasenā" 'ti Jetavanaṁ gantvā „Tathāgatassa rūpasiriṁ passanto madhuraṁ dhammadesanaṁ suṇanto vītināmessāmîti" so viriyaṁ ossajitvā[3] tato nikkhamanto anupubbena Jetavanaṁ gantvā ācariyupajjhāyehi c' eva sandiṭṭhasambhattehi ca āgamanakāraṇaṁ puṭṭho tam atthaṁ kathetvā tehi[4] „kasmā evam akāsîti" garahitvā Satthu santikaṁ netvā „kiṁ bhikkhave anicchamānaṁ bhikkhuṁ ānayitthā" 'ti vutte „ayaṁ bhante viriyaṁ ossajitvā[5] āgato" ti ārocite S. „saccaṁ kirā" 'ti pucchitvā „saccaṁ bhante[6]" ti vutte „kasmā bhikkhu viriyaṁ ossaji[6], imasmiṁ hi sāsane nibbiriyassa kusītapuggalassa aggaphalaṁ arahattaṁ nāma n' atthi, āraddhaviriyā c' imaṁ dhammaṁ ārādhenti, tvaṁ kho pana pubbe viriyavā ovādakkhamo ten' eva kāraṇena Bārāṇasiraññо puttasatassa sabbakaniṭṭho pi[8] hutvā[9] paṇḍitānaṁ ovāde ṭhatvā setacchattaṁ patto sîti" vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Saṁvarakumāro nāma puttasatassa kaniṭṭho ahosi. Rājā „ekekaṁ puttaṁ sikkhitabbayuttakaṁ[10] sikkhāpethā" 'ti ekekassa amaccassa adāsi. Saṁvarakumārassa ācariyo amacco Bodhisatto ahosi paṇḍito vyatto rājaputtassa pitiṭṭhāne[11] ṭhito. Amaccā sikkhitasikkhite rājaputte rañño dassesuṁ. Rājā tesaṁ janapadaṁ datvā uyyojesi. Saṁvarakumāro sabbasippe nipphattiṁ patvā Bodhisattaṁ pucchi: tāta[12] sace maṁ pitā janapadaṁ peseti kiṁ karomîti". „Tāta, tvaṁ janapade diyyamāne taṁ agahetvā 'deva aham sabbakaniṭṭho, mayi pi gate tumhākaṁ pādamūlaṁ tucchaṁ hessati[13], ahaṁ pādamūle yeva vasissāmîti' vadeyyāsîti". Ath' ekadivasaṁ Saṁvarakumāraṁ vanditvā ekamantaṁ ṭhitaṁ[14] rājā pucchi: „kiṁ tāta sippaṁ te niṭṭhitan" ti. „Āma devā" 'ti. „Tuyhaṁ janapadaṁ vārehîti[15]. „Deva tumhākaṁ pāda-

[1] Bd -ṭento [2] Bd addhā ahaṁ. [3] Cs -ajji- corr. to -aji-, Bd -ajji-. [4] so all three MSS. instead of kathesi? [5] Cs -ajji- corr. to -aji-, Bd -ajje-. [6] Bd saccan, omitting bhante. [7] Bd -ajji. [8] Bd omits pi. [9] Bd adds pi. [10] Bd adds sikkhaṁ. [11] Bd pati-. [12] Cks kiṁ tāta [13] Bd bhavissati. [14] Bd nisinnaṁ. [15] Bd demîti.

mūlaṁ tucchaṁ bhavissati, pādamūle yeva vasissāmîti[1]". Rājā tussitvā „sādhū" 'ti sampaṭicchi. Tato[2] paṭṭhāya rañño pādamūle yeva hutvā[3] Bodhisattaṁ pucchi: „tāta aññaṁ kiṁ karomîti". „Rājānaṁ ekaṁ purāṇauyyānaṁ[4] yācāhîti". So
5 „sādhū" 'ti uyyānaṁ yācitvā tattha jātakehi pupphaphalehi nagare issarajanaṁ saṁgaṇhitvā[5] puna „kiṁ karomîti" pucchi. „Tāta rājānaṁ āpucchitvā antonagare[6] bhattavetanaṁ tvaṁ eva dehîti". So tathā katvā antonagare kassaci kiñci ahāpetvā[7] bhattavetanaṁ datvā puna[8] Bodhisattaṁ pucchitvā rā-
10 jānaṁ viññāpetvā antonivesane dāsaporisānam p. assānam[9] pi balakāyassâpi vaṭṭaṁ[10] aparihāpetvā adāsi, tirojanapadehi[11] āgatānaṁ dūtānaṁ[12] nivesanaṭṭhānādīni vāṇijānaṁ suṁkāni[13] sabbakaraṇīyāni attanā va akāsi. Evaṁ so M-assa ovāde ṭhatvā sabbaṁ antojanañ ca bahijanañ ca nagare ca raṭṭha-
15 vāsino ca āgantuke ca ayapatten' eva[14] tena tena saṁgahavatthunā ābandhitvā saṁgaṇhi[15], sabbesaṁ piyo ahosi manāpo. Aparabhāge rājānaṁ maraṇamañcake[16] nipannaṁ amaccā pucchiṁsu: „deva tumhākaṁ accayena setacchattaṁ kassa dassāmā[17]" 'ti. „Tāta mama puttā sabbe pi setacchattassa
20 sāmino va[18], yo pana tumhākaṁ manaṁ gaṇhāti tass' eva dadeyyāthā[19]" 'ti. Te tasmiṁ kālakate[20] tassa sarīraparihāraṁ katvā sattame divase sannipatitvā „raññā 'yo tumhākaṁ manaṁ gaṇhāti tassa chattaṁ ussāpeyyāthā[21]' 'ti vuttaṁ, amhākañ ca ayaṁ Saṁvarakumāro manaṁ gaṇhātîti[22]" ñātakehi parivāri-
25 taṁ[23] tassa kañcanamālasetacchattaṁ[24] ussāpayiṁsu. Saṁvaramahārājā B-assa ovāde ṭhatvā dhammena rajjaṁ kāresi. Itare ekūnasatakumārā „pitā kira no kālakato, Saṁvarassa[25] kira

[1] Bd homīti. [2] Bd so tato. [3] Bd adds puna. [4] Bd -ṇuyyā-. [5] Bd -bi. [6] Bd attano na-. [7] Ck kañci āhā-. [8] Bd punappunaṁ-. [9] Bd hatthinaṁ. [10] Ck vaṭṭhaṁ, Bd vattaṁ. [11] Cks -dena. [12] Bd dūtādinaṁ. [13] Bd suṁkanti. [14] Cks ayapaṭṭaneva, Bd āyavattaneca. [15] Bd gaṇhi. [16] Bd -mañce. [17] Bd dammā. [18] Bd ca. [19] Bd deyyāthā, Cks dadeyyathā. [20] Bd tālaṁkate. [21] Cs -yyathā. [22] Ck gaṇhatīti. [23] Bd omits ñā- pari-. [24] Bd kuñcanamālaṁ-. [25] Bd -rakumārassa.

chattaṁ ussāpesuṁ, so sabbakaniṭṭho, tassa chattaṁ na pāpuṇāti, sabbajeṭṭhakassa chattaṁ ussāpessāmā“ 'ti sabbe va[1] ekato āgantvā „chattaṁ vā no detu yuddhaṁ vā“ ti Saṁvaramahārājassa paṇṇaṁ pesetvā nagaraṁ uparundhiṁsu. Rājā B-assa taṁ pavattiṁ ārocetvā „idāni kiṁ karomā“ ti pucchi. „Mahārāja, tava bhātīhi[2] saddhiṁ yujjhanakiccaṁ[3] n' atthi, tvaṁ pitu santakadhanaṁ[4] satakoṭṭhāse kāretvā ekūnasataṁ bhātīnaṁ[5] pesetvā 'imaṁ tumhākaṁ pitu santakaṁ koṭṭhāsaṁ gaṇhatha, nâhaṁ tumhehi saddhiṁ yujjhissāmîti[6]' sāsanaṁ pahiṇathā“ 'ti. So tathā akāsi. Ath' assa sabbajeṭṭhabhātiko Uposathakumāro nāma sese āmantetvā „tāta, rājānaṁ nāma abhibhavituṁ samattho nāma n' atthi, ayañ ca no kaniṭṭhabhātiko paṭisattu pi hutvā na tiṭṭhati, amhākaṁ pitu santakaṁ pesetvā 'nâhaṁ tumhehi saddhiṁ yujjhāmîti' pesesi, na kho pana mayaṁ sabbe[7] ekakkhaṇe chattaṁ ussāpessāma, ekass' eva chattaṁ ussāpessāma, ayam eva rājā hotu, etha taṁ passitvā rājakuṭumbaṁ[8] paṭicchāpetvā amhākaṁ janapadam eva gacchāmā“ 'ti āha[9]. Atha te sabbe pi kumārā nagaraṁ[10] vivarāpetvā paṭisattuno ahutvā nagaraṁ pavisiṁsu. Rājâpi tesaṁ amaccehi sakkāraṁ gāhāpetvā paṭimaggaṁ pesesi. Kumārā mahantena[11] parivārena pattikā va āgantvā rājanivesanaṁ abhirūhitvā Saṁvaramahārājassa nipaccākāraṁ dassetvā nīcāsane nisīdiṁsu. Saṁvaramahārājā setacchattassa heṭṭhā sīhāsane nisīdi, mahanto yaso mahantaṁ sirisobhaggaṁ ahosi, olokitolokitaṭṭhānaṁ kampati[12]. Uposathakumāro Saṁvaramahārājassa siribhavaṁ oloketvā „amhākaṁ pitā attano accayena Saṁvarakumārassa rājabhāvaṁ ñatvā maññe amhākaṁ janapade datvā imassa na adāsîti“ cintetvā tena saddhiṁ sallapanto tisso gāthā abhāsi:

[1] Bd pi. [2] Bd bhātikehi [3] Cks yuddhana-. [4] Bd santakaṁ-. [5] Bd bhātikānaṁ. [6] Bd yujjhāmîti. [7] Bd adds pi. [8] Cks -bā. [9] Cks āhaṁsu. [10] Bd -radvāraṁ. [11] Bd nātima-. [12] Bd kampi.

1. Jānanto no mahārāja tava sīlaṁ janādhipo
ime kumāre pūjento na taṁ kenaci maññatha. 94.
2. Tiṭṭhante no mahārāje ādu[1] deve divaṁ gate
ñātī taṁ samanumaññiṁsu sampassaṁ attham attano. 95.
5 3. Kena Saṁvara vattena sañjāte adhitiṭṭhasi[2],
kena taṁ nâtivattanti ñātisaṁghā samāgatā ti. 96.

Tattha jānanto no ti jānanto nu, janādhipo ti amhākaṁ pitā narindo, ime ti ime ekūnasate kumāre, Pālipotthakesu[3] pana aññe kumāre ti likhitaṁ[4], pūjento ti tena tena janapadena mānento, na taṁ kenacîti khuddakena[5]
10 pi kenaci janapadena taṁ pūjetabbaṁ na maññittha, ayaṁ nama accayena rājā bhavissatîti ñatvā va[6] maññe attano pādamūle vāsesîti[7], tiṭṭhante no ti tiṭṭhante nu, dharamāne yeva nū 'ti pucchati[8], ādu[9] deve ti udāhu amhākaṁ pitari deve divaṁ gate attano atthaṁ vaḍḍhiṁ passantā[10] saddhiṁ rājakārakehi negamajanapadehi ñātayo taṁ[11] rājā hotū 'ti samanumaññiṁsū[12] 'ti[13], vat-
15 tenā 'ti sīlācarena, sañjāte adhitiṭṭhasîti[14] samānajātike ekūnasatabhātaro[15] abhibhavitvā tiṭṭhasi, nātivattantîti[16] nâbhibhavanti.

Taṁ sutvā Saṁvaramahārājā attano guṇaṁ kathento cha gāthā abhāsi:

4. Na rājaputta usuyyāmi samaṇānaṁ mahesinaṁ,
20 sakkaccaṁ te namassāmi, pāde vandāmi tādinaṁ. 97.
5. Te maṁ dhammaguṇe yuttaṁ sussūsam anusuyyakaṁ
samaṇā anusāsanti[17] isī[18] dhammaguṇe ratā. 98.
6. Tes' ahaṁ vacanaṁ sutvā samaṇānaṁ mahesinaṁ
na kiñci[19] atimaññāmi, dhamme me nirato mano. 99.
5 7. Hatthārūhā[20] anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā[21]
tesu[22] na-ppaṭibandhāmi nibaddhaṁ[23] bhattavetanaṁ. 100.
8. Mahāmattā ca me atthi mantino paricārakā[24],
Bārāṇasiṁ voharanti bahumaṁsasurodakaṁ[25]. 101.

---

[1] C[s] āhu, Bd[f] adu. [2] Bd atitiṭhasi. [3] Bd pālipoṭha-. [4] Bd likkhi-. [5] Bd -nā. [6] Bd omits va. [7] C[ks] -tīti, Bd ṭhapesīti. [8] Bd pucchi. [9] C[s] ahu, Bd anu. [10] Bd -to. [11] C[ks] omit taṁ. [12] Bd samanuññiṁsu. [13] Bd omits ti. [14] Bd atitiṭh-. [15] Bd -re. [16] C[k] nādhi-, C[s] nādhivattanti. [17] C[ks] samanu-. [18] C[ks] isiṁ, Bd[f] isi. [19] so all four MSS. [20] C[ks] -rūhā, Bd[f] -rohā. [21] Bd[f] -rakā. [22] Bd[ef] tesaṁ. [23] Bd niviṭhaṁ, B[f] nimittaṁ. [24] C[s] Bd -ikā. [25] C[ks] B[f] bahuṁ, C[ks] maṁsaṁ.

9. Atho pi vāṇijā phītā nānāraṭṭhāto āgatā,
tesu me vihitā rakkhā, evaṁ jānāh'[1] Uposathā 'ti. 102.

Tattha na rājaputtā 'ti ahaṁ rājaputta kañci sattaṁ[2] ayaṁ nāma sampatti imassa mā hotū 'ti na usuyyāmi[3], tādinan ti tādilakkhaṇayuttānaṁ samitapāpatāya samaṇānaṁ mahantānaṁ sīlakkhandhādīnaṁ guṇānaṁ esitatāya mahesīnaṁ dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṁ pañcapatiṭṭhitena pāde vandāmi, dānaṁ dadanto dhammikañ ca nesaṁ rakkhāvaraṇaguttiṁ paccupaṭṭhapento sakkaccaṁ te namassāmi, manena sampiyāyanto va pūjemîti attho, te man ti te samaṇā[4] ayaṁ dhammakoṭṭhāse yuttapayutto sussūsaṁ anusuyyako[5] ti tatvato ñatvā maṁ dhammaguṇe yuttaṁ sussūsaṁ anusuyyakaṁ anusāsanti, idaṁ kuru idaṁ[6] mā karîti ovadantîti attho, tesāhan ti tesaṁ ahaṁ, hatthāruhā[7] ti hatthī[8] āruyha yujjhanayodhā, anīkaṭṭhā ti hatthānīkādīsu ṭhitā, rathikā ti rathayodhā, pattikārikā[9] ti pattino va[10], nibaddhan[11] ti yaṁ tehi sajjitaṁ[12] bhattañ ca vetanañ ca taṁ[13] na paṭibandhāmi, aparihāpetvā dadāmîti attho, mahāmattā ti bhātika mayhaṁ mahāpaññā mantesu kusalā mahāamaccā c' eva[14] avasesamantino ca paricārikā atthi, iminā idaṁ dasseti: tumhe mantasampanne paṇḍite ācariye na labhittha, amhākaṁ pana ācariyā paṇḍitā upāyakusalā, te no setacchattena[15] yojesuṁ, Bārāṇasin ti bhātika mama chattaṁ ussāpitakālato paṭṭhāya amhākaṁ rājā dhammiko anvaddhamāsaṁ devo vassati tena sassāni sampajjantîti[16] Bārāṇasiyaṁ bahuṁ khāditabbayuttakaṁ maṁsamacchaṁ[17] pātabbayuttakaṁ surodakañ ca[18] jātan ti[19], evaṁ raṭṭhavāsino bahumaṁsasurodakaṁ[20] katvā Bārāṇasiṁ voharanti, phītā[21] ti hatthiratanaassaratanamuttaratanādīni āharitvā nirupaddavā vohāraṁ karontā phītā samiddhā, evaṁ jānāhîti bhātika Uposatha ahaṁ imehi ettakehi kāraṇehi sabbakaniṭṭho pi[22] hutvā mama bhātike abhibhavitvā setacchattaṁ patto, evaṁ maṁ jānāhîti.

Ath' assa guṇaṁ sutvā Uposathakumāro dve gāthā abhāsi:

10. Dhammena kira ñātīnaṁ rajjaṁ kārehi Saṁvara
medhāvī paṇḍito câpi[23] atho pi ñātinaṁ hito. 103.

11. Taṁ taṁ ñātiparibbūḷhaṁ nānāratanamocitaṁ
amittā na-ppasahanti[24] Indaṁ va asurādhipo ti. 104.

[1] C^{ks} jānāhi. [2] C^{k} kaṁvisattaṁ, C^{s} kavisattaṁ, B^{d} kiñoi mattaṁ. [3] C^{ks} suyyāṁ. [4] B^{d} samaṇā maṁ. [5] B^{d} -kaṁ [6] C^{ks} imaṁ. [7] B^{d} -rohā. [8] all three MSS. -i. [9] B^{d} -rakā. [10] C^{k} B^{d} ca. [11] B^{d} niviṭhaṁ. [12] C^{k} addhitaṁ, C^{s} ajjitaṁ. [13] B^{d} ahaṁ taṁ. [14] C^{ks} te ca. [15] B^{d} -ni. [16] C^{ks} -jjatīti. [17] B^{d} macchamaṁsaṁ. [18] B^{d} -dakaṁ va, C^{s} -dakaṁ va corr. to - - ca? C^{k} ti. [19] C^{s} jānan ti. [20] C^{ks} bahuṁ-, B^{d} -maṁsaṁsurodakanti. [21] C^{k} titā, C^{s} jītāna. [22] B^{d} va. [23] C^{ks} cepi, B^{f} cāsi. [24] C^{k} -sayhanti.

Tattha dhammena kirā 'ti tāta Saṁvaramahārāja dhammena kira tvaṁ ekūnasatānaṁ ñātīnaṁ attano jeṭṭhabhātikānaṁ anubhāvaṁ abhibhavasi [1], ito paṭṭhāya ca [2] tvam eva rajjaṁ kārehi, tvaṁ hi [3] medhāvī c' eva paṇḍito ca ñātīnañ ca [4] hito ti attho, taṁ tan [5] ti taṁ [6] evaṁ vividhaguṇasampannaṁ taṁ. ñātiparibbūḷhan ti amhehi ekūnasatehi ñātakehi parivāritaṁ, nānā-
5 ratanamocitan ti nānāratanehi ocitaṁ sañcitaṁ bahuratanasañcayaṁ, asurādhipo ti yathā tāvatiṁsehi parivutaṁ Indaṁ asurarājā na tapati evaṁ amhehi ārakkhaṁ karontehi [7] parivāritaṁ tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe dvādasayojanikāya Bārāṇasiyā rajjaṁ kārentaṁ amittā na tapissantīti dīpeti.

Saṁvaramahārājā sabbesam pi bhātikānaṁ mahantaṁ ya-
10 saṁ adāsi. Te tassa santike māsaddhamāsaṁ [8] vasitvā „mahārāja, janapadesu coresu uṭṭhahantesu mayaṁ jānissāma, tvaṁ rajjasukhaṁ anubhavā" 'ti vatvā attano attano janapadaṁ gatā. Rājâpi B-assa ovāde ṭhatvā āyupariyosāne devanagaraṁ pūrento agamāsi.

15 S. i. d. ā. „bhikkhu evaṁ tvaṁ pubbe ovādakkhamo idāni kasmā viriyaṁ na akāsîti" vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā Saṁvaramahārājā ayaṁ bhikkhu ahosi, Uposathakumāro Sāriputto, sesabhātikā therānutherā, parisā Buddhaparisā, ovādadāyako amacco [9] aham evā" 'ti.
20 Saṁvarajātakaṁ.

9. Suppārakajātaka.

Ummujjanti nimujjantîti. Idaṁ S. J. v. paññāpāramiṁ ā. k. Ekadivasaṁ hi sāyaṇhasamaye Tathāgatassa dhammaṁ desetuṁ nikkhamanaṁ āgamayamānā bhikkhū dhammasabhāyaṁ nisīditvā „āvuso aho [10] S. mahāpañño puthupañño hāsupañño javana-
25 pañño tikkhapañño nibbedhikapañño tatra tatra upāyapaññāya samannāgato vipulāya paṭhavisamāya mahāsamuddo viya gambhīrāya ākāso viya vitthiṇṇāya [11], sakala-Jambudīpasmiṁ hi uṭṭhitapañño Dasabalaṁ atikkamitvā gantuṁ samattho nāma n' atthi. yathā mahāsamudde uṭṭhitaūmi [12] velaṁ nâtikkamati [13] velaṁ patvā [14] va bhijjati [13]

[1] Bd -bhāvi. [2] Bd omits ca. [3] Bd pi. [4] Bd va. [5] Bd taṁ taṁ, Cks omit taṁ. [6] Bd omits taṁ. [7] Cks -te. [8] Bd -ḍḍha-. [9] Bd adds pana. [10] Bd adds amhākaṁ. [11] Cks vitti-. [12] Bd uṭhitā-. [13] Bd -anti. [14] Bd pattā pattā.

evaṁ na koci paññāya Dasabalaṁ atikkamati Satthu pādamūlaṁ patvā[1] bhijjat' evā[2]" 'ti Dasabalassa mahāpaññāpāramiṁ vaṇṇesuṁ[3]. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva Tathāgato paññavā pubbe pi aparipakke[4] ñāṇe[5] paññavā va, andho hutvā mahāsamudde udakasaññāya 'imasmiṁ[6] samudde idaṁ nāma idam nāma ratanan' ti aññāsîti" vatvā a. ā.

A. Bharuraṭṭhe[7] B h a r u r ā j ā[7] nāma r. kāresi. Bharukacchaṁ[7] nāma paṭṭanagāmo[8] ahosi. Tadā Bo. Bharukacche[7] niyyāmajeṭṭhassa[9] putto hutvā nibbatti pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo. S u p p ā r a k a k u m ā r o[10] ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. So mahantena parivārena vaḍḍhanto soḷasavassakāle yeva niyyāmakasippe nipphattiṁ patvā aparabhāge pitu accayena niyyāmakajeṭṭhako hutvā[11] niyyāmakakammaṁ akāsi, paṇḍito ñāṇasampanno ahosi[12], tena ārūḷhanāvāya vyāpatti nāma n' atthi. Tassa aparabhāge loṇajalapahaṭāni[13] dve pi cakkhūni nassiṁsu. So tato paṭṭhāya niyyāmakajeṭṭhako hutvâpi[14] niyyāmakakammaṁ akatvā „rājānaṁ nissāya jīvissāmîti" rājānaṁ upasaṁkami. Atha naṁ rājā agghāpaniyakamme ṭhapesi. Tato paṭṭhāya rañño hatthiratanaṁ[15] assaratanaṁ[16] muttasāramaṇisārādīni agghāpeti[15]. Ath' ekadivasaṁ „rañño maṅgalahatthī bhavissatîti" kāḷapāsāṇakūṭavaṇṇaṁ ekaṁ vāraṇaṁ ānesuṁ. Taṁ disvā rājā „paṇḍitassa dassethā" 'ti āha. Atha naṁ tassa santikaṁ nayiṁsu. So hatthena tassa sarīraṁ parimadditvā „nâyaṁ maṅgalahatthī bhavituṁ anucchaviko, pacchāvāmanakadhātuko esa[17], etaṁ hi mātā vijāyamānā aṁsena[18] paṭicchituṁ nâsakkhi, tasmā bhūmiyaṁ patitvā pacchimapādehi vāmanakadhātuko jāto" ti āha. Hatthiṁ gahetvā āgate pucchiṁsu. Te „saccaṁ paṇḍito kathetîti" vadiṁsu. Taṁ kāra-

[1] Cd pattā pattā. [2] Bd bhijjantevā. [3] Bd vaṇṇentā nisīdisu. [4] Bd -kka. [5] Bd -ena [6] Bd repeats i-. [7] Bd garu. [8] Cks paddhana-. [9] Bd niyyāmakajeṭhakassa, Cs niyyāmajeṭṭhakassa. [10] Bd supā - throughout. [11] Bd -tvāpi. [12] Cks omit ahosi. [13] Cks loṇajalla-, Bd loṇakajalapahatāni. [14] Cks -tvā. [15] Bd -na [16] Bd -pesi. [17] Bd -eso [18] Bd aṅgena.

ṇam rājā sutvā tuṭṭho tassa aṭṭha kahāpaṇe dāpesi. Pun' ekadivasaṁ „rañño maṅgalasso[1] bhavissatîti" ekaṁ assaṁ ānayiṁsu. Tam pi rājā paṇḍitassa santikaṁ pesesi. So[2] hatthena parāmasitvā „ayaṁ maṅgalasso[1] bhavituṁ na yutto, 5 etassa hi jātadivase yeva mātā mari, tasmā mātu khīraṁ alabhanto na sammā vaḍḍhito" ti āha. Sâpi 'ssa kathā saccā va ahosi. Tam pi sutvā rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpaṇe[3] dāpesi. Ath' ekadivasaṁ[4] „maṅgalaratho bhavissatîti" rathaṁ āhariṁsu, tam pi rājā tassa santikaṁ pesesi. So taṁ[5] hat-10 thena parāmasitvā „ayaṁ ratho susirarukkhena kato, tasmā rañño nânucchaviko" ti āha. Sâpi 'ssa kathā saccā va ahosi. Rājā tam pi sutvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi. Ath' assa kambalaratanaṁ mahagghaṁ ānayiṁsu[6]. Tam pi tass' eva pesesi. So[2] hatthena parāmasitvā „imassa mūsikacchinnaṁ 15 ekaṁ[7] ṭhānaṁ atthîti" āha. Sodhentā taṁ disvā rañño ārocesuṁ. Rājā tussitvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi. So cintesi: „ayaṁ rājā evarūpāni pi[8] acchariyāni disvā aṭṭh' eva kahāpaṇe dāpesi, imassa dāyo nahāpitadāyo, nahāpitassa-jātako[9] bhavissati, kiṁ me evarūpena rājupaṭṭhānena, attano 20 vasanaṭṭhānam eva gamissāmîti" so Bharukacchapaṭṭanaṁ[10] eva paccāgami. Tasmiṁ tattha vasante vāṇijā nāvaṁ sajjetvā „kaṁ[11] niyyāmakaṁ karissāmā" 'ti mantentā[12] „Suppāraka-paṇḍitena ārūḷhanāvā na vyāpajjati, esa paṇḍito upāyakusalo, andho samāno pi Suppārakapaṇḍito va uttamo" ti taṁ upa-25 saṁkamitvā „niyyāmako no hohîti" vatvā „tāta[13], ahaṁ andho, kathaṁ niyyāmakakammaṁ karissāmîti" vutte „sāmi andhâpi tumhe yeva amhākaṁ uttamo" ti[14]. Punappuna yāciyamāno „sādhu tātā[15], tumhehi ārocitasaññāya niyyāmako bhavissāmîti"

[1] Bd -laasso. [2] Bd adds taṁ pi. [3] Bd atha k. yeva. [4] Bd adds rañño. [5] Bd taṁ pi. [6] Bd tassa mahagghakamalaratanaṁ āhariṁsu in the place of athassa--. [7] Bd -a. [8] Bd omits pi. [9] Bd jāti-. [10] Bd garu- corr. to bharu-. [11] Bd taṁ. [12] Cks -to, Bd -tetvā, Bs mantesuṁ. [13] Bd omits tāta. [14] so all three MSS., add āhaṁsu? [15] Bd -a.

tesaṁ nāvaṁ abhirūhi. Te nāvāya[1] mahāsamuddaṁ pakkhandiṁsu. Nāvā satta divasāni nirupaddavā agamāsi, tato akālavātaṁ[2] uppātitaṁ uppajji, nāvā cattāro māse pakatisamuddapiṭṭhe vicaritvā Khuramālasamuddaṁ nāma pattā, tattha macchā manussasamānasarīrā khuranāsā udake ummujjanimujjaṁ[3] karonti. Vāṇijā te disvā M-aṁ tassa samuddassa nāmaṁ pucchantā paṭhamaṁ gāthaṁ āhaṁsu:

1. Ummujjanti nimujjanti manussā khuranāsikā,
   Suppārakan taṁ pucchāma: samuddo katamo ayan ti. 105.

Evaṁ tehi puṭṭho M. attano niyyāmakasuttena saṁsandetvā dutiyaṁ gāthaṁ āha:

2. Bharukacchā[4] payātānaṁ vāṇijānaṁ dhanesinaṁ
   nāvāya vippanaṭṭhāya Khuramālîti vuccatîti. 106.

Tattha payātānan ti Bharukacchapaṭṭanā nikkhamitvā gacchantānaṁ, dhanesinan ti tumhākaṁ vāṇijānaṁ dhanaṁ pariyesantānaṁ, vippanaṭṭhāyā ti tātā[5] tumhākaṁ imāya videsaṁ pakkhantāya nāvāya kammakārakā[6] pakatisamuddaṁ atikkamitvā sampatto ayaṁ samuddo Khuramālîti vuccati, evaṁ etaṁ paṇḍitā kathentîti[7].

Tasmiṁ pana samudde vajiraṁ uppajjati[8]. M. „sac' āhaṁ 'ayaṁ vajirasamuddo' ti evaṁ etesaṁ kathessāmi lobhena bahuṁ[9] vajiraṁ gaṇhitvā nāvaṁ osīdāpessantîti[6]" tesaṁ anācikkhitvā va nāvaṁ laggāpetvā[10] upāyen' ekaṁ yottaṁ gahetvā macchagahaṇaniyāmena jālaṁ khipāpetvā vajirasāraṁ uddharitvā nāvāya[11] pakkhipitvā aññaṁ appagghabhaṇḍaṁ chaḍḍāpesi. Nāvā taṁ[12] samuddaṁ atikkamitvā parato[13] Aggimālaṁ nāma gatā. So pajjalitaaggikkhandho viya majjhantikasuriyo viya ca obhāsaṁ muñcanto[14] aṭṭhāsi. Vāṇijā

3. Yathā aggîva[15] suriyo va[16] samuddo patidissati,
   Suppārakan[17] taṁ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 107.

gāthāya[18] taṁ pucchiṁsu. M. pi tesaṁ anantaragāthāyā kathesi:

[1] Cks nāvā. [2] Bd ākula-. [3] Bd -nimmujjaṁ. [4] Bd garu-. [5] Cs Bd -a. [6] so all three MSS. instead of -kānaṁ? [7] Bd kathenti. [8] Bd ussannaṁ hoti in the place of up-. [9] Bd -u. [10] Bd ola- [11] Bd -yaṁ. [12] Cks naṁ. [13] Bd purato. [14] Bd muccanto. [15] Bd aggī ca. [16] Bd ca. [17] Bd -kaṁ. [18] Bd adds vāṇijā.

4. Bharukacchā[1] payātānaṁ vāṇijānaṁ dhanesinaṁ
nāvāya vippanaṭṭhāya Aggimâlîti vuccatîti. 108.

Tasmiṁ pana samudde suvaṇṇaṁ ussannaṁ ahosi. M. purimanayen' eva tato pi suvaṇṇaṁ gāhāpetvā nāvāya pak-
5 khipi[2]. Nāvā tam pi samuddaṁ atikkamitvā khīraṁ viya dadhiṁ viya ca obhāsantaṁ Dadhimālaṁ[3] nāma samuddaṁ pāpuṇi Vāṇijā

5. Yathā dadhiṁ va khīraṁ va samuddo patidissati[4],
Suppārakan taṁ pucchāma[5]: samuddo katamo ayan ti 109.

10 gāthāya tassa nāmaṁ pucchiṁsu. M. anantaragāthāya ācikkhi:

6. Bharukacchā[6] payātānaṁ vāṇijānaṁ dhanesinaṁ
nāvāya vippanaṭṭhāya Dadhimālîti vuccatîti. 110.

Tasmiṁ pana samudde rajataṁ ussannaṁ[7]. So tam pi upāyena gāhāpetvā[8] nāvāya pakkhipāpesi. Nāvā tam pi sam-
15 uddaṁ atikkamitvā nīlakusatiṇaṁ viya sampannasassam iva ca obhāsamānaṁ Nīlavaṇṇakusamālaṁ[9] nāma sammuddaṁ pāpuṇi. Vāṇijā

7. Yathā kuso[10] va sasso[11] va samuddo patidissati,
Suppārakan taṁ pucchāma, samuddo katamo ayan ti 111.

20 gāthāya tassa pi nāmaṁ pucchiṁsu. So anantaragāthāya ācikkhi:

8. Bharukacchā[6] payātānaṁ vāṇijānaṁ dhanesinaṁ
nāvāya vippanaṭṭhāya Kusamālîti vuccatîti. 112.

Tasmiṁ pana samudde nīlamaṇiratanaṁ ussannaṁ ahosi.
25 So tam pi upāyena gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi. Nāvā tam pi samuddaṁ atikkamitvā naḷavanaṁ[12] viya ca veḷuvanaṁ viya ca khāyamānaṁ Naḷamālaṁ[13] nāma samuddaṁ pāpuṇi. Vaṇijā

---

[1] Bd garu-. [2] Bd pakkhipāpesi. [3] Bd -li. [4] Bd patibhāsati. [5] Cks -mi. [6] Bd garu- corr. to bharu-. [7] Cks uppannaṁ, Bd adds ahosi. [8] Cks gahetvā. [9] Bd nīlavaṇṇaṁkusamālā. [10] Ck -e. [11] Cks -e. [12] Cs nīla-, Bd naḷa-. [13] Ck -li, Cs naḷamālī, Bd naḷamālin.

9. Yathā nalo[1] va veḷuṁ[2] va samuddo patidassati,
Suppārakan taṁ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 113.
gāthāya tassa[3] pi nāmaṁ pucchiṁsu. M. anantarāgāthāya kathesi:

10. Bharukacchā payātānaṁ vāṇijānaṁ dhanesinaṁ
nāvāya vippanaṭṭhaya Nalamālîti[4] vuccatîti[5]. 114.

Tasmiṁ pana samudde vaṁsarāgaveḷuriyaṁ ussannaṁ[6]. So tam pi[7] gāhāpetvā nāvāya pakkhipāpesi.

Aparo nayo: nalo[8] ti vicchikanalo[8] kakkaṭakanalo[8] pi so rattavaṇṇo hoti, veḷū' 'ti[9] pavāḷass' etaṁ[10] nāmaṁ, so[11] samuddo pavāḷussanno rattobhāso ahosi, tasmā yathā nalo[12] va[13] veḷu[14] vā[15] ti pucchiṁsu. M. tato pavāḷaṁ gāhāpesi.

Vāṇijā Nalamāliṁ atikkamantā Vaḷabhāmukhasamuddaṁ[16] nāma passiṁsu, tattha udakaṁ kaḍḍhitvā kaḍḍhitvā[17] sabbatobhāgena uggacchati, tasmiṁ sabbatobhāgena uggatodakaṁ[18] sabbatobhāgena chinnataṭamahāsobbho[19] viya paññāyati, ūmiyā uggatāya ekato papātasadisaṁ hoti, bhayajanano saddo uppajjati sotāni bhindanto viya hadayaṁ phālento viya, taṁ[20] disvā vāṇijā bhītatasitā

11. Mahābhayo[21] bhiṁsanako samuddo suyyat' amānuso[22],
yathā sobbho papāto ca[23] samuddo patidissati,
Suppārakan taṁ pucchāma: samuddo katamo ayan ti 115.
gāthāya tassa nāmaṁ pucchiṁsu.

Tattha suyyatamānuso[24] ti suyyati amānuso mahāsamuddo[25].

12. Bharukacchā payātānaṁ -pe- Vaḷabhāmukhîti vuccatîti 116.
Bo. anantaragāthāya tassa nāmaṁ ācikkhitvā[27] „tātā[28] imaṁ

---

[1] Bds nalo. [2] Cs Bd velu [3] Bd -ā. [4] Bd naḷa-. [5] Cks -ati. [6] Bd masāragallave- ahosi, Cks vaṁsarāgaveluriyussannaṁ. [7] Bd adds upāyena. [8] Bd -ḷo. [9] Bd adds pana. [10] Bd evetaṁ. [11] Bd adds ca. [12] Ck Bd naḷo. [13] Bd ca. [14] Cks velo. [15] Bd cā. [16] Ck vala-, Cs vāla-, Bd balavā-. [17] Bd only one ka-. [18] Bd ugacchante udakaṁ. [19] Bd uchinda-. [20] Bd cataṁ, Ck naṁ. [21] Bdf mahabbh-. [22] Cs sūyyātimā- corr. to -tamā-. [23] Cs Bd va. [24] Bd suyyatimā-, Cs suyyāta-. [25] Ck adds ti; Bd has amānuso saddo mahāsatto. [26] Cs -mukhanti, Bd balavāmukhiti. [27] Ed adds tassa nāmaṁ ācikkhi evaṁ. [28] Bd tāta.

Vaḷabhāmukhaṁ[1] samuddaṁ pattā nivattituṁ samatthā nāvā nāma n' atthi, ayaṁ sampattanāvaṁ[2] nimujjāpetvā vināsaṁ pāpetîti" āha. Tañ ca nāvaṁ satta manussasatāni abhirūhiṁsu, te sabbe maraṇabhayabhītā ekappahāren' eva[3] Avīcimhi 5 paccamānā[4] sattā viya atikaruṇasaraṁ[5] muñciṁsu. M. „ṭhapetvā maṁ añño etesaṁ sotthibhāvaṁ kātuṁ samattho nāma n' atthi, saccakiriyāya tesaṁ sotthiṁ karissāmîti" cintetvā te āmantetvā „tātā[6] maṁ khippaṁ gandhodakena nahāpetvā ahatavatthāni[7] nivāsāpetvā puṇṇapātiṁ[8] sajjetvā nāvāya dhure 10 ṭhapethā" 'ti. Te vegena tathā kariṁsu. M. ubhohi hatthehi puṇṇapātiṁ[8] gahetvā nāvāya dhure ṭhito saccakiriyaṁ karonto osānagātham āha:

18. Yato sarāmi attānaṁ yato patto 'smi viññutaṁ
nâbhijānāmi saṁcicca[9] ekapāṇam pi hiṁsitaṁ[10],
15 etena saccavajjena sotthiṁ nāvā nivattatū 'ti. 117.

Tattha yato ti yato paṭṭhāya ahaṁ attānaṁ sarāmi yato paṭṭhāya c' amhi viññūtaṁ patto ti attho, ekapāṇam pi hiṁsitan[11] ti etthantare saṁcicca ekaṁ kunthakipillakapāṇam pi vihiṁsitaṁ[12] nâbhijānāmi, desanāmattam ev' etaṁ, Bo. pana tiṇasalākam pi upādāya mayā parasantakaṁ na gahitapubbaṁ 20 lobhena[13] paradāraṁ na olokitapubbaṁ musā na bhāsitapubbaṁ[14] tiṇaggena[15] pi majjaṁ na pītapubban[16] ti evaṁ pañcasīlavasena[17] saccakiriyaṁ akāsi, katvā ca pana puṇṇapātiyā udakaṁ nāvāya dhure āsiñci[18]

Cattāro mase videsaṁ pakkhantā nāvā nivattitvā iddhimā viya iddhānubhāvena[19] ekadivasen' eva Bharukacchapaṭṭanaṁ[20] 25 agamāsi, gantvā ca pana thale pi aṭṭhūsabhamattaṁ ṭhānaṁ pakkhanditvā nāvikassa gharadvāre[21] aṭṭhāsi. M. tesaṁ vāṇijānaṁ suvaṇṇarajatamaṇippavāḷavajirāni bhājetvā adāsi, „etta-

---

[1] Cks valabhā-, Bd balavāmukha. [2] Cks sampatti-, Bs sampattā-. [3] Cks add atikaruṇaṁ. [4] Bd -na. [5] Bd atikāruññaṁ ravaṁ. [6] Bd -a. [7] Cs Bd āh-. [8] Bd suvaṇṇapā-. [9] Ck saṁvicca. [10] Bf pihisituṁ, Bd vihiṁsituṁ. [11] Bd -situn, Cks -sito. [12] Bd kundhakipillikaṁ pi pāṇaṁ hīsituṁ. [13] Bd lobhavasena. [14] Bd -bbā, Cs omits musā -- bbaṁ. [15] Bd -nā. [16] Bd pivita-. [17] Bd adds pana. [18] Bd abhisiñci. [19] Bd saccānu-. [20] Bd garu-. [21] Bd adds yeva.

kehi vo ratanehi alaṁ, mā puna samuddaṁ pavisitthā" 'ti ca[1] tesaṁ ovādaṁ datvā yāvajīvaṁ dānādīni puññāni katvā devapuraṁ pūresi.

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave pubbe pi Tathāgato mahāpañño yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā[2] parisā Buddhaparisā[3], Suppāraka- 5 paṇḍito pana aham evā" 'ti. Suppārakajātakaṁ. Ekādasanipātavaṇṇanā niṭṭhitā[4].

---

[1] Bd omits ca. [2] Bd adds sā. [3] Bd adds ahesuṁ. [4] Bd -jātakaṁ navamaṁ. Iti jātakaṭṭhakathāya navajātakapatimaṇḍitassa ekādasanipātass' atthavaṇṇanā niṭhitā. So (yo?) thero sārasaddena · dhammasadden' alaṅkito · jātakaṁ sodhitaṁ suṭhu · tenattherena yaṁ idaṁ ·· iminā puññakammena buddho hessaṁ anāgate · sivaṁ va neyyalokassa · pāpemi amataṁ padaṁ ·· nibbānapaccayo hotu ·· niṭhitaṁ ·· Sakkarāj 1150 etc.

XII. DVĀDASANIPĀTA.

1. Cullakuṇālajātaka.

Khuddānaṁ lahucittānan ti. Idaṁ jātakaṁ Kuṇālajātake āvibhavissati. Cullakuṇālajātakaṁ.

2. Bhaddasālajātaka.

5 Kā tvaṁ suddhehi vatthehîti. Idaṁ S. J. v. ñātatthacariyaṁ[1] ā. k. Sāvatthiyaṁ hi Anāthapiṇḍikassa nivesane pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ nibaddhabhojanaṁ[2] pavattati, tathā Visākhāya ca Kosalarañño ca. Tattha pana[3] kiñcāpi nānaggarasabhojanaṁ dīyati bhikkhūnam pan' ettha koci vissāsiko n' atthi, tasmā
10 bhikkhū rājanivesane na bhuñjanti, bhattaṁ gahetvā Anāthapiṇḍikassa vā Visākhāya vā aññesaṁ vā vissāsikānaṁ gharaṁ gantvā bhuñjanti. Rājā ekadivasaṁ „paṇṇākāraṁ āhaṭaṁ, bhikkhūnaṁ dethā" 'ti bhattaggaṁ pesetvā „bhattagge bhikkhū n' atthîti" vutte „kahaṁ
15 gatā" ti pucchitvā „attano vissāsikagehesu nisīditvā bhuñjantîti" sutvā bhuttapātarāso Satthu santikaṁ gantvā „bhante bhojanaṁ nāma kiṁparaman[4]" ti pucchi. „Vissāsaparamaṁ[5] mahārāja, kañjikamattaṁ[6] pi hi[7] vissāsikena dinnaṁ madhuraṁ hotîti". „Bhante kena pana saddhiṁ bhikkhūnaṁ vissāso hotîti". „Ñātīhi vā Sakyakulehi[8]
20 vā mahārājā" 'ti. Tato rājā cintesi: „ekaṁ Sakyadhītaraṁ ānetvā aggamahesiṁ karissāmîti, evaṁ mayā saddhiṁ bhikkhūnaṁ ñātiko[9]

2. Cfr. Dhammapada p. 211. [1] Bd ñātakattha-. [2] Ck -ddhaṁ-. [3] Bd adds rājā. [4] Bd sarasan. [5] Bd visāsikāya sarasaṁ. [6] Cs -kamahantaṁ. [7] Bd -rājā ti kiñci kiñcikamattaṁ, omitting pi hi. [8] Cks sekhaku-. [9] Bd -ta-.

viya vissāso[1] bhavissatîti[2]" so uṭṭhāyâsanā attano nivesanaṁ gantvā Kapilavatthuṁ dūtaṁ[3] pesesi: „dhītaraṁ kira[4] me detu, ahaṁ tumhehi saddhiṁ ñātibhāvaṁ icchāmîti". Sākiyā dūtavacanaṁ sutvā sannipatitvā mantayiṁsu[5]: „mayaṁ Kosalarañño āṇāpavattiṭṭhāne vasāma, sace dārikaṁ[6] na dassāma mahantaṁ veraṁ bhavissati, sace dassāma kulavaṁso no bhijjissati, kin nu kho kattabban[7]" ti. Atha ne Mahānāmo āha: „mā cintayittha, mama dhītā Vāsabhakhattiyā[8] nāma Nāgamuṇḍāya nāma dāsiyā kucchismiṁ nibbattā soḷasavassapadesikā[9] uttamarūpadharā sobhaggappattā pitivaṁsena khattiyajātikā, tam assa[10] „khattiyakaññā" ti[11] pesessāma". Sākiyā „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā dūte pakkosāpetvā „sādhu, dārikaṁ dassāma[12], idān' eva taṁ gahetvā gacchathā" 'ti āhaṁsu. Dūtā cintesuṁ: „ime Sakyā[13] nāma jātiṁ nissāya atimānino, 'sadisī no' ti vatvā asadisim pi[14] dadeyyuṁ, etehi saddhiṁ ekato bhuñjamānam eva gaṇhissāmā[15]" 'ti te evam āhaṁsu: „mayaṁ gahetvā gacchantā yā tumhehi saddhiṁ ekato bhuñjati taṁ gahetvā gamissāmā[16]" 'ti. Sākiyā[17] tesaṁ nivāsanaṭṭhānaṁ dāpetvā „kiṁ karissāma" 'ti cintayiṁsu. Mahānāmo āha: „tumhe mā cintayittha, ahaṁ upāyaṁ karissāmi, tumhe mama bhojanakāle Vāsabhakhattiyaṁ alaṁkaritvā ānetvā[18] mayā ekasmiṁ kabale gahitamatte 'deva, asuko rājā nāma paṇṇaṁ pahiṇi, imaṁ tāva sāsanaṁ suṇāthā' 'ti paṇṇaṁ dasseyyāthā[19]" 'ti. Te „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā tasmiṁ bhuñjamāne kumārikaṁ alaṁkariṁsu. Mahānāmo „dhītaraṁ me ānetha, mayā saddhiṁ bhuñjatū" 'ti āha[20]. Atha naṁ „alaṁkaritvā[21] tāvad evā" 'ti[22] thokaṁ papañcaṁ katvā ānayiṁsu. Sā „pitarā saddhiṁ bhuñjissāmā[23]" 'ti ekapātiyā[24] hatthaṁ otāresi. Mahānāmo tāya saddhiṁ ekaṁ[25] piṇḍaṁ gahetvā mukhe ṭhapesi, dutiyapiṇḍassa[26] hatthe pasāritamatte[27] „deva, asukaraññā nāma[28] paṇṇaṁ pahitaṁ, imaṁ tāva sāsanaṁ suṇāthā" 'ti paṇṇaṁ upanāmesuṁ. Mahānāmo „amma tvaṁ bhuñjā[29]" 'ti dakkhiṇa-

[1] Bd omits viya vissāso. [2] Bd -ssati. [3] Bd -te. [4] Bd omits ki-. [5] Bd cinta-. [6] Bd dhitaraṁ. [7] Bd kāta-. [8] Bd -ttisā. [9] Cks -vassikapadesikā, Bd -vassudesikā. [10] Bd vāsabha in the place of tamassa [11] Bd taṁ. [12] Bd dammhi. [13] Bd sākiyā. [14] Cks -sī. Bd atimāno tesaṁ dhāsi no dhitā adhāsīti vatvā dāsimpi. [15] Bd gaṇhāmā. [16] Bd taṁ gahessāmā. [17] Ck sākiyā corr. to sā mātiyā. [18] Bd ānetha. [19] Ck Bd -yyathā, Cs -yya corr. to -yyāthā. [20] Cks omit āha. [21] Cks -riyyati. [22] Bd eva, omitting ti. [23] Bd -mi. Cs -mi corr. to -mā [24] Ck -niyā, Cs -niyā corr. to -tiyā, Bd -tiyaṁ. [25] Bd -a. [26] Bd -ḍāya. [27] Bd -rite, omitting matte. [28] Bd -rañño, omitting nāma. [29] Bd -āhi.

hatthaṁ pātiyā yeva katvā vāmahatthena paṇṇaṁ[1] gahetvā paṇṇaṁ olokesi. Tassa taṁ[2] sāsanaṁ upadhārentass' eva itarā bhuñji. So tassā bhuttakāle hatthaṁ dhovitvā mukhaṁ vikkhālesi[3]. Dūtā[4] nicchayen' eva[5] „sā[6] etassa dhītā“ ti niṭṭhaṁ agamaṁsu[7], na[8] taṁ
5 antaraṁ jānituṁ sakkhiṁsu. Mahānāmo mahantena[9] parivārena dhītaraṁ[10] pesesi. Dūtâpi taṁ[11] Sāvatthiṁ[12] netvā „ayaṁ kumārikā jātisampannā Mahānāmassa dhītā“ ti vadiṁsu. Rājā tussitvā sakalanagaraṁ alaṁkārāpetvā taṁ ratanarāsimhi ṭhapetvā aggamahesiṭṭhāne abhisiñcāpesi. Sā rañño piyā ahosi manāpā[13]. Ath' assā nacirass'
10 eva gabbho patiṭṭhahi, rājā gabbhaparihāraṁ dāpesi[14], sā dasamāsaccayena suvaṇṇavaṇṇaṁ puttaṁ vijāyi. Ath' assa nāmagahaṇadivase rājā attano ayyakāya[15] santikaṁ pesesi: „Sakyarājadhītā Vāsabhakhattiyā puttaṁ vijāyi, kim assa nāmaṁ karontū[16]“ 'ti. Taṁ pana sāsanaṁ gahetvā gato amacco thokaṁ badhiradhātuko, so
15 gantvā rañño ayyakāya[17] ārocesi. Sā[18] taṁ sutvā „Vāsabhakhattiyā puttaṁ avijāyitvâpi sabbaṁ janaṁ abhibhavi[19], idāni pana ativiya rañño vallabhā bhavissatîti“ āha. Badhirāmacco[20] „vallabhā“ ti vacanaṁ dussutaṁ sutvā „viḍūḍabho[21]“ ti sallakkhetvā rājānaṁ upagantvā „deva kumārassa kira 'Viḍūḍabho' ti nāmaṁ karothā“ 'ti āha.
20 Rājā „porāṇakaṁ no kuladattikaṁ[22] nāmaṁ bhavissatîti“ cintetvā „Viḍūḍabho“ ti nāmam akāsi. Tato paṭṭhāya kumāro kumāraparihārena vaḍḍhanto sattavassikakāle aññesaṁ kumārānaṁ mātāmahakulato[23] hatthirūpakaassarūpakādīni[24] āhariyamānāni[25] disvā mātaraṁ pucchi: „amma, aññesaṁ mātāmahakulato[23] paṇṇākāro āhariyyati, mayhaṁ
25 koci kiñci na peseti[26], kiṁ tvaṁ nimmātāpitikā[27]“ ti. Atha naṁ sā[28] „tāta, tava[29] Sakyarājāno mātāmahā[30], dūre pana[31] vasanti, tena te kiñci na pesentîti“ vatvā vañcesi. Puna soḷasavassakāle[32] „amma mātāmahakulaṁ[33] passitukāmo 'mhîti[34]“. „Alaṁ tāta, kiṁ tattha bhavaṁ[35] karissatîti“ vāriyamāno pi punappunaṁ yāci. Ath' assa mātā „tena

[1] Bd omits pa-. [2] Bd tassatthaṁ. [3] Bd adds taṁ disvā. [4] Cs duta, Bd dukā [5] Ck niccayene. [6] Bd omits sā. [7] Bd niṭhamakaṁsu. [8] Bd adds te. [9] Bd adds sakkārena. [10] Bd adds rañño. [11] Bd naṁ. [12] Cks -iyaṁ, Bd -i. [13] Bd ma- ahosi. [14] Bd -ramadāsi. [15] Cs ayyi-, Bd -akassa. [16] Bd karomā. [17] Bd -kassa. [18] Bd so. [19] Bd -vati. [20] Bd -raam-. [21] Bd viḍaḍa- throughout. [22] Bd rājadatthiyaṁ in the place of no kula-. [23] Cks -hā-. [24] Bd -di [25] Bd -nādīni, Cks -mānā. [26] Bd -si. [27] Bd nimātānimitāsîti. [28] Bd mātā [29] Bd omits tava. [30] Bd pitāmahā nāma te. [31] Bd omits pana. [32] Bd -ssikakāle. [33] Ck -hā-, Bd pitāmahassa mahānāmassa kulaṁ. [34] Bd adds vatvā. [35] Bd tattha nto, Cks omit bhavaṁ.

hi gacchāhîti" sampaṭicchi. So pitu ārocetvā mahantena parivārena nikkhami. Vāsabhakhattiyā puretaraṁ paṇṇaṁ pesesi: „ahaṁ idha sukhaṁ vasāmi, sāmino mâssa kiñci antaraṁ[1] dassayiṁsū" 'ti. Sākiyā Viḍūḍabhassa āgamanaṁ ñatvā „vandituṁ na sakkā" ti[2] tassa daharadaharakumārake[3] janapadaṁ[4] pahiṇiṁsu. Kumāre Kapilavatthuṁ sampatte Sākiyā santhāgāre sannipatiṁsu. Kumāro santhāgāraṁ gantvā aṭṭhāsi. Atha naṁ „ayan te tāta mātāmaho[5], ayaṁ mātulo" ti vadiṁsu. So sabbe vandamāno vicari. So yāva piṭṭhiyā rujanappamāṇaṁ[6] vanditvā ekam pi attānaṁ vandantaṁ[7] adisvā „kin nu kho maṁ vandantā n' atthîti" pucchi. Sākiyā „tāta kaniṭṭhakumārā janapadaṁ gatā" ti vatvā[8] tassa mahantaṁ sakkāraṁ kariṁsu. So katipāhaṁ vasitvā mahantena parivārena nikkhami. Ath' ekā dāsī tena[9] santhāgāre nisinnaphalakaṁ „idaṁ Vāsabhakhattiyādāsiyā puttassa nisinnaphalakan" ti akkositvā khīrodakena dhovi. Eko puriso attano āvudhaṁ pamussitvā[10] nivatto taṁ gaṇhanto Viḍūḍabhakumārassa akkosanasaddaṁ sutvā taṁ antaraṁ pucchitvā[11] „Vāsabhakhattiyā dāsiyā kucchismiṁ Mahānāmasakkassa jātā[12]" ti ñatvā gantvā balakāyassa[13] kathesi. „Vāsabhakhattiyā kira dāsiya dhītā" ti mahākolāhalaṁ ahosi. Kumāro taṁ sutvā „ete tāva[14] mama nisinnaphalakaṁ khīrodakena dhovantu, ahaṁ pana rajje patiṭṭhitakāle etesaṁ galalohitaṁ gahetvā mama nisinnaphalakaṁ dhovissāmîti" cittaṁ ṭhapesi. Tasmiṁ Sāvatthiṁ[15] gate amaccā sabbaṁ pavattiṁ rañño ārocesuṁ. Rājā[16] „mayhaṁ dāsidhītaraṁ adaṁsū" 'ti Sākiyānaṁ kujjhitvā[17] Vāsabhakhattiyāya ca puttassa ca dinnaparihāraṁ[18] pacchinditvā[19] dāsadāsīhi laddhabbamattakam[20] eva dāpesi. Tato katipāhaccayena Satthā rājanivesanaṁ gantvā[21] nisīdi. Rājā āgantvā[22] vanditvā „bhante tumhākaṁ kira ñātakehi dāsidhītā mayhaṁ dinnā, ten' assā ahaṁ saputtāya[23] parihāraṁ acchinditvā dāsadāsīhi laddhabbamattakam[24] eva dāpesin" ti āha. Satthā „ayuttaṁ mahārāja Sāki-

[1] C^{ks} māssu-, B^d sāmino kiñci antara mā [2] B^d sakkonti. [3] B^d -re kumārike [4] B^d -de. [5] B^d pitāmahā. [6] B^d ruccamāno. [7] C^k -tā, B^d vandanaṁ. [8] B^d omits va-. [9] C^k te, B^d tene. [10] C^k pammu-, B^d pamusitvā. [11] vārena nikkhami - - - pucchitvā wanting in C^s. [12] B^d dhitā. [13] B^d phalaṁ, C^s phala yassa, yassa being crossed out. [14] C^k ettova. [15] C^{ks} -iyaṁ, B^d -i. [16] B^d adds sabbe. [17] B^d kucchitvā. [18] C^k dinnaṁ corr. to dinna [19] B^d acchi- [20] B^d laddhaṁpparihāramattaṁ. [21] B^d āg-. [22] B^d satthāraṁ in the place of āg-. [22] C^k tenassa āhaṁ supu-, C^s tassā āhaṁ supu- corr. to tenassā ahaṁ sapu-. [23] B^d laddhabbaparihāyamattam, C^k laddhabyamattakam.

yehi kataṁ, dadantehi nāma samajātikā dātabbā, assa[1] taṁ[2] pana mahārāja vadāmi[3]: Vāsabhakhattiyā rājadhītā[4] khattiyarañño[5] gehe abhisekaṁ labhi[6], Viḍūḍabho ti khattiyarājānam eva paṭicca jāto, 'mātigottaṁ[7] nāma kiṁ karissati, pitigottaṁ[8] eva pamāṇan' ti porā-
5 ṇakapaṇḍitā daḷidditthiyā kaṭṭhahārikāya[9] aggamahesiṭṭhānaṁ adaṁsu, tassā ca kucchismiṁ[10] jātakumāro dvādasayojanikāya Bārāṇasiyā[11] rajjaṁ patvā Kaṭṭhavāhanarājā nāma jāto" ti vatvā[12] Kaṭṭhahārijātakaṁ[13] kathesi. Rājā[14] dhammakathaṁ sutvā 'pitigottam' eva kira pamāṇan' ti tussitvā mātāputtānam pakatiparihāram eva dāpesi.
10 Rañño pana Bandhulo[15] nāma senāpati Mallikaṁ[16] nāma attano bhariyaṁ vaṁjhaṁ[17] „tava kulagharam eva gacchā[18]" 'ti Kusinārам eva pesesi. Sā[19] „Satthāraṁ disvā gacchissāmîti" Jetavanaṁ pavisitvā Tathāgataṁ vanditvā ekamante[20] ṭhitā „kahaṁ gacchasîti" ca puṭṭhā „sāmiko me bhante kulagharaṁ pesesîti" vatvā „kasmā" ti
15 vutte[21] „vaṁjhā aputtikā ti[22] bhante" ti vatvā Satthārā „yadi evaṁ gamanakiccaṁ n' atthi, nivattā[18]" ti vuttā[23] tuṭṭhā[24] Satthāraṁ vanditvā nivesanam eva[25] agamāsi[26], „kasmā nivattâsîti[27]" ca puṭṭhā Dasabalena nivattit' amhi sāmîti[28]" āha. Senāpati „diṭṭhaṁ bhavissati Tathāgatena kāraṇan" ti āha. Sā nacirass' eva gabbhaṁ
20 labhitvā[29] uppannadohaḷā „dohaḷo me uppanno" ti ārocesi. „Kiṁdohaḷo" ti. „Vesālinagare[30] gaṇarājakulānaṁ[31] abhisekamaṅgalapokkharaṇiṁ otaritvā nahātvā pānīyaṁ pātukām' amhi[32] sāmîti[33]". Senāpati „sādhū" 'ti vatvā sahassatthāmaṁ dhanuṁ gahetvā taṁ rathaṁ āropetvā Sāvatthito nikkhamitvā rathaṁ vāhento[8] Vesāliṁ[35] pāvisi.
25 Tasmiṁ ca kāle Kosalarañño[36] Bandhulasenāpatinā saddhiṁ ekācariyakule uggahitasippo Mahāli nāma Licchavi andho Licchavīnaṁ atthaṁ[37] dhammañ ca anusāsanto dvārasamīpe yeva vasati[38], so rathassa ummāre paṭighātaṁ[39] sutvā „Bandhulamallassa rathavāhana-

[1] Bd ayaṁ. [2] Bd omits taṁ. [3] Bd dāsi in the place of va-. [4] Cks khattiyarā-. [5] Bd -yassara-. [6] Bd -kampattā. [7] Bd mātu-. [8] Bd pitu-. [9] Bd -yampi. [10] Bd -imhi. [11] Ck -yaṁ. [12] Bd omits vatvā. [13] Cs -rikajā-, Bd kaṭhavāhanajā-, cfr. J. I, p. 133. [14] Bd adds satthu. [15] Bd bandhuphalo. [16] Ck Bd -kā. [17] Bd vajjhā, Cs vandhaṁ corr. to vaṁjhaṁ. [18] Bd -āhi. [19] Bd adds ca. [20] Bd -taṁ. [21] Bd -ā. [22] Bd omits ti. [23] Bd adds sā. [24] Bd adds hattā. [25] Bd adds puna. [26] Bd āg-. [27] Bd adds vuttā. [28] Bd omits sāmī. [29] Bd patila-. [30] Bd -liyāna-. [31] Ck narā-, Cs ganarā- corr. to gaṇarā-. Bd licchavirā-. [32] Bd pivitukāmāmhi. [33] Bd omits sāmī. [34] Bd pārento. [35] Cks -liyaṁ, Bd -li-. [36] Cks -ññā ca. [37] Bd -ñca. [38] Bd vasi. [39] Bd paṭighatanaṁ saddaṁ.

saddo[1], ajja Licchavīnaṁ bhayaṁ uppajjissatîti" āha. Pokkharaṇiyā anto ca bahi ca ārakkho balavā[2], upari lohajālaṁ patthaṭaṁ[3], sakuṇānam pi okāso n' atthi. Senāpati pana rathā otaritvā ārakkhike khaggena paharanto palāpetvā lohajālaṁ chinditvā antopokkharaṇiyaṁ[4] bhariyaṁ[5] nahāpetvā pāyetvā sayam pi nahātvā Mallikaṁ rathaṁ āropetvā nagarā nikkhamitvā āgatamaggen' eva pāyāsi. Ārakkhikā gantvā Licchavīnaṁ ārocesuṁ. Licchavirājāno[6] kujjhitvā pañcasatā pañca rathasatāni āruyha „Bandhulamallaṁ gaṇhissāmā" 'ti nikkhamiṁsu. Taṁ pavattiṁ Mahālissa ārocesuṁ. Mahāli „mā gamittha, so hi vo sabbe ghātessatîti" āha. Te pi „mayaṁ gamissāma yevā" 'ti vadiṁsu. „Tena hi cakkassa yāva nābhito paviṭṭhaṭṭhānaṁ[8] disvā nivatteyyātha, tato anivattantā purato asanisaddaṁ viya suṇissatha, tamhā[9] ṭhānā nivatteyyātha, tato anivattantā tumhākaṁ rathadhure[10] chiddaṁ passissatha[11], tamhā ṭhānā nivatteyyāth' eva[12], parato[13] mā gamitthā" 'ti. Te tassa vacanena anivattitvā[14] anubandhiṁsu yeva. Mallikā[15] disvā „rathā sāmi paññāyantîti" āha. „Tena[16] hi ekasseva rathassa[17] paññāyanakāle[18] āroceyyāsîti". Sā yadā sabbe eko viya hutvā paññāyiṁsu tadā „ekam eva sāmi rathasīsaṁ paññāyatîti" āha. Bandhulo „tena hi imā rasmiyo gaṇhā[19]" 'ti tassā rasmiyo datvā[20] rathe ṭhito[21] dhanuṁ āropesi. Rathacakkaṁ yāva nābhito paṭhaviṁ pāvisi, Licchavī[22] gantvā taṁ ṭhānaṁ disvâpi na nivattiṁsu. Itaro thokaṁ gantvā jiyaṁ poṭhesi[23], asanisaddo viya ahosi, tato[24] pi na nivattiṁsu, anubandhantā gacchant' eva. Bandhulo rathe ṭhitako va ekaṁ saraṁ khipi, so pañcannaṁ rathasatānaṁ rathasīsaṁ[25] chiddaṁ katvā pañca rājasatāni[26] parikarabandhaṭṭhāne[27] vinivijjhitvā paṭhaviṁ pāvisi. Te attano viddhabhāvaṁ ajānitvā „tiṭṭha re tiṭṭha re" ti vadantā anubandhiṁsu yeva. Bandhulo rathaṁ ṭhapetvā „tumhe matakā, matakehi saddhiṁ mayhaṁ yuddhaṁ nāma n' atthîti" āha. „Matakā[28] nāma amhādisā[29] hontîti[30]". „Tena hi sabbapurimassa[31] parikaraṁ[32] mocethā" 'ti[33].

[1] Bd adds eso. [2] Bd ārakkhaṁ thapetvā in the place of ā. b. [3] Bd upatthataṁ. [4] Cks -ṇiṁ. [5] Bd adds otaritvā. [6] Bd te lic-. [7] Bd ghaṭayissatīti. [8] Bd pathavipaviṭhāṭhānāni. [9] Bd tasmā. [10] Bd -resu. [11] Cks passissa. [12] Bd -yyātha. [13] Bd pu-. [14] Bd adds taṁ. [15] Bd adds rathaṁ. [16] Bd bandhulotena. [17] Bd ekassa rathassa viya. [18] Bd adds mama. [19] Bd -āhi. [20] Bd adds so. [21] Bd adds va. [22] Cks -vi, Bd -vino. [23] Bd potesi so. [24] Bd te tato. [25] so all three MSS., Dhp. -sīse. [26] Bd -naṁ. [27] Bd parikkhārabandhana-. [28] Bd te ma-. [29] Bd -so na ve. [30] Bd adds vadiṁsu. [31] Cks sabbe-, Bd sabbapacchimassa. [32] Bd -kkhāraṁ. [33] Bd adds āha.

Te mocayiṁsu. So muttamatte[1] yeva maritvā patito. Atha ne „sabbe pi tumhe evarūpā[2], attano gharāni gantvā saṁvidhātabbaṁ saṁvidahitvā puttadāraṁ[3] anusāsitvā sannāhaṁ mocethā“ 'ti āha. Te tathā katvā sabbe[4] jīvitakkhayaṁ pattā. Bandhulo pi[5] Mallikaṁ Sāvatthiṁ[6] ānesi. Sā soḷasakkhattuṁ yamake[7] putte vijāyi, sabbe pi sūrā thāmasampannā ahesuṁ, sabbasippe[8] nipphattiṁ pāpuṇiṁsu, ekekassa[9] purisasahassaparivāro ahosi, pitarā saddhiṁ rājanivesanaṁ gacchantehi teh' eva rājaṅgaṇaṁ paripūri. Ath' ekadivasaṁ vinicchaye kūṭaṭṭaparājitā[10] manussā Bandhulaṁ āgacchantaṁ disvā mahāviravaṁ viravantā[11] vinicchayāmaccānaṁ[12] kūṭaṭṭakāraṇaṁ tassa ārocesuṁ. So[13] vinicchayaṁ gantvā[14] aṭṭaṁ tīretvā[15] sāmikam eva sāmikaṁ[16] akāsi. Mahājano mahāsaddena sādhukāraṁ pavattesi. Rājā „kiṁ idan“ ti pucchitvā tam atthaṁ sutvā tussitvā sabbe pi te amacce hāretvā Bandhulass' eva vinicchayaṁ niyyādesi, so tato paṭṭhāya sammā vinicchini[17]. Tato[18] porāṇakavinicchayikā[19] lañcaṁ alabhantā appalābhā hutvā Bandhulaṁ[20] „rajjaṁ patthetîti“ rājakule paribhindiṁsu. Rājā tesaṁ[21] kathaṁ gahetvā cittaṁ niggahetuṁ nâsakkhi. „Imasmiṁ[22] idh' eva ghātiyamāne[23] garahā[24] uppajjissatîti“ puna cintetvā payuttapurisehi paccantaṁ paharāpetvā[25] Bandhulaṁ pakkosāpetvā „paccanto kira kupito[26], tava puttehi saddhiṁ gantvā[16] core gaṇhā[27]“ ti pahiṇitvā[28] „etth' ev' assa[29] dvattiṁsāya puttehi saddhiṁ sīsaṁ chinditvā āharathā“ 'ti tena[30] saddhiṁ aññe pi samatthe mahāyodhe pesesi. Tasmiṁ paccantaṁ gacchante yeva „senāpati kira āgacchatîti[31]“ payuttakacorā palāyiṁsu. So taṁ padesaṁ āvāsāpetvā janapadaṁ santappetvā nivatti. Ath' assa nagarato avidūraṭṭhāne[32] te yodhā saddhiṁ puttehi[33] sīsaṁ chindiṁsu. Taṁ divasaṁ Mallikāya pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ dve aggasāvakā nimantitā honti. Ath' assā pubbaṇhe[34] yeva[35] „sāmikassa te[36] saddhiṁ puttehi sīsaṁ chinnaṁ[37]“ ti[38] paṇṇaṁ āharitvā adaṁsu. Sā taṁ pavattiṁ

[1] Bd -ā. [2] Bd adds mataka yeva. [3] Bd -re. [4] Bd adds pi. [5] Bd omits pi. [6] Cks -iyaṁ, Bd -i. [7] Bd -ka. [8] Bd sabbe. [9] Bd -āpi. [10] Cks kūṭattaṁ-. [11] Bd mahāravaṁ ravantā. [12] Bd -yaam-. [13] Bd adds pi. [14] Bd adds taṁ. [15] Bd vicāretvā. [16] Bd adds asāmikameva asāmikaṁ. [17] Bd vinicchindi. [18] Bd adds te. [19] Bd -yakāmaccā. [20] Bd -lo. [21] Bd tato rājā taṁ. [22] Bd ime. [23] Ck Bd no. [24] Bd adds me. [25] Ck -hā-, Bd adds te palāpetvā nivattakāle antarāmagge puttehi sandiṁ māretuṁ vaṭṭatîti. [26] Bd kuppi-. [27] Bd -āhī. [28] all three MSS. -ni-. [29] Bd tatthevassa. [30] Bd tehi. [31] Bd adds sutvā. [32] Bd -re ṭhā. [33] Bd pu- sa-, [34] Bd -hasamaye. [35] Bd omits yeva. [36] Ck tehi, Cs ne. [37] Bd chindisū. [38] Bd adds idaṁ.

ñatvā kassaci kiñci avatvā paṇṇaṁ ucchaṅge katvā bhikkhusaṁgham eva paricari[1]. Ath' assā paricārikā[2] bhikkhūnaṁ bhattaṁ datvā sappicāṭiṁ āharantā[3] therānaṁ purato cāṭiṁ bhindiṁsu. Dhammasenāpati[4] „bhedanadhammaṁ bhinnaṁ, na cintetabban" ti āha. Sā ucchaṅgato paṇṇaṁ nīharitvā „'dvattiṁsāya puttehi saddhiṁ pitu sīsaṁ chinnan' ti me imaṁ[5] paṇṇaṁ āhariṁsu, ahaṁ[6] idaṁ sutvâpi na cintemi, sappicāṭiyā bhinnāya kiṁ cintessāmi bhante" ti āha. Dhammasenāpati „animittam anaññātan[7]" ti ādīni vatvā uṭṭhāyâsanā dhammaṁ desetvā[8] vihāraṁ agamāsi. Sâpi dvattiṁsa suṇisāyo[9] pakkosāpetvā „tumhākaṁ sāmikā niraparādhā attano purimakammaphalaṁ labhiṁsu, tumhe mā socittha[10], rañño pi[11] upari manopadosaṁ mā karitthā" 'ti ovadi. Rañño carapurisā naṁ[12] katham sutvā gantvā[13] tesaṁ niddosabhāvaṁ rañño kathesuṁ[14]. Rājā saṁvegappatto tassā nivesanaṁ gantvā[15] Mallikañ ca suṇisāyo c' assā khamāpetvā Mallikāya varaṁ adāsi. Sā „gahito me hotū" 'ti vatvā tasmiṁ gate[16] matakabhattaṁ datvā nahātvā rājānaṁ upasaṁkamitvā „deva tumhehi me varo dinno, mayhañ ca aññen' attho n' atthi, dvattiṁsāya[17] ca me suṇisānaṁ mamañ ca kulagharagamanaṁ[18] anujānāthā[19]" 'ti āha. Rājā sampaṭicchi. Sā dvattiṁsa suṇisāyo[20] sakasakakulaṁ[21] pesetvā sayaṁ Kusināranagare attano kulagharam agamāsi. Rājāpi Bandhulasenāpatino bhāgineyyassa Dīghakārāyanassa nāma senāpatiṭṭhānaṁ adāsi. So pana „mātulo[22] iminā mārito" ti rañño otāraṁ gavesako carati[23]. Rājā[24] niraparādhassa Bandhulassa māritakālato paṭṭhāya vippaṭisārī hutvā cittassādaṁ na labhati, rajjasukhaṁ[25] nânubhoti. Tadā Satthā Sakyānaṁ[26] Uḷumpaṁ nāma nigamaṁ upanissāya viharati. Rājā tattha gantvā ārāmato avidūre khandhāvāraṁ nivesetvā[27] mandena[28] parivārena „Satthāraṁ vandissāmîti[29]" vihāraṁ gantvā pañca rājakakudhabhaṇḍāni Kārāyanassa[30] datvā ekako va gandhakuṭiṁ pāvisi. Sabbaṁ Dhammacetiyasutta-niyāmen' eva veditabbaṁ. Tasmiṁ gandhakuṭiṁ paviṭṭhe Kārāyano[30] tāni[31] rājakakudhabhaṇḍāni gahetvā

---

[1] Ck -vari, Cs Bd -visi. [2] Bd -kāyo. [3] Bd -tiyo. [4] Bd adds upāika. [5] Bd idaṁ. [6] Bd ahañca. [7] Suttanipāta v. 574. [8] Cs -nto, Bd omits dh. de-. [9] Cks -sā. [10] Bd adds mā paridevittha. [11] Bd omits pi. [12] Bd taṁ. [13] Bd omits ga-. [14] Bd kathayiṁsu. [15] Cks āg-. [16] Bd adds tesaṁ. [17] Cks -sā. [18] Cks -raṁga-. [19] Cks -nathā. [20] Bd -sāya suṇisāyānaṁ. [21] Cks sakyakulaṁ. [22] Bd adds me. [23] Bd okāsaṁ vesanto vica-. [24] Bd adds pi; sā dvattiṁsa - - - rāja wanting in Cs. [25] Bd adds ca. [26] Bd sākiyā-. [27] Bd nivā-. [28] Bd mahantena. [29] Bd Bd -māti. [30] Bd dīghakā-. [31] Bd adds pañca.

Viḍūḍabhaṁ rājānaṁ katvā rañño ekaṁ assaṁ ekañ c' upaṭṭhānakārikaṁ[1] mātugāmaṁ nivattetvā[2] Sāvatthiṁ[3] agamāsi. Rājā Satthārā saddhiṁ piyakathaṁ kathetvā nikkhamanto senaṁ adisvā taṁ mātugāmaṁ pucchitvā taṁ pavattiṁ sutvā bhāgineyyaṁ ādāya gantvā[4] 5 „Viḍūḍabhaṁ gahessāmîti[5]" Rajagahanagaraṁ gacchanto vikāle dvāresu pihitesu[6] nagaraṁ patvā[7] ekissā sālāya nipajjitvā vātātapakilanto rattibhāge tatth' eva kālaṁ akāsi. Vibhātāya rattiyā „deva Kosalanarindo[8] anātho[9] jāto" ti vilapantiyā tassā itthiyā saddaṁ sutvā rañño ārocesuṁ. So mātulassa mahantena sakkārena sarīra- 10 kiccaṁ kāresi. Viḍūḍabho pi rajjaṁ labhitvā taṁ veraṁ saritvā „sabbe pi Sākiye māressāmîti[10]" mahatiyā senāya nikkhami. Taṁ divasaṁ S. paccūsakāle[11] lokaṁ olokento[12] ñātisaṁghassa vināsaṁ disvā „ñātisaṁgahaṁ kātuṁ vaṭṭatîti" cintetvā pubbaṇhasamaye piṇḍāya caritvā piṇḍapātapaṭikkanto gandhakuṭiyaṁ sīhaseyyaṁ kappetvā 15 sāyaṇhasamaye ākāsena gantvā[13] Kapilavatthusāmante ekasmiṁ kabaracchāye rukkhamūle nisīdi. Tato avidūre Viḍūḍabhassa rajjasīmāya mahanto sandacchāyo[14] nigrodharukkho atthi. Viḍūḍabho Satthāraṁ[15] disvā upasaṁkamitvā vanditvā[16] „bhante kiṁkāraṇā evarūpāya uṇhavelāya imasmiṁ kabaracchāye rukkhamūle nisīdittha[17], etasmiṁ 20 sandacchāye[18] nigrodhamūle nisīdatha bhante" ti vatvā „hotu mahārāja, ñātakānaṁ chāyā nāma sītalā" ti vutte „ñātakānaṁ rakkhaṇatthāya S. āgato bhavissatîti" cintetvā Satthāraṁ vanditvā nivattitvā Sāvatthim eva paccāgami. Satthâpi uppatitvā Jetavanam eva gato. Rājā Sākiyānaṁ dosaṁ saritvā dutiyam pi nikkhamitvā tatth' eva 25 Satthāraṁ passitvā puna nivatti, tatiyavāre[19] nikkhamitvā tatth' eva Satthāraṁ passitvā nivatti, catutthavāre pana tasmiṁ nikkhante S.[20] Sākiyānaṁ pubbakammaṁ oloketvā tesaṁ nadiyaṁ visapakkhepanapāpakammassa[21] appaṭibāhiyabhāvaṁ ñatvā catutthavāraṁ na agamāsi[22]. Viḍūḍabharājā khīrapāyake dārake[23] ādiṁ katvā sabbe Sā- 30 kiye ghātetvā galalohitena phalakaṁ[24] dhovitvā paccāgamāsi[25]. Satthari pana tatiyavāre gamanato paccāgantvā punadivase piṇḍāya

[1] Bd ca upa-. [2] Bd nivattāpetvā; vihāraṁ - - - nivattetvā wanting in Cs. [3] Bd -i, Ck -iyaṁ. [4] Cks āg-, [5] Bd adds so. [6] Bd pidahi-. [7] Bd paviyitumasakkonto in the place of patvā. [8] Bd -rindaṁ idāni [9] Bd adds pi. [10] Bd -māti. [11] Bd -samaye. [12] Bd vo-. [13] Bd -nâgantvā. [14] Bd sitacchāyo. [15] sarīrakiccaṁ - - - satthāraṁ wanting in Cs. [16] Bd omits va-. [17] Bd -datha. [18] Bd sītacāye. [19] Cs adds pi. [20] dosaṁ - - - satthā wanting in Bd. [21] Bd -kkhip-. [22] Bd nāg-. [23] Bd nirahaṇake, omitting dārake. [24] Bd nisinnapha-. [25] Bd -mi.

caritvā niṭṭhāpitabhattakicce gandhakuṭiyaṁ vissamante[1] disāhi[2] sannipatitā bhikkhū dhammasabhāyaṁ nisīditvā „āvuso S. attānaṁ dassetvā rājānaṁ nivattetvā[3] ñātake maraṇabhayā mocesi, evam ñātakānaṁ atthacarako[4] S.“ ti Bhagavato guṇakathaṁ kathesuṁ[5]. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Tathāgato idān' eva ñātakānaṁ atthaṁ carati, pubbe pi cari[6] yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadatto dasarājadhamme[7] akopetvā dhammena rajjaṁ kārento[8] ekadivasaṁ cintesi: „Jambudīpatale rājāno bahutthambhesu pāsādesu vasanti, tasmā bahūhi thambhehi pāsādakaraṇaṁ[9] nāma anacchariyaṁ, yan nūnâhaṁ ekatthambhakaṁ pāsādaṁ kareyyaṁ[10], sabbarājūnaṁ[11] aggarājā bhavissāmîti“ so vaddhakī[12] pakkosāpetvā „mayhaṁ sobhaggappattaṁ ekatthambhakaṁ[13] pāsādaṁ karothā“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā araññaṁ pavisitvā[14] ujū mahante ekatthambhakapāsādārahe bahurukkhe disvā „ime rukkhā santi, maggo pana visamo, na sakkā[15] otāretuṁ, rañño ācikkhissāmā“ 'ti cintetvā tathā akaṁsu. Rājā „yena[16] kenaci upāyena saṇikaṁ otārethā“ 'ti vatvā „deva[17] kenaci pi upāyena na sakkā“ ti vutte „tena hi mama uyyāne ekaṁ rukkhaṁ upadhārethā“ ti āha. Vaḍḍhakī uyyānaṁ gantvā ekaṁ sujātaṁ[18] ujukaṁ gāmanigamapūjitaṁ rājakulato pi laddhabalikammaṁ maṅgalasālarukkhaṁ[19] disvā rañño santikaṁ gantvā taṁ atthaṁ ārocesuṁ. Rājā „uyyāne rukkho[20] nāma mama paṭiladdho, gacchatha[21], naṁ[22] chindathā“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā gandhamālādihatthā uyyānaṁ gantvā rukkhe gandhapañcaṅgulaṁ[23] datvā suttena parikkhipitvā pupphakaṇṇikaṁ bandhitvā dīpaṁ jāletvā balikammaṁ katvā

[1] Bd pavisante. [2] Bd disādīhi. [3] Bd nivattapetvā. [4] Ck -rato, Bd atthāyacaro. [5] Bd kathayiṁsu. [6] Bd acari. [7] Bd -maṁ. [8] Bd karonto. [9] Ck -kāraṇaṁ. [10] Ck kāreyya, Cs kāreyyaṁ. [11] Cks sabbaṁ-. [12] Bd -kiṁ. [13] Bd -ka. [14] Bd omits ar- pa-. [15] Cks sakkoma taṁ idha. [16] Bd omits yena. [17] Bd adds yena. [18] Bd omits su-. [19] Bd -lā-. [20] Cks -aṁ. [21] Bd adds so [22] Bd taṁ. [23] Bd -likaṁ.

„ito sattame divase āgantvā rukkhaṁ chindissāma, rājā chedāpeti [1], imasmiṁ rukkhe nibbattadevatā [2] aññattha gacchantu [3], amhākaṁ doso n' atthîti" sāvesuṁ. Atha tasmiṁ nibbatto devaputto taṁ vacanaṁ sutvā „nissaṁsayaṁ ime vaḍḍhakī
5 imaṁ rukkhaṁ chindissanti, vimānaṁ me nāsessanti [4], vimānapariyantikam eva kho pana mayhaṁ jīvitaṁ, imañ ca rukkhaṁ parivāretvâpi [5] ṭhitesu [6] taruṇasālarukkhesu [7] nibbattānaṁ mama ñātidevatānam pi bahūni vimānāni nassissanti [8], na kho pana maṁ tathā [9] attano vināso bādhati yathā [10] ñātīnaṁ, tasmā
10 tesaṁ [11] mayā jīvitadānaṁ [12] dātuṁ vaṭṭatîti" cintetvā aḍḍharattasamaye dibbālaṁkārapatimaṇḍito rañño sirigabbhaṁ pavisitvā sakalagabbhaṁ ekobhāsaṁ katvā ussīsakapasse rodamāno aṭṭhāsi. Rājā taṁ disvā bhītatasito tena saddhiṁ sallapanto paṭhamaṁ gātham āha:

15 1. Kā tvaṁ uddhehi vatthehi [13] aghe vehāsayaṇ ṭhitā,
kena ty-assūni vattanti, kuto taṁ bhayam āgatan ti. 1.

Tattha kā ti yakkhanāgasupaṇṇasakkādisu [14] kā [15] nāma tvaṁ ti pucchati, vatthehîti [13] vacanamattam etaṁ [16], sabbe pi pana dibbālaṁkāre [17] sandhāy' evam [18] āha, aghe ti appaṭighe ākāse, vehāsayan ti tass' eva vevacanam,
20 kena tyassūnîti [19] kena kāraṇena tava assūni pavattanti [20], kuto ti ñātiviyogadhanavināsādim [21] kiṁ nissāya tava bhayam āgatan ti pucchati.

Taṁ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

2. Tav' eva deva vijite Bhaddasālo ti maṁ vidū
saṭṭhiṁ vassasahassāni tiṭṭhato pūjitassa me 2.

25 3. Kārayantā nagarāni agāre ca disampati
vividhe câpi pāsāde na man te accamaññisuṁ [22],
yath' eva man te pūjesuṁ tath' eva tvam pi pūjayā 'ti. 3.

[1] Bd chindāpesi. [2] Bd -ttā-. [3] Bd -atu. [4] Bd nassissatīti. [5] Bd omits pi. [6] Cks ṭṭhi-. [7] Bd -lā-. [8] Bd adds vimānapariyantikameva mama ñātinaṁ devatānaṁ jivitaṁ. [9] Bd yathā. [10] Bd tathā. [11] Bd nesaṁ. [12] Bd -taṁ, omitting dānaṁ. [13] Ck Bdf vatte-. [14] Cs -sakkā- corr. to -sakkhā-. [15] Cks ko. [16] Bd evetaṁ. [17] Bd sabbehi pana vatthadib-. [18] Bd -ya, omitting evam. [19] Ck tthāssunīti, Cs ttāsunīti. [20] Bd omits pa. [21] Cks -dī, Bd dinā. [22] Cks te maṁ amaññisuṁ.

Tattha tiṭṭhato ti sakala-Bārāṇasi-nagarena c' eva[1] gāmanigamehi ca tayā[2] ca pūjitassa niccaṁ balikammañ ca sakkārañ ca labhantassa mayhaṁ imasmiṁ uyyāne[3] tiṭṭhantassa ettako kālo[4] gato ti dasseti, nagarānîti nagarapaṭisaṁkhārakammāni[5], agāre ti bhūmigehāni[6], disampatîti disānaṁ pati mahārāja[7], na[8] mante ti te nagarapaṭisaṁkhārakaraṇādīni[9] karontā[10] imasmiṁ nagare porāṇakarājāno maṁ nâtimaññiṁsu nâtikkamiṁsu na viheṭhayiṁsu[11], mama nivāsarukkhaṁ[12] chinditvā attano kammāni na kariṁsu, mayhaṁ pana sakkāram eva kariṁsū 'ti avaca, yathevā 'ti tasmā[13] yath' eva ne[14] porāṇakarājāno maṁ pūjayiṁsu eko pi imaṁ rukkhaṁ na chindāpesi, tvañ[15] câpi maṁ[16] tath' eva pūjaya mā me rukkhaṁ chedayîti

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

4. Tañ ca[17] ahaṁ na passāmi thullam[18] kāyena te dumaṁ,
ārohapariṇāhena abhirūpo si[19] jātiyā. 4.

5. Pāsādaṁ kārayissāmi ekatthambhaṁ manoramaṁ,
tattha taṁ upanessāmi, ciran te yakkha jīvitan ti. 5.

Tattha kāyenā 'ti pamāṇena[20], idaṁ vuttaṁ hoti: tava pamānena[21] taṁ[22] viya thūlaṁ mahantaṁ ahaṁ aññaṁ dumaṁ na passāmi, tvañ ñeva pana ārohapariṇāhena sujātasaṁkhātatāya[23] susanṭhānaujubhāvappakārāya[24] jātiyā ca abhirūpo sobhaggappatto ekatthambbapāsādāraho ti, pāsādan ti tasmā taṁ chedāpetvā[25] ahaṁ pāsādaṁ kārāpessām' eva, tattha tan ti taṁ panâhaṁ samma devarāja[26] tattha pāsāde upanessāmi[27] vasāpessāmi, so[28] tvaṁ mayā saddhiṁ ekato vasanto aggagandhamālādīni labhanto sakkārappatto sukhaṁ jīvissasîti[29] nivāsanaṭṭhānābhāvena[30] me vināso bhavissatîti mā cintesi[31], ciran te yakkha jīvitaṁ bhavissatîti.

Taṁ sutvā devarājā dve gāthā abhāsi:

6. Evaṁ h' etaṁ[32] udapādi sarīrena vinābhāvo
puthuso maṁ vikantetvā khaṇḍaso avakantatha. 6.

[1] Ck veva, Cs vevā, Bd -rehideva. [2] Bd tathā. [3] Bd adds manussānaṁ pūjitassa. [4] Bd adds va. [5] Ck -parisaṁbhāra-, Cs -parisaṁkhāra-, Bd -patisaṁkhāraṇa-. [6] Bd bhūmibhāgegehāni. [7] Bd -jā. [8] Bd naṁ. [9] Ck -patisaṁbhāra-, Bd nagaraṭisaṁbharaṇādīni. [10] Bd -to, Cks -ti. [11] Bd viheṭesuṁ. [12] Bd nivāsanaru-. [13] Bd kasmā. [14] Bd omits ne. [15] Cks tvaṁ. [16] Bd omits maṁ. [17] Bf tvaṁ vā, Bd kataṁ vā in the place of tañca. [18] Bf tulaṁ, Bd tūlaṁ. [19] Ck ti. [20] Bd tava vimānena. [21] Bd vimānena. [22] Bd samānataṁ. [23] Ck sujātatāsaṁ-, Cs sujāto saṁ-, Bd sujātasaṁkhātāya. [24] Bd samasaṇṭhānauju-, Cks susaṇṭhānaṁ-. [25] Bd ekathambhapāsādataṁ chedā-, omitting raho ti pāsādanti tasmā. [26] Ck Bd -jā. [27] all three MSS. upani-. [28] Bd omits so. [29] Ck -sītī, Cs -ssasi, Bd jivassatīti. [30] Ck -naṁbhāvena, Cs Bd -nabhāvena. [31] Bd -tayi. [32] so Cks for cêtaṁ? Bdf evaṁ cittaṁ

7. Agge ca chetvā majjhe ca pacchā mūlaṁ vichindatha[1],
evaṁ me chijjamānassa na dukkhaṁ[2] maraṇaṁ siyā ti. 7.

Tattha evaṁ hetaṁ[3] udapādîti yadi evaṁ etaṁ cittaṁ tava uppannaṁ, sarīrena vinābhāvo ti yadi te mama sarīrena bhaddasālarukkhena saddhiṁ[4] mama vinābhāvo patthito[5], puthuso ti atha naṁ bahudhā[6] vikantitvā ti[7] chinditvā, khaṇḍaso ti[8] khaṇḍākhaṇḍaṁ[9] katvā avakantatha, agge cā[10] 'ti avakantantā[11] pana paṭhamaṁ agge[12] tato majjhe[12] chinditvā sabbapacchā mūle chindatha, evaṁ hi me chijjamānassa[13] na dukkhaṁ maranaṁ bhaveyyā 'ti yācati.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

8. Hatthapādaṁ[14] yathā chinde[15] kaṇṇanāsañ ca jīvite
tato pacchā siro chinde[15], taṁ dukkhaṁ maraṇaṁ siyā. 8.

9. Sukhaṁ nu khaṇḍaso chinnam[16] bhaddasāla vanaspati,
kiṁ hetu kaṁ upādāya khaṇḍaso chinnam[17] icchasîti. 9.

Tattha hatthapādan[14] ti hatthe ca pāde ca, taṁ dukkhan ti taṁ evam paṭipāṭiyā chijjantassa[18] corassa[19] maraṇaṁ dukkhaṁ siyā, sukhaṁ no[20] ti samma Bhaddasāla vajjhapattā[21] corā[22] sukhena maritukāmā sīsacchedaṁ yācanti na[23] khaṇḍaso chedanaṁ, tvaṁ pana etaṁ[24] yācasi, tena taṁ pucchāmi: sukhan nu[25] khaṇḍaso chinnan ti, kiṁ hetū 'ti khaṇḍaso[26] chinnaṁ nāma na sukhaṁ, kāraṇena pan' ettha bhavitabban ti taṁ pucchanto evam āha.

Ath' assa ācikkhanto Bhaddasālo dve gāthā abhāsi:

10. Yañ ca hetuṁ upādāya hetuṁ dhammūpasaṁhitaṁ[27]
khaṇḍaso chinnam icchāmi mahārāja suṇohi me: 10.

11. Ñāti me sukhasaṁvaddhā[28] mama passe nivātajā
te pi 'haṁ[29] upahiṁseyyaṁ, paresaṁ assa dumocitan[30] ti. 11.

[1] C^{k} vivin-, B^{d} mūlamhi chindatha. [2] C^{ks} dukkha [3] B^{d} citta. [4] B^{d} sama. [5] C^{s} pattiko. B^{d} patiṭhito. [6] B^{d} pahūdhā, C^{ks} bahuvidhā. [7] C^{ks} omit ti [8] C^{k} omits ti. [9] C^{ks} khaṇḍa-. [10] C^{ks} vā. [11] B^{d} avakantentā ca. [12] B^{d} -aṁ. [13] B^{d} -nāya. [14] B^{df} -de. [15] B^{df} -nne. [16] C^{k} jinnaṁ, C^{s} cinnaṁ. [17] B^{d} chindaṁ, B^{f} chinda. [18] B^{d}chindantassa. [19] B^{d} tassa. [20] B^{d} dukkhan in the place of no. [21] C^{s} -tto, C^{k} vajjappattā, B^{d} vajhappatto. [22] B^{d} te. [23] C^{s} nā. [24] B^{d} evaṁ. [25] B^{d} sukhaṁdukkhaṁ, omitting nu. [26] C^{ks} -to. [27] C^{k} sammūpasobhitaṁ, B^{d} dhammipasaṁhitaṁ corr. to dhamma-. [28] B^{d} -vaḍhā. [29] C^{ks} ahaṁ. [30] C^{ks} -cinan, B^{d} assumukhovitan, B^{f} asukhukhocitaṁ.

Tattha hetuṁ dhammūpasaṁhitan[1] ti mahārāja yaṁ[2] hetusabhāvaṁ[3] yuttam eva na hetupatirūpakaṁ[4] hetuṁ upādāya ārabbha sandhāyâha khaṇḍaso chinnaṁ icchāmi taṁ[5] ohitasoto suṇāhîti[6] attho, ñāti me ti mama Bhaddasālarukkhassa chāyāya[7] sukhasaṁvaddhā[8] mama passe[9] taruṇasālarukkhesu[10] nibbattā mayā katavātaparittāṇattā[11] nivātajā mama ñātakā devasaṁghā atthi te[12] ahaṁ visālasākhaviṭapo mūle chinditvā patanto upahiṁseyyaṁ, sambhaggavimāne karonto vināseyyan ti attho, paresaṁ assa dumocitan[13] ti evaṁ sante mayā tesaṁ paresaṁ ñātidevasaṁghānaṁ assa[14] dukkhaṁ ocitaṁ vaḍḍhitaṁ, na câhaṁ[15] tesaṁ dukkhakāmo[16], tasmā bhaddasālaṁ khaṇḍaso chinnam icchāmîti[17] ayaṃ ettha adhippāyo[18].

Taṁ sutvā rajā „dhammiko vatâyaṁ devaputto, attano vimānavināsato[19] pi[20] ñātīnaṁ vimānavināsaṁ[21] na icchati, ñātīnam atthacariyam carati[22], abhayam assa dassāmîti" tussitvā osānagātham āha:

12\. Cetabbarūpaṁ cetasi[23] bhaddasāla vanaspati,
hitakāmo si ñātīnaṁ, abhayaṁ samma dadāmi te ti. 12.

Tattha cetabbarūpaṁ cetasîti ñātīsu muducittatāya cintento cintetabbayuttakam eva cintesi samma bhaddasālā 'ti, chedassa rūpaṁ chedasîti pi pāṭho, tass' attho: khaṇḍaso chinnam icchanto chedetabbayuttakam eva chedesîti[24], abhayan ti etasmin te sabbaguṇe[25] pasīditvā abhayaṁ dadāmi, na me pāsāden' attho, nâhan taṁ chedāpessāmi, gaccha ñātisaṁghaparivuto sakkatagarukato sukhaṁ jīvā 'ti[26] āha.

Devarājā rañño dhammaṁ desetvā agamāsi. Rājā tass' ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā saggapadaṁ[27] pūresi.

So i. d. ā. „evaṁ bhikkhave pubbe pi Tathāgato ñātatthacariyaṁ caratîti" vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, taruṇasālesu nibbattadevatā Buddhaparisā, Bhaddasāladevarājā[28] aham evā" 'ti. **Bhaddasālajātakaṁ.**

[1] Bd dhammapa-. [2] Bd omits yaṁ. [3] Bd hetuṁ sabhāva. [4] Bd adds taṁ. [5] Bd ti. [6] Bd suṇohiti. [7] Bd chāya. [8] Bd -vaḍhā. [9] Bd adds ti. [10] Ck -kkhe, [11] Bd -natthā. [12] Bd omits te. [13] Cks -citan, Bd assu mukho citan. [14] Bd assumukhaṁ. [15] Bd nevāhaṁ. [16] Ck dukkhakāmo. [17] Bd chindāpemiti. [18] Bd adds ti. [19] Cs Bd -sano. [20] Bd -vināsanaṁ icchati. [21] Bd vimānanāsanaṁ. [22] Bd titi rājā. [23] Bd cetayyarūpaṁ cetesi, Bf ceteyyarūpaṁ cetasi. [24] Bd dāṭho tattha ceṇḍeso chinnamicchanno chedetabbayuttakameva chedesīti. [25] Bd omits sabba. [26] Bd jīvhātīti. [27] Bd saggapūraṁ. [28] Bd adds pana.

3. Samuddavāṇijajātaka.

Kasanti vapanti te janā ti. Idaṁ S. J. v. **Devadattassa** pañcakulasatāni gahetvā niraye paviṭṭhabhāvaṁ[1] ā. k. So hi aggasāvakesu parisaṁ gahetvā pakkantesu sokaṁ sandhāretuṁ asakkonto uṇhalohite[2] mukhato nikkhante[3] balavarogapīḷito[4] Tathāgatassa guṇaṁ anussaritvā „aham eva navamāse Tathāgatassa anatthaṁ cintesi, Satthu pana mayi pāpacittaṁ nāma n' atthi, asītimahātherānam pi mayi āghāto[6] nāma n' atthi, mayā katakammena aham eva idāni anātho jāto, Satthârâpi 'mhi[7] vissaṭṭho mahātherehi pi ñātiseṭṭhena Rāhulatherena[8] Sakyarājakulehi[9] pi[10], gantvā Satthāraṁ khamāpessāmîti" parisāya saññaṁ datvā attānaṁ mañcakena gāhāpetvā rattiṁ rattiṁ[11] gacchanto Kosalanagaraṁ[12] sampāpuṇi. Anandatthero Satthu ārocesi „Devadatto kira bhante tumhākaṁ khamāpetuṁ āgacchatîti". „Ānanda Devadatto mama dassanaṁ na labhissatîti". Atha tasmiṁ Sāvatthinagaraṁ[13] sampatte puna thero ārocesi. Bhagavâpi tath' eva avaca. Tassa Jetavanadvāre[14] Jetavanapokkharaṇisamīpaṁ[15] āgatassa pāpaṁ matthakaṁ pāpuṇi: sarīre ḍāho[16] uppajji, nahātvā pānīyaṁ pivitukāmo hutvā „mañcakaṁ[17] āvuso otāretha, pānīyaṁ pivissāmîti" āha. Tassa otaritvā[18] bhūmiyaṁ ṭhapitamattassa cittassāde[19] aladdhe[20] yeva mahāpathavī vivaraṁ adāsi, tāvad eva taṁ[21] Avīcito jālā[22] vuṭṭhāya[23] parikkhipi[24]. So „pāpakammaṁ me matthakaṁ pattan" ti T-assa guṇaṁ[25] anussaritvā

„imehi aṭṭhīhi[26] taṁ aggapuggalaṁ (Dhp. p. 148.)
devātidevaṁ naradammasārathiṁ[27]
samantacakkhuṁ satapuññalakkhaṇaṁ
pāṇehi Buddhaṁ saraṇaṁ upemîti[28]"

imāya gāthāya saraṇe[29] patiṭṭhahanto va[30] avīciparāyano ahosi[31]. Tassa pana pañca upaṭṭhākakulasatāni[32] ahesuṁ, tāni kulāni pi[33] tappakkhikāni[34] hutvā Dasabalaṁ akkositvā paribhāsitvā Avīcimhi yeva nibbattiṁsu. Evaṁ so[35] pañca kulasatāni gaṇhitvā Avīcimhi patiṭṭhito[36]. Ath' ekadivasaṁ dh.[37] k. s.: „āvuso Devadatto pāpo lābhagiddha-

[1] Bd patitabhā-. [2] Ck -to, Bd -taṁ. [3] Bd -to. [4] Bd phalavavedanāpiḷito. [5] Bd omits na-. [6] Bd -ṭo. [7] Bd amhi. [8] Bd adds pi. [9] Bd sākyarājā-. [10] Bd adds saddhiṁ. [11] Bd na sāvatthi in the place of r. r. [12] Bd -laraṭhaṁ. [13] Bd -radvāraṁ. [14] Bd omits je-. [15] Bd jetavaṇe pokkharaṇiyāsa-. [16] Bd dā-. [17] Bd mañcakato maṁ. [18] Bd obhāretvā. [19] Cks -do, Bd -daṁ. [20] Cs alado corr. to aladdhe? Bd aladde. [21] Bd omits taṁ. [22] Bd aggijālā. [23] Cs Bd u-. [24] Bd -pitvā gaṇhi. [25] Bd -ṇe. [26] Ck -ehi. [27] Ck -dhamma-, Cs -dhamma- corr. to -damma-. [28] Bd gatosmiti. [29] Ck -ṇo, Cs -ṇo corr to -ṇe. [30] Bd omits va. [31] Bd -sīti. [32] Bd -kusalatāni. [33] Ck tāpi in the place of tāni k. pi, Cs tāni pi. [34] Cks nampa-. [35] Bd adds tāni. [36] Bd paṭhito. [37] Bd adds bhikkhu-

tāya[1] Sammāsambuddhe aṭṭhāne[2] kopaṁ bandhetvā anāgatabhayaṁ anoloketvā pañcahi kulasatehi saddhiṁ avīciparāyano jāto" ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „bhikkhave[3] Devadatto lābhasakkāragiddho[4] hutvā anāgatabhayaṁ na olokesi, pubbe pi anāgatabhayam na oloketvā[5] paccuppannasukhagedhena[6] saddhiṁ parisāya mahāvināsaṁ patto" ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bārāṇasito avidūre kulasahassanivāso[7] mahāvaḍḍhakīgāmo ahosi. Tattha vaḍḍhakī „tumhākaṁ mañcaṁ karissāma, pīṭhaṁ karissāma, geham karissāmā" 'ti[8] manussānaṁ hatthato bahuṁ iṇaṁ gaṇhitvā[9] kinti[10] kātuṁ na sakkhiṁsu. Manussā diṭṭhadiṭṭhavaḍḍhakī[11] codenti palibuddhanti[12]. Te iṇāyikehi[13] upaddutā[14] vasituṁ asakkontā „videsaṁ gantvā yatthakatthaci vasissāmā" 'ti araññaṁ pavisitvā rukkhe[15] chinditvā mahatiṁ[16] nāvaṁ bandhitvā nadiṁ otāretvā āharitvā[17] gāmato gāvutaḍḍhayojanamatte ṭhāne ṭhapetvā aḍḍharattasamaye gāmaṁ āgantvā puttadāraṁ ādāya nāvaṭṭhānaṁ gantvā taṁ nāvaṁ abhiruyha anukkamena mahāsamuddaṁ pavisitvā vātavasena[18] vicarantā samuddamajjhe ekaṁ dīpakaṁ pāpuṇiṁsu. Tasmiṁ pana dīpake sayaṁjātāni[19] sāliucchukadaliambajambupanasanālikerādīni[20] vividhāni phalāphalāni[21] atthi. Aññataro pi bhinnanāvo puriso paṭhamataraṁ taṁ dīpakaṁ patvā sālibhattaṁ bhuñjamāno ucchuādīni khādamāno tasmiṁ paṭivasati thullasarīro naggo parūḷhakesamassu[22]. Vaḍḍhakī cintayiṁsu: „sace ayaṁ dīpo[23] rakkhasapariggahīto bhavissati sabbe[24] vināsaṁ pāpuṇissāma[25], parigaṇhissāma tāva nan" ti. Atha[26] satta[27] purisā sūrā

[1] *Bd* labhasakkāragi-. [2] *Bd* adds ca. [3] *Bd* na bhikkhave idāneva. [4] *Ck* -rāṁgi-. [5] *Bd* anālo-. [6] *Bd* -giddhena. [7] *Bd* -ssaparivāro. [8] *Bd* adds vatvā. [9] *Bd* gahetvā. [10] *Bd* kiñci. [11] *Bd* diṭhadiṭhā-. [12] *Bd* omits pa-. [13] *Bd* -yakehi janehi. [14] *Bd* adds sukhaṁ. [15] *Bd* -aṁ. [16] *Cks* -tī, *Bd* -mahantaṁ. [17] *Bd* avāhitvā. [18] *Bd* -vegena. [19] *Bd* -jāta. [20] *Cks* add ca. [21] *Bd* vividhaphalāni. [22] *Bd* -no thūlasariyo n. p. tasmiṁ dipake pativasati atha te pi. [23] *Bd* -pako. [24] *Bd* adds hi amhe. [25] *Bd* -nissanti. [26] *Bd* vatvā in the place of atha. [27] *Bd* sattaṭha.

balavanto sannaddhapañcāvudhā hutvā otaritvā dīpakaṁ pariganhiṁsu. Tasmiṁ khaṇe so puriso bhuttapātarāso ucchurasaṁ pivitvā sukhappatto ramaṇīye padese rajatapaṭṭasadise[1] vālukatale sītalāya[2] chāyāya uttānako nipajjitvā „Jambudīpavāsino 5 kasantā vapantā evarūpaṁ sukhaṁ na labhanti, Jambudīpato mayhaṁ ayam eva dīpo[3] varan" ti gāyamāno udānam udānesi.

S.[4] bhikkhū āmantetvā „so bhikkhave puriso[5] udānaṁ udānesîti" dassento paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kasanti vapanti te janā
10 manujā kammaphalūpajīvino,
na-y-imassa raṭṭhassa[6] bhāgino,
Jambudīpā idam eva no varan ti. 13.

Tattha te ti Jambudīpavāsino janā, kammaphalūpajīvino ti nānākammānaṁ phalūpajīvino sattā.

15 Atha te dīpakaṁ pariganhamānā purisā tassa gītasaddaṁ sutvā „manussasaddo viya suyyati, jānissāma nan" ti saddānusārena gantvā taṁ purisaṁ disvā „yakkho bhavissatîti" bhītā sare sannahiṁsu. So pi te disvā attano vadhabhayena „nâhaṁ sāmi yakkho, puriso 'mhi, jīvitadānaṁ me dethā" 'ti 20 yācanto „purisā nāma tumhādisā naggabhoggā hontîti[7]" vutto[8] punappuna yācitvā manussabhāvaṁ ñāpesi. Te taṁ[9] upasaṁkamitvā sammodanīyaṁ kathaṁ katvā[10] tassa tattha[11] āgataniyāmaṁ pucchiṁsu. So pi tesaṁ saccaṁ[12] kathetvā „tumhe attano puññasampattiyā idhâgatā[13], ayaṁ eko[14] uttamadīpo, na 25 h' ettha[15] sahatthena kammaṁ katvā jīvanti, sayaṁjātasālīnaṁ c' eva ucchuādīnaṁ c' ettha anto n' atthîti anukkaṇṭhantā[16] vasatha" 'ti āha. „Idha pana vasantānaṁ amhākaṁ añño

[1] Bd -paṭasadisa. [2] Ck silānalāya, Cs silānaḷāya corr. to sītalāya, Bd sīta. [3] Bd -pako. [4] Bd atha satthā. [5] Bd adds imaṁ. [6] Ck rathasassa, Cs raḍassa corr. to raṭṭhassa, Bf dipassa. [7] bhītā -- hontîti wanting in Bd. [8] Bd vutte. [9] Bd te pi taṁ purisaṁ. [10] Bd sutvā. [11] Ck omits tattha. [12] Bd sabbaṁ tesaṁ. [13] Cks -to. [14] Bd omits eko. [15] Bd na e-. [16] Bd anukkaṇṭhā hutvā.

paripantho[1] n' atthîti[2]". „Aññaṁ bhayaṁ ettha n' atthi: ayaṁ pana amanussapariggahīto, amanussā tumhākaṁ uccārāpassāvaṁ disvā kujjheyyuṁ, tasmā taṁ karontā vālukaṁ viyūhitvā vālukāya paṭicchādeyyātha, ettakaṁ idha bhayaṁ, aññaṁ n' atthi, niccaṁ appamattā bhaveyyāthā" 'ti. Te tattha vāsaṁ upagañchiṁsu[3]. Tasmiṁ pana kulasahasse[4] pañcannaṁ pañcannaṁ kulasatānaṁ jeṭṭhakā dve vaḍḍhakī ahesuṁ, tesu eko bālo ahosi rasagiddho, eko paṇḍito rasesu anallīno. Aparabhāge sabbe pi[5] te tattha[6] sukhaṁ vasantā thūlasarīrā hutvā cintayiṁsu: „ciraṁ pi te[7] no sūrā ucchurasena merayaṁ katvā pivissāmā" 'ti te merayaṁ kāretvā pivitvā madavasena gāyantā naccantā kīḷantā pamattā tattha tattha uccārapassāvaṁ katvā apaṭicchādetvā dīpakaṁ jegucchaṁ[8] paṭikkūlaṁ kariṁsu. Devatā „ime amhākaṁ kīḷāmaṇḍalaṁ paṭikkūlaṁ karontîti" kujjhitvā „samuddaṁ[9] uttarāpetvā dīpadhovanaṁ[10] karissāmā" 'ti mantetvā[11] „ayaṁ kāḷapakkho, ajj' amhākaṁ samāgamo ca bhinno, ito dāni pannarasame[12] divase puṇṇamuposathe[13] candassa uggatavelāya[14] samuddaṁ ubbattetva sabbe p' ime ghātessāmā[15]" 'ti divasaṁ ṭhapayiṁsu. Atha tesaṁ[16] antare eko dhammiko devaputto „mā ime mama passantassa nassiṁsū" 'ti anukampāya tesu sāyamāsaṁ bhuñjitvā gharadvāre sukhakathāya nisinnesu[17] sabbābharaṇapatimaṇḍito[18] sakaladīpaṁ ekobhāsaṁ katvā uttarādisāyaṁ[19] ākāse ṭhatvā „ambho vaḍḍhakī, devatā tumhākaṁ kuddhā, imasmiṁ ṭhāne mā vasittha, ito addhamāsaccayena[20] hi devatā samuddaṁ

---

[1] Bd paṭibandho. [2] Bd natthi. [3] Bd -gacchi-. [4] Bd kulasamasse. [5] Bd adds tatita tasitā sare saṇṭhahiṁsu so te disvā attano vadhabhayena nāhaṁ samí yakkho pūriso mhi jīvitaṁ me dethā ti yācanto pūrisā nāma tumhādisā naggā na hontitittha. [6] Bd omits te tattha. [7] so Cks; Bd vasitā in the place of pi te; read: pipāsitā? [8] Bd ji-. [9] Bd mahāsa-. [10] Bd ˏdīpaka-. [11] Bd cintetvā. [12] Bd -rasa. [13] Bd -miuposasadivase. [14] Bd candassuggamanave-. [15] Bd samime ghāṭessāmi. [16] Cs Bd ne-. [17] Bd sanni-. [18] Bd sabbālaṁkārapaṭi-. [19] Bd -rāyadisāya. [20] Bd aḍḍha-.

ubbattetvā sabbe va tumhe ghātessanti[1], ito[2] nikkhamitvā palāyathā“ 'ti[3] dutiyaṁ gāthaṁ āha:

2. Tipañcarattūpagamamhi cando,
vego mahā hohiti[4] sāgarassa[5]
5 uplāpayaṁ[6] dīpam imaṁ uḷāraṁ,
mā vo vadhī, gacchatha lenam aññan ti. 14.

Tattha uplāpayan[7] ti imaṁ dīpaṁ ajjhottharanto[8] abhibhavissati, mā vo vadhîti so sāgaravego tumhe mā vadhī[9].

Iti so tesaṁ ovādaṁ datvā attano ṭhānam eva gato. Tas-
10 miṁ gate aparo sahāyiko kakkhaḷo devaputto „imassa vacanaṁ gahetvā palāyeyyum pi[10], ahaṁ tesaṁ[11] gamanaṁ vāretvā sabbe p' ime mahāvināsaṁ pāpessāmîti“ cintetvā dibbālaṁkārapatimaṇḍito[12] sakalagāmaṁ[13] ekobhāsaṁ karonto āgantvā dakkhiṇādisāya[14] ākāse ṭhatvā „eko devaputto idhâgato no[15]“
15 'ti pucchitvā[16] „āgato“ ti vutte „so vo kiṁ kathesîti“ vatvā „imaṁ nāma sāmîti“ vutte „so tumhākaṁ idhanivāsaṁ[17] na icchati, rosena[18] katheti[19], tumhe aññattha agantvā idh' eva vasathā“ 'ti vatvā dve gāthā abhāsi:

3. Na jāt' ayaṁ sāgaravārivego
20 uppāṭaye[20] dīpam imaṁ uḷāraṁ,
taṁ me nimittehi bahūhi diṭṭhaṁ,
mā bhetha[21], kiṁ socatha, modathavho[22]. 15.

4. Pahūtabhakkhaṁ bahuannapānaṁ
patattha[23] āvāsam imaṁ uḷāraṁ,
25 na vo bhayaṁ paṭipassāmi[24] kiñci,
āputtaputtehi pamodathavho[25] ti. 16.

1 Bd -ṭe-. 2 Cks omit ito. 3 Bd adds vatvā. 4 Ck hohi, Cs hohīti, Bd hossati, Bf hebiti. 5 Bd -rāya. 6 Cks upalāpayaṁ, Bd uplāvassaṁ, Bf uppāvassaṁ. 7 Cks upalā-, Bd uplāvassaṁ. 8 Ck ujjhotta-. 9 Bd vadi. 10 Bd -yeyyunti. 11 Bd ne-. 12 Bd -ṭi-. 13 Bd -dīpaṁ. 14 Bd -ṇāya di-. 15 Bd omits no. 16 Bd pucchi. 17 Bd idanivāsanaṁ. 18 Bd dosena. 19 Bd -si. 20 Bdf uplāvassaṁ. 21 Cks hetha, Bf lātha. 22 Bd pamodatha vo. 23 so Ck; Cs patatattha, Bd vatthata, Bf patatta; read: passatha? 24 Bd pati-. 25 Ck paco-, Bd mamodatha vo.

Tattha na jātayan[1] ti na jātu ayaṁ, mā bhethā 'ti mā bhāyittha, pamodathavho[2] ti pamuditā pītisomanassajātā hotha, āputtaputtehîti yāva puttānam pi puttehi moda‹t›ha[3], n' atthi vo[4] imasmiṁ ṭhāne bhayan ti.

Evaṁ so imāhi dvīhi gāthāhi te assāsetvā pakkāmi. Tassa pakkantakāle dhammikadevaputtassa vacanaṁ anādiyitvā[5] bālavaḍḍhakī „suṇantu me[6] bhonto vacanan" ti[7] sesavaḍḍhakī āmantetvā pañcamaṁ gātham āha: 5

5. Yo tv-ev' ayaṁ[8] dakkhiṇāyaṁ[9] disāyaṁ
khemaṁ paṭikkosati[10] tassa saccaṁ,
na uttaro vedi bhayābhayassa, 10
mā bhetha, kiṁ socatha, modhavho ti. 17.

Tattha dakkhiṇāyan[11] ti dakkhiṇāya[12], ayam eva vā pāṭho.

Taṁ sutvā rasagiddhā pañcasatā vaḍḍhakī tassa bālassa vacanaṁ ādiyiṁsu. Itaro pana paṇḍitavaḍḍhakī taṁ vacanaṁ anādāya[13] te vaḍḍhakī āmantetvā catasso gāthā abhāsi: 15

6. Yathā ime vippavadanti yakkhā
eko bhayam saṁsati khemam eko,
tad iṁgha mayhaṁ vacanaṁ suṇātha:
khippaṁ lahuṁ mā vinasimha[14] sabbe. 18.

7. Sabbe samāgamma karoma nāvaṁ 20
doṇiṁ daḷhaṁ sabbayantūpapannaṁ,
sace ayaṁ dakkhiṇo[15] saccam āha
moghaṁ paṭikkosati uttar' āyaṁ[16]. 19.

8. Sā[17] c' eva no hohiti[18] āpadatthā[19]
imañ ca dīpaṁ na pariccajema, 25
sace va kho uttaro saccam āha[20]
moghaṁ paṭikkosati dakkhiṇ' āyaṁ[21],

[1] Cks jātā-. [2] Bd -tha vo. [3] Bd pamo-. [4] Bd na kiñci in the place of natthi vo. [5] Bd -yanto. [6] Cs ma, Bd omits me. [7] Bd adds te. [8] Cks tvevāyaṁ vā, Bd devāya, Bf yo cetassaṁ. [9] Bd -nāvā. [10] Ck khemantipakkosīsi, Cs khemantipakkosisi, Bf khemantimaṁ pakkosati, Bd khemantipakkoti. [11] Bd dakkhiyan. [12] Bd -yaṁ. [13] Bd -diyanto. [14] Bds vinassi-. [15] Bd mayaṁ dakkhiṇā, Bf ayaṁ dakkhiṇā. [16] Cks -ro ayaṁ. [17] Cks Bf sa. [18] Ck hoti, Cs hotīti, Bf hohiti. [19] Bdf aparattā, Cs āpadatvā. [20] Cks āhu. [21] Cks -ṇo ayaṁ.

tam eva nāvaṁ abhiruyha sabbe
evaṁ mayaṁ sotthi taremu[1] pāraṁ. 20.

9. Na ve suganhaṁ paṭhamena seṭṭhaṁ
kaniṭṭham, āpāthagataṁ gahetvā
yo c' īdha majjhaṁ paviceyya ganhati
sa ve[2] naro seṭṭham upeti ṭhānan ti. 21.

Tattha vippavandantîti aññamaññaṁ vadanti, lahun ti purimassa atthadīpanaṁ, donin ti gambhīraṁ mahānāvaṁ, sabbayantūpapannan ti sabbehi piyārittādīhi[3] yantehi upapannaṁ, sā ceva no hohiti[4] āpadatthā[5] ti sā ca[6] no nāvā pacchâpi uppannāya āpadāya āpadatthā[5] bhavissati imañ ca dīpaṁ na[7] pariccajissāma, taremū[8] 'ti tarissāma, na ve suganhan ti na ve sukhena ganhitabbaṁ, seṭṭhan ti uttamaṁ tathaṁ[9] saccaṁ, kaniṭṭhan ti paṭhamaṁ vacanaṁ upādāya pacchimaṁ vacanaṁ kaniṭṭhaṁ nāma, idhâpi[10] na ve suganhan ti anuvattane va[11], idaṁ vuttaṁ hoti: ambho vaḍḍhakī yena kenaci paṭhamena vuttaṁ[12] vacanaṁ idam eva seṭṭhaṁ tathaṁ saccan ti na[13] sukhaṁ[14] ganhitabbam eva yathā[15] taṁ evaṁ kaniṭṭhaṁ pacchāvuttavacanaṁ[16] pi[17] idam eva tathan ti na[18] ganhitabbaṁ[19], yaṁ pana sotavisayaṁ[20] āpāthaṁ[21] gataṁ hoti taṁ āpāthagataṁ[22] gahetvā yo[23] idha paṇḍitapuriso purimañ ca pacchimavacanañ ca[24] paviceyya vicinitvā tīretvā upaparikkhitvā[25] majjhaṁ[26] ganhati[27] yaṁ tattha[28] saccaṁ sabhāvabhūtaṁ tad eva paccakkhaṁ katvā ganhati[29] sa ve[30] naro seṭṭham upeti ṭhānaṁ[31] so puriso[32] uttamaṭṭhānaṁ upeti adhigacchati vindati paṭilabhatîti.

So[33] evañ ca pana vatvā āha[34]: „ambho mayaṁ dvinnam pi devaputtānaṁ[35] vacanaṁ[36] karissāma, nāvaṁ tāva sajjeyyāma[37], tato[38] sace paṭhamassa vacanaṁ saccaṁ bhavissati taṁ nāvaṁ[39] abhirūhitvā palāyissāma, atha itarassa vacanaṁ saccaṁ bhavissati[40] nāvaṁ ekamante ṭhapetvā idh' eva vasissāmā" 'ti evaṁ vutte bālavaḍḍhakī[41] „ambho tvaṁ udaka-

---

[1] C^{ks} tā-. [2] C^{ks} ce. [3] B^d phi-. [4] C^k -hīti, C^s hoti corr. to hohiti or hotīti? B^d hotīti. [5] B^d aparatthā. [6] B^d saceva. [7] C^k dīpannaṁ, C^s imañcādīpanaṁ. [8] C^{ks} tā-. [9] B^d tatha. [10] B^d idha pi ca. [11] C^k -vattateva, B^d anuttare carāma. [12] C^s B^d -a. [13] B^d omits na [14] C^{ks} add ganhaṁ na. [15] B^d adds ca. [16] so all three MSS. [17] B^d adds hi. [18] C^k omits na. [19] B^d idhameva thakaṁ saccanti na ganhitabba. [20] C^{ks} soti-. [21] C^k āpātaṁ, B^d -tha. [22] B^d omits ā-. [23] C^{ks} so. [24] C^{ks} pacchimañcanaṁ [25] C^{ks} -kkhipitvā. [26] B^d pacchimaṁ. [27] B^d -hiti. [28] B^d tathaṁ. [29] B^d ganīti. [30] C^{ks} ce. [31] B^d -nanti. [32] B^d omits pu-. [33] B^d omits so. [34] B^d omits āha. [35] B^d dinnam pi devatānam. [36] B^d -nañca. [37] C^{ks} sajjā-. [38] B^d omits ta-. [39] C^s omits nāvam, C^k taṁ nāvam. [40] B^d -tīti. [41] C^{ks} -lā.

pātiyaṁ suṁsumāraṁ passasi[1], atidīghasutto si[2], paṭhamadevaputto amhesu rosena[3] kathesi pacchimo[4] sinehena[5], imaṁ evarūpaṁ pavaradīpaṁ[6] pahāya kuhiṁ gamissāma, sace pana tvaṁ gantukāmo tava parisaṁ gaṇhitvā nāvaṁ karohi, amhākaṁ nāvāya kiccaṁ n' atthîti" āha. Paṇḍito attano parisaṁ gahetvā nāvaṁ sajjetvā sabbūpakaraṇāni āropetvā sapariso nāvāya aṭṭhāsi. Tato puṇṇamadivase canduggamanavelāya[7] samuddato ūmi[8] uttaritvā jaṇṇukapamāṇā[9] hutvā dīpakaṁ dhovitvā gatā[10]. Paṇḍito samuddassa uttaraṇabhāvaṁ ñatvā nāvaṁ vissajjesi. Bālavaḍḍhakīpakkhikāni pañcakulasatāni „samuddato[11] ūmī[12] dīpaṁ[13] dhovanatthāya āgatā[10], ettakam eva etan" ti kathentā[10] nisīdiṁsu. Tato kaṭippamāṇā[14] purisappamāṇā[15] tālappamāṇā[16] sattatālappamāṇā[17] sāgaraūmi dīpakam pi vahamānā[18] āgañchi[19]. Paṇḍito upāyakusalatāya rase alaggo sotthinā gato, bālavaḍḍhakī rasalobhena[20] anāgatabhayaṁ anoloketvā[21] pañcahi kulasatehi saddhiṁ vināsaṁ patto.

Itoparā sānusāsanī[22] tam atthaṁ dīpayamānā tisso abhisambuddhagāthā honti:

10. Yathâpi te sāgaravārimajjhe
sakammanā[23] sotthi vahiṁsu vāṇijā
anāgatatthaṁ paṭivijjhiyānaṁ
appam pi[24] nâcceti[25] sa[26] bhūripañño. 22.

11. Bālā ca mohena rasānugiddhā
anāgataṁ appaṭivijjhiy' atthaṁ
paccuppanne sīdanti[27] atthe jāte[28]
samuddamajjhe yathā te manussā. 23.

---

[1] C^{ks} -ti. [2] C^{k} -yuttosi, B^{d} ativadīgham passasi. [3] B^{d} dosavasena. [4] B^{d} adds pi so. [5] B^{d} -neva. [6] C^{k} paridī-, C^{s} caradī-. [7] B^{d} candassa ug-. [8] B^{d} ummivego. [9] so C^{ks}; B^{d} kaṭippa-. [10] B^{d} -to. [11] B^{d} samudda. [12] C^{ks} ūmi, B^{d} ummi. [13] B^{d} dīpa [14] C^{k} -no, C^{s} -ṇo. [15] C^{k} -ṇe, C^{s} -ṇo. [16] C^{ks} -ṇo. [17] C^{k} -nā, B^{d} omits satta-. [18] C^{ks} sāgara dīpakam pi daha-, B^{d} ti uddhā ummi dīpakaṁ pi vuyumānā. [19] B^{d} āgacchantā. [20] B^{d} rasaṁgiddhena. [21] B^{d} -ento [22] B^{d} iti tassānusāsanāya in the place of ito - - nī. [23] B^{df} -unā. [24] C^{k} appavi, C^{s} appappi. [25] C^{k} nāveti, B^{f} nāceti, B^{d} nacceti. [26] C^{ks} ca, B^{df} so. [27] so all four MSS. for sīdanti paccuppanne? [28] C^{ks} jātā, B^{f} atthajāte.

12. Anāgataṁ paṭikayirātha kiccaṁ:
mā maṁ kiccaṁ kiccakāle vyadhesi[1],
taṁ tādisaṁ paṭikatakiccakāriṁ[2]
na taṁ kiccaṁ kiccakāle vyadhetîti[3]. 24.

5 Tattha sakammanā[4] ti anāgatabhayaṁ[5] disvā puretaraṁ katena attano kammena, sotthiṁ[6] vahiṁsū 'ti khemena[7] gamiṁsu, vāṇijā ti samudde vicaraṇabhāvena vaḍḍhakī vuttā, paṭivijjhiyānan ti evaṁ bhikkhave paṭhamataraṁ[8] kattabbaṁ anāgataṁ atthaṁ paṭivijjhitvā[9] idhaloke bhūripañño kulaputto appamattakam pi attano atthaṁ na acceti[10] nâtivattati na hāpetîti attho,
10 appaṭivijjhiyatthan[11] ti appaṭivijjhitvā atthaṁ, paṭhamam eva kattabbaṁ akatvā[12] ti attho. paccuppanne ti yadā taṁ anāgataṁ[13] atthajātaṁ uppajjati tadā tasmiṁ paccuppanne sīdanti, atthe jāte[14] attano patiṭṭhaṁ na labhanti, samudde te bālavaḍḍhakī manussā viya vināsaṁ pāpuṇanti, anāgatan ti[15] bhikkhave paṇḍitapuriso[16] anāgataṁ[17] paṭhamataraṁ kattabbakiccaṁ samparā-
15 yikaṁ vā hotu diṭṭhadhammikaṁ vā paṭikayirātha[18] puretaraṁ kareyya[19], kiṁkāranā: mā maṁ kiccaṁ kiccakāle vyādhesi, pure[20] kattabbaṁ hi pure akariyamānaṁ[21] pacchā[22] paccuppannabhāvapattaṁ[23] attano kiccakāle kāyacittābādhena vyādheti[24], taṁ maṁ[25] mā vyādhesîti, paṭhamam eva naṁ paṇḍito kareyya, taṁ tādisan ti yathā[26] paṇḍitaṁ purisaṁ, paṭikatakiccakārin[27]
20 ti paṭigacc' eva[28] kattabbakiccakārinaṁ[29], taṁ kiccan ti[30] kiccakāle paccuppannakāle tādisaṁ purisaṁ na vyādheti na bādhetîti[31], kasmā: pure yeva[32] katattā ti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto paccuppannasukhe laggo anāgataṁ[33] anoloketvā sapariso vināsaṁ patto"
25 ti vatvā j. s.: „Tadā bālavaḍḍhakī Devadatto ahosi, dakkhiṇāya[34] disāya ṭhito adhammiko[35] devaputto Kokāliko, uttaradisāya ṭhito[36] devaputto Sāriputto, paṇḍitavaḍḍhakī[37] aham evā" 'ti. Samuddavāṇijajātakaṁ.

---

[1] Bd byādesi, Bf byatesi. [2] Bd paṭigataṁ-, Bf patikathaṁ-. [3] Bd byādhesîti Bf byatesiti. [4] Bd -unā. [5] Cs -taṁ-, Bd anāgataṁ anā- [6] Bd -i. [7] Bd sukhena pana. [8] Bd pathamaṁ [9] Bd vajjhitvā [10] Bd nacceti., [11] Cks -yathā. [12] Bd āvīkatvā. [13] Bd omits anā-. [14] Bd adds vinā. [15] Bd omits anāgatanti. [16] Bd -sā. [17] Bd -te. [18] Bd -kariyātha. [19] Bd -reyyuṁ. [20] Bd adds ti. [21] Ck aki-. [22] yadā - - - pacchā wanting in Cs. [23] Cks -vaṁ. [24] Bd -si. [25] Bd tasmiṁ in the place of taṁ maṁ. [26] Bd tathā. [27] Cks paṭigatakiccakārī, Bd paṭikataṁkiccakārin. [28] Ck -gacce, Bd -kacceva. [29] Cks -ritaṁ. [30] Bd kiccaṁ omitting ti. [31] Ck bādha-. [32] Bd pūraṇakasseva. [33] Bd -tabhayaṁ. [34] Bd -ṇa. [35] Bd -ka. [36] Bd adds dhammika. [37] Bd adds pana

4. Kāmajātaka.

Kāmaṁ kāmayamānassā 'ti. Idaṁ S. J. v. aññataraṁ brāhmaṇaṁ ā. k. Eko kira Sāvatthivāsi-brāhmaṇo Aciravatītīre khettakāraṇatthāya[1] araññaṁ koṭṭesi[2]. S. tassa upanissayaṁ disvā Sāvatthiṁ[3] piṇḍāya pavisanto maggā okkamma tena saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā „kiṁ karosi brāhmaṇā" 'ti vatvā „khettaṭṭhānaṁ koṭṭāpemi[2] bho Gotamā" 'ti vutte „sādhu brāhmaṇa kammaṁ karohîti" vatvā agamāsi. Eten' ev' upāyena[4] chinnarukkhe[5] hāretvā khettassa sodhanakāle[6] kasanakāle kedārabandhanakāle[7] cā[8] ti punappuna gantvā tena saddhiṁ paṭisanthāram akāsi. Vapanadivase[9] pana brāhmaṇo „ajja bho Gotama mayhaṁ vappamaṅgalaṁ[10], ahaṁ[11] imasmiṁ sasse nippanne Buddha-pamukhassa saṁghassa mahādānaṁ dassāmîti" āha. S.[12] adhivāsetvā pakkāmi. Pun' ekadivasaṁ brāhmaṇaṁ[13] sassaṁ olokentaṁ[14] gantvā „kiṁ karosi brāhmaṇā" 'ti pucchitvā „sassaṁ olokemi bho Gotamā" 'ti vutte „sādhu brāhmaṇā" 'ti vatvā pakkāmi. Tadā brāhmaṇo cintesi: „samaṇo Gotamo abhiṇhaṁ āgacchati, nissaṁsayaṁ bhattena atthiko, dassāmi 'ssa[15] bhattan" ti tass' evaṁ cintetvā gehaṁ gatadivase Satthâpi tattha[16] agamāsi. Atha brāhmaṇassa ativiya vissāso uppajji[17]. Aparabhāge pariṇate sasse „sve khettaṁ lāyissāmā" 'ti sanniṭṭhānaṁ katvā nipanne brāhmaṇe Aciravatiyā upari sabbarattiṁ karakavassaṁ[18] vassi, mahogho[19] āgantvā ekanālamattam[20] pi asesetvā[21] sabbaṁ sassaṁ samuddaṁ pavesesi. Brāhmaṇo oghamhi[22] otarite[23] sassavināsaṁ[24] oloketvā sakabhāvena saṇṭhātuṁ na sakkhi[25], balavasokābhibhūto hatthena uraṁ sandhāretvā[26] paridevamāno gehaṁ gantvā[27] vippalapanto[28] nipajji. S. paccūsasamaye sokābhibhūtaṁ brāhmaṇaṁ disvā „brāhmaṇassa avassayo[29] bhavissāmîti" punadivase Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā[30] piṇḍapātapaṭikkanto bhikkhū vihāraṁ pesetvā pacchāsamaṇena saddhiṁ tassa gehadvāraṁ agamāsi. Brāhmaṇo[31] āgatabhā-

[1] B^{ds} khettatthāya [2] C^{ks} koṭṭh- [3] C^{ks} -iyam, B^d -i [4] B^d evupā- [5] B^d paticchanna-. [6] B^d sodhāpana-. [7] C^k kedhāra-, B^d dāra-. [8] C^{ks} ca and add vapanakāle, B^d omits cā. [9] B^d punadivase [10] B^d -lakiriyā. [11] B^d omits a-. [12] B^d adds tuṇhibhāvena. [13] B^d -ṇo. [14] B^d -kento satthāpi tattha. [15] C^{ks} dassāmahaṁ tassa [16] C^k tassa. [17] B^d ahosi. [18] B^d ghanikavassaṁ [19] B^d mahāmegho. [20] B^d -nālimattaṁ. [21] B^d anavasesaṁ katvā. [22] C^k oghampi. [23] B^d patite [24] C^k sassaṁ-. [25] C^s nāsakkhi, B^d -bhāvaṁ sandhāretu nāhosi. [26] B^d paharitvā. [27] B^d omits g. g [28] B^d rodento [29] B^d -ṇassāva-. [30] B^d adds pacchābhattam. [31] B^d adds satthu

vaṁ sutvā „paṭisanthāratthāya me sahāyo āgato bhavissatîti“ laddhassāso[1] āsanaṁ paññāpesi. S. pavisitvā paññattāsane nisīditvā „brāhmaṇa kasmā dummano[2] si, kin te aphāsukan“ ti pucchi. „Bho Gotama Aciravatītīre mayā[3] rukkhe chedanato[4] paṭṭhāya katakammaṁ tumhe jānātha, ahaṁ imasmiṁ sasse nippanne[5] tumhākaṁ dānaṁ dassāmîti vicarāmi, idāni me sabbaṁ taṁ sassaṁ mahoghena samuddam eva pavesitaṁ, kiñci avasiṭṭhaṁ n' atthi, sakaṭasatamattaṁ[6] dhaññaṁ vinaṭṭhaṁ, tena me mahāsoko uppanno“ ti. „Kiṁ pana brāhmaṇa socantassa naṭṭhaṁ punâgacchatîti“. „No h' etaṁ bho Gotamā[7]“ 'ti. „Evaṁ sante[8] kasmā socasi, imesaṁ sattānaṁ dhanadhaññaṁ nāma uppajjanakāle uppajjati nassanakāle nassati, kiñci saṁkhāragataṁ anassanadhammaṁ nāma n' atthi, mā cintayîti[9]“. Iti naṁ S. samassāsetvā[10] tassa sappāyadhammaṁ[11] desento Kāmasuttaṁ kathesi. Suttapariyosāne[12] socanto[13] brāhmaṇo sotāpattiphale patiṭṭhahi. S. naṁ[14] nissokaṁ katvā uṭṭhāyâsanā vihāraṁ agamāsi. „S. asukaṁ nāma brāhmaṇaṁ sokasallasamappitaṁ nissokaṁ katvā sotāpattiphale patiṭṭhāpesîti[15]“ sakalanagaraṁ aññāsi. Bhikkhū dh. hi[16] k. s.: „āvuso Dasabalo brāhmaṇena saddhiṁ[17] mettiṁ[18] katvā vissāsiko hutvā upāyen' eva tassa sokasallasamappitassa dhammaṁ desetvā taṁ nissokaṁ katvā sotāpattiphale patiṭṭhāpesîti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhaṁ etaṁ nissokam akāsin[19]“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadattassa rañño dve puttā ahesuṁ. So jeṭṭhassa[20] uparajjaṁ adāsi, kaniṭṭhassa senāpatiṭṭhānaṁ. Aparabhāge Brahmadatte kālakate amaccā[21] jeṭṭhassa[20] abhisekaṁ paṭṭhapesuṁ. So „na mayhaṁ rajjen' attho, kaniṭṭhassa me dethā“ 'ti vatvā punappuna yāciyamāno pi paṭikkhipitvā kaniṭṭhassa abhiseke kate „na me issariyen' attho“ ti uparajjādīni pi[22] na icchi, „tena hi sādūni[23] bhojanāni bhuñjanto idh' eva vasāhîti“ vutte pi „na me imasmiṁ nagare kiccaṁ atthîti“

[1] Bd paṭiladdhassaso. [2] Cks dubbalo. [3] Bd mapa. [4] Bd rukkhacche-. [5] Cks nipph-. [6] Bd pasatamattaṁ. [7] Cks -ma, omitting ti. [8] Bd adds pi. [9] Bd -yittha. [10] Bd saṁpahaṁsitvā. [11] Cks -yaṁdham-. [12] Cks -naṁ [13] Ck gacchanto, Cs gacchante. [14] Bd taṁ. [15] Cks -ṭṭhāsīti. [16] Bd omits hi. [17] Bd adds pi. [18] Bd mittaṁ. [19] all three MSS. -sī. [20] Bd jeṭhakassa. [21] Cks -cce. [22] Bd omits pi. [23] Ck sādhūni, Bd sārasa.

Bārāṇasito nikkhamitvā paccantaṁ gantvā ekaṁ seṭṭhikulaṁ nissāya sahatthena kammaṁ karonto vasi. Te aparabhāge tassa rājakumārabhāvaṁ ñatvā kammaṁ kātuṁ na adaṁsu[1], kumāraparihāren' eva taṁ parihariṁsu[2]. Aparabhāge rājakammikā[3] khettappamāṇagahaṇatthāya[4] taṁ gāmaṁ agamiṁsu[5]. Seṭṭhi rājakumāraṁ upasaṁkamitvā „sāmi mayaṁ tumhe posema, kaniṭṭhabhātikassa paṇṇaṁ pesetvā amhākaṁ baliṁ hārethā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā „ahaṁ[6] asukaseṭṭhikulaṁ nāma upanissāya vasāmi[7], maṁ nissāya etesaṁ baliṁ vissajjehîti“ paṇṇam pesesi. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā tathā kāresi. Atha naṁ sakalagāmavāsino pi janapadavāsino pi upasaṁkamitvā „mayaṁ tumhākaṁ ñeva baliṁ dassāma, amhākaṁ vissajjāpehîti[8]“ āhaṁsu. So tesam pi atthāya paṇṇaṁ pesetvā vissajjāpesi. Tato paṭṭhāya te tass' eva baliṁ adaṁsu. Ath' assa mahālābhasakkāro nibbatti[9], tena saddhiṁ ñev' assa[10] taṇhâpi mahatī jātā. So aparabhāge sabbam pi taṁ[11] janapadaṁ yāci, uparajjaṁ yāci, kaniṭṭho pi tassa adāsi yeva. So taṇhāya vaḍḍhamānāya uparajjena pi asantuṭṭho „rajjaṁ gaṇhissāmîti“ janapadaparivuto[12] gantvā bahinagare ṭhatvā „rajjaṁ vā me detu yuddhaṁ vā“ ti kaniṭṭhassa paṇṇaṁ pahiṇi. Kaniṭṭho cintesi: „ayaṁ bālo pubbe rajjam pi uparajjādīni pi[13] paṭikkhipitvā idāni 'yuddhena gaṇhāmîti' vadati, sace kho panâhaṁ imaṁ[14] yuddhena[15] māressāmi garahā me bhavissati, kiṁ me rajjenā“ 'ti. Ath' assa „alaṁ yuddhena, gaṇhāhîti[16]“ pesesi. So rajjaṁ gahetvā[17] kaniṭṭhassa uparajjaṁ datvā tato paṭṭhāya rajjaṁ kārento taṇhāvasiko hutvā ekena rajjena asantuṭṭho dve tīṇi rajjāni patthe-

[1] Bd nādaṁsu [2] Bd -raparivāreneva taṁ parivāresuṁ. [3] Bd adds paccantaṁ gantvā. [4] Cks -ṇaṁgaṇhatthāya. [5] Bd āgamaṁsu. [6] Ck ahaṁsu, Cs āhaṁ corr. to āha. [7] Bd vasissāmiti. [8] Bd amhākampi suṅkaṁ visajjehīti. [9] Bd ahosi. [10] Bd tenassa, omitting saddhiṁ ñev. [11] Bd omits taṁ. [12] Cks -daṁpa-, adding taṁ nagaraṁ [13] Bd rajjaoparajjādīni. [14] Bd omits imaṁ. [15] Bd adds naṁ. [16] Cks -hatūti. [17] Bd gaṇhitvā.

tvā taṇhāya koṭiṁ nâddasa. Tadā Sakko devarājā „ke nu[1] kho loke mātāpitaro upaṭṭhahanti, ke dānādīni puññāni karonti, ke taṇhāvasikā“ ti olokento tassa taṇhāvasikabhāvaṁ ñatvā „ayaṁ bālo Bārāṇasirajjena pi[2] na tussati[3], sikkhāpessāmi nan“ ti māṇavakavesena rājadvāre ṭhatvā „eko upāyakusalo māṇavo dvāre ṭhito“ ti ārocāpetvā „pavisatū“ 'ti vutte pavisitvā rājānaṁ jayāpetvā „kiṁkāraṇā āgato sîti“ vutte „mahārāja, tumhākaṁ kiñci vattabbaṁ atthi, raho paccāsiṁsāmîti[4]“ āha. Sakkānubhāvena tāvad eva manussā paṭikkamiṁsu. Atha naṁ māṇavo „ahaṁ mahārāja phītāni[5] ākiṇṇamanussāni sampannabalavāhanāni tīṇi nagarāni passāmi, ahaṁ te[6] attano ānubhāvena tesu rajjaṁ[7] gahetvā dassāmi, papañcaṁ akatvā sīghaṁ gantum vaṭṭatîti“ āha. So lobhavasiko[8] rājā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā[9] Sakkānubhāvena pana taṁ[10] „ko va[11] tvaṁ kuto vā[11] āgato[12] kiṁ vā te laddhuṁ vaṭṭatîti“ na pucchi. So pi ettakaṁ vatvā Tāvatiṁsabhavanam eva agamāsi. Rājā amacce pakkosāpetvā „eko māṇavo amhākaṁ tīṇi rajjāni gahetvā 'dammîti[13]' āha, taṁ[14] pakkosatha, nagare bheriñ carāpetvā balakāyaṁ sannipātetha[15], papañcaṁ akatvā tīṇi rajjāni gaṇhissāmîti“ vatvā „kiṁ pana te mahārāja tassa māṇavassa sakkāro vā kato nivāsanaṭṭhānaṁ vā pucchitan“ ti vutte „n' eva sakkāraṁ akāsiṁ na nivāsanaṭṭhānaṁ pucchiṁ, gacchatha naṁ upadhārethā“ 'ti āha. Upadhārentā naṁ adisvā[16] „mahārāja sakalanagare māṇavaṁ na passāmā“ 'ti ārocayiṁsu[17]. Taṁ sutvā rājā domanassajāto „tīsu nagaresu rajjaṁ naṭṭhaṁ[18], mahanten' amhi[19] yasena parihīno, 'n' eva me paribbayaṁ adāsi na[20] nivāsanaṭṭhānan' ti mayhaṁ kujjhitvā

[1] C^{k} omits kenu, C^{s} has konu, B^{d} tenanu. [2] B^{d} omits pi. [3] B^{d} adds ahaṁ. [4] C^{ks} pacchā-, B^{d} pacā-. [5] C^{ks} thīnāni, B^{d} pītāni. [6] B^{d} omits te. [7] B^{d} te rajje. [8] B^{d} taṇhāva-. [9] B^{d} -cchi [10] B^{d} omits pana taṁ [11] B^{d} omits vā. [12] B^{d} omits ā-. [13] B^{d} dassāmîti. [14] B^{d} bhaṇe taṁ [15] B^{d} -pātāpetha [16] B^{d} upadhāretha tīṇi rajjāni gaṇhissāmā ti vatvā ca pana te. [17] B^{d} ārocesuṁ. [18] B^{d} rajje, omitting naṭṭhaṁ. [19] C^{ks} -tenampi. [20] B^{d} adds ca.

māṇavo gato[1] bhavissatîti[2]" punappuna cintesi. Ath' assa taṇhāvasikassa kāye[3] ḍāho uppajji, sarīre pariḍayhante udaraṁ khobhetvā lohitapakkhandikā udapādi, ekaṁ bhojanaṁ pavisati ekaṁ nikkhamati, vejjā tikicchituṁ na sakkonti, rājā kilamati. Ath' assa vyādhitabhāvo[4] sakalanagare pākaṭo ahosi. 5 Tadā Bo. Takkasilato sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasinagare mātāpitunnaṁ santikaṁ āgato. Taṁ rañño[5] pavattiṁ sutvā „ahaṁ tikicchissāmîti" rājadvāraṁ[6] gantvā „eko kira māṇavo[7] tumhe tikicchituṁ āgato" ti ārocāpesi[8]. Rājā „mahantamahantā[9] disāpāmokkhavejjâpi maṁ tikicchituṁ na sakkonti, 10 taruṇamāṇavo kiṁ[10] sakkhissati[11], paribbayaṁ datvā vissajjetha nan" ti āha. Taṁ sutvā māṇavo „mayhaṁ vejjavetanena kammaṁ n' atthi[12], ahaṁ tikicchissāmi[13], kevalaṁ bhesajjamūlamattaṁ detū" 'ti āha. Taṁ sutvā rājā „sādhū" 'ti[14] pakkosāpesi. Māṇavo rājānaṁ vanditvā[15] „mā bhāyi 15 mahārāja, ahaṁ te tikicchāmîti[16], api ca kho pana me rogassa samuṭṭhānaṁ ācikkhā[17]" 'ti. Rājā harāyamāno[18] „kin te[19] samuṭṭhānena, bhesajjam eva karohîti" āha. „Mahārāja vejjā nāma 'ayaṁ vyādhi imaṁ nissāya samuṭṭhito' ti ñatvā tadanucchavikaṁ[20] bhesajjaṁ karontîti". Rājā „sādhu tātā" 'ti 20 samuṭṭhānaṁ kathento tena māṇavena āgantvā „tīsu nagaresu rajjaṁ gahetvā dassāmîti" ādiṁ katvā sabbaṁ kathetvā[21] „iti[22] me tāta taṇhaṁ nissāya vyādhi uppanno, sace tikicchituṁ sakkosi tikicchāhîti" āha. „Kiṁ pana[23] mahārāja socanāya tāni nagarāni[24] sakkā laddhun" ti. „Na sakkā tātā" 'ti. 25 „Evaṁ sante kasmā socasi mahārāja, sabbam eva hi saviññāṇakāviññāṇakavatthuṁ[25] attano sarīraṁ[26] ādiṁ katvā pahāya

[1] Bd anāgato. [2] Bd adds so [3] Bd sarire. [4] Bd byādibhāvo. [5] Bd omits ra-. [6] Bd rājānaṁ. [7] Bd taruṇamā-. [8] Bd ārocesi. [9] Bd omits mahanta. [10] Bd kiṁ taruṇa-. [11] Bd -tīti [12] Bd mayhaṁ vajjena kammena vettanaṁ natthi. [13] Bd -mīti. [14] Bd omits sādhū ti. [15] Bd disvā. [16] Bd -cchissāmīti. [17] Bd -āhī. [18] Bd rājā bhāyaṁ sayamāno. [19] Bd tena. [20] Bd omits tad. [21] Bd -esi. [22] Bd ito. [23] Bd omits pana. [24] Bd tīṇirajjāni. [25] Ck aviṁñānākavatthuṁ, Cs aviṁñāṇaka aviṁṇānakavatthuṁ [26] Bd sakkāraṁ.

gamanīyaṁ[1], catūsu nagaresu rajjaṁ gahetvâpi tvaṁ[2] ekappahāren' eva na catasso bhattapātiyo paribhuñjissasi, na catūsu sayanesu sayissasi, na cattāri vatthayugāni[3] acchādessasi[4], taṇhāvasikena nāma bhavituṁ na vaṭṭati, ayaṁ hi taṇhā nāma vaḍḍhamānā catūhi apāyehi muñcituṁ na detîti". Iti[5] naṁ M. ovaditvā ath' assa dhammaṁ desento

1. Kāmaṁ kāmayamānassa tassa ce taṁ samijjhati
addhā pītimano hoti laddhā macco yad icchati. 25.

2. Kāmaṁ kāmayamānassa tassa ce taṁ samijjhati
tato naṁ aparaṁ kāme ghamme taṇhaṁ va vindati. 26.

3. Gavaṁ va siṅgino siṅgaṁ vaḍḍhamānassa vaḍḍhati
evaṁ mandassa posassa bālassa avijānato
bhiyyo taṇhā pipāsā ca vaḍḍhamānassa vaḍḍhati. 27.

4. Pathavyā sāliyavakaṁ gavāssaṁ dāsaporisaṁ
datvā vā nâlam ekassa, iti vidvā samañ care. 28.

5. Rājā pasayha paṭhaviṁ[6] vijetvā
sasāgarantaṁ mahim āvasanto
oraṁ samuddassa atittarūpo
pāraṁ samuddassâpi patthayetha[7]. 29.

6. Yāva[8] anussaraṁ kāme manasā titti nâjjhagā[9]
tato nivattā[10] paṭikkamma[11] disvā
te ve tittā ye paññāya tittā[12]. 30.

7. Paññāya tittinaṁ[13] seṭṭhaṁ, na so kāmehi tappati,
paññāya tittaṁ purisaṁ taṇhā na kurute vasaṁ. 31.

8. Apacineth' eva[14] kāmāni, appicch' assa alolupo,
samuddamatto puriso na so kāmehi tappati
rathakāro va cammassa parikantaṁ upāhanaṁ. 32.

[1] Bd sahāyaṁ nāma nissāya in the place of pahāya gamanīyaṁ. [2] Cks taṁ. [3] Bd vatthābharaṇāni. [4] Bd chā-. [5] Bd omits iti. [6] all four MSS. -vī. [7] Bd samuddamabhipatthayeta. [8] Bd ye ca, Bf yevam. [9] Bd nagā. [10] so Bf; Bd tato cittenivattena, Ck tato ti vatvā, Cs tato nivatvā. [11] Bd adds ādīnavaṁ. [12] Ck disvā te ce tittā ye paṁñāya tittā, Cs disvā te ve tittā ye paṁñāya tittā, Bd disvā ye te titti sapaññā. [13] Bd tittīnaṁ. [14] Ck -neteva.

9. Yaṁ yaṁ cajati[1] kāmānaṁ taṁ taṁ sampajjate sukhaṁ,
sabbañ ce[2] sukham iccheyya sabbe[3] kāme pariccaje ti 33.
imā gāthā āha[4].

Tattha kāman ti vatthukāmam pi kilesakāmam pi[5], kāmayamānassā 'ti patthayamānassa, tassa ce taṁ[6] samijjhatîti tassa puggalassa taṁ[7] kāmitaṁ[8] vatthuṁ samijjhati ce va[9], nippajjati ce[10] ti attho, tato naṁ aparaṁ[11] kāme ti ettha nan ti nipātamattaṁ, aparan ti parabhāgadīpanaṁ[12], kāme ti upayogabahuvacanaṁ[13], idaṁ vuttaṁ hoti: sace[14] kāmaṁ kāmayamānassa taṁ kāmitaṁ vatthuṁ samijjhati tasmiṁ samiddhe tatoparaṁ so puggalo[15] yathā nāma ghamme[16] gimhakāle vātātapena kilanto[17] taṇhaṁ vindati pānīyapipāsaṁ paṭilabhati[18] evaṁ bhiyyo bhiyyo[19] kāmataṇhāsaṁkhāte kāme vindati paṭilabhati[20], rūpataṇhādikāmataṇhā v' assa vaḍḍhanti yevā 'ti, gavaṁ vā 'ti gorūpassa viya, siṅgino ti matthakaṁ padāletvā uṭṭhitasiṅgassa, mandassā 'ti mandapaññassa, bālassā 'ti bāladhamme yuttassa, idaṁ vuttaṁ hoti: yathā vacchakassa vaḍḍhantassa sarīren' eva saddhiṁ siṅgaṁ vaḍḍhati[21] evaṁ andhabālassâpi appattakāmataṇhā ca[22] pattakāmapipāsā ca[23] aparāparaṁ vaḍḍhatîti, sāliyavakan ti sālikkhettaṁ yavakhettaṁ, etena sāliyavādikaṁ sabbaṁ dhaññaṁ dasseti, dutiyapadena sabbaṁ dipadacatuppadaṁ dasseti, paṭhamapadena vā sabbaṁ aviññāṇakaṁ itarena saviññāṇakaṁ, datvā[24] ti datvâpi[25], idaṁ vuttaṁ hoti: tiṭṭhantu tīṇi rajjāni, sace so māṇavo añño[26] vā[27] sakalam pi paṭhaviṁ[28] saviññāṇakaṁ aviññāṇakaṁ vā pana kassaci[29] datvā gaccheyya idam pi ettakaṁ vatthuṁ ekass' eva apariyantaṁ[30], evaṁ duppūrā esā taṇhā nāma, iti vidvā samañcare ti[31] evaṁ jānanto puriso taṇhāvasiko ahutvā[32] kāyasamācārādīni[33] pūrento samaṁ careyyā 'ti, oran ti orimakoṭṭhāsaṁ[34] patvā tena[35] atittarūpo puna samuddassa[36] pāram pi pattheyya[37], evaṁ taṇhāvasikasattā nāma duppūrā ti dasseti, yāvā 'ti aniyāmitaparicchedo[38], anussaran ti anussaranto, nājjhagā[39] ti na vindati, idaṁ vuttaṁ hoti: mahārāja puriso apariyante pi[40]

---

[1] Ck yacchati, Bdf jahati. [2] Bd ca. [3] Bd sabba. [4] Bd abhāsi. [5] Bd omits pi ki - - pi. [6] Ck se taṁ. [7] Ck sataṁ, Cs ssata. [8] Bd kāmitava. [9] Cks te in the place of ceva. [10] Bd cā, Cks nipajjati ce. [11] Cks add pi. [12] Bd -ge, omitting dīpanaṁ. [13] Bd -gebahū-. [14] Bd omits sace. [15] Bd adds tatoparaṁ. [16] Ck gamhe, Bd ghamhe. [17] Cks -pe ki-, Bd vātātamenaphakilamanti. [18] Bd omits paṭi. [19] Bd only one bhiyyo. [20] Bd omits pa- [21] Bd yaṁ vaḍḍhamānassa vaḍḍhati yeva evaṁ sarīreneva saddhiṁ siṅgaṁ vaḍḍhati in the place of yathā - -. [22] Bd appattākāmataṇhā ca, Cks appamattakāmataṇhā va. [23] Bd omits patta - - ca. [24] Bd adds cā. [25] Bd omits pi. [26] Cks aṁñaṁ. [27] Bd te or vo? [28] Bd omits pa-. [29] Bd saviññāṇakaṁ aviññāṇakaṁ vā na pana kassaci, Cks -kaaviññāṇanakaratanapūraṁ kassaci. [30] Bd ādiyati in the place of ap-. [31] Cks omit ti. [32] Bd samaṁ hutvā. [33] Bd -rādinā. [34] Ck otarita-, Cs orita-. [35] Bd samuddāsa in the place of patvā tena. [36] Bd -dda. [37] Bd patthayethā. [38] Cks ati-, Bd aniyataparicchādo. [39] Bd na-. [40] Bd -to, omitting pi.

kāme manasā[1] anussaranto tittiṁ na vindati[2] pattukāmo[3] va hoti, evaṁ kāmesu sattānaṁ taṇhā vaḍḍhat' eva, tato nivattitvā[4] ti tato pana[5] vatthukāmakilesakāmato[6] nivattitvā kāyena paṭikkamma[7] ñāṇena ādīnavaṁ disvā ye paññāya tittā paripuṇṇā[8] te va[9] tittā nāma, paññāya tittinaṁ[10]
5 seṭṭhan ti paññāya ayaṁ[11] tittinaṁ paripūritaṁ[12] seṭṭhaṁ[13], ayam eva vā pāṭho, na so kāmehi tappatîti, na hîti pi pāṭho, yasmā paññāya titto puriso kāmehi na pariḍayhatîti attho, na kurute vasan ti tādisaṁ hi purisaṁ taṇhāvasaṁ[14] kātuṁ vase vattetuṁ na sakkoti, sv-eva[15] pana taṇhāya ādīnavaṁ disvā Gaṅgamālo[16] viya Aḍḍhamāsakarājā[17] viya ca taṇhāvase na pavattatîti[18]
10 attho, apacinethevā 'ti viddhaṁseyyath' eva[19], samuddamatto[20] ti mahatiyā paññāya samannāgatattā[21] samuddappamāṇo, so mahantena[22] aggināpi samuddo viya kilesakāmehi na tappati na ḍayhati, rathakāro ti cammakāro, parikantan ti parikantanto[23], idaṁ vuttaṁ hoti: yathā cammakāro upāhanaṁ parikantanto[24] yaṁ yaṁ cammassa agayhūpakaṭṭhānaṁ hoti taṁ taṁ cajitvā
15 upāhanaṁ katvā upāhanamūlaṁ labhitvā sukhito hoti evam eva[25] paṇḍito cammakārasatthasadisāya paññāya kantanto[26] yaṁ yaṁ odhiṁ kāmānaṁ cajati[27] tena ten' assa kāmodhinā rahitaṁ[28] taṁ taṁ kāyakammaṁ vacīkammaṁ manokammañ[29] ca sukhaṁ sampajjati[30] vigatadarathaṁ, sace pana sabbam pi kāyakammādisukhaṁ vigatapariḷāhaṁ eva iccheyya kasiṇaṁ bhāvetvā jhānaṁ nib-
20 battetvā sabbe kāme pariccaje ti

Bodhisattassa[31] pana imaṁ gāthaṁ kathentassa[32] rañño setacchattaṁ ārammaṇaṁ katvā odātakasiṇajjhānaṁ udapādi. Rājâpi arogo ahosi, so tuṭṭho sayanā vuṭṭhāya[33] „ettakā vejjā maṁ tikicchituṁ nâsakkhiṁsu, paṇḍitamāṇavo pana attano
25 ñāṇosadhena maṁ nīrogaṁ[34] akāsîti“ tena saddhiṁ sallapanto dasamaṁ gātham āha:

[1] Bd omits ma-. [2] Bd janeti. [3] Bd patta-. [4] Bd nivattiyyā. [5] Bd paraṁ. [6] Cks add cittena. [7] Cks -mmaṁ. [8] Bd adds ca. [9] Bd omits va. [10] Bd tittī-. [11] so Bd; Ck paṁññāayaṁ, Cs paṁayaṁ. [12] Ck -naṁ, Cs -purinaṁ, Bd -puṇṇaṁ. [13] Bd seṭho. [14] Bd taṇhāya vasaṁ. [15] Ck sve or sa ve, Bd so. [16] Bd sarabhaṅgamāṇavo. [17] Cks addha-. [18] Bd taṇhā na vaḍḍhatīti. [19] Bd -seyyameva. [20] Ck samuddhamantho, Cs samuddamanto. [21] Bd sampannattā. [22] Bd himavantena. [23] Cks -kantato, Bd -tento. [24] Bd -tento. [25] Cs evaṁ. [26] yaṁ yaṁ cammassa - - - kantanto wanting in Bd. [27] Cks vajati, Bd vijahati. [28] Bd kāmāvinodati. [29] Bd paccekañ. [30] Bd -te. [31] Bd pavesanaṁ sabbakāyakammādīsukhaṁ vigataṁ pariṇatameva iccheyya jhānaṁ vā bhāveyya jhānaṁ pana nibbattheyya in the place of sace pana - - - bodhisattassa. [32] Cks add kathentasseva. [33] Bd vuṭhahitvā. [34] Bd paññātissayena kāmānaṁ nānā ādinava in the place of ñāṇo - - nirogaṁ.

10. Aṭṭha te bhāsitā gāthā, sabbā[1] honti sahassiyo,
patigaṇha[2] mahābrahme, sādh' etaṁ tava bhāsitan ti. 34.

Tattha aṭṭhā 'ti dutiyaṁ gāthaṁ adiṁ katvā kāmādīnavapaṭisaññuttā[3] aṭṭha, sahassiyo ti sahassārahā, patigaṇhā[2] 'ti aṭṭha sahassāni gaṇha, sādhetaṁ tava bhāsitan ti sādhu etaṁ tava vacanaṁ. 5

Taṁ[4] sutvā M. ekādasamaṁ gātham āha:

11. Na me attho sahassehi satehi nahutehi vā[5],
pacchimaṁ bhāsato[6] gāthaṁ kāme me na rato mano ti. 35.

Tattha pacchiman ti rathakāro va cammassā[7] 'ti gāthaṁ, kāme me na rato[8] mano ti imaṁ gāthaṁ bhāsamānass' eva mama vatthukāme pi kilesakāme pi mano nâbhirami[8], ahaṁ hi imaṁ gāthaṁ bhāsamāno attano va[9] dhammadesanāya jhānaṁ nibbattesiṁ mahārājā 'ti. 10

Rājā[10] bhiyyosomattāya tussitvā M-aṁ vaṇṇento osānagātham āha:

12. Bhaddako[11] vat' ayaṁ[12] māṇavako sabbalokavidū muni 15
yo[13] imaṁ taṇhaṁ dukkhajananiṁ parijānāti paṇḍito ti. 36.

Tattha dukkhajananin ti sakalavaṭṭadukkhajananiṁ, parijānātîti parijāni paricchindi luñcitvā nīharîti[14] B-aṁ vaṇṇento evam āha.

B. pi „mahārāja appamatto hutvā dhammaṁ carā" 'ti rājānaṁ ovaditvā ākāsena Himavantaṁ gantvā isipabbajjaṁ pabbajitvā yāvatāyukaṁ[15] brahmavihāre[16] bhāvetvā[17] Brahmaloka-parāyano[18] ahosi. 20

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave pubbe pi hi[19] etaṁ brāhmaṇaṁ nissokaṁ akāsin" ti vatvā j. s.: „Tadā rājā esa brāhmaṇo ahosi, paṇḍitamāṇavo[20] aham evā" 'ti. Kāmajātakaṁ. 25

[1] Cks saccā. [2] Bd paṭi-. [3] Ck -navaṁ-, Bd -navasaṁyuttā. [4] Cks omits taṁ. [5] Bd nahūtehi pi. [6] Cks -te. [7] Ck ca kammassā, Cs ca cammassā-, Bd -ro cammakārassā. [8] Bd mama kāmehi vatthukāmehi me mano nābhiramāmi. [9] Bd bhāsamānassa kāme nirato mano arati mano in the place of -māno attano va. [10] Bd adds pi. [11] Bdf bhadra-. [12] Bdf vatā-. [13] Bd so. [14] Bd niharati. [15] Bd adds ṭhatvā. [16] Bd -raṁ. [17] Bd adds aparihinajjhāno hutvā. [18] Bd -lokūpago. [19] Bd pāhaṁ. [20] Bd adds pana.

5. Janasandhajātakaṁ.

Dasa khalū 'ti. Idaṁ S. J. v. **Kosalarañño ovādatthāya** kathesi. Ekasmiṁ hi kāle rājā issariyamadamatto kilesasukhanissito[1] vinicchayam pi na[2] paṭṭhapesi, Buddhupaṭṭhāne[3] pamajji. So ekadivasaṁ[4] Dasabalaṁ anussaritvā[5] „vandissāmîti" bhuttapātarāso rathavaram āruyha vihāraṁ gantvā Satthāraṁ vanditvā nisīdi. Atha naṁ S. „kiṁ mahārāja ciraṁ[6] na paññāyasîti[7]" vatvā „bahukiccatāya no bhante Buddhupaṭṭhānassa okāso na jāto" ti vutte „mahārāja, mādise[8] nāma ovādadāyake[8] sabbaññūbuddhe[8] dhuravihāre vasante[9] ayuttaṁ tava pamajjituṁ, raññā nāma rājakiccesu[10] appamattena raṭṭhavāsīnaṁ mātāpitusamena[11] agatigamanam pahāya dasarājadhamme akopentena rajjaṁ kāretuṁ vaṭṭati, rañño hi dhammikabhāve sati parisā pi 'ssa dhammikā hoti, anacchariyaṁ kho[12] pan' etaṁ yaṁ mayi anusāsante[13] tvaṁ dhammena rajjaṁ kareyyāsi, porāṇakapaṇḍitā anusāsakaācariye avijjamāne pi attano matiyā[14] va tividhasucaritadhamme patiṭṭhāya mahājanassa dhammaṁ desetvā saparisā saggapadaṁ[15] pūrayamāna agamiṁsū" 'ti vatvā[16] tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa[17] aggamahesiyā kucchimhi nibbatti. **Janasandhakumāro**[18] ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. Ath' assa vayappattassa Takkasilato sabbasippāni uggahetvā[19] āgatakāle rājā sabbāni bandhanāgārāni sodhāpetvā uparajjaṁ adāsi. So aparabhāge pitu accayena rajje patiṭṭhāya catūsu nagaradvāresu[20] nagaramajjhe[21] rājadvāre[22] ti cha dānasālāyo kāretvā[23] divase divase[24] cha satasahassāni pariccajitvā sakala-Jambudīpaṁ khobhetvā[25] mahādānaṁ pavattento[26] bandhanāgārāni niccaṁ vivaṭāni[27] kāretvā dhammagaṇḍikaṁ[28] bhedāpetvā[29] catūhi saṁgahavatthūhi[30] lokaṁ saṁgaṇhanto pañca

---

[1] Bd kilesaratisukhaṁ-. [2] Ck omits na. [3] Bd -nacapi. [4] Bd -se. [5] Bd adds satthāraṁ. [6] Bd cīvaraṁ. [7] Ck -rāja pana paṁñāyatīti, Cs -rāja na paññāyatīti. [8] Bd -o. [9] Bd viharanto. [10] Bd dasarā-. [11] Cs Bd -piti-. [12] Ck anaccariyaṁ ko, anacchariyaṁ ko corr. to -kho, Bd rājadhamme ṭhito honti yaṁ kho. [13] Bd manussāsente. [14] Bd pakati. [15] Bd saggapatha. [16] Bd omits va-. [17] Bd omits ta-. [18] Cks -dhavaku-, Bd -sandaku. [19] Ck -hi-, Bd uggaṇhitvā. [20] Bd adds ceva. [21] Bd adds ca. [22] Bd adds cā. [23] Bd kārāpetvā. [24] Bd only one di-. [25] Bd saṁkho. [26] Bd pattanto. [27] Cks niccavivaṭaṁdhāni. [28] Bd -bhaṇḍikaṁ. [29] Bd sodhāpetvā. [30] Bd saṅgavatthūhi.

sīlāni rakkhanto uposathavāsaṁ vasanto dhammena rajjaṁ kāresi, antarantarā ca raṭṭhavāsino sannipātetvā[1] „dānaṁ detha, sīlaṁ samādiyatha[2], dhammena kammante ca[3] vohāre ca payojetha, daharakāle yeva sippāni uggaṇhatha, dhanaṁ uppādetha, gāmakūṭakammam pi[4] suṇakammaṁ[5] mā karittha, caṇḍā[6] pharusā mā ahuvattha, mātupaṭṭhānaṁ pitupaṭṭhānaṁ pūretha, kule jeṭṭhāpacāyino bhavathā" 'ti dhammaṁ desetvā mahājanaṁ[7] sucaritadhamme patiṭṭhāpesi. So ekadivasaṁ paṇṇarasiuposathadivase[8] samādinnuposatho „mahājanassa bhiyyo bhiyyo[9] hitasukhatthāya appamādavihāratthāya dhammaṁ desessāmîti" cintetvā[10] bheriñ carāpetvā attano orodhe ādiṁ katvā sabbaṁ[11] nagarajanaṁ sannipātāpetvā[12] rājaṅgaṇe[13] alaṁkataratanamaṇḍapamajjhe paññattavarapallaṁke nisīditvā „ambho nagaravāsino, tumhākaṁ tapanīye ca atapanīye ca dhamme desessāmi, appamattā hutvā ohitasotā sakkaccaṁ[14] suṇothā[15]" 'ti vatvā dhammaṁ desesi.

S. saccaparibhāvitaṁ mukharatanaṁ vivaritvā[16] taṁ desanaṁ madhurena sarena Kosalarañño āvikaronto[17]

1. Dasa khalu imāni ṭhānāni yāni pubbe akaritvā
sa pacchā-m-anutappati, icc-āha[18] rājā Janasandho. 37.

2. Aladdhā cittaṁ tapati pubbe asamudānitaṁ[19],
'na pubbe dhanam esissaṁ' iti pacchânutappati. 38.

3. 'Sakyarūpaṁ pure santaṁ mayā sippaṁ na sikkhitaṁ,
kicchā vutti[20] asippassa' iti pacchânutappati. 39.

4. 'Kūṭavedī pure āsiṁ pisuṇo piṭṭhimaṁsiko,
caṇḍo pharuso câsiṁ[21]' iti pacchânutappati. 40.

[1] Cks -teva. [2] Ck -dhiyittha, Cs -diyittha, Bd adds bhāvanaṁ bhāvetha. [3] Bd kammaṁ ceva. [4] Bd kuṭasakkhikammaṁ vāpi. [5] Bd suṇavācakammaṁ vā, Ck suna-. [6] Bd -a. [7] Bd -ne. [8] Cs Bd panna-. [9] Bd only one bhi-. [10] Bd adds nagare. [11] Bd -a. [12] Bd -tetvā. [13] Bd adds alaṁkaritvā. [14] Ck -ā. [15] Bd -ṇā-. [16] Ck -vica-, Bd vavaretvā. [17] Bd adds gāthāmāha. [18] Bd iccevāsuha. [19] Bf appamudānitaṁ, Bd asamuddhitāṁ. [20] Cks -iṁ, Bd kaccāvutti. [21] Bdf caṇḍo ca pharusso cāpi.

5. 'Pāṇātipātī pure āsiṁ, luddo câsiṁ[1] anāriyo,
bhūtānaṁ nâvadāyissaṁ[2]' iti pacchânutappati. 41.

6. 'Bahūsu vata santāsu[3] anāpādāsu itthisu
paradāraṁ asevissaṁ[4]' iti pacchânutappati. 42.

7. 'Bahumhi vata santamhi annapāne upaṭṭhite
na pubbe adadaṁ dānaṁ' iti pacchânutappati. 43.

8. 'Mātaraṁ pitarañ câpi jiṇṇake[5] gatayobbane[6]
pahu[7] santo na posissaṁ' iti pacchânutappati. 44.

9. 'Ācariyam anusatthāraṁ sabbakāmarasāharaṁ
pitaraṁ accamaññissaṁ' iti pacchânutappati. 45.

10. 'Samaṇe brāhmaṇe câpi sīlavante bahussute
na pubbe payirupāsissaṁ[8]' iti pacchânutappati. 46.

11. 'Sādhu hoti tapo ciṇṇo santo ca payirupāsito,
na ca pubbe tapo ciṇṇo' iti pacchânutappati. 47.

12. Yo[9] ca etāni ṭhānāni yoniso paṭipajjati
karaṁ purisakiccāni sa pacchā nânutappatîti 48.

imā gāthā āha.

Tattha ṭhānānîti kāraṇāni, pubbe ti paṭhamam eva akaritvā, sa pacchāmanutappatîti[10] so paṭhamaṁ kattabbānaṁ akārako puggalo pacchā idhaloke pi paraloke pi[11] tappati[12] kilamati, pacchā[13] tappatîti pi pāṭho, iccāhā[14] 'ti evaṁ[15] rājā Janasandho avoca, iccassuhā[16] 'ti pi pāṭho, tattha sukāro ti nipātamattaṁ, icc' assu āhā[17] 'ti padacchedo; idāni[18] tāni dasa tapanīyakāraṇāni pakāsetuṁ B-assa dhammakathā hoti, tattha pubbe ti paṭhamam eva taruṇakāle parakammaṁ katvā[19] asamudānitaṁ[20] asambhataṁ dhanaṁ[21], mahallakakāle alabhitvā tappati socati[22], pare ca sukhite disvā sayaṁ dukkhaṁ jīvanto pubbe dhanaṁ na pariyesissan ti evaṁ pacchā anutappati, tasmā mahallakakāle sukhaṁ jīvitukāmā daharakāle yeva dhammikāni kasikammādīni katvā dhanaṁ pariyesathā 'ti[24] dasseti, pure santan ti pure daharakāle ācariye payirupāsitvā[25] mayā kātuṁ sakyarūpaṁ samānaṁ hatthisippādikaṁ kiñci sippaṁ

[1] B^d luddho cāpi. [2] C^{ks} nava-, B^{ds} nānukampiyaṁ. [3] B^d santisu. [4] B^d -rañcasevi-. [5] B^d -kaṁ. [6] B^d -naṁ. [7] B^{df} bahu. [8] C^{ks} -pāsenti, B^d parirūpāsissaṁ. [9] C^{ks} so. [10] B^d pacchā anu-. [11] B^d pacchākāle, omitting idha - - pi. [12] B^d atita-. [13] C^k patipacchā. [14] B^d iccevāhā. [15] B^d ti iti evaṁ. [16] C^k iccassābhā, C^s iccassābhā corr. to -hā, B^d iccasūhā. [17] C^k iccasu ābhā, C^s iccassu ābhā corr. to -āhā. [18] B^d yāni. [19] B^{ds} parakkamaṁ aka-. [20] B^d asamuddhitanti. [21] B^d omits dha-. [22] C^{ks} -si. [23] B^d etaṁ. [24] B^d -yesentīti. [25] C^{ks} payur-.

na sikkhitaṁ, pacchā[1] mahallakakāle asippassa dukkhā jīvitavutti, n' eva sakkā tadā sippaṁ sikkhituṁ, tasmā[2] mahallakakāle sukhaṁ jīvitukāmā taruṇakāle yeva sippāni sikkhethā[3] 'ti dasseti[4], kūṭavedîti[5] kūṭajānanako gāmakūṭo vā lokassa anatthakārako vā[6] tulākūṭādikārako[7] vā kūṭaṭṭakārako vā[8] ti attho, āsin ti evarūpo ahaṁ pubbe ahosiṁ, pisuṇo ti pesuññakārako, piṭṭhimaṁsiko ti lañcaṁ gahetvā asāmike sāmike karonto paresaṁ piṭṭhimaṁsakhādako iti, pacchā ti evaṁ maraṇamañce nipanno anutappati, tasmā sace niraye na[9] vasitukām' attha mā evaṁ[10] pāpakammaṁ karitthā 'ti ovadati, luddo[11] ti dāruṇo, anariyo ti na ariyo[12] nīcasamācāro, nāvadāyissan[13] ti khantimettānuddayavasena na nīcavuttiko ahosiṁ, sesaṁ purimanayen' eva yojetabbaṁ, anāpādāsū 'ti apādānam āpādo pariggaho ti attho, n' atthi yāsaṁ[14] apādo na anāpadā[15], aññehi akatapariggahāsū[16] 'ti attho, upaṭṭhite ti paccupaṭṭhite[17], na pubbe ti[18] ito[19] pubbe dānaṁ na adadaṁ, pahu[20] santo ti dhanabalena pi[21] kāyabalena pi posituṁ samattho paṭibalo[22] samāno, ācariyan ti ācāre[23] sikkhāpanato[24] pitā ācariyo ti adhippeto, anusatthāran ti anusāsakaṁ, sabbakāmarasāharan ti sabbe[25] vatthukāmarase āharitvā positāraṁ[26], accamaññissan[27] ti tassa ovāde agaṇhanto atikkamitvā maññissaṁ, na pubbe ti ito pubbe dhammikasamaṇabrāhmaṇe[28] hi gilānāgilāne pi[29] cīvarādīni datvā apaṭijagganena[30] payirupāsissan ti[31], tapo ti sucaritatapo, santo ti[32] kāyādīhi[33] dvārehi upasanto sīlavā, idaṁ vuttaṁ hoti: tividhasusucaritasaṁkhāto tapo ca[34] ciṇṇo evarūpo ca upasanto payirupāsito[35] nāma sādhu sundaro, na pubbe ti mayā daharakāle evarūpo tapo na ciṇṇo, iti pacchā jarājiṇṇo maraṇabhayatajjito anutappati socati, sace tumhe evaṁ na socitukāmā tapokammam karothā 'ti vadati, yo[36] ca etānîti yo[36] pana[37] etāni dasakāraṇāni paṭhamam eva upāyena paṭipajjati samādāya vattati purisehi kattabbāni[38] dhammikakiccāni karonto[39] appamādavihāripuriso pacchā nânutappati somanassappatto va hotîti[40].

[1] Bd kicchāti. [2] Bd omits ta-, Cks kasmā. [3] Bd sippaṁ sikkhathā. [4] Ck -enti, Bd omits dasseti. [5] Bd kuṭaṁveriti. [6] Cks omit vā. [7] Bd lākuṭā-. [8] Bd omits kūṭaṭṭa-vā. [9] Bd a. [10] Bd evarūpaṁ. [11] Bd luddho. [12] Ck ṇa anariyo, Bd anariyo, Bd anariyo, omitting na. [13] Ck -yissa, Cs nāvadāsissi corr. to -dāyissa, Bd nāpacārissan. [14] Bd omits natthiyāsaṁ. [15] so Ck; Cs apādena an-, Bd omits na an-. [16] Bd -hesu. [17] Bd pañcupa-. [18] Ck pi. [19] Bd omits pubbe ti ito. [20] Bd bahu. [21] Cks omit pi. [22] Bd pati-. [23] Cs ākāre, Bd ācāra. [24] Bd -nako idha. [25] Bd -a. [26] Cks posito. [27] Cks amaccamaññi-, Bd atimaññi-. [28] Ck -mo, Cs mano corr. to -ṇe? [29] Bd gihino in the place of hi -- pi. [30] Ck apati-, Bd patijaggaṇena. [31] Bd -sissa, omitting ti. [32] Ck pante hi, Cs santo hi, Bd santo tīti. [33] Bd omits kā-. [34] Bd omits ca. [35] Bd -pāsako. [36] Cks so. [37] Bd ca. [38] Bd kāta-. [39] Bd adds yo. [40] Cks ahositi, Bd pacchānutappati domanassapatto hotīti.

Iti M. anvaddhamāsaṁ iminā va[1] niyāmena mahājanassa dhammaṁ desesi. Mahājano pi 'ssa ovāde ṭhatvā tāni dasa ṭhānāni pūretvā saggaparāyano[2] ahosi.

S. i. d. ā. „evaṁ mahārāja porāṇakapaṇḍitā anācariyakā attano
5 va matiyā dhammaṁ desetvā mahājanaṁ saggapade[3] patiṭṭhāpesun"-
ti vatvā j. s.: „Tadā parisā Buddhaparisā ahosi[4], Janasandharājā[5]
aham evā" 'ti. Janasandhajātakaṁ.

6. Mahākaṇhajātaka.

Kaṇho kaṇho cā 'ti. Idaṁ S. J. v. lokatthacariyaṁ
10 ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyaṁ nisīditvā[6] „āvuso S.
bahujanahitāya paṭipanno[7] attano phāsuvihāraṁ pahāya lokass' eva
atthaṁ carati, paramābhisambodhiṁ patvā sayaṁ pattacīvaram ādāya
aṭṭhārasayojanamaggaṁ gantvā pañcavaggiyatherānaṁ dhammacakkaṁ
pavattetvā pañcamiyā pakkhassa Anattalakkhaṇasuttaṁ kathetvā
15 sabbesaṁ arahattaṁ adāsi, Uruvelaṁ gantvā[8] jaṭilānaṁ aḍḍhuḍḍhāni
pāṭihāriyasahassāni dassetvā pabbājetvā[9] Gayāsīse[10] Ādittapariyāyaṁ[11]
kathetvā jaṭilasahassassa[12] arahattaṁ adāsi, Mahākassapassa tīṇi
gāvutāni paccuggamanam gantvā[13] tīhi ovādehi upasampadaṁ adāsi,
eko pacchābhatte[14] pañcacattālīsayojanamaggaṁ gantvā Pukkusāti-
20 kulaputtaṁ anāgāmiphale patiṭṭhāpesi, Mahākappinassa vīsaṁ yojana-
sataṁ paccuggamanaṁ katvā arahattaṁ adāsi, eko pacchābhatte[14]
tiṁsayojanamaggaṁ gantvā tāva kakkhalaṁ[15] pharusaṁ Aṅgulimālaṁ
arahatte patiṭṭhāpesi, tiṁsayojanam eva[16] maggaṁ gantvā Āḷavakaṁ[17]
sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā kumārassa sotthiṁ akāsi, Tāvatiṁsa-
25 bhavane temāsaṁ vasanto asītiyā va devatākoṭīnaṁ[18] dhammābhisama-
yaṁ sampādesi[19], Brahmalokaṁ gantvā Bakabrāhmuno diṭṭhiṁ bhin-
ditvā dasannaṁ[20] Brahmasahassānaṁ arahattaṁ adāsi, anusaṁ-
vaccharaṁ tīsu maṇḍalesu cārikaṁ caramāno upanissayasampannānaṁ
manussānaṁ saraṇāni c' eva[21] sīlāni ca maggaphalāni ca deti,

[1] Bd omits va. [2] Bd adds va. [3] Bd saggapuraṁ. [4] Bd ahesuṁ. [5] Bd adds pana. [6] Cks add yāvañcidaṁ. [7] Bd parippanno. [8] Bd adds tebhātikānaṁ. [9] Bd omits pab-. [10] Bd -sena. [11] Bd anattapa-. [12] Bd -hassānaṁ. [13] Bd katvā. [14] Bd ekaṁ pacchābhattaṁ. [15] Ck -ḷa. [16] Bd -na, omitting eva. [17] Bd -kayakkhaṁ. [18] Bd asītikoṭanaṁ devatānaṁ. [19] Bd -samayo āhosi. [20] Bd dasa. [21] Bd ca.

nāgasupaṇṇādīnaṁ pi nānappakārakaṁ atthaṁ caratîti" Dasabalassa lokatthacariyaguṇavaṇṇaṁ vaṇṇayiṁsu[1]. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „anacchariyaṁ bhikkhave, yv-āhaṁ[2] idāni abhisambodhiṁ patvā lokassa atthaṁ careyyaṁ[3] so[4] pubbe sarāgakāle pi lokàtthacariyam eva carin[5]" 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Kassapasammāsambuddhakāle Usīnaro nāma rājā r. kāresi. Kassapasammāsambuddhe catusaccadesanāya mahājanaṁ bandhanā[6] mocetvā nibbānanagaraṁ pūretvā parinibbute dīghassa addhuno accayena sāsanaṁ osakki: bhikkhū ekavīsatiyā anesanāhi jīvikaṁ kappenti bhikkhunīsaṁsaggaṁ[7] karonti puttadhītāhi vaḍḍhanti, bhikkhū bhikkhudhammaṁ[8] bhikkhuniyo bhikkhunidhammaṁ upāsakā upāsakadhammaṁ upāsikā upāsikadhammaṁ brāhmaṇā brāhmaṇadhammaṁ vissajjesuṁ, yebhuyyena manussā dasâkusalakammapathe samādāya pavattiṁsu[9], matamatā apāyesu pūriṁsu[10]. Tadā Sakko devarājā nave devaputte[11] apassanto manussalokaṁ oloketvā manussānaṁ apāyesu nibbattiṁ[12] ñatvā Satthu sāsanaṁ osakkitaṁ disvā[13] „kin nu karissāmîti" cintento[14] „atth' eko upāyo" ti „mahājanaṁ bhāyetvā tāsetvā[15] bhītabhāvaṁ ñatvā[16] assāsetvā dhammaṁ desetvā[17] osakkitasāsanaṁ[18] paggayha aparaṁ vassasahassaṁ[19] pavattanakāraṇaṁ karissāmîti" sanniṭṭhānaṁ katvā Mātalidevaputtaṁ mocappamāṇadāṭhaṁ catūhi dāṭhehi vinicoharantar a smi[20] bhayānakaṁ[21] gabbhinīnaṁ[22] dassanen' eva gabbhapātanappakāraṁ[23] ghorarūpaṁ ajāneyyappamāṇaṁ kāḷavaṇṇaṁ Mahākaṇhasunakhaṁ[24] katvā[25] pañcaṅgikabandhanena bandhitvā ratta-

[1] Bd -guṇaṁ kathayiṁsu [2] Bd so haṁ, Cks svāhaṁ. [3] Bd lokatthacariyaṁ caranto. [4] Bd omits so. [5] Bd lokassa atthaṁ carāmi yevā. [6] Bd kilesabandhanaṁ. [7] Cks -niṁsaṁ-, Bd bhikkhugihi-. [8] Bd adds visajjesuṁ. [9] Bd -ttayiṁsu. [10] so Cks; Bd paripūresuṁ saggamaggā tucchanti. [11] Bd nave nave deve. [12] Bd -ttitabhāvaṁ. [13] Cks omit di-. [14] Bd -tetvā. [15] Bd omits tā-. [16] Bd adds pacchā. [17] Bd omits dh. d. [18] Bd -taṁ sā-. [19] Bd divasaṁ in the place of va-. [20] Bd vicinipātarasmiṁyo. [21] Bd adds katvā. [22] Bd gabbhinaṁ. [23] Bd -pātanasamatthaṁ. [24] Bd mahākaṇṇa-. [25] Bd māpetvā.

mālassa[1] pilandhetvā rajjukoṭiyaṁ[2] ādāya sayaṁ dve kāsāyānī nivāsetvā pacchāmukhe[3] kese bandhitvā rattamālaṁ pilandhetvā āropitapavāḷavaṇṇajiyaṁ[4] mahādhanuṁ gahetvā vajiragganārācaṁ[5] nakhamukhe[6] parivattento vanacarakavesaṁ[7] gahetvā 5 nagarato yojanamatte[8] ṭhāne otaritvā „nassati loko, nassati[9] loko“ ti tikkhatuṁ saddaṁ[10] anusâvetvā[11] manusse[12] utrāsetvā[13] nagarūpacāraṁ patvā puna saddam akāsi. Manussā sunakhaṁ disvā utrastā[14] nagaraṁ pavisitvā taṁ pavattiṁ rañño ārocayiṁsu[15]. Rājā sīghaṁ nagaradvārāni pidhāpesi[16]. Sakko pi 10 aṭṭhārasahatthaṁ pākāraṁ[17] laṁghetvā[18] sunakhena saddhiṁ antonagare[19] patiṭṭhahi. Manussā bhītatasitā palāyitvā gehāni pavisitvā dvārāni pidahiṁsu[20] Mahākaṇho pi diṭṭhadiṭṭhamanusse[21] upadhāvitvā santāsento rājanivesanaṁ agamāsi. Rājaṅgaṇe manussā bhayena palāyitvā rajanivesanaṁ pavisitvā[22] 15 dvāraṁ pidahiṁsu. Usīnararājâpi[23] orodhe gahetvā pāsādaṁ abhirūhi[24]. Mahākaṇho purimapāde ukkhipitvā kavāṭe ṭhapetvā[25] mahābhusitaṁ bhusi. Tassa bhusitasaddo[26] heṭṭhā avīciṁ upari bhavaggaṁ gaṇhi[27], sakalacakkavāḷaṁ ekaninnādaṁ ahosi. Puṇṇakajātake[28] Puṇṇakarañño[29] Bhūridatta- 20 jātake Sudassananāgarañño imasmiṁ Mahākaṇhajātake ayaṁ saddo ti ime tayo[30] saddā Jambudīpe mahāsaddā nāma ahesuṁ. Nagaravāsino bhītatasitā hutvā ekapuriso pi Sakkena[31] saddhiṁ kathetuṁ nâsakkhi[32]. Rājā yeva pana[33] dhitiṁ[34] upaṭṭhapetvā vātapānaṁ nissāya Sakkaṁ āmantetvā „ambho ludda[35] kasmā

[1] Bd -mālaṁ kaṇṇe. [2] Cs -koṭiviyaṁ corr. to -viya, Bd -bhoṭiyaṁ. [3] Bd pañcadhā. [4] Cks -taṁpavālavaṇṇaṁji-. [5] Bd -raggakhurammaṁ. [6] Bd nakhena. [7] Bd -cārika-. [8] Bd -a. [9] Cks vina-. [10] Cks -am. [11] Cs -sāsetvā. [12] Bd -ssacittaṁ. [13] Bd uttā-. [14] Bd utrāsā. [15] Bd -cesuṁ. [16] Bd nagaradvāraṁ pidahatthā ti dvārāni pitakkesi. [17] Bd dvāraṁ. [18] Bd uliṅghitvā. [19] Ck -ra, Cs -raṁ. [20] Bd niliyiṁsu in the place of dvā- pida-.* [21] Bd diṭhadiṭhe-. [22] Bd mahābhūmigehāni, apavīsitvā dvāraṁ patvā in the place of rājani- pavi-. [23] Cs usīnakarā-, Bd osinakarā-. [24] Bd -rūyhi. [25] Bds vātapāne ṭhatvā in the place of ka- ṭha-. [26] Bd omits bhusita. [27] Bds patvā. [28] Bd vidūrajā-. [29] Bd -kayakkharañño, adding kusajātake kusarañño. [30] Bd catasso. [31] Bd pakkena. [32] Bd sakkoti. [33] Bd omits pana. •[34] Bd satiṁ. [35] Bd luddhaka.

te sunakho bhūsîti" āha. „Chātabhāvenā[1]" 'ti. „Tena hi 'ssa[2] bhattaṁ dāpemîti[3]" antojanassa ca attano ca pakkabhattaṁ[4] sabbaṁ dāpesi. Taṁ sabbaṁ sunakho ekaṁ[5] kabalaṁ[6] viya katvā puna saddam akāsi. Puna rājā pucchitvā idāni „me sunakho chāto yevā" 'ti sutvā hatthiassādīnaṁ pakkabhattaṁ sabbaṁ āharāpetvā dāpesi. Tasmiṁ pi[7] ekappahāren' eva niṭṭhāpite sakalanagarassa pakkabhattaṁ[8] dāpesi. Tam pi so tath' eva bhuñjitvā puna saddam akāsi. Rājā „na esa sunakho, nissaṁsayaṁ yakkho esa[9], āgamanakāraṇaṁ pucchissāmîti" bhītatasito hutvā pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kaṇho kaṇho ca ghoro ca sukkadāṭho patāpavā[10]
   baddho pañcahi rajjūhi kiṁ dhīra sunakho tavā[11] 'ti. 49.

Tattha Kaṇho kaṇho ti bhayavasena[12] daḷhakammavasena[13] vā āmeṇḍitaṁ[14], ghoro ti passantānaṁ bhayajananako[15], patāpavā[16] ti dāṭhehi nikkhamantena raṁsipatāpena patāpavā[17], kiṁ dhīrā 'ti dhīra viriyavanta tav' esa[18] evarūpo kakkhalo sunakho kiṁ karoti, kiṁ mige[19] gaṇhāti udāhu te amitte, kin te[20] iminā, vissajjehi nan ti adhippāyen' evam āha.

Taṁ sutvā Sakko dutiyaṁ gātham āha:

2. Nâyaṁ migānaṁ atthāya Usīnara[21] bhavissati,
   manussānaṁ anayo hutvā tadā Kaṇho pamokkhatîti. 50.

Tass' attho: ayaṁ[22] hi migamaṁsaṁ khādissāmîti idha nâgato, tasmā[23] migānam attho na bhavissati, manussamaṁsaṁ pana khādituṁ[24] āgato, tasmā[25] nesaṁ[26] anayo mahāvināsakārako hutvā yadā nena[27] manussā vināsaṁ pāpitā[28] bhavissanti tadā ayaṁ kaṇho pamokkhati[29] mama hatthato muccissatîti[30].

Atha naṁ rājā „kiṁ pana te[31] bho luddaka[32] sunakho sabbesaṁ yeva manussānaṁ maṁsaṁ khādissati udāhu tava

[1] Bd -na mahārājā. [2] Bd hi tassa. [3] Bd -essāmiti. [4] Bd omits anto- bhattaṁ. [5] Bd eka. [6] Cs -liṁ. [7] Cs tasmiṁ vapi, Bds tampi. [8] Bd pakkaṁ-. [9] Bd -yaṁ esa rakkho bhavissati. [10] Bd -dāṭhā pabhāsavā. [11] Cks tavan. [12] Bd ubhayavacane. [13] Bd omits kammā. [14] Bd ālapati. [15] Bd -janako. [16] Bd pabhāsavā. [17] Bd dāṭhā nikkhantaraṁsibhāsena pabhāsavā. [18] Bd viravan ti viravi yathā vuttāvasesānaṁ in the place of kiṁ dhīrā - - -. [19] Bd mitte. [20] Bd ti, omitting te, Ck omits kinte. [21] Bds -naka. [22] Cks ahaṁ. [23] Bds na tesaṁ pi in the place of tasmā. [24] Bd adituṁ. [25] Bd kattha. [26] Bd te-. [27] Bd te. [28] Bd pāpitakārā. [29] Bd -tīti. [30] Bd muñci-. [31] Bd omits te. [32] Bd luddhaka.

amittānaṁ yevā" 'ti pucchitvā „amittānaṁ yeva mahārājā" 'ti vutte „ke pana te idha[1] amittā" ti pucchitvā „adhammābhiratā asamacārino[2] mahārājā" 'ti vutte „kathehi tāva ne amhākan" ti pucchi[3]. Ath' assa kathento devarājā dasa gāthā abhāsi:

3. Pattahatthā samaṇakā muṇḍā[4] saṁghāṭipārutā
naṅgalehi kasissanti tadā Kaṇho pamokkhati. 51.

4. Tapassiniyo[5] pabbajitā muṇḍā saṁghāṭipārutā
yadā[6] loke gamissanti -pe-. 52.

5. Dīghuttaroṭṭhā jaṭilā[7] paṁkadantā rajassirā
iṇaṁ vodāya[8] gacchanti tadā -pe-. 53.

6. Adhicca[9] vede[10] sāvittiṁ yaññatantrañ ca[11] brāhmaṇā
bhatikāya[12] yajissanti tadā -pe-. 54.

7. Mātaraṁ pitaraṁ câpi[13] jiṇṇake[14] gatayobbane[15]
pahu santo[16] na bharanti[17] tadā -pe-. 55. (Suttanip. v. 98, 124.)

8. Mātaraṁ pitaraṁ câpi[18] jiṇṇake gatayobhane
'bālā tumhe' ti vakkhanti[19] tadā -pe-. 56.

9. Ācariyabhariyaṁ sakhābhariyaṁ[20] mātulānīpitucchasaṁ[21]
yadā loke gamissanti -pe-. 57.

10. Asicammaṁ gahetvāna khaggaṁ paggayha brāhmaṇā
panthaghātaṁ[22] karissanti tadā -pe-. 58.

11. Sukkacchavī[23] vedhaverā thullabāhū[24] apāṭubhā[25]
mithubhedaṁ[26] karissanti tadā -pe-. 59.

12. Māyāvino nekatikā asappurisacintakā
yadā loke gamissanti tadā Kaṇho pamokkhatîti. 60.

---

[1] B^{d} pana idha ke. [2] B^{ds} adhammavisamacārino in the place of adhammā-. [3] C^{s} omits pucchi, B^{ds} vutte. [4] C^{ks} muṇḍa-. [5] B^{d} tapaniyo. [6] B^{d} yadi. [7] B^{d} capalā. [8] C^{ks} iṇāvodāya, B^{df} codāya. [9] C^{k} B^{d} adicca. [10] B^{d} vedaṁ. [11] C^{s} omits yañña; C^{k} has saṁñātantuñca, B^{df} yaññatatrañca, B^{s} yaññā aṭṭha. [12] C^{s} bhattāya, C^{k} hatakāya, B^{s} bhantikāya. [13] C^{ks} vāpi, B^{d} ca pi. [14] B^{d} -kaṁ. [15] B^{d} -naṁ. [16] C^{ks} pahu santā, B^{d} bahusanto. [17] C^{ks} bharissanti. [18] C^{ks} vāpi. [19] B^{d} na bālā tumhe dadanti. [20] B^{s} sakhi-, B^{d} omits bhariyaṁ. [21] C^{s} -nipitucchasaṁ, B^{s} -nipitucchā, B^{d} mātulānibhariyaṁ mātucchāyaṁ dhitubhaginimātariñca. [22] B^{s} paṇḍa-, B^{d} pantaghāṭaṁ. [23] B^{d} sukkacchavi. [24] C^{ks} -u, B^{d} thūlapātu. [25] C^{s} apāṭi-, B^{d} only ā. [26] B^{d} mitta-.

Tattha samaṇakā ti mayaṁ samaṇ' amhā[1] 'ti paṭiññātā[2], yadā hi lokavohāren' evam[3] āha, kasissantîti te kadâpi[4] kasanti[5] yeva, ayaṁ pana ajānanto viya evam āha, ayaṁ hi 'ssa adhippāyo: ete dussīlā mama[6] amittā, yadā mama sunakho[7] ete māretvā maṁsaṁ khādituṁ bhavissati[8] tadā esa Kaṇho ito pañcarajjubandhanā mokkhatîti, iminā upāyena sabbagāthāsu adhippāyo ca yojanā ca[9] veditabbā, pabbajitā ti Buddhasāsane pabbajitā, gamissantîti agāramajjhe pañca kāmaguṇe paribhuñjantiyo vicarissantîti[10], dīghuttaroṭṭhā ti dāṭhikānaṁ vaḍḍhitattā[11] dīghuttaroṭṭhā, paṁkadantā ti paṁkena[12] malena samannāgatadantā[13], iṇaṁ vodāyā[14] 'ti bhikkhācariyāya[15] dhanaṁ saṁgharitvā[16] vaḍḍhiyā[17] iṇaṁ payojetvā taṁ codetvā[18] tato laddhena jīvikaṁ kappentā yadā gacchantîti[19] attho, sāvittin ti sāvittiñ ca[20] adhīyitvā, yaññatantrañcā[21] 'ti yaññavidhāyakaṁ[22] tantraṁ[23], yaññasuttaṁ[24] adhīyitvā ti attho, bhatikāyā ti[25] te te[26] rājarājamahāmatte upasaṁkamitvā tumhākaṁ yaññaṁ yajissāma dhanaṁ dethā 'ti evaṁ bhatiatthāya[27] yadā[28] yaññaṁ yajissanti, pahu santo[29] ti bharituṁ posituṁ[30] samatthā[31] samānā, bālā tumhe ti tumhe[32] bālā na kiñci jānāthā[33] 'ti yadā vakkhanti, gamissantîti[34] lokadhammasevanavasena gamissanti, panthaghātan[35] ti panthe ṭhatvā manusse māretvā tesaṁ bhaṇḍakagahaṇaṁ[36], sukhacchavîti kāsāvacuṇṇādighaṁsanena samuṭṭhāpitā[37] sukhacchavivaṇṇā[38], vedhaverā ti vidhavā apatikā[39], tehi vidhavā sarantîti[40] tividhaverā ca[41] vedhaverā[42], thullabāhū ti pādaparimaddanādīhi[43] samuṭṭhāpitamaṁsatāya[44] mahābāhū[45], apāṭubhā[46] ti apāṭubhāvā dhanuppādavirahitā[47] ti attho, mithubhedan[48] ti mittabhedaṁ[49], ayam eva vā pāṭho, idaṁ vuttam hoti: yadā evarūpā itthidhuttā imā[50] amhe na jahissantîti sahiraññavidhavā[51] upagantvā[52] saṁvāsaṁ kappetvā tāsaṁ santakaṁ khāditvā[53] tāhi[54] saddhiṁ mitta-

[1] Bd samitamhā. [2] Cks paṭiññāmattā. [3] so Bds; Ck sarāhiḷitamohā-, Cs sārahīḷīnevam. [4] Bd tadā. [5] Bd kasissanti. [6] Bd omits mama. [7] Cks -khena. [8] Cks -vissanti, Bd vissatīti. [9] Bd -ppāyo ete dussīlā amittā ti yojanā. [10] Bd paribhuñjissantīti. [11] Bd digha thāne ṭhitattā. [12] Bd danta. [13] Bd -gātattā. [14] Bd codāyā. [15] Cks -cariya. [16] Bds saṁhari-. [17] Bd vaḍhetā. [18] Bd bhadetvā or cādetvā. [19] Bd -taṁ kappanto gacchatīti. [20] Bd savittināmapakaraṇaṁ. [21] Ck saṁñatantrāñca, Cs yaññatatrañcā, Bd añayañcatatrañcā. [22] Bd yubhavidhassa. [23] Ck tantra, Bd tatra. [24] Ck yañcasuttaṁ, Bd yaññaṁ. [25] Bd bhatikāyavati, Cks hatakāyāti. [26] Bd adds brahmaṇā. [27] Bds bhatikatthāya. [28] Bd omits yadā. [29] Bd bahusanto. [30] Bd omits po-. [31] Cks -tthāya. [32] Cks add ti. [33] Cks -na-. [34] Ck -ssanti, Bd na kiñci dhanaṁ no dethā ti gamissantīti. [35] Bd pantaghāṭabhan. [36] Cks -kaṁga-, Bd bhaṇḍagaha-. [37] Cks -taṁ, Bd -cuṇṇāniyaṁsanena samatthacittā. [38] Bd sukka-. [39] Cks vidhavapatikā, Bd vidhapā apatikā. [40] so Ck; Cs raṁrantīti, Bd vidhapā hi veranti. [41] so Cks; Bd omits ti - - ca. [42] Bd adds vivo itthiyo vucchanti, Bs vidhavā itthiyo vuccanti. [43] Cks thullabahu pāda-, Bd thulabāhuti pādaparicārānārihi. [44] Ck -satā, Bd samuṭhāpitamahākāya. [45] Cs adds patvāyu. [46] Bd -tu-. [47] Cs -vādanu-, Bd apātubbhāvatā anupādarahitā. [48] Bd mittabhe-. [49] Bd omits mitta. [50] Bd idha. [51] Bd pahinanto vidhavā. [52] Bd upasaṅkamati. [53] Cks santikaṁ-, Bd satakaṁ dhāretvā. [54] Bd tāya.

bhedaṁ karissanti[1] vissāsaṁ bhinditvā aññesaṁ hiraññakoṭṭhaṁ[2] gamissanti tadā esa te core[3] sabbe va[4] khāditvā muccissatîti[5], asappurisacintakā ti asappurisacittaṁ[6] paradukkhacittaṁ[7] cintanasīlā, tadā ti tadā sabbe p' ime[8] ghātetvā[9] khāditamaṁso[10] Kaṇho pamokkhatîti[11].

Evañ ca[12] pana vatvā „ime mayhaṁ mahārāja amittā" ti te te amittakārake[13] pakkhanditvā khāditukāmataṁ[14] viya katvā dasseti. Tato[15] mahājanassa utrastakāle[16] sunakhaṁ rajjuyā ākaḍḍhitvā ṭhapitaṁ viya katvā luddakavesaṁ vijahitvā attano ānubhāvena ākāse jalamāno viya[17] ṭhatvā „mahārāja ahaṁ Sakko devarājā 'ayaṁ loko vinassatîti' āgato, sampati hi matamatā adhamme vattitvā apāye[18] pūrenti, devaloko tuccho viya jāto, ito paṭṭhāya adhammikesu kattabbaṁ[19] ahaṁ jānissāmi[20], tvaṁ appamatto hohîti[21]" catūhi satārahagāthāhi dhammaṁ desetvā manusse[22] dānasīlesu patiṭṭhāpetvā osakkitasāsanaṁ[23] aparaṁ[24] vassasahassaṁ[25] pavattanasamatthaṁ katvā Mātaliṁ ādāya sakaṭṭhānam eva gato[26].

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave pubbe p' ahaṁ[27] lokassa attham eva carāmîti" vatvā j. s.: „Tadā Mātali Ānando ahosi, Sakko[28] aham evā" 'ti. Mahākaṇhajātakaṁ.

7. Kosiyajātaka.

Kosiyajātakaṁ Sudhābhojanajātake āvibhavissati. Kosiyajātakaṁ[29].

8. Meṇḍakajātaka.

Meṇḍakapañhaṁ[30] Ummaggajātake[31] āvibhavissati. Meṇḍakapañhajātakaṁ[32].

[1] Bd adds ti. [2] Cks -koṭṭhānaṁ, Bds aññaṁ ṭhānaṁ. [3] Bd vere in the place of te core. [4] Bd omits va. [5] Cs -ssantîti, Bd puñcissati, Bs muñcissantîti. [6] Bd omits as-. [7] Bd dukkhaṁ. [8] Bd omits me. [9] Bd -ṭe-. [10] Bd khādati tato. [11] Bd -kkhatiti, Cks -kkhāti. [12] Bd evaṁ, omitting ca. [13] Bds adhammakā-. [14] Bd -kāmo. [15] Bd omits tato. [16] Bd utrāsana-. [17] Bd omits viya. [18] Bd āgato pamattā hi mahājanā adhammaṁ vattetvā matamatā apāye. [19] Bd omits ka-. [20] Bd adāpessāmi. [21] Bd hohi mahārājā ti. [22] Bd -ssānaṁ. [23] Cks osakkana-. [24] Bd añña. [25] Bd -ssa. [26] Bd adds mahājano dānasīlādīni puññāni katvā devaloke nibbattiṁsu. [27] Bd pāhaṁ. [28] Bd adds pana. [29] Cks omit āvi - - kaṁ. [30] Bd meṇḍakajātakaṁ. [31] Bd mahāumaṅga-. [32] Cks omit me-.

9. Mahāpadumajātaka.

Nādaṭṭhā[1] parato dosan ti. Idaṁ S. J. v. Ciñcamāṇavikaṁ ā. k. Paṭhamabodhiyaṁ hi Dasabalassa puthubhūtesu sāvakesu aparimāṇesu devamanussesu[2] ariyabhūmiṁ okkantesu patthaṭe guṇasamudaye[3] mahālābhasakkāro udapādi. Titthiyā suriyuggamane khajjopanakasadisā ahesuṁ, hatalābhasakkārā[4] te[5] antaravīthiyaṁ ṭhatvā „kiṁ samaṇo Gotamo va[6] Buddho, mayam pi Buddhā, kiṁ tass' eva dinnaṁ[7] mahapphalaṁ amhākaṁ pi dinnaṁ[8] mahapphalam eva, amhākam pi detha karothā[9]“ 'ti evaṁ manusse viññāpentâpi[10] lābhasakkāraṁ alabhitvā[11] raho sannipatitvā „kena nu kho upāyena samaṇassa Gotamassa manussānaṁ antare avaṇṇaṁ uppādetvā[12] lābhasakkāraṁ nāsessāmā[13]“ 'ti mantayiṁsu. Tadā Sāvatthiyaṁ Ciñcamāṇavikā nām' ekā paribbājikā uttamarūpadharā sobhaggappattā devaccharā viya, tassā[14] sarīrato raṁsiyo[15] niccharanti. Ath' eko kharamantī evam āha: „Ciñcamāṇavikaṁ paṭicca samaṇassa Gotamassa avaṇṇaṁ uppādetvā lābhasakkāraṁ nāsessāmā“ 'ti[17]. Te „atth' eso upāyo“ ti sampaṭicchiṁsu. Atha sā Titthiyārāmaṁ āgantvā[18] vanditvā aṭṭhāsi. Titthiyā tāya saddhiṁ na kathesuṁ. Sā „ko nu kho me doso ti, yāvatatiyaṁ vandāmi ayyā“ ti vatvā „ayya ko nu kho me doso ti, kiṁ[19] mayā saddhiṁ na kathethā“ 'ti āha. „Bhagini samaṇaṁ Gotamaṁ amhe viheṭhentaṁ hatalābhasakkāre katvā vicarantaṁ na jānāsîti“. „Na jānāmi ayyā[20], kiṁ pan' ettha mayā[21] katabban“ ti. „Sace tvaṁ bhagini amhākaṁ sukhaṁ icchasi attānaṁ paṭicca samaṇassa Gotamassa avaṇṇaṁ uppādetvā lābhasakkāraṁ nāsehîti[22]“. Sā „Sādhu ayyā, mayh' eso[23] bhāro, mā cintayitthā“ 'ti vatvā pakkamitvā[24] itthimāyākusalatāya[25] tato paṭṭhāya Sāvatthivāsīnaṁ[26] dhammakathaṁ sutvā Jetavanā nikkhamaṇasamaye[27] indagopakavaṇṇaṁ paṭaṁ[28] pārupitvā gandhamālādihatthā[29] jetavanā-

[1] B^{ds} nadiṭhā. [2] B^{d} omits deva. [3] B^{d} patharantesu guṇodayesu. [4] B^{d} te hi alābha-. [5] B^{d} omits te. [6] C^{ks} ca. [7] B^{d} dānaṁ. [8] B^{d} omits mahap - - dinnaṁ. [9] B^{d} dethā, omitting karothā. [10] C^{ks} hi, B^{d} viññāpetvāpi. [11] B^{d} alabhanto. [12] B^{d} pakāsetvā tassa. [13] B^{d} -seyyāmā. [14] C^{k} viyassā, C^{s} visassā, B^{d} devaccharapaṭibhāgā viya tassā. [15] B^{d} rasmiyo. [16] B^{d} nikkhamanti. [17] B^{d} vināseyyāthā ti, C^{ks} add mantayiṁsu. [18] B^{d} gantvā. [19] B^{d} kissa. [20] B^{d} ayye. [21] B^{d} mayā kiṁ panettha. [22] C^{ks} kāse-. [23] B^{d} ayaṁ me. [24] B^{d} pakkāmi. [25] C^{ks} itthiyamāyā. [26] B^{d} -sino. [27] B^{d} -ne nikkhamantasa-. [28] B^{d} omits pa-. [29] C^{s} -dīhi hatthā, B^{d} mandhamālādīhi, omitting hatthā.

bhimukhī[1] gacchati „imāya velāya kuhiṁ gacchasîti“ ca[2] vutte „kiṁ tumhākaṁ mama[3] gamanaṭṭhānenā“ 'ti vatvā Jetavanasamīpe Titthiyārāme vasitvā pāto va „aggavandanaṁ vandissāmā[4]“ 'ti nagarā nikkhamante upāsakajane[5] Jetavane vutthā[6] viya hutvā nagaraṁ pavisantī[7] „kuhiṁ vutthâsîti“ vutte „kiṁ tumhākaṁ mama vutthaṭṭhānenā“ 'ti vatvā māsaddhamāsaccayena[8] pucchiyamānā „Jetavane samaṇena Gotamena saddhiṁ ekagandhakuṭiyā vutth' amhîti[9]“ puthujjanānaṁ „saccaṁ nu kho etaṁ no“ ti kaṁkhaṁ uppādetvā temāsacatumāsaccayena[10] pilotikāhi[11] udaraṁ veṭhetvā gabbhinivaṇṇaṁ dassetvā upari rattapaṭaṁ[12] pārupitvā „samaṇaṁ Gotamaṁ paṭicca gabbho[13] laddho“ ti andhabāle[14] gahetvā aṭṭhanavamāsaccayena udare dārumaṇḍalaṁ bandhitvā[15] upari rattapaṭaṁ pārupitvā hatthapādapitthiyo gohanukena[16] koṭṭhāpetvā[17] ussade dassetvā[18] kilantindriyā ti[19] hutvā sāyaṇhasamaye Tathāgate alaṁkatadhammāsane nisīditvā dhammaṁ desente dhammasabhaṁ[20] gantvā Tathāgatassa purato ṭhatvā „mahāsamaṇa mahājanassa tāva dhammaṁ desesi, madhuro te saddo suphassitaṁ[21] dantāvaraṇaṁ, ahaṁ pana taṁ paṭicca gabbhaṁ labhitvā paripuṇṇagabbhā jātā, n' eva me sūtigharaṁ jānāsi na sappitelādīni, sayaṁ akaronto upaṭṭhāyakānam pi aññataraṁ[22] Kosalarājānaṁ vā Anāthapiṇḍikaṁ[23] vā Visākhaṁ mahāupāsikaṁ vā[24] 'imissā māṇavikāya[25] kattabbayuttakaṁ karohîti' na vadasi, abhiramituṁ yeva jānāsi gabbhaparihāraṁ na jānāsîti“ gūthapiṇḍaṁ gahetvā candamaṇḍalaṁ dūsetuṁ vāyamantī viya parisamajjhe[26] Tathāgataṁ akkosi[27]. Tathāgato dhammakathaṁ ṭhapetvā sīho viya abhinadanto[28] „bhagini tayā kathitassa[29] tathabhāvaṁ vā vitathabhāvaṁ[30] vā ahañ c' eva tvañ ca jānāmā“ 'ti āha. „Āma samaṇa tayā ca[31] mayā ca ñātabhāven' ev' etaṁ jātan[32]“ ti. Tasmiṁ khaṇe Sakkassa āsanaṁ[33] uṇhākāraṁ dassesi, so āvajjamāno „Ciñcamāṇavikā Tathāgataṁ abhūtena akkosatîti“ ñatvā „idaṁ[34] vatthuṁ sodhessāmîti“ catūhi devaputtehi saddhiṁ āgami[35]. Devaputtā mūsikapotikā hutvā dāru-

[1] B^d -khā va. [2] B^d omits ca. [3] C^{ks} omit mama. [4] B^d -mi. [5] B^d -ke. [6] B^d jetavanaganasadisā, C^k vuttā [7] B^d adds kuto. [8] B^d catumanasaccayena. [9] B^d -hātiāba. [10] B^d omits temāsa. [11] C^k -kādi, B^d pilekikāya. [12] B^d omits ratta. [13] B^d adds me. [14] B^d athamālā. [15] B^d ṭhapetvā. [16] B^d -ṇu-. [17] B^d koṭā-. [18] B^d ussāretvā in the place of us- -. [19] C^{ks} -driyāni, B^d kilitthindriyāni. [20] B^d -bhāyaṁ. [21] B^d suphūsita. [22] B^d upaṭhakaṁ pakkosāpetvā, omitting aññataraṁ. [23] B^d mahāanātha-. [24] C^{ks} omit vā. [25] B^d ciñcamā-. [26] C^s adds na, B^d yeva. [27] B^d abbācikkhi. [28] B^d vijaṁbhiyamāno. [29] B^d katassa, omitting tayā. [30] B^d ata-. [31] B^d ceva. [32] B^d -bhāvena jāto. [33] B^d bhavanaṁ. [34] B^d imaṁ. [35] B^d agami.

maṇḍalakassa bandhanarajjukāni[1] ekappahāren' eva chindiṁsu[2], pārutapaṭaṁ[3] vāto ukkhipi, dārumaṇḍalakaṁ patamānaṁ tassā pādapiṭṭhiyaṁ pati, ubho aggapādā ucchindiṁsu[4]. Manussā[5] „kālakaṇṇi Sammāsambuddhaṁ akkosasîti[6]" sīse khelaṁ pātetvā leḍḍudaṇḍahatthā Jetavanā nīhariṁsu. Ath' assā Tathāgatassa cakkhupathaṁ atikkantakāle mahāpaṭhavi bhijjitvā vivaram adāsi, Avīcito jālā[7] uṭṭhahi, sā kuladattiyakambalaṁ[8] pārupamānā viya gantvā Avīcimhi nibbatti. Aññatitthiyānaṁ lābhasakkāro parihāyi, Dasabalassa bhiyyosomattāya vaḍḍhi. Punadivase[9] dh. k. s.: „āvuso Ciñcamāṇavikā evaṁ[10] uḷāraguṇaṁ aggadakkhiṇeyyaṁ Sammāsambuddhaṁ abhūtena akkositvā mahāvināsaṁ pattā" ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esā[11] maṁ abhūtena akkositvā vināsaṁ[12] pattā yevā" 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. tassa aggamahesiyā kucchismiṁ[13] nibbatti, phullapadumasassirīkamukhattā pan' assa Padumakumāro[14] tv-ev' assa nāmaṁ kariṁsu[15]. So vayappatto[16] sabbasippāni uggaṇhi[17]. Ath' assa mātā kālam akāsi. Rājā aññaṁ aggamahesiṁ katvā puttassa uparajjaṁ adāsi. Aparabhāge rājā paccantaṁ kupitaṁ vūpasametuṁ gacchanto aggamahesiṁ[18] „bhadde idh' eva vasa, ahaṁ paccantaṁ vūpasametuṁ gacchāmîti" vatvā „nâhaṁ deva nivattissāmi, aham pi āgamissāmîti[19]" vutte yuddhabhūmiyaṁ[20] ādīnavaṁ dassetvā „yāva mamâgamanā[21] anukkaṇṭhamāna vasa, ahaṁ Padumakumāraṁ[22] yathā tava kattabbakiccesu appamatto hoti evaṁ āṇāpetvā gamissāmîti" vatvā tathā katvā gantvā[23] paccāmitte palāpetvā[24] janapadaṁ santappetvā[25] paccāgantvā[26] bahinagare khandhāvāraṁ[27] nivāsesi[28]. Bo. pitu āgatabhāvaṁ ñatvā

[1] Cks -ko, Bd bandharajjukāni. [2] Bd pacchisuṁ. [3] Bd pārumpanapaṭaṁ. [4] so Cks for -jjiṁsu? Bd chinisu. [5] Bd adds uṭhāyakiṁ. [6] Bd -sesīti. [7] Bd aggijā-. [8] Bd -yaṁka-. [9] Bd adds bhikkhave. [10] Bd omits evaṁ. [11] Bd pi esā. [12] Bd mahāvi-. [13] Bd -imhi. [14] mahāpa-. [15] Cks kari. [16] Bd adds takkasilāyaṁ gantvā. [17] Bd -hitvā āgami. [18] Bd adds āha. [19] Bd nāhaṁ idheva vasissāmīti in the place of deva - - - āgamissāmīti. [20] Bd -yā. [21] Bd -naṁ. [22] Bd mahāpa-. [23] Bd omits ga-. [24] Bd assāsetvā. [25] Bd ṭhapetvā. [26] Bd omits pa-. [27] Bd -re. [28] Bd -setvā.

nagaraṁ alaṁkārāpetvā rājagehaṁ paṭijaggāpento[1] ekako va tassa santikaṁ agamāsi[2]. Sā tassa[3] rūpasobhaṁ[4] disvā paṭibaddhacittā ahosi. Bo.[5] taṁ vanditvā „amma tumhākaṁ[6] kiṁ kattabban[7]" ti pucchi. Atha naṁ „ammā[8] 'ti[9] maṁ vada-
5 sîti" uṭṭhāya hatthe gahetvā „sayanaṁ abhirūhā" 'ti āha. „Kiṁkāraṇā" ti. „Yāva rājā āgacchati tāva ubho pi kilesaratiyā ramissāmā" 'ti. „Amma tvaṁ mama mātā ca sassāmikā ca, mayā[10] sapariggahamātugāmo[11] nāma kilesavasena indriyāni bhinditvā na olokitapubbo pi[12], kathaṁ tayā[13] saddhiṁ
10 evarūpaṁ kiliṭṭhakammaṁ karissāmîti". Sā dve tayo vāre kathetvā tasmiṁ anicchamāne „mama vacanaṁ na karosîti" āha. „Āma na karomîti". „Tena hi rañño kathetvā sīsaṁ te[14] chindāpessāmîti[15]". M. „tava ruciṁ karohîti[16]" taṁ lajjāpetvā pakkāmi. Sā bhītatasitā[17] cintesi: „sac' āyaṁ
15 paṭhamataraṁ[18] pitu[19] ārocessati jīvitaṁ me n' atthi, aham eva puretaraṁ kathessāmîti[20]" bhattaṁ abhuñjitvā[21] kiliṭṭhalomavatthaṁ[22] nivāsetvā sarīre nakharājiyo dassetvā „'kuhiṁ devîti' raññā pucchitakāle[23] 'gilānā' ti katheyyāthā" 'ti paricārikānaṁ saññaṁ datvā gilānālayaṁ katvā[24] nipajji. Rājâpi
20 nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā nivesanaṁ[25] āruyha taṁ apassanto „kuhiṁ devîti" pucchitvā[26] „gilānā" ti sutvā[27] sirigabbhaṁ pavisitvā „kiṁ te devi aphāsukan" ti pucchi. Sā tassa vacanaṁ asuṇantī viya hutvā dve tayo vāre pucchitā[28] „mahārāja, kasmā[29] kathesi, tuṇhī hohi[30], sassāmikaitthiyo[31]
25 nāma mādisā[32] hontîti" vatvā „kena viheṭhitā[33], sīghaṁ me

[1] Bd -petvā. [2] Ck āg-. [3] Cks tassā, Bd pi taṁ. [4] Bd -sobhaggappattaṁ. [5] Bd omits ahosi bo-. [6] Bd amhākaṁ. [7] Cks -bbā. [8] Bd omits a-. [9] Bd kiṁ. [10] Ck sayā, Bd payā ca. [11] Bd -ho-. [12] Cs hi, Bd omits pi. [13] Bd mayā. [14] Bd te sīsaṁ. [15] Bd adds āha. [16] Bd kathehîtivatvā. [17] Bd omits bhī-. [18] Bd paṭhamaṁ. [19] Bd pituno. [20] Bd -mi nanti. [21] Bd bhutvā. [22] Bd -lāmakavatthaṁ. [23] Bd pucchanakāle. [24] Bd omits gilā- katvā. [25] Bd nagaraṁ gantvā āsanaṁ. [26] Cks pucchi. [27] Bd omits gi- - sutvā. [28] Bd pucchitvā tāpi tuṇhī ahosi devī kasmā na kathesi tuṇhī ahosīti. [29] Bd kiṁ. [30] Bd omits tuṇhī hohi. [31] Bd asāmi-. [32] Bd adds nā. [33] Bd kenaci heḍhitā.

kathehi, sīsam assa chindissāmîti" vutte „kaṁ si[1] tvaṁ mahārāja nagare ṭhapetvā gato" ti „Padumakumāran[2]" ti „so mayhaṁ vasanaṭṭhānaṁ āgantvā[3] 'tāta mā evaṁ kārohi[4], ahaṁ tava mātā' ti vuccamāno[5] pi 'ṭhapetvā maṁ añño rājā nāma atthi[6], ahan taṁ gehe karitvā[7] kilesaratiyā ramissāmîti' maṁ kesesu[8] gahetvā aparāparaṁ luñcitvā attano vacanaṁ akarontiṁ[9] vadhitvā[10] koṭṭetvā gato" ti āha. Rāja anupaparikkhitvā[11] āsīviso viya kuddho purise āṇāpesi: „gacchatha, Padumakumāraṁ bandhitvā ānethā" 'ti. Te nagaraṁ avattharantā viya tassa gehaṁ gantvā taṁ bandhitvā paharitvā pacchābāhaṁ gāḷhabandhanaṁ[12] bandhitvā rattakaṇaveramālaṁ[13] gīvāya paṭimuñcitvā vajjhaṁ katvā paharantā[14] ānayiṁsu. So „deviyā idaṁ kamman" ti ñatvā „bho purisā, nâhaṁ rañño dosakārako, niraparādho 'ham asmîti" vilapanto āgacchati. Sakalanagaraṁ saṁkhubhitvā[15] „rājā kira mātugāmassa vacanaṁ gahetvā Mahāpadumakumāraṁ ghātāpetîti[16]" sannipatitvā kumārassa[17] pādamūle patitvā „na te[18] idaṁ sāmi anucchavikan[19]" ti mahāsaddena paridevi[20]. Atha naṁ netvā rañño dassesuṁ. Rājā[21] disvā va cittaṁ niggaṇhituṁ asakkonto „ayaṁ arājā va[22] rājalīḷhaṁ karoti, mama putto hutvā[23] aggamahesiyā aparajjhi[24], gacchatha naṁ corapapāte pātetvā vināsaṁ pāpethā" ti āha. M. „na mayhaṁ tāta evarūpo aparādho[25] atthi, mā mātugāmassa kathaṁ[26] gahetvā maṁ nāsehîti" pitaraṁ yāci. So tassa kathaṁ na gaṇhi. Tato soḷasasahassā antepurikā „tāta Mahāpadumakumāra attano ananucchavikaṁ idaṁ laddhan" ti mahāviravaṁ viraviṁsu.

[1] Bd kassa. [2] Bd puttaṁ me pa-. [3] Bd adds evamakāsi. [4] tāta - - karohi wanting in Bd. [5] Cks -ne. [6] Bd natthi in the place of nāma atthi. [7] Bd ayaṁ maṁ gahetvā in the place of ahan - - karitvā. [8] Bd me kese. [9] Cks -ti, Bd maṁ akarontaṁ. [10] Bd patitvā. [11] Bd adds va. [12] Bd -hamba-. [13] Bd rattakuramālaṁ. [14] Bd omits vajjhaṁ - - tā. [15] Bd -bbhi. [16] Bd ghātāpesîti. [17] Bd rājaku-. [18] Bd omits nate. [19] Bd ananucchavikaṁ, omitting ti. [20] Bd -viṁsu. [21] Bd -jāpi. [22] Bd omits arājāva. [23] Bd -tvāpi. [24] Bd -rajjhati. [25] Bd doso. [26] Bd vacanaṁ.

Sabbe khattiyamahāsālādayo pi amaccaparijano pi „deva, kumāro sīlācāraguṇasampanno vaṁsānurakkhako[1] rajjadāyādo, mā naṁ[2] mātugāmassa vacanaṁ gahetvā anupaparikkhitvā vināsesi[3], raññā nāma nisammakārinā bhavitabban" ti vatvā 5 satta gāthā abhāsiṁsu:

1. Nâdaṭṭhā[4] parato dosaṁ anuṁthūlāni[5] sabbaso (Dhp. p. 341)
issaro panaye daṇḍaṁ sāmaṁ appaṭivekkhiya. 61.
2. Yo ca appaṭivekkhitvā daṇḍaṁ kubbati khattiyo
sakaṇṭakaṁ so gilati jaccandho va samakkhikaṁ. 62.
10 3. Adaṇḍiyaṁ daṇḍiyati daṇḍiyañ ca adaṇḍiyaṁ,
andho va visamaṁ maggaṁ na jānāti samāsamaṁ. 63.
4. Yo ca etāni ṭhānāni anuṁthūlāni sabbaso
sudditthaṁ anusāseyya sa ve vohātum arahati[6]. 64.
5. N' ekantamudunā sakkā ekantatikhiṇena vā
15 attaṁ mahante[7] ṭhāpetuṁ, tasmā ubhayam ācare. 65.
6. Paribhūto mudu hoti atitikkho ca veravā,
etañ ca ubhayaṁ ñatvā anumajjhaṁ samācare. 66.
7. Bahum pi ratto bhāseyya duṭṭho pi bahu bhāsati,
na itthikāraṇā rāja puttaṁ ghātetum arahasîti. 67

20 Tattha nādaṭṭhā[8] ti na adisvā, parato ti parassa, sabbaso ti sabbāni anuṁthūlāni khuddakamahantāni[9] vajjāni, sāmaṁ appaṭivekkhiyā 'ti[10] paravacanaṁ[11] pahāya attano paccakkhaṁ akatvā[12] paṭhavissaro rājā daṇḍaṁ na panaye[13] na[14] paṭṭhapeyya, Mahāsammatarājakulasmiṁ[15] hi satato[16] uttaridaṇḍo nāma n' atthi, tāḷanagarahanapabbājanato[17] uddhaṁ[18] hattha-25 pādacchedanaghātanaṁ[19] nāma n' atthi, pacchā kakkhaḷarājūnaṁ kāle etaṁ uppannaṁ, taṁ sandhāya te amaccā ekanten' eva parassa dosaṁ sāmaṁ adisvā kātuṁ na yuttan ti kathentā evam āhaṁsu, yo ca appaṭibekkhitvā ti mahārāja evaṁ paṭivekkhitvā dosānucchaviko[20] daṇḍo[20] panetabbo[21], yo rājā[22] agatigamme ṭhito[23] taṁ dosaṁ appaṭivekkhitvā hatthacchedādidaṇḍaṁ[24] karoti

[1] Bd -rakkhito. [2] Bd omits mânaṁ. [3] Bd va mā nāsesi. [4] Bd,f nadiṭhā. [5] Bd anuthū-. [6] Cks sa ce, Bd sa ve kāritumarahasi, Bs - - - hati. [7] Bf mahatthe, Bd atthaṁ mahatte. [8] Bd na viṭhā, Bs na diṭṭhā. [9] Bd -ta. [10] Cks -ya, omitting ti. [11] Bd parassa va-. [12] Bd katvā. [13] Cks paṇa-. [14] Bd adds ca. [15] Bd -kālasmiṁ. [16] Bd paccakkhato. [17] Bd pabbājaniyato, omitting tāḷanagarahana. [18] Bd udaṁ. [19] Bd -ṭanaṁ. [20] Cks -e. [21] Ck -ṇe-. [22] Bd sabbe rājāno, Cks so rājā. [23] Bd -ā. [24] Bd sabbache-.

so attano dukkhakāraṇaṁ[1] karonto sakaṇṭakabhojanaṁ[2] gilati nāma jaccandho viya ca[3] samakkhikaṁ bhuñjati nāma, adaṇḍiyan ti yo adaṇḍetabbaṁ daṇḍeti daṇḍetabbañ[4] ca daṇḍiyaṁ[5] adaṇḍetvā[4] attano rucim eva karoti so andho va[6] visamaṁ[7] maggaṁ paṭipanno[8] na jānātîti, samāsamaṁ tato pāsāṇādisu pakkhalanto andho viya catūsu apāyesu mahādukkhaṁ pāpuṇātîti attho, etānîti etāni daṇḍiyādaṇḍiyakāraṇāni[9] c' eva daṇḍiyakāraṇesu pi aṇuṁthūlāni ca[10] sabbāni sudiṭṭhaṁ disvā anusāseyya[11], sa ve[12] rājā vohātuṁ[13] voharituṁ[14] rajjam[15] anusāsitum arahatîti attho, attaṁ mahante[16] ṭhāpetun ti evarūpo[17] anuppanne bhoge uppādetvā uppanne thāvare katvā attānaṁ mahante uḷāre issariye ṭhapetuṁ na[18] sakkotîti[19] attho, mudū 'ti mudurājā raṭṭhavāsikānaṁ paribhūto hotî[20] avaññāto so[21], rajjaṁ niccoraṁ[22] kātuṁ na sakkoti, veravā ti atitikkhassa[23] pana sabbe pi raṭṭhavāsino[24] verino hontîti saveravā nāma hoti, anumajjhanti anubhūtaṁ mudutikkhiṇabhāvānaṁ[25] majjhaṁ samācāre, amudu anatitikkho hutvā rajjaṁ kāraye[26] ti attho, na itthikāraṇā[27] ti pāpaṁ lāmakaṁ mātugāmaṁ nissāya vaṁsānurakkhakaṁ[28] chattadāyādaṁ[29] puttaṁ ghāṭetuṁ[30] nârahasi mahārājā 'ti.

Evaṁ nānākāraṇehi kathentâpi amaccā attano kathaṁ gāhāpetuṁ nâsakkhiṁsu. B. pi yācanto attano pi[31] kathaṁ gāhāpetuṁ nâsakkhi, andhabālo pana so[32] rājā „gacchatha, naṁ corapapāte khipathā" 'ti āṇāpento aṭṭhamaṁ[33] gātham āha:

8. Sabbo[34] ca loko ekanto[35] itthī ca ayam ekikā,
tenâhaṁ paṭipajjissaṁ, gaccha pakkhipath' eva nan ti. 68.

Tattha tenâhan ti yena kāraṇena sabbo loko ekanto[35] kumārass' eva pakkho hutvā ṭhito ayañ ca itthi ekikā va tena kāraṇenâhaṁ imissā vacanaṁ paṭipajjissaṁ, gacchatha naṁ pabbataṁ āropetvā papāte khipath' evā 'ti.

Evaṁ vutte soḷasasahassāsu rājitthīsu[36] ekâpi sakabhāvena saṇṭhātuṁ[37] nâsakkhi, sakalanagaravāsino bāhā paggayha[38] kese parikiriya[39] vilapiṁsu. Rājā „ime[40] imassa papāte

[1] B^d anatthakā-. [2] C^s B^d -kaṁbho-. [3] B^d omits ca. [4] C^{ks} ad-. [5] C^{ks} ad-, B^d omits daṇḍiyaṁ. [6] B^d viya. [7] B^d samāsamaṁ. [8] B^d adds pi. [9] B^d daṇḍakā-. [10] C^k va, C^s B^d omit ca. [11] C^{ks} manu-. [12] C^{ks} sa ce. [13] B^d cakārituṁ. [14] B^d omits voharituṁ. [15] B^d rajje. [16] B^d mahatte. [17] B^d -pe. [18] B^d omits na. [19] C^{ks} sakkomīti. [20] C^{ks} hotu. [21] B^d sā. [22] B^d rajjanivāraṇaṁ. [23] B^d atikkhāya. [24] B^d sabbesaṁ - - vāsikānaṁ. [25] B^d mudutikkhabhāvaṁ. [26] B^d bhāreyyā. [27] C^{ks} itthiyākā-. [28] B^d -rakkhitaṁ. [29] B^d attano dāyāda. [30] B^d -ṭe-. [31] B^d omits pi. [32] B^d omits so. [33] C^{ks} paṭhamaṁ. [34] C^{ks} -e. [35] B^{df} ekato [36] B^d rājaitthisu. [37] B^d sandhāretuṁ. [38] B^d adds kandetvā. [39] B^d -yamānā. [40] B_d omits ime.

khipanaṁ paṭibāheyyuṁ pīti[1]" saparivāro[2] mahājanassa paridevantass' eva[3] taṁ[4] uddhapādaṁ adhosiraṁ[5] katvā gāhāpetvā papāte khipāpesi. Ath' assa mettābhāvanānubhāvena pabbate adhivatthā devatā „mā bhāyi Mahāpadumā" 'ti taṁ samassāsentī ubhohi hatthehi gahetvā hadaye ṭhapetvā dibbaphassaṁ[6] pharāpetvā[7] otaritvā pabbatapāde pabbataṭṭhakanāgabhavane[8] nāgarājassa phaṇagabbhe ṭhapesi. Nāgarājā B-aṁ nāgabhavanaṁ netvā attano yasaṁ majjhe bhinditvā adāsi. So tattha ekasaṁvaccharaṁ vasitvā „manussapathaṁ gamissāmîti[9]" vatvā „kataraṭṭhānan[10]" ti vutte „Himavantaṁ gantvā pabbajissāmîti" āha. Nāgarājā „sādhū" 'ti taṁ gahetvā manussapathe patiṭṭhāpetvā pabbajitaparikkhāre datvā sakaṭṭhānaṁ eva gato. So pi Himavantaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññaṁ[11] nibbattetvā vanamūlaphalāhāro tattha paṭivasi[12]. Ath' eko Bārāṇasivāsivanacarako[13] taṁ ṭhānaṁ patto M-aṁ sañjānitvā „nanu tvaṁ deva Mahāpadumakumāro" ti vatvā „āma sammā" 'ti vutte taṁ vanditvā katipāhaṁ tattha vasitvā Bārāṇasiṁ gantvā rañño ārocesi: „deva putto te[14] Himavantapadese isipabbajjaṁ pabbajito[15] paṇṇasālāyaṁ vasati, ahaṁ tassa santike vasitvā āgato" ti[16]. „Paccakkhan te diṭṭho" ti. „Āma devā" 'ti. Rājā mahābalakāya parivuto tattha gantvā vanapariyante khandhāvāraṁ bandhitvā amaccaparivuto[17] paṇṇasālaṁ kañcanarūpasiriyā[18] paṇṇasāladvāre nisinnaṁ M-aṁ[19] vanditvā ekamantaṁ nisīdi, amaccâpi vanditvā paṭisanthāraṁ katvā nisīdiṁsu. B. pi rājānaṁ phalāphalena[20] paṭipucchitvā paṭisanthāraṁ akāsi. Atha naṁ rājā „tāta mayā tvaṁ gam-

[1] Cks -yyuṁpīti, Bd -yyunti. [2] Bd adds gantvā. [3] Bd tassa, omitting eva. [4] Bd naṁ. [5] Bd uddhaṁ - - avaṁ-. [6] Cks -phassa, Bd -samphassaṁ. [7] Bd panāmetvā. [8] Bd patiṭhita in the place of pabbataṭṭhaka - -. [9] Bd -ssāmi mahārājāti. [10] Bd -raṁ ṭhā-. [11] Bd -ñā. [12] Bd pativasati. [13] Bd -cāriko. [14] Cks omit te. [15] Bd -itvā. [16] Bd adds taṁ sutvā rājā. [17] Bd amaccagaṇa-. [18] Bd pasadisaṁ. [19] Bd adds disvā. [20] Bd omits pha-.

bhīre papāte khipāpito[1], kathaṁ sañjīvito[2] sîti" pucchanto navamaṁ gātham āha:

9. Anekatāle[3] narake gambhīre suduruttare
pātito giriduggasmiṁ kena tvaṁ tattha nâmarîti[4]. 69.

Tattha anekatāle[3] ti anekatālappamāṇe[5], nāmarîti[6] na mari. Tatoparā:

10. Nāgo jātabalo[7] tattha thāmavā girisānujo
paccaggahī[8] maṁ bhogehi tenâhaṁ tattha nâmariṁ[9]. 70.

11. Ehi taṁ paṭinessāmi[10] rājaputta sakaṁ gharaṁ,
rajjaṁ kārehi, bhaddan te, kiṁ araññe karissasi[11]. 71.

12. Yathā gilitvā balisaṁ uddhareyya salohitaṁ
uddharitvā[12] sukhī assa sukhaṁ[13] passāmi attani[14]. 72.

13. Kin nu tvaṁ balisaṁ brūsi, kiṁ tvaṁ brūsi salohitaṁ,
kin nu[15] tvaṁ ubbhataṁ brūsi, tam me akkhāhi pucchito[11]. 73.

14. Kām' āhaṁ balisaṁ brūmi, hatthiassaṁ[16] salohitaṁ,
catt' āhaṁ ubbhataṁ brūmi, evaṁ jānāhi khattiyā 'ti 74.

imāsu[17] pañcasu ekantarikā tisso gāthā B-assa dve rañño.

Tattha paccaggahîti[18] pabbatapatanakāle devatāya pariggahetvā dibbaphassena[19] samassāsetvā upanītaṁ[20] maṁ paṭigaṇhi gahetvā[21] pana[22] nāgabhavanaṁ netvā[28] mahantaṁ yasaṁ datvā manussapathaṁ maṁ nehîti vutto[24] maṁ manussapathaṁ ānesi sv-āhaṁ[25] idhâgantvā pabbajito iti tena[26] devatāya ca nāgarājassa cânubhāvenâhaṁ[27] tattha na mariṁ ti sabbaṁ[28] ārocesi, ehîti[28] rājā tassa vacanaṁ sutvā somanassappatto hutvā tāta ahaṁ bālabhāvena itthiyā vacanaṁ gahetvā evaṁ ācāraguṇena taṁ[30] aparajjhiṁ khamāhi me[31] ti pādesu patitvā uṭṭhehi mahārāja khamāmi te[32] itoparaṁ puna mā evaṁ anisammakārī bhaveyyāsîti vutto[33] tāta tvaṁ attano kulasantakaṁ[34] setacchattaṁ ussāpetvā rajjaṁ anusāsanto[35] mayhaṁ khamasi nāmā 'ti evam āha, uddha-

[1] Bd -petvā. [2] Bd assajī-, Bs sajī-. [3] Bd -kāle. [4] Bds na marasīti. [5] Bd anekampamāne kāle. [6] Cks na-, Bd marasīti. [7] Ck -bale, Bd -phaṇe, Bf -phalo. [8] Cks -bhī, Bdf paccuggahi. [9] Cks -ri, Bd namari. [10] Cks -ni-, Bdf patine-. [11] Bds add kumāro āha. [12] Cks uggari-. [13] Cks evaṁ. [14] Bd attanīti, and adds rājā āha, Cks attanā. [15] Cks kiṁ, omitting nu. [16] Cks -assa. [17] Ck imāsa, Bd imissā. [18] Bd paccuggahimanti. [19] Bd -sampassena. [20] Bd saṇikaṁ. [21] Bd paṭiggahetvā in the place of paṭi--. [22] Bd omits pana. [23] Bd āne-. [24] Bd -pathaṁ pahiṇā ti vutte. [25] Bd ahaṁ. [26] Bd teneva. [27] Bd ca a--na a-. [28] all three MSS. marīti, Bd so in the place of sabbaṁ. [29] Bd omits ehīti. [30] Ck -guṇante taṁ, Bd sīlācārasampanne tayi. [31] Bd adds dosaṁ. [32] Bd adds dosaṁ. [33] Bd -e. [34] Bd kulavettikaṁ. [35] Cks -te.

ritvā ti hadayavakkādīni asampattam eva taṁ[1] uddharitvā, sukhaṁ passāmi attanîti[2] attānaṁ mahārāja evam aham pi puna sotthibhāvappattaṁ gilitabalisapurisam iva attānaṁ[3] passāmîti, kiṁ nu tvan ti idaṁ rājā taṁ atthaṁ vitthārato[4] sotuṁ pucchati, kāmāhan ti pañcakāmaguṇe ahaṁ, hatthi assaṁ salohitan ti[5] evaṁ | hatthiassarathavāhanaṁ sattaratanādibhedaṁ[6] vibhavaṁ salohitan ti brūmi[7], cattāhan cattaṁ ahaṁ yadā taṁ sabbam pi cattaṁ hoti pariccattaṁ taṁ dānaṁ ahaṁ ubbhatan ti brūmi.

„Iti kho mahārāja mayhaṁ rajjena kiccaṁ n' atthi, tvaṁ pana dasa rājadhamme akopetvā agatigamanaṁ pahāya dhammena rajjaṁ kārehîti" M. pitu ovādaṁ adāsi. So[8] roditvā kanditvā[9] nagaraṁ gacchanto antarāmagge amacce pucchi: „ahaṁ kaṁ[10] nissāya evarūpena ācārasampannena[11] puttena viyogaṁ patto" ti. „Aggamahesiṁ[12] devā" 'ti. Rājā taṁ uddhapādaṁ gāhāpetvā corapapāte khipāpetvā nagaraṁ pavisitvā dhammena rajjaṁ kāresi.

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave pubbe p' esā maṁ akkositvā mahāvināsaṁ pattā" ti vatvā

15. Ciñcamāṇavikā mātā Devadatto ca me pitā
Ānando[13] paṇḍito nāgo Sāriputto ca devatā
ahaṁ tadā rājaputto[14], evaṁ dhāretha jātakan ti 75.

osānagāthāya j. samodhānesi[15]. Mahāpadumajātakaṁ.

10. Mittāmittajātaka.

Kāni kammāni kubbānîti. Idaṁ S. J. v. Kosalarañño atthacaraṁ[16] amaccaṁ ā. k. So kira rañño bahūpakāro āhosi. Ath' assa rājā atirekasammānaṁ kāresi. Avasesā naṁ asahamānā „deva asuko amacco tumhākaṁ anatthakārako" ti paribhindiṁsu. Rājā taṁ pariganhanto kiñci dosaṁ adisvā „ahaṁ massa kiñci dosaṁ na passāmi, kathaṁ nu kho sakkā mayā imassa mittabhāvaṁ vā amittabhāvaṁ vā jānitun" ti cintetvā „imaṁ pañhaṁ ṭhapetvā

---

[1] B^d omits taṁ. [2] B^d attaninti, C^{ks} sukhamassa attanti. [3] B^d balisameva attani. [4] B^d -rito. [5] all three MSS. atthi assa, C^{ks} -taṁ hi. [6] B^d omits bhedaṁ. [7] B^d omits brūmi. [8] B^d adds rājā. [9] B^d paridevitvā. [10] C^{ks} taṁ. [11] B^d ācāraguṇasam-. [12] all three MSS. -si. [13] C^{ks} add ca. [14] B^d rājaputto ahaṁ āsi, B^f r. a. tadā. [15] C^k -dhani, C^s -dhāni. [16] B^d -cariyaṁ.

Tathāgataṁ añño jānituṁ na sakkhissati, gantvā pucchissāmîti[1]" so bhuttapātarāso S-raṁ upasaṁkamitvā „bhante kathaṁ nu kho sakkā purisena attano mittabhāvaṁ vā amittabhāvaṁ vā jānitun" ti pucchi. Atha naṁ S. „pubbe pi mahārāja paṇḍitā imaṁ pañhaṁ cintetvā paṇḍite pucchitvā tehi kathitavasena ñatvā amitte vajjetvā[2] mitte sevimsū" 'ti vatvā tena yācito a. ā.: 5

A. B. Br. r. k. Bo. tassa atthadhammānusāsako amacco ahosi. Tadā Bārāṇasiraññо ekaṁ atthacarakaṁ amaccaṁ sesā paribhindiṁsu. Rājā tassa dosaṁ apassanto „kathaṁ nu kho sakkā amittaṁ vā mittaṁ vā ñātun[3]" ti M-aṁ pucchanto 10 paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kāni kammāni kubbānaṁ kathaṁ viññū parakkame
amittaṁ[4] jāneyya medhāvī disvā sutvā va[5] paṇḍito ti. 76.

Tass' attho: kāni kammāni karontaṁ medhāvī paṇḍito puriso cakkhunā disvā sotena vā sutvā ayaṁ mayhaṁ amitto ti jāneyya tassa jānanatthāya 15 kathaṁ viññū parakkameyyā 'ti.

Ath' assa amittalakkhaṇaṁ kathento[6]

2. Na naṁ umhayate[7] disvā na ca naṁ paṭinandati (vol. II $\frac{181}{22}$)
cakkhūni c' assa[8] na dadāti paṭilomañ ca[9] vattati. 77.

3. Amitte tassa bhajati mitte tassa na sevati 20
vaṇṇakāme nivāreti akkosante pasaṁsati. 78.

4. Guyhañ ca tassa n' akkhāti tassa guyhaṁ na gūhati
kammaṁ tassa na vaṇṇeti paññ' assa na-ppasaṁsati. 79.

5. Abhave nandati tassa bhave tassa na nandati
acchariyaṁ bhojanaṁ laddhā tassa n' uppajjate sati, 80. 25
tato naṁ nânukampati, aho[10] so pi labheyy' ito[11].

6. Icc-ete soḷasâkārā amittasmiṁ patiṭṭhitā (vol. II $\frac{181}{24}$)
yehi amittaṁ jāneyya disvā sutvā va[12] paṇḍito ti 81.

M.[13] imā pañca gāthā vatvā puna

---

[1] Bd -mā ti. [2] Cks vajji-. [3] Bd sakkomi taṁ ñātun in the place of sakkā - -. [4] Bd mitte. [5] Bdf ca. [6] Bd adds gāthāmāha. [7] Bd ummeyyate, Bf umbhayate. [8] Cks tassa. [9] Cks -māca. [10] Bd ahī, Bf ahā. [11] Cs -yyato, Ck labheyyakotā, Bd labheyito. [12] Bdf ca. [13] Bd omits mahāsatto.

7. Kāni kammāni kubbānaṁ kathaṁ viññū parakkame
mittaṁ jāneyya medhāvī disvā sutvā va[1] paṇḍito ti[2] 82.
imāya gāthāya mittalakkhaṇaṁ puṭṭho sesagāthā abhāsi:
8. Pavutthaṁ taṁ taṁ[3] sarati āgataṁ abhinandati
5 tato kelāyito[4] hoti vācāya paṭinandati. 83.
9. Mitte tass' eva[5] bhajati amitte tassa na sevati
akkosante nivāreti vaṇṇakāme pasaṁsati. 84.
10. Guyhañ ca tassa akkhāti tassa guyhañ ca gūhati
kammañ ca tassa vaṇṇeti paññaṁ tassa[6] pasaṁsati. 85.
10 12. Bhave ca nandati tassa abhave tassa na nandati,
acchariyaṁ bhojanaṁ laddhā tassa uppajjate sati,
tato naṁ anukampati, aho[7] so pi labheyy' ito[8]. 86.
11. Icc-ete soḷasâkārā mittasmiṁ suppatiṭṭhitā
yehi mittaṁ su[9] jāneyya disvā sutvā va[1] paṇḍito ti. 87.

15 Tattha na naṁ umhayate[10] ti taṁ mittaṁ[11] mittapatirūpako[12] sitaṁ na karoti pahaṭṭhākāraṁ na dasseti, na ca naṁ paṭinandatîti tassa kathaṁ pagganhanto na paṭinandati na tussati[13], cakkhūni tassa na dadātîti olokentaṁ na oloketi, paṭilomañcā 'ti tassa kathaṁ patippharati paṭisattu hoti, vaṇṇakāme ti tassa vaṇṇaṁ bhaṇante[14], nākkhātîti[15] attano guyhaṁ 20 tassa nâcikkhati, kammaṁ tassā 'ti tena katakammaṁ na[16] vaṇṇayati[17], paññassā[18] 'ti tassa paññaṁ[19] na-ppasaṁsati ñāṇasampadaṁ na sahati[20], abhave ti[21] avaḍḍhiyā[22], tassa nuppajjate[23] ti tassa mittapaṭirūpakassa mama[24] mittassa pi ito dassāmîti sati na uppajjati, nānukampatîti muducittena na cintesi, labheyyito[25] ti labheyya ito, ākārā ti kāraṇāni, pa-25 vutthan ti videsagataṁ, kelāyito[26] ti kelāyati mamāyati pattheti piheti icchatîti attho, vācāya 'ti madhuravacanena taṁ samudācaranto nandati tussati[27], sesaṁ vuttapaṭipakkhanayen' eva veditabbaṁ.

[1] Bd f ca. [2] Bd adds bodhisatto. [3] Cs pavutthantaṁ taṁ? Ck pavutthaṁ taṁ, Bd paṭhaṁ tassa, Bf pavuṭhuṁ tassa. [4] Bd -iko. [5] Cks tassa. [6] Cks paṁñātassa. [7] Bd ahā, Bf mahā. [8] Cks -yyato, Bdf labheyito. [9] Cks omit su. [10] Bd ummayyate. [11] Bd omits mittaṁ. [12] Bd -kaṁ. [13] Bd dussati. [14] Bd tassa vaṇṇente. [15] Cks na khamati. [16] Cs taṁ. [17] Bd nandiyati. [18] Bd paññamassā. [19] Cks paññaṁ, Bd assa ñāṇaṁ. [20] Cs nayhati, Bd na bhāsati. [21] Cks abhavenā, Bd abhave nandatîti. [22] Bd avuḍhiyā. [23] Bd adds satī. [24] Bd omits mama. [25] Cs labheyyato, Ck labheyyakan, Bd labheyito. [26] Cks -yino, Bd -yiko. [27] Bd paṭinandati na dussati.

Rājā M-assa kathāya attamano hutvā tassa mahantaṁ yasaṁ adāsi.

S. i. d. ā. „evaṁ mahārāja pubbe p' esa pañho samuṭṭhahi[1], paṇḍitā vacanaṁ[2] kathayiṁsu[3], imehi dvattiṁsāyâkārehi[4] amitto ca[5] mitto ca[6] jānitabbo" ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, paṇḍitāmacco[7] aham evā" 'ti. Mittāmittajātakaṁ. Dvādasanipātavaṇṇanā niṭṭhitā[8].

[1] Bd samuṭhito. [2] Bd pana. [3] Bd -sū ti. [4] Bd dvikāraṇehi. [5] Bd omits amitto ca. [6] Bd omits ca. [7] Bd -taamacco pana. [8] Bd iti dasajātakavatthupaṭimaṇḍitaṁ dvādasanipātajātakaṁ niṭṭhitaṁ.

XIII. TERASANIPĀTA.

1. Ambajātaka.

Ahāsi me ambaphalāni pubbe ti. Idaṁ S. J. v. Devadattaṁ ā. k. Devadatto pi „ahaṁ Buddho bhavissāmi, mayhaṁ
5 samaṇo Gotamo n' evâcariyo na upajjhāyo" ti ācariyaṁ paccakkhāya jhānaparihīno saṁghaṁ bhinditvā anupubbena Sāvatthiṁ āgacchanto bahi-Jetavane paṭhaviyā vivare dinne[1] Avīciṁ pāvisi. Tadā dh.[2] k. s.: „āvuso Devadatto ācariyaṁ paccakkhāya[3] mahāvināsaṁ patto Avīcimahāniraye nibatto" ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k.
10 s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto ācariyaṁ paccakkhāya mahāvināsaṁ patto yevā" 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa purohitakulaṁ ahivātakarogena vinassi. Eko va[4] putto bhittiṁ bhinditvā palāto, so Takka-
15 silaṁ gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa sāntikā[5] vede ca sesasippāni ca uggaṇhitvā ācariyaṁ vanditvā nikkhanto, „desacārittaṁ[6] carissāmîti[7]" vicaranto ekaṁ paccantanagaraṁ pāpuṇi. Taṁ nissāya mahācaṇḍālagāmako ahosi[8]. Tadā Bo. tasmiṁ gāme paṭivasati paṇḍito vyatto, akāle phalaṁ gaṇhā-
20 panamantaṁ jānāti, so pāto va kācaṁ[9] ādāya tato gāmā nikkhamitvā araññe ekaṁ ambarukkhaṁ upasaṁkamitvā sattapadamatthake ṭhito taṁ mantaṁ parivattetvā[10] ambarukkhaṁ

[1] Bd dente. [2] Bd adds bhikkhu. [3] Ck ariyapa-. [4] Bd omits vā. [5] Bd adds tayo. [6] Bd -cārikaṁ. [7] Bd jānissāmīti. [8] Cks omit ahosi. [9] Cs Bd kājaṁ. [10] Bd parijappitvā.

ekena udakapasatena paharati, rukkhato taṁ khaṇaṁ ñeva purāṇapaṇṇāni patanti navāni uṭṭhahanti, pupphāni pupphitvā patanti, ambaphalāni uṭṭhāya muhutten' eva paccitvā madhurāni ojavantani dibbaphalasadisāni[1] hutvā rukkhato patanti. M. tāni uccinitvā yāvadatthaṁ khāditvā kācaṁ[2] pūretvā[3] gehaṁ gantvā tāni vikkiṇitvā puttadāraṁ posesi. So brāhmaṇakumāro M-aṁ akāle ambapakkāni āharitvā vikkiṇantaṁ disvā „nissaṁsayena tehi mantabalena[4] uppannehi bhavitabbaṁ[5], imaṁ purisaṁ nissāya etaṁ anagghamantaṁ labhissāmîti" cintetvā M-assa ambāni āharaṇaniyāmaṁ pariggaṇhanto tatvato[6] ñatvā tasmiṁ araññato anāgate va[7] tassa gehaṁ gantvā ajānanto viya hutvā tassa bhariyaṁ „kuhiṁ[8] ācariyo" ti pucchitvā „araññaṁ gato" ti vutte taṁ[9] āgamayamāno[10] ṭhatvā āgacchantaṁ disvā paccuggantvā hatthato kācaṁ[11] gahetvā[12] āharitvā gehe ṭhapesi. M. taṁ oloketvā bhariyaṁ āha: „bhadde ayaṁ māṇavako[13] mantatthāya āgato, na pan' assa hatthe manto ṭhassati, asappuriso eso" ti. Māṇavo pi „ahaṁ imaṁ mantaṁ ācariyassa upakārako hutvā labhissāmîti" cintetvā tato paṭṭhāya tassa gehe kattabbakiccāni[14] karoti: dārūni āharati vīhiṁ koṭṭeti[15] pacati mukhadhovanādīni[16] deti pāde dhovati. Ekadivasaṁ M-ena „tāta māṇava mañcaṁ[17] pādānaṁ me upadhānaṁ dehîti" vutte aññaṁ apassitvā sabbarattaṁ ūrumhi ṭhapetvā nisīdi. Aparabhāge M-assa bhariyā puttaṁ vijāyi, tassā pasūtikāparikammaṁ[18] sabbaṁ akāsi. Sā ekadivasaṁ M-aṁ āha: „sāmi, ayaṁ māṇavo jātisampanno hutvâpi[19] mantatthāya amhākaṁ veyyāvaccaṁ karoti, etassa hatthe manto tiṭṭhatu vā mā vā deth' assa[20] mantan" ti. So „sādhū" 'ti sampa-

[1] Bd dibbarasa sa-. [2] Cs Bd kājaṁ. [3] Bd pūrāpetvā. [4] Bd mantaphalena, Cks -sayenetaṁ mantabalehi. [5] Bd -bbanti. [6] Bd tathato, Ck tatvāto. [7] Bd yeva. [8] Bd adds ayye. [9] Bd adds āgataṁ. [10] Bd adds va. [11] Ck kāmaṁ, Cs kājaṁ. [12] Bd disvā hatthato paccuggahetvā. [13] Bd -vo. [14] Bd sabbaki-. [15] Bd adds bhattaṁ. [16] Bd dantakaṭhamu-. [17] all three MSS. mañca. [18] Ck omits pari, Bd reads tassā sutikāle parik--. [19] Bd omits pi. [20] Bd detha tassa.

ṭicchitvā tassa mantaṁ datvā taṁ evam āha: „tāta, anaggho[1] manto, tava imaṁ nissāya mahālābhasakkāro bhavissati, raññā vā rājamahāmattena vā 'ko te ācariyo' ti puṭṭhakāle maṁ mā nigūhittho, sace hi 'caṇḍālassa me santikā[2] manto gahito' ti
5 lajjanto[3] 'brāhmaṇamahāsālo me ācariyo' ti kathessasi[4] imassa mantassa[5] phalaṁ na labhissasîti[6]". So „kiṁkāraṇā[7] nigūhissāmi[8], kenaci puṭṭhakāle tumhe yeva kathessāmîti" vatvā vanditvā caṇḍālagāmato nikkhamitvā mantaṁ[9] vīmaṁsitvā anupubbena Bārāṇasiṁ[10] patvā ambāni vikkiṇitvā bahuṁ dhanaṁ
10 labhi. Ath' ekadivasaṁ uyyānapālo tassa hatthato ambaṁ pi kiṇitvā[11] rañño adāsi. Rājā taṁ paribhuñjitvā „kuto[12] tayā evarūpaṁ ambaṁ laddhan[13]" ti pucchi. „Deva eko māṇavo akālaambaphalāni[14] ānetvā vikkiṇāti, tato me gahitan" ti. „Ito paṭṭhāya idh' eva ambāni āharatū 'ti taṁ vadehîti". So
15 tathā akāsi. Māṇavo pi tato paṭṭhāya ambāni rājakulaṁ harati raññā ca „maṁ upaṭṭhahā" 'ti[15] vutte rājānaṁ upaṭṭhahanto bahuṁ dhanaṁ labhitvā kamena[16] vissāsiko jāto. Atha naṁ ekadivasaṁ rājā pucchi: „māṇava, kuto akāle evaṁ vaṇṇagandharasasampannāni ambāni labhasi[17], kin te nāgo vā
20 supaṇṇo vā devo vā koci deti udāhu mantabalaṁ[18] etan" ti. „Na me mahārāja koci deti[19], anaggho pana me manto atthi, tass' etaṁ[20] balan" ti. „Tena hi mayam pi ekadivasaṁ mantabalaṁ[21] daṭṭhukāmā" ti. „Sādhu deva, dassessāmîti". Rājā punadivase tena saddhiṁ uyyānaṁ gantvā „dassehîti"
25 āha. So „sādhū" 'ti ambarukkhaṁ upagantvā sattapadamatthake ṭhito mantaṁ parivattetvā rukkhaṁ udakena pahari, taṁ khaṇaṁ ñeva ambarukkho heṭṭhāvuttaniyāmena[22] phalaṁ

[1] Bd adds yaṁ. [2] Bd puṭho pana mayhaṁ ācariyo caṇḍālo tassa santikā. [3] Bd lajjito ti. [4] Bd ti ce kathissati. [5] Bd omits ma-. [6] Bd bhavissatīti. [7] Bd adds taṁ. [8] Bd -mīti. [9] Bd -te. [10] Cks -siyaṁ, Bd -sī. [11] Cks vikki-, Bd viki- in the place of piki-. [12] Bd adds samma. [13] Bd -po ambo laddho. [14] Cks omit amba. [15] Bd atha raññā upaṭhahīti no. [16] Cs kammena, Bd anukkamena. [17] Bd āharasi. [18] Bd -phalaṁ. [19] Bd adds atthano paññāphalena. [20] Bd tasseva. [21] Bd -phalaṁ. [22] Bd -néva.

gahetvā mahāmegho viya ambavassaṁ vassi, mahājano sādhukāraṁ adāsi, celukkhepā pavattiṁsu[1], rājā phalāni khāditvā tassa bahuṁ dhanaṁ datvā „māṇava[2], evarūpo te acchariyamanto kassa santike gahito“ ti pucchi. Māṇavo „sac' ahaṁ 'caṇḍālassa santike' ti vakkhāmi lajjitabbakaṁ[3] bhavissati mañ ca garahissanti[4], manto kho pana me paguṇo idāni na nassissati[5], disāpāmokkhācariyaṁ[6] apadisāmîti[7]“ cintetvā musāvādaṁ katvā „Takkasilāya[8] disāpāmokkhācariyassa santike gahito me“ ti vadanto[9] ācariyaṁ paccakkhāsi, taṁ khaṇaṁ ñeva manto antaradhāyi. Rājā somanassajāto taṁ ādāya nagaraṁ pavisitvā pun' ekadivasaṁ[10] „ambāni khādissāmîti“ uyyānaṁ gantvā maṅgalasilāpaṭṭe nisinno[11] „māṇava ambāni āharā“ 'ti āha. So „sādhū“ 'ti ambaṁ upagantvā sattapadamatthake ṭhito „mantaṁ parivattessāmîti“ mante anupaṭṭhahante[12] antarahitabhāvaṁ ñatvā lajjito aṭṭhāsi. Rājā „ayaṁ pubbe parisamajjhe yeva ambāni āharitvā amhākaṁ deti, ghanameghavassaṁ viya ambaṁ vassāpeti, idāni thaddho viya ṭhito, kin nu kho kāraṇan“ ti cintetvā taṁ pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Ahāsi me ambaphalāni pubbe
aṇūni thūlāni ca brahmacārī,
teh' eva mantehi na dāni tuyhaṁ
dumaphalā pātubhavanti brahme ti. 1.

Tattha ahāsîti āhari, dumapphalānîti rukkhaphalānîti.

Taṁ sutvā māṇavo „sace 'ajja ambaphalaṁ na gaṇhāmîti[13]' vakkhāmi rājā me kujjhissati, musāvādena vañcessāmîti[14]“ dutiyaṁ gātham āha:

2. Nakkhattayogaṁ patimānayāmi[15],
khaṇaṁ muhuttaṁ na maṁ tosayanti[16],

---

[1] Bd -ttayiṁsu. [2] Bd adds ko. [3] Ck lajja-, Bd -taṁ. [4] Bd maṁ garahissati. [5] Ck nassissanti, Bd nassati. [6] Ck -kkha āc-, Bd -kkho ācariyo me ti. [7] Cks -disāti. [8] Bd -yaṁ. [9] Bd vadati. [10] Bd punadivase. [11] Bd nisīdi. [12] Bd anuṭha-. [13] Bd gaṇhāpessāmīti. [14] Bd ācikkhissāmīti. [15] Bds paṭi-, Cs patimāṇa-. [16] Bd -ttañca mantenapassaṁ, Bf khaṇā muhutte na manto passanti.

nakkattayogañ ca khaṇañ ca laddhā
athâhariss'[1] ambaphalaṁ pahūtan[2] ti. 2.

Tattha athāharissambaphalan[3] ti atha[4] ambaphalaṁ āharissāmi[5].

Rājā „ayaṁ aññadā nakkhattayogaṁ na vadati, kin nu
5 kho etan" ti pucchanto dve gāthā abhāsi:

3. Nakkhattayogaṁ na pure abhāṇi,
khaṇaṁ muhuttaṁ na pure asaṁsi[6],
athâhari[7] ambaphalaṁ pahūtaṁ[8]
vaṇṇena gandhena rasen' upetaṁ. 3.

10 4. Mantābhijappena pur' assa[9] tuyhaṁ
dumapphalā pātubhavanti brahme,
sv-ājja na pāresi[10] japam pi mante[11],
ayaṁ so ko nāma tav' ajja dhammo ti. 4.

Tattha na pāresîti[12] na sakkosi, japampîti[13] jappanto pi parivattento
15 pi, ayaṁ so ti ayam eva so tava sabhāvo ajja ko nāma jāto ti.

Taṁ sutvā māṇavo[14] „na sakkā rājānaṁ musāvādena
vañcetuṁ, sace pi me sabhāve kathite āṇaṁ karoti[15] karotu,
sabhāvam eva kathessāmîti" cintetvā dve gāthā abhāsi:

5. Caṇḍālaputto mama sampadāsi,
20 dhammena mante pakatiñ ca saṁsi:
mā c' assu 'me pucchito nāma gottaṁ
guyhittho mā taṁ vijaheyya manto[16]. 5.

6. So 'haṁ janindena janam pi[17] puṭṭho
makkhābhibhūto alikaṁ abhāṇiṁ,
25 mantā ime brāhmaṇassā 'ti micchā
pahīnamanto kapaṇaṁ rudāmîti. 6.

Tattha dhammenā 'ti samena kāraṇena appaṭicchādetvā va adāsi, pakatiñca saṁsîti mā 'me pucchito nāma gottaṁ guyhittho sace guyham

---

[1] Bd addhāha-. [2] Cs pahu-, Bd bahu-, Ck papan. [3] Bd addhaha-. [4] Bd addhāmayaṁ. [5] Bd harissāmāti. [6] Bd pas-. [7] Bd sayaṁhari. [8] Bd muhuttaṁ. [9] so Ck; Cs parassa, Bdf puresi, Bs pureti. [10] Bdf svajja na pādesi. [11] Bd jappaṁ samantaṁ, Bs jappapimantaṁ. [12] Bd pāde-. [13] Bds jappanti. [14] Bd adds pi. [15] Bds kareyya. [16] Cks mantā. [17] Cks hi, Bdf pi?

pi[1] mantā[2] te nassissantîti[3] tesaṁ nassanapakatiñ[4] ca mayhaṁ saṁsi, brāhmaṇassā 'ti micchā ti brāhmaṇassa santike mayā ime mantā gahitā ti micchā abhāṇiṁ, tena me te mantā naṭṭhā, sv-āhaṁ pahīnamanto idāni kapaṇaṁ rodāmi.

Taṁ sutvā rājā „ayaṁ pāpadhammo evarūpaṁ ratanaṁ[5] na olokesi, evarūpasmiṁ hi uttamaratane[6] laddhe jāti kiṁ karissatîti" kujjhitvā[7]

7. Eraṇḍā pucimandā vā atha vā pālibhaddakā[8]
madhuṁ madhutthiko[9] vinde, so hi tassa dumuttamo. 7.

8. Khattiyā brāhmaṇā[10] vessā suddā caṇḍāla pukkusā
yasmā[11] dhammaṁ vijāneyya so hi tassa naruttamo. 8.

9. Imassa daṇḍañ ca vadhañ ca datvā[12]
gale gahetvā khalayātha[13] jammaṁ
yo uttamatthaṁ kasirena laddhaṁ
mānātimānena vināsayitthā[14] 'ti 9.

imā gāthā āha.

Tattha madhutthiko ti madhuatthiko puriso araññe madhuṁ olokento etesaṁ rukkhānaṁ yato madhuṁ labhati so hi[15] dumo tassa dumuttamo[16] nāma, tato c' eva khattiyādīsu yamhā purisā dhammaṁ kāraṇaṁ[17] y' uttamatthaṁ[18] vijāneyya so tassa uttamanaro[18], imassa daṇḍañ cā 'ti imassa pāpadhammassa sabbappaharaṇadaṇḍañ[20] ca veḷupesīhi[21] piṭṭhicammaṁ uppāṭentā[22] vadhañ ca datvā imañ ca jammaṁ gale gahetvā khalayātha[23] khalīkāraṁ[24] pāpetvā niddhamatha[25] kiṁ iminā idha vasantenā 'ti.

Rājapurisā tathā katvā „tavâcariyassa santikaṁ[26] gantvā taṁ ārādhetvā[27] sace puna mante[28] labhasi[29] idhâgaccheyyāsi, no ce imaṁ disaṁ mā olokeyyāsîti" taṁ nibbisayam akaṁsu. So anātho hutvā „ṭhapetva ācariyaṁ na me aññaṁ paṭisaraṇaṁ atthi, tass' eva santikaṁ gantvā taṁ ārādhetvā puna mantaṁ yācissāmîti" rodanto taṁ gāmaṁ agamāsi.

---

[1] Bd guhasi. [2] Bd -o. [3] Bd -ssati. [4] Ck tassana-, Bd anassanaṁ-. [5] Bds -namantaṁ. [6] Bd -ramante. [7] Bds add tassa garahanto. [8] Bd paṭhali-. [9] Bd -ttiko, Cks -tthikā. [10] Cks -ṇa. [11] Bd yamhā. [12] Ck ñatvā. [13] Bdf gala-. [14] Cks -yittho. [15] Cks so ca. [16] Ck mudutta-. [17] Bd kāla. [18] Bd yuttaṁ mattaṁ. [19] Bd so va tassa uttamo nāma. [20] Cks sabbassaharaṇadaṇḍe. [21] Bd -pesikādini. [22] Bd upanetvā. [23] Cks -āyātha, Bd galayātha. [24] so Cks; Bd khalaṁkārattaṁ. [25] Bd adds nikaḍḍhatha. [26] Bd -ke. [27] Bd adds va. [28] Cks -to. [29] Ck labhīsi, Bd labhissasi.

Atha naṁ āgacchantaṁ disvā M. bhariyaṁ āmantetvā „bhadde passa taṁ[1] pāpadhammaṁ parihīnamantaṁ puna āgacchantan[2]“ ti āha. So M-aṁ upasaṁkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisinno „kiṁkāraṇā āgato sîti“ puṭṭho „ācariya musāvādaṁ 5 katvā ācariyaṁ paccakkhitvā mahāvināsaṁ patto 'mhîti“ vatvā accayaṁ desetvā puna mante[3] yācanto

10\. Yathā samaṁ maññamāno pateyya
sobbhaṁ guhaṁ narakaṁ pūtipādaṁ
rajjū 'ti vā[4] akkame[5] kaṇhasappaṁ
10 andho[6] yathā jotim adhiṭṭhaheyya
evam pi maṁ tvaṁ khalitaṁ sapaññā[7]
pahīnamantassa puna-ppasīdā[8] 'ti 10.

gātham āha.

Tattha yathā saman ti yathā puriso idaṁ samaṭṭhānan[9] ti maññamāno 15 sobbhaṁ vā guhaṁ vā bhūmiyā phalitaṭṭhānasaṁkhātaṁ[10] narakaṁ vā pūtipādaṁ vā pateyya, pūtipāde ti Himavantapadese mahārukkhesu[11] sukkhitvā[12] matesu samūlesu[13] pūtikesu jātesu[14] tasmiṁ ṭhāne mahā āvāṭo hoti tassa nāmaṁ, jotimadhiṭṭhaheyyā 'ti aggiṁ akkameyya, evam pîti evaṁ aham pi paññācakkhuno abhāvā andho[15] tumhākaṁ visesaṁ ajānanto tumhesu khalito 20 tvaṁ maṁ khalitam viditvā[16] sapaññā[17] .ñāṇasampannā[18] pahīnamantassa mama puna pasīdatha[19].

Atha[20] naṁ ācariyo „tāta, tvaṁ kiṁ kathesi, andho[15] hi dinnāya saññāya[21] sobbhādīni pariharati, mayā paṭhamaṁ eva kathitaṁ, idāni kimatthaṁ mama santikaṁ āgato sîti“ vatvā

25 11. Dhammena mante[22] tava sampadāsiṁ,
tvam pi dhammena paṭiggahesi,
pakatim pi te attamano asaṁsiṁ[23]:
dhamme ṭhitaṁ taṁ na jaheyya manto[24]. 11.

---

[1] Bd tha. [2] Ck āgacchanti, Cs āgacchatī. [3] Bd omits mante. [4] Ck rajjūni cā, Bd jotiṁ vā, Bf rujjuti vā. [5] Bd -meyya. [6] Bd anto. [7] so Bf; Cks Bd sapaññaṁ. [8] Bd punasampadāhī, Bd -sampasīdā. [9] Bd saman. [10] Bd khalita-. [11] Cks -rukkhe [12] Bd sussitvā. [13] Cks matetassamūle. [14] Bd vā in the place of jātesu. [15] Bd anto. [16] Bd vanditvā. [17] Bd sapaññānti. [18] Bd -nnaṁ. [19] Bd pidethā ti. [20] Cks omit atha. [21] Bd paññāya dinnāya in the place of d. s. [22] Bd mantaṁ. [23] all four MSS. -si. [24] Cks Bf -tā.

12. Yo[1] bāla mantaṁ kasirena laddhaṁ
yaṁ dullabhaṁ ajja manussaloke
kicchâpi[2] laddhā jīvikam[3] appañña[4]
vināsayī[5] alikaṁ bhāsamāno 12.

13. Bālassa mūḷhassa akataññuno ca[6]
musā bhaṇantassa asaññatassa
mante mayaṁ tādisake na dema,
kuto mantā, gaccha na mayha[7] ruccasîti 13.

imā gāthā āha.

Tattha dhammenā 'ti aham pi tava ācariyabhāgaṁ hiraññaṁ vā suvaṇṇaṁ vā agahetvā dhammen' eva mante[8] sampadāsiṁ, tvam pi kiñci adatvā dhammena samen' eva paṭiggahesi, dhamme ṭhitan ti ācariyapūjake dhamme ṭhitaṁ, tādisake ti tathārūpe akāle[9] phalagaṇhāpake[10] mante na dema, gaccha na me ruccasîti.

So evaṁ ācariyena uyyojito[11] „kiṁ mayhaṁ jīvitenā" 'ti araññaṁ pavisitvā anāthamaraṇaṁ mari.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto ācariyaṁ paccakkhāya mahāvināsaṁ patto" ti vatvā j. s. „Tadā akataññū[12] māṇavo Devadatto ahosi, rājā Ānando, caṇḍālaputto[13] aham evā" 'ti. Ambajātakaṁ.

2. Phandanajātaka.

Kuṭhārihattho puriso ti. Idaṁ S. Rohiṇīnadītīre[14] ñātakānaṁ kalahaṁ ā. k. Vatthuṁ[15] Kuṇālajātake āvibhavissati. Tadā pana S. ñātake āmantetvā mahārāja[16]

A. B. Br. r. k. bahinagare vaḍḍhakīgāmo ahosi. Tatth' eko[17] brāhmaṇavaḍḍhakī araññā[18] dārūni āharitvā rathaṁ katvā jīvikaṁ[19] kappesi. Tadā Himavantapadese mahāphandanurukkho

[1] Cks so. [2] Bd kiñcāpi. [3] Cs Bd jīvitaṁ. [4] Bd -pañño. [5] Ck -sasi, Bd vināseti. [6] Bd omits ca. [7] Bdf mayhaṁ. [8] Bd omits mante. [9] Bd -la. [10] Bd phalaṁ-. [11] Bd uyyojetvā. [12] Cks omit ak-. [13] Bd adds pana. [14] Bd jetavane viharanto in the place of Ro-. [15] Bd adds pana. [16] Bd omits mahā. [17] Bd tatreko. [18] Bd -ññato. [19] Bd -taṁ.

ahosi. Eko[1] kāḷasīho gocaraṁ pariyesitvā āgantvā tassa mūle nipajji. Ath' assa ekadivasaṁ vāte paharante eko sukkhadaṇḍako patitvā khandhe avatthāsi[2]. So thokaṁ khandhena rujantena bhītatasito uṭṭhāya pakkhanditvā puna nivatto āgata-
5 maggaṁ[3] olokento kiñci adisvā „añño me[4] sīho vā vyaggho vā anubandhanto n' atthi, imasmiṁ pana rukkhe nibbattadevatā maṁ ettha nipajjantaṁ na sahati maññe, hotu jānissāmîti" aṭṭhāne kopaṁ[5] bandhitvā rukkhaṁ paharitvā „n' eva tava rukkhe[6] pattaṁ khādāmi na sākhaṁ bhañjāmi[7], aññe
10 mige idha vasante sahasi maṁ na[8] sahasi, ko mayhaṁ doso atthi[9], katipāhaṁ āgamehi, samūlan[10] te rukkhaṁ uppāṭāpetvā[11] khaṇḍākhaṇḍikaṁ chedāpessāmîti" rukkhadevataṁ tajjetvā ekaṁ purisaṁ upadhārento vicari. Tadā so brāhmaṇavaḍḍhakī dve tayo manusse ādāya rathadārūnaṁ atthāya yānakena taṁ
15 padesaṁ gantvā ekasmiṁ ṭhāne yānakaṁ ṭhapetvā vāsipharasuhattho rukkhe upadhārento phandanarukkhasamīpaṁ[12] agamāsi. Kāḷasīho taṁ disvā „ajja mayā paccāmittassa piṭṭhiṁ daṭṭhuṁ vaṭṭatîti" gantvā rukkhamūle aṭṭhāsi, vaḍḍhakī ca ito c' ito ca olokento[13] phandanasamīpena pāyāsi. So[14] „yāva
20 eso nâtikkamati tāvad ev' assa kathessāmîti" cintetvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kuṭhārihattho puriso vanam ogayha[15] tiṭṭhasi[16],
puṭṭho me samma akkhāhi, kiṁ dāruṁ chetum icchasîti[17]. 14.

Tattha puriso ti tvaṁ[18] kuṭhārihattho eko puriso, imaṁ vanaṁ
25 ogayha[15] tiṭṭhasîti.

So tassa vacanaṁ sutvā „acchariyaṁ bho, na vata me[19] ito pubbe migo[20] mānusiṁ vācaṁ bhāsanto diṭṭhapubbo, esa

[1] Bd tatreko. [2] so Cks; Bd khante atthāsi. [3] Bd āgamana-. [4] Bd maṁ. [5] Ck khopaṁ, Bd kova. [6] Bd rukkhassa. [7] Ck Bd bhu-. [8] Bd sahasī ma na, Ck omits sah-. [9] Ck aṁna, Cs añño. [10] Bd -lakaṁ. [11] Bd -ṭetvā. [12] Bd bandanasamipena. [13] Bd -ketvā. [14] Bd adds pi. [15] Bds ogga-. [16] Cks -ti. [17] Cks hetthamicchatîti. [18] Bds kiṁ tvaṁ. [19] Bd vatato māṇavaka in the place of bho - -. [20] Cks add vā.

rathānucchavikaṁ dāruṁ jānissati[1], pucchāmi tan" ti cintetvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Īso vanāni carasi samāni visamāni ca,
puṭṭho me samma akkhāhi, kiṁ dāruṁ nemiyā daḷhan ti. 15.

Tattha Īso ti tvam pi eko kāḷasīho vanāni carasi, tvaṁ rathānucchavikaṁ dāruṁ[2] jānissasi. 5

Taṁ sutvā[3] „ito dani me manoratho matthakaṁ pāpuṇissatîti" cintetvā tatiyaṁ gātham āha:

3. N' eva sālo na khadiro n' assakaṇṇo kuto dhavo,
rukkho va[4] phandano nāma, taṁ dāruṁ nemiyā daḷhan ti. 16. 10

So[5] taṁ sutvā somanassajāto „sudivasena vat' amhi[6] ajja araññaṁ paviṭṭho, tiracchānagato me rathānucchavikaṁ dāruṁ ācikkhati, aho sādhū" 'ti pucchanto catutthaṁ gātham āha:

4. Kīdisāni 'ssa pattāni, khandho vā pana kīdiso,
puṭṭho me samma akkhāhi, yathā jānemu phandanan ti. 17. 15

Ath' assa ācikkhanto dve gāthā abhāsi:

5. Yassa sākhā palambanti[7] namanti na ca bhañjare
so rukkho phandano nāma yassa mūle ahaṁ[8] ṭhito. 18.

6. Arānaṁ cakkanābhīnaṁ īsānemirathassa ca
sabbassa te kammaniyo ayaṁ hessati phandano ti. 19. 20

Tattha arānan ti idaṁ so kadāc' esa imaṁ rukkhaṁ na gaṇheyya guṇam assa kathessāmîti cintetvā evam āha, tattha īsānemirathassa cā 'ti rathaīsāya ca[9] nemiyā ca sesassa ca rathassa sabbassa te esa[10] kammaniyo kammakkhamo bhavissatîti.

So evaṁ ācikkhitvā tuṭṭhamānaso ekamante cari[11]. Vaḍḍhakī pi rukkhaṁ chindituṁ ārabhi. Rukkhadevatā cintesi: 25 „mayā etassa upari na kiñci pātitaṁ, ayaṁ aṭṭhāne āghātaṁ[12] bandhitvā mama vimānaṁ nāseti, ahañ ca nassissāmi, eken'

[1] Bd -tīti vatvā. [2] Bd rathaṁrukkhaṁ. [3] Bd adds kālasīho. [4] Cks ca. [5] Bd omits so. [6] Ck sudivasopavanamhi, Bd -jāto na purimadivaso va imaṁ. [7] Cks pha-, Bd pathampanti. [8] Bd mūlesvāhaṁ. [9] Bd omits ratha and ca. [10] Bd nemiyā ca rathassa ca sesañca sabbassa rathassa esa. [11] Bd vicari. [12] Bd -taṁ.

upāyena imañ ca īsaṁ nāsessāmîti[1]" sā[2] vanakammikapuriso viya hutvā tassa santikaṁ āgantvā pucchi: „bho purisa, manāpo te rukkho laddho, imaṁ chinditvā kiṁ karissasîti". „Rathe[3] nemiṁ karissāmîti". „Iminā rukkhena ratho bhavissatîti kena te akkhātan" ti. „Ekena kāḷasīhenā" 'ti. „Sādhu, suṭṭhu tena akkhātaṁ: iminā rukkhena ratho sundaro bhavissatîti, kāḷasīhassa pana galacammaṁ[4] uppāṭetvā caturaṅgulamatte ṭhāne ayapaṭṭena viya nemimaṇḍale parikkhitte nemi ca thirā bhavissati, bahuṁ[5] dhanaṁ labhissasîti". „Kāḷasīhacammaṁ kuto lacchāmîti". „Kiṁ lālako si, ayaṁ tava rukkho vane ṭhito[6] na palāyati, tvaṁ yena te rukkho akkhāto tassa santikaṁ gantvā 'sāmi tayā dassitarukkhaṁ kataraṭṭhāne chindāmîti' vañcetvā ānehi, atha naṁ nirāsaṁkaṁ 'idha ca ettha ca chindā' 'ti tuṇḍaṁ[7] pasāretvā ācikkhantaṁ tikhiṇena mahāpharasunā koṭṭetvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā cammaṁ ādāya varamaṁsaṁ khāditvā rukkhaṁ chindā" 'ti veraṁ appesi.

Tam atthaṁ pakāsento S. imā gāthā āha:

7. Iti phandanarukkho pi tāvade[8] ajjhabhāsatha:
   mayham pi vacanaṁ atthi, Bhāradvāja suṇohi me. 20.
8. Issassa[9] upakhandhamhā okkacca[10] caturaṅgulaṁ
   tena nemiṁ parihāresi[11], evaṁ daḷhataraṁ siyā. 21.
9. Iti phandanarukkho pi veraṁ appesi[12] tāvade
   jātānañ ca ajātānaṁ īsānaṁ dukkham[13] āvahîti. 22.

Tattha Bhāradvājā 'ti taṁ gottenâlapati[14], upakhandhamhā ti khandhato, okaccā 'ti okkantitvā[15].

Vaḍḍhakī rukkhadevatāya vacanaṁ sutvā „aho ajja mayhaṁ maṅgaladivaso" ti kāḷasīhaṁ ghātetvā rukkhaṁ chinditvā pakkāmi.

[1] Bd imassa va ime vināse-. [2] Bd omits sā. [3] Bd -a. [4] Bd omits pana gala. [5] Bd adds ca. [6] Cks vanaṭṭhato. [7] Bd mukhacu-. [8] Bdf devatā, Cs tāvadeva. [9] so Cks; Bdf imassa. [10] Bdf ukk-. [11] so Cks; Bd pasāresi, Bf pasādesi. [12] Bd appeti. [13] Bd rukkham, Bf rukkhā. [14] Bd -na ā-. [15] Bd ukkacā ti upagantvā.

Tam atthaṁ pakāsento S.

10. Icc-eva phandano īsaṁ īso ca pana phandanaṁ
aññamaññaṁ vivādena aññamaññaṁ aghātayuṁ. 23.

11. Evam eva manussesu[1] vivādo yattha jāyati
mayūranaccaṁ naccanti[2] yathā ne[3] īsaphandanā. 24. 5

12. Taṁ vo vadāmi, bhaddaṁ vo[4], yāvant' ettha samāgatā:
sammodatha mā vivadittha, mā hotha īsaphandanā. 25.

13. Sāmaggim eva[5] sikkhetha, buddheh' etaṁ pasaṁsitaṁ,
sāmaggirato[6] dhammaṭṭho yogakkhemā na dhaṁsatîti āha. 26.

Tattha aghātayun ti ghātāpesuṁ, mayūranaccaṁ naccantîti mahārāja yattha hi manussānaṁ vivādo hoti tattha yathā nāma mayūrā naccantā paṭicchādetabbaṁ[7] rahassaṅgaṁ pākaṭaṁ karonti evaṁ te manussā aññamaññassa randhaṁ pakāsentā[8] mayūranaccaṁ naccanti[9] nāma, yathā te īsaphandanā aññamaññassa randhaṁ pakāsentā[10] nacciṁsu nāma, taṁ vo ti tena kāraṇena tumhe vadāmi, bhaddaṁ vo[11] ti bhaddaṁ tumhākaṁ hotu, yāvantetthā 'ti yāvanto ettha īsaphandanasadisā mā ahuvattha, sāmaggimevā[12] 'ti samaggabhāvam[13] eva tumhe sikkheyyātha[14], idaṁ paññāvuddhehi paṇḍitehi pasaṁsitaṁ, dhammaṭṭho ti sucaritadhamme ṭhito, yogakkhemā ti yogehi khemā nibbānā[15] na dhaṁsati na parihāyatîti nibbānena desanāya kūṭaṁ gaṇhi. 10 15

Rājāno[16] dhammakathaṁ sutvā samaggā jātā. 20

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā taṁ kāraṇaṁ disvā[17] tasmiṁ vanasaṇḍe[18] devatā[19] ahan" ti. Phandanajātakaṁ.

3. Javanahaṁsajātakaṁ.

Idheva haṁsa nipatā 'ti. Idaṁ S. J. v. Daḷhadhammasuttantadesanaṁ[20] ā. k. Bhagavatā hi „seyyathâpi bhikkhave cattāro daḷhadhammā dhanuggahā susikkhitā[21] katahatthā katūpāsanā[22] catuddisā ṭhitā assu atha[23] puriso āgaccheyya 'ahaṁ imesam catunnaṁ daḷhadhammānaṁ dhanuggahānaṁ susikkhitānaṁ katahatthānaṁ katūpāsa- 25

[1] Bd -ssānaṁ. [2] Bd -rānaccaṁ naccantā. [3] Bdf te. [4] Bd bhaddante, Bf bhadante. [5] Bdf sāmagyameva. [6] Ck Bd sāmagya-, Cs maggaratho. [7] Bd -bba. [8] all three MSS. -to. [9] Bd -tā. [10] all three MSS. -to. [11] Cks ho, Bd bhadanto. [12] Bd sāmagyam-. [13] Bd sāmaggi-. [14] Bd tumhehi sikkhatha. [15] Bd -na. [16] Bd sakyarā-. [17] Bd viditvā. [18] Bd adds vutte. [19] Bd adds pana. [20] Bd -dhammadhanuggahasu-. [21] Cks omit su. [22] Cs -sakā. [23] Bd atheke.

nānaṁ catuddisā kaṇḍe khitte appatiṭṭhite puthaviyaṁ[1] gahetvā āgamissāmîti' taṁ kiṁ maññatha bhikkhave[2] 'javano[3] puriso paramena javena samannāgato' ti alaṁ vacanāyā 'ti evaṁ bhante, yathā ca[4] bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca[4] candimasuriyānaṁ javo tato 5 sīghataro yathā ca bhikkhave tassa purisassa javo yathā ca[5] candimasuriyānaṁ javo yathā ca yāva devatā va[6] candimasuriyānaṁ purato dhāvanti tāsaṁ devatānaṁ javo tato sīghataro yathā ca bhikkhave tassa purisassa -pe- tāsaṁ devatānaṁ javo tato sīghataraṁ[7] āyusaṁkhārā khīyanti tasmā ti ha bhikkhave evaṁ sikkhitabbaṁ 10 'appamattā bhavissāmā[8]' ti evaṁ[9] hi vo bhikkhave sikkhitabban" ti (—?). Imassa suttassa kathitadivasato[10] dutiyadivase[11] dh. k. s.: „āvuso S. attano Buddhavisaye ṭhatvā imesaṁ sattānaṁ āyusaṁkhāre ittare[12] dubbale katvā paridīpento puthujjanabhikkhū ativiya santāsaṁ pāpesi, aho Buddhabalaṁ nāmā" 'ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave 15 e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „anacchariyaṁ bhikkhave, sv-āhaṁ idāni sabbaññutaṁ patto, āyusaṁkhārānaṁ ittarabhāvaṁ dassetvā bhikkhū saṁvejetvā dhammaṁ desemi[13], mayā hi pubbe ahetukaṁ[14] haṁsayoniyaṁ nibbattenâpi[15] āyusaṁkhārānaṁ ittarabhāvaṁ dassetvā Bārāṇasirājānaṁ ādiṁ katvā sakalarājaparisaṁ 20 saṁvejetvā dhammo desito" ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. M. javanahaṁsayoniyaṁ nibbattitvā navutihaṁsasahassaparivuto Cittakūṭe paṭivasati. So ekadivasaṁ Jambudīpatale ekasmiṁ sare saparivāro sayaṁjātasāliṁ khāditvā ākāse suvaṇṇakilañjaṁ pattharanto viya mahantena pari- 25 vārena Bārāṇasinagarassa matthakamatthakena[16] mandamandāya[17] vilāsagatiyā Citrakūṭaṁ gacchati. Atha naṁ Bārāṇasirājā disvā „iminâpi mādisena raññā bhavitabban" ti amaccānaṁ vatvā tasmiṁ sinehaṁ uppādetvā mālāgandhavilepanaṁ gahetvā M-aṁ olokento[18] sabbaturiyāni paggaṇhāpesi. 30 M. taṁ[19] attano sakkāraṁ karontaṁ disvā haṁse[20] pucchi:

---

[1] Bd pa-. [2] Cks -o. [3] Bds javena dhāvanto. [4] Bd omits ca. [5] Cks omit ca. [6] Ck yāvatāvadeva, Bd devatā in the place of yāvadevatāva. [7] Bd -rā. [8] Bd viharissāmā. [9] Bd evañ. [10] Bd adds paṭhāya. [11] Bd adds bhikkhū. [12] Bd omits i-. [13] Bd dhamme desesi. [14] Bd -ka. [15] Bd -tte pi. [16] Bd omits matthaka. [17] Bd omits manda. [18] Bd -ketvā. [19] Bd omits taṁ. [20] Cks haṁsesu.

„rājā mama evarūpaṁ sakkāraṁ karonto kiṁ paccāsiṁsatîti“. „Tumhehi saddhiṁ mittabhāvaṁ devā“ 'ti. „Tena hi rañño amhehi saddhiṁ mittabhāvo hotū“ 'ti raññā saddhiṁ mittabhāvaṁ katvā pakkāmi. Ath' ekadivasaṁ raññā[1] uyyānaṁ gatakāle Anotattadahaṁ[2] gantvā ekena pakkhena udakaṁ ekena candanacuṇṇaṁ ādāya gantvā rājānaṁ tena udakena nahāpetvā candanacuṇṇena okiritvā mahājanassa passantass' eva saparivāro Cittakūṭaṁ agamāsi. Tato paṭṭhāya rājā M-aṁ daṭṭhukāmo hutvā „sahāyo me ajja āgamissatîti“ āgamanamaggaṁ olokento va[3] acchati. Tadā M-assa kaniṭṭhā dve haṁsapotakā „suriyena saddhiṁ javissāmā“ 'ti mantetvā M-assârocesuṁ[4]: „mayaṁ suriyena saddhiṁ javissāmā“ 'ti. „Tāta suriyavego[5] nāma sīgho[6], suriyena saddhiṁ javituṁ na sakkhissatha, antarā va vinassissatha, mā gamitthā“ 'ti. Te dutiyam pi tatiyam pi yāciṁsu. B.[7] te yāva tatiyaṁ vāresi yeva. Te mānatthaddhā attano balaṁ ajānantā M-assa anācikkhitvā va „suriyena saddhiṁ javissāmā“ 'ti suriye anuggate yeva gantvā Yugandharamatthake nisīdiṁsu. M. te adisvā „kahan nu kho gatā“ ti pucchitvā taṁ pavattiṁ sutvā cintesi: „te suriyena saddhiṁ javituṁ na sakkhissanti, antarā va vinassissanti, jīvitaṁ tesaṁ dassāmîti“ so pi[8] gantvā Yugandharamatthake yeva nisīdi. Ath' uggate[9] suriyamaṇḍale haṁsapotakā uppatitvā suriyena saddhiṁ pakkhandiṁsu. M. pi tehi saddhiṁ pakkhandi. Kaniṭṭhabhātiko yāva pubbaṇhasamayā javitvā kilami, pakkhasandhīsu aggiuṭṭhānakālo viya ahosi. So B-assa saññaṁ adāsi: „bhātika[10] na sakkomîti“. Atha naṁ M. „mā bhāyi, jīvitaṁ te dassāmîti“ pakkhapañjarena parikkhipitvā assāsetvā Cittakūṭapabbataṁ netvā haṁsānaṁ majjhe ṭhapetvā puna pakkhanditvā suriyaṁ patvā itarena saddhiṁ pāyāsi. So pi[11] yāva upakaṭṭhamajjhantikā[12]

[1] Bd -o. [2] Bd -he. [3] Bd omits va. [4] Bd m-assa āro-. [5] Bd -javo. [6] Bd sighataro. [7] Bd adds pi. [8] Bd omits pi. [9] Bd atha u-. [10] Cks -tiya. [11] Bd esāpi. [12] Bd upakaṭhakā maj-.

suriyena saddhiṁ javitvā kilami, pakkhasandhīsu aggiuṭṭhānakālo viya ahosi. Tato B-assa saññaṁ adāsi: „bhātika[1] na sakkomîti“. Tam pi M. tath' eva samassāsetvā pakkhapañjarenâdāya Cittakūṭam eva agamāsi. Tasmiṁ khaṇe suriyo nabhamajjhaṁ pāpuṇi. Atha M. „ajja mama sarīrabalaṁ vīmaṁsissāmîti“ cintetvā ekavegena pakkhanditvā Yugandharamatthake nisīditvā tato uppatitvā ekavegen' eva[2] suriyaṁ pāpuṇitvā kālena purato kālena pacchato javitvā cintesi: „mayhaṁ suriyena saddhiṁ[3] javanaṁ nāma niratthakaṁ ayonisomanasikārasambhūtaṁ, kiṁ me iminā, Bārāṇasiṁ gantvā mama sahāyassa[4] rañño atthadhammayuttaṁ kathaṁ kathessāmîti“ so nivattitvā suriye nabhamajjhaṁ anatikkante yeva sakalacakkavāḷaṁ antantena anusaṁyāyitvā[5] vegaṁ parihāpento sakala-Jambudīpaṁ antantena anusaṁyāyitvā[6] Bārāṇasiṁ pāpuṇi. Dvādasayojanikaṁ sakalanagaraṁ haṁsacchannaṁ[6] viya ahosi, chiddaṁ nāma na paññāyati[7], anukkamena vege parihāyante[8] ākāse chiddāni[9] paññāyiṁsu. M. vegaṁ parihāpetvā ākāsā[10] otaritvā sīhapañjarassa abhimukhaṭṭhāne aṭṭhāsi. Rājā „āgato me sahāyo“ ti somanassappatto tassa nisīdanatthāya kañcanapīṭhaṁ paññāpetvā „samma pavisa, idha nisīdā“ 'ti vatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Idh' eva haṁsa nipata, piyaṁ me tava dassanaṁ,
issaro si anuppatto: yaṁ idh' atthi pavedayā 'ti. 27.

Tattha idhā 'ti kañcanapīṭhaṁ sandhāyâha, nipatā 'ti nisīda, issaro sîti tvaṁ imassa ṭhānassa issaro sāmī hutvā āgato ti vadati, yaṁ idhatthîti yaṁ imasmiṁ nivesane atthi taṁ aparisaṁkanto amhākaṁ kathehi[11].

M. kañcanapīṭhe nisīdi. Rājā satapākasahassapākehi telehi tassa pakkhantarāni makkhetvā kañcanataṭṭake madhulāje ca[12] sakkharodakañ ca dāpetvā[13] madhurapaṭisanthāraṁ

---

[1] Cks -tiya. [2] Bd -na, omitting eva. [3] Cks omit saddhiṁ. [4] Bd -yakassa. [5] Bd anuyāyitvā. [6] Cks -sacha-. [7] Cks -yasi. [8] Ck adds parihāriyante, Cs parihāyante. [9] Bd chiddāpi. [10] Bd -sato. [11] Bd -hīti. [12] Bd madhulāmedhurodakañca. [13] Bd khādāpetvā.

katvā „samma tvaṁ[1] ekako va āgato si, kuhiṁ[2] āgamitthā“ 'ti[3]. So taṁ pavattiṁ vitthārena kathesi. Atha naṁ rājā āha: „samma mama pi suriyena saddhiṁ javitavegaṁ dassehîti“. „Mahārāja na sakkā so vego[4] dassetun“ ti. „Tena hi sarikkhakamattaṁ dassehîti“. „Sādhu mahārāja, sarikkhakamattaṁ dassessāmi, akkhaṇavedhidhanuggahe sannipātehîti“. Rājā sannipātesi. M. cattāro[5] gahetvā rājanivesanā[6] oruyha rājaṅgaṇe silāthambhaṁ nikhaṇāpetvā attano gīvāya ghaṇṭaṁ bandhāpetvā silāthambhamatthake nisīditvā cattāro dhanuggahe silāthambhaṁ nissāya cātuddisābhimukhe ṭhapetvā „mahārāja ime cattāro janā[7] ekappahāren' eva cātuddisābhimukhā cattāri kaṇḍāni khipantu, tān' ahaṁ[8] paṭhaviṁ appattān' evâharitvā[9] etesaṁ pādamūle pātessāmi[10], mama kaṇḍatthā[11] gatabhāvaṁ ghaṇṭāsaddasaññāya[12] jāneyyāsi, ahaṁ pana na paññāyissāmîti“ vatvā tehi[13] ekappahāren' eva khittakaṇḍāni āharitvā tesaṁ pādamūle pātetvā silāthambhake nisinnam eva attānaṁ dassetvā „diṭṭho te mahārāja mayhaṁ vego“ ti vatvā „mahārāja, ayaṁ vego mayhaṁ n' eva uttamo na[14] majjhimo, paritto lāmakavego esa, evaṁsīgho mahārāja amhākaṁ[15] vego“ ti āha. Atha naṁ rājā pucchi: „samma atthi pana tumhākaṁ vegato añño sīghataro vego“ ti. „Āma samma[16] amhākaṁ uttamavegato pi sataguṇena sahassaguṇena satasahassaguṇena imesaṁ sattānaṁ āyusaṁkhārā khīyanti bhijjanti khayaṁ gacchantîti“ khaṇikanirodhavasena rūpadhammānaṁ bhedaṁ dassesi. Rājā[17] M-assa kathaṁ sutvā maraṇabhayabhīto satiṁ paccupaṭṭhāpetuṁ asakkonto bhūmiyaṁ papati[18]. Mahājano utrāsappatto ahosi, rañño mukhaṁ udakena siñcitvā satiṁ paṭilabhāpesuṁ. Atha naṁ M. „mahārāja, mā bhāyi,

[1] Cks omit tvaṁ. [2] Cks -sīti, all three MSS. kuhiṁ. [3] Bd adds pucchi. [4] Bd sakkomi vegaṁ. [5] Bd cattāro dhanuggahe, Cks tesaṁ sabbajeṭṭhaka cattāro. [6] Bd omits rāja. [7] Bd dhanuggahajanā. [8] Bd tāni ahaṁ. [9] Bd eva ā-. [10] Bd -miti. [11] Bd -āya. [12] Bd ghaṇḍianusadda-. [13] Bd tesaṁ. [14] Bd nāpi. [15] Bd omits a-. [16] Bd mahārāja. [17] Bd dasseti tato nāmadhammānaṁ rājā. [18] Bd pati.

maraṇasatiṁ bhāvehi[1], dhammaṁ cara[2], dānādīni puññāni karohi[3], appamatto hohîti“ ovadi[4]. Taṁ[5] rājā „sāmi mayaṁ tumhādisena ñāṇasampannenâcariyena[6] vinā vasituṁ[7] na sakkhissāmi, Cittakūṭapabbataṁ āgantvā mayhaṁ dhammaṁ desento mayhaṁ ovādācariyo hutvā idh' eva vasā[8]“ 'ti yācanto dve gāthā abhāsi:

2. Savanena c' ekassa[9] piyā bhavanti,
disvā pan' ekassa viheti chando[10],
disvā ca sutvā ca piyā bhavanti,
kaccin[11] nu me piyyasi[12] dassanena. 28.

3. Savanena piyo me si bhiyyo câgamma dassanaṁ,
evaṁ piyadassano samāno vasa haṁsa mama santike ti. 29.

Tāsaṁ attho: samma haṁsarāja savanen' eva[13] ekassa ekacce piyā honti[14], evaṁguṇā[15] nāmā ti sutvā savanena[16] piyāyati, ekassa pan' ekacce[17] disvā chando vigacchati pèmaṁ[18] antarādhāyati khādituṁ āgatā yakkhā viya upaṭṭhahanti[19], ekassa ekacce disvā ca[20] sutvā cā 'ti ubhayatthâpi piyā honti[22], tena taṁ pucchāmi: kaccin[23] nu me piyyasi[24] dassanena, kaccin[25] nu tvaṁ maṁ piyāyasi, mayhaṁ pana tvaṁ savanena piyo dassanaṁ panâgamma atipiyo va, evaṁ mama piyadassano samāno[26] Citrakūṭaṁ[27] āgantvā idha mam' eva[28] santike vasā 'ti[29].

B. āha:

4. Vaseyyāma tavâgāre niccaṁ sakkatapūjitā,
matto va[30] ekadā vajjā[31] 'haṁsarājaṁ[32] pacantu me'. 30.

Tattha matto va[33] ekadā ti mahārāja mayaṁ tavâgāre niccaṁ pūjitā vaseyyāma, tvaṁ pana kadāci surāmadamatto maṁsakhādanatthaṁ haṁsarājaṁ[34] pacantu me ti vadeyyāsi, atha tavânujīvino[35] maṁ māretvā pacceyyuṁ, tadâhaṁ kiṁ karissāmîti.

[1] Bd maraṇānussati bhāvetha. [2] Bd carātha. [3] Bd karotha. [4] Bd hotha devā ti āha. [5] Bd atha. [6] Bd ñāṇaphalasampannena ā-. [7] Bd vattituṁ. [8] Bd vasāhi. [9] Bd savenekassa. [10] Bd disvā ekassa piyo vigacchanto. [11] Bd kicci, Bf kiñci. [12] Bd piyāsi, Bf piyassi. [13] Bd savanena. [14] Bd piyo hoti. [15] Bd -o. [16] Cks savane, Bd savenana. [17] Bd pana e-. [18] Bd khemaṁ. [19] Bd āgatayakkho viya upaṭhāhati. [20] Cks va. [21] Cks vā. [22] Bd -ttha pi pahoti. [23] Bd kiñci. [24] Bd pīyāti. [25] Bd -nāti kiñci. [26] Bd omits sa-. [27] Bd citta-. [28] Bd mama. [29] Bd sehīti. [30] Cs ca. [31] Bd majjaṁ, Bf vajje. [32] Bd -ja. [33] Cks ca. [34] Bd -rānajānaṁ. [35] Bd -yyā ti ettha evaṁ tava anu-.

Ath' assa[1] rājā „tena hi majjam eva na pivissāmîti" patiññaṁ dātuṁ[2]

5. Dhi-r-atthu taṁ annapānaṁ yaṁ me piyataraṁ tayā,
na câpi majjaṁ pāyāmi yāva me vacchasī ghare ti[3] 31.

gātham āha. Tatoparaṁ B. cha gāthā abhāsi: 5

6. Suvijānaṁ sigālānaṁ sakuntānañ ca vassitaṁ,
manussavassitaṁ rāja dubbijānataraṁ tato. 32.

7. Api ce maññatī poso 'ñātimitto' 'sakhā' ti vā
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 33.

8. Yasmiṁ mano nivisati avidūre sahâpi so[4], 10
santike hi pi so dūre yasmā vivasate mano. 34.

9. Anto pi yo[5] hoti pasannacitto[6]
pāraṁ samuddassa pasannacitto,
anto pi yo[7] hoti paduṭṭhacitto[8]
pāraṁ samuddassa paduṭṭhacitto. 35. 15

10. Saṁvasanto vivasanti ye disā te rathesabha[9],
ārā santo[10] saṁvasanti manasā raṭṭhavaḍḍhana[11]. 36.

11. Aticiraṁnivāsena piyo bhavati appiyo,
āmanta kho taṁ gacchāma purā te homa[12] appiyā ti. 37.

Tattha vassitan ti mahārāja tiracchānagatā hi[13] ujuhadayā, tena tesaṁ 20 vassitaṁ suvijānaṁ, manussā pana kakkhalā[14], tasmā tesaṁ vacanaṁ dubbijānataran ti attho, yo pubbe ti yo puggalo paṭhamam eva attamano hutvā tvaṁ mayhaṁ ñātako mitto pāṇasamo sakhā ti api evaṁ[15] maññati sv-eva pacchā diso[16] verī sampajjati[17], evaṁ durājānāni[18] manussahadayāni, nivisatîti mahārāja yasmiṁ puggale pemavasena mano nivisati so dūre vasanto pi 25 avidūrena[19] so vasati yeva[20] nāma, yasmā pana puggalā[21] mano vivasati[22] apeti so santike vasanto pi dūre yeva, anto pi yo[23] hotîti mahārāja yo sahāyo pasannacitto so cittena allīnattā[25] pāraṁ samuddassa vasanto

[1] Bd only atha. [2] Bd adds imaṁ gāthamāha. [3] Bd nā cāpi rajjaṁ pivissāmi yāva me vagaccharighati. [4] Cks yo. [5] Cs Bd so. [6] Cks Bf paduṭṭha-. [7] Bdf so. [8] Cks Bf pasannacitto. [9] Bd saṁvasanti ye tādisā rathessa? [10] Bd ārodhitā. [11] Ck -naṁ, Bd -vaḍḍhana, Bd -vaḍḍhanaṁ. [12] Bd parato ahosi. [13] Bd omits hi. [14] Cs -lattā, Bd -la. [15] so Cks; Bd abhi in the place of api evaṁ. [16] Bd tādiso. [17] Cks -ri-, Bd veraṁ sammajjati. [18] Bd duvijānaṁ nāma. [19] Bd -re, Cks add kevalaṁ avidūre sahāpi. [20] Bd yo. [21] Bd yasmiṁ pana puggale. [22] Bd na visati. [23] Ck Bd so. [24] Ck allīnattā corr. to anallī-, Bd aliyaṁtattā.

pi anto yeva hoti, yo pana duṭṭhacitto so cittena anallīnattā[1] anto vasanto[2] pi pāraṁ samuddassa hoti nāma, ye disā te ti[3] ye va verino paccatthikā ekato[4] vasantâpi te dūre[5] vasanti yeva, santo[6] pana paṇḍitā ārā ṭhitâpi mettābhāvitena manasā āvajjantā saṁvasanti yeva, purā te homā[7] 'ti yāva appiyā na homa[8] tāvad eva taṁ āmantetvā gacchāmā[8] 'ti vadati.

Atha naṁ[9] rājā āha:

12. Evaṁ ce yācamānānaṁ añjaliṁ nâvabujjhasi
paricārakānaṁ sattānaṁ vacanaṁ na karosi no
evaṁ taṁ abhiyācāma[8]: puna kayirāsi pariyāyan ti. 38.

Tattha evaṁ ce ti sace[10] haṁsarāja evaṁ añjalim paggayha yācamānānaṁ amhākaṁ imaṁ añjaliṁ nâvabujjhasi tava paricārakānaṁ samānānaṁ[11] vacanaṁ na karosi atha naṁ evaṁ[12] yācāma[8], puna kayirāsi pariyāyan ti kālānukāle[13] idha gamanāya[14] vāraṁ kareyyāsîti attho.

Tato B. āha:

13. Evaṁ ce no viharataṁ antarāyo na hessati
tuyhaṁ vāpi[15] mahārāja mayhaṁ vā raṭṭhavaddhana[16]
app-eva nāma passema[17] ahorattānaṁ accaye ti. 39.

Tattha evaṁ ce no ti mahārāja mā cintayi[18], sace amhākaṁ evaṁ viharantānaṁ jīvitantarāyo na bhavissati app-eva nāma ubho aññamaññaṁ passissāma, api ca tvaṁ mayā dinnaṁ[19] ovādam eva mama ṭhāne ṭhapetvā[20] evaṁ ittarajīvite[21] lokasannivāse appamatto hutvā dānādīni puññāni karonto dasarājadhamme akopetvā dhammena rajjaṁ kāresi, evaṁ hi me[22] ovādaṁ karonto maṁ passissasi[23] yevā 'ti.

Evaṁ M. rājānaṁ ovaditvā Cittakūṭam eva gato.

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave pubbe[24] tiracchānayoniyaṁ nibbattenâpi mayā āyusaṁkhārānaṁ dubbalabhāvaṁ dassetvā dhammo desito" ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ānando ahosi, kaniṭṭho Moggallāno, majjhimo Sāriputto, sesahaṁsagaṇo[25] Buddhaparisā, javanahaṁso pana aham evā" 'ti. Javanahaṁsajātakaṁ[26].

[1] Bd analliyatthā. [2] Ck ava-. [3] Bd ye tādisā ti. [4] Ck ekako. [5] Bd dure, omitting te; Cks te, omitting dūre. [6] Bd ye, Cs sananto. [7] Bd purato homī. [8] Bd -mi. [9] Bd omits naṁ. [10] Cks omit sace. [11] Ck samānaṁ. [12] Cks etaṁ. [13] Bd kālenakālaṁ. [14] Bd idhāga-. [15] Ck cāpi, Bd tumhākañca. [16] Bd -vaḍḍhana. [17] Ck passeva, Bd assemaṁ. [18] Bd cittayittha. [19] Cks dinna-. [20] Bd ṭhatvā. [21] Ck -rā-. [22] Cks cime. [23] Cks -ti, Bd passati. [24] Bd adds pi. [25] Bd sesā - gaṇā. [26] Bd haṁsa-.

4. Cullanāradajātaka.

Na te katthāni bhinnānîti. Idaṁ S. J. v. **thullakumārikapalobhanaṁ** ā. k. Sāvatthivāsino kir' ekassa kulassa soḷasavassikā[1] dhītā ahosi[2] sobhaggappattā, na pana taṁ koci vāresi[3]. Ath' assā[4] mātā cintesi: „mama dhītā vayappattā na ca naṁ koci vāreti[5], āmisena macchaṁ viya etāya ekaṁ Sākiyabhikkhuṁ palobhetvā uppabbājetvā taṁ nissāya jīvissāmā“ 'ti. Tadā ca Sāvatthivāsī[6] eko kulaputto sāsane uraṁ datvā pabbajitvā upasampannakālato[7] paṭṭhāya sikkhākāmataṁ pahāya ālasiyo sarīramaṇḍanānuyutto[8] vihāsi. Mahāupāsikā gehe yāgukhādaniyabhojaniyāni sampādetvā dvāre ṭhatvā antarāvīthiyā[9] gacchantesu bhikkhūsu[10] rasataṇhāya bandhitvā gahetuṁ sakkuṇeyyarūpaṁ ekaṁ upadhārentī Tepiṭakaabhidhammikavinayadharānaṁ mahantena parivārena gacchantānam antare kañci gayhūpakaṁ adisvā tesaṁ pacchato gacchantānaṁ madhuradhammakathikānaṁ[11] chinnavalāhakasadisānaṁ[12] piṇḍapātikānam pi antare kañci adisvā va ekaṁ yāva bahiapaṅgā akkhīni añjetvā[13] kese osaṇhetvā[14] dukūlantaravāsakaṁ nivāsetvā ghaṭṭitamaṭṭacīvaraṁ pārupitvā maṇivaṇṇapattaṁ ādāya manoramaṁ chattaṁ dhārayamānaṁ[15] vissaṭṭhindriyaṁ[16] kāyadaḍḍhibahulaṁ[17] puggalaṁ āgacchantaṁ disvā „imaṁ sakkā gaṇhitun“ ti vatvā[18] vanditvā pattaṁ gahetvā[19] „etha bhante“ ti gharaṁ atinetvā[20] nisīdāpetvā yāguādīhi parivisitvā katabhattakiccaṁ „bhante ito paṭṭhāya idh' evâgaccheyyāthā“ 'ti āha. So pi tato paṭṭhāya tatth' eva gantvā[21] aparabhāge vissāsiko[22] ahosi. Ath' ekadivasaṁ mahāupāsikā tassa savanapathe ṭhatvā „imasmiṁ gehe upabhogamattā[23] atthi, tathārūpo pana me putto vā jāmāto[24] vā gehaṁ vicāretuṁ[25] samattho n' atthîti“ āha. So tassā vacanaṁ sutvā „kimatthaṁ nu kho kathetîti[26]“ thokaṁ hadayaviddho[27] viya ahosi. Sā dhītaraṁ āha: „imaṁ palobhetvā tava vase vattāpehîti“. Sā tato paṭṭhāya maṇḍitapasādhitā itthikuttavilāsehi[28] taṁ palobhesi. Thullakumārikā

[1] Bd pannarasasoḷasavassuddesikā. [2] Bd adds sā. [3] Cs parivā-, Bd naṁ na koci nivā-. [4] all three MSS. assa. [5] Bd nivāresi. [6] Cks -si, Bd -siko. [7] Bd upasampada-. [8] Bd -namanu-. [9] Bd -ravattiyā-. [10] Bd ekabhikkhuṁ. [11] Bd -rakathākathitānaṁ. [12] Bd acchannā loha sasānaṁ. [13] Bd bahi aṅgapañcaṅgāṇi añcitvā. [14] Bd omits kese-. [15] Ck chatta dhāriya-, Bd chattaṁ doriya-. [16] Bd visattindriya. [17] Bd kādaḷi phahunaṁ. [18] Cs gantvā. [19] Bd omits vanditvā - -. [20] Bd omits ati. [21] Bd evā-. [22] Bd visāsiko, Cks vissāso. [23] Bd paribhogamatthā. [24] Bd cāmābharo, Bs jāmātaro. [25] Bd vitire-. [26] Bd -sīti. [27] Bd hadare vaddho. [28] Ck kuttha-, Bd kuṭaṁ vi-.

ti na ca thullasarīrā ti daṭṭhabbā, thūlā vā hotu kisā vā pañcakāmaguṇikarāgena[1] thūlatāya thullakumārikā ti vuccati. So daharako[2] kilesavasiko hutvā „na 'dān' ahaṁ Buddhasāsane patiṭṭhātuṁ sakkhissāmîti" cintetvā vihāraṁ gantvā[3] pattacīvaraṁ niyyādetvā[4] „ukkaṇṭhito smîti" ācariyupajjhāye āha. Te taṁ ādāya Satthu santikaṁ netvā[5] „bhante ayaṁ bhikkhu ukkaṇṭhito" ti ārocesuṁ. S. „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu ukkaṇṭhito sîti" pucchitvā „saccaṁ bhante" ti „kena ukkaṇṭhāpito sîti" „thullakumārikāya bhante" ti vutte „bhikkhu pubbe p' esā tava araññe vasantassa brahmacariyantarāyaṁ katvā mahantaṁ anattham akāsi, puna tvaṁ etam eva nissāya kasmā ukkaṇṭhito sîti[6]" vatvā[7] bhikkhūhi yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe mahābhoge brāhmaṇakule nibbattitvā uggahitasippo[8] kuṭumbaṁ saṇṭhapesi. Ath' assa bhariyā ekaṁ puttaṁ vijāyitvā kālam akāsi. So „yath' eva me piyabhariyāya evaṁ mayi pi maraṇaṁ na lajjissati[9], kiṁ me gharāvāsena, pabbajjissāmîti" cintetvā kāme pahāya puttaṁ ādāya Himavantaṁ pavisitvā tena saddhiṁ isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññaṁ nibbattetvā vanamūlaphalāhāro araññe vihāsi. Tadā paccantavāsino corā janapadaṁ pavisitvā gāmaṁ paharitvā[10] karamare[11] gahetvā bhaṇḍikā ukkhipāpetvā puna paccantam pāyesuṁ[12]. Tesaṁ[13] antare ekā abhirūpā kumārikā kerāṭikapaññāya[14] samannāgatā cintesi[15]: „ime amhe netvā[16] dāsibhogena[17] bhuñjissanti[18], ekena upāyena palāyituṁ vaṭṭatîti" sā „sāmi sarīrakiccaṁ kātukām' amhi[19], thokaṁ paṭikkamitvā[20] ṭhitā" ti vatvā core vañcetvā palāyitvā araññe vicarantī B-assa puttaṁ assame katvā phalāphalatthāya gatakāle pubbaṇhasamaye taṁ assamaṁ pāpuṇitvā taṁ tāpasa-

---

[1] B^d adds pana. [2] B^d hadayo. [3] C^k omits vihāraṁ gantvā. [4] C^{ks} add asukaṭṭhānaṁ nāma gamissāmîti tatra me vatthāni pesethā" 'ti vatvā vihāraṁ gantvā pattacīvaraṁ gaṇhatha gaṇhatha. [5] B^d gantvā. [6] C^{ks} omit sī. [7] B^d adds tuṇhī ahosi. [8] B^d uggaṇhita-. [9] B^d lajjassatīti. [10] B^d hāretvā. [11] B^d kumārake. [12] B^d pāpayisu. [13] B^d atha tāsaṁ. [14] C^k karo-, B^d kira tikkhapaññāya. [15] B^d -tetvā. [16] B^d gahetvā. [17] B^d dāsa-. [18] B^d paribhu-. [19] C^{ks} kātuṁ-, B^d -māmhi. [20] B^d attikk-.

kumāraṁ kāmaratiyā palobhetvā sīlam assa bhinditvā attano vase vattetvā[1] „kin te araññe vāsena, ehi gāmavāsaṁ gacchāma[2], tatra hi rūpādayo kāmaguṇā sulabhā“ ti āha. So[3] „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā „pitā tāva[4] me araññato phalāphalaṁ āharituṁ gato[5], taṁ disvā ubho pi ekato va gamissāmā“ 'ti āha. Sā cintesi: „ayaṁ taruṇadārako kiñci na[6] jānāti, pitarā pan' assa mahallakakāle pabbajitena bhavitabbaṁ[7], so āgantvā 'tvaṁ idha kiṁ karosîti' maṁ pothetvā pāde gahetvā kaḍḍhetvā araññe khipissati[8], tasmim anāgate yeva palāyissāmîti“ atha naṁ „ahaṁ purato gacchāmi, tvaṁ pacchā āgaccheyyāsîti“ vatvā maggasaññaṁ ācikkhitvā pakkāmi. So tassā gatakālato paṭṭhāya uppannadomanasso yathā pure kiñci vattaṁ[9] akatvā sasīsaṁ[10] pārupitvā antopaṇṇasālāya pajjhāyanto[11] nipajji. M. phalāphalaṁ ādāya āgantvā[12] tassā pādavalañchaṁ[13] disvā „ayaṁ mātugāmassa pādavalañcho[14], puttassa me[15] sīlaṁ bhinnaṁ bhavissatîti“ cintento paṇṇasālaṁ pavisitvā phalāphalaṁ otāretvā puttaṁ pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhataṁ,
   aggī pi[16] te na hāpito, kin nu mando va jhāyasîti. 40.

Tattha aggī pi te na hāpito ti aggī pi te na jalito, mando vā 'ti nippañño andho bālo viya.

So pitu kathaṁ sutvā uṭṭhāya pitaraṁ vanditvā gāraven' eva araññavāse anussāhaṁ[17] pavedento gāthadvayam āha:

2. Na ussahe vane vatthuṁ, Kassapâmantayāmi taṁ,
   dukkho vāso araññasmiṁ[18], raṭṭhaṁ icchāmi gantave. 41.
3. Yathā ahaṁ[19] ito gantvā[20] yasmiṁ janapade vasaṁ
   ācāraṁ brahme[21] sikkheyyaṁ taṁ dhammaṁ anusāsa man ti. 42.

[1] Bd vasaṁ katvā. [2] Bd gāmaṁ katvā vassissāma. [3] Bd adds pi. [4] Bd ca. [5] Cks āharatu. [6] Bd na kiñci. [7] Bd -nti. [8] Bd khippissatīti. [9] Bd omits va-. [10] Bd omits sa. [11] Ck Bd pajjā-. [12] Cks gantvā. [13] Bd pāvalañcaṁ, Bd pādavalañjaṁ. [14] Cks padavalañjo, Bd padavalañco. [15] Bd mama. [16] Bd aggisi. [17] Bd aññaraññaṁvāsā manussā vāsa gamanatthāya taṁ. [18] Bd -amhi. [19] Bd yathāhaṁ. [20] Bd -tvāna. [21] Bf brahma, Bd ācaridhammaṁ.

Tattha Kassapāmantayāmitan ti Kassapa āmantayāmi taṁ, gantave ti gantuṁ, ācāran[1] ti yasmiṁ janapade vasāmi tatra[2] vasanto yathā ācāraṁ janapadacārittaṁ sikkheyyaṁ jāneyyaṁ[3] taṁ dhammaṁ anusāsa ovadā[4] 'ti vadati.

5 M. „sādhu tāta, desacārittaṁ te kathessāmîti" vatvā gāthadvayaṁ āha:

4\. Sace araññaṁ hitvāna vanamūlaphalāni ca
raṭṭhe rocayase[5] vāsaṁ taṁ dhammaṁ nisāmehi me: 43.

5\. Visaṁ mā patisevittho, papātaṁ parivajjaya[6],
10 paṁke[7] ca mā visīdittho yatto[8] câsīvise[9] care ti. 44.

Tattha dhamman ti sace raṭṭhe vāsaṁ rocesi tena hi tvaṁ janapadacārittaṁdhammaṁ nisāmehi, yatto cāsīvise[10] ti āsīvisassa santike yattapaṭiyatto careyyāsi, sakkonto[11] āsīvisaṁ parivajjeyyāsîti attho.

Tāpasakumāro saṁkhittena bhāsitassa atthaṁ ajānanto 15 pucchi:

6\. Kin nu visaṁ papāto vā paṁko vā brahmacārinaṁ,
kaṁ tvaṁ[12] āsīvisaṁ brūhi, taṁ me akkhāhi pucchito ti. 45.

Itaro pi 'ssa vyākāsi:

7\. Āsavo tāta lokasmiṁ surā nāma pavuccati
20 manuññā[13] surabhī vaggū sādukhuddarasūpāmā[14],
visaṁ tad āhu ariyāse[15] brahmacariyassa Nārada. 46.

8\. Itthiyo tāta lokasmiṁ pamattaṁ pamathenti tā
haranti yuvino[16] cittaṁ tūlaṁ bhaṭṭhaṁ va māluto,
papāto eso akkhāto brahmacariyassa Nārada. 47.

25 9. Lābho siloko sakkāro pūjā parakulesu ca
paṁko eso va[17] akkhāto brahmacariyassa Nārada. 48.

10\. Sasatthā[18] tāta rājāno āvasanti mahiṁ imaṁ,
te tādise[19] manussinde[20] mahante tāta Nārada. 49.

[1] Bd ācariyan. [2] Bd tattha. [3] Bd omits jā-. [4] Bd -dāhi. [5] Ck corācayase, Cs socayase. [6] Bd -jjeya. [7] Cks -o, Bf pako, Bd paṅge. [8] Ck satto, Cs yanto, Bd rattho, Bf yattho. [9] Cks cāsivise, Bdf vāsivise. [10] Ck Bd vā-. [11] Bd akkanto. [12] Cks omit tvaṁ. [13] Cks -aṁ, Bf -ñño. [14] Bf -mo. [15] so Bdf; Cks ariyāyo. [16] Bf yatino; āsavā - - - yuvino wanting in Bd. [17] Bf ca, Cks omit va. [18] Bdf mahantā. [19] Bd mā tādise. [20] Cks -do.

11. Issarānaṁ adhipatīnaṁ na tesaṁ pādato care,
āsīviso so[1] akkhāto brahmacariyassa Nārada. 50.
12. Bhattattho[2] bhattakāle yaṁ yaṁ gehaṁ upasaṁkame[3]
yad' ettha kusalaṁ jaññā tattha ghāsesanaṁ care. 51.
13. Pavisitvā parakulaṁ[4] pānattho bhojanāya vā[5] 5
mitaṁ khāde mitaṁ bhuñje na ca rūpe manaṁ kare. 52.
14. Goṭṭhaṁ majjaṁ[6] kirāsaṁ vā[7] sabhāni kiraṇāni[8] ca
ārakā parivajjehi yān iva[9] visamaṁ pathan ti. 53.

Tattha āsavo ti pupphāsavādivisaṁ[10], tadāhū 'ti taṁ āsavasaṁkhātaṁ suraṁ ariyā brahmacariyassa visan ti vadanti, pamattan ti muṭṭhassatiṁ[11], 10 tūlaṁ bhaṭṭhaṁ vā 'ti rukkhato[12] bhassitvā patitatūlaṁ viya, akkhāto ti Buddhādīhi kathito, siloko ti kittivaṇṇo, sakkāro ti añjalikammādi, pūjā ti gandhamālādīhi pūjā, paṁko ti esa osīdāpanaṭṭhena paṁko ti akkhāto, mahante ti mahantabhāvappatte, na tesaṁ pādato care ti tesaṁ santike na care[13], rājakulūpako na siyā[14] ti attho, rājāno hi āsīvisā[15] viya mu- 15 hutten' eva kujjhitvā anayavyasanaṁ pāpenti api ca antopurappavesane vuttādīnavavasena p' ettha attho[16] veditabbo, bhattattho[17] ti bhattena atthiko hutvā, yadettha kusalan ti yaṁ tesu[18] upasaṁkamitabbabhogesu[19] kusalaṁ anavajjaṁ pañcaagocararahitaṁ jāneyyāsi tattha ghāsesanaṁ careyyāsîti attho, na ca rūpe manaṁ kare ti parakule[20] mattaññū hutvā bhojanaṁ bhuñjanto 20 pi tattha itthirūpe manaṁ mā kareyyāsi[21], cakkhuṁ ummīletvā itthirūpe nimittaṁ mā gaṇheyyāsîti vadati, guṭṭhimacchaṁ gharāsavā[22] ti ayaṁ potthakesu pātho aṭṭhakathāyaṁ pana goṭṭhimajjakirāsavā[23] ti vatvā goṭṭhin ti[24] gunnaṁ ṭhitaṭṭhānaṁ majjan ti pānāgāraṁ kirāsan ti dhuttakerāṭikajanan[25] ti vuttaṁ, sabhāni kiraṇāni cā[26] 'ti sabhāyo ca hiraññasuvaṇṇānaṁ kara- 25 ṇaṭṭhānāni ca[27], ārakā ti etāni sabbāni dūrato parivajjeyyāsi, yānivā 'ti sappitelayānena gacchanto visamaṁ maggaṁ viya.

Māṇavo pitu kathentassa[28] kathentass' eva satiṁ paṭilabhitvā „tāta alaṁ me[29] manussapathenā“ 'ti āha. Ath' assa

[1] Cks Bf omit so. [2] Bd attattho, Cks bhattaṭṭho. [3] Bd -kālo ca sa gahesuṁ pasaṁkame. [4] Bd -le. [5] Bd pānattā bhodhanatthā vā. [6] Ck guṭṭhimajjaṁ, Cs guṭṭhimacchaṁ. [7] Bd -sañca. [8] Ck kiranāni, Cs karaṇāni, Bd kāraṇāni. [9] Cks ca. [10] Bd -savāsitaṁ. [11] Bds muṭṭhissati, Cks muṭṭhimattaṁ. [12] Bd rukkhā. [13] Cks add ti. [14] Bd bhaveyyāsi. [15] Cs Bd -so. [16] Bd vuttānitina catasenā ayametta attho. [17] Cks bhattaṭṭho. [18] Bd te. [19] Bds -tabbesu gehesu, Ck -tabbe yogesu. [20] Bd paraloke. [21] Ck Bd -sīti. [22] so Cks; Bd goṭhaṁ majjaṁ kirāsan. [23] Ck -kīrāsicā, Cs guṭṭhimajjakirāsavā, Bd goṭhaṁ majjakīrāsañcā. [24] Cks goṭṭhīti, Bd goṭhanti. [25] Bd vuttakerādika-. [26] Cks vā, Bd kāra-. [27] Ck tikinaṭṭhā-, Cs nikinaṭṭhā-, Bd karaṇathānaṁ. [28] Bd omits ka-. [29] Bd alameva.

pitā mettādibhāvanaṁ[1] ācikkhi. So tass' ovāde ṭhatvā nacirass' eva jhānābhiññaṁ nibbattesi. Ubho pi[2] pitāputtā[3] aparihīnajjhānā[4] Brahmaloke nibbattiṁsu.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā sā dārikā[5] ayaṁ thullakumārikā[6] ahosi, 5 tāpasakumāro ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā[7] aham eva“ 'ti. Cullanāradajātakaṁ.

5. Dūtajātaka.

Dūte te brahme pāhesin ti. Idaṁ S. J. v. atttano paññāpasaṁsanaṁ ā. k. Dh.[8] k. s.: „passathâvuso[9] Dasabalassa upāya-10 kosallaṁ, Nandassa kulaputtassa[10] accharāgaṇaṁ[11] dassetvā arahattaṁ adāsi, cullapanthakassa pilotikaṁ datvā saha paṭisambhidāhi arahattaṁ adāsi, kammāraputtassa padumaṁ dassetvā[12] arahattaṁ adāsi, evaṁ nānāupāyehi satte vinetîti“. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Tathā-15 gato idān' eva 'iminā idaṁ hotîti' upāyajānano[13] upāyakusalo, pubbe pi upāyakusalo yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. janapado ahirañño[14] ahosi. So hi[15] janapadaṁ pīḷetvā dhanam[16] eva saṁkaḍḍhi. Tadā B. Kāsigāme brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilaṁ gantvā 20 „pacchā dhammena bhikkhaṁ caritvā ācariyadhanaṁ āharissāmîti“ vatvā sippaṁ paṭṭhapetvā niṭṭhitasippo anuyogaṁ datvā „ācariya tumhākaṁ ācariyadhanaṁ āharissāmîti“ āpucchitvā nikkhamma janapade caranto dhammena samena pariyesitvā satta nikkhe labhitvā „ācariyassa dassāmîti“ gacchanto antarā-25 magge Gaṅgaṁ tarituṁ[17] nāvaṁ abhirūhi[18]. Tassa tattha nāvāya viparivattamānāya[19] taṁ suvaṇṇaṁ udake pati[20]. So cintesi: „dullabhahirañño janapado[21], puna ācariyadhane[22] pariyesi-

[1] Bd -bhāvaṁ. [2] Cks omit pi. [3] Cs -o. [4] Bd adds kālaṁ katvā. [5] Bd kumārikā. [6] Bd omits thulla. [7] Bd adds pana. [8] Bd adds bhikkhū. [9] Bd -tha ā-. [10] Bd sakyapu-. [11] Ck -rāṇaṁ, Cs -rānaṁ, Bd acchare. [12] Bd datvā. [13] Cks -ne. [14] Bd sahi-. [15] Bd omits hi. [16] Bd janaṁ. [17] Bd ota-. [18] Bd -rūyhi. [19] Bs vicari-, Bd omits vipari. [20] Bd -tīti. [21] Bd -bhaṁhiraññaṁ janapade. [22] Bd ācariyassatāgaṁ.

yamāne papañco bhavissati, yan nūnâhaṁ Gaṅgātīre yeva nirāhāro nisīdeyyaṁ, tassa me nisinnabhāvaṁ anupubbena rājā jānissati, tato amacce pesessati, ahaṁ tehi saddhiṁ na mantessāmi[1], tato rājā sayaṁ āgamissati, iminā upāyena tassa santikā[2] ācariyadhanaṁ labhissāmîti" so[3] Gaṅgātīre uttarisāṭakaṁ pārupitvā yaññasuttaṁ bahi ṭhapetvā rajatapaṭṭavaṇṇe vālukātale suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Taṁ nirāhāraṁ nisinnaṁ disvā mahājano „kasmā nisinno sîti" pucchati. Kassaci na kathesi. Punadivase dvāragāmavāsino tassa tattha nisinnabhāvaṁ sutvā āgantvā pucchiṁsu, tesam pi na kathesi, te tassa kilamathaṁ[4] disvā paridevantā[5] pakkamiṁsu. Tatiyadivase nagaravāsino āgamiṁsu, catutthadivase nagarato issarajano[6], pañcamadivase rājaparisā[7], chaṭṭhe divase rājā amacce pesesi, tehi pi saddhiṁ na kathesi. Sattame divase rājā bhayappatto hutvā tassa santikaṁ gantvā pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Dūte te brahme pāhesiṁ Gaṅgātīrasmiṁ jhāyato,
tesaṁ puṭṭho na vyāhāsi[8], dukkhaṁ guyha[9] mataṁ nu te. 54.

Tattha guyha[10] mataṁ nu te ti kin nu kho brāhmaṇa yaṁ tava[11] dukkhaṁ uppannaṁ taṁ te guyhan ti mataṁ[12] na aññassa ācikkhitabban ti.

Taṁ sutvā M. „mahārāja dukkhaṁ nāma harituṁ samatthass' evâcikkhitabbaṁ, na aññassā" 'ti vatvā satta gāthā āha[13]:

2. Sace te dukkhaṁ uppajji Kāsīnaṁ raṭṭhavaddhana[14]
mā kho no tassa[15] akkhāhi yo taṁ dukkhā na mocaye. 55.

3. Yo ca tathā[16] dukkhajātassa ekantam api bhāsato[17]
vippamoceyya[18] dhammena kāmaṁ tassa pavedaya[19]. 56.

4. Suvijānaṁ sigālānaṁ sakuntānañ[20] ca vassitaṁ (= supra 217/6)
manussavassitaṁ rāja dubbijānataraṁ tato. 57.

---

[1] Ck -mīti, Bd lapissāmīti. [2] Bd -ke. [3] Bd omits so. [4] Bd -mantattaṁ. [5] Bd -vitvā. [6] Bd imassarajanā. [7] Bd rājāpūrisā. [8] Bdf byākāsi. [9] Bdf tuyhaṁ. [10] Bd tuyhaṁ dukkhaṁ. [11] Bd kiñci. [12] Bd tuyhameva maṁ taṁ. [13] Bd abhāsi. [14] Bdf -vaḍḍhana. [15] Bd mā na kho tassa. [16] Ck ca taṁ, Cs va taṁ, Bd tathā? Bf yo tassa. [17] Bd ekaṅkhamāti āgato, Bf ekaṅgamahibhāgaso. [18] Cks so vi-, Bd vippamuñceyya, omitting so. [19] Bd -deyya, Bf mavedayaṁ. [20] Bd -nānañ.

5. Api ce maññatī poso 'ñātimitto' 'sakhā' ti vā (= supra $\frac{217}{8}$)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso. 58.

6. Yo attano dukkham anānuputtho
pavedaye[1] jantu akālarūpe
5 ānandino[2] tassa bhavant'[3] amittā
hitesino tassa dukhī bhavanti. 59.

7. Kālañ ca ñatvāna tathāvidhassa
medhāvinaṁ ekamanaṁ viditvā
akkheyya tippāni parassa dhīro,
10 saṇhaṁ giraṁ atthavatiṁ pamuñce. 60.

8. Sace ca[4] jaññā avisayhaṁ attano
'nâyaṁ nīti[5] mayha sukhāgamāya'
eko va tippāni sahetha[6] dhīro
saccaṁ hirottappam apekkhamāno[7] ti. 61.

15 Tattha uppajjatîti sace taya uppajjeyya, mā akkhāhîti mā kathayi, dubbijānataraṁ tato ti[8] tiracchānagatavassitato[9] dubbijānataraṁ, tasmā tatvato[10] ajānitvā harituṁ asamatthassa attano dukkhaṁ na kathetabbaṁ devā 'ti, api ce ti gāthāya kathitattā[11], anānuputtho ti punappuna puṭṭho[12], pavedaye ti katheti[13], akālarūpe akāle, kālan ti attano guyhassa kathana-20 kālaṁ[14], tathāvidhassā 'ti paṇḍitapurisassa[15] attanā saddhiṁ ekamanaṁ[16] viditvā tathāvidhassa ācikkheyya, tippānîti kharāni[17], sace ti yadi[18] attano dukkhaṁ avisayhaṁ attano vā parassa vā purisakārena atikicchaṁ[19] jāneyyā 'ti[20], nītîti[21] lokapaveṇi[22], aṭṭhalokadhammā[23] ti attho, idaṁ vuttaṁ hoti: atha[24] ayaṁ lokapaveṇi[22] na mayhaṁ eva[25] sukhagamāya uppannā, 25 aṭṭhahi[26] lokadhammehi parimutto nāma n' atthi, evaṁ sante sukham eva patthentena parassa dukkhāropanaṁ[27] ayuttaṁ, n' etaṁ hirottappasampannena kattabbaṁ, atthi ca me hirottappan ti saccaṁ saṁvijjamānaṁ attani[28] hirottappaṁ apekkhamāno[29] va aññassa anārocetvā eko va[30] tippāni sahetha[31] dhīro ti.

---

[1] Cks -yaṁ. [2] Cks -dito, Bd āniṇdino. [3] Ck -tu, Bdf -ti. [4] Bdf va. [5] nīti? Cks neti, Bd na tehi in the place of nāyaṁ nīti, Bf nāyaṁ tehi. [6] Bdf saheyya. [7] Cks -ppasamokkha-, Bd -ppapamokkha-. [8] Cks add tato. [9] Bd -gatassāpi. [10] Bd tattato. [11] Bd gāthāvuttatā. [12] Bd anupu-. [13] Bd -si. [14] Cks -le. [15] Cks -saṁ. [16] Ck ekamantaṁ. [17] Ck carāni, Bds dukkhāni. [18] Cks yadidaṁ. [19] Bd atikicca. [20] Cks -yyantī. [21] Ck ti, Cs tinīti, Bd tehi ti teeva. [22] Ck -pameṇi. [23] Bd kā aṭṭha-. [24] Bd aṭhavidhā. [25] Bd evaṁ. [26] Bd uppannehi, omitting aṭṭhahi. [27] Bd adds nāma, Cks -rocanaṁ. [28] Bd -no. [29] Cks samekkh-. [30] Cks vā. [31] Bd -heyya.

Evaṁ M. sattahi gāthāhi rañño[1] dhammaṁ desetvā attano ācariyadhanassa pariyesitabhāvaṁ dassento catasso gāthā abhāsi:

9. Ahaṁ raṭṭhāni vicaranto[2] nigame rājadhāniyo
bhikkhamāno mahārāja ācariyassa dhanatthiko 62. 5

10. Gahapatī rājapurise mahāsāle ca brāhmaṇe
alatthaṁ satta nikkhāni suvaṇṇassa janādhipa,
te[3] me naṭṭhā mahārāja, tasmā socām' ahaṁ bhusaṁ[4]. 63.

11. Purisā te mahārāja manasânuvicintitā[5]
nâlaṁ dukkhā pamocetuṁ, tasmā tesaṁ na vyāhariṁ. 64. 10

12. Tvañ ca kho[6] me mahārāja manasânuvicintito[7]
alaṁ dukkhā pamocetuṁ, tasmā tuyhaṁ pavedayin ti. 65.

Tattha bhikkhamāno ti ete gahapatiādayo yācamāno, te me ti satta nikkhā mama Gaṅgaṁ tarantassa naṭṭhā, Gaṅgāya[8] patitā, purisā te ti mahārāja tava dūtapurisā manasā[9] anucintitā ti nâlaṁ ime maṁ[10] dukkhā 15 mocetun ti mayā ñātā, tasmā ti tena kāraṇena tesaṁ attano dukkhaṁ nâcikkhiṁ, pavedayin ti kathesiṁ.

Rājā tassa dhammakathaṁ[11] sutvā „mā cintayi brāhmaṇa, ahaṁ te ācariyadhanaṁ dassāmîti" diguṇaṁ[12] adāsi.

Tam atthaṁ pakāsento S. osānagātham āha: 20

13. Tassâdāsi pasannatto[13] Kāsīnaṁ raṭṭhavaddhano[14]
jātarūpamaye nikkhe suvaṇṇassa catuddasā 'ti. 66.

Tattha jātarūpamaye ti te suvaṇṇassa cuddasa nikkhe pi[15] jātarūpamaye yeva adāsi, na yassa vā tassa vā suvaṇṇassā 'ti attho.

M. rañño ovādaṁ datvā[16] ācariyassa dhanaṁ datvā dānādīni puññāni katvā rājâpi[17] tass' ovāde ṭhito dhammena rajjaṁ 25 kāretvā ubho pi yathākammaṁ gatā.

---

[1] Bd omits rañño. [2] Bd raṭho vaca-. [3] Bd tena. [4] Bd tuyhaṁ. [5] Cks -sā anu-. [6] Bd tvaṁ jano. [7] Cks -sā anu-, Bd so mayā anu-. [8] Bd -yaṁ. [9] Bd omits ma-. [10] Bd me in the place of ime maṁ. [11] Bd omits dhamma. [12] Bd dviguṇam. [13] Bdsf pasannacitto. [14] Bdf -vaḍḍhano. [15] Bd omits pi. [16] Ck ñatvā. [17] Bd omits pi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. upāyakusalo yevā“ 'ti vatvā j. s.: Tadā rājā Ānando ahosi, ācariyo Sāriputto, māṇavo[1] aham evā“ 'ti. Dūtajātakaṁ.

6. Kāliṅgabodhijātaka.

5 Rājā Kāliṅgo cakkavattîti. Idaṁ S. J. v. Ānandattherena[2] kataṁ mahābodhipūjaṁ ā. k. Veneyyasaṁgahatthāya hi[3] T-te[4] janapadacārikaṁ pakkante Sāvatthivāsino gandhamālādihatthā Jetavanaṁ gantvā aññaṁ pūjanīyaṭṭhānaṁ alabhitvā gandhakuṭidvāre pātetvā gacchanti. Tena[5] uḷārapāmojjā honti. Taṁ kāraṇaṁ ñatvā 10 Anāthapiṇḍiko T-assa Jetavanaṁ āgatakāle Ānandattherassa santikaṁ gantvā „bhante ayaṁ vihāro T-te cārikaṁ pakkante nippaccayo[6] hoti, manussānaṁ gandhamālādīhi pūjanīyaṭṭhānaṁ na hoti, sādhu bhante T-assa imam atthaṁ ārocetvā ekassa[7] pūjanīyaṭṭhānassa sakkuṇeyyabhāvaṁ vā asakkuṇeyyabhāvaṁ vā jānāthā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sam-15 paṭicchitvā T-aṁ pucchi: „kati nu kho bhante cetiyānîti“. „Tīṇi Ānandā“ 'ti. „Katamāni bhante[8]“. „Sārīrikaṁ pāribhogikaṁ uddesikan“ ti. „Sakkā pana bhante tumhesu dharantesu yeva cetiyaṁ[9] kātun“ ti. „Ānanda, sārīrikaṁ na sakkā[10], taṁ hi Buddhānaṁ parinibbutakāle[11] hoti[12], uddesikaṁ avatthukaṁ manamattakena hoti[13], 20 Buddhehi pana[14] paribhutto Mahābodhi[15] dharantesu pi parinibbutesu pi[16] cetiyam evā“ 'ti. „Bhante tumhesu cārikaṁ[17] pakkantesu Jetavanamahāvihāro appatisaraṇo hoti, manussā[18] pūjanīyaṭṭhānaṁ na labhanti[19], Mahābodhito bījaṁ āharitvā Jetavanādvāre ropemi[20] bhante“ ti. „Sādhu Ānanda, ropehi[21], evaṁ sante Jetavane mama nibaddha-25 vāso viya bhavissatîti“. Thero Anāthapiṇḍikassa ca Visākhāya ca rañño ca ārocetvā[22] Jetavanadvāre bodhiropanaṭṭhāne āvāṭaṁ sodhāpetvā[23] Mahāmoggallānatheraṁ āha: „bhante ahaṁ Jetavanadvāre bodhiṁ ropessāmi[24], Mahābodhito me[25] pakkaṁ āharathā“ 'ti. Thero „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā ākāsena Bodhimaṇḍaṁ gantvā vaṇṭato[26]

[1] Bd[s] brāhmaṇa mā-. [2] Ck Bd -dathe-. [3] Bd omits hi. [4] Ck[s] -to. [5] Bd[s] te. [6] Bd apa-. [7] Bd etassa. [8] Bd adds tiṇi. [9] Bd tesaṁ. [10] Bd adds kātuṁ. [11] Bd parinibbāna-. [12] Bd sakkā kātuṁ. [13] so C[s]; Ck manamatthane hoti, Bd udissakaṁ paribhogikañca sakkā hoti. [14] Bd omits pana. [15] Bd adds rukkho buddhesu. [16] Bd omits pari- pi. [17] Bd omits cā-. [18] Bd mahājano. [19] Bd labhati. [20] Bd ropessāmi. [21] Bd -hīti. [22] Bd -cesi. [23] Bd[s] khaṇāpetvā. [24] Bd -mā ti. [25] Bd adds bodhi. [26] Bd vaṇḍā.

parigalantuṁ[1] pakkaṁ[2] bhūmiṁ appattam[3] eva cīvarena paṭicchitvā āharitvā adāsi[4]. Ānandatthero „ajja bodhiṁ ropessāmîti“ Kosalarājānaṁ ārocesi. Rājā sāyaṇhasamaye mahantena parivārena sabbūpakaraṇāni[5] gāhāpetvā āgami[6], tathā Anāthapiṇḍiko Visākhā ca añño ca saddho jano[7]. Thero mahābodhiropanaṭṭhāne[8] mahantaṁ suvaṇṇakaṭāhaṁ ṭhapetvā heṭṭhā[9] chiddaṁ kāretvā gandhakalalassa pūrāpetvā[10] „idaṁ[11] bodhipakkaṁ ropehi mahārājā“ 'ti rañño adāsi. So cintesi: „rajjaṁ nāma na sabbakālaṁ amhākaṁ hatthe tiṭṭhati, idaṁ mayā Anāthapiṇḍikena[12] ropāpetuṁ[13] vaṭṭatîti“ so taṁ pakkaṁ mahāseṭṭhissa hatthe ṭhapesi. Atha naṁ Anāthapiṇḍiko gandhakalalaṁ viyūhitvā tattha pātesi, tasmiṁ tassa[14] hatthato muttamatte[15] sabbesaṁ passantānaṁ ñeva naṅgalasīsappamāṇo bodhirukkho[16] paṇṇāsahatthubbedho uṭṭhahi, catūsu disāsu uddhañ cā 'ti pañca mahāsākhā paṇṇāsahatthā va[17] nikkhamiṁsu, iti so taṁ khaṇaṁ ñeva vanaspatijeṭṭhako[18] hutvā aṭṭhāsi, mahantaṁ pāṭihāriyam ahosi[19]. Rājā aṭṭhasatamatte[20] suvaṇṇarajataghaṭe gandhodakapūre[21] nīluppalahatthakādipatimaṇḍite[22] mahābodhiṁ parikkhipitvā puṇṇaghaṭapantiṁ nāma ṭhapāpesi[23], sattaratanamayaṁ vedikaṁ kāresi, suvaṇṇamissikaṁ[24] vālukaṁ okiri, pākāraparikkhepaṁ kāresi, sattaratanamayaṁ dvārakoṭṭhakaṁ kāresi. Sakkāro mahā[25] ahosi. Thero T-aṁ upasaṁkamitvā „bhante tumhehi Mahābodhimūle samāpannasamāpattiṁ mayā ropitabodhimūle[26] nisīditvā mahājanassa hitatthāya samāpajjathā“ 'ti. „Ānanda, kiṁ kathesi, mayi Mahābodhimaṇḍe[27] samāpannasamāpattiṁ samāpajjitvā nisīdante[28] añño padeso dhāretuṁ na sakkotîti“. „Bhante mahājanassa hitatthāya[29] imassa bhūmippadesassa vahananiyāmena[30] samāpattisukhena taṁ bodhimūlaṁ paribhuñjathā“ 'ti. S. ekarattiṁ samāpattisukhena taṁ paribhuñji. Thero Kosalarājādīnaṁ kathetvā bodhimahaṁ nāma kāresi. So pi kho Ānandattherena ropitattā „Ānandabodhi“ yevā 'ti paññāyittha[31]. Tadā dh. k. s.: „āvuso āyasmā Ānando dharante yeva T-te bodhiṁ ropāpetvā[32] mahāpūjaṁ

---

[1] C^k parigaḷhantaṁ, B^d -galanta. [2] C^s adds phalaṁ. [3] B^d asampattaṁ. [4] B^d gahetvā ādāya ānandatherassa adāsi. [5] B^d -kārāni. [6] B^d āgacchati. [7] B^d sappo mahājano jāti. [8] C^k -dhiṁ-. [9] B^d omits he-. [10] B^d pūretvā. [11] C^s idha. [12] B^d -kassa. [13] B^d ropetuṁ, [14] C^s tatthassa, B^d omits tassa [15] B^d adds yeva. [16] B^d bodhikhandhe. [17] C^k ca. [18] B^ds vanappati-. [19] B^d omits mahantaṁ - -. [20] B^d aṭharasamatte. [21] so C^ks; B^d -kena pūretvā. [22] B^d -paṭi-. [23] B^d -ghaṭe paṭipāṭiyā ṭhapesi. [24] B^d -ssa-. [25] B^d mahāsakkāro. [26] B^d ropite. [27] B^d -mūle. [28] B^d nisinne. [29] B^d hitasukhāya. [30] so C^ks; B^d caniyāmena. [31] B^d paññāyi. [32] B^d ropetvā.

kāresi, aho mahāguṇo thero" ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Ānando saparivāresu[1] catūsu mahādīpesu manusse gahetvā bahugandhamālaṁ āharāpetvā[2] Mahābodhimaṇḍe bodhimahaṁ
5 kāresi yevā" 'ti vatvā a. ā.:

Atīte Kāliṅgaraṭṭhe[3] Dantapuranagare Kāliṅgo rajjaṁ kāresi. Tassa Mahākāliṅgo Cullakāliṅgo ti dve puttā ahesuṁ. Tesu[4] nemittā jeṭṭhaputtaṁ[5] „pitu accayena rajjaṁ kāressatîti[6]" vyākariṁsu, kaniṭṭhaṁ[7] pana „ayaṁ isipabbajjaṁ pabba-
10 jitvā bhikkhaṁ[8] carissati, putto pan' assa cakkavattī bhavissatîti" vyākariṁsu. Aparabhāge jeṭṭhaputto pitu accayena rājā ahosi, kaniṭṭho[9] uparājā. So „putto kira me[10] cakkavattī bhavissatîti" puttaṁ nissāya mānaṁ[11] akāsi. Rājā asahanto[12] „Cūlakāliṅgaṁ gaṇhā" 'ti ekaṁ atthacarakaṁ āṇāpesi.
15 So gantvā „kumāra, rājā taṁ gaṇhāpetukāmo, tava jīvitaṁ rakkhā[13]" 'ti āha. So attano lañchanamuddikañ ca sukhumakambalañ ca khaggañ cā 'ti imāni tīṇi atthacarakaamaccassa[14] dassetvā „imāya saññāya mama puttassa rajjaṁ dadeyyāthā" 'ti vatvā araññaṁ pavisitvā ramaṇīye bhūmibhāge assamaṁ
20 katvā isipabbajjaṁ pabbajitvā nadītīre vāsaṁ kappesi. Maddaraṭṭhe pi Sāgalanagare Maddaraññо dhītā jāyi[15], taṁ pi nemittikā „ayaṁ bhikkhaṁ caritvā jīvissati[16], putto pan' assā cakkavattī bhavissatîti" vyākariṁsu. Sakala-Jambudīpe[17] rājāno taṁ pavattiṁ sutvā ekappahāren' eva āgantvā nagaraṁ[18]
25 rundhiṁsu. Maddarājā cintesi: „sac' āhaṁ imaṁ ekassa dassāmi sesarājāno kujjhissanti, mama dhītaraṁ rakkhissāmîti" dhītarañ ca bhariyañ ca gahetvā aññātakavesena[19] palāyitvā araññaṁ pavisitvā Kāliṅgakumārassa[20] assamato[21] Uparigaṅge[22]

[1] Cks -re. [2] Bd āhari. [3] Bd ka - throughout. [4] Bd omits tesu. [5] Bd -putto. [6] Bd sīti. [7] Bd -niṭho. [8] Cks bhikkhā. Bd bhikkhāya. [9] Bd adds pana. [10] Bd omits me. [11] Bd pana kalahaṁ. [12] Bd apasādento. [13] Bd -āhi. [14] Bd -rikāma-. [15] Bd -ño aggamahesi dhitaraṁ vijāyi. [16] Bd vitaṁ kappessati. [17] Bd omits sakala. [18] Bd sāgalana-. [19] Cks aññatara-. [20] Bd cūlaka-. [21] Bd -mapadato. [22] Bd uparibhāge.

assamaṁ katvā pabbajitvā uñchācariyāya jīvikaṁ kappento tattha paṭivasi[1]. Mātāpitaro „dhītaraṁ rakkhissāmā“ 'ti taṁ assamapade katvā phalāphalatthāya gacchanti. Sā tesaṁ gatakāle nānāpupphāni gahetvā pupphacumbaṭakaṁ katvā - Gaṅgātīre[2] ṭhapitasopānapantī viya jāto[3] supupphito ambarukkho atthi - taṁ abhirūhitvā[4] kīḷitvā pupphacumbaṭakaṁ udake khipati. Taṁ ekadivasaṁ gantvā Gaṅgāya nahāyato Kāliṅgakumārassa[5] sīse laggi. So taṁ oloketvā „idaṁ ekāya[6] itthiyā kataṁ, no ca kho mahallikāya[7] taruṇakumārikāya katakammaṁ[8], taṁ vīmaṁsissāmi tāva nan“ ti kilesavasena Uparigaṅgaṁ gantvā tassā ambarukkhe nisīditvā madhurena sarena gāyantiyā saddaṁ sutvā rukkhamūlaṁ gantvā taṁ disvā „bhadde tvaṁ kā nāmā“ ti āha. „Mānusī aham[9] asmi sāmîti“. „Tena hi otarāhîti“. „Na sakkā sāmi, ahaṁ khattiyā“ ti. „Bhadde, aham pi khattiyo[10], otarāhîti“. „Na sakkā sāmi, na vacanamatten' eva[11] khattiyo hoti[12], yadi si[13] khattiyo khattiyamāyaṁ kathethā“ 'ti[14]. Te ubho pi aññamaññaṁ khattiyamāyaṁ kathayiṁsu[15]. Rājadhītā otarati[16]. Te aññamaññaṁ ajjhācariṁsu[17]. Sā mātāpitūsu āgatesu tassa Kāliṅgarājaputtabhāvaṁ c' eva araññaṁ[18] paviṭṭhakāraṇañ ca vitthārena tesaṁ kathesi. Te „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā taṁ tassa adaṁsu. Tesaṁ piyasaṁvāsena vasantānaṁ rājadhītā gabbhaṁ labhitvā dasamāsaccayena dhaññapuññalakkhaṇaṁ[19] puttaṁ vijāyi, Kāliṅgo ti 'ssa nāmam akaṁsu. So vayappatto pitu c' eva ayyakassa ca santike sabbasippe nipphattiṁ pāpuni. Ath' assa pitā nakkhattayogavasena bhātu matabhāvaṁ ñatvā „tāta mā tvaṁ araññe vasa[20], peteyyo te[21] Mahākāliṅgo kālakato, tvaṁ Dantapuraṁ gantvā kulasantakaṁ rajjaṁ[22] gaṇhā[23]“ 'ti vatvā

---

[1] Bd pativasati. [2] Cks omit gaṅgātīre. [3] Cs jāte, Bd eko [4] Bd -rūyhi-. [5] Bd vatvā gaṅgāyaṁ nhāyantassa cūlaka-. [6] Bd adds taruṇiyā kumārikāya. [7] Bd adds kataṁ. [8] Bd kataṁ. [9] Bd manussi ham. [10] Bd adds yeva. [11] Ck vacanena matteneva. [12] Bd ahosi. [13] Bd omits si. [14] Cks paṭṭhāhīti. [15] Cks paṭhayiṁsu. [16] Cs Bd otari. [17] Bd ajjhācāraṁ carisu. [18] Bd -a. [19] Ck -ṇa, Bd -ṇasampannaṁ. [20] Bd vasi. [21] Bd mettayo rājā. [22] Bd sakara-. [23] Bd gaṇhāhi.

attanā ānītañ muddikañ ca kambalañ ca khaggañ ca datvā „tāta, Dantapuranagare asukavīthiyaṁ amhākaṁ atthacarako amacco atthi, tassa gehe sayanamajjhe otaritvā imāni tīṇi[1] tassa dassetvā mama puttabhāvaṁ ācikkha, so taṁ rajje
5 patiṭṭhāpessatîti" uyyojesi. So mātāpitaro ca ayyake[2] ca vanditvā puññamayiddhiyā ākāsena[3] gantvā amaccassa sayanapiṭṭhe yeva otaritvā „ko si tvan" ti puṭṭho „Cullakāliṅgassa putto 'mhîti" ācikkhitvā tāni ratanāni dassesi. Amacco rājaparisāya ārocesi, amaccā nagaraṁ alaṁkārāpetvā tassa chat-
10 taṁ[4] ussāpayiṁsu. Ath' assa Kāliṅgabhāradvājo[5] nāma purohito dasa[6] cakkavattivattāni ācikkhi, so taṁ vattaṁ pūresi. Ath' assa paṇṇarasauposathadivase Cakkadahato cakkaratanaṁ Uposathakulato[7] hatthiratanaṁ Valāhassarājakulato[8] assaratanaṁ Vepullato[9] maṇiratanaṁ āgami[10], itthigahapatipariṇāya-
15 karatanāni pātubhaviṁsu[11]. So[12] sakalacakkavālagabbhe rajjaṁ gaṇhitvā ekadivasaṁ chattiṁsayojanāyāmaparisāya parivuto sabbasetaṁ Kelāsakūṭa-paṭibhāgaṁ hatthiṁ abhiruyha[13] mahantena sirivilāsena mātāpitunnaṁ santikaṁ payāsi. Ath' assa sabbabuddhānaṁ jayapallaṅkassa puthavinābhibhūtassa[14] Mahā-
20 bodhimaṇḍassa uparibhāgena gantuṁ nāgo nâsakkhi[15] rājā punappuna codesi[16], so nâsakkhi[17] yeva.

Tam atthaṁ pakāsento S. paṭhamaṁ gātham āha:

1. Rājā Kāliṅgo cakkavattī
dhammena paṭhaviṁ anusāsaṁ[18]
25 agamā[19] Bodhisamīpam
nāgena mahānubhāvenā 'ti. 67.

Atha[20] rañño purohito raññā saddhiṁ gacchanto „ākāse āvaraṇaṁ nāma n' atthi, kin nu kho rājā hatthiṁ pesetuṁ na

[1] Bd adds ratanāni. [2] Bd ayyikāyyakañ. [3] Bd -nā. [4] Bd setaccha-. [5] Bd -gassa bhā-, Bd kālibhāra-. [6] Bd tassa. [7] Bd -thakusalo. [8] Bd valāhakakulako. [9] Bd vepūla pappatato. [10] Bd adds uttarakuruto. [11] Bd -vanti. [12] Bd adds ca. [13] Bd āyuyha. [14] Cks jayamaṅgalassa-, Bd jayapallaṅkassa ca pathavi-. [15] Bd -bhāge nāgo gantuṁ na sakkhi. [16] Bd -ti. [17] Bd na-. [18] Ck -sāyaṁ, Bd pathaviṁ manussāti, Bf pathavīmanusāsi. [19] Ck āgamā, Bd agamāsi, Bf āgamāsi. [20] Bd athassa.

sakkoti, vīmaṁsissāmîti" ākāsā[1] oruyha sabbabuddhānaṁ[2] jayapallaṁkaṁ puthavinābhiṁ[3] Mahābodhimaṇḍaṁ[4] passi. Tadā kira tattha[5] rājakarīsamattaṭṭhāne[6] sasakamassumattam[7] pi tiṇaṁ nāma n' atthi, rajatapaṭṭavaṇṇavālukā vippakiṇṇā va hoti, samantā tiṇalatāvanaspatiyo[8] Bodhimaṇḍaṁ padakkhiṇaṁ katvā āvattitvā bodhimaṇḍābhimukhā va aṭṭhaṁsu. Brāhmaṇo taṁ bhūmibhāgaṁ oloketva „idaṁ[9] sabbabuddhānaṁ sabbakilesaviddhaṁsanaṭṭhānaṁ, imassa uparibhāgena[10] Sakkādīhi pi na' sakkā gantun" ti cintetvā Kāliṅgarañño santikaṁ gantvā Bodhimaṇḍassa vaṇṇaṁ kathetvā rājānaṁ „otarā" 'ti āha.

Tam atthaṁ pakāsento S. imā gāthā āha:

2. Kāliṅgabhāradvājo[11] rājānaṁ Kāliṅgaṁ[12] samaṇakolaññaṁ
cakkaṁ vattayato[13] pariṇetvā[14] pañjalī idam avoca: 68.

3. Paccoroha mahārāja, bhūmibhāgo yathā samanugīto,
idha anadhivarā Buddhā abhisambuddhā virocanti. 69.

4. Padakkhiṇato āvattā[15] tiṇalatā asmiṁ bhūmibhāgasmiṁ,
puthaviyâyaṁ maṇḍo[16], iti no sutaṁ[17] mahārāja. 70.

5. Sāgarapariyantāya mediniyā sabbabhūtadharaṇiyā
puthaviyâyaṁ[18] maṇḍo[19], orohitvā namo karohi. 71.

6. Ye te bhavanti nāgā[20] abhijātā mātito ca[21] pitito ca
ettāvatā padesaṁ te nāgā n' eva-m-upayanti. 72.

7. Abhijāto te[22] nāgo, kāmaṁ pesehi kuñjaraṁ dantiṁ[23]
ettāvatā padeso sakkā nāgena-m-upagantuṁ[24]. 73.

8. Taṁ sutvā rājā Kāliṅgo veyyañjaniyavaco nisāmetvā
sampesesi nāgaṁ, ñassāma mayaṁ[25] yathā idaṁ[26] vacanaṁ. 74.

9. Sampesito va[27] raññā ñāgo koñco va ānaditvā[28]
paṭisakkitvā[29] nisīdi garubhāram asahamāno ti. 75.

[1] Bd -sato. [2] Bd adds yeva. [3] Bd pathavinābhibhūta [4] Bd maṇḍalabhūtaṁ bhūmibhāgaṁ. [5] Bd atha. [6] Bd -matte ṭhāne. [7] Bd kesamassu-. [8] Bd -vaṇṇappa-. [9] Bd adds hi. [10] Bd -ge. [11] Cks kālibhā-, Bd kaliṅgo bhāradvāco ca, Bf aliṅgo bhāradvājo va. [12] Bd kāliṅge, Bf kaliṅga. [13] Bd -yatto, Bf cakkavattayato. [14] Bdf parigahetvā. [15] Cs avaṭṭā. [16] Ck puthaviyānaṁ-, Cs -macco, Bd pathaviyā nābhiya maṇḍo, Bs -paṇḍo. [17] Bdsf add mante. [18] Bd pa-. [19] Cs macco. [20] Bds add ca. [21] Bd omits ca. [22] Bdf omit te. [23] Cks Bf danti, Bd pesesikuñcaranti. [24] Bd ettāvatā va padeso ca na sakkā nādena mupagantuṁ. [25] Ck maṁyaṁ. [26] Bd yathidaṁ. [27] Cs ca. [28] Cks anādayitvā, Bds abhinaditvāna, Bf abhinitvāna. [29] Bf patikkamitvā.

Tattha samaṇakolaññan ti tāpasānaṁ puttaṁ, cakkaṁ vattayato ti cakkaṁ vattayamānaṁ, cakkavattin ti attho, pariṇetvā[1] 'ti bhūmibhāgaṁ vīmaṁsitvā, anugīto[2] ti sabbabuddhehi vaṇṇito, anadhivarā ti atulā appameyyā, virocantîti vigatasabbakilesandhakārā[3] taruṇasuriyo viya idha nisinnā
5 virocanti, tiṇalatā ti tiṇāni ca latāni ca, maṇḍo ti catunahutādhikadviyojanasatasahassabahalāya[4] puthaviyā[5] maṇḍo[6] sāro nābhibhūto acalaṭṭhānaṁ, kappe saṇṭhahante paṭhamaṁ saṇṭhahati vinassante pacchā vinassati, iti no sutan ti evaṁ amhehi lakkhaṇamantavasena sutaṁ[7], orohitvā ti ākāsā otaritvā, imassa sabbabuddhānaṁ kilesapañjaraviddhaṁsanaṭṭhānassa[8] namakkāraṁ[9] karohi, pūja-
10 sakkāram anuvidhehi[10], ye te ti ye te cakkavattirañño hatthiratanasaṁkhātā uposathakule nibbattā nāgā, ettāvatā ti sabbe pi te ettakaṁ padesaṁ n' eva-m-upayanti, koṭṭhiyamānâpi[11] na upagacchanti yeva, abhijāto ti gocariyādīni aṭṭhahatthikulāni abhibhavitvā atikkamitvā uposathakule jāto, kuñjaran ti uttamaṁ, ettāvatā ti ettako[12] padeso[12] sakkā[13] etena nāgena upagantuṁ, ito
15 uttariṁ na sakkā, āṁkhanto vajiraṁkusena[14] saññaṁ datvā pesehîti, veyyañjaniyakavaco[15] nisāmetvā ti bhikkhave so rājā tassa lakkhaṇapāṭhassa[15] veyyañjanikassa[15] Kāliṅga-Bhāradvājassa vaco nisāmetvā upadhāretvā ñassāma mayaṁ yathā imassa vacanaṁ yadi vā saccaṁ yadi vā alikan ti vīmaṁsanto nāgaṁ pesesîti[17] attho, koñco va ānaditvānā[18] 'ti bhikkhave so nāgo tena
20 raññā[19] vajiraṁkusena[20] codetvā pesito koñcasakuṇo viya naditvā paṭiosakkitvā[21] soṇḍaṁ ukkhipitvā gīvaṁ unnāmetvā[22] garubhāvaṁ vahituṁ asakkonto viya ākāse yeva nisīdi.

So tena punappuna vijjhiyamāno[23] vedanaṁ sahituṁ asakkonto kālam akāsi. Rājā pan' assa matabhāvaṁ ajānanto
25 tathā[24] nisinno[25] va ahosi. Kāliṅgabhāradvājo „mahārāja tava nāgo niruddho, aññaṁ hatthiṁ saṁkamā“ 'ti avoca[26].

Tam atthaṁ pakāsento S. dasamaṁ gāthaṁ āha:

10. Kāliṅgabhāradvājo nāgaṁ khīṇāyukaṁ[27] viditvā
rājānaṁ Kāliṅgaṁ taramāno ajjhabhāsittha[28]:
30 aññaṁ saṁkama[29] nāgaṁ, nāgo khīṇāyuko mahārājā ti. 76.

[1] Bd pariggahitvā. [2] Bd samaṇagito, Bs samanuggato. [3] Bd -kāravidhaṁsanā. [4] Bd -dhikāya dvi-, Bs -sahassāya ba-, Cks -sahassāba-. [5] Bd -pa. [6] Cks macco. [7] Bd vuttaṁ. [8] Ck -sañjara-, Bds kilesavidhaṁsanaṭhānaṁ. [9] Bds namo. [10] Bd karohi. [11] Bd koṭi-. [12] Cks -e. [13] Bds na sakkā. [14] Bd atijanta jiraṅgusena. [15] Bd veyyañcani-. [16] Bd -pātakassa. [17] Cks pesehīti, Bd pessesīti. [18] Ck ānadhi-, Bd abhinanditvā, Bs abhinaditvā. [19] Cks omits raññā. [20] Bd adds rañño. [21] Bd paṭiokkamitvā. [22] Bd upanā-. [23] Bd vijamāno? [24] Bd pithe. [25] Cs omits tathā nisinno. [26] Bd āha. [27] Ck khiṇāmāyu-, Cs khīṇamāyu-. [28] Bd -bhāsata. [29] Bd saṁgamma.

Tattha nāgo khīṇāyuko ti nāgo te jīvitakkhayaṁ patto, yaṁ kiñci karontena pi na sakkā[1] hatthipiṭṭhe nisinnena bodhimaṇḍamatthakena gantuṁ, aññaṁ nāgaṁ saṁkamā[2] 'ti.

Rañño puññiddhibalena añño nāgo uposathakulato āgantvā piṭṭhiṁ upanāmesi. Rājā tassa piṭṭhiyaṁ nisīdi. Tasmiṁ 5 khaṇe matahatthi bhūmiyaṁ pati.

Tam atthaṁ pakāsento S. itaraṁ gātham āha:

11. Taṁ sutvā Kāliṅgo taramāno
saṁkami[3] nāgaṁ, saṁkante ca[4] rañño
nāgo tatth' eva pati bhumyā[5], 10
veyyañjaniyavaco yathā tathā ahu nāgo ti. 77.

Atha rājā ākāsā[6] oruyha Bodhimaṇḍaṁ[7] oloketvā pāṭihariyaṁ disvā Bhāradvājassa thutiṁ karonto

12. Kāliṅgabhāradvājaṁ[8] Kāliṅgo brāhmaṇaṁ idam avoca:
tvam evâsi sambuddho sabbaññū sabbadassāvîti. 78. 15

Brāhmaṇo taṁ anadhivāsento attānaṁ nīcaṭṭhāne ṭhapetvā buddhe yeva ukkhipitvā vaṇṇesi.

Tam atthaṁ pakāsento S. imā gāthā āha:

13. Taṁ vacanaṁ[10] anadhivāsento Kāliṅgabrāhmaṇo idam avoca:
veyyañjaniyā[11] mayaṁ, buddhā sabbaññuno va[12] mahārāja. 79. 20

14. Sabbaññū sabbavidū ca buddhā lakkhaṇe na jānanti,
āgamapurisā[13] mayaṁ, buddhā sabbaṁ pajānantîti[14]. 80.

Tattha veyyañjanikā ti mahārāja mayaṁ vyañjanaṁ disvā vyākaraṇasamatthā sutabuddhā nāma[15], buddhā pana sabbaññū sabbavidū, buddhā hi atītādibhedaṁ sabbaṁ jānanti c' eva vadanti[16] ca, sabbaññūtañāṇen' ete[17] sab- 25 baṁ jānanti na lakkhaṇena, mayaṁ pana āgamapurisā[18] attano sippabalen' eva jānāma, taṁ[19] ekadesam eva, buddhā pana sabbaṁ pajānanti[20].

Rājā Buddhaguṇe sutvā somanassappatto hutvā sakalacakkavāḷavāsikehi bahuṁ gandhamālaṁ āharāpetvā Mahābodhimaṇḍe sattāhaṁ bodhipūjaṁ[21] kāresi. 30

---

[1] Bd karonto pi na sakkā, Bs karonte pi na-, Ck karonto na hi-, Cs karonte na hi-. [2] Cs saññamā, Bds saṁgammā ti. [3] Bd saṁgammi. [4] Bd sakante na, Bf saṁkante va. [5] Bd bhummā, Bf patitā bhumyā. [6] Bd -sato. [7] Ck -maṇḍalaṁ. [8] Ck kāḷibhāra-, Cs kāli-, Bd kalingo-. [9] Bd abhāsi. [10] Bd omits va-. [11] Bd veyyañcanikā hi, Bf veyyañcanikā ni. [12] Bdf omit va. [13] Bdf āgamabalasāhi. [14] Bd sabbapajānatāni. [15] Bd adds mahārāja. [16] Bds passanti. [17] Bd -na te. [18] Bds āgamanabalassā ti. [19] Bd tañca. [20] Bd -tīti. [21] Bd -pūraṁ.

Taṁ atthaṁ pakāsento S. imaṁ gāthadvayam āha:

15. Mahāyitvāna sambodhiṁ[1] nānāturiyehi vajjamānehi mālāgandhavilepanaṁ āharitvā[2] pākāraparikkhepaṁ kāresi[3], atha rājā pāyāsi. 81.
16. Saṭṭhivāhasahassānaṁ pupphānaṁ sannipātayi pūjesi rājā Kāliṅgo Bodhimaṇḍam anuttaran ti. 82.

Tattha pāyāsîti mātāpitunnaṁ santikaṁ agamāsi, so Mahābodhimaṇḍe aṭṭhārasahatthaṁ suvaṇṇatthambhaṁ ussāpesi, tassa sattaratanamayaṁ[4] vedikaṁ[5] kāresi, ratanamissakaṁ vālukaṁ okiritvā[6] pākāraparikkhepaṁ[7] kāresi, sattaratanamayaṁ dvārakoṭṭhakaṁ kāresi, devasikaṁ pupphānaṁ saṭṭhivāhasahassāni[8] sannipātayi, evaṁ Bodhimaṇḍaṁ pūjesi. Pāḷiyaṁ pana saṭṭhivāhasahassānaṁ pupphānan ti ettakam eva vuttaṁ[9].

Evaṁ Mahābodhipūjaṁ katvā gantvā[10] mātāpitaro[11] ādāya Dantapuram eva āgantvā[12] dānādīni puññāni katvā Tāvatiṁsabhavane nibbatti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' Ānando[13] Bodhipūjaṁ akāsi[14] yevā" 'ti vatvā j. s. „Tadā Kāliṅgo[15] Anando ahosi, Kāliṅgabhāradvājo[16] pana ahaṁ evā" 'ti. Kāliṅgabodhijātakaṁ[17].

7. Akittijātakaṁ.

Akittiṁ disvāna sammatan[18] ti. Idam S. J. v. ekaṁ Sāvatthivāsiṁ dānapatiṁ[19] ā. k. So kira S-raṁ nimantetvā sattāhaṁ Buddhapamukhassa saṁghassa[20] mahādānaṁ datvā pariyosānadivase ariyasaṁghassa sabbaparikkhāre adāsi. Ath' assa S. parisamajjhe anumodanaṁ karonto „upāsaka, mahā te pariccāgo, atidukkaraṁ[21] tayā kataṁ, ayaṁ hi[22] dānavaṁso nāma porāṇakapaṇḍitānaṁ vaṁso, dānaṁ nāma gihinâpi pabbajitenâpi dātabbam eva, porāṇakapaṇḍitā[23] pabbajitvā araññe vasantā aloṇadhūpanaṁ[24] udakamattasittaṁ[25]

[1] Bdsf mamāyitvāna-, Bd taṁ bodhiṁ. [2] Bds abhiharāpetvā, Bf abhaharitvā. [3] so Cks; Bdsf omit pākā - - kāresi. [4] Cks -ya, Bd omits satta. [5] Cks vedikā. [6] Bds okirāpetvā. [7] Bd -kkhitta. [8] Bd -ssānaṁ. [9] Bds āgataṁ. [10] Bd omits ga-. [11] Bd adds ayyākāyyike ca. [12] Bd ānetvā. [13] Bd pi ā-, Cs omits p. [14] Bd kāresi. [15] Bd tadāpi māṇavakakaliṅgo pi. [16] Ck kālibhā-. [17] Bd kaliṅgajā-. [18] Cks sammantan. [19] Bd dvānapati upāsaka. [20] Bd bhikkhu sa-. [21] Bd aho dukkharaṁ. [22] Bd adds upāsaka. [23] Bd adds pana. [24] Bd aloṇakaṁ vidhūpanaṁ. [25] Ck udakamantasiṁtaṁ, Cs -mattasinnaṁ, Bd udakasiṭhaṁmattaṁ, Bs -siṭṭhamattaṁ.

kārapaṇṇaṁ khādamānâpi sampattayācakānaṁ yāvadatthaṁ datvā sayaṁ pītisukhena yāpayiṁsū" 'ti vatvā „bhante idaṁ tāva sabbaparikkhāradānaṁ mahājanassa pākaṭaṁ tumhehi vuttaṁ apākaṭaṁ, taṁ[1] no kathethā" 'ti tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asītikoṭivibhavassa. brāhmaṇamahāsālassa kule nibbatti. Akittîti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. Tassa padasāgamanakāle bhaginī jāyi[2]. Yasavatîti tassā[3] nāmaṁ kariṁsu. M. soḷasavassakāle Takkasilaṁ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgamāsi. Ath' assa mātāpitaro kālam akaṁsu. So tesaṁ petakiccāni[4] kāretvā ratanavolokanaṁ[5] karonto „asuko nāma[6] ettakaṁ dhanaṁ saṇṭhapetvā atīto, asuko ettakan" ti vacanaṁ sutvā saṁviggamānaso hutvā „idaṁ[7] dhanam eva paññāyati[8] na dhanassa saṁhārakā[9], sabbe[10] imaṁ dhanaṁ pahāy' eva gatā, ahaṁ pana taṁ[11] ādāya gamissāmîti" bhaginiṁ pakkosāpetvā „tvaṁ imaṁ dhanaṁ paṭipajjā[12]" ti. „Tuyhaṁ[13] pana ko ajjhāsayo" ti. „Pabbajitukāmo 'mhîti[14]". „Tāta, ahaṁ tumhehi chaḍḍitakhelaṁ sirena na paṭicchissāmîti[15], na me iminā attho, aham pi pabbajissāmîti". So rājānaṁ āpucchitvā bheriñ carāpesi: „dhanen' atthikā[16] paṇḍitassa[17] gehaṁ gacchantū[18]" 'ti. So sattāhaṁ mahādānaṁ pavattetvā dhane akkhīyamāne cintesi: „mayhaṁ āyusaṁkhārā khīyanti, kim me dhanakīḷāya, atthikā[19] gaṇhissantîti" nivesanadvāraṁ vivaritvā „dinnañ ñeva[20] harantū" 'ti sahiraññasuvaṇṇaṁ gehaṁ pahāya ñātimaṇḍalassa paridevantassa bhaginiṁ gahetvā Bārāṇasito yena dvārena nikkhami taṁ Akittidvāraṁ nāma jātaṁ yena titthena nadiṁ otiṇṇo tam pi Akittititthaṁ nāma jātaṁ. So dve tīṇi yojanāni gantvā ramaṇīye ṭhāne paṇṇasālaṁ katvā bhaginiyā saddhiṁ pabbaji, tassa[21]

---

[1] Bd omits taṁ. [2] Bd vijāyi. [3] Bd ssā. [4] Bd mata-. [5] Bd dhanavilo-. [6] Bd adds naṁ. [7] Bd imaṁ. [8] Cks -yatīti. [9] Bd -ko. [10] Bd omits sa. [11] Cks naṁ? [12] Bd -jjāhi. [13] Bd tumhākaṁ. [14] Bd -kāmamhîti. [15] Bd -taṁ khelaṁ na siso sampaṭicchāmiti. [16] Bd -na a-. [17] Bd akattipaṇḍi-. [18] Bd āg-. [19] Bd adds taṁ. [20] Bd adds dhana me. [21] Bd omits tassa.

pabbajitakālato paṭṭhāya bahugāmanigamarājadhānivāsino pi pabbajiṁsu, mahāparivāro ahosi, mahālābhasakkāro nibbatti, Buddhuppādo viya pavatti[1]. Atha M. „ayaṁ mahālābhasakkāro, atimahāparivāro pi mahanto[2], mayā ekaken' eva[3] viharituṁ 5 vaṭṭatîti“ cintetvā avelāya antamaso bhaginim pi ajānāpetvā ekako va nikkhamitvā anupubbena Damiḷaraṭṭhaṁ patvā Kāvīrapaṭṭanasamīpe uyyāne viharanto jhānābhiññaṁ nibbattesi, tatrâpi 'ssa mahālābhasakkāro uppajji. So taṁ jigucchanto[4] chaḍḍetvā ākāsena gantvā Nāgadīpasamīpe Kāra-10 dīpe[5] otari. Tadā Kāradīpo Ahidīpo nāma hoti[6]. So tattha mahantaṁ kārarukkhaṁ upanissāya paṇṇasālaṁ māpetvā vāsaṁ kappesi. Tassa tattha vasanabhāvaṁ[7] na koci jānāti. Ath' assa bhaginī bhātaraṁ gavesamānā anupubbena Damiḷaraṭṭhaṁ patvā taṁ adisvā tena vasitaṭṭhāne yeva vasi, 15 jhānaṁ pana[8] nibbattetuṁ nâsakkhi[9]. M. appicchatāya katthaci[10] agantvā[11] tassa rukkhassa phalakāle phalāni khādati pattakāle pattāni udakasittāni[12] khādati. Tassa sīlatejena Sakkassa Paṇḍukambalasilāsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko „ko nu kho maṁ ṭhānā cāvetukāmo“ ti āvajjanto paṇḍitaṁ[13] disvā 20 „kimatthaṁ nu kho esa tāpaso sīlaṁ[14] rakkhati, Sakkattaṁ nu kho pattheti udāhu aññaṁ[15], vīmaṁsissāmi naṁ, ayaṁ hi dukkhena jīvikaṁ kappeti, udakasittāni[12] kārapattāni khādati, sace Sakkattaṁ pattheti attano sittāni[16] pattāni[17] mayhaṁ dassati no ce na dassatîti“ brāhmaṇavaṇṇena tassa santikaṁ 25 āgami[18]. B. pi kārapattāni[19] sedetvā otāretvā „sītalabhūtāni khādissāmîti“ paṇṇasāladvāre nisīdi. Ath' assa purato Sakko bhikkhatthāya aṭṭhāsi. M. taṁ disvā somanassappatto hutvā „lābhā vata me, yācakaṁ[20] passāmi, ajja mama manorathaṁ

[1] Bd -ttati. [2] Bd lābhasakkāro mahāparivāro pi mahanto. [3] Bd ekako va [4] Bd jigujjhitvā. [5] Ck kārā-. [6] Bd ahosi. [7] Bd tattha tassa pasannabhāvaṁ. [8] Bd omits pana. [9] Bd na-. [10] Ck kacchati. [11] Ck -āg-. [12] Cks -sinnāni, Bd -siṭhāni. [13] Bd akatti paṇḍi-. [14] Bd silāni. [15] Bd aññanti. [16] Cks sinnāni, Bd siṭhāni. [17] Bd omits pa-. [18] Bd agamāsi. [19] Bd -paṇṇāni. [20] Bd me yo haṁ yācake.

matthakaṁ pāpetvā dānaṁ dassāmîti“ pakkabhājanen' evâdāya[1] gantvā „idaṁ me dānaṁ, sabbaññūtañāṇassa paccayo hotū“ 'ti attano asesetvā va tassa bhikkhāya[2] bhājane pakkhipi. Brāhmaṇo dānaṁ[3] gahetvā thokaṁ gantvā antaradhāyi. M. pi tassa datvā puna apacitvā pītisukhen' eva vītināmetvā punadivase pi pacitvā tatth' eva[4] paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko puna brāhmaṇavesena āgami[5], puna pi tassa[6] datvā M. tath' eva vītināmesi. Tatiyadivase pi tath' eva datvā „aho[7] me lābhā, kārapattāni[8] nissāya mahantaṁ puññaṁ pasavāmîti[9]“ somanassappatto tayo divase anāhāratāya dubbalo pi samāno majjhantikasamaye paṇṇasālato nikkhamitvā dānaṁ āvajjanto[10] paṇṇasāladvāre nisīdi. Sakko pi cintesi: „ayaṁ brāhmaṇo tayo divase nirāhāro hutvā evaṁ dubbalo pi dānaṁ dento tuṭṭhacitto va deti, cittassa aññathattamattaṁ[11] n' atthi, ahaṁ imaṁ[12] 'idaṁ nāma patthetvā dānaṁ detîti' na jānāmi, pucchitvā ajjhāsayam assa sutvā dānakāraṇaṁ jānissāmîti“ so majjhantike vītivattento mahantena sirisobhaggena[13] taruṇasuriyo viya jalamāno āgantvā M-assa purato ṭhatvā „ambho tāpasa evaṁ[14] uṇhavāte paharante evarūpe[15] loṇajalaparikkhitte[16] araññe[17] kimatthaṁ tapokammaṁ karosîti“ pucchi.

Tam atthaṁ pakāsento S. paṭhamaṁ gātham āha:

1. Akittiṁ disvā[18] sammataṁ[19] Sakko bhūtapati bravi:
kimatthiyaṁ[20] mahābrahme eko sammasi[21] ghammanîti. 83.

Tattha kimatthiyan[22] ti kiṁ manussasampattiṁ patthento[23] udāhu Sakkasampattiādīnaṁ aññataran ti.

M. taṁ sutvā Sakkabhāvañ c' assa ñatvā „nâhaṁ etā sampattiyo patthemi, sabbaññūtaṁ pana patthento tapokammaṁ karomîti“ pakāsetuṁ dutiyaṁ gātham āha:

[1] Bd bhājaneneva ādāya, omitting pakka. [2] Cs bhikkhā, Bd omits bhi-. [3] Bd taṁ. [4] Cks tatheva. [5] Bd agamāsi. [6] Bd ssa. [7] Bd adds vada. [8] Bd -paṇṇāni. [9] Bd pasutanti. [10] Cks -jjento. [11] Ck aṁñatattha matthamattaṁ, Bd aññatattampi. [12] Bd omits imaṁ. [13] Bd adds gagaṇatale. [14] Bd evarūpe. [15] Bd omits evarūpe. [16] Bd kārarukkhe pari-. [17] so Cs; Ck Bd aññe. [18] Cks add na, Bf has disāna. [19] Cks sammantaṁ, Bd sampati. [20] Ck kimitthiyaṁ, Bd kipaṭhayaṁ. [21] Bd sampati. [22] Ck kimitthiyan, Bf kimattiyaṁ, Bd kiṁ paṭhayan. [23] Bd paṭhanto.

2. Dukkho punabbhavo Sakka sarīrassa ca bhedanaṁ,
sammohamaraṇaṁ dukkhaṁ, tasmā sammāmi Vāsavā 'ti. 85.

Tattha tasmā ti yasmā punappuna jāti punappuna khandhānaṁ bhedanaṁ sammohamaraṇañ ca dukkhaṁ tasmā yatth' etāni n' atthi taṁ nibbānaṁ patthento idha sammāmîti evaṁ attano nibbānajjhāsayataṁ[1] dīpesi[2].

Taṁ sutvā Sakko tuṭṭhamānaso „sabbabhavesu kirâyaṁ ukkaṇṭhito nibbānatthāya araññe viharati, varam assa dassāmîti" varena taṁ nimantento tatiyaṁ gātham āha:

3. Etasmiṁ te sulapite patirūpe subhāsite (. p. 10, 4 etc.)
varaṁ Kassapa te dammi yaṁ kiñci manas' icchasîti. 85.

Tattha manasicchasîti yaṁ kiñci manasā icchasi taṁ dammi[8], varaṁ gaṇhāhîti.

M. varaṁ gaṇhanto catutthaṁ gātham āha:

4. Varaṁ ce me ado[4] Sakka sabbabhūtānam issara
yena putte ca dāre ca dhanadhaññaṁ piyāni ca
laddhā narā na tappanti[5] so lobho na mayī vase ti. 86.

Tattha varaṁ ce me ado[4] ti sace mayhaṁ varaṁ desi, piyāni cā 'ti aññāni ca yāni piyabbhaṇḍāni, na tappantîti[6] punappuna puttādayo patthenti yeva, na tittiṁ upagacchanti[7], na mayī vase ti mayi mā vasatu mā uppajjatu.

Ath' assa Sakko tussitvā uttarim pi varaṁ dento Mahāsatto ca gaṇhanto imā gāthā abhāsiṁsu:

5. Etasmiṁ te sulapite patirūpe subhāsite
varaṁ Kassapa te dammi yaṁ kiñci manas' icchasi. 87.

6. Varaṁ ce me ado[4] Sakka sabbabhūtānam issara
khettaṁ vatthuṁ hiraññañ ca gavāssaṁ dāsaporisaṁ
yena jātena jīyanti[8] so doso na mayī vase ti. 88.

7. Etasmiṁ te sulapite -pe-. 89.

8. Varaṁ ce me ado[4] Sakka sabbabhūtānaṁ issara
bālaṁ na passe na suṇe na ca bālena saṁvase,
bālen' allāpasallāpaṁ[9] na kare na ca rocaye. 90.

---

[1] Ck -yanaṁ, Bd -jjhānasayataṁ. [2] Bd -ti. [3] Bd adds taṁ. [4] Cs adā. [5] Bd laddhā nuññāni na tappenti, Bf laddhā nanutappenti. [6] Bd tappe-. [7] Bd omits upa. [8] Bd khiyanti. [9] Cks bālena allāpa-.

9. Kin nu te akaraṁ[1] bālo[2], vada Kassapa kāraṇaṁ kena Kassapa bālassa dassanaṁ nâbhikaṁkhasi. 91.
10. Anayaṁ nayati dummedho adhurāyaṁ niyuñjati, dunnayo seyyaso hoti, sammā vutto pakuppati[3], vinayaṁ so na jānāti, sādhu tassa adassanaṁ. 92. 5
11. Etasmiṁ te sulapite -pe-. 93.
12. Varaṁ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara dhīraṁ passe suṇe dhīraṁ dhīrena saha saṁvase, dhīren' allāpasallāpaṁ[4] taṁ kare tañ ca rocaye. 94.
13. Kin nu te akaraṁ[1] dhīro, vada Kassapa kāraṇaṁ 10 kena Kassapa dhīrassa dassanaṁ abhikaṁkhasi. 95.
14. Nayaṁ nayati medhāvī adhurāyaṁ na yuñjati, sunayo seyyaso hoti, sammā vutto na kuppati, vinayaṁ so pajānāti, sādhu tena samāgamo. 96.
15. Etasmiṁ te suḷapite -pe-. 97. 15
16. Varaṁ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati dibbā[5] bhakkhā pātubhaveyyuṁ sīlavanto ca yācakā. 98.
17. Dadato ca[6] me na khīyetha, datvā nânutapeyy' ahaṁ, dadaṁ cittaṁ pasādeyyaṁ, etaṁ Sakka varaṁ vare. 99. 20
18. Etasmiṁ te sulapite patirūpe subhāsite varaṁ Kassapa te dammi yaṁ kiñci manas' icchasi. 100.
19. Varaṁ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṁ issara na maṁ puna upeyyāsi[7], etaṁ Sakka varaṁ vare. 101.
20. Bahūhi vatacariyāhi[8] narā ca atha nāriyo 25 dassanaṁ m' ābhikaṁkhanti, kin nu me dassane bhayaṁ. 102.
21. Taṁ tādisaṁ devavaṇṇiṁ[9] sabbakāmasamiddhinaṁ[10] disvā tapo pamajjeyyaṁ[11], etaṁ te dassane bhayan ti. 103.

Tattha yena jātenā 'ti yena cittena jātena kuddhā sattā pāṇavadhādīnaṁ vā katattā rājadaṇḍavasena visaṁ khādanādīhi vā attano[12] maraṇa- 30

---

[1] so all four MSS. [2] Bd tato. [3] Bd viku-. [4] Cks dhīrena allā-. [5] Bd -a. [6] Bd omits ca. [7] Bd mameva ujhidheyaṁ. [8] Bf vatta, Bd bahu vatta-. [9] Bdf -vaṇṇaṁ. [10] Ck -itaṁ? [11] all four MSS. -yya. [12] Cks attānaṁ.

vasena etāni khettādīni jīyanti so doso mayi na vaseyyā 'ti yācati, na suṇe ti asukaṭṭhāne nāma vasatîti pi[1] imehi kaṇṇehi[2] na suṇeyyaṁ, kinnu te akaran ti[3] tava bālena mātā māritā[4] udāhu[5] pitā aññaṁ vā pana te kin nāma bālo anatthaṁ akariṁ[6], anayaṁ nayatîti akāraṇaṁ kāraṇan ti gaṇ-
5 hāti[7], pāṇātipātādīni katvā jīvikaṁ kappessāmîti evarūpāni anatthakammāni[8] cinteti, adhurāyan ti saddhādhurasīladhurapaññādhuresu ayojetvā ayoge niyuñjati, dunnayo seyyaso hotîti dunnayo va[9] tassa seyyo hoti, pañca dussīlakammāni samādāya vattanam eva seyyo ti gaṇhāti, hitapaṭipattiyā vā dunnayo hoti[10] netuṁ[11] asakkuṇeyyo, sammā vutto ti hetunā kāraṇena
10 vutto pi kuppati, vinayan ti evaṁ abhikkamitabban ti ādikaṁ ācāravinayaṁ na jānāti, ovādaṁ[12] na sampaṭicchati, sādhu tassā 'ti etehi kāraṇehi tassa adassanam eva sādhu, suriyassuggamanaṁ patîti suriyass' uggamanavelāya, dibbā bhakkhā ti dibbabhojanaṁ, yācakā ti tassa dibbabhojanassa paṭiggāhakā, vatacariyāhîti[13] dānasīlauposathakammehi, dassanaṁ mābhikaṁ-
15 khantîti dassanaṁ mama abhikaṁkhanti, taṁ tādisan ti āyasmantaṁ[14] evarūpaṁ dibbālaṁkāravibhūsitaṁ, pamajjeyyan[15] ti pamādam āpajjeyyaṁ[16], tava sirisampattiṁ pattheyyaṁ evaṁ nibbānatthāya pavattite tapokamme Sakkaṭṭhānaṁ patthento pamatto nāma bhaveyyaṁ, etaṁ[17] tava dassane[18] mayhaṁ bhayan ti.

20 Sakko „sādhu bhante, na te ito paṭṭhāya santikaṁ āgamissāmîti[19]" taṁ abhivādetvā khamāpetvā pakkāmi. M. yāvajīvaṁ tatth' eva vasanto brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloke nibbatti.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahosi, Akittipaṇḍito[20]
25 aham evā" 'ti. Akittijātakaṁ[21].

8. Takkāriyajātaka.

Ahameva dubbhāsitaṁ bhāsiṁ bālo ti. Idaṁ S. J. v. Kokālikaṁ ā. k. Ekasmiṁ hi antovasse dve aggasāvakā gaṇaṁ vihāya[22] vivittakāvāsaṁ[23] vasitukāmā S-raṁ āpucchitvā Kokālikaraṭṭhe
30 Kokālikassa[24] vasanaṭṭhānaṁ gantvā evam āhaṁsu: „āvuso Kokālika

[1] Bd omits pi. [2] Bd kāraṇehi. [3] so all three MSS., Bd adds ki nu. [4] Bd nihatā. [5] Bd adds tava. [6] so Cks; Bd -raṁ, Bs -ri. [7] Bd akaraṇena karonti gaṇhiti. [8] Bd akāraṇani kammāni. [9] Ck ca, Bd ga. [10] Bd ti. [11] Cks netaṁ. [12] Bd -dañca. [13] Bd vatta-. [14] Bd omits ā-. [15] Bd -yyā. [16] Bd -yya na. [17] Bd evaṁ. [18] Bd -naṁ. [19] Bd -mā ti. [20] Bd akatti- and adds pana. [21] Bdf akatti-, cfr. Morris, B. & C. p. 73. [22] Bd pahāya. [23] Bd -ttāvāsaṁ. [24] Bd -ka.

taṁ nissāya amhākaṁ amhe ca nissāya tav' eva[1] phāsuvihāre sati[2] imaṁ temāsaṁ idha vaseyyāmā" 'ti. „Ko panâvuso maṁ nissāya tumhākaṁ phāsuvihāro" ti[3]. „Sace tvaṁ āvuso 'dve aggasāvakā idha viharantîti' kassaci na āroceyyāsi mayaṁ sukhaṁ vihareyyāma, ayaṁ taṁ nissāya amhākaṁ phāsuvihāro" ti. „Atha tumhe nissāya 5 mayhaṁ ko phāsuvihāro" ti. „Mayaṁ tuyham antotemāse[4] dhammaṁ vācessāma dhammakathaṁ kathessāma, esa tuyhaṁ amhe nissāya phāsuvihāro" ti. „Vasatha āvuso[5] yathājjhāsayenā" 'ti so tesaṁ paṇītasenāsanaṁ[6] adāsi. Te phalasamāpattisukhena sukhaṁ vasiṁsu, na koci tesaṁ tattha vasanabhāvaṁ jānāti[7]. Te vutthavassā pavāre- 10 tvā „āvuso, taṁ nissāya vutth' amha, S-raṁ vandituṁ gacchāmā" 'ti taṁ āpucchiṁsu. So „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā te ādāya dhuragāmaṁ[8] piṇḍāya cari[9]. Therā katabhattakiccā gāmato nikkhamiṁsu. Kokāliko te uyyojetvā nivattitvā manussānaṁ ārocesi: „upāsakā, tumhe tiracchānasadisā, dve aggasāvake temāsaṁ dhuravihāre vasante 15 na jānittha[10], idāni te gatā[11]" ti. Manussā „kasmā pana bhante amhākaṁ na ārocayitthā[12]" 'ti vatvā bahuṁ sappiteḷādibhesajjañ[13] c' eva vatthacchādanañ ca gahetvā there upasaṁkamitvā vanditvā „khamatha no bhante, mayaṁ tumhākaṁ aggasāvakabhāvaṁ na jānāma, ajja no Kokālikabhadantassa vacanena ñātā, amhākaṁ anukampāya 20 imāni[14] bhesajjavatthacchādanāni gaṇhathā" 'ti. Kokāliko „therā appicchā santuṭṭhā, imāni vatthāni attanā[15] agahetvā mayhaṁ dassantîti" cintetvā upāsakehi saddhiṁ yeva therānaṁ santikaṁ gato. Therā bhikkhuparipācitattā[16] tato kiñci n' eva attanā gaṇhiṁsu na Kokālikassa dāpesuṁ. Upāsakā „bhante idāni agaṇhantā[17] puna amhākaṁ 25 anuggahatthāya[18] idhâgaccheyyāthā[19]" 'ti yāciṁsu. Therā adhivāsetvā[20] Satthu santikaṁ agamiṁsu[21]. Kokāliko „ime therā attanā[22] na[23] gaṇhantā mayham pi na dāpesun" ti āghātaṁ bandhi. Therâpi Satthu santike thokaṁ vasitvā attano parivāre pañcasate bhikkhū ādāya bhikkhusahassena saddhiṁ cārikaṁ caramānā Kokālikaraṭṭhaṁ 30 pattā. Te upāsakā paccuggamanaṁ katvā there ādāya tam eva vihāraṁ netvā devasikaṁ mahāsakkāraṁ kariṁsu. Pahūtabhesajja-

[1] Bds tava, Cks tatheva. [2] Bds -ro bhavissati. [3] Cks omit ti. [4] Bd -saṁ. [5] Bd -thāvuso. [6] Bd patirūpas-. [7] Bd koci nesaṁ - - - na jānāti. [8] Bd -me. [9] Bd -ritvā. [10] Cks -nitvā. [11] Bd āga-. [12] Bd nārocetthā. [13] Bd -jje. [14] Bd omits i-. [15] Bd -no. [16] Bd imaṁ bhikkhuṁ paticca dinnattā. [17] Bd gaṇhantā, Cs ga- corr. to aga-. [18] Bd anukammāya. [19] Bd idha āg-. [20] Bd anadhi-. [21] Ck āg- corr. to ag-, Bd āgamisuṁ. [22] Bd -no. [23] Bd a.

vatthacchādanaṁ[1] uppajjati[2]. Therehi saddhiṁ gatabhikkhū[3] cīvarāni vicārentā saddhiṁ āgatabhikkhūnañ ñeva denti Kokālikassa na denti, therâpi tassa na[4] dāpenti. Kokāliko cīvaraṁ na[5] labhitvā „pāpicchā Sāriputta-Moggallānā, pubbe diyyamānalābhaṁ agahetvā idāni gaṇhanti, 5 pūretuṁ na sakkā, aññaṁ[6] na olokentîti" there akkosati paribhāsati. Therā „ayaṁ amhe nissāya akusalaṁ pasavatîti" saparivārā nikkhamitvā „aññaṁ bhante katipāhaṁ vasathā" 'ti manussehi yāciyamānâpi nivattituṁ na icchiṁsu. Ath' eko daharabikkhu[7] āha: „upāsakā, kathaṁ therā vasissanti, tumhākaṁ kulūpakathero[8] imesaṁ vāsaṁ na 10 sahatîti". Te tassa santikaṁ gantvā „bhante, tumhe kira therānaṁ idha vāsaṁ[9] na sahatha, gacchatha, ne khamāpetvā vā[10] nivattetha palāyitvā vā aññattha vasathā" 'ti. So upāsakānaṁ bhayena gantvā there yāci. Therā „gacchâvuso, na mayaṁ nivattāmā" 'ti pakkamiṁsu. So[11] nivattetuṁ asakkonto vihāram eva paccāgato. Atha 15 naṁ[12] upāsakā pucchiṁsu: „nivattitā te bhante therā" ti. „Nivattetuṁ nâsakkhiṁ". „Kiṁ āvuso" ti. Atha naṁ „imasmiṁ pāpadhamme idha vasante[13] pesalā bhikkhū na vasissanti, nikkaḍḍhāma nan" ti cintetvā „bhante, mā tvaṁ idha vasi, amhe nissāya tuyhaṁ kiñci n' atthîti" āhaṁsu. So[14] tehi abahumānakato[15] pattacīvaram ādāya 20 Jetavanaṁ gantvā S-raṁ upasaṁkamitvā „pāpicchā bhante Sāriputta-Moggallānā pāpakānaṁ icchānaṁ vasaṁ gatā" ti[16] āha. Atha naṁ S. „mā h' evaṁ Kokālika[17], pasādehi Kokālika[18] Sāriputta-Moggallānesu cittaṁ, 'pesalā, bhikkhū' 'ti dhārehi[19]". Kokāliko „tumhe bhante tumhākaṁ aggasāvakānaṁ saddahatha, ahaṁ paccakkhato 25 addasaṁ, pāpicchā ete paṭicchannakammantā dussīlā" ti vatvā yāvatatiyaṁ S-rā vārito pi tath' eva vatvā uṭṭhāyâsanā pakkāmi. Tassa pakkantamattass' eva[20] sakalasarīre[21] sāsapamattā piḷakā uṭṭhahitvā anupubbena vaḍḍhitvā beluvapakkamattā hutvā bhijjitvā pubbalohitaṁ[22] paggghariṁsu. So nitthananto[23] vedanāmatto[24] Jetavanadvārakoṭṭhake 30 nipajji. „Kokālikena dve aggasāvakā akkuṭṭhā[25]" ti yāva Brahmalokā ekakolāhalam ahosi. Ath' assa upajjhāyo Tudu[26] nāma

[1] Cs pahūtaṁ-, Bd bahutaṁ-. [2] Bd -jji. [3] Bd āg-. [4] Bd na tassa. [5] Bd a. [6] Bd -e. [7] Bd robhi-. [8] Bd -kothe-, and adds idha. [9] Bd vasanaṁ. [10] Bd omits vā. [11] Bd adds there. [12] Bd omits naṁ. [13] Bd vasante idha. [14] Bd omits so. [15] Bd nikaḍḍhito. [16] Bd adds ca. [17] Bd -lika and adds avaca. [18] Cks -liya. [19] Bd vāreti vārito pi. [20] Bd pakkantasseva. [21] Bd omits sakala. [22] Bd -lohikāni. [23] Bd nitthu-. [24] Bd -patto. [25] Bd ākuddhā. [26] Bd tūrisa, Bs turisa.

Brahmā taṁ kāraṇaṁ ñatvā gantvā[1] „there khamāpessāmîti“ āgantvā ākāse ṭhatvā „Kokālika, pharusaṁ te kammaṁ kataṁ, aggasāvake pasādehîti“ āha. „Ko pana tvaṁ āvuso“ ti. „Tudu[2] Brahmā nām' ahan[3]“ ti. „Nanu tvaṁ[4] āvuso Bhagavatā anāgāmîti[5] vyākato, anāgāmī[6] anāvattidhammo tasmā[7] lokā ti vuttaṁ[8], tvaṁ saṁkāraṭṭhāne yakkho bhavissasîti[9]“ Mahābrahmānaṁ[10] apasādesi. So[11] taṁ attano vacanaṁ gāhāpetuṁ asakkonto „tava vācāya tvam eva paccassū“ 'ti[12] suddhavāsam eva gato. Kokāliko pi kālaṁ katvā Padumaniraye uppajji. Tassa tattha nibbattabhāvaṁ ñatvā Sahampati Mahābrahmā[13] Tathāgatassa ārocesi[14]. S. bhikkhūnaṁ ārocesi. Bhikkhū tassa aguṇaṁ kathentā dh. k. s.: „āvuso Kokāliko kira Sāriputta-Moggallāne akkositvā attano mukhaṁ nissāya Padumaniraye uppanno“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Kokāliko idān' eva vacanena hato attano mukhaṁ nissāya dukkhaṁ anubhoti, pubbe p' esa[15] mukhaṁ nissāya dukkhaṁ anubhavi[16] yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. tassa purohito Piṅgalo nikkhantadāṭho ahosi. Tassa brāhmaṇī aññena brāhmaṇena saddhiṁ aticari. So pi tādiso va purohito brāhmaṇiṁ[17] punappuna vārento pi vāretuṁ asakkonto cintesi: „imaṁ mama veriṁ sahatthā māretuṁ na sakkā, upāyena naṁ māressāmîti“ so rājānaṁ upasaṁkamitvā āha: „mahārāja, tava nagaraṁ sakala-Jambudīpe agganagaraṁ, tvaṁ aggarājā, evaṁ aggarañño nāma tava dakkhiṇadvāraṁ duyuttaṁ amaṅgalan[18]“ ti. „Ācariya idāni kiṁ kātabban“ ti. „Maṅgalaṁ[19] katvā yojetabban“ ti. „Kiṁ laddhuṁ vaṭṭatîti“. „Purāṇadvāraṁ hāretvā[20] maṅgalayuttāni dārūni[21] gahetvā nagarapariggāhakānaṁ[22] bhūtānaṁ baliṁ datvā maṅgalanakkhattena patiṭṭhāpetuṁ[23] vaṭṭatîti“. „Tena hi evaṁ karothā“ 'ti. Tadā B. Takkāriyo nāma māṇavo

---

[1] Bd omits ga-. [2] Bds turisa. [3] Bd nāmāhan. [4] Ck nahūtvaṁ, Cs nanutvā, Bd nanu ca. [5] Cks -mi, Bd -miti. [6] all three MSS. -mi, Bd adds ca. [7] Bd asmā. [8] Bd -e-. [9] all three MSS. -tīti. [10] Bd -hmaṁ. [11] Bd omits so. [12] Bd tvaññeva paññāyissasiti vatvā. [13] Bd omits mahā. [14] Bd -tassāro-. [15] Bd adds attano. [16] Bd -bhosi. [17] Cks -ṇī, Bd -ṇi. [18] Bd duruttaṁ avama-. [19] Cks -le. [20] Bd nihāritvā. [21] Cks -ruṁ, Bd -runi. [22] Bd paṭi-. [23] Bd pari-.

hutvā tassa santike sippaṁ uggaṇhāti[1]. Purohito purāṇadvāraṁ hāretvā[2] navaṁ niṭṭhāpetvā rājānaṁ āha: „niṭṭhitaṁ deva dvāraṁ, sve bhaddanakkhattaṁ[3], taṁ anatikkamitvā[4] baliṁ katvā dvāraṁ patiṭṭhāpetuṁ vaṭṭatîti“. „Ācariya balikammatthāya kiṁ laddhuṁ vaṭṭatîti[5]“. „Deva mahesakkhaṁ dvāraṁ mahesakkhadevatāhi[6] adhiggahītaṁ[7], ekaṁ piṅgalaṁ nikkhantadāṭhaṁ ubhato visuddhaṁ brāhmaṇaṁ māretvā tassa maṁsalohitena baliṁ[8] katvā sarīraṁ heṭṭhā khipitvā dvāraṁ patiṭṭhāpetabbaṁ, evaṁ tumhākañ ca nagarassa ca sotthiṁ[9] bhavissatîti“. „Sādhu ācariya, evarūpaṁ brāhmaṇaṁ māretvā dvāraṁ patiṭṭhāpehîti[10]“. So tuṭṭhamānaso „sve paccāmittassa piṭṭhiṁ passissāmîti“ ussāhajāto attano gehaṁ gantvā mukhaṁ rakkhituṁ asakkonto turitaturito bhariyaṁ āha: „pāpacaṇḍāli[11], ito paṭṭhāya kena saddhiṁ abhiramissasi, sve te jāraṁ māretvā balikammaṁ karissāmîti“. „Niraparādhaṁ kiṁkāraṇā māressasîti“. „Rājā ‘kaḷārapiṅgalassa brāhmaṇassa maṁsalohitena baliṁ[8] katvā[12] nagaradvāraṁ patiṭṭhāpehîti’ āha, jāro te kaḷārapiṅgalo, taṁ māretvā baliṁ[8] karissāmîti“. Sā jārassa santikaṁ[13] pāhesi: „rājā kira kaḷārapiṅgalaṁ brāhmaṇaṁ māretvā baliṁ kātukāmo, sace jīvitukāmo aññe pi tayā sadise brāhmaṇe gahetvā sve[14] kālass’ eva palāyassū“ ’ti. So tathā akāsi. Taṁ nagare pākaṭaṁ ahosi. Sakalanagarato sabbe kaḷārapiṅgalā palāyiṁsu[15]. Purohito amittassa[16] palātabhāvaṁ ajānitvā pāto va rājānaṁ upasaṁkamitvā „deva asukaṭṭhāne kaḷārapiṅgalo brāhmaṇo atthi, taṁ gaṇhāpethā“ ’ti āha. Rājā manusse[17] pesesi, te apassantā āgantvā „palāto kira“ ’ti ārocesuṁ. „Aññattha upadhārethā“

[1] Bd omits ug. [2] Bd nihā-. [3] Bd -ddakaṁ na-. [4] Ck -kkamemitvā, Ce -kkametvā, Bd -kkhamitvā. [5] Bd adds āha. [6] Bd -kkhāhi de-. [7] Bd pari-. [8] Bd balikammaṁ. [9] Ce -i. [10] katva - - - pehīti wanting in Bd. [11] Bd pāpe-. [12] Bd adds sariraṁ heṭhā khipetvā dvāraṁ paṭhātiṭhapetabba evaṁ tumhākañca nagarasa vuddhi bhavissatīti so sādhu ācariya evarūpaṁ brahmaṇaṁ māretvā nagaradvāraṁ patiṭhāpehīti. [13] Bd -ke. [14] Bd sa. [15] Bd palāyantīti. [16] Bd paccāmi. [17] Bd amacce.

'ti. Sakalanagare upadhārentâpi na passiṁsu[1]. Tato „saṇikaṁ upadhārethā“ 'ti vutte „deva ṭhapetvā purohitaṁ añño evarūpo n' atthîti[2]“ vadiṁsu. Purohitaṁ na sakkā māretun“ ti. „Deva kiṁ vadetha[3], purohitassa kāraṇā ajja dvāre apatiṭṭhāpite[4] nagaraṁ aguttaṁ bhavissati, ācariyo kathento 'ajja[5] atikkametvā[6] ito saṁvaccharaccayena nakkhattaṁ labhissatîti' kathesi, saṁvaccharaṁ[7] nagare advārake[8] paccatthikānaṁ okāso bhavissati[9], yaṁ kañci[10] māretvā aññena vyattena brāhmaṇena balikammaṁ[11] kāretvā dvāraṁ patiṭṭhāpessāmā“ 'ti. „Atthi pana añño[12] ācariyasadiso paṇḍito brāhmaṇo“ ti[13]. „Atthi deva tass' eva[14] antevāsī Takkāriyamāṇavo nāma, tassa purohitaṭṭhānaṁ datvā dvāre[15] maṅgalaṁ karothā“ 'ti. Rājā taṁ pakkosāpetvā sammānaṁ kāretvā purohitaṭṭhānaṁ datvā tathā kātuṁ āṇāpesi. So mahantena parivārena nagaradvāraṁ agamāsi. Purohitaṁ rājānubhāvena bandhitvā ānayiṁsu. M. dvāraṁ patiṭṭhāpanaṭṭhāne[16] āvāṭaṁ khaṇāpetvā sāṇiṁ[17] parikkhipāpetvā[18] ācariyena saddhiṁ antosāṇiyaṁ aṭṭhāsi. Ācariyo āvāṭaṁ oloketvā attano patiṭṭhaṁ alabhanto „attho tāva me nipphādito[19] ahosi, bālatāya pana mukhaṁ rakkhituṁ asakkonto vegena pāpitthiyā kathesin ti attanā va me[18] attano vadho ābhato[21]“ ti M-aṁ ālapanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Aham eva dubbhāsitaṁ bhāsi[22] bālo
   bheko[23] v' araññe ahim avhayāno[24],
   Takkāriye[25] sobbham imaṁ patāmi[26],
   na kir' eva sādhu[27] ativelabhāṇîti. 104.

---

[1] B^d adds sadisaṁ. [2] B^d omits n. [3] B^d kathetha. [4] B^d -ṭhite. [5] B^d omits ajja. [6] B^d -mi-. [7] C^{ks} -re. [8] C^k dvārake, B^d dvārike aniṭhite. [9] B^d -tîti. [10] C^{ks} yaṁ kiñci, B^d taṁ in the place of yaṁ kañci. [11] C^{ks} kamme. [12] C^{ks} rañño. [13] B^d omits ti. [14] B^d tassa. [15] B^d omits dvāre. [16] B^d dvārathapanaṭhāne. [17] B^d sāṇiya. [18] B^d adds āvāṭe. [19] B^d attano atthāya niyyābyādito in the place of attho - -. [20] B^d omits va me. [21] C^k āha-, B^d āga-. [22] C^{ks} -siṁ. [23] B^d bālabhake. [24] B^d avhāyamāno. [25] C^{ks} -yo. [26] B^d takkāriye sobbhamhi ahaṁ pahāmi. [27] B^d -dhu ti.

Tattha dubbhāsitaṁ bhāsîti dubbhāsitaṁ bhāsiṁ[1], bheko vā 'ti yathā araññe maṇḍuko vassanto attano khādakaṁ ahiṁ[2] avhayamāno dubbhāsitaṁ bhāsati[3] nāma evaṁ aham eva dubbhāsitaṁ bhāsiṁ[4], Takkāriye[5] ti tassa Takkāriyā ti itthiliṅgaṁ nāma.

5 Ten' etaṁ[6] ālapanto gātham āha:

2. Pappoti macco ativelabhāṇī
evaṁ vadhaṁ[7] sokapariddavañ[8] ca,
attānaṁ yeva garahāsi ettha[9]
ācera yan taṁ[10] nikhaṇanti[11] sobbhe ti. 105.

10 Tattha ativelabhāṇîti velātikkantaṁ[12] pamāṇātikkantaṁ[13] katvā kathanaṁ nāma na sādhu kira[14], ativelabhāṇī puriso na sādhū 'ti pi[15] attho, sokapariddavañ[16] cā 'ti ācariya evam eva[17] ativelabhāṇī puriso vadhabandhanañ[18] ca sokañ ca mahantena saddena paridevañ ca pappoti, garahasîti paraṁ agarahitvā attānaṁ yeva garaheyyāsi[19], etthā[20] 'ti etasmiṁ kāraṇe, 15 ācera yantan ti ācariya[21] yena kāraṇena taṁ nikhaṇanti sobbhe[22] taṁ tayā va kataṁ[23], tasmā attānam eva garaheyyāsîti vadati.

Evañ ca[24] naṁ vatvā „ācariya vācaṁ arakkhitvā na kevalaṁ tvam eva dukkhappatto aññe pi pattā yevā" 'ti vatvā atītaṁ āharitvā dassesi.

20 Pubbe kira Bārāṇasiyaṁ Kālī nāma gaṇikā ahosi, tassā Tuṇḍilo nāma bhātā. Kālī[25] ekadivasaṁ sahassaṁ gaṇhāti. Tuṇḍilo pana itthidhutto surādhutto akkhadhutto va[26], sā tassa dhanaṁ deti, so laddhaṁ laddhaṁ vināseti. Sā taṁ vārentī[27] vāretuṁ nâsakkhi. So ekadivasaṁ dūtaparājito[28] nivatthavatthāni 25 datvā kaṭasāṭakakhaṇḍaṁ[29] nivāsetvā tassā gehaṁ āgami. Tāya va[30] dāsiyo āṇattā[31] honti: „Tuṇḍilassa āgata-

[1] Bd ābhāsi. [2] Cks add avheti viya so taṁ. [3] Bd -si. [4] Bd abhāsi. [5] Cks -yo, Bd -yena. [6] Bd itthiṅganāmaṁ parivaṇṇanaṁ. [7] Ck evaṁ dhaṁ, Bd bandhaṁ taṁ. [8] Bd sokaṁ-. [9] Cks etto. [10] Bd ācariyataṁ. [11] Ck nikhan-, Bd nikkhaṇ- [12] Cs -ta, Bd -ṇīti bhaṇanto ti velato atikkantaṁ, Ck -tikkaṇṇaṁ. [13] Ck has added pa-, Bd omits it. [14] Bd omits kira. [15] Bd omits pi. [16] Bd sokaṁ-, Cks -vā, omitting cā. [17] Cks etaṁ. [18] Bd vadhaṁ-. [19] Ck -yyāsîti, Cs -yya [20] Cks etto. [21] Cks ācari. [22] Bd adds ti. [23] Bd taṁ tathā kataṁ re. [24] Bd adds pana. [25] Bd sā. [26] Bd omits va. [27] Cks -ti, Bd omits vā-. [28] Bd jato parā-. [29] Ck -sārakaṇḍaṁ, Cs -sārakakhaṇḍaṁ, Bd -sāṭakakhaṇḍā. [30] Bd ayañ ca in the place of tāya va. [31] Ck ānantā, Bd āṇāpesi.

kāle kiñci[1] adatvā gīvāya naṁ gahetvā nīhareyyāthā" 'ti. Tā[2] tathā kariṁsu. So dvāramūle rodanto aṭṭhāsi. Ath' eko seṭṭhiputto niccakālaṁ Kāliyā sahassaṁ āharanto[3] taṁ divasaṁ taṁ disvā „kasmā Tuṇḍila rodasîti" pucchi. „Sāmi, jūte[4] parājito mama bhaginiyā santikaṁ āgato 'mhi, taṁ[5] maṁ dāsiyo gīvāya gahetvā nīhariṁsū" 'ti. „Tena hi[6] tiṭṭha, bhaginiyā te kathessāmîti" so gantvā[7] „bhātā te kaṭasāṭakakhaṇḍaṁ[8] nivāsetvā ṭhito, vatthāni 'ssa[9] kimatthaṁ na desîti" āha. „Ahaṁ tāva[10] na demi, sace[11] pana te sineho atthi tvaṁ dehîti". Tasmiṁ pana gaṇikāghare[12] idaṁ[13] cārittaṁ: ābhataṁ sahassato, pañca satāni gaṇikāya honti[14], pañca satāni vatthagandhamālāmūlaṁ[15] honti, āgatapurisā[16] tasmiṁ ghare laddhavatthāni nivāsetvā rattiṁ vasitvā punadivase gacchantā[16] nivāsetvā[17] ābhatavatthān' eva[18] nivāsetvā gacchanti[19]. Tasmā so seṭṭhiputto tāya dinnaṁ vatthaṁ[20] nivāsetvā attano sāṭake Tuṇḍilassa dāpesi. So nivāsetvā nadanto gantvā surāgehaṁ pāvisi. Kālī pi dāsiyo āṇāpesi: „sve etassa gamanakāle vatthāni acchindeyyāthā" 'ti. Tā tassa nikkhamanakāle ito c' ito ca upadhāvitvā vilumpamānā viy' assa[21] sāṭake gahetvā „idāni yāhi kumārā" 'ti naggaṁ katvā vissajjesuṁ. So naggo va nikkhami, jano parihāsaṁ karoti, so lajjitvā „mayā v' etaṁ[22] kataṁ, aham eva attano mukhaṁ rakkhituṁ nâsakkhin" ti paridevi. Idaṁ tāva dassetuṁ tatiyaṁ gātham āha:

8. Kim ev' ahaṁ[23] Tuṇḍilam ānupuccheyyaṁ[24]
Kareyya[25] saṁ[26] bhātaraṁ Kālikā yaṁ[27],
naggo v' ahaṁ[28] 'vatthayugañ ca jīno[29],
ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 106.

---

[1] Cks ka-. [2] Ck Bd tāta. [3] Bd -rāpento. [4] Cks dūte, Bd jute. [5] Bd i. [6] Bd so pi in the place of tena hi. [7] Bd āg-. [8] Cks -sārākaṇḍaṁ, Bd -sāṭarakakhaṇḍaṁ. [9] Cks yassā. [10] Ck va, Bd omits tāva. [11] Bd avi ca, omitting pana. [12] Bd -kāyagha-. [13] Bd imaṁ. [14] Ck hotīti, Cs hoti. [15] Bd vattamālamūlāni. [16] Bd -o. [17] so Cks; Bd taṁ thapetvā in the place of ni-. [18] Cks āgata-. [19] Bd -ati. [20] Bd dinnavatthāni. [21] Bd omits viyassa. [22] Cks cetaṁ. [23] all three MSS. evāhaṁ. [24] Bd anupucchaṁ. [25] Cs kareyyaṁ. [26] Bd ta. [27] Bd kālikāya, Ck kāḷikāḷaya, Cs kālikāliya. [28] Bd vāhaṁ. [29] Cks jito, Bd vattayuggañca jano.

Tattha bahu tādiso vā 'ti seṭṭhiputto pi[1] hi attanā katen' eva[2] dukkhaṁ[3] patto, tvam pi[4] tasmā ayam pi tuyhaṁ dukkhuppattîti[5] attho bahūhi kāraṇehi tādiso va[6].

Aparo pi: Bārāṇasiyaṁ ajapālānaṁ pamādena gocara-
5 bhūmiyaṁ dvīsu meṇḍesu yujjhantesu eko kuliṅgasakuṇo[7] „ime idāni bhinnehi sīsehi marissanti, vāressāmi vata no" ti[8] „mātula mā yujjhathā" 'ti vāretvā tesaṁ[9] kathaṁ agahetvā yujjhantānaṁ yeva piṭṭhiyam[10] pi sīse pi nisīditvā yācitvā vāretuṁ asakkonto „tena hi maṁ māretvā yujjhathā" 'ti ubhinnaṁ[11] sīsamantaraṁ[12]
10 pāvisi. Te aññamaññaṁ pahariṁsu yeva. So saṇhakaraṇiyaṁ[13] piṁsito[14] viya attanā katen' eva vināsaṁ patto. Idaṁ[15] aparaṁ kāraṇaṁ dassento[16] catutthaṁ gātham āha:

4. Yo yujjhamānānaṁ ayujjhamāno
meṇḍantaraṁ accupatī kuliṁko
15 so piṁsito meṇḍasirehi tattha,
ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 107.

Tattha meṇḍantaran ti meṇḍānaṁ antaraṁ, accupatîti[17] atigantvā uppati, ākāse sīsānaṁ vemajjhe aṭṭhāsîti attho, piṁsito ti pīḷito.

Aparo pi: Bārāṇasivāsino va[18] gopālakapālitaṁ[19] tāla-
20 rukkhaṁ disvā ekaṁ phalatthāya[20] rukkhaṁ āropesuṁ, tasmiṁ phalāni pātente eko kaṇhasappo vammīkā nikkhamitvā tālaṁ abhirūhi[21], heṭṭhā ṭhitā daṇḍādīhi paharantâpi taṁ vāretuṁ nâsakkhiṁsu. Te „sappo tālaṁ abhirūhatîti[22]" itarassa ācikkhiṁsu, so[23] bhīto mahāviravaṁ viraviḷ, heṭṭhā ṭhitā ekaṁ
25 thirasāṭakaṁ catūsu kaṇṇesu gahetvā „imasmiṁ sāṭake patā" 'ti taṁ āhaṁsu. So parigalitvā[24] catunnam pi antare sāṭakamajjhe pati, tassa vātavegena sandhāretuṁ asakkontā añña-

[1] Bd omits pi. [2] Bd katena. [3] Bd dukkha. [4] Bd adds hi. [5] Cks -ppatiṁ, Bd dukkhapatto ti. [6] Ck ca. [7] Bd adds nāma. [8] Bd vārissāmīti, omitting vata no. [9] Bd adds taṁ. [10] Bd piṭhe. [11] Bd adds pi. [12] Bd sisanta-. [13] Cks -ṇīyaṁ, Bd saṇhikaraṇiyaṁ. [14] Bd pisito, Cks piṁsato. [15] Bd idampi. [16] Bd dassetuṁ. [17] Cs adds accūpapatîti, Ck accuppatatîti accuppatati. [18] Bd omits va. [19] Ck gopālakapalitaṁ, Cs gopālitaṁ, Bd gopālakāphalinaṁ. [20] Bd tāla pha-. [21] Bd āruyha. [22] Ck -hîtîti, Bd -hiti. [23] Bd puriso. [24] Ck -gilitvā, Cs -giḷitvā, Bd patanto.

maññaṁ sīsehi paharitvā bhinnehi sīsehi jīvitakkhayaṁ pattā. Idaṁ kāraṇaṁ dassento pañcamaṁ gātham āha:

5. Caturo janā potthakaṁ aggahesuṁ,
ekañ ca posaṁ anurakkhamānā
sabbe va te bhinnasirā sayiṁsu, 5
ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 108.

Tattha potthakan ti ghanasāṭakaṁ[1], sabbeva te ti te pi cattāro janā attanā katen' eva bhinnasīsā sayiṁsu.

Apare: Bārāṇasivāsino eḷakacorā rattiṁ ekaṁ ajaṁ thenetvā[2] „araññe khādissāmā" 'ti tassā avassanatthāya mukhaṁ 10 bandhitvā veḷugumbe ṭhapesuṁ. Punadivase taṁ khādituṁ gacchantā āvudhaṁ pammussitvā[3] agamaṁsu. Te „ajaṁ māretvā maṁsaṁ pacitvā khādissāma, āharathâvudhan" ti ekassâpi hatthe āvudhaṁ adisvā „vinā āvudhena etaṁ māretvâpi maṁsaṁ gahetuṁ na sakkā" ti[4] „vissajjetha naṁ[5], puññam[6] assa 15 atthîti" vissajjesuṁ. Tadā eko veḷukāro[7] veḷuṁ gahetvā „puna pi āgantvā gahessāmîti" nalakārasatthiṁ veḷupattantare ṭhapetvā pakkāmi. Ajā „mutt' amhîti[8]" tussitvā veḷumūle kīḷamānā[9] pacchimapādehi paharitvā taṁ satthiṁ pātesi. Corā satthisaddaṁ sutvā upadhāretvā taṁ disvā tuṭṭhamānasā ajaṁ 20 māretvā maṁsaṁ khādiṁsu[10]. Iti sâpi ajā[11] attanā katen' eva matā ti idaṁ dassetuṁ chaṭṭhamaṁ gātham āha:

6. Ajā yathā veḷugumbasmiṁ baddhā
avekkhipantī asik' ajjhagañchi[12]
ten' eva tassā galak' āvakantaṁ[13], 25
ayam pi attho bahu tādiso vā 'ti. 109.

Tattha avekkhipantîti[14] kīḷamānā pacchimapāde khipantī.

[1] Ck saṇāsā-, Cs ghaṇa-, Bd omits ghana. [2] Bd adds divā. [3] Bd pamusetvā. [4] Bd omits ti. [5] Cks add aññamaññassa. [6] Cks puññaṁ. [7] Bd nalakāro. [8] Bd -o muttomhiti. [9] Bd -no. [10] Bd khādanti bhūjanti kira. [11] Cks -ī. [12] Cks -gañji, Bd -penti asimacche gacchi, Bf asimajjhagacchi. [13] Cs -kāvantaṁ, Bd -kāvikanti, Be -kāyavikanti, Bf galayāyavikantaṁ. [14] Bd -penti.

Evañ ca pana vatvā „attano vacanaṁ rakkhitvā mitabhāṇino nāma maraṇadukkhā muccantîti“ dassetvā kinnaravatthuṁ āhari:

Bārāṇasivāsī kir' eko luddaputto[1] Himavantaṁ gantvā eken' 5 upāyena jayampatike dve kinnare gahetvā ānetvā rañño adāsi. Rājā adiṭṭhapubbe kinnare disvā[2] „ludda imesaṁ ko guṇo“ ti pucchi. „Deva, ete madhurena sarena[3] gāyanti, manuññaṁ naccanti, manussā evaṁ gāyituñ ca naccituñ ca na jānantîti“. Rājā luddassa bahuṁ dhanaṁ datvā kinnare „gāyatha naccathā[4]“ 10 'ti āha. „Sace[5] mayaṁ gāyantā vyañjanaṁ paripuṇṇaṁ kātuṁ na sakkissāma duggītaṁ hoti[6], amhe garahissanti vadhissanti, bahuṁ kathentānañ ca pana |musāvādo hotîti“ musāvādabhayena rañño punappuna vuttâpi na bhāsiṁsu naacciṁsu. Rājā kujjhitvā „ime māretvā maṁsaṁ pacitvā āharathā“ 'ti 15 āṇāpento sattamaṁ gātham āha:

7. Na-y-ime[7] devā na pi gandhabbaputtā,
migā ime atthavasābhatā[8] ime,
ekañ ca naṁ sāyamāse pacantu
ekañ ca naṁ[9] pātarāse pacantū 'ti. 110.

20 Tattha migā ime ti sace devā vā gandhabbā vā bhaveyyuṁ nacceyyuṁ c' eva gāyeyyuṁ ca, ime pana migā tiracchānagatā, atthavasābhatā[10] ime ti atthaṁ paccāsiṁsantena luddenânītattā[11] atthavasena mama ābhatā[12], etesu ekaṁ sāyamāse ekaṁ pātarāse paccantū 'ti.

Kinnarī cintesi: „rājā kuddho, nissaṁsayaṁ māressati, 25 idāni kathetuṁ kālo“ ti anantaraṁ gātham āha:

8. Sataṁ sahassaṁ[13] dubbhāsitānaṁ
kalam pi nâgghanti[14] subhāsitassa,
dubbhāsitaṁ saṁkamāno kileso,
tasmā tuṇhī kimpurisā, na balyā[15] ti. 111.

---

[1] Bd luddako. [2] Bd adds tusitvā. [3] Bd saddena. [4] Cs gāye - - nacce-. [5] Bd kinnarā sace. [6] Cs koti, Bd dugītake ti, Bs duggītake ti. [7] Bdf na i-. [8] Bd -vasagatā, Bf vasāgathā. [9] Cks omit naṁ, all three MSS. add puna. [10] Ck -sāhatā, Bd -saṁ gatā. [11] Bd -na anivattā ca. [12] Cks āhatā, Bds hatthaṁ gatā. [13] Bs sahassāni, Bd sattaṁ māsāmi. [14] Bd naggh-. [15] Ck kimpuriso balyā, Cs kimpurise na balyā, Bd kimpurisā nalyā.

Tattha saṁkamāno kileso ti kadāci ahaṁ bhāsamāno dubbhāsitaṁ bhāseyyan ti[1] evaṁ dubbhāsitaṁ saṁkamāno[2] kilissati[3] kilamati, tasmā ti tena kāraṇena tumhākaṁ nāgāyiṁ na[4] bālabhāvenā 'ti.

Rājā kinnariyā tussitvā anantaraṁ gātham āha:

9\. Yā mêsā vyāhāsi[5] pamuñcath' etaṁ[6],
giriñ ca naṁ[7] Himavantaṁ nayantu, 5
imañ ca kho dentu mahānasāya
pāto ca naṁ pātarāse pacantū 'ti. 112.

Tattha yā mesā ti yā me esā, dentū 'ti mahānasatthāya dentu.

Kinnaro rañño vacanaṁ sutvā „ayaṁ maṁ akathentaṁ 10
avassaṁ māressati, idāni kathetuṁ vaṭṭatîti" itaraṁ gātham āha:

10\. Pajjunnanāthā pasavo, pasunāthā ayaṁ pajā,
tvaṁnātho[8] 'smi[9] mahārāja, nātho 'haṁ bhariyāya ca[10],
dvinnam aññataraṁ ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti. 113.

Tattha pajjunnanāthā ti tiṇabhakkhā pasavo meghanāthā[11] nāma, 15
pasunāthā ti ayaṁ pana manussapajā pañcagorasena upajīvantā[12] pasunāthā pasupatiṭṭhā, tvaṁnātho[13] smîti[14] ahaṁ pana tvaṁnātho, tvaṁ mama patiṭṭhā[15], nātho han ti[16] mama pana bhariyāya[17] ahaṁ[18] nātho[19], aham assā patiṭṭhā[20], dvinnamaññataraṁ ñatvā mutto gaccheyya pabbatan ti ambhākaṁ dvinnaṁ antare eko[21] ekaṁ mataṁ ñatvā sayaṁ[22] maraṇato mutto 20
pacchā[23] Himavantaṁ gaccheyya, jīvamānā pana mayaṁ aññamaññaṁ na jahāma, tasmā sace si[24] imaṁ Himavantaṁ pesetukāmo paṭhamaṁ maṁ māretvā pacchā pesehîti.

Evañ ca pana vatvā „mahārāja, na mayaṁ tava vacanaṁ akātukāmatāya tuṇhī ahosimha[25], kathāya pana dosaṁ disvā 25
na kathayimhā" 'ti dīpento imaṁ gāthadvayam āha:

11\. Na ve nindā suparivajjayā ce[26]
nānā janā sevitabbā janinda,

[1] Bd -yyaṁ, omitting ti. [2] Bds bhāsamānā. [3] Cks kile-. [4] Cks nāgāyinaṁ, Bd bhāsi na ambhākaṁ in the place of nā-. [5] Bds byākāsi. [6] Bd pamuñcahetu. [7] Ck omits naṁ, Bd reads giriṁ ravaṁ, Bs giriṁ varaṁ. [8] Cks taṁ-. [9] Bds si. [10] Cs mama nāthā mama bhariyā mama nāthā in the place of nāthohaṁ - -, Ck only mama bhariyā. [11] Bd meghā-, Bs megho-. [12] Cks -to, Bds uppajjanato. [13] Cks tuṁ-. [14] Bds siti. [15] Bd -tiṭho. [16] Cks mama nāthā ti. [17] Cks bhariyā. [18] Cks mama. [19] Cks nāthā. [20] Cks -ṭṭho, Bds tvaṁ mama patiṭho asi nātho hanti mama bhariyāya ahaṁ nātho ahamassa patiṭho in the place of ahaṁ pana - - -. [21] Bd omits eko. [22] Bds ahaṁ. [23] Bd omits pa-. [24] Bds pi. [25] Ck ahesimha, Bds ahumha. [26] so Cks; Bds -jjayetha.

yen' eva eko labhate pasaṁsaṁ
ten' eva añño labhate ninditāraṁ. 114.

12. Sabbo loko paracitto[1] acitto[2],
sabbo loko cittavasamhi[3] citto[4],
5 paccekacittā puthu sabbasattā,
kass' īdha cittassa vase na vatte ti[5]. 115.

Tattha suparivajjayā ce[6] ti mahārāja nindā nāma sukhena parivajjetuṁ na sakkā, nānā janā ti nānā chandajanā, yenevā 'ti yena sīlādiguṇen' eko pasaṁsaṁ labhati ten' eva añño ninditāraṁ labhati, amhākaṁ[7] kinnarānaṁ 10 antare akathanena pasaṁsaṁ labhati, manussānaṁ antare nindaṁ, iti nindā nāma dupparivajjayā, sv-āhaṁ kathaṁ tava santikā pasaṁsaṁ labhissāmi[8] sabbo loko paracitto[9] acitto[10] ti mahārāja asappuriso[11] hi pāṇātipātādicittena sappuriso pāṇātipātā veramaṇīādicittena acitto ti[12], evaṁ sabbo loko paracittena acitto[13] ti attho, cittavasamhi citto[14] ti sabbo pana[15] attano 15 hīnena vā paṇītena vā cittena cittaṁ jānāti[16], evaṁ paccekacittā ti[17] pāṭiyekacittā puthuppabhedā sabbe sattā, tesu kass' ekassa tava[18] vā aññassa vā citte na[19] mādiso vā añño vā vatteyya, tasmā ayaṁ[20] mama cittavasena na vattatîti[21] mā mayhaṁ kujjhi, sabbasattā hi attano cittavase na gacchanti devā 'ti kimpuriso rañño dhammaṁ desesi.

20 Rājā „sabhāvam eva katheti, paṇḍito kinnaro“ ti somanassappatto hutvā osānagātham āha:

13. Tuṇhī ahū kimpuriso sabhariyo[22],
yo dāni vyāhāsi[23] bhayassa bhīto
so dāni mutto sukhito arogo,
25 vācā kir' ev' atthavatī narānan ti. 116.

Tattha vācā kirevatthavatī narānan ti vācā kir' eva imesaṁ sattānaṁ atthavatī hitāvahā hotîti attho.

Rājā kinnare[24] suvaṇṇapañjare nisīdāpetvā tam eva luddaṁ pakkositvā[25] „gacch' ime[26] gahitaṭṭhāne yeva vissajjehîti“ 30 vissajjāpesi.

---

[1] Ck -citte, Cs -citto corr. to -e, Bds paricitto. [2] Ck amitto, Bd aticitto. [3] Cks -vā-. [4] Ck citte, Cs citto? Bd patto. [5] Bd kariyā dha cittavasena vattîti. [6] Cs omits ce; Bds -yethā. [7] Bd adds hi. [8] Bds -mīti. [9] Bd pari-. [10] Bd omits a-. [11] Bd adds nāma. [12] Bds va. [13] Bd paracitto atici-. [14] Cks citte, Bd patto. [15] Bds adds loko. [16] so Bd: Cks cittena vā nāma in the place of cittaṁ jānāti. [17] Cks -citta, omitting ti. [18] Bd ñātassa in the place of kass- -. [19] Bd adds vā kinnarā vā. [20] Bds ahaṁ. [21] Bd -vase na vattissāmiti. [22] Bd aṅgāhini. [23] Bds byākāsi. [24] Ck rājākinnaro, Cs rājakinnaro. [25] Bd -sāpetvā. [26] Bd gaccha bhaṇe.

M. pi „passâcariya[1], evaṁ kinnarā[2] vācaṁ rakkhitvā pattakāle kathitena 'sabhāsiten' eva muttā[3], tvaṁ pana dukkathitena mahādukkhaṁ patto" ti idaṁ udāharaṇaṁ dassetvā „ācariya, mā bhāyi, jīvitan te dassāmîti" assāsesi, „api[3] kho pana tumhe maṁ rakkheyyāthā[4]" 'ti vutte „na tāva nakkhattayogo labbhatîti[5]" divasaṁ vītināmetvā majjhimayāmasamanantare mataṁ eḷakaṁ āharāpetvā „brāhmaṇa yattha katthaci gantvā jīvāhîti" kiñci ajānāpento[6] uyyojetvā eḷakamaṁsena baliṁ katvā dvāraṁ patiṭṭhāpesi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Kokāliko vācāhato yevā[7]" 'ti vatvā j. s.: „Tadā kaḷārapiṅgalo Kokāliko ahosi, Takkāriyapaṇḍito[8] aham evā" 'ti. Takkāriyajātakaṁ.

9. Rurujātaka.

Kassa[9] gāmavaraṁ dammîti. Idaṁ S. Veḷuvane v. Devadattaṁ ā. k. So kira bhikkhu „bahūpakāro te āvuso Devadatta S., tvaṁ Tathāgataṁ nissāya pabbajjaṁ labhi, tīṇi piṭakāni uggaṇhi, lābhasakkāraṁ pāpuṇîti" vutto[10] „āvuso S-rā mama tiṇaggamatto pi upakāro na kato, ahaṁ sayam eva pabbajiṁ sayaṁ tīṇi piṭakāni uggaṇhiṁ sayaṁ lābhasakkāraṁ pāpuṇin" ti kathesi. Bhikkhū dh. k. s.: „akataññū āvuso Devadatto akatavedîti[11]". S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave Devadatto idān' eva akataññū pubbe pi akataññū yeva, pubbe p' esa mayā jīvite dinne pi mama guṇamattaṁ na jānātîti" vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. eko asītikoṭivibhavo seṭṭhi puttaṁ labhitvā Mahādhanako ti 'ssa nāmaṁ katvā „sippaṁ uggaṇhanto me putto kilamissatîti" kiñci sippaṁ na uggahāpesi[12]. So gītanaccakhādanabhojanato uddhaṁ na kiñci aññāsi. Taṁ vayappattaṁ paṭirūpena dārena saṁyojetvā mātāpitaro kālam akaṁsu. So tesaṁ accayena itthidhuttasurādhuttaakkhadhuttādīhi[13] parivuto

[1] Bd omit pass. [2] Bd -o. [3] Bd adds ca. [4] Cks -yyathā. [5] Bd adds taṁ. [6] Bd -petvā. [7] Cs -hatevā, Bd vācārahato yevā. [8] Bds adds pana. 9. Cfr. Morris, B. & C. p. 87. [9] Bds tassa. [10] Bd -e. [11] Bd adds tasseva aguṇakathaṁ kathesuṁ. [12] Bd uggaṇhā-. [13] Cks -suradhuttāhi.

nānāvyasanamukhehi sabbaṁ dhanaṁ viddhaṁsetvā iṇaṁ ādāya taṁ dātuṁ asakkonto iṇāyikehi codiyamāno cintesi: „kiṁ mayhaṁ jīvitena, ten' ev' amhi[1] attabhāvena añño viya jāto, mataṁ seyyo“ ti so iṇāyike āha: „tumhākaṁ iṇapaṇṇāni gahetvā
5 āgacchatha, Gaṅgātīre me nihitaṁ kulasantakaṁ dhanaṁ atthi, taṁ vo dassāmîti“. Te tena saddhiṁ agamaṁsu. So „idha dhanaṁ idha dhanan“ ti nidhiṭṭhānaṁ ācikkhanto viya „Gaṅgāya patitvā marissāmîti“ palāyitvā Gaṅgāya pati. So caṇḍasotena vuyhanto kāruññaravaṁ viravi. Tadā M. rurumiga-
10 yoniyaṁ nibbattitvā parivāraṁ chaḍḍetvā ekako va Gaṅganivattane ramaṇīye sālamissake supupphitambavane vasati[2], tassa sarīracchavi sumajjitakañcanapaṭṭavaṇṇo[3] ahosi, hatthapādalākhā parikammakatā viya[4], naṅguṭṭhaṁ camarinaṅguṭṭhaṁ[5] viya, siṅgāni rajatadāmavaṇṇāni[6], akkhīni sumajjitamaṇigulikā viya,
15 mukhaṁ odahitvā ṭhapitarattakambalabheṇḍukā[7] viya[8]. So aḍḍharattasamaye tassa karuṇasaddaṁ sutvā „manussasaddo sūyati, mā mayi dharante maratu, jīvitam assa dassāmîti“ cintetvā sayanagumbā uṭṭhāya nadītīraṁ gantvā „ambho purisa, mā bhāyi, jīvitaṁ te dassāmîti“ assāsetvā sotaṁ chindanto[9]
20 gantvā taṁ piṭṭhiyaṁ āropetvā tīraṁ pāpetvā attano vasanaṭṭhānaṁ netvā[10] palāphalāni datvā dvīhatīhaccayena „bho purisa, ahaṁ taṁ ito araññā[11] nīharitvā Bārāṇasimagge ṭhapessāmi, tvaṁ sotthinā gamissasi, api kho pana ‘asukaṭṭhāne nāma kañcanamigo vasatîti' dhanakāraṇā maṁ rañño vā rājamahā-
25 mattassa vā mā ācikkhā[12]“ 'ti āha. So „sādhu sāmîti“ sampaṭicchi. M. tassa paṭiññaṁ gahetvā taṁ attano piṭṭhe āropetvā Bārāṇasimagge otāretvā nivatti. Tassa Bārāṇasiṁ pavisanadivase yeva Khemā nāma rañño aggamahesī paccūsakāle supinantena suvaṇṇavaṇṇaṁ migaṁ attano dhammaṁ desentaṁ

---

[1] Bd etenamhi. [2] Bd adds uposáthaṁ upavuṭhāya. [3] Bd sumajjhitakañcanakaphalakavaṇṇo. [4] Bd rasaparikammagatāpi. [5] Bd cā-. [6] Bd -dāmasadisāni. [7] Bd -lakeṇḍu. [8] Bd adds evarūpaṁ tassa rūpaṁ ahosi. [9] Bd adds viya. [10] Bd adds assāsetvā. [11] Bd -ato. [12] Bd -asīti. [13] Bd -iyaṁ.

disvā cintesi: „sace evarūpo migo na[1] bhaveyya nâhaṁ supinena passeyyaṁ, addhā bhavissati[2], rañño ārocessāmîti“ sā rājānaṁ upasaṁkamitvā „mahārāja, ahaṁ suvaṇṇavaṇṇassa migassa dhammaṁ sotukāmā, labhissāmi ce jīvissāmi, no ce n' atthi me jīvitan“ ti āha. Rājā naṁ assāsetvā „sace ma- 5 nussaloke atthi labhissasîti“ vatvā brāhmaṇe pakkosāpetvā „suvaṇṇavaṇṇamigā nāma hontîti“ pucchitvā „āma deva hontîti“ sutvā alaṁkatahatthikkhandhe suvaṇṇacaṅgoṭake sahassatthavikaṁ ṭhapetvā yo suvaṇṇamigaṁ ācikkhissati tassa saddhiṁ sahassatthavikasuvaṇṇacaṅgoṭakehi[3] tañ ca hatthiṁ tato 10 va uttariṁ dātukāmo hutvā suvaṇṇapaṭṭe gāthaṁ likhāpetvā ekaṁ amaccaṁ pakkositvā[4] „ehi tvaṁ tāta, mama vacanena imaṁ gāthaṁ nagaravāsīnaṁ kathehîti“ imasmiṁ jātake paṭhamaṁ gātham āha:

1\. Kassa[5] gāmavaraṁ dammi nāriyo ca alaṁkatā, 15
ko me taṁ migaṁ akkhāti migānaṁ migam uttaman ti. 117.

Amacco suvaṇṇapaṭṭaṁ gahetvā sakalanagare vācāpesi. Atha so seṭṭhiputto Bārāṇasiṁ pavisanto va taṁ kathaṁ sutvā amaccassa santikaṁ gantvā „ahaṁ rañño evarūpam migaṁ ācikkhissāmi, maṁ rañño dassehîti“ āha. Amacco hatthito 20 otaritvā taṁ rañño santikaṁ netvā „ayaṁ kira deva taṁ migaṁ ācikkhissatîti“ dassesi. Rājā „saccaṁ bho purisā“ 'ti pucchi. So „saccaṁ mahārāja, tvaṁ etaṁ yasaṁ mayhaṁ dassasîti[6]“ vadanto dutiyaṁ gātham āha:

2\. Mayhaṁ gāmavaraṁ dehi nāriyo ca alaṁkatā, 25
ahaṁ te migam akkhissaṁ migānaṁ migam uttaman ti. 118.

Taṁ sutvā rājā tassa mittadūbhissa tussitvā „ambho kuhiṁ so migo vasatîti“ pucchitvā „asukaṭṭhāne nāma devā“ 'ti vutte tam eva maggadesakaṁ katvā mahantena parivārena taṁ ṭhānaṁ agamāsi. Atha naṁ so mittadūbhī „senaṁ deva 30

[1] Ck omits na, Cs evarūpe na. [2] Bd -tîti. [3] Cks -vikaṁsu-, Bd -kenaca. [4] Bd -sāpetvā. [5] Bds tassa-. [6] Cks -tîti, Bd dehīti.

sannisīdāpehîti[1]" vatvā[2] sannisinnāya[3] senāya „eso[4] so deva suvaṇṇamigo etasmiṁ ṭhāne[5] vasatîti" hatthaṁ pasāretvā ācikkhanto tatiyaṁ gātham āha:

3. Etasmiṁ vanasaṇḍasmiṁ ambā sālā ca pupphitā
5 indagopakasañchannā, etth' eso[6] tiṭṭhati[7] migo ti. 119.

Tattha indagopakasañchannā ti etassa vanasaṇḍassa bhūmi indagopakavaṇṇāya rattāya sukhasamphassāya tiṇajātiyā sañchannā tivassikasasakassa[8] kucchi viya mudukā, ettha evaṁ[9] ramaṇīye vanasaṇḍe so tiṭṭhatîti dassesi.

Rājā tassa vacanaṁ sutvā amacce āṇāpesi: „tassa mi-
10 gassa palāyituṁ adentā khippaṁ āvudhahatthehi purisehi saddhiṁ vanasaṇḍaṁ parivārethā" 'ti. Te tathā katvā unnadiṁsu. Rājā katīhi[10] pi janehi[11] saddhiṁ ekamante aṭṭhāsi. So pi 'ssa[12] puriso avidūre aṭṭhāsi. M. taṁ saddaṁ sutvā cintesi: „mahato balakāyassa saddo, tamhā me[13] purisā bha-
15 yena uppannena bhavitabban" ti so uṭṭhāya sakalaparisaṁ oloketvā rañño ṭhitaṭṭhānaṁ disvā „rañño ṭhitaṭṭhāne yeva me sotthiṁ bhavissati, etth' eva mayā gantuṁ vaṭṭatîti" cintetvā rājābhimukho pāyāsi. Rājā taṁ āgacchantaṁ disvā „nāgabalo migo avattharanto[14] āgaccheyya[15], saraṁ sannahitvā
20 imaṁ migaṁ santāsetvā sace palāyati vijjhitvā[16] dubbalaṁ katvā gaṇhissāmîti" dhanuṁ āropetvā bodhisattābhimukho va ahosi:

Taṁ atthaṁ dassento S. gāthadvayaṁ āha:

4. Dhanuṁ adejjhaṁ[17] katvāna usuṁ sandhāy' upāgami[18], (III $^{274}_{12}$)
25 migo ca disvā rājānaṁ dūrato ajjhabhāsatha: 120.

5. Āgamehi mahārāja, mā me vijjhi rathesabha,
ko nu te idham[19] akkhāsi: etth' eso tiṭṭhatī migo ti. 121.

[1] Bd sannipātehi. [2] Bd omits va. [3] Bd adds ca. [4] Bd ehīti vatvā in the place of eso. [5] Bd vane. [6] Cs Bd etthaso. [7] Bd vasati. [8] Bd only sasa. [9] Bd etasmiṁ. [10] Cks katihi. [11] Bd katipayehi. [12] Bd omits ssa. [13] Bd omits me. [14] Bd adds viya. [15] Bd -yyā ti. [16] Bd visajjhitvā. [17] Bds sarejjhaṁ. [18] Bd sannāy-. [19] so all three MSS.

Tattha adejjhan[1] ti jiyāya ca sarena ca saddhiṁ ekam eva katvā, sandhāyā[2] 'ti sandahitvā[3], āgamehîti tiṭṭha mahārāja mā maṁ vijjhi jīvagāham eva maṁ gaṇhā 'ti madhurāya manussavācāya abhāsi.

Rājā tassa madhurakathāya bajjhitvā[4] dhanuṁ otāretvā gāravena aṭṭhāsi. M. pi rājānaṁ upasaṁkamitvā madhurapatisanthāraṁ katvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Mahājano pi sabbāvudhāni chaḍḍetvā āgantvā rājānaṁ parivāresi. Tasmiṁ khaṇe M. suvaṇṇakiṁkiṇikaṁ cālento viya madhurassarena rājānaṁ pucchi: „ko nu te idhaṁ akkhāsi: etth' eso tiṭṭhati migo" ti. Tasmiṁ khaṇe so pāpapuriso thokaṁ paṭikkamitvā sotapathe aṭṭhāsi. Rājā „iminā me tvaṁ dassito" ti kathento chaṭṭhaṁ gātham āha:

6. Esa pāpacaro[5] poso samma tiṭṭhati ārakā,
so hi me idham akkhāsi: etth' eso tiṭṭhate migo ti. 122.

Tattha pāpacaro[5] ti visaṭṭhācāro[6].

Taṁ sutvā M. taṁ mittadūbhiṁ garahitvā raññā saddhiṁ sallapanto sattamaṁ gātham āha:

7. Saccaṁ kir' evam āhaṁsu: narā ekacciyā idha, (I, 326)
kaṭṭhaṁ viplāvitaṁ[7] seyyo na tv-ev' ekacciyo naro ti. 123.

Tattha viplāvitan[8] ti uttāritaṁ[9], ekacciyo ti ekacco pana mittadūbhī pāpapuggalo udake patanto[10] pi uttārito[9] na tv-eva seyyo, kaṭṭhaṁ hi nānappakārena upakārāya saṁvattati, mittadūbhī pana vināsāya, tasmā tato[11] kaṭṭhaṁ eva varataran[12] ti porāṇakapaṇḍitā kathayiṁsu, mayā pana na tesaṁ vacanaṁ kataṁ ti.

Taṁ sutvā rājā itaraṁ gātham āha:

8. Kin nu[13] rurū[14] garahasī[15] migānaṁ
kiṁ pakkhinaṁ[16] kiṁ pana mānusānaṁ,

---

[1] Bd sarejjha katvānā. [2] Cks sandhiyā, Bd omits sandhāyā ti. [3] Bd sanhayitvā. [4] Bd bandhetvā. [5] so Bd; Ck pādaoro, Cs pādacaro. [6] Bd visattācaro. [7] Cks vipalā-, Bd nippabbhavitaṁ? Bs viplapataṁ. [8] Ck viphalā-, Cs vipalā-, Bd niplavi-, Bs viplapataṁ. [9] Bds uddhari. [10] Cks maranto. [11] Bd tesaṁ. [12] Bd varaṁ. [13] Bd adds tvaṁ. [14] Ck rūru, Cs ruru, Bd nunu. [15] Cks -si, Bd garaha. [16] Cks pakkhīnaṁ, Bd pakkhina.

bhayaṁ[1] hi maṁ vindati napparūpaṁ
sutvāna taṁ mānusiṁ bhāsamānan. 124.

Tattha migānan ti migānaṁ aññataraṁ garahasi udāhu pakkhīnaṁ ādu[2] manussānan ti pucchi, bhayaṁ[3] maṁ vindatîti bhayaṁ maṁ paṭilabhati, 5 ahaṁ attani[4] anissaro bhayasantako viya homi, anapparūpan ti mahantaṁ.

Tato M. „mahārāja, na migaṁ na pakkhiṁ garahāmi, manussaṁ pana garahāmîti" dassento navamaṁ gātham āha:

9. Yam uddhariṁ vahane vuyhamānaṁ
mahodake salile sīghasote
10 tatonidānaṁ bhayam āgataṁ mama,
dukkho have rāja asabbhi saṅgamo ti. 125.

Tattha vahane ti patitapatite[5] vahituṁ samatthe Gaṅgāvahe[6], mahodake salile ti mahāudake[7] mahāsalile ti attho, ubhayenâpi Gaṅgāvahass' eva[8] bahūdakataṁ dasseti, tatonidānan ti mahārāja yo mayhaṁ tayā das-15 sito puriso[9] mayā[10] Gaṅgāya vuyhamāno addharattasamaye karuṇaṁ[11] viravanto uttārito[12] tatonidānaṁ me va[13] idaṁ ajja[14] bhayaṁ āgataṁ, asappurisehi samāgamo nāma dukkho mahārājā 'ti.

Taṁ sutvā rājā tassa kujjhitvā „evaṁ bahūpakārassa nāma guṇaṁ na jāni[15], vijjhitvā naṁ jīvitakkhayaṁ pāpessā-20 mîti" dasamaṁ gātham āha:

10. So 'haṁ catuppattam idaṁ[16] vihaṅgamaṁ
tanucchidaṁ hadaye ossajāmi,
hanāmi mittadduṁ[17] akiccakāriṁ
yo tādisaṁ kammakataṁ na jānātîti. 126.

25 Tattha catuppattan ti 'catūhi vājapattehi[18] samannāgataṁ, vihaṅgaman ti ākāsagāmiṁ, tanucchidan ti sarīrachindanaṁ, ossajāmîti etassa hadaye vissajjemi.

Tato M. „mā esa maṁ nissāya nassatū" 'ti cintetvā ekādasamaṁ gātham āha:

[1] C^ks -yā. [2] C^s āhu, Bd ca. [3] C^ks omit bhayaṁ. [4] Bd attano. [5] Bd omits patita. [6] C^k gaṅgāyavahe. [7] C^ks omit salile ti mahāudake. [8] C^ks vahasso va omitting gaṅgā, Bd^s gaṅgāvatassa ca. [9] Bd adds eso. [10] Bd mahā. [11] Bd kāruññarava. [12] Bd uddhirito. [13] C^s omits va. [14] Bd omits idamajja. [15] Bd jānāti. [16] C^k idaṁma, Bd imaṁ. [17] Bd taṁ mittadubbhi. [18] Bd omits vāja.

11. Dhī-r-assa bālassa have janinda,
santo vadhaṁ na-ppasaṁsanti jātu[1],
kāmaṁ gharaṁ gacchatu pāpadhammo,
yañ c' assa bhaṭṭhaṁ[2] tad etassa dehi,
ahañ ca te kāmakaro bhavāmîti. 127. 5

Tattha kāman ti kāmena yathāruciyā attano gharaṁ gacchatu, yañcassa bhaṭṭhaṁ[2] tadetassa dehîti yañ c' assa idaṁ nāma te dassāmîti tayā kathitaṁ tassa dehi, kāmakaro[3] ti icchākaro, yaṁ icchasi taṁ karohi maṁsaṁ vā me khāda kīḷāmigaṁ vā karohi, sabbattha te[4] anukūlavattanī bhavissāmîti attho. 10

Taṁ sutvā rājā tuṭṭhamānaso M-assa thutiṁ karonto anantaraṁ gātham āha:

12. Addhā rurū aññataro sataṁ so[5]
yo dūbhato[7] mānusassa[7] na[6] dubbhi,
kāmaṁ gharaṁ gacchatu pāpadhammo, 15
yañ c' assa bhaṭṭhaṁ tad[9] etassa dammi,
ahañ ca te kāmacāraṁ[10] dadāmîti. 128.

Tattha sataṁ so[11] ti addhā tvaṁ sataṁ paṇḍitānaṁ aññataro, kāmacāran[12] ti ahaṁ tava dhammakathāya[13] pasīditvā tuyhaṁ[14] kāmācāraṁ[15] abhayaṁ dadāmi, ito paṭṭhāya tumhe nibbhayā yathāruciyā viharathā 'ti M-assa varaṁ adāsi. 20

Atha naṁ M. „mahārāja, manussā nāma aññaṁ mukhena bhaṇanti[16] aññaṁ karontîti" parigaṇhanto[17] dve gāthā abhāsi:

13. Suvijānaṁ sigālānaṁ sakuntānañ[18] ca vassitaṁ, (= supra $\frac{225}{27}$)
manussavassitaṁ rāja dubbijānataraṁ tato. 129. 25

14. Api ce maññatī poso 'ñātimitto[19]' 'sakhā' ti vā (= supra $\frac{226}{1}$)
yo pubbe sumano hutvā pacchā sampajjate diso ti. 130.

Taṁ sutvā rājā „migarāja, mā maṁ evaṁ maññi, ahaṁ hi rajjaṁ jahanto pi tuyhaṁ dinnavaraṁ na vijahissaṁ, saddaha[20]

---

[1] Bd kātuṁ. [2] Bd bhattaṁ. [3] Cks kāmaṁ-. [4] Cks to, Bd tenu. [5] Cks sey. [6] Bd dubbalo. [7] Bd manussa; read: mānusassa dūbhato? [8] Bd omits na. [9] Ck Bd dad. [10] Bd gāmavaraṁ. [11] Ck satan, Cs sataṁ se. [12] Bd gāmavaran. [13] Bd dhammaṁ. [14] Bd tambākaṁ. [15] Bd gāmavaraṁ ca. [16] Bd bhāsanti. [17] Bd parigga-. [18] Bd sakuṇānañ. [19] Cks -tta, Bd -ttā. [20] Bd saddhahatha.

mayhan" ti varaṁ adāsi. M. tassa santikā varaṁ gaṇhanto attānaṁ ādiṁ katvā sabbasattānaṁ abhayadānaṁ varaṁ gaṇhi. Rājâpi taṁ varaṁ[1] datvā B-aṁ nagaraṁ netvā nagarañ ca M-añ ca alaṁkārāpetvā deviyā dhammaṁ desāpesi. M. deviṁ
5 ādiṁ katvā rañño ca rājaparisāya ca madhurāya manussabhāsāya dhammaṁ desetvā rājānaṁ dasahi rājadhammehi ovaditvā mahājanaṁ anusāsetvā araññaṁ pavisitvā migagaṇaparivuto vāsaṁ kappesi. Rājā „sabbasattānaṁ[2] abhayaṁ dammîti" nagare bheriñ carāpesi. Tato paṭṭhāya migapakkhī-
10 naṁ koci hatthaṁ pasāretuṁ samattho nāma na hosi. Migagaṇo manussānaṁ sassāni khādati, koci vāretuṁ na sakkoti[3]. Mahājano rājaṅgaṇaṁ[4] gantvā upakkosi[5].

Tam atthaṁ pakāsento S.[6] imaṁ gātham āha:

15. Samāgatā jānapadā[7] negamā ca samāgatā:
15 migā dhaññāni khādanti, taṁ devo paṭisedhatū 'ti. 131.

Tattha taṁ devo ti taṁ migagaṇaṁ devo paṭisedhetu.

Taṁ sutvā rājā gāthadvayam āha:

16. Kāmaṁ janapado mâsi, raṭṭhañ câpi vinassatu,
na tv-evâhaṁ ruruṁ dubbhe datvā abhayadakkhiṇaṁ. 132.
20 17. Mā me janapado āsi, raṭṭhañ câpi vinassatu[8],
na tv-evâhaṁ migarājassa varaṁ datvā musā bhaṇe ti. 133.

Tattha māsîti kāmaṁ mayham janapado mā[9] mā hotu[10], rurun ti na tv-eva ahaṁ suvaṇṇavaṇṇassa rurumigarājassa abhayaṁ datvā dubbhissāmi.

Mahājano rañño vacanaṁ sutvā kiñci vattuṁ avisahanto
25 paṭikkami[11]. Sā kathā vitthārikā[11] ahosi. Taṁ sutvā M. migagaṇaṁ sannipātetvā[13] „ito paṭṭhāya manussānaṁ sassaṁ[14] mā khāditthā[15]" 'ti ovaditvā „attano khettesu paṇṇasaññaṁ

[1] Bd omits t v. [2] Bd sabbesaṁ sa-. [3] Bd khādanto kenaci nivāretuṁ na sakkhissasi. [4] Bd -ṇe. [5] Bd -sisu. [6] Bd omits satthā. [7] Bd ja-. [8] Cks mā maṁ janapado ahuṁ in the place of mā maṁ - -. [9] Ck vā, Bd omits one mā. [10] Bd hosi. [11] Bd paṭipakkāmi. [12] Ck vitthārikatā, Cs -kathā, Bds vitthāritā. [13] Bd -pātāpetvā. [14] Bd sassāni. [15] Bd -dathā.

bandhantū“ 'ti manussānaṁ pesesi. Manussā tathā kariṁsu[1]. Tāya saññāya migā yāvaṁ ajjakālā[2] sassaṁ na khādanti.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva[3] Devadatto akataññū yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā seṭṭhiputto Devadatto ahosi, rājā Ānando, rurumigo[4] aham evā“ 'ti. Rurumigajātakaṁ. 5

10. Sarabhamigajātaka.

Asiṁsetheva puriso ti. Idaṁ S. J. v. attanā[5] saṁkhittena pucchitassa pañhassa dhammasenāpatino[6] vitthārena vyākaraṇaṁ ā. k. Tadā pana S. theraṁ saṁkhittena pañhaṁ pucchi. Devorohaṇe tatrâyaṁ saṁkhepato anupubbikathā: Rājagahe seṭṭhino 10 hi santike candanappatte[7] āyasmatā Piṇḍola-Bhāradvājena iddhiyā gahite S. bhikkhūnaṁ iddhipāṭihāriyakāraṇaṁ paṭikkhipi. Tadā titthiyā „paṭikkhittaṁ samaṇena Gotamena iddhipāṭihāriyakāraṇaṁ, idāni sayam pi na karissatîti“ cintetvā maṁkubhūtehi attano sāvakehi „kiṁ bhante iddhiyā pattaṁ na gaṇhitthā[8]“ ti vuccamānā „n' etaṁ[9] 15 āvuso amhākaṁ dukkaraṁ, chavassa pana dāruppattass' atthāya[10] attano saṇhasukhumaguṇaṁ[11] ko gihīnaṁ pakāsessatîti[12] na gaṇhimha[13], samaṇā pana Sakyaputtiyā lolabālatāya[14] iddhiṁ dassetvā gaṇhiṁsu, mā 'amhākaṁ iddhikaraṇaṁ bhāro' ti cintayittha, mayaṁ hi, titthantu samaṇassa Gotamassa sāvakā, ākaṁkhamānā pana 20 samaṇena Gotamen' eva saddhiṁ iddhim pi dasseyyāma, sace hi[15] samaṇo G. ekaṁ pāṭihāriyaṁ karissati mayaṁ[16] diguṇaṁ[17] karissāmā“ 'ti kathayiṁsu. Taṁ sutvā[18] bhikkhū Bhagavato ārocesuṁ: „bhante titthiyā kira pāṭihāriyaṁ karissantîti“. Satthā[19] „bhikkhave[20], karontu, aham pi karissāmîti[21]“. Taṁ sutvā Bimbisāro 25 āgantvā Bhagavantaṁ pucchi: „bhante pātihāriyaṁ[22] karissathā“ 'ti. „Āma mahārājā“ 'ti. „Nanu bhante sikkhāpadaṁ paññattan“ ti. „Mahārāja, taṁ mayā sāvakānaṁ paññattaṁ, Buddhānaṁ pana sikkhāpadaṁ

[1] Bd phaṇṇasaññaṁ bandhāpetvā manussānaṁ ghosāpesi te tathā bandhiṁsu. [2] Bd yāvajjatanāya. [3] Bd adds pubbe pi. [4] Bd -migarājā. [5] Bd omits attanā. [6] Ck -nā. [7] Bds -o, Cs -ttena pucchitassa. [8] Bd gaṇhathā. [9] Bd nataṁ. [10] Bd darupattattāya. [11] Bd -na. [12] Bd pakāssesīti. [13] Cks gaṇhimahā, Bd gaṇhāma. [14] Bd omits bāla. [15] Bd pi. [16] Cks add dve kārissāma taṭiyaṁ samaṇo G. karissati. [17] Bd dviguṇaṁ [18] Cks omit sutvā. [19] Cks vissatthā. [20] Bd sace karonti. [21] Bd adds āha. [22] Bd adds kira.

nāma n' atthi, yathā hi mahārāja tava uyyāne pupphaphalaṁ aññesaṁ[1] cāritaṁ[2] na tava evaṁ sampadaṁ idaṁ daṭṭhabban" ti. „Kahaṁ[3] pana bhante pāṭihāriyaṁ karissathā" 'ti. „Sāvatthinagare gaṇḍambarukkhamūle" ti. „Amhehi[4] tattha kiṁ kattabban" ti. „Na
5 kiñci mahārājā" 'ti. Punadivase S. katabhattakicco cārikaṁ pakkāmi. Manussā „kuhiṁ bhante S. gacchatîti" pucchanti. „Sāvatthinagaradvāre gaṇḍambarukkhamūle titthiyamaddanaṁ[5] yamakapāṭihāriyaṁ kātun" ti tesaṁ bhikkhū kathayanti[6]. Mahājano „acchariyarūpaṁ[7] kira[8] pāṭihāriyaṁ bhavissati[9], passissāma nan" ti gharadvārāni chad-
10 detvā Satthārā saddhiṁ ñeva agamāsi. Aññatitthiyā „mayam pi samaṇassa G-assa pāṭihāriyakaraṇaṭṭhāne pāṭihāriyaṁ karissāmā" 'ti upaṭṭhākehi saddhiṁ S-aṁ eva anubandhiṁsu. S. anupubbena pana Sāvatthiṁ gantvā raññā[10] „pāṭihāriyaṁ kira bhante karissathā" 'ti pucchito „karissāmîti" vatvā „kadā bhante" ti vutte „ito sattame
15 divase, āsāḷhipuṇṇamāsiyan" ti āha[11]. „Maṇḍapaṁ karomi bhante" ti. „Alaṁ mahārāja, mama pāṭihāriyakaraṇaṭṭhāne Sakko[12] dvādasayojanikaṁ ratanamaṇḍapaṁ karissatîti". „Etaṁ kāraṇaṁ nagare ugghosāpemi bhante" ti. „Ugghosāpehi mahārājā" 'ti. Rājā dhammaghosakaṁ alaṁkatahatthipiṭṭhiṁ āropetvā „S.[13] kira Sāvatthidvāre
20 gaṇḍambarukkhamūle titthiyamaddanaṁ pāṭihāriyaṁ karissati ito sattame[14] divase" ti devasikaṁ ghosanaṁ kāreti[15]. Titthiyā „gaṇḍambarukkhamūle kira karissatîti" sāmikānaṁ dhanaṁ datvā[16] Sāvatthisāmante ambarukkhe chindāpayiṁsu. Dhammaghosako puṇṇamadivase[17] „pāto va ajja[18] pāṭihāriyaṁ bhavissatîti" ugghosesi[19]. Devatānu-
25 bhāvena sakala-Jambudīpe dvāre ṭhatvā ugghositaṁ viya ahosi, ye ye gantuṁ cittaṁ uppādenti te te Sāvatthiṁ pattaṁ[20] eva attānaṁ passiṁsu, dvādasayojanikā parisā ahosi. S. pāto va Sāvatthiṁ piṇḍāya pavisituṁ nikkhami. Gaṇḍo nāma[21] rājuyyānapālo piṇḍipakkam eva kumbhappamāṇaṁ mahantaṁ ambapakkaṁ rañño haranto S-raṁ nagara-
30 dvāre disvā „idaṁ T-ass' eva anucchavikan" ti[22] adāsi. S. paṭiggahetvā[23] tatth' eva ekamante[24] nisinno paribhuñjitvā[25] „Ānanda, imaṁ aṭṭhiṁ[26] uyyānapālassa imasmiṁ ṭhāne ropanatthāya dehi, esa gaṇ-

[1] Bd aññaṁ. [2] Cs Bd vāri- [3] Bd kattha. [4] Bd omits a-. [5] Bd -na. [6] Bd thesaṁ bhikkhunaṁ kathaṁ sutvā. [7] Bd anacchariyaṁ evarūpaṁ. [8] Bd omits kira. [9] Bd '-tîti. [10] Cks rañño, Bd araññā. [11] Bd ahaṁ. [12] Bd adds devarājā. [13] Bd bhagavā. [14] Bd -ma. [15] Bd -si. [16] Bd adds sāmikā. [17] Bd punadivase. [18] Bd bhagavato. [19] Bd -ti. [20] Ck pattham, Bd sāvatthipattaṁ. [21] Bd pana. [22] Bd adds taṁ. [23] Cks -ggahāpetvā. [24] Bd -taṁ. [25] Bd -janto. [26] Bd ampaṭhi.

ḍambo nāma bhavissatîti" āha. Thero tathā akāsi. Uyyānapālo paṁsuṁ viyūhitvā ropesi. Taṁ khaṇaṁ ñeva aṭṭhiṁ[1] bhijjitvā mūlāni otariṁsu, naṅgalīsappamāṇo rattaṁkuro uṭṭhahi[2], mahājanassa olokentass' eva paṇṇāsahatthakkhandho paṇṇāsahatthasākhā[3] ubbedhena ca hatthasatiko ambarukkho sampajji[4], tāvad ev' assa pupphāni ca phalāni ca uṭṭhahiṁsu, so madhukaraparivuto[5] ·suvaṇṇavaṇṇaphalabharito[6] nabhaṁ pūretvā aṭṭhāsi, vātappaharaṇakāle madhukarapakkāni[7] patiṁsu, pacchā āgacchantā bhikkhū paribhuñjitvā va āgamiṁsu[8]. Sāyaṇhasamaye devarājā āvajjanto „sattaratanamaṇḍapakaraṇaṁ[8] amhākaṁ bhāro[9] kato" ti ñatvā Vissakammaṁ pesetvā dvādasayojanikaṁ nīluppalasañchannaṁ sattaratanamaṇḍapaṁ kāresi. Evaṁ dasasahassacakkavāḷadevatā sannipatiṁsu. S. titthiyamaddanaṁ asādhāraṇaṁ sāvakehi yamakapāṭihāriyaṁ katvā bahuno[10] janassa pasannabhāvaṁ ñatvā oruyha Buddhāsane nisinno dhammaṁ desesi. Vīsatipāṇakoṭiyo amatapānaṁ piviṁsu. Tato „purimabuddhā pana pāṭihāriyaṁ katvā kattha gacchantîti" āvajjanto „Tāvatiṁsabhavanaṁ" ti ñatvā Buddhāsanā uṭṭhāya dakkhiṇapādaṁ Yugandharamuddhani ṭhapetvā vāmapādena Sinerumatthakaṁ akkamitvā Pāricchattakamūle Paṇḍukambalasilāya vassaṁ upagantvā antotemāsaṁ devānaṁ Abhidhammakathaṁ[11] katheti[12]. Parisā Satthu gataṭṭhānaṁ ajānantī[13] disvā[14] va „gamissāmā" 'ti tatth' eva temāsaṁ vasi. Upakaṭṭhāya pavāraṇāya Mahāmoggallānatthero gantvā Bhagavato ārocesi. Atha naṁ S. pucchi: „kahaṁ pana etarahi Sāriputto" ti. „Esa bhante pāṭihāriye pasīditvā pabbajitehi pañcahi bhikkhusatehi saddhiṁ Saṁkassanagare[15] vasatîti". „Moggallāna, ahaṁ ito sattame divase Saṁkassanagaradvāre otarissāmi, T-aṁ daṭṭhukāmā Saṁkassanagare sannipatantū" 'ti. Thero „sādhū" 'ti paṭisuṇitvā āgantvā[16] parisāya ārocetvā[17] sakalaparisaṁ Sāvatthito tiṁsayojanaṁ Saṁkassanagaraṁ ekamuhutten' eva pāpesī. S. vutthavasso[18] pavāretvā „mahārāja manussalokaṁ gamissāmîti" Sakkassa ārocesi. Sakko Vissakammaṁ āmantetvā „Dasabalassa manussalokagamanaṭṭhāya sopānaṁ[19] karohîti" āha. So Sinerumatthake sopānasīsaṁ Saṁkassanagaradvāre dhurasopānaṁ katvā majjhe maṇimayaṁ ekasmiṁ passe rajatamayaṁ ekasmiṁ passe so-

[1] C^{k} B^{d} -i. [2] C^{ks} uṭṭhahitvā. [3] so all three MSS. [4] B^{d} sampajjetvā. [5] B^{d} madhurapattaparipuṇṇo. [6] B^{d} -bhā-. [7] B^{d} madhura-? [8] C^{k} satthārāmaṇḍapaṁ-, C^{s} satthārāmaṇḍapa-, B^{d} satthuratanamaṇḍampa-. [9] B^{d} kāro, omitting kato. [10] B^{d} bahu. [11] B^{d} -mapiṭakaṁ. [12] B^{d} -si. [13] C^{ks} -ti, B^{d} -tā [14] B^{d} adi-. [15] B^{d} radvāre. [16] so all three MSS. [17] B^{d} -cesi. [18] B^{d} vuṭhavasso, C^{ks} omit vu-. [19] B^{d} tiṇi sopāṇāni.

vaṇṇamayan ti tīṇi sopānāni māpesi, sattaratanamayā vedikāparikkhepā ti[1]. S. lokavivaraṇaṁ pāṭihāriyaṁ katvā majjhe maṇimayena sopānena otari. Sakko pattacīvaraṁ aggahesi, Suyāmo vālavījaniṁ, Sahampati Brahmā[2] chattaṁ dhāresi, dasasahassacakkavāḷadevatā dibba-
5 gandhamālādīhi pūjayiṁsu. S-raṁ dhurasopāne patiṭṭhitaṁ[3] paṭhamaṁ eva Sāriputtatthero vandi, pacchā sesaparisā. Tasmiṁ samāgame S. cintesi: „Moggallāno iddhimā ti pākaṭo, Upāli vinayadharo ti, Sāriputtassa pana mahāpaññāguṇo na pākaṭo, ṭhapetvā[4] maṁ[5] añño etena sadiso samapañño[6] nāma n' atthi, paññāguṇaṁ assa pākaṭaṁ karissā-
10 mîti" paṭhamaṁ tāva puthujjanapañhaṁ[7] pucchi, taṁ puthujjanā va kathayiṁsu[8]. Tato sotāpannānaṁ visaye pañhaṁ pucchi, tam pi sotāpannā va kathayiṁsu, puthujjanā na jāniṁsu. Evaṁ[9] sakadāgāmivisaye anāgāmivisaye khīṇāsavavisaye mahāsāvakavisaye ca pañhaṁ pucchi, tam pi heṭṭhimā heṭṭhimā[10] na jāniṁsu, uparimā upari-
15 mā[11] kathayiṁsu[12], aggasāvakavisaye puṭṭhapañham pi aggasāvakā va kathayiṁsu[13], aññe na jāniṁsu. Tato Sāriputtattherassa visaye pañhaṁ pucchi, taṁ thero va kathesi, aññe na jāniṁsu. Manussā „ko nāma esa thero S-rā saddhiṁ kathesîti" pucchitvā „dhammasenāpati Sāriputto nāmā" 'ti sutvā „aho mahāpañño" ti vadiṁsu.
20 Tato paṭṭhāya devamanussānaṁ antare therassa mahāpaññāguṇo pākaṭo jāto. Atha naṁ S.

Ye ca saṁkhatadhammāse ye ca sekhā puthū idha
tesaṁ m nipako iriyaṁ puṭṭho pabrūhi mārisā 'ti

Buddhavisaye pañhaṁ pucchitvā „imassa nu kho Sāriputta saṁkhittena
25 bhāsitassa kathaṁ vitthārena attho daṭṭhabbo" ti āha. Thero pañhaṁ[14] oloketvā „S. maṁ sekhāsekhānaṁ[15] bhikkhūnaṁ āgamanapaṭipadaṁ pucchatîti[16]" pañhe nikkaṁkho[17] hutvā „āgamanapaṭipadaṁ[18] nāma khandhādivasena bahūhi mukhehi sakkā kathetuṁ, katarākārena[19] nu kho kathento Satthu ajjhāsayaṁ gaṇhituṁ sakkhissāmîti" ajjhāsaye
30 kaṁkhi[20]. S. „Sāriputto pañhe nikkaṁkho, ajjhāsaye pana me kaṁkhati, mayā naye adinne kathetuṁ na sakkhissati, nayam assa

[1] Bd parikkemā, omitting ti [2] Bd mahābra-. [3] Bd patiṭhahantaṁ. [4] Bd adds kira. [5] Bd sammāsambuddhaṁ. [6] Bd sāriputtaterassa paññā pāpuṇitu samattho in the place of etena - - [7] Bd -jjanānaṁ visaye pañhaṁ. [8] Bd paṭhamaṁ tāva puthujanā kath- [9] Bd tato. [10] Bd only one he-. [11] Bd only one u-. [12] Bd vakathesuṁ. [13] puthujjanā - - kathayiṁsu wanting in C[s]. [14] Bd so thero-. [15] Bd satthāra brūhi mārissā ti. [16] C[ks] pucchati. [17] Bd nikaṅkhā. [18] C[ks] -dā. [19] Bd kathaṁ kena kāraṇena [20] C[ks] -ī

dassāmîti" nayaṁ dassento[1] „bhūtam idan ti[2], Sāriputta samanupassā[3]" 'ti āha. Evaṁ kir' assa ahosi. „Sāriputto mam' ajjhāsayaṁ gahetvā kathento khandhavasena kathessatîti" therassa saha nayadānena so pañho nayasatena nayasahassena upaṭṭhāsi[4], so S-rā dinnanaye[5] ṭhatvā Buddhavisaye pañhaṁ kathesi. S. dvādasayojanikāya 5 parisāya dhammaṁ desesi. tiṁsapāṇakoṭiyo amatapānaṁ piviṁsu. S.[6] parisaṁ uyyojetvā cārikaṁ caranto anupubbena Sāvatthiṁ[7] gantvā punadivase Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā piṇḍapātapaṭikkanto bhikkhūhi vatte dassite gandhakuṭiṁ pāvisi. Sāyaṇhasamaye bhikkhū therassa guṇakatham kathentā dhammasabhāyaṁ nisīdiṁsu: „mahāpañño āvuso 10 Sāriputto puthupañño javanapañño tikkhapañño nibbedhikapañño, Dasabalena saṁkhittena pucchitapañhaṁ vitthārena kathesîti". S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa saṁkhittena bhāsitassa vitthāren' atthaṁ katheti[8] yevā" 'ti vatvā a. ā.: 15

A. B. Br. r. k. Bo. sarabhamigayoniyaṁ nibbattitvā[9] araññe paṭivasati[10]. Rājā migavittako ahosi thāmasampanno, aññaṁ manussaṁ manusso ti pi[11] na gaṇeti[12]. So ekadivasaṁ migavaṁ gantvā amacce āha: „yassa passena migo palāyati ten' eva so daṇḍo[13] dātabbo" ti. Te cintayiṁsu: „kadāci 20 gehamajjhe ṭhitâpi koṭṭhakaṁ virajjhanti[14], uṭṭhitamigaṁ[15] yena kenaci upāyena rañño ṭhitaṭṭhānam eva āropessāmā" 'ti cintetvā[16] ca pana katikaṁ[17] katvā rañño dhuramaggaṁ adaṁsu. Te mahantaṁ gumbaṁ parikkhipitvā muggarādīhi bhūmiṁ hanāpesuṁ[18]. Paṭhamam eva sarabhamigo uṭṭhāya tikkhattuṁ gum- 25 baṁ anuparigantvā[19] palāyanokāsaṁ olokento sesadisāsu manusse bāhāya bāhaṁ dhanunā dhanuṁ āhacca nirantare[20] ṭhite disvā rañño ṭhitaṭṭhāne yeva okāsaṁ addasa. So ummīlitesu[21]

[1] Bd dadanto. [2] Bd idaṁ, omitting ti. [3] Ck -passasī, Cs passasī. [4] Bd upaṭhāpesi. [5] Bd -yena, Cs -yena corr. to -ye. [6] Bd devalokato otaritvā saṅkassanagaradvāre ṭhito satthā. [7] Cks -iyaṁ. [8] Bd -rena kathesi. [9] Ck Bd -etvā. [10] Bd omits paṭi. [11] Bd aññe manusse, omitting manusso ti pi. [12] Cks bhaṇeti. [13] Cks omit daṇḍo. [14] so Cs; Ck virajjanti, Bd vemajhe ṭhitamigavaṁ virujhanti, Bs vemajjhe ṭhitagavaṁ virajjhanti. [15] Bd uruddhitaṁ pi. [16] Bd -entā. [17] Bd kathitaṁ. [18] Bd pothayisu. [19] Bd anuvivaranto, Bs anuparicaranto. [20] Bd nicarante. [21] Bd ummilitvā tesaṁ.

akkhīsu vālukaṁ khipamāno viya rājānaṁ abhimukho agamāsi. Rājā taṁ lahusampattaṁ[1] disvā saraṁ khipitvā virajjhi. Sarabhamigā nāma saraṁ vañcetuṁ chekā honti: sare abhimukhaṁ āgacchante vegaṁ gāhāpetvā[3] tiṭṭhanti, pacchato āgacchante
5 vegena purato va[4] javanti[5], uparibhāgenâgacchante[6] piṭṭhiṁ nāmenti, passenâgacchante thokaṁ apagacchanti, kucchimajjhaṁ[7] sandhāyâgacchante[8] parivattitvā patanti, sare atikkante vātacchinnavalāhakavegena palāyanti. So pi rājā tasmiṁ parivattitvā patite „sarabho me viddho" ti nādaṁ muñci. Sarabho uṭṭhāya
10 vātavegena palāyi balamaṇḍalaṁ bhijjitvā, ubhosu passesu ṭhitā[9] amaccā sarabhaṁ palāyamānaṁ disvā ekato hutvā pucchiṁsu: „migo kassa[10] ṭhitaṭṭhānaṁ abhirūhîti[11]". „Rañño ṭhitaṭṭhānan" ti. „Rājā 'viddho me' ti vadati, ko nena[12] viddho ti, nibbirajjho[13] bho amhākaṁ rājā, bhūmi nena viddho[14]" ti iti tenâ-
15 nappakārena raññā saddhiṁ keliṁ kariṁsu. Rājā cintesi: „ime maṁ parihāsanti[15], mama pamāṇaṁ na jānantîti" gāḷhaṁ nivāsetvā pattiko va khaggaṁ ādāya „sarabhaṁ gaṇhissāmîti" vegena pakkhandi. Atha naṁ disvā tīṇi yojanāni anubandhi. Sarabho araññaṁ pāvisi, rājâpi pāvisi yeva. Tattha[16] sara-
20 bhamigassa gamanamagge saṭṭhihatthamatto[17] mahāpūtipādanarakāvāṭo[18] atthi, so tiṁsahatthamattaṁ[19] udakena puṇṇo tiṇehi[20] paṭicchanno. Sarabho udakagandhaṁ ghāyitvā va āvāṭabhāvaṁ[21] ñatvā thokaṁ osakkitvā gato[22]. Rājā pana ujukaṁ eva āgacchanto tasmiṁ papati. Sarabho tassa pada-
25 saddaṁ asuṇanto nivattitvā taṁ apassanto „narakāvāṭe patito bhavissatîti" ñatvā āgantvā[23] olokento naṁ gambhīraudake appatiṭṭhaṁ kilamantaṁ disvā tena kataṁ aparādhaṁ hadaye

---

[1] Bd phalasampanna. [2] Bd khapetvā vijhi. [3] Bd hāpetvā. [4] Bd omits puratova. [5] Bd jahanti. [6] Bd -gena. [7] Ck kucchima ajjhaṁ, Bd only kucchi. [8] Bd saniyāgacchante. [9] Bd -ta. [10] Bd adds passe. [11] Bd -ruyhiti. [12] Bd tena. [13] Bd nibbijjho. [14] Bd viddhā, Cks vijjho. [15] so all three MSS. [16] Bd so tattha. [17] Bd saṭhimattahattho. [18] Cs -kaāvāṭo, Bd -pādakāpāto. [19] Bd -hatthapatto. [20] Bd adds ca. [21] Bd avāṭaṁ. [22] Bd okkami in the place of o. g. [23] Bd omits ā.

akatvā sañjātakāruñño „mā mayi passante va rājā[1] nassatu, imamhā naṁ dukkhā mocessāmîti“ āvāṭatīre ṭhito „mā bhāyi mahārāja, ahaṁ taṁ dukkhā mocessāmîti“ vatvā attano piyaputtaṁ uddharituṁ ussāhaṁ karonto viya tass' uddharaṇatthāya silāya yoggaṁ[2] katvā va „vijjhissāmîti“ āgataṁ[3] rājānaṁ saṭṭhihatthā narakā uddharitvā assāsetvā piṭṭhiṁ āropetvā araññā nīharitvā senāya avidūre otāretvā ovādaṁ assa datvā pañcasu sīlesu patiṭṭhāpesi. Rājā M-aṁ vihāya gantuṁ[4] asakkonto āha: „sāmi sarabharāja[5], mayā saddhiṁ Bārāṇasiṁ ehi, dvādasayojanikāya te[6] Bārāṇasiyā[7] rajjaṁ dammi, taṁ karohîti[8]“. „Mahārāja, mayaṁ tiracchānagatā, na no rajjen' attho, sace te mayi sineho atthi mayā dinnāni sīlāni rakkhanto raṭṭhavāsino pi sīlaṁ[9] rakkhāpehîti“ taṁ ovaditvā araññam eva pāvisi. So assupuṇṇehi nettehi tassa guṇe saranto va senaṁ sampāpuṇitvā senaṅgaparivuto nagaraṁ gantvā „ito paṭṭhāya sakalaraṭṭhavāsino pañcasīlāni rakkhantū“ 'ti dhammabheriñ carāpesi. M-ena pana attano kataguṇaṁ kassaci akathetvā sāyaṁ nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā alaṁkatasayane[10] sayitvā paccūsakāle M-assa guṇaṁ saritvā uṭṭhāya sayanapiṭṭhe pallaṁkena nisīditvā pītipuṇṇena hadayena chahi gāthāhi udānaṁ udānesi:

1. Āsiṁseth' eva[11] puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 267.)
passāmi vo 'haṁ attānaṁ, yathā icchiṁ tathā ahu. 134.
2. Āsiṁseth' eva[11] puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṁ attānaṁ udakā thalam ubbhataṁ. 135.
3. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 450.)
passāmi vo 'haṁ attānaṁ, yathā icchiṁ tathā ahu. 136.
4. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (J. I. p. 268.)
passāmi vo 'haṁ attānam udakā thalam ubbhataṁ. 137.
5. Dukkhūpanīto pi naro sapañño
āsaṁ na chindeyya sukhāgamāya,

[1] Cks add ko. [2] Bd sīlayogaṁ. [3] Bd āgantvā. [4] Bd vinā vasituṁ. [5] Bd -bhamigarāja. [6] Bd taṁ. [7] Cks -siyaṁ. [8] Bd kārehīti. [9] Cks pañcasīlaṁ. [10] Bd -nena. [11] Bd āsisattheva.

bahū hi phassā ahitā hitā ca,
avitakkitā maccum upabbajanti. 138.
6. Acintitam pi bhavati, cintitam pi vinassati,
na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

Āsiṁsethevā[1] 'ti āsacchedakakammaṁ akatvā attano kamme āsaṁ karoth' eva, na ukkaṇṭheyya, yathā icchin ti ahaṁ hi saṭṭhihatthā narakā uṭṭhānaṁ icchiṁ, so 'mhi tath' eva jāto, tato uṭṭhito yevā 'ti dīpeti, ahitā hitā cā 'ti dukkhaphassā ca sukhaphassā ca maraṇaphassā ca jīvitaphassā cā 'ti pi attho[2], sattānaṁ hi maraṇaphasso ahito jīvitaphasso hito, tesaṁ avitakkito acintito pi[3] maraṇaphasso[4] va āgacchatîti dasseti, acintitam pîti mayā āvāṭe patissāmîti na cintitaṁ, sarabhaṁ māressāmîti cintitaṁ, idāni pana me cintitaṁ naṭṭhaṁ, acintitam eva jātaṁ, bhogā ti yasaparivārā, ete cintāmayā na honti, tasmā ñāṇavatā viriyam eva kātabbaṁ, viriyavato hi acintitam pi hoti yevā.

Tass' evaṁ udānentass' eva aruṇaṁ uṭṭhahi. Purohito pāto va sukhaseyyapucchanatthaṁ āgantvā dvāre[5] ṭhito tassa udānagītasaddaṁ sutvā cintesi: „rājā hīyo migavaṁ agamāsi, tattha sarabhamigaṁ viraddho bhavissati, tato amaccehi avahasiyamāno „māretvā taṁ ānessāmîti[6]" khattiyamānen' eva taṁ anubandhanto saṭṭhihatthe narake patito bhavissati, dayālunā sarabharājena rañño dosaṁ acintetvā rājā[7] uddhaṭo[8] bhavissati, tena maññe udānaṁ udānetîti[9]". Evaṁ brāhmaṇassa rañño paripuṇṇavyañjanaṁ udānaṁ sutvā sumajjite ādāse mukhaṁ olokentassa chāyā viya raññā ca sarabhena ca katakāraṇaṁ[10] pākataṁ ahosi. So nakhaggena dvāraṁ koṭṭhesi[11]. Rājā „ko eso" ti pucchi. „Ahaṁ deva purohito" ti. Ath' assa dvāraṁ vivaritvā „ito eh' ācariyā[12]" 'ti āha. So pavisitvā rājānaṁ jayāpetvā ekamantaṁ ṭhito „ahaṁ mahārāja tayā araññe katakāraṇaṁ jānāmi, tvaṁ ekaṁ sarabhamigaṁ anubandhanto narake patito, atha naṁ so sarabho silāya yoggaṁ[13]

[1] Bd āsisatthevā. [2] Bd pi pātho attho. [3] Bd upamaraṇaphassena ahitā jīvitamaraṇena hitā tesaṁ vitakkitho pi cintito in the place of sattānaṁ - - -. [4] Bd -ssā. [5] Bd rājadvāre. [6] Bd āharissāmiti. [7] Cks rājānaṁ. [8] Bd uddharitho. [9] Bd -nesīti. [10] Bd katakammaṁ. [11] Bd Cs ākoṭesi. [12] Bd ito evatha ā-. [13] Bd silāyogaṁ.

katvā narakato uddhari, so tvaṁ tassa guṇaṁ saritvā[1] udānaṁ udānesîti" vatvā dve gathā abhāsi:

7. Sarabhaṁ giriduggasmiṁ yaṁ tvaṁ anusarī pure
alīnacittassa tuvaṁ[2] vikkantam anujīvasi[3]. 140.

8. Yo taṁ viduggā narakā samuddhari[4]
silāya yoggaṁ[5] sarabho karitvā
dukkhūpanītaṁ maccumukhā pamocayi
alīnacittaṁ ta migaṁ vadesîti[6]. 141.

Tattha anusarîti[7] anubandhi, vikkantan ti uddharaṇatthāya[8] kataparikammaṁ, anujīvasîti[9] upajīvasi[10], tassânubhāvena tayā[11] jīvitaṁ laddhan ti attho, samuddharîti[12] uddhari[13], ta migaṁ vadesîti[6] taṁ suvaṇṇasarabhamigaṁ idha sirisayane nisinno vaṇṇesi.

Taṁ sutvā rājā „ayaṁ mayā saddhiṁ na[14] migavaṁ āgato[15] sabbaṁ pavattiṁ jānāti, kathaṁ nu kho jānāti[16], pucchissāmi nan" ti cintetvā navamaṁ gātham āha:

9. Tvaṁ nu[17] tatth' eva[18] tadā ahosi
udāhu te koci naṁ[19] etad akkhā[20],
vivattacchaddo[21] nu si sabbadassī,
ñāṇaṁ nu te brāhmaṇa bhiṁsarūpan ti. 142.

Tattha bhiṁsarūpan ti kin nu te[22] ñāṇaṁ balavajātikaṁ[23], ten' etaṁ[24] jānāsîti.

Brāhmaṇo „nàhaṁ sabbaññū Buddho, vyañjanaṁ amakkhetvā[25] tayā kathitagāthānaṁ pana mayhaṁ attho upaṭṭhātîti[26]" dīpento dasamaṁ gātham āha:

10. Na c' ev' ahaṁ tattha tadā ahosiṁ,
na câpi me koci naṁ etad akkhā,

[1] Bd anussaretvā. [2] Cks tvaṁ, Bd tuva. [3] Bd -taṁ jivitaṁ labhi.. [4] Ck ya uddhari, Cs uddhari only. [5] Bd yogaṁ. [6] Bd tamevadesīti in the place of ta --. [7] Bd anussasariti. [8] Bd uttara-. [9] Bd jivita labhissatīti. [10] Bd omits u-. [11] Bd tava. [12] Bds -rinti, Cks uddharīti. [13] Bds uttāresi. [14] Cks add ca. [15] Bd gato. [16] Bd omits kathaṁ --. [17] Bds kiṁ tvaṁ. [18] Ck taḷava? Bd tatheva. [19] Bd ta. [20] Cks akkho. [21] Bd vivaṭacchādo, Cs vivattacchaddā. [22] Bd bhisarūpaṁ tava in the place of kinnute. [23] Cks -jānitaṁ. [24] Bd kenetaṁ. [25] Bd samekkhitvā. [26] Bd -hīti.

gāthāpadānañ ca subhāsitānaṁ
atthaṁ tad ānenti janinda dhīrā ti. 14..

Tattha subhāsitānan ti vyañjanaṁ amakkhetvā[1] suṭṭhu bhāsitānaṁ, atthaṁ tadānentîti so tesaṁ attho, taṁ ānenti[2] upadhārentîti.

5 Rājā tassa tussitvā bahuṁ dhanaṁ adāsi. Tato paṭṭhāya ca dānādipuññābhirato ahosi, manussâpi[3] puññābhiratā hutvā matamatā saggapadaṁ eva pūrayiṁsu. Ath' ekadivasaṁ rājā „lakkhaṁ vijjhissāmîti" purohitaṁ ādāya uyyānaṁ gato. Tadā Sakko devarājā bahū[4] nave deve ca[5] devakaññāyo ca[6] disvā 10 „kin nu kāraṇan" ti āvajjanto sarabhamigena narakā uddharitvā rañño sīlesu patiṭṭhāpitabhāvaṁ[7] ñatvā „rañño ānubhāvena mahājano puññāni karoti, tena devaloko paripūrati, idāni kho pana rājā lakkhaṁ vijjhituṁ uyyānaṁ gato" ti[8] vīmaṁsitvā „sīhanādaṁ nadāpetvā sarabhamigassa guṇaṁ kathāpetvā attano 15 ca Sakkabhāvaṁ jānāpetvā ākāse ṭhito dhammaṁ desetvā mettāya c' eva pañcannañ ca sīlānaṁ guṇaṁ kathāpetvā[9] āgamissāmîti" cintetvā uyyānaṁ agamāsi. Rājâpi „lakkhaṁ vijjhissāmîti" dhanuṁ āropetvā saraṁ sandahi[10]. Tasmiṁ khaṇe Sakko rañño ca lakkhassa ca antare attano ānubhāvena sarabhaṁ 20 dassesi. Rājā taṁ disvā saraṁ na muñci. Atha naṁ Sakko purohitassa sarīre adhimuccitvā[11] gāthāya ajjhabhāsi[12]:

11. Ādāya pattiṁ[13] paraviriyaghātiṁ[14]
cāpe saraṁ kiṁ vicikicchase tuvaṁ,
nunno[15] saro sarabhaṁ hantu khippaṁ,
25 annaṁ hi etaṁ varapañña rañño ti. 144.

Tattha pattin[16] ti vājapattehi[17] samannāgataṁ, paraviriyaghātin ti paresaṁ viriyaghātakaṁ, cāpe saran ti etaṁ pattisaṁkhātaṁ[18] saraṁ cāpe ādāya sannahitvā[19] idāni tvaṁ vicikicchasi, hantū 'ti tayā vissaṭṭho hutvā esa

---

[1] Bd apekkhitvā. [2] Bd tesaṁ atthaṁ jānanti in the place of so tesaṁ - -. [3] Cks -ssāhi, Bd omits puññā - -. [4] Cs -u. [5] Ck na vedo ce va, Bd pahu pāhunake deve. [6] Bd omits deva-. [7] Bd patiṭhita-. [8] Bd pi, Cks taṁ. [9] Bd kathetvā. [10] Bd saṇhayi. [11] Bd -muñjitvā. [12] Bd gāthā abhāsi. [13] Bd paṭṭaṁ. [14] Bd ghāṭi. [15] Ck nuṇṇo, Cs nunne, Bd tuṇho, Bs tunne. [16] Bds paṭṭan. [17] Bd vāca-. [18] Bd paṭṭasahitaṁ. [19] Cs sannayihitvā, Bd sanhayitvā.

saro khippaṁ imaṁ sarabhaṁ hantu[1], annaṁ hi etan ti varapañña mahārāja sarabho nāma rañño āhāro bhakkho ti attho.

Tato rājā gātham āha:

12. Addhā pajānāmi aham pi etaṁ:
annaṁ migo brāhmaṇa khattiyassa,
pubbe katañ ca apacāyamāno,
tasmā migaṁ sarabhaṁ no hanāmîti. 145.

Tattha pubbekatañcā 'ti brāhmaṇa aham etaṁ[2] ekaṁsena jānāmi yathā migo khattiyassa annaṁ, pubbe pana iminā mayhaṁ kataguṇaṁ pūjemi, tasmā na hanāmîti.

Tato Sakko gāthadvayam āha:

13. N' eso[3] migo mahārāja, asur' eso[4] disampati,
etaṁ hantvā manussinda bhavassu amarādhipo. 146

14. Sace ca[5] rāja[6] vicikicchase tuvaṁ
hantuṁ migaṁ sarabhaṁ 'sahāyakaṁ me'
saputtadāro nara viriyaseṭṭha
gantā tuvaṁ[7] Vetaraṇiṁ Yamassā 'ti. 147.

Tattha asureso[8] ti asuro esa[9] asurajeṭṭhako Sakko[10] eso ti adhippāyena vadati, amarādhipo ti tvaṁ etaṁ Sakkaṁ māretvā sayaṁ Sakko devarājā hohîti vadati, Vetaraṇiṁ Yamassā 'ti sace etaṁ sahāyo me ti cintetvā na hanissasi[11] saputtadāro[12] Yamassa Vetaraṇiṁ nirayaṁ[13] gato[14] bhavissasîti[15] taṁ[16] tāsesîti.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

15. Kāmaṁ ahaṁ jānapadā ca sabbe
puttā ca dārā ca sahāyasaṁghā
gacchemu taṁ Vetaraṇiṁ Yamassa
na tv-eva hañño[17] yo mama pāṇad' assa[18]. 148.

[1] Bd hanatu. [2] Bd petaṁ. [3] Bd naso. [4] Cks -roso. [5] Ck va. [6] Bd -jā. [7] Bd gantvā-, Cks gantvā tvaṁ. [8] Cks -roso. [9] Bd eso. [10] Bd omits sakko. [11] Bd māressasi. [12] Bd -rena. [13] Ck -ṇi nirayaṁ, Cs -ṇī-, Bd -raniyaṁ. [14] Bd gantvā. [15] all three MSS. -tīti. [16] Bd naṁ. [17] Bd haññi. [18] Bd pāṇādado.

16. Ayaṁ migo kicchagatassa[1] mayhaṁ
ekassa kattā vivanasmiṁ[2] ghore[3],
taṁ tādisaṁ pubbakiccaṁ saranto
jānaṁ mahābrahme[4] kathaṁ haneyyan[5] ti. 149.

Tattha yo mama pāṇadassā[6] 'ti brāhmaṇa yo mama pāṇado[6] assa yena me piyaṁ[7] jīvitaṁ dinnaṁ narakaṁ pavisantenâpi mayā so[8] na tv-eva haññe[9] na hantabbo[10], avajjho eso ti vadati, ekassa kattā vivanasmiṁ[11] ghore ti dāruṇe arañño paccatthikassa[12] sato ekassa asahāyassa[13] mama kattā kārako jīvitassa dāyako, sv-āhaṁ taṁ iminā kataṁ[14] tādisaṁ pubbekiccaṁ saranto taṁ guṇaṁ jānanto yeva kathaṁ haneyyaṁ[15].

Atha Sakko purohitassa sarīrato apagantvā[16] Sakkattabhāvaṁ māpetvā ākāse ṭhatvā rañño guṇaṁ pakāsento

17. Mittābhirādhī[17] ciram eva[18] jīva,
rajjaṁ imaṁ[19] dhammaguṇe[20] pasāsa[21],
nārīgaṇehi paricārayanto
modassu raṭṭhe tidive Vāsavo. 150.

18. Akkodhano niccapasannacitto
sabbātithīyācayogo [ca] bhavitvā[22]
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṁ
anindito saggam upehi ṭhānan ti 151.

gāthadvayam āha.

Tattha mittābhirādhîti[23] mitte ārādhento tosento tesu adubbhamāno, sabbātithîti[24] sabbe dhammikasamaṇabrāhmaṇe[25] atithipāhunake yeva katvā pariharanto[26] yācitabbayuttako[27] hutvā, anindito ti dānādīni puññāni[28] karaṇena pamudito devalokena[29] abhinandito[30] hutvā saggaṭṭhānaṁ upehîti[31].

[1] C[s] kicchā-, B[d] kicchākatassa. [2] B[d] vivarasmiṁ. [3] C[k] -rā. [4] C[k] -ma. [5] C[k] bhaṇe-, C[s] bhane-. [6] B[d] -dado. [7] B[d] piya. [8] C[s] yo. [9] C[ks] hañño, B[d] tatheva. [10] B[d] hani, omitting na. [11] B[d] piva-. [12] B[d] pavithassa. [13] B[d] -yakassa. [14] C[ks] add taṁ. [15] C[k] haṇeyyaṁ, C[s] bhaṇeyya, B[d] pāhaneyyaṁ. [16] B[d] -gato. [17] C[s] -dhi. C[k] mittāhivarādhi, B[d] mittādhirāvi. [18] B[d] ciname. [19] B[d] rajjavimaṁ, C[ks] rajjaṁmimaṁ. [20] B[d] imassagaṇe? [21] B[d] vassāsā. [22] B[d] -tittipāhunake katvāni. [23] B[d] mittādhirā. [24] B[d] -tittiti. [25] B[d] -ṇā, C[k] -ṇo. [26] B[d] paricārayanto. [27] B[d] sāmicitabba-. [28] C[ks] puñña-. [29] C[k] mevalokena, C[s] cadeva-, B[d] parato ceva loke ca [30] B[d] anindito. [31] B[d] upetīti.

Evaṁ vatvā Sakko devarājā „ahaṁ mahārāja taṁ pariganhituṁ āgato, tvaṁ attānaṁ pariganhituṁ[1] nâdāsi, appamatto hohîti" taṁ ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Sāriputto saṁkhittena bhāsitassa vitthārena atthaṁ jānāti yevā" 'ti vatvā j. s.: 5 „Tadā rājā Ānando ahosi, purohito Sāriputto, sarabho[2] aham evā" 'ti. Sarabhamigajātakaṁ[3]. Terasanipātavaṇṇanā niṭṭhitā[4].

---

[1] Cs pariggahi-, Bd pariggahetabbaṁ. [2] Bd -bhamigo pana. [3] Bd adds dasamaṁ yattha yattha bhave jāto puriso homi paṇḍito abhirūpo mahāpañño dhāremi piṭakattayaṁ labhitvāna metteyo karaṇaṁ bhaveyyaṁ. [4] Bd omits terasa - -.

XIV. PAKIṆṆAKANIPĀTA.

1. Sālikedārajātaka.

Sampannaṁ sālikedāran ti. Idaṁ S. J. v. mātiposakabhikkhuṁ[1] ā. k. Vatthuṁ[2] Sāmajātake āvibhavissati. S. pana taṁ bhikkhuṁ pakkosāpetvā „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu gihī[3] posesîti“ pucchitvā „saccaṁ bhante“ ti vutte „kin te hontîti[4]“ „mātāpitaro[5] bhante“ ti vutte „sādhu bhikkhu porāṇakapaṇḍitā tiracchānā hutvā[6] suvayoniyaṁ[7] nibbattitvâpi[8] jiṇṇake[9] mātāpitaro kulāvake nipajjāpetvā mukhatuṇḍakena gocaraṁ[10] āharitvā posesun[11]“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā nāma rajjaṁ kāreti[12]. Tadā nagarato pubbuttarāya[13] disāya Sālindiyo[14] nāma brāhmaṇagāmo ahosi. Tassa pubbuttaradisāya Magadhakhettaṁ[15]. Tattha Kosiyagotto nāma Sālindiyavāsī[16] brāhmaṇo sahassakarīsamattaṁ khettaṁ gahetvā sāliṁ vapāpesi[17]. Uṭṭhite[18] sasse[19] vatiṁ thiraṁ kāretvā kassaci paṇṇāsakarīsamattaṁ kassaci saṭṭhikarīsamattan ti evaṁ pañcakarīsasatamattaṁ[20] kattikhettaṁ[21] attano purisānañ ñeva ārakkhatthāya datvā

---

[1] Bds mātu-. [2] Bd paccuppannaṁ vatthu. [3] Bd gihino. [4] Cks honti. [5] Bd adds me. [6] Bd hutvāpi. [7] Bd suvakayo-. [8] Ck nibbattetvāpi, Bd nippattetvā [9] Bd jiṇṇa. [10] Bd adds āhāraṁ. [11] Bd posisu. [12] Bd -si. [13] Bd -ra. [14] Bds sāliddi-. [15] Bds add atthi. [16] Ck -si, Bd sāliddiyavāsi. [17] Bd vappesi. [18] Bd adds ca pana. [19] Ck vasse. [20] Bds pañcasatakarisamattaṁ. [21] Cs kanti-, Bd omits katti.

sesaṁ pañcakarīsasatamattaṁ[1] bhatiṁ katvā[2] ekassa bhatakassa adāsi, so tattha kuṭiṁ katvā rattiṁdivaṁ vasati. Khettassa pana pubbuttarabhāge[3] ekasmiṁ sānupabbate mahantaṁ simbalivanaṁ[4], tattha[5] anekāni suvasatāni vasanti. Tadā B. tasmiṁ suvasaṁghe suvarañño putto hutvā nibbatti, so vayappatto abhirūpo thāmavā[6], sakaṭanābhippamāṇo sarīro ahosi. Ath' assa pitā mahallakakāle „ahaṁ idāni dūraṁ gantuṁ na sakkomi, tvaṁ imaṁ gaṇaṁ pariharā“ 'ti rajjaṁ[7] niyyādesi. So punadivasato paṭṭhāya mātāpitunnaṁ gocaratthāya gantuṁ nâdāsi, suvagaṇaparivuto[8] Himavantaṁ gantvā sayaṁjātasālivanesu[9] yāvadatthaṁ sāliṁ khāditvā āgamanakāle mātāpitunnaṁ pahonakaṁ gocaraṁ ādāya gantvā[10] mātāpitaro poseti[11]. Ath' assa ekadivasaṁ suvā ārocesuṁ: „pubbe imasmiṁ kāle Magadhakhette sāli paccati[12], idāni kin nu kho jātan ti[13] tena hi jānāthā“ 'ti dve suve pahiṇiṁsu. Suvā[14] gantvā Magadhakhette otarantā tassa bhatiyā rakkhaṇakapurisassa khette otaritvā[15] sāliṁ khāditvā ekaṁ sālisīsaṁ ādāya simbalivanaṁ gantvā[16] sālisīsaṁ M-assa pādamūle pātetvā[17] „evarūpā tattha[18] sālîti“ vadiṁsu. So punadivase suvagaṇaparivuto tattha gantvā tasmiṁ khette otari. So[19] puriso suve sāliṁ khādante[20] ito c' ito ca dhāvitvā vārento pi vāretuṁ na sakkoti. Sesā suvā[21] sāliṁ khāditvā tucchamukhā va gacchanti[22], suvarājā pana bahūni sālisīsāni ekato katvā haritvā[23] mātāpitunnaṁ deti. Suvā punadivasato paṭṭhāya tatth' eva sāliṁ khādiṁsu. Atha so puriso[24] „sace ime

[1] C^k tesaṁ - -, C^s sesaṁ pañcakarīsamattaṁ, B^d sesapañcasatakarīsamattaṁ khettaṁ attano pūrisosānaṁ. [2] C^{ks} datvā. [3] B^d -radisā bhāge. [4] C^k sibba-, B^d sippa- and adds atthi. [5] B^d attha. [6] B^d thāmasampanno. [7] B^d omits rajjaṁ [8] B^d -gaṇaṁ pariharanto. [9] C^{ks} jātassaresusāli-, B^d sayaṁjātasālivanena. [10] B^d āharitvā in the place of ā. g. [11] B^{ds} -si. [12] B^d paccanti. [13] C^{ks} kathanti. [14] B^d te. [15] B^d otarisu. [16] B^d āg-. [17] B^d thapetvā. [18] B^{ds} tattha evarūpā. [19] B^d adds pana. [20] B^d adds disvā. [21] B^d adds yāvadatthaṁ. [22] B^d gacchisu. [23] B^d tehi parivuto hutvā āharitvā. [24] B^d adds sūve sāli khādante disvā ito cito ca dhāvitvā vārento pi vāretuṁ nāsakkhi.

aññaṁ katipāhaṁ evaṁ khādissanti kiñci na bhavissati, brāhmaṇo sāliṁ agghāpetvā mayhaṁ iṇaṁ karissati, gantvā tassa ārocemîti[1]" so sālimuṭṭhinā saddhiṁ tathārūpaṁ paṇṇākāraṁ gahetvā[2] brāhmaṇaṁ passitva vanditvā[3] ekamantaṁ
5 ṭhito „kiṁ bho purisa sampannaṁ sālikhettan" ti puṭṭho „āma brāhmaṇa sampannan" ti vatvā dve gāthā abhāsi:

1. Sampannaṁ sālikedāraṁ, suvā bhuñjanti Kosiya,
 paṭivedemi[4] te brahme: na naṁ[5] vāretum ussahe. 1.
2. Eko va[6] tattha sakuṇo, so[7] tesaṁ sabbasundaro
10 bhutvā sāliṁ yathākāmaṁ tuṇḍenâdāya gacchatîti. 2.

Tattha sampannan ti paripuṇṇaṁ avikalaṁ[8], kedāran ti khettaṁ, sabbasundaro ti sabbehi koṭṭhāsehi sundaro rattatuṇḍo jiñjukasannibhakkhi rattapādo[9] tīhi rājīhi parikkhittagīvo mahāmayūrappamāṇo so yāvadatthaṁ sāliṁ khāditvā aññaṁ[10] tuṇḍena gahetvā gacchati[11].

15 Brāhmaṇo tassa kathaṁ sutvā suvarāje sinehaṁ uppādetvā khettapālaṁ pucchi: „ambho purisa pāsaṁ oḍḍetuṁ jānāsîti". „Āma jānāmîti". Atha naṁ gāthāya ajjhabhāsi:

3. Oḍḍentu[12] vālapāsāni yathā bajjhetha[13] so dijo,
 jīvañ ca naṁ gahetvāna ānayetha[14] mam' antike ti. 3.

20 Tattha oḍḍentū[15] 'ti oḍḍayantu, vālapāsānîti assavālādirajjumayā pāsā, jīvañca nan ti jīvantaṁ ñeva ca[16].

Taṁ sutvā khettapālo sāliṁ agghāpetvā iṇassa akatabhāvena tuṭṭho gantvā assavāle[17] vaṭṭetvā „ajja imasmiṁ ṭhāne otarissatîti" sutvā suvarañño otaraṇaṭṭhānaṁ sallakkhetvā
25 punadivase pāto va câtippamāṇaṁ pañjaraṁ[18] katvā pāsaṁ[19] oḍḍetvā suvānaṁ āgamanaṁ olokento kuṭiyaṁ nisīdi. Suvarājâpi suvagaṇaparivuto āgantvā aloluppacāratāya hiyyo[20]

---

[1] Bd -cessāmiti. [2] Bd adds sāliddhiyagāmaṁ gantvā. [3] Bd paṇṇākāraṁ datvā. [4] Bd -va-. [5] Bd taṁ. [6] Bd ca. [7] Bd yo. [8] Bd avekallaṁ. [9] Cks -sannibhakkhi, Bd -sannibho bhakkhi. [10] Bd aññe. [11] Bd -tīti. [12] Bd ujhantu. [13] Bd bajheyya. [14] Bd -yehi. [15] Bd ujhantū. [16] Bd adds ānayehiti ānehi. [17] Bd -laṁ. [18] Cks -se vātappahāre tesaṁ caraṇakaṁ. [19] Bd -sañca. [20] Bd vihiyo, Ck bhiyyo, Cs hīyyo.

khāditaṭṭhāne oḍḍitapāse[1] pādaṁ[2] pavesento va otari. So attano baddhabhāvaṁ ñatvā cintesi: „sac' ahaṁ[3] idān' eva baddharāvaṁ ravissāmi ñātakā[4] bhayatajjitā gocaraṁ agahetvā va palāyissanti, yāva etesaṁ gocaragahaṇaṁ[5] adhivāsessāmîti" so tesaṁ suhitabhāvaṁ ñatvā maraṇabhayatajjito hutvā tikkhattuṁ baddharāvaṁ ravi. Sabbe[6] palāyiṁsu. Suvarājā „ettakesu me[7] ñātīsu[8] nivattitvā olokento pi n' atthi, kin nu kho mayā[9] pāpaṁ[10] katan" ti vilapanto

4. Ete bhutvā ca[11] pītvā ca pakkamanti vihañgamā,
eko baddho 'smi pāsena, kiṁ pāpaṁ pakatam mayā ti 4.

gātham āha. Khettapālo suvarājassa baddharāvaṁ suvānañ ca ākāse pakkhandanasaddaṁ sutvā „kin nu kho" ti kuṭito[12] oruyha pāsaṭṭhānaṁ gantvā suvarājānaṁ[13] disvā „yass' eva me[14] pāso oḍḍito so eva[15] baddho" ti tuṭṭhamānaso suvarājānaṁ pāsato mocetvā dve pāde ekato[16] bandhitvā[17] Sālindiyagāmaṁ gantvā suvapotaṁ brāhmaṇassa adāsi. Brāhmaṇo[18] balavasinehena M-aṁ ubhohi hatthehi daḷhaṁ gahetvā aṁke nisīdāpetvā tena saddhiṁ sallapanto dve gāthā abhāsi:

5. Udaraṁ nūna aññesaṁ suva accodaraṁ tava,
bhutvā sāliṁ yathākāmaṁ tuṇḍenâdāya gacchasi[19]. 5.

6. Koṭṭhan nu tattha pūresi, suva veran nu te mayā,
puṭṭho me samma akkhāhi: kuhiṁ sāliṁ nidhīyasîti[20]. 6.

Tattha udaraṁ nūnā 'ti aññesaṁ udaraṁ udaram eva maññe tava udaraṁ pana atiudaraṁ, tatthā 'ti tasmiṁ simbalivane, pūresîti vassārattatthāya pūresi, nidhīyasîti nidhesi.

Taṁ sutvā suvarājā madhurāya manussabhāsāya sattamaṁ gātham āha:

[1] Bd oḍḍīyaṁ. [2] Bd pāsaṁ pāse. [3] Bd sace haṁ. [4] Bd adds me. [5] Bd -ṇā tāva. [6] Bd atha sabbe te suvā. [7] Bd omits me. [8] Bd ñātakesu. [9] Bd me. [10] Bd paramapā-. [11] Bd pi. [12] Bd -ṭiyā. [13] Cks -jā. [14] Bd omits me. [15] Bd sveva. [16] Bd adds katvā. [17] Bd adds daḷhaṁ ādāya. [18] Bd adds taṁ disvā. [19] Cks -ti. [20] Bd nidayāsîti, Cks -tīti.

7. Na me veraṁ tayā saddhiṁ, koṭṭho mayhaṁ na vijjati,
iṇaṁ muñcām' iṇaṁ[1] dammi sampatto koṭisimbaliṁ,
nidhim pi tattha nidahāmi, evaṁ jānāhi Kosiyā 'ti. 7.

Tattha iṇaṁ muñcāmiṇaṁ dammîti[2] tava sāliṁ haritvā iṇaṁ muñcāmi c' eva[3] dadāmi ca 'ti vadati[4], nidhimpîti ekaṁ tattha simbalivane anugāmikanidhim pi nidahāmi.

Atha naṁ brāhmaṇo pucchi:

8. Kīdisan te iṇadānaṁ, iṇamokkho te kīdiso,
nidhiṁnidhānaṁ akkhāhi, atha pāsā pamokkhasîti. 8.

Tattha iṇadānan ti iṇassa dānaṁ, nidhiṁnidhānan ti nidhino nidhānaṁ.

Evaṁ brāhmaṇena puṭṭho suvarājā tassa vyākaronto catasso gāthā abhāsi:

9. Ajātapakkhā taruṇā puttakā mayha Kosiya,
te maṁ tathā[5] bharissanti, tasmā tesaṁ iṇaṁ dade. 9.

10. Mātāpitā ca me vuddhā[6] jiṇṇakā gatayobbanā,
tesaṁ tuṇḍena[7] hātūna muñce[8] pubbakataṁ[9] iṇaṁ. 10.

11. Aññe pi tattha sakuṇā khīṇapakkhā sudubbalā,
tesaṁ puññatthiko dammi, taṁ nidhiṁ āhu paṇḍitā. 11.

12. Edisam[10] me iṇadānaṁ, iṇamokkho me ediso[11],
nidhiṁnidhānaṁ akkhātaṁ[12], evaṁ jānāhi Kosiyā 'ti. 12.

Tattha hātūnā 'ti haritvā, taṁ nidhin ti taṁ puññakammaṁ paṇḍitā anugāmikanidhiṁ nāma kathenti, nidhiṁnidhānan ti nidhino nidhānaṁ. nidhānanidhin[13] ti pi pāṭho, ayam eva attho.

Brāhmaṇo M-assa dhammakathaṁ sutvā pasannacitto dve gāthā abhāsi:

13. Bhaddako vat' ayaṁ[14] pakkhī[15] dijo paramadhammiko,
ekaccesu manussesu ayaṁ dhammo na vijjati. 13.

---

[1] C[s] -minaṁ, B[d] muñjāminna. [2] C[s] -mi naṁ. B[d] muñjāminnaṁ. [3] B[d] adds iṇaṁ. [4] B[d] omits va-. [5] C[k] te ma hātā, C[s] te maṁ bhātā. [6] B[d] vuḍhā. [7] C[s] tuṭṭhena. [8] C[s] pubbe ca, B[d] pañce. [9] B[d] pubbe-. [10] B[d] īdisaṁ. [11] B[d] ca īdiso. [12] B[d] akkhāmi. [13] so B[d]; C[ks] nidhiṁnidhānaṁ for nidhini-? [14] B[d] vatāya. [15] all three MSS. -i.

14. Bhuñja sāliṁ yathākāmaṁ saha sabbehi ñātibhi[1],
puna pi suva passemu, piyaṁ me tava dassanan ti. 14.

Tattha bhuñja sāliṁ ti ito paṭṭhāya nibbhayo hutvā bhuñjā[2] 'ti karīsasahassam pi tass' eva niyyādento evam āha, passemū 'ti attano ruciyā āgataṁ aññesu divasesu taṁ passeyyāmā 'ti.

Evaṁ[3] M-aṁ yācitvā piyaputtaṁ viya muducittena olokento pādato bandhanaṁ mocetvā satapākatelena pāde makkhetvā bhaddapīṭhe nisīdāpetvā kañcanataṭṭake madhulāje khādāpetvā sakkharodakaṁ[4] pāyesi. Ath' assa suvarājā „appamatto hohi brāhmaṇā" 'ti vatvā ovadanto 10

15. Bhuttañ ca pītañ ca tav' assamamhi
ratī[5] ca no Kosiya te sakāse,
nikkhittadaṇḍesu dadāhi dānaṁ,
jiṇṇe ca mātāpitaro bharassū 'ti gātham āha. 15.

Tattha tavassamamhîti tava nivesane, ratîti abhirati. 15

Taṁ sutvā brāhmaṇo tuṭṭhahadayo[6] udānaṁ udānento

16. Lakkhī vata me udapādi ajja
yo[7] addasāsiṁ pavaraṁ dijānaṁ,
suvassa sutvāna subhāsitāni
kāhāmi puññāni anappakānîti gātham āha. 16. 20

Tattha lakkhîti sirī pi puññam pi paññâpi.

M. brāhmaṇena attano dinnaṁ karīsasahassaṁ paṭikkhipitvā aṭṭhakarīsamattam eva gaṇhi. Brāhmaṇo thambhe nikhaṇitvā tassa taṁ khettaṁ niyyādetvā añjalim paggayha „gaccha sāmi, assumukhe mātāpitaro assāsehîti" vatvā[8] taṁ 25 uyyojesi. So tuṭṭhamānaso sālisīsaṁ ādāya gantvā mātāpitunnaṁ purato nikkhipitvā „amma tāta uṭṭhethā" 'ti āha. Te assumukhā va bhāsamānā[9] uṭṭhahiṁsu. Tāvad eva suva-

[1] Ck -hi. [2] Bd -jābiti. [3] Bd adds brāhmaṇo. [4] Bd sakkāro-. [5] Cks ratiñ, Bd ratti. [6] Bd tuṭhamānaso. [7] Cks so. [8] Cks assāsetvā, Bd niyyādetvā gandhamālādīhi pūjetvā khamāpetvā pacchāmi suvarājā ti assumukhe rodamāne mātāpitaro assāsehiti. [9] Cs hasamānā, Bd rodamānā.

gaṇā sannipatitvā „kathaṁ mutto si devā“ 'ti pucchiṁsu[1]. So nesaṁ[2] sabbaṁ vitthārato kathesi. Kosiyo pi suvarañño ovādaṁ datvā tato paṭṭhāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṁ mahādānaṁ paṭṭhapesi.

5 Taṁ atthaṁ pakāsento S. osānagātham āha:

17. So Kosiyo attamano udaggo
annañ ca pānañ ca bhisaṁ karitvā
annena pānena pasannacitto
santappayī samaṇe[3] brāhmaṇe cā 'ti. 17.

10 Tattha santappayīti gahitāni bhājanāni pūrento santappesi.

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhu mātāpitiposanaṁ[4] nāma paṇḍitānaṁ vaṁso“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā suvagaṇo[5] Buddhaparisā ahosi[6], mātāpitaro mahārājakulāni, khettapālo Channo, brāhmaṇo Ānando, suva-15 rājā aham evā“ 'ti. Sālikedārajātakaṁ[7].

2. Candakinnarajātaka.

Upanīyatīdaṁ maññe ti. Idaṁ S. Kapilapuraṁ[8] nissāya nigrodhārāme viharanto rājanivesane Rāhulamātaraṁ ā. k. Idaṁ pana jātakaṁ Dūrenidānato paṭṭhāya kathetabbaṁ. Sā pan' esā Nidāna-20 kathā yāva[9] Laṭṭhivane Uruvelakassapassa sīhanādā[10] Apaṇṇakajātake kathitā, tatoparaṁ yāva Kapilavatthugamanā Vessantarajātake āvibhavissati. S. pana pitu nivesane nisīditvā antarabhattasamaye Mahādhammapālajātakaṁ kathetvā katabhattakicco „Rāhulamātu vasanaṭṭhāne[11] nisīditvā tassā[12] guṇaṁ vaṇṇento[13] Candakinnarajātakaṁ[14] ka-25 thessāmîti“ rājānaṁ pattaṁ gāhāpetvā dvīhi aggasāvakehi saddhiṁ Rāhulamātu vasanaṭṭhānaṁ pāyāsi. Tadā tassā pamukhe[15] cattālīsasahassā[16] nāṭakitthiyo vasanti, tāsu[17] khattiyakaññānañ ñeva navutiadhikasahassaṁ. Sā T-assa āgamanaṁ ñatvā „sabbā[18] kāsāvān' eva[19] nivāsentū“ 'ti tāsaṁ ārocāpesi, tā tathā kariṁsu. S. āgantvā paññattā-

---

[1] Bd -isu, Cks -i. [2] Bd te-. [3] Cks -ṇa. [4] Cs -tupo-, Bd -tūnaṁ po-. [5] Bds -ṇā. [6] Bd ahesuṁ. [7] Bd kedāra-. [8] Bd -lavatthupu- [9] Cks omit yāva. [10] Bd -daṁ. [11] Bd nivesane. [12] Bd omits tassā. [13] Bd guṇe kathento. [14] Bd -ṇi-. [15] Bds -khā. [16] Bd -ssa. [17] Bds tāsaṁ. [18] Bd sabba. [19] Ck -vaneva, Bd -sāve.

sane nisīdi. Atha tā[1] sabbâpi ekappahāren' eva viravimsu, mahā paridevasaddo ahosi. Rāhulamātā[2] paridevitvā sokaṁ vinodetvā S-raṁ vanditvā rājagatena[3] bahumānena sagāravena nisīdi. Rājā tassā[4] guṇakathaṁ ārabhi: „bhante mama suṇhā 'tumhehi kāsāvāni nivatthānîti' sutvā kāsāvān' eva nivāsesi, 'mālādīni pariccattānîti' sutvā[5] mālādīni pariccajitvā bhūmisayanā va jātā[6] tumhākaṁ pabbajitakāle vidhavā hutvā aññehi rājūhi pesitaṁ paṇṇākāraṁ na gaṇhi, evaṁ tumhesu asaṁhīracittā esā" ti nānappakārehi tassā guṇakathaṁ kathesi. S. „anacchariyaṁ mahārāja yaṁ esā idāni mama pacchime attabhāve mayi sasnehā[7] asaṁhīracittā anaññaneyyā[8] bhaveyya[9], sā[10] tiracchānayoniyaṁ nibbattâpi mayi asaṁhīracittā anaññaneyyā[11] ahosîti" vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br. r. k. M. Himavantapadese kinnarayoniyaṁ nibbatti. Candā nām' assa bhariyā. Te ubho pi Candanāmake[12] rajatapabbate vasiṁsu. Tadā Bārāṇasirājā amaccānaṁ rajjaṁ niyyādetvā dve kāsāyāni nivāsetvā sannaddhapañcāvudho ekako va Himavantaṁ pāvisi. So migamaṁsaṁ khādanto ekaṁ khuddakanadiṁ anussaranto[13] uddhaṁ abhirūhi[14]. Candapabbatavāsino kinnarā vassārattasamaye[15] anotaritvā pabbate yeva vasanti nidāghe[16] otaranti. Tadā[17] so Candakinnaro attano bhariyāya saddhiṁ otaritvā tesu tesu ṭhānesu gandhe vilimpanto[18] puppharenuṁ khādanto[19] pupphapaṭe[20] nivāsento pārumpanto latādolāhi[21] kīḷanto madhurassarena gāyanto taṁ khuddakanadiṁ patvā ekasmiṁ[22] nivattaṭṭhāne[23] otaritvā udake pupphāni vikiritvā udakakīḷaṁ kīḷitvā pupphapaṭe[20] nivāsetvā pārupitvā rajatapaṭṭavaṇṇāya vālukāya pupphasayanaṁ[24] paññāpetvā ekaṁ veṇudaṇḍaṁ[25] gahetvā sayane

---

[1] C[s] B[d] sā. [2] B[d] -tāpi. [3] B[d] rājāgehe, B[s] rājagehe [4] C[k] B[d] tassa [5] C[k] omits mālādīni - - -. [6] so C[ks]; B[d] pariccajji bhumiyaṁ sayatīti sutvā bhumisusayanāvajātā [7] C[ks] -ho, B[ds] sinehā. [8] C[k] anaṁñeyya, C[s] ānaṁñeyya, B[d] ānañcaneyyā, B[s] anañjaneyyā. [9] C[s] omits bhaveyya. [10] C[s] esā, B[d] omits sā. [11] C[s] ān-. [12] C[k] candānāmā, C[s] candānāmāya. [13] B[d] anusañcaranto. [14] B[d] -ruyhi. [15] C[k] vassa-, B[d] vassavutthāsa-. [16] B[d] -ghasamaye. [17] B[d] adds ca. [18] B[d] adds tesu tesu ṭhānesu. [19] C[k] omits pukhā-. [20] B[d] -paṭakena. [21] C[ks] -lābhi, B[d] -lādihi. [22] C[k] eta-. [23] B[d] nivattanaṭhāne. [24] B[d] puppāsanaṁ. [25] B[d] veḷudaṇḍakaṁ.

nisīdiṁsu[1]. Tato Candakinnaro veṇuṁ[2] vādento madhurasaddena[3] gāyi, Candakinnarī muduke hatthe[4] nāmetvā tassâvidūre ṭhitā nacc' eva[5] gāyi ca. So rājā tesaṁ saddaṁ sutvā padasaddaṁ asāvento saṇikaṁ āgantvā[6] paṭicchanne ṭhatvā te kinnare disvā kinnariyā[7] paṭibaddhacitto hutvā „taṁ kinnaraṁ vijjhitvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā imāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappessāmîti“ cintetvā[8] Candakinnaraṁ vijjhi. So vedanāmatto[9] paridevamāno catasso gāthā āha[10]:

1. Upanīyatîdaṁ[11] maññe, Cande lohitamadena[12] majjāmi[13],
vijahāmi[14] jīvitaṁ, pāṇā me Cande[15] nirujjhanti. 18.
2. Osadhi[16] me, dukkhaṁ me[17], hadayaṁ me dayhate, nitammāmi
tava Candiyā socantiyā na naṁ aññehi sokehi. 19.
3. Tiṇam iva vanam iva miyyāmi[18] nadī[19] aparipuṇṇiyā va sussāmi
tava Candiyā socantiyā na naṁ aññehi sokehi. 20.
4. Vassaṁ va sare[20] pabbatapāde[21] imāni assūni vattare mayhaṁ
tava Candiyā socantiyā na naṁ aññehi sokehîti. 21.

Tattha upanīyatîti[22] santativicchedaṁ upanīyati[23]. idan ti jīvitaṁ, pāṇā me ti bhadde Cande mama jīvitapāṇā[24] nirujjhanti, osadhi[16] me ti jīvitaṁ me osīdati, nitammāmîti atikilamāmi, tava Candiyā ti idaṁ mama dukkhaṁ, na naṁ aññehi sokehîti[25] atha kho tava Candiyā socantiyā sokahetu, yasmā tvaṁ mama viyogena socissasi[26] tasmā ti attho, tiṇamiva vanamivā 'ti tattha pāsāṇe khittatiṇam iva mūle chinnavanam iva ca milāyāmîti vadati, sare pabbatapāde[27] ti yathā nāma pabbatapāde patitaṁ vassaṁ saritvā acchinnadhāraṁ vattati

M. imāhi catūhi gāthāhi paridevitvā pupphasayane[28] nipanno[29] va satiṁ vissajjetvā parivattitvā sayi[30], rājā patiṭṭhito[31] va, itarā Mahāsatte paridevante pi attano ratiyā mattā hutvā

[1] Bd nisiditvā. [2] Bd veḷu. [3] Bd manuñña-. [4] Bd mudubatthena. [5] Bd nicci ceva. [6] Bd gantvā. [7] Cks -riyaya [8] Bd ṭhatvā. [9] Bd -patto. [10] Bd abhāsi. [11] Ck Bd -tidam. [12] Bd -maddane. [13] Bd paññāmi. [14] Bd jahāmi. [15] Cks -do. [16] so Cks; Bd osaṭhi. [17] Bd omits me. [18] Bds milāyāmi [19] Cks nadiṁ. Bd nadi. [20] Bd vassaṁ va, omitting sare. [21] Bd pabbate-, Cks omit pabbata. [22] Cks -yantîti. [23] Bd upaniyyati, Cks niyyāsi. [24] Bd -te-. [25] Bd -hiti, Cks -hi. [26] Cks -ti. [27] Bd pabbatarepāde, Cks omit pabbata. [28] Bd pubbāsane [29] Bd nisinno. [30] Bd omits sayi. [31] Bd patiṭṭhito, Cks pi ṭhito.

tassa viddhabhāvaṁ na jānāti, visaññaṁ pana naṁ[1] parivattitvā nipannaṁ disvā „kin nu kho me sāmikassa[2] dukkhan" ti upadhārentī[3] pahāramukhato[4] paggharantaṁ lohitaṁ disvā piyasāmike uppannaṁ[5] balavasokaṁ sandhāretuṁ asakkontī mahāsaddena paridevi. Rājā „kinnaro mato bhavissatîti" nikkhamitvā attānaṁ dassesi. Candā taṁ[6] disvā „iminā me corena piyasāmiko viddho bhavissatîti" kampamānā palāyitvā pabbatamatthake ṭhatvā rājānaṁ aribhāsentī[3] pañca gāthā āha[7]:

5. Pāpo kho[8] rājaputto yo me icchitapatiṁ varākiyā
vijjhi[9] vanamūlasmiṁ[10], so 'yaṁ[11] viddho chamā seti[12]. 22.

6. Imaṁ mayhaṁ hadayasokaṁ paṭimuñcatu rājaputta tava mātā
yo mayhaṁ hadayasoko[13] kimpurisaṁ apekkhamānāya[14]. 23.

7. Imaṁ mayhaṁ hadayasokaṁ paṭimuñcatu[15] rājaputta tava jāyā
yo mayhaṁ hadayasoko kimpurisaṁ apekkhamānāya[14]. 24.

8. Mā ca putte mā ca patiṁ addakkhi rājaputta tava mātā
yo kimpurisaṁ avadhi adūsakaṁ mayhaṁ kāmāhi[16]. 25.

9. Mā ca putte[17] mā ca patiṁ[18] addakkhi[19] rājaputta tava jāyā
yo kimpurisaṁ avadhi adūsakaṁ mayhaṁ kāmāhîti. 26.

Tattha varākiyā ti kapaṇāya, paṭimuñcatū[20] 'ti paṭilabhatu phusatu pāpuṇātu, mayhaṁ kāmāhîti mayhaṁ kāmena.

Rājā naṁ[21] pañcahi gāthāhi paridevitvā[22] pabbatamatthake ṭhitaṁ yeva assāsento

10. Mā tuvaṁ[23] Cande rodi[24], mā soci vanatimiramattakkhi,
mama tvaṁ hohisi bhariyā rājakule pūjitā nārîti 27.

gāthaṁ āha.

[1] Ck paṇṇaṁ. [2] Bd piya sā-. [3] all three MSS. -ti. [4] Bd mahāsattassa dukkhato. [5] Cks -nna. [6] Ck naṁ. [7] Bd abhāsi. [8] Bd adḍs si. [9] Bds vijjhasi. [10] Ck cinamū-, Bd thanamū-. [11] Bd yāha in the place of so yaṁ. [12] Bd sesi. [13] Cks -kaṁ. [14] Cks ave-. [15] Cks -muccatu, Bd -muñjatu. [16] this verse is wanting in Bd. [17] Bd -aṁ. [18] Bd putti. [19] Bd tamayi. [20] Cks -muccatū, Bd muñjatū. [21] Bd taṁ. [22] Bd paribhāsetvā. [23] Bd tvaṁ. [24] Ck rucci, Cs ruci.

Tattha Cande ti M-assa paridevanakāle nām' assā[1] sutattā evam āha, vanatimiramattakkhîti vanatimirapupphasamānakkhi[2], pūjitā ti soḷasannaṁ itthisahassānaṁ jeṭṭhikā aggamahesī[3] hessasi.

Candā tassa vacanaṁ sutvā „tvaṁ kiṁ maṁ[4] vadesîti[5]"
5 sīhanādaṁ nadantī anantaraṁ gātham āha:

11. Api nūnâhaṁ marissaṁ na ca panâhaṁ rājaputta tava hessaṁ
yo kimpurisaṁ avadhi adūsakaṁ mayhaṁ kāmāhîtī. 28.

Tattha api nūnāhan ti api ekaṁsen' eva ahaṁ marissaṁ.

So tassā vacanaṁ sutvā nicchandarāgo hutvā itaraṁ
10 gātham āha:

12. Api bhīruke api jīvitukāmike kimpurisi gaccha Himavantaṁ,
tālissatagarabhojane[6] araññe taṁ[7] migā ramissantîti[8]. 29.

Tattha api bhīruke ti bhīrujātike[9], tālissatagarabhojane[10] ti tvaṁ tālissapattatagarabhojanā[11] migī[12], tasmā araññe taṁ migā va[13] ramissanti, na
15 tvaṁ rājakulārahā[14], gacchā 'ti naṁ[15] avaca.

Vatvā ca pana nirapekkho hutvā pakkāmi. Sā tassa gatabhāvaṁ ñatvā oruyha M-aṁ āliṅgitvā pabbatamatthakaṁ āropetvā pabbatatale nipajjāpetvā sīsam assa attano ūrusu katvā balavaparidevaṁ[16] paridevamānā dvādasa gāthā abhāsi:

20 13. Te pabbatā tā[17] ca kandarā tā ca[18] giriguhāyo,
tattha taṁ[19] apassantī kimpurisa kathaṁ ahaṁ kāsaṁ[20]. 30.

14. Te paṇṇasanthatā[21] ramaṇīyā vāḷamigehi anuciṇṇā,
tattha[22] taṁ apassantī kimpurisa kathaṁ ahaṁ kāsaṁ[20]. 31.

15. Te pupphasanthatā[23] ramaṇīyā vāḷamigehi anuciṇṇā,
25 tattha taṁ -pe-[24]. 32.

[1] Cks nāmassa. [2] Ck -pupphamānakkhī, Cs -pupphapamāṇakkhi, Bd -samānā akkhi. [3] all three MSS. -si. [4] Ck kimaṁ, Bd kiṁ, omitting maṁ. [5] Cks -hīti. [6] Ck -no, Cs -nagarabhojano, Bd tālisataggarabhojanātasmā. [7] Bd tvaṁ. [8] Ck rasminti, Cs ramissanti, Bd ramissantithi. [9] Bd atibhirukajā-, Bs api atibhīru-. [10] Bds tālīsataggarabhojanā. [11] Bd tālisapattataggarapattabho-. [12] Bds sīti. [13] Bd omits va. [14] Bd -le arahā. [15] Bd omits naṁ. [16] Cks omit paridevaṁ. [17] Bd omits tā. [18] Bd omits tā ca. [19] Bd yo ca tatheva tiṭhanti tattheva taṁ. [20] Bd akāsi. [21] Bd -saṇḍātā? [22] Bd tattheva. [23] Ck -santha, Cs -santharā, Bd -saṇṭhatā. [24] Bd tattheva taṁ apassantaṁ kimpurisa kathaṁ ahaṁ akāsi.

16. Acchā[1] savanti giricaranadiyo[2] kusumābhikiṇṇasotāyo,
tattha -pe-[3]. 33.
17. Nīlāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni[4],
tattha -pe-[3]. 34.
18. Pītāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni[4], 5
tattha -pe-[5]. 35.
19. Tambāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni[4] -pe-. 36.
20. Tuṅgāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni[4] -pe-. 37.
21. Setāni Himavato pabbatassa kūṭāni dassaneyyāni[4] -pe-,
tattha -pe-. 38. 10
22. Citrāni Himavato -pe-. 39.
23. Yakkhagaṇasevite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tattha taṁ apassantī kimpurisa kathaṁ ahaṁ kāsaṁ. 40.
24. Kimpurisasevite Gandhamādane osadhehi sañchanne,
tattha taṁ apassantī kimpurisa kathaṁ ahaṁ kāsan ti. 41. 15

Tattha te pabbatā ti yesu mayaṁ ekato[6] abhiramimhā[7] ime te pabbatā tā ca kandarā tā ca giriguhāyo, tatth' eva[8] ṭhitā tesu ahaṁ idāni taṁ apassantī[9], kathaṁ kāsan ti[10] kiṁ karissāmi, tesu pupphaphalapallavādisobhaṁ taṁ[11] apassantī[12] kathaṁ adhivāsetuṁ sakkhissāmîti paridevati, paṇṇasanthatā[13] ti tālīsapattādigandhapaṇṇasantharā[14], acchā ti pasannodikā[15], nīlānîti 20 maṇimayāni, pītānîti sovaṇṇamayāni, tambānîti manosilāmayāni, tuṅgānîti uccāni tikkhiṇaggāni, setānîti rajatamayāni, citrānîti[16] sattaratanamissakāni, yakkhagaṇasevite ti bhummadevatāsevite[17].

Iti sā dvādasahi gāthāhi paridevitvā M-assa ure hatthaṁ ṭhapetvā santāpabhāvaṁ ñatvā „Cando jīvati yeva, tāvad 25 eva[18] ujjhānakammaṁ[19] katvā jīvitam assa dassāmîti" cintetvā „kin nu kho lokapālā nāma n' atthi, udāhu vippavutthā ādu

---

[1] Bd accā. [2] Bd girivananadiyo. [3] Bd tatheva taṁ ete [4] Bd -niyāni. [5] Bd tattheva taṁ etc. [6] Bd adds va. [7] Bd -ruhimhā. [8] Ck natheva, Cs Bd tatheva. [9] all three MSS. -ti. [10] Cks kathaṁ tāsaṁ. [11] Cks -bhaṁ, omitting taṁ, Bd -bhantaṁ taṁ. [12] Cks passanti, Bd apassanti. [13] Bd -saṇhatā. [14] Bd -gandharasadaṇṇasaṇṭharā. [15] Bd vippasannodakā. [16] Cks vici-. [17] Cks bhummā - - tā, Bd -tāhi sevite. [18] Bd devatāni in the place of tāvadeva, Bs devatā. [19] Bd uççāna-.

matā me[1] piyasāmikaṁ na rakkhantîti" devujjhānakammaṁ[2] akāsi. Tassā sokavegena Sakkassâsanaṁ[3] uṇhaṁ ahosi. So[4] āvajjanto taṁ kāraṇaṁ ñatvā brāhmaṇavaṇṇenâgantvā[5] kuṇḍikato[6] udakaṁ gahetvā M-aṁ siñci[7]. Tāvad eva visaṁ[8] antaradhāyi, vaṇṇo rūhi, „imasmiṁ ṭhāne viddho" ti pi[9] na paññāyi[10], M. sukhito uṭṭhāsi[11]. Candā arogaṁ piyasāmikaṁ disvā somanassappattā Sakkassa pāde vandantī anantaraṁ gātham āha:

25. Vande te ayirabrahme[12] yo me icchitapatiṁ[13] varākiyā
amatena abhisiñci samāgatasmiṁ piyatamenā 'ti. 42.

Tattha amatenā 'ti udakaṁ amataṁ maññamānā evam āha, piyatamenā 'ti piyatarena, ayam eva vā pāṭho.

Sakko tesaṁ ovādam adāsi: „ito paṭṭhāya Candapabbatato[14] oruyha manussapathaṁ mā gamittha, idh' eva vasathā" 'ti evañ ca pana ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato. Candâpi „kin no sāmi iminā paripanthaṭṭhānena[15], ehi Candapabbatam eva gacchāmā[16]" 'ti vatvā osānagātham āha:

26. Vicarāma[17] dāni girivaranadiyo[18] kusumābhikiṇṇasotāyo[19]
nānādumasavanāyo[20] piyaṁvadā aññamaññassā 'ti. 43.

S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe p' esā mayi asaṁhīracittā anaññaneyyā yevā[21]" 'ti vatvā j. s. „Tadā rājā Anuruddho ahosi[22], Candā Rāhulāmātā, kinnaro aham evā" 'ti. Candakinnarajātakaṁ[23].

3. Mahāukkusajātaka.

Ukkā milācā[24] bandhantîti. Idaṁ S. J. v. Mittagandhakaupāsakaṁ[25] ā. k. So kira Sāvatthiyaṁ parijiṇṇa-

[1] Cls tename. [2] Bd devatā uccānā-. [3] Bd -ssa ās-. [4] Bd sakko. [5] Bd -na āg-. [6] Bd tuṇhigato. [7] Bd āsañci. [8] Bd adds nivattetvā. [9] Bd omits pi. [10] Bd -yati. [11] Bd adds pi. [12] Bd ayyare-. [13] Bd -tampa-. [14] Cks candā-. [15] Cks imināya, Ck paripatta-, Cs parinata-, Bd paripaṇhā-. [16] Cks gacchā. [17] Cs Bd vivarāma. [18] Cks -diyā, Bd girivananadiyo. [19] Bd -sotayo, Cs -sotāye. [20] Bd -dumavasanāyo. [21] Bd evā. [22] Bd rājā devadatto ahosi sakko anuruddho. [23] Bd -rī-. [24] Ck vi-, Bds ci-. [25] Bds mittabandha-.

kulassa putto sahāyaṁ pesetvā aññataraṁ kuladhītaraṁ vārāpetvā „atthi pan' assa uppannakiccaṁ[1] nittharaṇasamattho mitto vā sahāyo vā" ti „n' atthîti[2]" „tena hi mitte tāva ganthetū[3]" 'ti vutte tasmiṁ ovāde ṭhatvā paṭhamaṁ tāva catūhi dovārikehi saddhiṁ mettiṁ akāsi. Athânupubbena nagaraguttikagaṇakamahāmattādīhi[4] saddhiṁ mettiṁ katvā senāpatinâpi uparājenâpi saddhiṁ[5], tehi pana saddhiṁ ekato hutvā raññā saddhiṁ akāsi, tato asītiyā mahātherehi[6] Ānandattherena[7] saddhiṁ ekato hutvā T-ena saddhiṁ mettiṁ[8] akāsi. Atha naṁ S. saraṇesu ca sīlesu ca patiṭṭhāpesi, rājâpi 'ssa issariyam adāsi, so Mittagandhako[9] yevā 'ti pākaṭo jāto. Ath' assa rājā mahantaṁ gehaṁ datvā āvāhamaṅgalaṁ kāresi, rājānaṁ ādiṁ katvā mahājano paṇṇākāre[10] pahiṇi. Ath' assa bhariyā raññā pahitaṁ paṇṇākāraṁ uparājassa uparājena pahitaṁ senāpatissā 'ti eten' upāyena sakalanagaravāsino ābandhitvā gaṇhi. Sattame divase mahāsakkāraṁ katvā[11] Dasabalaṁ nimantetvā pañcasatasaṁkhātassa[12] Buddhapamukhassa saṁghassa[13] mahādānaṁ datvā bhattakiccāvasāne S-rā katānumodanaṁ[14] sutvā ubho pi jayampatikā sotāpattiphale patiṭṭhahiṁsu. Dh. k. s.: „āvuso Mittagandhakaupāsako[15] attano bhariyaṁ nissāya tassā vacanaṁ sutvā[16] sabbehi mettiṁ[17] katvā rañño santikā makāsakkāraṁ labhi, S-rā[18] saddhiṁ pana mettiṁ katvā ubho pi jayampatikā sotāpattiphale patiṭṭhitā" ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' ev' esa etaṁ[19] mātugāmaṁ nissāya mahantaṁ yasaṁ patto, pubbe[20] tiracchānayoniyaṁ nibbatto pi pan' esa etissā vacanena bahūhi saddhiṁ[21] mettiṁ[22] katvā puttasokato mutto" ti vatvā[23] a. ā.:

A. B. Br. r. k. eke[24] paccantavāsino yattha yattha[25] bahuṁ maṁsaṁ labhanti tattha tattha gāmaṁ nivesetvā[25] araññe vicaritvā[26] migādayo māretvā maṁsaṁ āharitvā

[1] C[s] B[d] -nnaṁ-. [2] B[d] natthīti. [3] B[d] bandhetū. [4] B[d] omit agaṇaka. [5] B[d] adds mitti, B[s] metti. [6] B[d] adds saddhiṁ [7] B[d] adds pi. [8] B[d] mitti. [9] B[d] middhaban-. [10] B[d] -raṁ. [11] B[d] ābhandhitvā bho jāyampatitā sotāpattiphale patiṭhatvā in the place of ābandhitvā gaṇhi - - - katvā. [12] B[d] pañca satassa. [13] B[d] -pamukha bhikkhusaṅghassa. [14] B[d] kathitaṁ anu-. [15] B[d] -bandhaka-. [16] B[d] katvā. [17] B[d] mittaṁ. [18] B[d] tathāgatena. [19] B[d] ekaṁ. [20] B[d] adds pi. [21] C[ks] omit sa-. [22] B[d] mitti. [23] B[d] tehi yācito. [24] B[d] ekacce. [25] B[d] nivā- [26] B[d] omits vi.

puttadāraṁ[1] posenti. Tesaṁ gāmato avidūre mahājātassaro[2], tassa dakkhiṇapasse eko senasakuṇo pacchimapasse ekā senasakuṇī uttarapasse sīho migarājā pācīnapasse ukkusasakuṇarājā vasati, jātassaramajjhe pana unnatatthāne kacchapo vasati. 5 Tadā so seno seniṁ „bhariyā me hohîti“ vāresi[3]. Atha naṁ sā āha: „atthi pana te koci mitto“ ti. „N' atthi bhadde“ ti. „Amhākaṁ uppannabhayaṁ vā dukkhaṁ vā haraṇasamatthaṁ[4] sahāyakaṁ[5] laddhuṁ vaṭṭati, mitte tāva gaṇhāhîti“. „Kena[6] saddhiṁ mettiṁ[7] karomi bhadde“ ti. „Pācīnapasse vasan- 10 tena ukkusarājena uttarapasse sīhena jātassaramajjhe kacchapena saddhiṁ[8] karohîti“. So tassā vacanaṁ sampaṭicchitvā tathā akāsi. Tadā te ubho saṁvāsaṁ kappetvā - tasmiṁ yeva sare ekasmiṁ dīpake kalambarukkho[9] atthi samantā udakena parikhitto tasmiṁ - kulāvakaṁ katvā paṭivasiṁsu. Tesaṁ 15 aparabhāge dve potakā jāyiṁsu, tesaṁ pakkhesu asaṁjātesu yeva ekadivasaṁ te jānapadā divasaṁ[10] araññe carantā[11] kiñci alabhitvā „na sakkā tucchahatthehi gharaṁ gantuṁ, macche vā kacchape vā gaṇhissāmā 'ti“ saraṁ otaritvā taṁ dīpakaṁ gantvā tassa kalambassa[12] mūle nipajjitvā makasādīhi khajja- 20 mānā tesaṁ palāpanatthāya[13] araṇiṁ manthetvā[14] aggiṁ nibbattetvā[15] dhūmaṁ kariṁsu. Dhūmo uggantvā[16] sakuṇe pahari[17], sakuṇapotakā viraviṁsu. Jānapadā taṁ sutvā „ambho sakuṇapotakānaṁ saddo, uṭṭhetha ukkā bandhatha, chātā sayituṁ na sakkoma, sakuṇamaṁsaṁ khāditvā va sa- 25 yissāmā“ 'ti vatvā aggiṁ jāletvā[18] ukkā bandhiṁsu. Sakuṇikā tesaṁ saddaṁ sutvā „ime amhākaṁ potake khāditukāmā, mayaṁ evarūpassa bhayassa haraṇatthāya mitte gaṇhimha, sāmikaṁ ukkusarājassa santikaṁ pesessāmîti“ cintetvā „gaccha

[1] Bd -re. [2] Bd adds atthi. [3] Bd vadati. [4] Bd niṭharaṇa-. [5] Bd mittaṁ vā sahāyaṁ vā. [6] Bd kehi. [7] Bd mittiṁ. [8] Bd adds mitti. [9] Bd kadappa-. [10] Bd tisaṁ. [11] Bd caritvā. [12] Bd kadappassa. [13] Cks palāyana-, Bd palāpanatthā. [14] Ck mante-, Bd bandhitvā. [15] Bd adds na sakkā tuccha. [16] Bd dhume uggatte. [17] Bd omits s. p. [18] Cks jalitvā.

sāmi, puttānaṁ no uppannabhayaṁ ukkusarājassa ārocehîti[1]" paṭhamaṁ gātham āha:

1. Ukkā milācā[2] bandhanti dīpe[3],
pajā mamaṁ[4] khādituṁ patthayanti,
mittaṁ sahāyañ ca vadehi[5] senaka[6], 5
ācikkha ñātivyasanaṁ dijānan ti. 44.

Tattha milācā[7] ti jānapadā, dīpe ti dīpakamhi, pajā mamaṁ ti mama puttake, senakā 'ti senakasakuṇaṁ nāmenâlapati, ñātivyasanan ti puttassa vyasanaṁ, dijānan ti amhākaṁ ñātīnaṁ dijānaṁ, idaṁ[9] vyasanaṁ ukkusarājassa santikaṁ gantvā ācikkhāhîti vadati. 10

So vegena tassa vasanaṭṭhānaṁ gantvā vassitvā[10] attano āgatabhāvaṁ jānāpetvā katokāso upasaṁkamitvā vanditvā „kiṁkāraṇā āgato sîti" puṭṭho[11] dutiyaṁ gātham āha:

2. Dijo dijānaṁ pavaro si pakkhi[12],
ukkusarāja saraṇan taṁ upemi, 15
pajā mamaṁ khādituṁ patthayanti
luddā milācā[13], bhava me sukhāyā 'ti. 45.

Tattha dijo ti tvaṁ dijo c' eva dijo[14] pavaro ca.

Ukkusarājā senakaṁ „mā bhāyîti" assāsetvā tatiyaṁ gātham āha: 20

3. Mittaṁ sahāyañ ca karonti paṇḍitā
kāle akāle sukham āsayānā[15],
karomi te senaka etam atthaṁ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccan ti. 46.

Tattha kāle akāle ti divā ca rattiñ ca, ariyo ti idha ācāraariyo 25 adhippeto, ācārasampanno hi ācārasampannassa kiccaṁ karotv-eva, kim ettha ācariyan[16] ti vadati.

[1] Bd adds vatvā. [2] Bd cilābha, Bs ci-. [3] Bd raṭhādipe. [4] Bd mama. [5] Cks parehi. [6] Bd -kaṁ. [7] Bd tilācā, Bs ci-. [8] Bd mamā. [9] Bd imaṁ. [10] Bds vassetvā. [11] Bd āgatakaraṇaṁ dassento. [12] Ck pakkhira, Bd pakkhima. [13] Bd cilā. [14] Cks dije, Bd dijānaṁ. [15] Bd esamānaṁ. [16] Bd karaṇiyan.

Atha naṁ pucchi: „kiṁ samma rukkhaṁ ārūḷhā[1] milācā[2]“ ti. „Na tāva abhirūhanti[3], ukkā yeva bandhantîti“. „Tena hi tvaṁ sīghaṁ gantvā[4] mama sahāyikaṁ assâsetvā mama āgamanabhāvaṁ ācikkhā“ 'ti. So tathā akāsi. Ukkusarājâpi gantvā[5] kalambassâvidūre[6] milācānaṁ[2] abhirūhanaṁ olokento ekasmiṁ rukkhagge nisīditvā ekassa milācassa[2] abhirūhanakāle tasmiṁ kulāvakassa avidūraṁ[7] abhirūḷhe sare nimujjitvā pakkhehi ca mukhehi ca udakaṁ āharitvā ukkāya upari āsiñci, sā nibbāyi. Milācā „imañ ca senakasakuṇaṁ[8] potake c' assa[9] khādissāmā“ 'ti otaritvā puna ukkaṁ jalāpetvā[10] abhirūhiṁsu[11], puna ukkuso vijjhāpesi[12]. Eten' upāyena baddhabaddhaṁ[13] vijjhāpentass' ev' assa[12] aḍḍharatto jāto. So ativiya kilami[14], heṭṭhā udare kilomakaṁ tanuttagataṁ[15], akkhīni rattāni jātāni. Taṁ disvā sakuṇikā sāmikaṁ āha: „sāmi atikilanto[16] ukkusarājā, etassa thokaṁ vissamanatthāya gantvā kacchaparājassa kathehîti“. So tassā vacanaṁ sutvā ukkusaṁ upásaṁkamitvā gāthāya ajjhabhāsi:

4. Yaṁ hoti kiccaṁ anukampakena
ariyassa ariyena kataṁ tava-y-idaṁ[17],
attānurakkhī bhava mā aḍayha,
lacchāma putte tayi jīvamāne ti. 47.

Tattha kataṁ tavayidan[18] ti tayā idaṁ, ayam eva vā pāṭho.

So tassa vacanaṁ sutvā sīhanādaṁ nadanto pañcamaṁ gātham āha:

5. Tav' eva[19] rakkhāvaraṇaṁ karonto
sarīrabhedâpi na santasāmi,
karonti h' ete[20] sakhinaṁ[21] sakhāro:
pāṇaṁ cajanti, satān' esa[22] dhammo ti. 48.

---

[1] Bd abhiruḷ. [2] Ck Bd ci-. [3] Bd -ruḷā. [4] Bd katvā. [5] Bd āg-. [6] Bd kad-. [7] Bd -re. [8] Bds senaka sakuṇa, Cks kāraṇasakuṇa. [9] Bd ca. [10] Bds jā-. [11] Bds abhiruhi, Cks abhihariṁsu. [12] Cs vijjha-, Bd vijā-. [13] Ck baddhaṁbaddha, Bd bandhabandha. [14] Bd -mati. [15] Bd aṇukaṁgataṁ. [16] Bd ativiya kilamanto. [17] so Cks for tavêdaṁ, Bds tayidaṁ. [18] Bd tayidan. [19] Bd tameva. [20] so Cks for etaṁ? Bds heke. [21] Ck Bd -naṁ. [22] Cks sataṁnesa.

Catthaṁ pana S. abhisambuddho hutvā tassa guṇaṁ vaṇṇento āha:

6. Sudukkaraṁ kammam akā aṇḍaj' āyaṁ vihaṅgamo
atthāya kuraro[1] putte[2] aḍḍharatte anāgate ti. 49.

Tattha kuraro[3] ti ukkusarājā[4], putte[2] ti senassa putte[5] rakkhanto tesaṁ atthāya aḍḍharatte anāgate[6] yāva diyaḍḍhayāmaṁ vāyāmaṁ karonto dukkaraṁ akāsi. 5

Seno pi „ukkusa[7] thokaṁ vissamāhi sammā“ 'ti vatvā kacchapassa santikaṁ gantvā taṁ uṭṭhāpetvā „kiṁ samma āgato sîti“ vutte „evarūpaṁ nāma bhayaṁ uppannaṁ, ukkusarājā paṭhamayāmato paṭṭhāya vāyamanto kilami, ten' amhi tava santikaṁ āgato“ ti vatvā sattamaṁ gātham āha: 10

7. Cutâpi eke[8] khalita-ssakammunā
mittānukampāya patiṭṭhahanti,
puttā mam' aṭṭā[9], gatim āgato 'smi,
atthaṁ caretha[10] mama vārichannā[11] 'ti. 50. 15

Tass' attho: sāmi ekaccehi yasato vā dhanato vā cutâpi sakammanā[12] khalitâpi[13] mittānaṁ anukampāya patiṭṭhahanti, mamañ ca puttā aṭṭā[14] āturā, tenâhaṁ[15] taṁ gatiṁ paṭisaraṇaṁ[16] katvā āgato[17], puttānaṁ jīvitadānaṁ dadanto atthaṁ me carāhîti[18].

Taṁ sutvā kacchapo itaraṁ gātham āha: 20

8. Dhanena dhaññena ca attanā va
mittaṁ sahāyañ ca karonti paṇḍitā,
karomi te senaka etam atthaṁ,
ariyo hi ariyassa karoti kiccan ti. 51.

Ath' assa putto avidūre nipanno pitu vacanaṁ sutvā „mā me pitā kilamatu, ahaṁ pitu kiccaṁ karissāmîti“ cintetvā navamaṁ gātham āha: 25

9. Appossukko tāta tuvaṁ nisīda,
putto pitu caratī[19] atthacariyaṁ[20],

---

[1] Bd guruyo. [2] Cks putto. [3] Bd gururo, Cs kurare. [4] Cs -ja. [5] Ck putto. [6] Bd adds ti. [7] Bd -saṁ. [8] Ck ete, Bd heke. [9] Bd mapaṭṭā, Cks mamajja. [10] Bd caratha. [11] Ck -jananā, Bd -carati. [12] Bd -mmunā. [13] Bd cali-. [14] Cks ajja. [15] Bd tenaneva. [16] Bd omits paṭi. [17] Bd adds smiṁ. [18] Bd caretha vāricarāti. [19] Ck arati. [20] Bd omits caratī attha.

ahaṁ carissāmi tav' etam[1] atthaṁ
senassa putte paritāyamāno ti. 52.

Atha naṁ pitā gāthāya ajjhabhāsi:

10. Addhā hi tāta satān' esa dhammo
putto pitu yaṁ[2] caretha atthacariyaṁ,
app-eva maṁ disvā pavaddhakāyaṁ[3]
senassa puttā na viheṭhayeyyun[4] ti. 53.

Tattha satānesa dhammo ti paṇḍitānaṁ esa dhammo, puttā nā 'ti[5] senassa putte milācā[6] na heṭhayeyyuṁ[7].

Evaṁ vatvā mahākacchapo „samma mā bhāyi, tvaṁ purato gaccha, idān' ahaṁ āgamissāmîti[8]“ taṁ uyyojetvā udake patitvā[9] kalalañ ca saṁkaḍḍhitvā[10] ādāya dīpakaṁ gantvā aggiṁ pajjhāpetvā[11] nipajji. Milācā[6] „kiṁ no senapotehi[12], imaṁ kāṇakacchapaṁ[13] parivattetvā māressāma, ayaṁ no sabbesaṁ pahossatîti“ valliyo uddharitvā jiyā[14] gahetvā nivatthapilotikâpi[15] mocetvā tesu ṭhānesu bandhitvā kacchapaṁ parivattetuṁ na sakkonti. Kacchapo te ākaḍḍhanto gantvā[16] gambhīraṭṭhāne udake pati. Te pi kacchapalobhena tena[17] saddhiṁ yeva patitvā udakapuṇṇāya kucchiyā kilantā[18] nikkhamitvā „bho ekena[19] no ukkusena yāva aḍḍharattā ukkā vijjhāpitā, idāni iminā kacchapena udake pātetvā[20] udakaṁ pāyetvā mahodarā kat' amhā[21], puna aggiṁ karitvā aruṇe uggate pi ime senapotake khādissāmā“ 'ti aggiṁ kātuṁ ārabhiṁsu. Sakuṇikā tesaṁ saddaṁ[22] sutvā „sāmi, ime yāya[23] kāyaci velāya[24] amhākaṁ puttake khāditvā gamissanti, sahāyassa no sīhassa santikaṁ[25] gacchā“ 'ti āha. So taṁ khaṇaṁ ñeva

---

[1] C^k tametam, B^d tatheva. [2] B^d naṁ. [3] C^k pañcaddha-, B^d vavaḍḍha-. [4] so C^{ks}; B^d puttāni na hedayeyyun. [5] all three MSS. puttānīti. [6] C^k B^d ci-. [7] B^d nabodaye-. [8] C^k nāgami-, B^d idānāhāgami-. [9] B^d pavaṭṭetvā. [10] B^d vallayo uddharitvā vallikālaṁ lañcasevāḍhañca saḍhitvā in the place of kalalañca - -. [11] B^{ds} vijjhā-. [12] B^d -takehi. [13] B^{ds} kāla-. [14] so C^s; C^k piyā, B^d vallitoṭiyo. [15] B^d -kāhi. [16] B^d omits ga-. [17] B^d omits tena. [18] C^{ks} -to, B^d kilamanto. [19] C^s etena. [20] B^d patitvā. [21] B^d gakatādhammā. [22] B^d kathaṁ. [23] B^d sāya. [24] B^d -yaṁ. [25] B^d -ke.

tassa santikaṁ gantvā „kiṁ avelāya āgato sîti“ vutte[1] ādito paṭṭhāya taṁ pavattiṁ ārocetvā ekādasamaṁ gātham āha:

11. Pasū manussā mīgaviriyaseṭṭha
bhayadditā seṭṭham upabbajanti[2],
puttā mam' aṭṭā[3], gatim āgato 'smi,
tvan no si rājā, bhava me sukhāyā 'ti. 54.

Tattha pasū ti sabbatiracchāne āha, idaṁ vuttaṁ hoti: sāmi migesu viriyena seṭṭha[4], lokasmiṁ hi sabbatiracchānâpi manussâpi bhayatajjitā[5] hutvā seṭṭhaṁ upagacchanti[6], mama ca puttā aṭṭā[7], sv-āhan taṁ va gatiṁ[8] katvā āgato 'mhi[9], tvaṁ amhākaṁ rājā, sukhāya me bhavā 'ti[10].

Taṁ sutvā sīho gātham āha:

12. Karomi te senaka etam atthaṁ,
āyāma te taṁ disataṁ[11] vadhāya,
kathaṁ hi viññū bahu sampajāno
na vāyame attajanassa guttiyā[12] ti. 55.

Tattha taṁ disatan[13] ti taṁ disasamūhaṁ[14], taṁ tava paccatthikaṁ gaṇan[15] ti attho, bahū ti amitte[16] hantuṁ samattho, sampajāno ti mittassa bhayappattaṁ[17] jānanto[18], attajanassā 'ti attasamassa[19] aṅgasamassa[20] mittassā 'ti attho.

Evañ ca pana vatvā „gaccha tvaṁ, putte samassāsehîti“ taṁ uyyojetvā maṇivaṇṇaṁ udakaṁ maddamāno pāyāsi. Milācā taṁ[21] āgacchantaṁ disvā „kurarena[22] tāva amhākaṁ ukkā vijjhāpitā[23], kacchapena amhākam[24] nivatthapilotikānam pi assāmikā katā, idāni pana natth' amhā, sīho no jīvitakkhayam eva pāpessatîti“ maraṇabhayatajjitā yena vā tena vā[25] palāyiṁsu. Sīho āgantvā rukkhamūle na kiñci addasa. Atha naṁ

---

[1] Bd -o. [2] Bd -gacchanti. [3] Cks mamajja. [4] Bd -o. [5] Ck -tvā, Bd apaṭṭititā. [6] Bd upajjanti. [7] Bd aṭṭā atuyā, Cks addhā. [8] Bd gatiṁ, omitting va, Cks va hatiṁ. [9] Ck omits mhi. [10] Ck sukhāyamevāti, Bd sukhāyamebhavāhiti; tattha pasūti - - - wanting in Cs. [11] Bd dipakaṁ. [12] Bd vu-. [13] Bd dipakan. [14] Bd verasamohaṁ. [15] Ck gaṇhan. [16] Bd samitte. [17] Bd bhayuppatti. [18] Bd ajā-. [19] Ck atthaṁ samatthassa, Bd athasamassa. [20] Bd adds jānassa. [21] Ck milānaṁ, Cs milāmataṁ, Bd cilātataṁ. [22] Bd kuruyena. [23] Bd adds tathā. [24] Cks -penamhāti. [25] Cks omit vā.

kuraro[1] ca kacchapo ca seno ca upasaṁkamitvā vandiṁsu. So tesaṁ mittānisaṁsaṁ kathetvā „ito paṭṭhāya mittadhammaṁ abhinditvā appamattā hothā“ 'ti ovaditvā pakkāmi. Te pi sakaṭṭhānāni[2] gatā. Senasakuṇikā attano putte oloketvā „mitte nissāya amhehi dārakā laddhā“ ti sukhasamaye[3] senena saddhiṁ sallapantī mittadhammaṁ pakāsamānā cha gāthā abhāsi:

13. Mittañ ca kayirātha sakhāgharañ ca[4],
ayirañ ca kayirātha sukhehi ayiro[5],
nivatthakojo va sare 'bhihantvā[6]
modāma puttehi samaṅgibhūtā. 56.

14. Sakamittassa kammena sahāyassâpalāyino[7]
kūjantaṁ upakūjanti lomasā[8] hadayaṅgamaṁ. 37.

15. Mittaṁ sahāyaṁ adhigamma paṇḍito
so bhuñjatī puttapasuṁ dhanaṁ vā,
ahañ ca puttā ca patī ca mayhaṁ
mittānukampāya samaṅgibhūtā. 58.

16. Rājāvatā sūravatā ca attho[9],
sampannasakkhissa bhavanti h' ete,
yo[10] mittavā yasavā uggatatto[11]
asmiñ ca loke modati[12] kāmakāmi[13]. 59.

17. Karaṇīyāni mittāni daliddenâpi senaka,
passa mittānukampāya samagg' amhā sa ñātake[14]. 60.

18. Sūrena balavantena yo mettiṁ[15] kurute dijo
evaṁ so sukhito hoti yathâham tvañ ca senakā 'ti. 61.

Tattha mittañcā 'ti yaṁ kañci[16] attano mittañ ca suhajjañ ca suhadayasahāyañ ca sāmiṭṭhānikaṁ[17] ayirañ ca karoth' eva[18], nivatthakojo va sarebhihantvā[19] ti ettha kojo ti kavacaṁ[20], yathā nāma paṭimukkaṁ[21] kavacaṁ sare abhihanti[22] nivāreti evaṁ mayaṁ[23] mittabalena paccatthike abhihantvā puttehi

---

[1] Bd kakkuro. [2] Bd yathāṭhā-. [3] Bd sukhanisinnasamaye. [4] so Cs; Ck -garañca, Bd suhadayañca. [5] Bd sukhāgamāya. [6] Ck hi-. [7] Cks yassampalāyino. [8] Bd lomahaṁsa. [9] Ck attā, Cs atthā. [10] Bd so. [11] Bd upaga-. [12] so Cks for lokasmi cā modati? Bd asmi dha loke dati. [13] Bd -kāsi. [14] Cks si ñā-. [15] Ck mittiṁ, Bd mittaṁ. [16] all three MSS. kiñci. [17] Bd sāpisakaṁsaṁkhāta. [18] Bd karoteva. [19] Cs Bd sarehihantvā. [20] Bd vajo. [21] Bd patimutta. [22] Cs Bd -hanati. [23] Bds add pi.

saddhiṁ modāmā 'ti vadati, sakamittassa kammenā 'ti sakassa mittassa parakkamena, sahāyassāpalāyino[1] ti sahāyassa apalāyino migarājassa, lomasā[2] ti pakkhino, amhākaṁ puttakā mañ ca[3] tañ ca kūjantaṁ[4] hadayaṅgamaṁ madhurassaraṁ nicchāretvā upakūjanti, samaṅgibhūtā ti ekaṭṭhāne ṭhitā, rājavatā sūravatā ca attho ti yassa sīhasadiso rājā ukkusakacchapasadisā ca sūrā mittā ca[5] honti tena rājavatā sūravatā ca[6] attho sakkā pāpuṇituṁ, bhavanti hete ti yo[7] ca sampannasakhī[8] paripuṇṇamittadhammo tassa te[9] sahāyā bhavanti[10], uggatatto ti sirisobhaggena uggatabhāvo, asmiñca loke ti idhalokasaṁkhāte asmiñ ca loke modati, kāmakām îti sāmikaṁ ālapati, so hi kāme kāmanato[11] kāmakāmī nāma, samaggamhā[12] ti samaggā[13] jāt' amhā, sañātake ti[14] ñātakehi puttakehi[15] saddhiṁ

Evaṁ sā chahi gāthāhi mittadhammassa guṇaṁ kathesi. Te sabbe pi sahāyakā mittadhammaṁ abhinditvā va yāvatāyukaṁ ṭhatvā yathākammaṁ gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva sa[16] bhariyaṁ nissāya sukhappatto pubbe pi sukhappatto yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā seno ca senī ca jayampatikā ahesuṁ[17], puttakacchapo Rāhulo, pitā Moggallāno, ukkuso Sāriputto[18], sīho pana aham evā" 'ti. Mahāukkusajātakaṁ.

4. Uddālakajātaka.

Kharājinā[19] jaṭilā paṁkadantā ti. Idaṁ S. J. v. ekaṁ kuhakaṁ[20] ā. k. So hi niyyānikasāsane pabbajitvâpi catupaccayatthaṁ[21] tividhaṁ kuhakavatthuṁ[22] pūresi. Ath' assa aguṇaṁ pakāsentā bhikkhū dh. k. s.: „āvuso asuko nāma bhikkhu evarūpe niyyānike Buddhasāsane[23] pabbajitvā kuhanaṁ[24] nissāya jīvikaṁ kappetîti[25]". S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kuhako yevā" 'ti vatvā a. ā.:

[1] Cks -ssamapal-. [2] Bd lomassā. [3] Bd puttakānañca. [4] Ck kuñj-. [5] Cks omit ca. [6] Cs Bd omit ca. [7] Ck so. [8] Ck -sakkhī, Cs -sakkhi, Bd -sakhā. [9] Bd tassete. [10] Bd sambha-. [11] Bd rato. [12] Cks -mhāsī. [13] Ck samaggamhā. [14] Cks omit sañātake ti. [15] Ck omits pu-; Bd reads puttehi. [16] Bd so. [17] Ck ahosi. [18] Ck adds ahosi. [19] Cks -dinā. [20] Bd adds bhikkhu. [21] Cs Bd -tthāya. [22] Cs kuhana-, Bd kuhaṇa-? [23] Bd -nikasāsane, omitting buddha. [24] Ck Bd kuhakaṁ. [25] Bd -sîti.

A. B. Br. r. k. Bo. tassa purohito ahosi paṇḍito vyatto. So ekadivasaṁ uyyānakīḷaṁ gato ekaṁ abhirūpaṁ gaṇikaṁ disvā paṭibaddhacitto tāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappesi. Sā taṁ paṭicca gabbhaṁ paṭilabhi, paṭiladdhabhāvaṁ[1] ñatvā 5 taṁ āha: „sāmi gabbho me patiṭṭhito, jātakāle nāmaṁ karontī ayyakassa[2] nāmaṁ karomîti". So „vaṇṇadāsiyā kucchismiṁ nibbattassa na sakkā kulanāmaṁ kātun" ti cintetvā „bhadde, ayaṁ vātaghātarukkho[3] Uddālo nāma, idha paṭiladdhattā 'Uddālako' ti 'ssa nāmaṁ kareyyāsîti" vatvā aṅgulimuddikaṁ 10 adāsi: „sace dhītā hotu[4] imāya naṁ poseyyāsi, sace putto atha naṁ vayappattaṁ mayhaṁ dasseyyāsîti". Sā aparabhāge puttaṁ vijāyitvā Uddālako ti 'ssa nāmaṁ akāsi. So vayappatto mātaraṁ pucchi: „amma ko me pitā" ti. „Purohito tātā" 'ti. „Yadi evaṁ vede uggaṇhissāmîti" mātu hatthato 15 muddikañ ca ācariyabhāgañ ca gahetvā Takkasilaṁ gantvā disāpāmokkhassa ācariyassa[5] santike sippaṁ uggaṇhanto ekaṁ tāpasagaṇaṁ disvā „imesaṁ santike varasippaṁ bhavissati, taṁ uggaṇhissāmîti" sippalobhena pabbajitvā tesaṁ vattapaṭivattaṁ katvā „ācariyā maṁ tumhākaṁ jānanasippaṁ[6] sikkhā-20 pethā" 'ti āha. Te attano jānananiyāmena taṁ sikkhāpesuṁ. Pañcannaṁ tāpasasatānaṁ eko pi etena[7] atirekapañño nâhosi, so yeva[8] tesaṁ paññāya aggo, ath' assa te sannipatitvā ācariyaṭṭhānaṁ adaṁsu. Atha ne so āha: „mārisā tumhe niccaṁ vanamūlaphalāhārā araññe yeva vasatha, manussapathaṁ 25 kasmā na gacchathā" 'ti. „Mārisa, manussā nāma dānaṁ[9] datvā anumodanaṁ kārāpenti[10] dhammakathaṁ[11] kathāpenti pañhaṁ pucchanti, mayaṁ tena bhayena tattha na gacchāma". „Mārisā sace pi cakkavattirājā bhavissati maṁ[12] gahetvā kathanaṁ nāma mayhaṁ bhāro, tumhe mā bhāyathā" 'ti vatvā 30 tehi saddhiṁ cārikaṁ caramāno anupubbena Bārāṇasiyaṁ[13]

[1] Bd gabbhassa patiṭhitabhāvaṁ. [2] Bd assā kiṁ in the place of ayyakassa. [3] Bd -ghāṭa-. [4] Bd -ti. [5] Bd -mokkhācariyassa. [6] Ck jānasi-. [7] Bd tena. [8] Bd sveva. [9] Bd mahādā-. [10] Cks karonti. [11] Ck dhamma, Bd dhammikathaṃ, [12] Cs manaṁ, Ck maṇaṁ. [13] Bd -sī.

patvā rājuyyāne vasitvā punadivase sabbehi saddhiṁ dvāragāme bhikkhāya cari. Manussā mahādānaṁ adaṁsu. Tāpasā punadivase nagaraṁ pavisiṁsu. Manussā mahādānaṁ adaṁsu. Uddālakatāpaso anumodanaṁ[1] karoti maṅgalaṁ vadati pañhaṁ vissajjeti. Manussā pasīditvā bahupaccaye adaṁsu. Sakala- 5 nagaraṁ „paṇḍito gaṇasatthā dhammikatāpaso āgato“ ti saṁkhubhi. Taṁ rañño pi kathayiṁsu. Rājā „kuhiṁ vasantîti“ pucchitvā „uyyāne“ ti sutvā „sādhu ajja nesaṁ[2] dassanāya gamissāmîti[3]“ āha. Eko[4] gantvā „rājā kira vo passituṁ āgacchatîti“ Uddālakassa kathesi. So[5] isigaṇaṁ āmantetvā 10 „mārisā, rājā āgamissati, issare[6] ca nāma ekadivasaṁ ārādhetvā yāvajīvaṁ[7] alaṁ hotîti“. „Kiṁ pana kātabbaṁ ācariyā“ 'ti. So evam āha: „tumhesu ekacce vaggulivataṁ[8] carantu ekacce ukkuṭikappadhānam anuyuñjantu ekacce kaṇṭakapassayikā[9] bhavantu ekacce pañcatapaṁ[10] tapantu ekacce 15 udakorohanakammaṁ[11] karontu ekacce tattha tattha mante sajjhāyantū“ 'ti. Te tathā kariṁsu. Sayaṁ pana aṭṭha vā dasa vā paṇḍite vādine[12] gahetvā manohare[13] ādhārake ramaṇīyaṁ potthakaṁ ṭhapetvā antevāsikaparivuto paññatte sāpassaye[14] āsane nisīdi. Tasmiṁ khaṇe rājā purohitaṁ ādāya 20 mahantena parivārena uyyānaṁ āgantvā[15] te micchātapaṁ carante disvā „apāyabhayehi[16] muttā[17]“ ti pasīditvā Uddālakassa santikaṁ gantvā paṭisanthāraṁ katvā ekamante[18] nisinno tuṭṭhamānaso purohitena saddhiṁ sallapanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kharājinā jaṭilā paṁkadantā (Jāt. III. p. 236-37.) 25
dummukharūpā[19] ye 'me[20] japanti
kacciṁ[21] nu te mānusake payoge
idaṁ vidū parimuttā apāyā ti. 62.

[1] Bd dānānu-. [2] Bd te-. [3] Bd gamissāmi sveva gamissāmā ti. [4] Bd adds puriso. [5] Bd adds pi. [6] Bd -ro. [7] Bd adds jivituṁ. [8] Bd -vattaṁ. [9] Bd kaṇḍikesayikā. [10] Bd pañcā-. [11] Bd udakaro-. [12] Bd paṇḍitapādino. [13] Bd manorame. [14] Bd omits sā-. [15] Bd gantvā. [16] Bd -yamhā. [17] Bd mutto, C[s] vuttā. [18] Bd -taṁ. [19] C[s] rummakkharupā, C[s] rupā. [20] Bd mantaṁ. [21] C[k] kacca, Bd kicci.

Tattha kharājinā ti kharehi[1] ajinacammehi samannāgatā, paṁkadantā ti dantakaṭṭhassa akhādanena malaggahitadantā[2], dummukharūpā[3] ti anañjitakkhā[4] amaṇḍitarūpā lūkhasaṁghāṭidharā[5], mānusake payoge ti manussehi kattabbakiriye, idaṁ vidū ti idaṁ tapakaraṇañ[6] ca mantajjhānañ
5 ca jānantā[7], apāyā ti kacci ācariya[8] ime[9] catūhi apāyehi muttā ti pucchati.

Taṁ sutva purohito „ayaṁ rājā aṭṭhāne pasanno, tuṇhī bhavituṁ na vaṭṭatîti“ cintetvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Pāpāni kammāni karotha rāja
bahussuto ce na careyya dhammaṁ,
10 sahassavedo pi na taṁ paṭicca
dukkhā pamuñce caraṇaṁ apatvā ti. 63.

Tattha bahussuto ce ti sace mahārāja[10] bahussuto[11] paguṇātivedo[12] dasakusalakammaṁ[13] na careyya tīhi dvārehi pāpān' eva kareyya, tiṭṭhantu tayo vedā sahassavedo[14] pi samāno[15] taṁ[16] bāhusaccaṁ paṭicca aṭṭhasamāpatti-
15 saṁkhātaṁ caraṇam apatvā apāyadukkhato na muñceyyā 'ti.

Tassa vacanaṁ sutvā Uddālako cintesi: „rājā yathā vā tathā vā isigaṇassa pasīdi, ayaṁ pana brāhmaṇo aticarantaṁ[17] goṇaṁ tuṇḍe[18] paharati[19], vaḍḍhitabhatte[20] kacavaraṁ nipatati[21], kathessāmi tena saddhiṁ“ ti so[22] tena saddhiṁ[23] kathento
20 tatiyaṁ gātham āha:

3. Sahassavedo pi na taṁ paṭicca
dukkhā pamuñce caraṇaṁ apatvā,
maññāmi: vedā aphalā bhavanti,
sasaṁyamaṁ[24] caraṇaṁ[25] ñeva saccan ti. 64.

25 Tattha aphalā[26] ti tava vedā ca sesasippāni ca aphalāni āpajjanti, tāni kasmā uggaṇhanti, sīlasaṁyamena saddhiṁ caraṇaṁ[25] ñeva ekaṁ saccaṁ āpajjatîti.

[1] Bd pakhurehi. [2] kharājinā - - - dantā wanting in Cks. [3] Cks rummakkharūpā. [4] Bd -tamukkhā. [5] Bd lukhacivarasaṁghāṭi-. [6] Bd imaṁ pañcātapacaraṇañ. [7] Bd mantasajhāyananti pañcaparimuttā apāyānantā. [8] Cks -yaṁ. [9] Ck Bd imehi. [10] Bd adds ahaṁ. [11] Bd adds mhiti. [12] Bd paguṇamanto pi. [13] Bd -kammapathadhammaṁ. [14] Bd -bedāpi. [15] Bd -nā. [16] Bd adds bedañca. [17] Bd caṇḍaṁ in the place of ati - -. [18] Bd daṇḍena. [19] Bd -ranto viya. [20] Bd viddhita-. [21] so Cs; Ck nipati, Bd khipanto viya in the place of nipatati. [22] Ck omits so. [23] Bd na in the place of so r -. [24] Cs sasañña-. [25] Cs -nañ. [26] Cks -lāyi.

Tato purohito catutthaṁ[1] gātham āha:

4. Na h' eva vedā aphalā bhavanti,
sasaṁyamaṁ[2] caraṇaṁ[3] ñeva[4] saccaṁ,
kittiṁ hi[5] pappoti adhicca vede,
santiṁ pun' eti[6] caraṇena danto ti. 65. 5

Tattha na hevā 'ti nâhaṁ vedā aphalā ti vadāmi, api[7] kho pana sasaṁyamaṁ caraṇaṁ saccam eva sabhāvabhūtaṁ uttamaṁ, tena hi sakkā dukkhā muccituṁ[8], santiṁ punetîti[9] samāpattisaṁkhātena caraṇena danto hadayasantikaraṁ nibbānaṁ pāpuṇāti[10].

Taṁ sutvā Uddālako „na sakkā iminā saddhiṁ paṭi- 10
pakkhavasena ṭhātuṁ[11], 'putto tavā[12]' ti vutte sinehaṁ akaronto nāma n' atthi, puttabhāvam assa kathessāmîti" cintetvā pañcamaṁ gātham āha:

5. Bhaccā mātāpitā bandhū,
yena jāto sa[13] yeva so, 15
Uddālako ahaṁ bhoto
sotthiyākulavaṁsako ti. 66.

Tattha bhaccā ti mātāpitā ca sesabandhū[14] ca bharitabbā nāma, yena pana jāto so yeva[15] so hoti, attā yeva hi attano jāyati, ahañ ca tayā va Uddālarukkhamūle jāto[16], tayā vuttam eva nāmaṁ kataṁ. Uddālako ahaṁ 20
bho ti[17].

So „ekaṁsena tvaṁ[18] Uddālako" ti vutte[19] „āmā" 'ti vatvā „mayā te mātu saññānaṁ[20] dinnaṁ, taṁ kuhin" ti „idaṁ brāhmaṇā" 'ti muddikaṁ tassa hatthe ṭhapesi. Brāhmaṇo muddikaṁ sañjānitvā „nicchayena tvaṁ[21] brāhmaṇo[22], brāh- 25
maṇadhamme[23] pana[24] jānāsîti" vatvā brāhmaṇadhamme[23] pucchanto chaṭṭhaṁ gātham āha:

[1] Cks omit catutthaṁ. [2] Cs -nañ. [3] Cks -lāyī. [4] Bd yeva. [5] Bd kittiñca. [6] Bd puṇāti. [7] Bd adds ca. [8] Bd muñji-. [9] Bd puṇāti. [10] Bd -tīti. [11] Bd vāretuṁ. [12] Bd adds tavā. [13] Bd eva. [14] Bd -dhuno. [15] Cks eva. [16] Bd janito. [17] Cks hoti, Bd bhotīti. [18] Ck omits tvaṁ. [19] Bd vutto. [20] Bd saññaṁ. [21] Cks taṁ. [22] Bd omits brā-. [23] Bd -aṁ. [24] Bd omits pana.

6. Kathaṁ bho brāhmaṇo hoti, katham bhavati kevalī,
kathañ ca parinibbānaṁ dhammaṭṭho kin ti vuccatîti. 67.
Uddālako pi tassa ācikkhanto sattamaṁ gātham āha:

7. Niraṁkatvā aggim ādāya brāhmaṇo
5 āpo sijaṁ yajaṁ usseti[1] yūpaṁ,
evaṁkaro brāhmaṇo hoti khemī,
dhamme ṭhitaṁ tena amāpayiṁsū[2] 'ti. 68.

Tattha niraṁkatvā aggimādāyā ti nirantaraṁ katvā aggiṁ[3] gahetvā paricarati, āpo sijaṁ yajaṁ usseti[1] yūpan ti abhisecanakammaṁ[4] 10 karonto sammāpāsaṁ vājapeyyaṁ[5] vā niraggalaṁ vā yajanto suvaṇṇayūpaṁ ussāpeti, khemîti khemappatto, amāpayiṁsū[6] 'ti ten' eva ca naṁ[7] kāraṇena dhamme ṭhitaṁ kathenti[8].

Taṁ sutvā purohito tena kathitaṁ brāhmaṇadhammaṁ garahanto aṭṭhamaṁ gātham āha:

15 8. Na suddhī[9] secanen' atthi[10] na pi[11] kevalī[12] brāhmaṇo
na[13] khanti na pi[14] soraccaṁ, na pi[15] so parinibbuto ti. 69.

Tattha secanenā[16] 'ti tena vuttesu brāhmaṇadhammesu ekaṁ dassetvā sabbaṁ paṭikkhipati, idaṁ vuttaṁ hoti: aggiparicaraṇena[17] vā udakasecanena vā pasughātayaññena vā[18] suddhī[19] nāma n' atthi, na pi[15] ettakena brāhmaṇo 20 kevalaparipuṇṇo hoti, na adhivāsanakhantī[20] na sīlasoraccaṁ na pi[15] kilesaparinibbānena[21] parinibbuto nāma hotîti.

Tato naṁ Uddālako „yadi evaṁ brāhmaṇo[22] na hoti atha kathaṁ hotîti" pucchanto navamaṁ gātham āha:

9. Kathaṁ so brāhmaṇo hoti, kathaṁ bhavati kevalī,
25 kathañ ca parinibbānaṁ dhammaṭṭho kin ti vuccatîti. 70.

[1] Ck dasseti, Cs dassesi, Bd āpo siñja yajaṁ usseti. [2] Bd samāpassisū. [3] Bd jotiaggi. [4] Bd abhisekaka-. [5] Bd vāca-. [6] Bd samāpayiṁsu. [7] Bd neva ca in the place of tenevacanaṁ. [8] Bd kathayiṁsu. [9] Cs suddhiṁ, Ck Bd suddhi. [10] Bd secane navā atthi. [11] Ck omits na pi; Bd has nāpi. [12] Ck -lī. [13] Bd sace. [14] Bd omits napi. [15] Bd nāpi. [16] Bd secanena atthi. [17] Bd aggissa pa-. [18] Bd -ghāṭa-, Cs omits pa--. [19] Cks suddhiṁ, Bd -i. [20] Bd -ti, Ck -tiṁ. [21] Bd omits pari--. [22] Bd adds kevaliparipuṇṇo.

Purohito tassa[1] kathento itaraṁ gāthaṁ āha:

10. Akhettabandhū amamo nirāso
nillobhapāpo bhavalobhakhīṇo
evaṁkaro brāhmaṇo hoti khemī,
dhamme ṭhitaṁ tena amāpayiṁsū[2] 'ti. 71. 5

Tattha akhettabandhū ti akhetto abandhū[3] khettavatthugāmanigamapariggahena c' eva ñātibandhavagottabandhavamittabandhavasahāyabandhavasippabandhavapariggahena ca rahito, amamo ti sattasaṁkhāresu taṇhādiṭṭhimamāyanārahito, nirāso ti lābhadhanaputtajīvitāsāvirahito, nillobhapāpo ti pāpalobhena visamalobhena rahito, bhavalobhakhīṇo ti[4] khīṇabhavarāgo. 10

Tato Uddālako gāthaṁ āha:

11. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā[5] caṇḍālapukkusā
sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,
sabbesaṁ sītibhūtānaṁ atthi seyyo va pāpiyo ti. 72.

Tattha atthi seyyo va pāpiyo ti ete khattiyādayo sabbe pi hi soraccādīhi samannāgatā honti, evambhūtānaṁ pana tesaṁ ayaṁ seyyo ayaṁ pāpiyo ti evaṁ hīnukkaṭṭhatā atthi n' atthîti pucchati. 15

Ath' assa „arahattapattito paṭṭhāya hīnukkaṭṭhatā nāma n' atthîti" dassetuṁ brāhmaṇo gāthaṁ āha:

12. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā[5] caṇḍālapukkusā 20
sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā,
sabbesaṁ sītibhūtānaṁ n' atthi seyyo va pāpiyo ti. 73.

Atha naṁ garahanto Uddālako gāthadvayaṁ āha:

13. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā caṇḍālapukkusā
sabbe va soratā dantā sabbe va parinibbutā, 25
sabbesaṁ sītibhūtānaṁ n' atthi seyyo va[6] pāpiyo.
panaṭṭhaṁ[7] carasi brāhmaññaṁ sotthiyākulavaṁsataṁ ti[8]. 74.

[1] Bd pissa. [2] Bd sammāpayisu. [3] Bd akhettabandhukena. [4] Cks add te. [5] Ck Bd suddhā. [6] Bd a. [7] Ck vana-, Bd paraṭha. [8] Ck sotthiyākulavaṁsananti; pana - - satanti wanting in Cs.

Tass' attho: yadi etehi guṇehi samannāgatānaṁ viseso n' atthi eko va vaṇṇo hoti, evaṁ sante taṁ[1] ubhatosujātabhāvaṁ nāsento panaṭṭhaṁ[2] carasi brāhmaññaṁ[3] caṇḍālasamo hosi sotthiyakulavaṁsaṁ[4] nāsesîti[5].

Atha naṁ purohito upamāya saññāpento gāthadvayam aha:

5 14. Nānārattehi vatthehi vimānam bhavati chāditaṁ,
na tesaṁ chāyā vatthānaṁ, so rāgo anupajjatha. 75.

15. Evamevaṁ[6] manussesu sadā sujjhanti mānavā[7],
na tesaṁ jātiṁ pucchanti dhammam aññāya subbatā ti. 76.

Tattha vimānan ti gehaṁ vā maṇḍapaṁ vā, chāyā ti tesaṁ vatthānaṁ
10 chāyā, so nānāvidho[8] rāgo na hoti[9], sabbachāyā ekavaṇṇā va hoti, evam-evan[10] ti manussesu pi evamevaṁ[6] ekacce aññāṇā brāhmaṇā akāraṇen' eva cātuvaṇṇe[11] suddhiṁ paññāpenti, esā atthîti mā gaṇhi, yadā pana ariyamaggena mānavā[12] sujjhanti tadā tehi paviṭṭhaṁ[13] nibbānadhammaṁ jānitvā subbatā sīlavanto paṇḍitapurisā tesaṁ jātiṁ me pucchanti[14], nibbānappattito paṭṭhāya
15 jāti nāma niratthakā ti.

Uddālako pana[15] paccāharituṁ na[16] sakkonto appaṭibhāno nisīdi[17]. Atha brāhmaṇo rājānam āha: „sabbe ete mahārāja kuhakā, sakala-Jambudīpaṁ kohaññen' eva nāsessanti, Uddālakaṁ uppabbajāpetvā upapurohitaṁ[18] karotha, sese uppabbā-
20 jetvā phalakāvudhāni datvā sevake karothā" 'ti. „Sādhu ācariyā" 'ti rājā tathā kāresi[19]. Te rājānaṁ upaṭṭhahantā va[20] gatā.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kuhako yevā" 'ti j. s.: „Tadā Uddālako kuhakabhikkhu ahosi, rājā Ānando, purohito
25 aham evā" 'ti. Uddālakajātakaṁ[21].

5. Bhisajātakaṁ.

Assaṁ gavaṁ rajataṁ jātarūpan ti. Idaṁ S. J. v. ukkaṇṭhitabhikkhuṁ ā. k. Vatthuṁ Kusajātake āvibhavissati.

---

[1] Bd tvaṁ. [2] Bd sethaṁ, Cs pānaṭṭhaṁ. [3] all three MSS. brah-. [4] Bd -sataṁ. [5] Bd -setīti. [6] Bd -va. [7] Cs Bd -na-. [8] Bd adds citro. [9] Cks na upeti, Bd rāgo pi na hoti. [10] Cks -vā. [11] Bd -a. [12] Cs Bd -ṇa-. [13] Bd paṭividdhaṁ. [14] Bd sujhati. [15] Ck puna. [16] Bd a. [17] Bd -dati. [18] Bd omits upa. [19] Bd akāsi. [20] Bd yathākammaṁ. [21] Cks uddālajā-. 5. Morris, B. & C. p. 94.

Tadā pana S. „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu ukkaṇṭhito[1]“ ti pucchitvā „saccaṁ bhante“ ti vutte „kiṁ paṭiccā“ 'ti „kilesaṁ bhante“ ti vutte „bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā kasmā kilesaṁ paṭicca ukkaṇṭhasi[2], porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhe bāhirapabbajjaṁ pabbajitvā vatthukāmakilesakāme ārabbha uppajjanakasaññaṁ sa- 5 pathaṁ katvā hariṁsū“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. asītikoṭivibhavassa brāhmaṇamahāsālassa[3] putto hutvā nibbatti, Mahākañcanakumāro ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. Ath' assa padasāpi[4] caraṇakāle aparo pi putto jāyi[5], Upakañcanakamāro ti 'ssa nāmam akaṁsu. Evaṁ paṭipāṭiyā 10 satta puttā ahesuṁ. Sabbakaniṭṭhā pan' ekā dhītā, tassā Kañcanadevîti nāmaṁ kariṁsu. Mahākañcanakumāro vayappatto Takkasilato sabbasippāni uggahetvā[6] āgañchi[7]. Atha naṁ mātāpitaro gharāvāsena bandhitukāmā „attanā[8] samānajātiyakulato te dārikaṁ ānema[9], gharāvāsaṁ saṇṭhapehîti“ 15 vadiṁsu. „Amma tāta na mayhaṁ gharāvāsen' attho, mayhaṁ hi tayo bhavā ādittā viya sappaṭibhayā bandhanāgāraṁ viya palibuddhā[10] ukkārabhūmi viya jegucchā hutvā upaṭṭhahanti, mayā supinena pi methunadhammo na diṭṭhapubbo, aññe[11] vo puttā atthi, te gharāvāsena nimantethā“ 'ti vatvā punappuna 20 yācito pi[12] sahāye pesetvā tehi yācito pi na icchi. Atha naṁ sahāyā „samma kiṁ pana tvaṁ patthento kāme paribhuñjituṁ na icchasîti“ pucchiṁsu. So tesaṁ nekkhammajjhāsayataṁ[13] ārocesi[14]. Taṁ sutvâssa[15] mātāpitaro sesaputte nimantesuṁ, te pi na icchiṁsu. Kañcanadevī pi na icchi 25 yeva. Aparabhāge mātāpitaro kālam akaṁsu. Mahākañcanapaṇḍito mātāpitunnaṁ kattabbakiccaṁ katvā asītikoṭidhanena kapaṇiddhikānaṁ mahādānaṁ datvā cha bhātaro bhaginiṁ ekaṁ dāsaṁ ekaṁ dāsiṁ ekaṁ sahāyañ ca ādāya mahābhinikkha-

---

[1] Bd adds sī. [2] Cks -ṭhāsi, Bd -ṭhito. [3] Bd -sālakusalassa. [4] Cks -sābi. [5] Bd vijāyi [6] Bd uggaṇhitvā. [7] Bd āgacchā. [8] Bd adds ca. [9] Bd ānessāmi. [10] Bd balibandhanā. [11] Cks aññaṁ. [12] yācantāpi na lasu. [13] Bd nikkhama- [14] Bd adds sādhu samma sahāya bodhisattassa kathitameva kathesīti. [15] Bd omits ssa.

manaṁ nikkhamitvā Himavantaṁ pāvisi. Te tattha padumasaraṁ nissāya ramaṇīye bhūmibhāge assamaṁ katvā pabbajitvā vanamūlaphalāhārehi[1] yāpayiṁsu. Te araññaṁ gacchantā ekato va gantvā yatth' eko phalaṁ vā pattaṁ vā
5 passati tattha itare pi pakkositvā diṭṭhasutāni kathentā uccinanti, gāmassa kammantaṭṭhānaṁ viya hoti. Athâcariyo Mahākañcanatāpaso cintesi: „amhākaṁ asītikoṭidhanaṁ chaḍḍetvā pabbajitānaṁ evaṁ loluppavasena[2] phalāphalass' atthāya vicaraṇan nāma appatirūpaṁ, ito paṭṭhāya aham eva phalā-
10 phalaṁ āharissāmîti" so assamaṁ patvā sabbe pi te sāyaṇhasamaye sannipātetvā tam atthaṁ ārocetvā „tumhe idh' eva samaṇadhammaṁ karontā acchatha. ahaṁ phalāphalaṁ āharissāmîti" āha. Atha naṁ Upakañcanādayo „mayaṁ ācariya tumhe nissāya pabbajitā, tumhe idh' eva samaṇa-
15 dhammaṁ karotha, bhaginī pi no idh' eva hotu, dāsī pi tassā santike acchatu, mayaṁ aṭṭha janā vārena phalāphalaṁ āharissāma, tumhe pana tayo vāramuttakā[3] hothā" 'ti vatvā paṭiññaṁ gaṇhiṁsu. Tato paṭṭhāya aṭṭhasu janesu ekeko vārena phalāphalaṁ āharati, sesā attano attano pāpuṇana-
20 koṭṭhāsaṁ ādāya vasanaṭṭhānaṁ gantvā attano paṇṇasālāyaṁ eva honti, akāraṇena ekato bhavituṁ na labhanti. Vārappatto phalāphalaṁ āharitvā - eko mālako atthitattha[4] - pāsāṇaphalake ekādasakoṭṭhāse katvā gaṇḍisaññaṁ datvā attano koṭṭhāsaṁ ādāya vasanaṭṭhānaṁ pavisati[5], sesā gaṇḍisaññāya nikkha-
25 mitvā ullolaṁ[6] akatvā gāravaparihārena gantvā attano attano pāpuṇanakoṭṭhāsaṁ ādāya vasanaṭṭhānaṁ gantvā paribhuñjitvā samaṇadhammaṁ karonti. Te aparabhāge bhisāni āharitvā khādantā[7] tattatapā ghoratapā parimāritindriyā kasiṇaparikammaṁ karontā vihariṁsu. Atha tesaṁ sīlatejena Sakka-
30 bhavanaṁ kampi. Sakko pi[8] „kāmā[9] vimuttā[10] nu kho ime

[1] Cks -rāya. [2] Bd loluppacāravasena. [3] Bd -muttāva. [4] Bd tassa. [5] Bd -ṭhānaṁ gantvā bhuñjitvā paṭivasati. [6] Bd loluppaṁ. [7] Bd adantā. [8] Bd adds āvajjanto taṁ kāraṇaṁ ñatvā. [9] Ck kāpikāmā. [10] Bd dhimuttā.

isayo no“ ti saññaṁ[1] karoti yeva, so „ime tāva isayo pariggaṇhissāmîti“ cintetvā attano ānubhāvena M-assa koṭṭhāsaṁ tayo divase antaradhāpesi. So paṭhamadivase koṭṭhāsaṁ adisvā „mama koṭṭhāso[2] pammuṭṭho[3] bhavissatîti“ cintesi[4], dutiyadivase „mama dosena[5] bhavitabbaṁ, paṇāmanavasena[6] mama koṭṭhāsaṁ na paṭṭhapesi, maññe“ ti cintesi, tatiyadivase „kena nu kho kāraṇena mayhaṁ koṭṭhāsaṁ na paṭṭhapenti[7], sace me doso bhavissati[8] khamāpessāmîti“ sāyaṇhasamaye gaṇḍikasaññaṁ[9] adāsi. Sabbe[10] sannipatitvā „kena gaṇḍisaññā[11] dinnā“ ti āhaṁsu. „Mayā tātā[12]“ ti. „Kena kāraṇena ācariyā“ 'ti[13]. „Tātā tatiyadivase kena phalāphalaṁ ābhatan“ ti. Eko uṭṭhāya „mayā ācariyā“ 'ti vanditvā aṭṭhāsi. „Koṭṭhāse karontena te[14] mayhaṁ koṭṭhāso kato“ ti. „Āma ācariya, jeṭṭhakoṭṭhāso me[15] kato“ ti. „Hiyyo kenàbhatan“ ti. Aparo uṭṭhāya „mayā“ ti vanditvā aṭṭhāsi. „Maṁ[16] anussarîti“. „Tumhākaṁ me jeṭṭhakoṭṭhāso ṭhapito“ ti[17]. „Ajja kenàbhatan“ 'ti. Aparo uṭṭhāya vanditvā aṭṭhāsi. „Koṭṭhāsaṁ karonto maṁ anussarîti“. „Tumhākaṁ[18] jeṭṭhakoṭṭhāso kato“ ti. „Tātā, ajja mayhaṁ koṭṭhāsaṁ alabhantassa tatiyo divaso[19], paṭhamadivase[20] koṭṭhāsaṁ adisvā[21] 'koṭṭhāsaṁ karonto maṁ pammuṭṭho[22] bhavissatîti' cintesiṁ, dutiyadivase 'mama koci doso bhavissatîti' cintesiṁ, ajja pana 'sace me doso atthi khamāpessāmîti' cintetvā gaṇḍikasaññāya[23] tumhe sannipātesiṁ[24], 'ete bhisakoṭṭhāse[25] tumhe karimhā' 'ti vadatha, ahaṁ na labhāmi, etesaṁ thenetvā khādakaṁ ñātuṁ vaṭṭati[26], kāme pahāya pabbajitānaṁ bhisamattaṁ thenaṁ[27] nāma appatirūpan“ ti. Te tassa kathaṁ sutvā „aho sāha-

---

[1] Bd āsañka. [2] Cks -saṁ. [3] Bd pamuṭho. [4] Bd -tetvā. [5] Ck dāsena, Bd dosana. [6] Bds tena. [7] Ck -ṭṭhā-. [8] Ck bhavitabbassati, Bd atthi te. [9] Bd gaṇḍisañ-. [10] Bd adds te. [11] Cks -aṁ. [12] Bd tāta katā. [13] Bd adds vanditvā aṭhaṁsuṁ. [14] Bd -te, Cs Bd omit te. [15] Bd mayā. [16] Bd karonto maṁ. [17] Cks pi. [18] Bd adds me. [19] Bs tayo divaso, Cks tatiyadivase. [20] Ck omits pa-. [21] Bd omits ko- ad-. [22] Bd pamuṭho. [23] Bd gaṇḍisañ-. [24] Bd -temi. [25] Ck hi-. [26] Cks -tīti. [27] Bd thenanaṁ.

sikakammaṁ" ti sabbe va ubbegappattā[1] ahesuṁ. Tasmiṁ[2] assamapade vanajeṭṭhakarukkhe nibbattadevatâpi otaritvā āgantvā tesañ ñeva santike nisīdi. Ānañjakāraṇaṁ[3] kāriyamāno[4] dukkhaṁ adhivāsetuṁ asakkonto ālānaṁ[5] bhinditvā palāyitvā araññaṁ paviṭṭho eko vāraṇo kālena kālaṁ isigaṇaṁ vandati, so pi āgantvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Sappakīḷāpanako[6] eko vānaro ahikuṇḍikassa[7] hatthato muñcitvā araññaṁ pavisitvā tatth' eva assame vasati, so pi taṁ divasaṁ isigaṇaṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi. Sakko „isigaṇaṁ pariganhissāmîti" tesaṁ santike adissamānakāyo[8] aṭṭhāsi. Tasmiṁ khaṇe B-assa kaniṭṭho Upakañcanatāpaso uṭṭhāyâsanā B-aṁ vanditvā sesānaṁ apacitiṁ dassetvā „ācariya ahaṁ aññe apaṭṭhapetvā[9] attānañ ñeva sodhetuṁ labhāmîti" pucchi. „Āma labhasîti". So isigaṇamajjhe ṭhatvā „sace te mayā bhisāni khāditāni evarūpo nāma homîti" sapathaṁ karonto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Assaṁ gavaṁ rajataṁ jātarūpaṁ
bhariyañ ca so idha labhataṁ manāpaṁ
puttehi dārehi samaṅgi[10] hotu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsîti. 77.

Tattha assaṁ gavan ti idaṁ so yattakāni[11] piyavatthūni honti tehi vippayoge[12] tattakāni sokadukkhāni uppajjantîti vatthukāme garahanto āhā[13] 'ti veditabbaṁ[14].

Taṁ sutvā isigaṇo „mārisa[15] mā evaṁ kathetha[16], atibhāriyo te sapatho[17]" ti kaṇṇe pidahi. Bo. pi naṁ „tāta, atibhāriyo te sapatho, na tvaṁ khādasi, tava pattāsane nisīdā" 'ti āha. Tasmiṁ[18] sapathaṁ katvā nisinne dutiyo pi bhātā[19] uṭṭhāya M-aṁ vanditvā sapathena attānaṁ sodhento dutiyaṁ gātham āha:

[1] Bd ubbigga-. [2] Bd asmiṁ. [3] Bd āṇ-. [4] Bd ka-. [5] Ck āḷānaṁ, Cs alānaṁ, Bd aḷāhanaṁ, Bs ālāhaṇaṁ. [6] Bd sabbakīḷā-. [7] Cs -gunṭhi-, Bd -kuṇḍa-. [8] Bd -kārena. [9] Bd aññesaṁ apanāpetvā. [10] Ck samaggi. [11] Ck ettha-, Cs etta-. [12] Bd -gehi. [13] Bd abhāsi. [14] Cks -bbo. [15] Cks -sā. [16] Cks mā kathayā ti. [17] Bd adds kato. [18] Bd adds paṭhamaṁ. [19] Cks bhātu, Bd adds sahasa.

2. Mālañ ca so kāsiyaṁ[1] candanañ ca
dhāretu putt' assa bahū bhavanti[2]
kāmesu tibbaṁ kurutaṁ apekkhaṁ
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsîti. 78.

Tattha tibban ti vatthukāmakilesakāmesu bahalaṁ apekkhaṁ karotū 'ti idaṁ so yass' etesu tibbā apekkhā hoti[3] so tehi vippayoge[4] mahantaṁ dukkhaṁ pāpuṇātîti dukkhapaṭikkhepavasen' evam āha. 5

Tasmiṁ nisinne sesâpi attano attano ajjhāsayānurūpena taṁ taṁ gāthaṁ abhāsiṁsu:

3. Pahūtadhañño kasimā yasassī 10
putte gihī dhanimā sabbakāme
vayaṁ apassaṁ gharam āvasātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 79.

4. So khattiyo hotu[5] pasayhakārī
rājābhirājā[6] balavā yasassī 15
sa cāturantaṁ mahim āvasātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 80.

5. So brāhmaṇo hotu avītarāgo
muhuttanakkhattapathesu yutto
pūjetu naṁ raṭṭhapatī yasassī 20
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 81.

6. Ajjhāyakaṁ[7] sabbasamattavedanaṁ
tapassinaṁ[8] maññatu sabbaloko
pūjetu naṁ jānapadā samecca[10]
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 82. 25

7. Catussadaṁ gāmavaraṁ samiddhaṁ
dinnaṁ hi so bhuñjatu Vāsavena
avītarāgo maraṇaṁ upetu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 83.

[1] Bd -sika. [2] so all three MSS. for -tu? [3] Bd honti. [4] Bd -gehi. [5] Cks hoti. [6] Bd rājādhi-. [7] Bd -yi-. [8] Bd -samanta-. [9] Cs tapassinīna, Bd tapassina, Ck tapassītinaṁ. [10] Bd samajha.

8. So gāmaṇī hotu sahāyamajjhe
naccehi gītehi pamodamāno
mā[1] rājato vyasanam alattha kiñci
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 84.

5 9. Yaṁ ekarājā paṭhaviṁ vijetvā[2]
itthīsahassassa[3] ṭhapetu aggaṁ
sīmantinīnaṁ pavarā bhavātu
bhisāni te brāhmaṇa yo[4] ahāsi. 85.

10. Dāsīnaṁ hi sā[5] sabbasamāgatānaṁ
10 bhuñjeyya sāduṁ avikampamānā
carātu lābhena vikatthamānā
bhisāni te brāhmaṇa yo[6] ahāsi. 86.

11. Āvāsiko[7] hotu mahāvihāre
navakammiko hotu Kajaṅgalāyaṁ
15 ālokasandhiṁ divasā[8] karotu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 87.

12. So bajjhatū[9] pāsasatehi chambhī[10]
rammā vanā niyyatu rājadhāniṁ
tuttehi so haññatu pācanehi
20 bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsi. 88.

13. Alakkamālī tipukaṇṇaviddho[11]
laṭṭhīhato sappamukhaṁ upetu
sakkacca baddho visikhaṁ carātu
bhisāni te brāhmaṇa yo ahāsîti. 89.

25 Tattha tatiyena vuttagāthāya **kasimā** ti sampannakasikammo, **putte gihî dhanimā sabbakāme** ti putte labhatu gihī hotu sattavidhena ratanadhanena dhanimā hotu rūpādibhede sabbakāme labhatu, **vayaṁ apassan** ti mahallakakāle pabbajjānurūpam pi attano vayaṁ apassanto pañcakāmaguṇaṁ[12] samiddhagharam eva āvasatū 'ti, idaṁ so pañcakāmaguṇagiddhā[13] kāmaguṇa-
30 vippayogena mahāvināsaṁ pāpuṇantîti[14] dassetuṁ kathesi. catutthena vutta-

[1] Bd*s* so. [2] Bd vijitvā. [3] Bd -ssānaṁ. [4] so all three MSS. [5] Bd dāsinaṁ hisā, C*ks* isīnaṁ bhisā. [6] Bd yā? [7] C*k* -sa-. [8] Bd -santidivasaṁ. [9] C*k* bajjhatuṁ, C*s* -taṁ, Bd -tu. [10] C*ks* jambhi, Bd sambhi. [11] C*ks* -ṇapiṭṭhe. [12] Bd -kāmā. [13] C*k* -guṇāgiddhā, Bd -guṇagiddho, C*s* omits gāmaguṇagiddhā. [14] Bd -ṇātiti.

gāthāya rājābhirājā[1] ti rājūnaṁ antare atirājā ti, idaṁ so issarānaṁ nāma issariye[2] parigalite mahantaṁ dukkhaṁ uppajjatîti rajje dosaṁ dassento kathesi, pañcamena vuttagāthāya avītarāgo ti purohitaṭṭhānataṇhāya sataṇho[3], idaṁ so purohitassa purohitaṭṭhāne parigalite[4] mahantaṁ domanassaṁ uppajjatîti dassetuṁ kathesi, chaṭṭhena vuttagāthāya tapassinan ti tapasīlasampanno ti naṁ maññatu, idaṁ so lābhasakkārāpagame[5] mahantaṁ domanassaṁ uppajjatîti lābhasakkāragarahāvasena kathesi, sahāyatāpasena[6] vuttagāthāya catussadan ti ākiṇṇamanussatāya manussehi pahūtadhaññatāya dhaññena sulabhadārutāya[7] dārūhi sampannodakatāya udakenā 'ti catūhi ussannaṁ catussadasamannāgatan ti attho, Vāsavenā 'ti Vāsavena dinnaṁ viya acalaṁ Vāsavato laddhavarānubhāven' ekaṁ rājānaṁ ārādhetvā tena dinnan ti pi attho, avītarāgo ti kaddame sūkaro viya kāmapaṁke nimuggo va hutvā, iti so pi kāmānaṁ ādīnavam eva kathento evam āha, dāsena vuttagāthāya gāmaṇîti gāmajeṭṭhako, ayam pi kāme garahanto yeva evam āha, Kañcanadeviyā vuttagāthāya yan ti yaṁ itthiṁ ti[8] attho, ekarājā ti aggarājā, itthisahassassā 'ti vacanamattatāya vuttaṁ, soḷasannaṁ itthisahassānaṁ aggaṭṭhāne ṭhapetū 'ti attho, sīmantinīnan ti sīmantadharānaṁ itthīnan ti attho, iti sā itthibhāve ṭhatvâpi duggandhaṁ gūtharāsiṁ viya kāme garahantī yeva evaṁ āha, dāsiyā vuttagāthāya sabbasamāgatānan ti sabbesaṁ sannipatitānaṁ majjhe nisīditvā akampamānā anosakkamānā sādurasaṁ bhuñjatū 'ti attho, dāsīnaṁ kira sāmikassa santike nisīditvā bhuñjanaṁ nāma appiyaṁ, iti sā attano appiyattā va evam āha[9], caratu lābhena vikatthamānā ti lābhahetu kuhanakammaṁ karontī lābhasakkāraṁ uppādentī caratū 'ti attho, iminā sā dāsibhāve[10] ṭhitâpi kilesavatthum eva[11] garahati, devatāya vuttagāthāya āvāsiko ti āvāsajagganako, Kajaṅgalāyan ti evaṁnāmake nagare, tattha kira dabbasambhārā sulabhā, ālokasandhiṁ divasā ti ekadivasen' ekam eva vātapānaṁ karotu, so kira devaputto Kassapabuddhakāle Kajaṅgalanagaraṁ nissāya yojanike jiṇṇamahāvihāre āvāsikasaṁghatthero hutvā jiṇṇavihāre navakammaṁ karonto va mahādukkhaṁ anubhavi, tasmā tad eva dukkhaṁ ārabbha evam āha, hatthinā vuttagāthāya pāsasatehîti bahūhi pāsehi, chambhîti[12] catusu pādesu gīvāya kaṭibhāge cā 'ti chasu ṭhānesu, tuttehîti dvikaṇṭakehi dīghalaṭṭhīhi, pācanehîti dasapācanehi[13] aṁkusakehi vā, so kira attanā anubhūtadukkhaṁ ñeva ārabbha evam āha, vānarena vuttagāthāya alakkamālîti ahiguṇṭhikena kaṇṭhe parikkhipitvā ṭhapitāya alakkamālāya samannāgato, tipukaṇṇaviddho ti tipupilandhanena pilandhakaṇṇo[14], laṭṭhihato ti sappakīḷaṁ sikkhāpiyamāno[15] laṭṭhiyâpi hato hutvā eso pi ahiguṇṭhikahatthe[16] attanā anubhūtadukkhaṁ sandhāy' evam āha:

[1] Bd rājādhi-. [2] Bd adds hi. [3] Bd saṁtaṇhāti. [4] Bd purohitaṭhāne hi parigalite, Cks purohite galite. [5] Bd -mena. [6] Bd sahāyakena pana. [7] Bds subhadā-. [8] Bds yantiyaṁ itthīti? Cks santitaṁ itthīti. [9] Ck adds catūti, Cs has evamahañcarātūti. [10] Ck -bhāge. [11] Bs kilesakāmavatthukāme. [12] Ck jambhīti. [13] Cks rasa-. [14] Cks tipukaṇṇapitthe ti tipupilandhantena pilandhakaṇṇe. [15] Cks sappaṁ kīḷaṁ sikkhāpa-. [16] Cs -attho.

Evaṁ tehi terasahi janehi sapathe kate M. cintesi: „kadāci ime 'ayaṁ anaṭṭham eva naṭṭhan ti kathetîti'' mayi āsaṁkaṁ kareyyuṁ, aham pi sapathaṁ karomîti". Atha naṁ karonto cuddasamaṁ gātham āha:

5 14. Yo ve anaṭṭhaṁ naṭṭhan ti câha
kāme va so labhataṁ bhuñjatañ ca
agāramajjhe maraṇaṁ upetu
yo vā[2] bhonto saṁkati kañcid evā 't[1]. 90.

Tattha bhonto ti ālapanaṁ, idaṁ vuttaṁ hoti: bhonto yo anaṭṭhakoṭṭhāsaṁ naṭṭhaṁ me ti vadati yo vā tumhesu kañci āsaṁkati so pañcakāmaguṇe labhatu c' eva bhuñjatu ca ramaṇīyaṁ pabbajjaṁ alabhitvā agāramajjhe yeva[3] maratū 'ti.

Isīhi pana sapathe kate Sakko „mā bhāyittha, ahaṁ ime vīmaṁsanto bhisāni antaradhāpesiṁ, ime ca chaḍḍitakhelapiṇḍaṁ viya kāme garahantā[4] sapathaṁ karonti, kāmagarahanakāraṇaṁ te pucchissāmîti" cintetvā dissamānarūpo B-aṁ vanditvā pucchamāno anantaragātham āha:

15. Yad esamānā[5] vicaranti loke
iṭṭhañ ca kantañ ca bahunnam etaṁ
piyaṁ manuññaṁ idha jīvaloke,
kasmā isayo na-ppasaṁsanti kāme ti. 91.

Tattha yadesamānā[4] ti yaṁ vatthukāmaṁ kilesakāmañ ca kasigorakkhādīhi samavisamakammehi pariyesamānā[6] sattā loke vicaranti etaṁ bahunnaṁ devamanussānaṁ iṭṭhañ ca kantañ ca piyañ ca manuññañ ca, kasmā isayo na-ppasaṁsantîti attho, kāme ti iminā taṁ vatthuṁ sarūpato dasseti.

Ath' assa pañhaṁ vissajjento M. dve gāthā abhāsi:

16. Kāmesu ve haññare bajjhare ca,
kāmesu dukkhañ ca bhayañ ca jātaṁ,
kāmesu bhūtādhipatī pamattā
pāpāni kammāni karonti mohā. 92.

17. Te pāpadhammā pasavetva[7] pāpaṁ
kāyassa bhedā nirayaṁ vajanti,

---

[1] Cks -entīti. [2] Cs vo, Bds yaṁ. [3] Ck -jjheneva. [4] Cks -tāya. [5] Cks sad-. [6] Ck -nāya. [7] Ck Bd -tvā.

ādīnavaṁ kāmaguṇesu disvā (Suttanipāta v. 50.)
tasmā isayo na-ppasaṁsanti kāme ti. 93.

Tattha kāmesū 'ti kāmahetu kāme nissāya kāyaduccaritādīni karontîti attho, haññare ti daṇḍādīhi haññanti, bajjhare ti rajjubandhādīhi bajjhanti, dukkhan ti kāyikacetasikaṁ asātaṁ, bhayan ti attānuvādādikaṁ sabbam pi bhayaṁ, bhūtādhipatîti Sakkaṁ ālapati, ādīnavan ti evarūpaṁ dosaṁ, so pan' esa ādīnavo Dukkhakkhandhādīhi suttehi dīpetabbo 5

Sakko M-assa kathaṁ sutvā saṁviggamānaso anantaraṁ gātham āha:

18. Vīmaṁsamāno isino bhisāni
tīre gahetvāna thale nidhesiṁ,
suddhā apāpā isayo vasanti,
etāni te brahmacārī bhisānîti. 94. 10

Tattha vīmaṁsamāno ti bhante ahaṁ ime isayo kāmādhimuttā vā no vā ti vīmaṁsanto, isino ti tava mahesino santakāni bhisāni, tīre gahetvānā 'ti tīre nikkhittāni gahetvā thale ekamante nidhesiṁ, suddhā ti idāni mayā tumhākaṁ sapathakiriyāya ñātaṁ: ime isayo suddhā apāpā hutvā vasantîti. 15

Taṁ sutvā Bo. gātham āha:

19. Na te naṭā no pana kīḷaneyyā
na bandhavā no pana te sahāyā,
kismiṁ paratthambha sahassanetta
isīhi tvaṁ[1] kīḷasi devarājā 'ti. 95. 20

Tattha na te naṭā ti devarāja mayaṁ tava naṭā vā kīḷitabbayuttakā vā[2] kenaci na homa na pi tava ñātakā na sahāyā, atha tvaṁ[3] kismiṁ[4] paratthambhaṁ kiṁ upatthambhaṁ katvā kiṁ nissāya isīhi saddhiṁ kīḷasîti attho. 25

Atha naṁ Sakko khāmapento vīsatimaṁ gātham āha:

20. Ācariyo me si pitā va mayhaṁ,
esā patiṭṭhā khalitassa brahme,
ekāparādhaṁ khama bhūripañña,
na paṇḍitā kodhabalā bhavantîti. 96. 30

Tattha esā patiṭṭhā ti esā tava paṭiccayā[5] ajja mama khalitassa aparādhassa patiṭṭhā hotu, kodhabalā ti paṇḍitā nāma khantibalā bhavanti na kodhabalā ti.

[1] C[s] B[d] tuvaṁ. [2] C[k] -baṁyuttakāsā. [3] C[s] taṁ. [4] B[d] kivā. [5] so C[ks]; B[d] pādacchāyā.

M. ca Sakkassa devarañño khamitvā sayaṁ isigaṇaṁ khamāpento itaraṁ gātham āha:

21. Suvositaṁ isinaṁ ekarattaṁ
yaṁ Vāsavaṁ bhūtapat' addasāma,
5 sabbe va bhonto sumanā bhavantu
yaṁ brāhmaṇo paccapādi[1] bhisānîti. 97.

Tattha suvositaṁ isinaṁ ekarattan ti āyasmantānaṁ isīnaṁ ekarattam pi imasmiṁ araññe vasitaṁ suvasitam eva, kiṁkāraṇā: yaṁ Vāsavaṁ bhūtapatiṁ addasāma, sace hi mayaṁ nagare avasimhā na imaṁ addasāma, 10 bhonto ti bhavanto sabbe pi sumanā bhavantu tussantu Sakkassa devarañño khamantu, kiṁkāraṇā: yaṁ brāhmaṇo paccapādi[1] bhisānîti[2] yasmā tumhākaṁ ācariyo bhisāni paṭilabhîti.

Sakko isigaṇaṁ vanditvā devalokam eva gato. Isigaṇo pi jhānābhiññaṁ nibbattetvā Brahmalokūpago ahosi.

15 S. i. d. ā. „evaṁ[3] bhikkhū porāṇakapaṇḍitā sapathaṁ katvā kilese jahiṁsū[4]" 'ti vatvā saccāni pakāsesi. Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi. Jātakaṁ samodhānento[5] tisso gāthā abhāsi:

22. Ahañ ca Sāriputto ca Moggallāno ca Kassapo
20 Anuruddho Puṇṇo Ānando tadâsuṁ satta bhātaro. 98.
23. Bhaginī Uppalavaṇṇā[6], dāsī Khujjuttarā tadā,
Citto gahapati dāso, yakkho Sātāgiro tadā. 99.
24. Pārileyyo[7] tadā nāgo, Madhuvāseṭṭhavānaro[8],
Kāḷudāyi tadā Sakko, evaṁ dhāretha jātakan ti 100.
25 Bhisajātakaṁ.

6. Surucijātaka.

Mahesi Rucino bhariyā ti. Idaṁ S. Sāvatthiṁ[9] upanissāya Migāramātu pāsāde viharanto Visākhāya mahāupāsikāya laddhe aṭṭha vare ā. k. Sā hi ekadivasaṁ Jetavane dhammakathaṁ 30 sutvā Bhagavantaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghena svātanāya nimantetvā pakkāmi. Tassā pana rattiyā accayena cātuddīpako mahāmegho

---

[1] Bd paccupādi. [2] Cks -sāni. [3] Cks omit evaṁ. [4] Bd paja-. [5] Bd adds puna satthā. [6] Bd adds ca. [7] Bd pālile-. [8] so Cks; Bd poṭhapādo ca vanayo. [9] Bd -iyaṁ.

vassi. Bhagavā bhikkhū āmantetvā „yathā bhikkhave Jetavane vassati evaṁ catūsu dīpesu vassati, ovassāpetha[1] bhikkhave kāyaṁ, ayaṁ pacchimako me[2] cātuddīpako mahāmegho" ti vatvā ovassāpitakāyehi[3] bhikkhūhi saddhiṁ iddhibalena Jetavane antarahito Visākhāya koṭṭhake pātur ahosi. Upāsikā „acchariyaṁ vata bho, abbhutaṁ 5 vata bho, T-assa mahiddhikatā mahānubhāvatā yatra hi nāma jaṇṇukamattakesu[4] pi oghesu vattamānesu kaṭimattesu pi oghesu vattamānesu na hi nāma ekabhikkhussa[5] pi pādā vā cīvarāni vā allāni bhavissantîti" haṭṭhā udaggā Buddha-pamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ parivisitvā katabhattakiccaṁ Bhagavantaṁ etad avoca: „addhâhaṁ bhante Bhaga- 10 vantaṁ varāni yācāmîti". „Atikkantavarā kho Visākhe[6] Tathāgatā" ti. „Yāni ca bhante kappanti yāni ca anavajjānîti". „Vadehi Visākhe" ti. „Icchām' ahaṁ bhante bhikkhusaṁghassa yāvajīvaṁ vassikasāṭikaṁ dātuṁ āgantukabhattaṁ dātuṁ gamikabhattaṁ dātuṁ[7] gilānabhattaṁ dātuṁ gilānupaṭṭhākabhattaṁ dātuṁ gilānabhesajjaṁ[8] 15 dātuṁ dhuvayāguṁ dātuṁ bhikkhunisaṁghassa yāvajīvaṁ udakasāṭikaṁ dātun" ti. S. „kaṁ pana tvaṁ Visākhe atthavasaṁ[9] sampassamānā T-aṁ aṭṭha varāni yācasîti" pucchitvā tāya varānisaṁse[10] kathite „sādhu sādhu Visākhe, sādhu kho tvaṁ Visākhe imaṁ ānisaṁsaṁ sampassamānā T-aṁ aṭṭha varāni yācasîti[11]" vatvā 20 „anujānāmi[12] Visākhe aṭṭha varānîti[13]" aṭṭha vare datvā anumodanaṁ katvā pakkāmi. Ath' ekadivasaṁ Satthari pubbārāme viharante[14] dh. k. s.: „āvuso Visākhā mahāupāsikā mātugāmabhāve[15] ṭhatvā[16] Dasabalassa santikā aṭṭha vare labhi, aho mahāguṇā" ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya 25 nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave Visākhā idān' eva mama santikā vare labhi, pubbe pi[17] labhi yevā" 'ti vatvā a. ā.:

Atīte Mithilāyaṁ Suruci nāma rājā rajjaṁ kārento puttaṁ paṭilabhitvā tassa Surucikumāro t-eva[18] nāmaṁ akāsi. So vayappatto „Takkasilāya[19] sippaṁ uggaṇhissāmîti[20]" gantvā 30 nagaradvāre sālāyaṁ nisīdi. Bārāṇasirañño pi[21] putto Brah-

---

[1] Ck ossāpetha. [2] Bd omits me. [3] Ck ossāpita- [4] Bd jāṇṇkamattesu. [5] Bd -ssā. [6] Ck -khā, Cs -khā corr. to -khe. [7] Bd omits g. d. [8] Bd salākabhattaṁ. [9] Bd aṭhavarānisaṁsaṁ. [10] Cks -saṁghe. [11] pucchitvā - - - yācasīti wanting in Cs. [12] Bd adds te. [13] Bd adds satthā. [14] Bd adds bhikkhu. [15] Bd -gāmattabhāve. [16] Bd adds pi. [17] Bd pesā. [18] Cs Bd tveva. [19] Bd -yaṁ. [20] Bd omits ug. [21] Bd omits pi.

madattakumāro nāma tath' eva gantvā Surucikumārassa nisinnaphalake yeva nisīdi. Te aññamaññaṁ pucchitvā vissāsikā hutvā ekato va ācariyassa santikaṁ gantvā ācariyabhāgaṁ datvā sippaṁ paṭṭhapetvā nacirass' eva niṭṭhāpitasippā[1] ācariyaṁ āpucchitvā thokaṁ maggaṁ ekato va gantvā dvedhāpathe[2] ṭhitā aññamaññaṁ āliṅgitvā mittadhammānurakkhanatthaṁ katikaṁ akaṁsu[3]: „sace mama putto jāyati tava dhītā tava putto[4] mama dhītā tesaṁ āvāhavivāhaṁ karissāmā" 'ti. Tesu rajjaṁ kārentesu[5] Surucimahārājassa putto jāyi[6], Surucikumāro t' ev' assa[7] nāmaṁ kariṁsu. Brahmadattassa dhītā jāyi[6], Sumedhā ti 'ssā[8] nāmaṁ kariṁsu. Surucikumāro vayappatto Takkasilaṁ gantvā sippaṁ uggahetvā[9] āgañchi[10]. Atha naṁ pitā rajje abhisiñcitukāmo[11] „sahāyassa kira me Bārāṇasirañño dhītā atthi, tam ev' assa aggamahesiṁ karissāmîti" tassā atthāya bahuṁ paṇṇākāraṁ datvā amacce pesesi. Tesaṁ anāgatakāle yeva Bārāṇasirājā deviṁ pucchi: „bhadde mātugāmassa nāma kiṁ atirekadukkhan" ti. „Sapattirosadukkhaṁ[12] devā" 'ti. „Tena hi bhadde amhākam ekadhītaraṁ Sumedhādeviṁ[13] tamhā dukkhā mocetvā yo etaṁ ekikaṁ eva gaṇhissati tassa dassāmā[14]" 'ti āha. So tehi amaccehi āgantvā tassā nāme gahite[15] „tātā kāmaṁ mayā pubbe va mayhaṁ sahāyassa paṭiññātā[16] dārikā, imaṁ pana mayaṁ na itthighaṭāya[17] antare khipitukāmā, yo etaṁ[18] ekikam eva gaṇhāti tassa dātukām' amhā" 'ti āha. Te rañño santikaṁ pahiṇiṁsu. Rājā[19] „amhākaṁ mahantaṁ rajjaṁ sattayojanikaṁ Mithilanagaraṁ tīṇi yojanasatāni rajjaparicchedo[20], heṭṭhimantena soḷasa itthisahassāni laddhuṁ vaṭṭatîti" vatvā na rocesi. Surucikumāro pana Sumedhāya rūpasampadaṁ sutvā savanasaṁ-

[1] Bd niṭṭhita-, Cks -sippo. [2] Ck omits pathe. [3] Bd kariṁsu. [4] Bd adds vā. [5] Bd karon-. [6] Bds vij-. [7] Bd tveva. [8] Cks tissa. [9] Bd uggaṇhitvā [10] Bds āgacchi. [11] Bds add hutvā. [12] Bds sampattirosaṁ-. [13] Bd -dhaṁdevi. [14] Bds -mī. [15] Ck nāmagahito, Cs nāmehito. [16] Bds paṭiññākatā, omitting dārikā. [17] Bds -gatāya. [18] Bds ekaṁ. [19] Bds add pana. [20] Bd raṭṭha-.

saggena bajjhitvā „ahan taṁ ekikam eva gaṇhissāmi, na mayhaṁ itthighaṭāya[1] attho, taṁ yeva[2] ānentū[3]“ 'ti mātāpitunnaṁ pesesi. Te tassa manaṁ abhinditvā bahuṁ dhanaṁ pesetvā mahantena parivārena taṁ ānāpetvā[4] kumārassa aggamahesiṁ katvā ekato va abhisiñciṁsu. So Surucimahārājā nāma hutvā dhammena rajjaṁ kārento tāya saddhiṁ piyasaṁvāsaṁ vasi. Sā pana dasavassasahassāni tassa gehe vasantī n' eva puttaṁ na dhītaraṁ alattha[5]. Atha[6] nāgarā sannipatitvā rājaṅgaṇe upakkositvā[7] „kiṁ etan“ ti vutte „añño doso n' atthi vaṁsānupālako vo[9] putto n' atthi[10], tumhākaṁ ekā va[11] devī, rājakulaṁ[12] nāma heṭṭhimantena soḷasahi itthisahassehi bhavitabbam, itthighaṭaṁ gaṇha deva, ekā[13] puññavatī puttaṁ labhissatîti“ vatvā „tātā, kiṁ kathetha, 'ahaṁ aññaṁ na gaṇhissāmîti' paṭiññaṁ datvā mayā esā ānītā,[8] na sakkā musāvādaṁ kātuṁ, na mayhaṁ itthighaṭāya attho“ ti raññā paṭikkhittā pakkamiṁsu. Sumedhā taṁ kathaṁ sutvā „rājā tāva saccavāditāya aññā itthiyo na āneti[15], aham eva pan' assa ānessāmîti“ rañño mātu samabhariyāya[16] ṭhāne ṭhatvā attano ruciyā[17] khattiyakaññānaṁ sahassaṁ amaccakaññānaṁ sahassaṁ gahapatikaññānaṁ sahassaṁ sabbasamayanāṭakitthīnaṁ[18] sahassan ti cattāri itthisahassāni ānesi. Tāpi dasavassasahassāni rājakule vasitvā n' eva puttaṁ na dhītaraṁ labhiṁsu. Eten' ev' upāyena aparāni tikkhattuṁ cattāri cattāri sahassāni ānesi. Tāpi n' eva puttaṁ na dhītaraṁ labhiṁsu. Ettāvatā soḷasa itthisahassāni ānesuṁ. Cattālīsa vassahassāni atikkamiṁsu, tāni tāya[19] ekikāya vutthehi[20] dasahi saddhiṁ paññāsa vassasahassāni honti. Atha nāgarā sannipatitvā puna upakkositvā „kiṁ nām' etan[21]“ ti vutte „deva tumhākaṁ

[1] Cks -gatāya. [2] Bd tameva. [3] Bds ānetū. [4] Bds ānetvā. [5] Bds labhi. [6] Bds add naṁ. [7] Bds -siṁsu. [8] Bds rañño. [9] Bds nāma pana te in the place of vo. [10] Bds na vijjati. [11] Bds omit va. [12] Bds -le ca. [13] Bds devā ti addhā tāsu. [14] Bd -hañca. [15] Bds -si. [16] Bds -riyā. [17] Bds add va. [18] Bs sabbesavassanāṭa-, Bd sabbesamassanā-, Bs sabbesavassanā-. [19] Bds add ānītāya. [20] all three MSS. vuttehi. [21] Bds kimetaṁ.

itthiyo[1] puttaṁ patthetuṁ āṇāpethā" 'ti vadiṁsu. Rājā „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā „bhadde[2] puttaṁ patthethā" 'ti āha. Tā tato paṭṭhāya puttaṁ patthayamānā[3] nānā devatā namassanti nānā vatāni caranti[4], putto n' uppajjat' eva. Atha rājā Sumedhaṁ āha: „bhadde puttaṁ patthehîti". Sā „sādhū" 'ti[5] paṇṇarasuposathe aṭṭhaṅgasamannāgataṁ uposathaṁ samādāya sirigabbhe sīlāni āvajjamānā kappiyamañcake nisīdi. Sesā ajavatagovatā hutvā[6] uyyānaṁ agamaṁsu[7]. Sumedhāya sīlatejena Sakkabhavanaṁ kampi. Sakko āvajjitvā[8] „Sumedhā puttaṁ pattheti, puttam assā dassāma[9]. na kho pana sakkā yaṁ vā taṁ vā dātuṁ, anucchavikam assā puttaṁ upadhāressāmîti" upadhārento Naḷakāradevaputtaṁ passi. So hi puññasampanno satto purimattabhāve Bārāṇasiyaṁ vasanto vappakāle[10] khettaṁ gacchanto ekaṁ paccekabuddhaṁ disvā dāsakammakare[11] „vapathā[12]" 'ti pahiṇitvā sayaṁ nivattitvā paccekabuddhaṁ gehaṁ netvā bhojetvā puna Gaṅgātīraṁ[13] netvā puttena saddhiṁ ekato hutvā udumbarabhittipādaṁ[14] naḷabhittikaṁ paṇṇasālaṁ katvā dvāraṁ yojetvā caṁkamaṁ katvā paccekabuddhaṁ tattha[15] temāsaṁ vasāpetvā vutthavassaṁ dve pi pitāputtā ticīvarena acchādetvā uyyojayiṁsu[16]. Eten' eva niyāmena satta[17] paccekabuddhe tāya paṇṇasālāya vasāpetvā ticīvarāni adaṁsu. Dve pi pitāputtā naḷakārā hutvā Gaṅgātīre veḷuṁ upadhārentā paccekabuddhaṁ disvā evam akaṁsū 'ti pi vadanti yeva. Te kālaṁ katvā Tāvatiṁsabhavane nibbattitvā[18] chasu kāmasaggesu[19] anulomapaṭilomena[20] mahantaṁ devissariyaṁ[21] anubhavantā[22] vicaranti. Te tadā[23] cavitvā uparidevaloke nibbattitukāmā[24]. Sakko Tathāgatabhāvaṁ ñatvā tesu

---

[1] Bds deviyā. [2] Bds tumhe. [3] Cks patthi-. [4] Bds vattāni paricaranti. [5] Bds add sampaṭicchi. [6] Bds add puttaṁ alabhitvā. [7] Cs āg-. [8] Bds -jjanto. [9] Cs -mi, Bds -mīti. [10] Cks vayappattakāle. [11] Ck -karo, Cs -kammare. [12] Bds gacchathā. [13] Bds -re. [14] Bs -pāraṁ. [15] Bds tattheva. [16] Bds -jesuṁ. [17] Ck -e, Bs tassa, Bd sattaṭha. [18] all three MSS. nibbatte-? [19] Bds kāmāvacarasa-. [20] Bs anulomena. [21] Bds omit dev. [22] Bds -ṭi. [23] Bds tato. [24] Bds add honti.

ekassa vimānadvāraṁ gantvā taṁ āgantvā vanditvā ṭhitaṁ āha: „mārisa tayā manussalokaṁ gantuṁ vaṭṭatîti“. „Mahārāja, manussaloko nāma jeguccho paṭikkūlo, tattha ṭhitā dānādīni puññāni katvā devalokaṁ patthenti, tatra 'gantvā kiṁ karissāmîti“. „Mārisa devaloke paribhuñjitabbaṁ sampattiṁ manussaloke paribhuñjissasi[1] pañcavīsatiyojanubbedhe[2] ratanapāsāde vasissasi[3], adhivāsehîti“. So adhivāsesi. Sakko tassa paṭiññaṁ gahetvā isivesena[4] rājuyyānaṁ gantvā tāsaṁ itthīnaṁ upari ākāse caṁkamanto attānaṁ dassetvā „kassā[5] puttavaraṁ demi, kā puttavaraṁ gaṇhatîti[6]“ āha. „Bhante, mayhaṁ dehi, mayhaṁ dehîti“ hatthasahassāni ukkhipiṁsu. Tato[7] āha: „ahaṁ sīlavatīnaṁ[8] puttaṁ dammi, tumhākaṁ kiṁ sīlaṁ ko ācāro“ ti. Tā ukkhittahatthe samminjetvā „sace sīlavatiyā dātukāmo Sumedhāya santikaṁ gacchā“ 'ti vadiṁsu. So ākāse yeva gantvā tassā vāsāgāre[9] sīhapañjare aṭṭhāsi. Ath' assā[10] ārocayiṁsu: „etha devī, eko devarājā 'tumhākaṁ puttavaraṁ dassāmîti' ākāsenâgantvā sīhapañjare ṭhito“ ti. Sā garuparihārenâgantvā sīhapañjaraṁ ugghāṭetvā „saccaṁ kira bhante tumhe sīlavatiyā puttavaraṁ dethā“ 'ti āha. „Āma demîti“. „Tena hi mayhaṁ dethā“ 'ti. „Kiṁ pana te sīlaṁ. kathehi[11], sace me ruccissati[12] dassāmi te varan“ ti. Sā tassa vacanaṁ sutvā „tena hi suṇāhîti“ vatvā attano sīlaguṇaṁ[13] kathentī pannarasa gāthā abhāsi:

1. Mahesī Rucino bhariyā ānītā paṭhamaṁ ahaṁ,
   dasavassasahassāni yaṁ maṁ Suruci-m-ānayi. 101.
2. Sâhaṁ brāhmaṇa rājānaṁ Vedehaṁ Mithilaggahaṁ
   nâbhijānāmi kāyena vācāya uda cetasā,
   Surucim atimaññittha[14] āviṁ vā yadi vā raho. 102.

[1] B^s -sīti, B^d -tīti. [2] B^{ds} add aṭṭhayojanavitthāre. [3] C^{ks} -ti. [4] B^s -se. [5] B^{ds} kassāhaṁ. [6] B^{ds} gaṇhissatīti. [7] B^{ds} add sakko. [8] B^{ds} -vantānaṁ. [9] B^{ds} pāsādadvāre. [10] B^{ds} add tā itthiyo. [11] C^k -si, B^{ds} -hīti. [12] B^{ds} ruccati. [13] B^s omits sīla. [14] so B^d = atimaññi 'ttha? B^{ds} -maññattho, C^{ks} -maññittho.

3. Etena saccavajjena putto uppajjataṁ[1] ise,
musā me[2] bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā. 103.

4. Bhattu manāpassa[3] pitā mātā câpi suvāmino[4]
te maṁ brahma[5] vinetāro yāva aṭṭhaṁsu jīvite. 104.

5. Sâhaṁ ahiṁsāratinī kāmasā dhammacārinī
sakkaccaṁ te upaṭṭhāsiṁ rattindivam atanditā. 105.

6. Etena saccavajjena -pe-. 106.

7. Soḷasitthisahassāni sahabhariyāni[6] brāhmaṇa
tāsu issā vā kodho vā nâhu mayhaṁ kudācanaṁ. 107.

8. Hitena tāsaṁ nandāmi, na ca me kāci[7] appiyā,
attānaṁ vânukampāmi[8] sadā sabbā sapattiyo. 108.

9. Etena saccavajjena -pe-. 109.

10. Dāse kammakare pesse[9] ye c' aññe anujīvino
posemi saha dhammena sadā pamuditindriyā. 110.

11. Etena saccavajjena -pe-. 111.

12. Samaṇe brāhmaṇe câpi aññe câpi vanibbake
tappemi annapānena sadā payatapāṇinī. 112.

13. Etena saccavajjena -pe-. 113.

14. Cātuddasiṁ[10] pannarasiṁ[10] yāva pakkhassa aṭṭhamiṁ[10]*
pāṭihāriyapakkhañ ca aṭṭhaṅgasusamāhitaṁ
uposathaṁ upavasāmi[11] sadā sīlesu saṁvutā. 114.

15. Etena saccavajjena putto uppajjataṁ ise,
musā me bhaṇamānāya muddhā phalatu sattadhā ti. 115.

Tattha mahesîti aggamahesī, Rucino ti Suruciraññο, paṭhaman ti soḷasannaṁ itthisahassānaṁ sabbapaṭhamaṁ, yaṁ man ti yasmiṁ kāle maṁ[12] Suruci ānayi tato paṭṭhāyâhaṁ[13] dasavassasahassāni ekikā va imasmiṁ gehe vasiṁ, atimaññitthā[14] 'ti muhuttam pi sammukhā vā parammukhā vā atimaññin ti[15] idaṁ atikkamitvā maññamānaṁ[16] na jānāmi na sarāmi, ise ti taṁ ālapati, te man ti sasuro ca sassu cā 'ti te ubho maṁ, vinetāro ti tehi vinīt' amhi,

[1] Cks -naṁ. [2] Cks ce. [3] Cs manussa, Bd bhattu mamaṁ sassu. [4] Bds cāpi ca sassurā. [5] Cs Bd -me. [6] Cks -yāti. [7] Cks kañci. [8] Cks attānaṁ va anu-. Bs atthānaṁ vānammāmi? [9] Bd pose. [10] Cks Bd -ī. * (Min., Gram. Palie XXIV, v. 24, Morris Therīg. p. 126, Dhp. p. 404). [11] Bd -vasi. [12] Bds add sukhasaṁvāsāya. [13] Bds paṭṭhāya sāhaṁ. [14] Cks -ittho. [15] Bds -maññati. [16] Cks maññanaṁ.

te me yāva jīvimsu tāva ovādam adamsu, ahimsāratinīti ahimsāsamkhātāya ratiyā samannāgatā, mayā hi kunthakipilliko[1] pi na himsitapubbo, kāmasā ti ekanten' eva, dhammacārinīti dasakusalakammapathe pūremi[2], upaṭṭhāsin ti pādaparikammādīni kiccāni karontī upaṭṭhahim[3], sahabhariyānīti mayā saha ekasāmikassa bhariyābhūtāni, nāhū 'ti kilesam nissāya issādhammo vā kodhadhammo vā mayham na bhūtapubbo, hitenā 'ti yam tāsam hitam ten' eva nandāmi, ure[4] vutthā[5] dhītaro viya tā disvā tussāmi, kācîti[6] tāsu ekâpi mayham appiyā nāma n' atthi, sabbā piyavāditāy' eva[7] anukampāmîti muducittena sabbā soḷasasahassâpi tā[8] attānam viya anukampāmi, saha dhammenā 'ti nayena[9] kāraṇena, yo yam kātum sakkoti tam tasmim kamme yojemîti[10] attho, pamuditindriyā ti[11] pesentī ca niccam pamuditindriyā va hutvā pesemi, are duṭṭhadāsa idan nāma karohîti evam kujjhitvā na me koci katthaci pesitapubbo, payatapāṇinîti dhotahatthā pasāritahatthā va hutvā, pāṭihārikapakkhañcā 'ti[12] aṭṭhamīcātuddasīpannarasīnam[13] paccuggamanānuggamanavasena cattāro divase[14], sadā ti niccakāle[15] pañcasu sīlesu samvutā tehi[16] pihitagopitattabhāvā va homîti.

Evam tassā gāthāsatena pi sahassena pi vaṇṇiyamānānam guṇānam pamāṇan nāma n' atthi, tāya pana paṇṇarasahi gāthāhi attano guṇānam vaṇṇitakāle yeva Sakko attano bahukaraṇīyatāya tassā katham avicchinditvā „pahūtā abbhutā yeva te guṇā" ti tam pasamsanto gāthadvayam āha:

16. Sabbe va te dhammaguṇā rājaputti yasassini
samvijjanti tayi bhadde ye tvam kittesi attani. 116.

17. Khattiyo jātisampanno abhijāto yasassimā
dhammarājā Videhānam putto uppajjate tavan ti. 117.

Tattha dhammaguṇā ti sabhāvaguṇā bhūtaguṇā, samvijjantîti ye tayā vuttā te sabbe va tayi upalabbhanti, abhijāto ti atijāto[17], yasassimā ti yasasampannena parivārena samannāgato, uppajjatîti evarūpo tava putto uppajjissati, mā cintayīti.

Sā tassa vacanam sutvā somanassajātā tam pucchantī dve gāthā abhāsi:

[1] Ck kunta-, Bs -kādiko pi. [2] Ck sūremi. [3] Bs upaṭṭhemi. [4] Ck vure. [5] Bd vuṭha. [6] Cks kāmīti. [7] Bds piyakāyeva. [8] Bd -sahassānipi, Bs sabba sahassāni pi. [9] Bd yena. [10] Bd payo-. [11] Cks omit ti. [12] Bds add pañcamī. [13] Cks -dasapannarasānam. [14] Cks -sā, Bds divase labhati. [15] Bds -lam. [16] Cks te. [17] Cks abhijāto, Bds atijāto suddhajāto.

18. Rummī[1] rajojalladharo aghe vehāsayaṇ ṭhito
manuññaṁ bhāsasī[2] vācaṁ yaṁ mayhaṁ hadayaṁgamaṁ. 118.
19. Devatā nu si saggamhā isi vâsi[3] mahiddhiko,
ko vâsi tvaṁ anuppatto, attānam me pavedayā 'ti. 119.

5 Tattha rummîti[4] anañjitāmaṇḍito, Sakko āgacchanto ramaṇīyena tāpasavesenâgato, pabbajitavesenâgatattā pana sā evam āha, aghe ti appaṭighe ṭhāne, yaṁ mayhan ti yaṁ etaṁ[5] mayhaṁ manuññavācaṁ bhāsasi taṁ bhāsamāno tvaṁ devatā nu si saggamhā idhâgato isi vâsi mahiddhiko ti yakkhādisu ko vā tvam asi idhânuppatto attānam me pavedaya yathābhūtaṁ 10 kathehîti vadati.

So tassā kathento cha gāthā āha:

20. Yaṁ devasaṁghā vadanti Sudhammāyaṁ samāgatā
so 'haṁ Sakko sahassakkho āgato 'smi tav' antike[6]. 120.
21. Itthi yā[7] jīvalokasmiṁ yā hoti[8] samacāriṇī
15 medhāvinī sīlavatī sassudevāpatibbatā[9]. 121.
22. Tādisāya sumedhāya sucikammāya nāriyā
devā dassanam āyanti mānusiyā amānusā. 122.
23. Tvaṁ bhadde[10] suciṇṇena pubbesucaritena ca
idha rājakule jātā sabbakāmasamiddhinī. 123.
20 24. Ayañ ca te rājaputti ubhayattha kaṭaggaho
devalokūpapattī ca kittī ca idha jīvite. 124.
25. Ciraṁ sumedhe sukhinī dhammam attani pālaya,
esâhaṁ Tidivaṁ yāmi, piyam me tava dassanan ti. 125.

Tattha sahassakkho ti atthasahassassa[11] taṁ muhuttaṁ dassanavasena 25 sahassakkho, itthi yā[12] ti itthī, samacāriṇîti tīhi dvārehi samacariyāya samannāgatā, tādisāyā[13] 'ti yathārūpāya, sumedhāyā 'ti supaññāya, ubhayatthakaṭaggaho ti ayaṁ tava[14] imasmiñ ca attabhāve anāgate ca jayaggāho, tesu[15] anāgatesu[16] devalokūpapatti[17] idha jīvite pavattamāne[18] kitti cā[19] 'ti ayaṁ ubhayattha kaṭaggāho nāma, dhamman ti evaṁ sabhāvaguṇaṁ ciraṁ 30 attani pālaya, esāhan ti eso ahaṁ, piyamme ti mayhaṁ tava dassanaṁ piyaṁ.

[1] Bs dummi. [2] Bd -se. [3] Bd cāpi. [4] Bd dummiti. [5] Bs evaṁ. [6] Bd bhavantike. [7] Bs atthiyo, Bd itthiyo. [8] Bd honti. [9] so all three MSS. [10] Ck bhante, Bs tvaṁ ca bhadde. [11] Ck atthasahassa, Bs atthahi sahassassa cintitaṁ. [12] Bd yo. [13] Cks tādisiyā. [14] Bds tāva. [15] Bs adds idhalokaparalokesu. [16] Bds -te. [17] Bds add ca. [18] Cks pamatta-. [19] Cks mā.

„Devaloke pana me kiccakaraṇīyaṁ atthi, tasmā gacchāmi, tvaṁ appamattā hohîti“ tassā ovādaṁ datvā pakkāmi. Naḷakāradevo[1] paccūsakāle cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi. Sā[2] ñatvā rañño ārocesi. Rājā gabbhaparihāraṁ adāsi. Sā dasamāsaccayena puttaṁ vijāyi, Mahāpanādo ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. Ubhayaraṭṭhavāsino „sāmi puttassa no khīramūlan“ ti ekekaṁ kahāpaṇaṁ rājaṅgaṇe khipiṁsu, mahārāsi ahosi. Raññā paṭikkhittâpi ca „sāmi puttassa vaḍḍhitakāle paribbayo bhavissatîti“ agahetvā va pakkamiṁsu. Kumāro mahāparivārena vaḍḍhitvā vayappatto soḷasavassakāle yeva sabbasippe nipphattiṁ pāpuṇi. Rājā puttassa vayaṁ oloketvā deviṁ āha: „bhadde puttassa me rajjābhisekakāle ramaṇīyam assa pāsādaṁ kāretvā abhisekaṁ kāressāmā“ 'ti. Sā „sādhu deva“ 'ti sampaṭicchi. Rājā vatthuvijjācariye pakkosāpetvā „tātā vaḍḍhakiṁ gahetvā amhākaṁ nivesanato avidūre puttassa me pāsādaṁ māpetha, rajjena naṁ abhisiñcissāmā“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti bhūmippadesaṁ vīmaṁsanti. Tasmiṁ khaṇe Sakkassâsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. So taṁ kāraṇaṁ ñatvā Vissakammaṁ āmantetvā „gaccha tāta Mahāpanādakumārassa āyāmavitthārato[3] aḍḍhayojanikaṁ[4] ubbedhena pañcavīsatiyojanaṁ[5] ratanapāsādaṁ māpehîti“ pesesi. So vaḍḍhakivesena vaḍḍhakīnaṁ santikaṁ āgantvā „tumhe pātarāsaṁ bhuñjitvā ethā“ 'ti te pesetvā daṇḍakena bhūmiyaṁ pahari, tāvad eva vuttappakāro sattabhūmiko pāsādo uṭṭhahi. Mahāpanādassa pāsādamaṅgalaṁ[6] chattamaṅgalaṁ āvāhamaṅgalan ti tīṇi maṅgalāni[7] ekato va ahesuṁ. Maṅgalaṭṭhāne ubhayaraṭṭhavāsino sannipatitvā maṅgalacchaṇena sattavassāni vītināmesuṁ, n' eva ne rājā uyyojeti[8], tesaṁ vatthālaṁkārakhādaniyabhojani-

[1] Bds -devaputto pana. [2] Bs adds gabbhapatiṭṭhitabhāvaṁ, Bd patiṭhitabhāvaṁ. [3] Bds āyāmena yojanaṁ vitthārato. [4] Bs aṭṭhayo-. [5] Bds -janikaṁ. [6] Ck Bs -daṁ-. [7] Cks omit maṁgalāni. [8] Bs -si, Bd -suṁ.

yādiṁ[1] sabbaṁ rājakulasantakaṁ ñeva ahosi. Te sattasaṁvaccharaccayena upakkositvā Surucimahārājena „kiṁ etan" ti puṭṭhā „mahārāja amhākaṁ maṅgalaṁ bhuñjantānaṁ sattavassāni gatāni[2], kadā maṅgalassa osānaṁ bhavissatîti" āhaṁsu. Tato rājā[3] „tātā puttena me ettakaṁ kālaṁ na hasitapubbaṁ, yadā so hasissati tadā gamissathā" 'ti. Atha[4] mahājano bheriñ carāpetvā naṭe sannipātesi. Naṭasahassāni[5] sannipatitvā satta koṭṭhāsā hutvā naccantā rājānaṁ hasāpetuṁ nâsakkhiṁsu. Tassa hi dibbanāṭakānaṁ diṭṭhattā tesaṁ naccaṁ amanuññaṁ ahosi. Tadā Bhaṇḍukaṇṇa-Paṇḍukaṇṇā[6] nāma dve nāṭakā chekā[7] „mayaṁ rājānaṁ hasāpessāmā" 'ti. Bhaṇḍukaṇṇo[8] nāma[9] rājadvāre mahantaṁ Atulaṁ nāma ambaṁ māpetvā suttaguḷaṁ khipitvā tassa sākhāya laggāpetvā suttena Atulambaṁ[10] abhirūhi. Atulambo pi[11] kira[12] Vessavaṇaambo[13]. Ath' tam pi[14] Vessavaṇassa dāsā gahetvā aṅgapaccaṅgāni chinditvā pātesuṁ. Sesanaṭā tāni[15] samodhānetvā udakena siñciṁsu[16]. So[17] pupphapaṭaṁ nivāsetvā ca pārupitvā ca naccanto va uṭṭhahi. Mahāpanādo tam pi disvā n' eva hasi. Paṇḍukaṇṇanaṭo[18] rājaṅgaṇe dārucitakaṁ kāretvā attano parisāya saddhiṁ aggiṁ pāvisi. Tasmiṁ nibbute citakaṁ udakena siñciṁsu. So sapariso pupphapaṭaṁ nivāsetvā ca pārupitvā na naccanto va uṭṭhahi. Tam pi disvā rājā n' eva hasi. Iti taṁ hasāpetuṁ asakkontā[19] manussā upaddutā ahesuṁ. Sakko taṁ kāraṇaṁ ñatvā „gaccha tāta, Mahāpanādaṁ hasāpetvā ehîti" devanaṭakaṁ pesesi. So āgantvā rājaṅgaṇe ākāse ṭhatvā upaḍḍharaṅgaṁ[20]

[1] C^{ks} B^{d} -di. [2] C^{k} gatā ti, C^{s} -vassāni dvītināmesuṁ nevano gatā ti. [3] C^{ks} omit tato rājā. [4] B^{ds} athassa. [5] C^{k} panaṭhaṭa- corr. to panaṭa-, C^{s} janaṭa-. [6] B^{s} -kaṇḍo ca- kaṇḍo ca, B^{d} -kaṇḍo ca- kaṇho ca. [7] C^{s} nāṭakajekā, B^{d} -kajethakā. [8] B^{s} -kaṇḍo, B^{d} -kaṇho. [9] B^{ds} tāva. [10] hi dibba - - - atulambaṁ wanting in C^{k}. [11] C^{ks} ti. [12] C^{k} kī. [13] B^{s} -sse ambo? [14] B^{ds} tam hi. [15] C^{s} tāti, B^{s} -naṭakāti, B^{d} sesanāṭakā. [16] B^{ds} abhisi-. [17] C^{k} adds saparisā. [18] B^{s} -kaṇṇo naṭo, B^{d} -kaṇho naṭo. [19] C^{k} B^{d} -to, C^{s} -te, B^{s} -tā? [20] B^{ds} upaḍḍha āgaṁ.

nāma dassesi, eko va hattho eko va pādo ekaṁ akkhiṁ ekā dāṭhā[1] naccati[2] calati[3] phandati, sesaṁ niccalaṁ ahosi. Taṁ disvā Mahāpanādo thokaṁ sitaṁ akāsi. Mahājano pana hasanto hasanto hassaṁ dhāretuṁ satiṁ[4] paccupaṭṭhāpetuṁ[5] asakkonto aṅgāni vissajjetvā rājaṅgaṇe yeva papati[6]. Tasmiṁ 5 kāle maṅgalaṁ niṭṭhitaṁ. Sesam ettha

Panādo nāma so rājā
yassa yūpo suvaṇṇayo[7] (II, 334, Therag. p. 22)

ti Mahāpanādajātakena[8] vaṇṇetabbaṁ. Rājā Mahāpanādo dānādīni puññāni katvā āyupariyosāne devalokam eva gato. 10

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave Visākhā pubbe pi mama santikā varaṁ labhi yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Mahāpanādo Bhaddaji ahosi, Sumedhā devī Visākhā, Vissakammo Ānando, Sakko[9] aham evā“ 'ti. Surucijātakaṁ.

7. Pañcūposathajātaka. 15

Appossukko dāni tvaṁ kapoṭā 'ti. Idaṁ S. j. v. uposathike pañcasate upāsake ā. k. Tadā hi S. dhammasabhāyaṁ catuparisamajjhe alaṁkatabuddhāsane nisīditvā muducittena parisaṁ oloketvā „ajja upāsakānaṁ kathaṁ paṭicca desanā samuṭṭhahissatîti“ ñatvā upāsake āmantetvā „uposathik' attha upāsakā“ ti pucchitvā 20 „āma bhante“ ti vutte „sādhu vo kataṁ, uposatho nām' esa porāṇakapaṇḍitānaṁ vaṁso, porāṇakapaṇḍitā hi rāgādikilese niggahatthaṁ uposathavāsaṁ vasiṁsū“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

Atīte Magadharaṭṭhādīnaṁ tiṇṇaṁ raṭṭhānaṁ antare aṭavi ahosi. Bo. Magadharaṭṭhe brāhmaṇamahāsālakule 25 nibbattitvā vayappatto kāme pahāya nikkhamitvā taṁ aṭaviṁ pavisitvā assamaṁ katvā vāsaṁ kappesi. Tassa pana assamassa avidūre ekasmiṁ veṇugahane attano bhariyāya saddhiṁ

---

[1] Ck ṭhitā, Cs dāṭṭhikā, Bs dāṭha? Bd dādhi. [2] Cks kaccati. [3] Bds add upaḍḍhaṁ. [4] Cks hāsaṁtiṁ, Bs patiṁ? Bd sati. [5] Bs paccupaṭṭhetuṁ. [6] Bds patati. [7] Bds -ṇamayo. [8] Bds -ke. [9] Bds add pana.

kapoṭasakuṇo vasati, ekasmiṁ vammike ahi[1], ekasmiṁ vanagumbe sigālo, ekasmiṁ vanagumbe accho. Te cattāro pi kālena kālaṁ isiṁ upasaṁkamitvā dhammaṁ suṇanti. Ath' ekadivasaṁ kapoṭo bhariyāya saddhiṁ kulāvakā nikkhamitvā 5 gocarāya pakkāmi. Tassa pacchato gacchantiṁ kapoṭiṁ eko seno gahetvā palāyi. Tassā viravasaddaṁ sutvā kapoṭo nivattitvā olokento taṁ tena hariyamamānaṁ passi. Seno pi taṁ viravantiṁ yeva māretvā khādi. Kapoṭo tāya viyogena rāgapariḷāhena pariḍayhamāno cintesi: „ayaṁ rāgo maṁ ati- 10 viya kilameti, na dāni imaṁ aniggahetvā gocarāya pakkamissāmîti" so gocarapathaṁ pacchinditvā tāpasassa santikaṁ gantvā rāganiggahāya[2] uposathaṁ samādiyitvā ekamante nipajji. Sappo pi „gocaraṁ pariyesissāmîti" vasanaṭṭhānā nikkhamitvā paccantagāme gāvīnaṁ caraṇaṭṭhāne gocaraṁ 15 pariyesati. Tadā gāmabhojakassa sabbaseto maṅgalausabho gocaraṁ gahetvā ekasmiṁ vammīkapāde jaṇṇunā patiṭṭhāya siṅgehi mattikaṁ gaṇhanto kīḷati. Sappo gāvīnaṁ padasaddena bhīto taṁ vammīkaṁ pavisituṁ pakkhanto. Atha naṁ usabho pādena akkami, so taṁ kujjhitvā ḍasi, usabho 20 tatth' eva jīvitakkhayaṁ patto. Gāmavāsino „usabho kira mato" ti sutvā sabbe ekato va āgantvā kanditvā taṁ gandhamālādīhi pūjetvā āvāṭe nikhaṇitvā pakkamiṁsu. Sappo tesaṁ gatakāle nikkhamitvā „ahaṁ kodhaṁ nissāya imaṁ jīvitā voropetvā mahājanassa hadaye sokaṁ pavesesiṁ, na 25 dāni imaṁ kodhaṁ aniggahetvā gocarāya pakkamissāmîti" nivattitvā assamaṁ gantvā kodhaniggahāya uposathaṁ samādiyitvā ekamante nipajji. Sigālo pi gocaraṁ pariyesanto ekaṁ matahatthiṁ disvā „mahā me gocaro laddho" ti tuṭṭho gantvā soṇḍāya ḍasi, thambhe[3] daṭṭhakālo viya ahosi, tattha 30 assādaṁ alabhitvā dante ḍasi, pāsāṇe[4] daṭṭhakālo viya ahosi, kucchiyaṁ ḍasi, kusūle[5] daṭṭhakālo viya ahosi, naṅguṭṭhe ḍasi,

[1] Bs āsīviso. [2] Bds rāgādīni. [3] Bs -bho. [4] Ck -sāno. [5] cfr. J. I, 502; Bds kapāle.

ayathāle[1] daṭṭhakālo viya ahosi, vaccamagge ḍasi, ghatapūve[2] daṭṭhakālo viya ahosi. So lobhavasena khādanto antokucchiyaṁ pāvisi, tattha chātakāle[3] maṁsaṁ khādati pipāsitakāle lohitaṁ pivati nipajjanakāle antāni ca papphāsañ ca avattharitvā nipajjati. So „idh' eva me annapānañ ca sayanañ ca nipphannaṁ, aññattha kiṁ karissāmîti" cintetvā tatth' eva abhirato bahi anikkhamitvā antokucchiyaṁ yeva vasi. Aparabhāge vātātapena hatthikuṇape sukkhante karīsamaggo pihito. Sigālo antokucchiyaṁ upapacciyamāno[4] appamaṁsalohito paṇḍusarīro hutvā nikkhamanamaggaṁ na passi. Ath' ekadivasaṁ akālamegho vassi, karīsamaggo temiyamāno mudu[5] hutvā vivaraṁ dassesi. Sigālo chiddaṁ disvā „aticiraṁ kilanto iminā chiddena palāyissāmîti" karīsamaggaṁ sīsena pahari. Tassā[6] sambādhaṭṭhānena[7] vegena nikkhantassa[8] siṇṇasarīrassa[9] sabbāni lomāni karīsamagge laggāni, tālakkhandho[10] viya nillomasarīro hutvā nikkhami. So „lobhaṁ nissāya mayā idaṁ dukkhaṁ anubhūtaṁ, idāni imaṁ aniggahetvā gocaraṁ na gaṇhissāmîti" cintetvā taṁ assamaṁ gantvā lobhaniggahāya uposathaṅgaṁ samādiyitvā ekamante nipajji. Accho pi araññā nikkhamitvā atricchābhibhūto Malaraṭṭhe[11] paccantagāmaṁ gato. Gāmavāsino „accho kirâgato" ti dhanudaṇḍādihatthā nikkhamitvā tena paviṭṭhaṁ gumbaṁ parivāresuṁ. So mahājanena parivāritabhāvaṁ ñatvā nikkhamitvā palāyi, palāyantam eva ca naṁ dhanūhi c' eva daṇḍena[12] ca pothesuṁ. So bhinnena sīsena lohitena galantena[13] attano vasanaṭṭhānaṁ gantvā „idaṁ dukkhaṁ mama atricchālobhavasena uppannaṁ, na dāni naṁ[14] aniggahetvā gocaraṁ gaṇhissāmîti" taṁ assamaṁ gantvā atricchāniggahāya uposathaṁ

[1] B^{ds} ayakapāle. [2] B^{s} ghaṇa-, B^{d} ghana-. [3] C^{s} jāta-, C^{k} natthachānakāle. [4] B^{ds} uppajjamāno. [5] C^{ks} muduṁ. [6] B^{s} tassa, B^{d} tassa pa. [7] C^{k} sambāda-. C^{s} sambāṭṭhānena, B^{s} -ṭṭhāne? B^{d} sampādhaṭhāne. [8] B^{ds} nikkhamantassa. [9] C^{ks} sinna-. B^{s} bhinna-, B^{d} bhinnaṁ-. [10] B^{s} kāla-, B^{d} kālakanto. [11] B^{d} mallakaraṭhe, B^{s} malaya-. [12] B^{ds} daṇḍādībhi. [13] C^{s} gaḷ-. [14] C^{ks} nā - -, B^{d} na idāni imaṁ.

samādiyitvā ekamante nipajji. Tāpaso pi attano jātiṁ nissāya mānavasiko hutvā jhānaṁ uppādetuṁ na sakkoti. Ath' eko paccekabuddho tassa mānanissitabhāvaṁ ñatvā „ayaṁ na lāmakasatto[1], Buddhaṁkuro esa, imasmiṁ yeva kappe sab-
5 baññūtaṁ pāpuṇissati, imassa mānaniggahaṁ katvā samāpattinibbattanākāraṁ karissāmîti" tasmiṁ paṇṇasālāya nisinne yeva Uttarahimavantato āgantvā tassa pāsāṇaphalake nisīdi. So nikkhamitvā taṁ attano āsane nisinnaṁ disvā mānanissitabhāvena anattamano[2] hutvā[3] taṁ upasaṁkamitvā accharaṁ
10 paharitvā „nassa[4] vasala kālakaṇṇi muṇḍa samaṇaka, kimatthaṁ mama nisīdanaphalake nisinno sîti" āha. Atha naṁ so[5] „sappurisa kasmā mānanissito si, ahaṁ paṭividdhapaccekabodhiñāṇo, tvaṁ imasmiṁ yeva kappe sabbaññubuddho bhavissasi, Buddhaṁkuro si, pāramitā[6] pūretvā āgato aññaṁ[7]
15 ettakaṁ nāma kālaṁ atikkamitvā Buddho bhavissasi, Buddhattabhāve[8] Siddhattho nāma bhavissasîti[9]" nāmañ ca gottañ ca kulañ ca aggasāvakādayo ca sabbe ācikkhitvā „kimatthaṁ mānanissito hutvā pharuso hosi, na-y-idaṁ tavânucchavikan" ti ovādam adāsi. So tena evaṁ vutte pi n' eva naṁ vandi
20 n' eva „kadā ahaṁ Buddho bhavissāmîti" ādīni pucchi. Atha naṁ paccekabuddho „tava jātiyā[10] mama guṇānaṁ[11] mahantabhāvaṁ jāna[12], sace sakkosi ahaṁ viya ākāse vicarāhîti" vatvā ākāse uppatitvā attano pādapaṁsuṁ tassa jaṭāmaṇḍale vikiranto Uttarahimavantam eva gato. Tāpaso tassa gatakāle
25 saṁvegappatto hutvā „ayaṁ samaṇo evaṁgarusarīro vātamukhe khittatūlapicu viya ākāse pakkhanto, ahaṁ jātimānena evarūpassa paccekabuddhassa n' eva pāde vandiṁ n' eva 'kadā[13] Buddho bhavissāmîti' pucchiṁ, jāti nām' esā kiṁ karissati, imasmiṁ loke sīlacaraṇam eva mahantaṁ, ayaṁ kho

[1] Ck -kaṁsatto. [2] Cks ananta-. [3] Ck sutvā. [4] Cks tassa. [5] Bds add āha. [6] Bs pāramiyo, Bd pāramiro. [7] Cks aṁñā. [8] Bd adds ṭhito [9] Cks -tīti. [10] Cks add vā. [11] Bd adds neva. [12] Bds jānāsi. [13] Bds kadāhaṁ.

pana me māno vaḍḍhanto nirayaṁ upanessati, na dāni imaṁ mānaṁ aniggahetvā phalāphalatthāya gamissāmîti" paṇṇasālam pavisitvā mānaniggahāya uposathaṁ samādāya kaṭṭhattharikāya nisinno mahāñāṇo kulaputto mānaṁ niggahetvā kasiṇaṁ bhāvetvā[1] abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā nikkhamitvā caṁkamana- 5 koṭiyaṁ pāsāṇaphalake nisīdi. Atha naṁ kapoṭādayo upasaṁkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. M. kapoṭaṁ pucchi[2] „tvaṁ aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, gocaraṁ pariyesasi, kin nu ajja uposathiko jāto sîti". „Āma bhante" ti. Atha naṁ „kena kāraṇenā" 'ti pucchanto[3] pa- 10 ṭhamaṁ gātham āha:

1. Appossukko dāni tuvaṁ[4] kapoṭa,
vihaṅgama[5] na tava bhojanattho,
khudaṁ pipāsaṁ adhivāsayanto
kasmā bhavaṁ posathiko kapoṭo ti. 126. 15

Tattha appossukko ti nirālayo[6], bhojanattho ti[7] kiṁ[8] ajja tava bhojanena attho n' atthi.

Taṁ sutva kapoṭo dve gāthā abhāsi:

2. Ahaṁ pure giddhigato kapoṭiyā
asmiṁ padesasmiṁ ubho ramāma, 20
ath' aggahī sākuṇiko kapoṭiṁ,
akāmako tāya vinā ahosiṁ. 127.

3. Nānābhavā[9] vippayogena tassā
manomayaṁ vedanaṁ vediyāmi,
tasmā ahaṁ posathaṁ pālayāmi, 25
rāgo mamaṁ mā punar āgamāsîti. 128.

Tattha ramāmā 'ti imasmiṁ bhūmibhāge kāmaratiyā ramāma, sākuṇiko ti senasakuṇo.

[1] Bd[s] vaḍḍhetvā. [2] Ck[s] pucchitvā. [3] B[s] -taṁ. [4] Ck tvaṁ. [5] so all three MSS. [6] Bd[s] add nivātavutti. [7] Ck[s] nattho ti, Bd[s] omit bhojanattho ti, C[s] ki. [8] Bd kaṁ. [9] Bd[s] -bhāvā.

Kapoṭena attano uposathakamme[1] vaṇṇite M. sappādisu ekamekaṁ pucchi. Te pi yathābhūtaṁ vyākariṁsu:

4. Anujjugāmi[2] uraga-ddujivha[3]
dāṭhāvudho[4] ghoraviso si sappa[5],
khudaṁ pipāsaṁ adhivāsayanto
kasmā bhavaṁ posathiko nu dīgho[6]. 129.

5. Usabho ahū balavā gāmikassa
calakkakū vaṇṇabalūpapanno,
[so] maṁ akkamī[7], taṁ kupito aḍassiṁ[8],
dukkhābhitunno[9] maraṇaṁ upāgami. 130.

6. Tato janā nikkhamitvāna gāmā
kanditva roditva upakkamiṁsu,
tasmā ahaṁ posathaṁ pālayāmi,
kodho mamaṁ mā punar āgamāsi. 131.

7. Matāna[10] maṁsāni bahū susāne,
manuññarūpaṁ tava bhojan' etaṁ,
khudaṁ pipāsaṁ adhivāsayanto
kasmā bhavaṁ posathiko sigālo. 132.

8. Pavissaṁ[11] kucchiṁ mahato gajassa
kuṇape rato hatthimaṁse pagiddho[12],
uṇho ca vāto tikhiṇā ca[13] rasmiyo
te sosayuṁ tassa karīsamaggaṁ. 133.

9. Kiso ca paṇḍū ca ahaṁ bhadante,
na me ahuṁ nikkhamaṇāya[14] maggo,
mahā ca megho sahasā pavassi,
so temayi tassa karīsamaggaṁ. 134.

10. Tato ahaṁ nikkhamissaṁ bhadante
Cando yathā Rāhumukhā pamutto,

[1] C^{k} B^{s} ḷ-ena. [2] C^{ks} -ī, B^{d} anuṭṭagāmi. [3] C^{s} -gadu-, B^{d} urādujivha. [4] C^{ks} -dhā, B^{d} dādhāvudho. [5] B^{s} samma. [6] B^{ds} dīgha. [7] C^{ks} B^{d} -i. [8] C^{ks} aṇḍajiṁ, B^{s} aḍassi, B^{d} adassi. [9] B^{d} dukkhātituṇṇo. [10] C^{ks} B^{d} -naṁ. [11] so all three MSS. [12] C^{s} paliṭṭho, B^{ds} sugiddho. C^{k} pagiddhe. [13] C^{ks} va. [14] B^{ds} -manassa.

tasmā ahaṁ posathaṁ pālayāmi,
lobho mamaṁ mā punar āgamāsi. 135.

11. Vammīkathūpasmiṁ kipillikāni
nippothayanto tuvaṁ pure carāsi,
khudaṁ pipāsaṁ adhivāsayanto 5
kasmā bhavaṁ posathiko nu accho[1]. 136.

12. Sakan niketaṁ atihīḷayāno[2]
atricchatāya Malataṁ[3] agañchiṁ[4],
tato janā nikkhamitvāna gāmā
kodaṇḍakena paripothayiṁsu maṁ. 137. 10

13. So bhinnasīso ruhirakkhitaṅgo[5]
paccāgamāsiṁ sakaṁ[6] niketaṁ,
tasmā ahaṁ posathaṁ pālayāmi,
atricchatā mā punar āgamāsîti. 138.

Tattha anujjugāmîti ādīhi taṁ ālapati, calakkakū ti calamānakakudho, dukkhābhitunno ti so usabho dukkhena abhitunno āturo hutvā, bahū ti bahūni, pavissan ti pāvisiṁ, rasmiyo ti suriyarasmiyo, nikkhamissan ti nikkhamiṁ, kipillikānîti[7] upacikāyo[8], nippothayanto ti khādamāno, atihīḷayāno[9] ti atimaññanto[10] garahanto, kodaṇḍakenā[11] 'ti dhanudaṇḍehi c' eva muggarehi ca. 15 20

Evaṁ te cattāro pi attano[12] uposathakammaṁ vaṇṇetvā uṭṭhāya M-aṁ vanditvā „bhante tumhe aññesu divasesu imāya velāya phalāphalatthāya gacchatha, ajja agantvā kasmā uposathik' atthā" 'ti pucchantā[13] gāthaṁ āhaṁsu:

14. Yan no[14] apucchittha tuvaṁ bhadante[15] 25
sabbe va vyākarimhā yathāpajānaṁ[16],
mayam pi pucchāma[17] tuvaṁ bhadante[18]:
kasmā bhavaṁ posathiko va[18] brahme ti. 139.

[1] B[s] accha, B[d] ajja. [2] B[d] atipolayāno. [3] C[s] malanaṁ, B[s] mallayanaṁ, B[d] mahalla ayaṁ taṁ. [4] B[d] agacchi. [5] so C[ks] for-aṅkitaṅgo? B[d] rukiramakkhitaṅgo. [6] so all three MSS. for mamakaṁ? [7] C[ks] -nanti. [8] B[ds] -kādayo. [9] B[d] atipolayāno. [10] B[s] adds nindanto, B[d] niddanto. [11] B[s] kāda-. [12] B[d], repeat attano. [13] C[k] B[s] -to. [14] C[k] to, C[s] te. [15] B[d] bhaddante. [16] C[ks] -jānanaṁ. [17] C[ks] tucchāma. [18] C[k] ca, B[ds] nu.

So pi nesaṁ vyākāsi:

15\. Anūpalitto mama assamamhi
paccekabuddho muhuttaṁ nisīdi,
so maṁ avedī gatim āgatiñ ca[1]
5 nāmañ ca gottañ caraṇañ ca sabbaṁ. 140.

16\. Evam p' ahaṁ na-ggahe[2] tassa pāde,
na câpi naṁ mānagatena pucchiṁ,
tasmā ahaṁ posathaṁ pālayāmi,
māno mamaṁ mā punar āgamāsîti. 141.

10 Tattha yanno[3] ti yam atthaṁ tvaṁ amhe pucchi, yathāpajānan[4] ti attano pajānananiyāmena[5] taṁ mayaṁ vyākarimha, anupalitto ti sabbakilesehi alitto[6], so maṁ avedîti so mama idāni gantabbaṭṭhānañ ca gataṭṭhānañ ca[7] anāgate tvaṁ evaṁnāmo nāma[8] Buddho bhavissasi evaṁgotto evarūpaṁ te sīlacaraṇaṁ[9] bhavissatîti[10] evaṁ nāmañ ca gottañ ca caraṇañ ca sabbaṁ maṁ 15 avedi jānāpesi kathesi me ti attho, evaṁ pahaṁ[11] naggahe ti[12] evaṁ kathentassâpi tassâhaṁ[13] attano mānaṁ nissāya pāde na vandiṁ.

Evaṁ M. attano uposathakaraṇaṁ[14] kathetvā te ovaditvā uyyojetvā paṇṇasālaṁ pāvisi, itare pi yathāṭhānāni gamiṁsu[15]. M. aparihīnajjhāno Brahmalokaparāyano ahosi, itare ca[11] tass' 20 ovāde ṭhatvā saggaparāyanā ahesuṁ.

S. i. d. ā. „evaṁ upāsakā uposatho nām' esa porāṇakapaṇḍitānaṁ vaṁso, vasitabbo posathavāso" ti[17] j. s.: „Tadā kapoto Anuruddho ahosi, accho Kassapo, sigālo Moggallāno, sappo Sāriputto, tāpaso[18] aham evā" 'ti. Pañcūposathajātakaṁ.

25
8. Mahāmorajātaka.

Sace hi tyāhaṁ dhanahetu gahito ti. Idaṁ S. J. v. ekaṁ ukkaṇṭhitabhikkhuṁ ā. k. Taṁ[19] hi[20] bhikkhuṁ S. „saccaṁ kira

---

[1] Bd gatiṁ māgatiñca. [2] Bs navandi. [3] Cks yanto. [4] Bds -jānanan [5] Cs pajāyana-, Bd pajānani-. [6] Bds anupalitto. [7] Cks omit gataṭṭhānañ ca. [8] Bd omits nāma. [9] Bs sīlaṁ te caraṇaṁ, Ck sīlāca-, Bd silaṁcaraṇaṁ. [10] Cks -sīti. [11] Bds evampāhaṁ. [12] Bd naṁ gandīhīti. [13] Bs tassa ahaṁ, Cs kathentassāhaṁ. [14] Bds -kā-. [15] Bs āg-, Bd ag-. [16] Cks itarā, omitting ca. [17] Bds add ca vatvā. [18] Bds add pana. S. Cfr. V. Fausböll's Ten Jātakas p. 111. [19] Ck taṇ. [20] Bd omits hi.

tvaṁ ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṁ bhante“ ti vutte „bhikkhu, ayaṁ nandirāgo tādisaṁ kiṁ nāma nâloḷissati[1], na hi Sineru-uppāṭanakavāto sāmante[2] purāṇapaṇṇassa lajjati, pubbe sattavassasatāni antokilesasamudācāraṁ vāretvā[3] viharante[4] visuddhasatte[5] p' esa[6] āloḷesi[7] yevā“ 'ti vatvā a. ā.: 5

A. B. Br. r. k. Bo. paccantapadese m o r a sakuṇiyā kucchismiṁ paṭisandhiṁ aggahesi. Gabbhe paripākagate mātā gocarabhūmiyaṁ aṇḍaṁ pātetvā pakkāmi, aṇḍañ ca[8] nāma mātu ārogabhāve sati aññasmiṁ dīghajātikādiparipanthe avijjamāne na nassati[9], tasmā taṁ aṇḍaṁ kaṇikāramakulaṁ viya suvaṇṇa- 10 vaṇṇaṁ hutvā pariṇatakāle attano dhammatāya bhijji, suvaṇṇavaṇṇo moracchāpo nikkhami, tassa dve akkhīni jiñjukaphalasadisāni, tuṇḍaṁ pavāḷavaṇṇaṁ, tisso rattarājiyo gīvaṁ parikkhipitvā piṭṭhimajjhena agamaṁsu. So vayappatto bhaṇḍasakaṭamattasarīro abhirūpo ahosi, taṁ sabbe nīlamorā sanni- 15 patitvā rājānaṁ katvā parivārayiṁsu. So ekadivasaṁ udakasoṇḍiyaṁ pānīyaṁ pivanto attano rūpasampattiṁ disvā cintesi: „ahaṁ sabbamorehi atirekarūpasobho[10], sac' āhaṁ imehi saddhiṁ manussapathe vasissāmi paripantho me uppajjissati[11], Himavantaṁ gantvā ekako va phāsukaṭṭhāne vasissāmîti“ so[12] 20 rattibhāge moresu patisallīnesu[13] kañci ajānāpetvā[14] Himavantaṁ pavisitvā tisso pabbatarājiyo atikkamma catutthāya[15] -ekasmiṁ araññe padumasañchanno mahājātassaro, tassâvidūre[16] ekaṁ pabbataṁ nissāya ṭhito mahānigrodharukkho atthi, tassa sākhāya- nilīyi. Tassa pana pabbatassa vemajjhe manāpā 25 guhā[17] atthi, so tattha vasitukāmo hutvā tassā[18] pamukhe pabbatatale nilīyi. Taṁ pana ṭhānaṁ n' eva heṭṭhābhāgena abhirūhituṁ na uparibhāgena otarituṁ sakkā, pakkhibiḷāla-

[1] so Ck; Cs nālāḷissati, Bd nalolissati. [2] Bds mahanto. [3] Bds adds ācaretvā, Bd acaretvā. [4] Bds -to. [5] Bds -satto. [6] Bds pi. [7] Cs ālosiḷesi, Bds lolesi. [8] Bs aṇḍajā, Bd aṇhā ca. [9] Bds -nti. [10] Bd -sobhaggo. [11] Bd -tīti. [12] Bd adds kira. [13] Bd paṭi-. [14] Bds add uppatitvā. [15] Bds add pabbatarājiyā. [16] Bd tassāpi avi-. [17] Bds -po guho. [18] Bd tassa.

dīghajātikamanussabhayehi vimuttaṁ[1]. So „idaṁ me phāsukaṭṭhānan" ti taṁ[2] divasaṁ tatth' eva vasitvā punadivase pabbataguhato uṭṭhāya pabbatamatthake puratthābhimukho nisinno udentaṁ[3] suriyamaṇḍalaṁ disvā attano divārakkhā-
5 varaṇatthāya[4] „udet' ayaṁ cakkhumā ekarājā" ti parittaṁ katvā gocarabhūmiṁ otaritvā gocaraṁ gahetvā sāyaṁ āgantvā pabbatamatthake pacchābhimukho nisinno atthamentaṁ[5] suriyamaṇḍalaṁ disvā rattirakkhāvaraṇatthāya[6] „apet' ayaṁ cakkhumā ekarājā" ti parittaṁ katvā eten' upāyena vasati. Atha
10 naṁ ekadivasaṁ eko luddaputto araññe vicaranto pabbatamatthake nisinnaṁ[7] disvā attano nivesanaṁ āgantvā maraṇakāle[8] puttaṁ āha: „tāta catutthāya pabbatarājiyā araññe suvaṇṇavaṇṇo moro atthi, sace rājā pucchati ācikkheyyāsîti". Ath' ekasmiṁ divase Bārāṇasirañño Khemā nāma aggamahesī
15 paccūsakāle supinaṁ passi, evarūpo supino ahosi: suvaṇṇavaṇṇo moro dhammaṁ desesi, sā sādhukāraṁ datvā dhammaṁ suṇāti, moro dhammaṁ desetvā uṭṭhāya pakkāmi, sā „morarājā gacchati[9], gaṇhatha nan" ti vadantī[10] yeva pabujjhi, pabujjhitvā[11] pana supinabhāvaṁ ñātvā „supino ti vutte rājā
20 na ādaraṁ[12] karissati, dohaḷo me ti vutte karissatîti" cintetvā dohaḷinī viya[13] hutvā nipajji. Atha naṁ rājā upasaṁkamitvā pucchi: „bhadde kin te aphāsukan" ti. „Dohaḷo me uppanno" ti. „Kiṁ icchasi bhadde" ti. „Suvaṇṇavaṇṇassa morassa dhammaṁ sotuṁ devā" 'ti. „Bhadde kuto tādisaṁ[14] moraṁ
25 lacchāmā[15]" 'ti. „Deva sace na labhāmi jīvitaṁ me n' atthîti". „Bhadde, mā cintayi, sace katthaci atthi labhissasîti" rājā[16] naṁ[17] assāsetvā gantvā[18] rājāsane nisinno amacce pucchi: „ambho, devī suvaṇṇavaṇṇassa morassa dhammaṁ sotukāmā,

[1] Bd vimu-. [2] Ck omits taṁ. [3] Bd udayanta. [4] Bds divārakkhaṇatthāya. [5] Bds atthaṁ gamitaṁ. [6] Bd rattirakkhaṇatthāya. [7] Bd adds moraṁ. [8] Bd -nāsannakāle. [9] Bds morarājaṁ gacchantaṁ disvā. [10] all three MSS. -ti. [11] Bds add ca. [12] Bd rājā anāda-. [13] Bs dohaḷiyaṁ, Cks omit viya. [14] Bds evarūpaṁ. [15] Bd -mi. [16] Bds omit rājā. [17] Bds taṁ. [18] Bd omits ga-.

morā nāma suvaṇṇavaṇṇā hontîti". „Brāhmaṇā jānissanti devā" 'ti. Rājā brāhmaṇe[1] pucchi. Brāhmaṇā evaṁ āhaṁsu: „mahārāja, 'jalajesu macchā kacchapā kakkaṭakā, thalajesu migā haṁsā morā tittirā, ete tiracchānagatā manussā ca suvaṇṇavaṇṇā hontîti' amhākaṁ lakkhaṇamantesu āgatan" ti. Rājā attano vijite luddaputte sannipātāpetvā „suvaṇṇavaṇṇo moro vo diṭṭhapubbo" ti pucchi. Sesā „na diṭṭhapubbo" ti āhaṁsu. Yassa pana pitarā ācikkhitaṁ so āha: „mayâpi na diṭṭhapubbo, pitā ca pana me 'asukaṭṭhāne nāma suvaṇṇavaṇṇo moro atthîti' kathesi". Atha naṁ rājā „samma mayhaṁ ca deviyā ca jīvitaṁ dinnaṁ bhavissati, gantvā taṁ bandhitvā ānehîti" bahuṁ[2] dhanaṁ datvā uyyojesi. So puttadārassa dhanaṁ datvā tattha gantvā M-aṁ disvā pāse oḍḍetvā „ajja[3] bajjhissati, ajja bajjhissatîti" abandhitvā[4] va mato. Devī patthanaṁ alabhantī matā. Rājā „taṁ me moraṁ nissāya piyabhariyā[6] matā" ti kujjhitvā veravasiko[7] hutvā „Himavante catutthāya pabbatarājiyā suvaṇṇavaṇṇo moro carati, tassa maṁsaṁ khāditvā ajarāmarā hontîti" suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā paṭṭaṁ sāramañjūsāyaṁ[8] ṭhapetvā kālaṁ akāsi. Ath' añño rājā ahosi, so paṭṭe akkharāni disvā „ajarāmaro bhavissamîti" tassa gahaṇatthāya ekaṁ luddaṁ[9] pesesi, so pi tatth' eva mato. Evaṁ cha rājaparivaṭṭā[10] gatā, cha luddaputtā Himavante eva[11] matā. Sattamena[12] pana raññā pesito sattamo luddo „ajja ajj' evā" 'ti satta saṁvaccharāni bandhituṁ[13] asakkonto cintesi: „kin nu kho imassa morarājassa pāde pāsassa asañcaraṇakāraṇan[14]" ti. Atha naṁ pariganhanto sāyampātaṁ[15] parittaṁ karontaṁ disvā „imasmiṁ ṭhāne añño moro n' atthi, iminā brahmacārinā[16] bhavitabbaṁ, brahma-

[1] Bds add pakkosāpetvā. [2] Bd -u [3] Cks a [4] Bd abajhitvā. [5] Bd omits me. [6] Bd adds me. [7] Bd kodha va-. [8] Bd sāraññāyaṁ. [9] Bd luddakaputtaṁ, Bs luddaputtaṁ. [10] Bds -vattaṁ katvā himavantaṁ. [11] Bd yeva [12] Bd -me. [13] Bd bajhi-. [14] Bds abajhanakā-. [15] Cs -pānaṁ, Ck -pāṇaṁ. [16] Bds -cariyena.

cariyānubhāvena c' eva parittānubhāvena c' assa pādo pāse[1] na bajjhatîti" nayato pariggahetvā paccantajanapadaṁ gantvā ekaṁ moriṁ bandhitvā yathā sā[2] accharāya pahaṭāya[3] vassati pāṇimhi pahaṭe naccati evaṁ sikkhāpetvā ādāya gantvā B-assa
5 parittakaraṇato puretaram eva pāsaṁ oḍḍetvā accharaṁ paharitvā moriṁ vassāpesi. Moro tassā saddaṁ suṇi, tāvad ev' assa[4] satta vassasatāni sannisinnakileso[5] phaṇaṁ katvā pahaṭāsīviso viya uṭṭhahi, so kilesāturo hutvā parittaṁ kātuṁ asakkuṇitvā vegena tassā santikaṁ gantvā pāde pāsaṁ[6] pave-
10 sento yeva ākāsā otari, satta vassasatāni asañcaraṇapāso[7] taṁ khaṇaṁ yeva sañcaritvā pādaṁ bandhi. Atha naṁ luddaputto laṭṭhiagge[8] olambantaṁ disvā cintesi: „imaṁ morarājānaṁ cha luddā bandhituṁ na sakkhiṁsu, aham pi sattavassāni nâsakkhiṁ, ajja pan' esa imaṁ moriṁ nissāya kilesāturo hutvā
15 parittaṁ kātuṁ asakkuṇitvā āgamma pāse baddho heṭṭhāsīsako olambati, evarūpo me sīlavā kilamito, evarūpaṁ aññassa[9] paṇṇākāratthāya netuṁ ayuttaṁ, kiṁ me raññā dinnena sakkārena, vissajjessāmi nan" ti. Puna cintesi: „ayaṁ nāgabalo thāmasampanno, mayi upasaṁkamante[10] 'esa maṁ māretuṁ
20 āgacchatîti' maraṇabhayatajjito hutvā[11] phandamāno[12] pādaṁ vā pakkhaṁ vā bhindeyya, anupagantvā va naṁ[13] paṭicchanno ṭhatvā khurappen' assa pāsaṁ chindissāmi[14], tato sayam eva yathāruciyā gamissatîti" so paṭicchanno[15] ṭhatvā dhanuṁ āropetvā khurappaṁ sandahitvā[16] kaḍḍhi[17]. Moro pi „ayaṁ
25 luddo maṁ kilesāturaṁ katvā baddhabhāvam me ñatvā na nirussukko[18] acchissati[19], kahaṁ[20] nu kho so" ti cintetvā ito c' ito ca oloketvā[21] dhanuṁ āropetvā ṭhitaṁ disvā „maṁ

[1] Bd pādena pāso, Bs pādo pāso? [2] Bds omit sā [3] Bd -tāya. [4] Bd suṇanto tāvadeva. [5] Bds -sinno-. [6] Bds pāse pādaṁ. [7] Bds -nakapā-. [8] Bd yaṭṭhi-. [9] Bds rañño. [10] Cks -to. [11] Bd omits hutvā. [12] Bd bandha-. [13] Bd pa na. [14] Bds -mīti. [15] Bd -e, Bs -aṁ. [16] Bds sannayhitvā. [17] Bds ākaḍḍhi. [18] Bds nirāsaṁko. [19] Bds āgacchissati. [20] Bds kathaṁ. [21] Bds vilo-.

māretvā ādāya gantukāmo bhavissatîti" maññamāno maraṇa-bhayatajjito hutvā jīvitaṁ yācanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Sace hi ty-āhaṁ dhanahetu gāhito[1]
mā maṁ vadhī, jīvagāhaṁ gahetvā
rañño va[2] maṁ samma upanti nehi[3], 5
maññe dhanaṁ lacchasi napparūpan ti. 142.

Tattha sace hi tyāhan ti sace hi te ahaṁ, upantinehîti[4] upantikaṁ nehi, lacchasi napparūpan ti lacchasi anapparūpaṁ.

Taṁ sutvā luddaputto cintesi: „morarājā ayaṁ 'maṁ vijjhitukāmatāya khurappaṁ sandahîti[5]' maññeti[6], assāsessāmi 10 nan" ti so assāsento dutiyaṁ gātham āha:

2. Na me ayaṁ tuyha[7] vadhāya ajja
samāhito cāpavare khurappo,
pāsañ ca ty-āhaṁ adhipātayissaṁ,
yathāsukhaṁ gacchatu morarājā 'ti. 143. 15

Tattha adhipātayissan ti chindayissaṁ

Tato moro dve gāthā abhāsi:

3. Yaṁ[8] sattavassāni mam ānubandhi[9]
rattiṁdivaṁ khuppipāsaṁ sahanto
atha kissa maṁ pāsavas' ūpanītaṁ 20
pamuttave[10] icchasi bandhanasmā. 144.

4. Pāṇātipātā virato nu s' ajja,
abhayan nu te sabbabhūtesu dinnaṁ,
yaṁ maṁ tuvaṁ pāsavas' ūpanītaṁ
pamuttave[11] icchasi bandhanasmā ti. 145. 25

Tattha yan ti yasmā maṁ ettakaṁ kālaṁ tvaṁ anubandhi tasmā tvaṁ pucchāmi: atha kissa maṁ pāsavasaṁ[12] upanītaṁ bandhanasmā pamocetuṁ icchasîti attho, virato nu sajjā 'ti virato nu si ajja, sabbabhūtesū[13] 'ti sabbasattānaṁ.

[1] Bd ggahito, Cs gahīto, Ck gahito. [2] Ck Bds ca. [3] Bd upantikaṁ nehi. [4] Bds upántikaṁ ne-. [5] Bds sannayhīti. [6] Bds maññati. [7] Bds -aṁ. [8] Cks saṁ. [9] Cks -iṁ. [10] Ck pamuttame, Bds pamuñcare. [11] Ck pamuttaṁ va, Bds pamuñcare. [12] Bds -vase. [13] Cks su, omitting ti.

Itoparaṁ[1]:

5. Pāṇātipātā viratassa brūhi
abhayañ ca yo sabbabhūtesu deti:
- pucchāmi taṁ moraraja[2] tam attham -
ito cuto[3] kiṁ labhate sukhaṁ so. 146.

6. Pāṇātipātā viratassa brūmi
abhayañ ca yo sabbabhūtesu deti:
diṭṭhe va dhamme labhate pasaṁsaṁ
saggañ ca so yāti sarīrabhedā. 147.

7. Na santi devā, icc-āhu eke,
idh' eva jīvo vibhavaṁ upeti,
tathā phalaṁ sukatadukkatānaṁ,
dattupaññattañ ca[4] vadanti dānaṁ,
tesaṁ vaco arahataṁ saddahāno
tasmā ahaṁ sakuṇe bādhayāmîti. 148.

Imā uttānasambandhā[5] gāthā pāḷinayen' eva veditabbā, tattha icc-āhu eke ti ekacce samaṇabrāhmaṇā evaṁ kathenti, tesaṁ vaco arahataṁ saddahāno ti tassa kira kulūpakā ucchedavādino naggasamaṇakā, te taṁ paccekabodhiñāṇassa upanissayasampannam pi sattaṁ[6] ucchedavādaṁ gaṇhāpesuṁ, so tesaṁ[7] saṁsaggena kusalākusalaṁ[8] n' atthîti gahetvā sakuṇe māreti, evaṁ mahāsāvajjā esā[9] asappurisasevanā[10] nāma, te yeva câyaṁ[11] arahanto ti maññamāno evam āha.

Taṁ sutvā M. „tass' eva[12] paralokassa atthibhāvaṁ kathessamîti[13]" pāsalaṭṭhiyaṁ[14] adhosiro olambāno va

8. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
gacchanti obhāsayam antalikkhe,
imassa lokassa parassa vā te,
kathaṁ nu te āhu manussaloke ti gātham āha. 149.

[1] Bd adds vacanasambandho veditabbo, Bs vacanapativacanaṁ sambandho veditabbo. [2] Cks -je. [3] Cks cito. [4] Bd duṭhu-, Bs datthu-. [5] Bd -a. [6] Cks santaṁ. [7] Bds tehi. [8] Bds -laphalaṁ. [9] Bds -vajjo esa. [10] Cs asappurusevanā. Bd asappurisassa sevanā. [11] Bd ayaṁ, Bs tāyaṁ. [12] Cks tayāva. [13] Cks kathāpessāmîti. [14] Bd pāsāyaṭhiyaṁ.

Tattha imassā 'ti kin nu te imassa lokassa santakā[1] udāhu paralokassā 'ti bhummatthe vā[2] sāmivacanaṁ, kathannu te ti tesu vimānesu candasuriya-devaputte[3] kathan nu kathenti, kiṁ atthîti[4] udāhu n' atthîti kiṁ vā devā ti[5] udāhu manussā ti vā.

Luddaputto gāthaṁ āha: 5

9. Cando ca suriyo ca ubho sudassanā
gacchanti obhāsayam antalikkhe,
parassa lokassa na te imassa,
devā ti te āhu manussaloke. 150.

Atha naṁ[6] M. āha: 10

10. Etth' eva te nihatā[7] hīnavādā
ahetukā ye na vadanti kammaṁ
tathā phalaṁ sukatadukkatānaṁ
dattupaññattaṁ[8] ye ca vadanti dānan ti. 151.

Tattha ettheva te nihatā ti sace candasuriyā devaloke ṭhitā na manussaloke sace ca te devā na manussā etth' eva[9] etthake vyākaraṇe te tava[10] kulūpakā hīnavādā nihatā honti, ahetukā ti visuddhiyā vā saṁkilesassa vā hetubhūtakammaṁ[11] n' atthîti evaṁvādā, dattupaññattan[12] ti ye ca[13] dānaṁ lālakehi[14] paññattan ti vadanti. 15

So M-tte kathente sallakkhetvā gāthadvayam āha: 20

11. Addhā hi saccaṁ vacanaṁ tav' etaṁ,
kathaṁ hi dānaṁ aphalaṁ vadeyya.
tathā phalaṁ sukatadukkatānaṁ,
dattupaññattañ[12] ca kathaṁ bhaveyya. 152.

12. Kathaṁkaro kintikaro kim ācaraṁ[15] 25
kiṁ sevamāno kena tapoguṇena,
akkhāhi me morarāja[16] tam atthaṁ
yathā ahaṁ no nirayaṁ pateyyan ti. 153.

[1] Bds santikā. [2] Bd adds etaṁ. [3] Bds ti etesu candimasuriyadevaputtesu. [4] Bd adds kathenti. [5] Bds omit ti. [6] Bd athassa. [7] Cks nī-. [8] Bd datthu-, Bs datthu-. [9] Bd ettho. [10] Bds omit tava. [11] Bd -taṁka-. [12] Bd daṭhu-. [13] Cs se ca, Bd yaṁ ca. [14] Cs lāḷa-, Bds lāma-. [15] Bds kiṁsamācāraṁ. [16] Cks -je, Bd -jā.

Tattha dattupaññattañcā[1] 'ti dānañ ca dattupaññattaṁ[1] nāma kathaṁ bhaveyyā 'ti attho, kathaṁkaro ti kataraṁ kammaṁ karonto[2] ahaṁ nirayaṁ na gaccheyyaṁ, itarāni tass' eva vevacanāni.

Taṁ sutvā M. „sac' āhaṁ[3] imaṁ pañhaṁ kathessāmi manussaloko tuccho viya kato[4] bhavissati, tatth' ev' dhammikānaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ atthibhāvaṁ kathessāmîti" cintetvā dve gāthā abhāsi:

> 18. Ye keci atthi samaṇā pathavyā
> kāsāvavatthā[5] anagāriyā te,
> pāto va piṇḍāya caranti kāle,
> vikālacariyāviratā hi santo. 154.
>
> 14. Te tattha kālen' upasaṁkamitvā
> pucchehi sante[6] manaso pi yaṁ siyā,
> te te[7] pavakkhanti yathāpajānaṁ
> imassa lokassa parassa c' atthan ti. 155.

Tattha santo ti santapāpā paṇḍitā paccekabuddhā, yathāpajānan ti te tuyhaṁ attano jānananiyāmena[8] vakkhanti, kaṁkhaṁ te chinditvā kathessanti, parassa catthan ti iminā nāma kammena manussaloke nibbattanti iminā devaloke iminā nirayādīsū 'ti evaṁ imassa ca parassa ca lokassa atthaṁ ācikkhissanti, te pucchā 'ti.

Evañ ca pana vatvā nirayabhayena tajjesi. So pana pūritapāramīpaccekabodhisatto suriyarasmisaṁphassaṁ[9] olcketvā ṭhitaṁ pariṇatapadumaṁ viya paripākagatañāṇo vicarati. So tassa dhammakathaṁ suṇanto ṭhitapaden' eva ṭhito saṁkhāre parigaṇhitvā tilakkhaṇaṁ sammasanto paccekabodhiñāṇaṁ paṭivijjhi. Tassa paṭivedho ca M-assa pāsato mokkho ca ekakkhaṇe yeva ahosi. Paccekabuddho sabbakilese padāletvā bhavapariyante ṭhito udānaṁ udānento

[1] Bd dathu-. [2] Bds add kintikaro ti kena kāraṇena karonto. [3] Cks svāhaṁ. [4] Bd jāto. [5] Bds kāsāya. [6] Cks pucchesi sante, Bd pucchāhi yaṁ te. [7] Bds taṁ. [8] Ck jānaniyā-, Bd pajānanani-. [9] Bd adds parassa ca.

15. Tacaṁ va jiṇṇaṁ urago purāṇaṁ
paṇḍūpalāsaṁ harito dumo va
esa-ppahīno mama luddabhāvo,
pajahām' ahaṁ[1] luddakabhāvam ajjā 'ti 156.

gātham āha. 5

Tass' attho: yathā jiṇṇaṁ purāṇaṁ[2] tacaṁ urago jahāti yathā ca harito sampajjamāno nīlapatto dumo katthaci katthaci[3] ṭhitaṁ paṇḍūpalāsaṁ jahāti[4] evaṁ aham pi ajja luddabhāvaṁ dāruṇabhāvaṁ pajahitvā ṭhito[5], so[6] dāni esa pahīno mama luddabhāvo, sādhu vata pajahām' ahaṁ luddakabhāvam ajjā 'ti[7], pajahāmahan ti pajahiṁ ahan ti attho[7]. 10

So[8] imaṁ udānaṁ udānetvā „ahaṁ tāva sabbakilesabandhanehi mutto, nivesane pana[9] bandhitvā me[10] ṭhapitā bahū sakuṇā atthi, te kathaṁ mocessāmîti" cintetvā M-aṁ pucchi: „morarāja, nivesane me bahū sakuṇā baddhā atthi, te kathaṁ mocessāmā" 'ti[11]. Paccekabuddhato pi[12] sabbaññū- 15 Bodhisattānaṁ ñeva upāyapariggahañāṇaṁ mahantataraṁ hoti, tena taṁ[13] āha: „yaṁ vo maggena[14] kilese khaṇḍetvā paccekabodhiñāṇaṁ paṭividdhaṁ taṁ ārabbha saccakiriyaṁ karotha, sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma[15] na bhavissatîti". So B-ttena dinnanayadvāre[16] ṭhatvā saccakiriyaṁ karonto 20

16. Ye câpi me sakuṇā atthi baddhā
satāni nekāni nivesanasmiṁ
tesam p' ahaṁ jīvitaṁ ajja dammi
mokkhañ ca, te pattā[17] sakaṁ niketan ti 157.

gātham āha. 25

Tattha mokkhañca ne patto ti sv-āhaṁ[18] mokkhaṁ patto paccekabodhiñāṇaṁ paṭivijjhitvā ṭhito te satte jīvitadānena anukampāmi, etena saccena sakaṁ niketan ti sabbe pi te sattā attano[19] vasanaṭṭhānaṁ gacchantū 'ti vadati

[1] Bd ja-. [2] Cks -ṇa. [3] Bd only one ka-. [4] all three MSS. jahati. [5] Bds niṭṭhito. [6] Bd omits so. [7] Bds ajja naṁ luddakabhāvaṁ pajahāmi ahan ti attho in the place of pajahāmahanti --. [8] Bd evaṁ so. [9] Bds add me. [10] Bds omit me [11] Cks -māti. [12] Bd hi. [13] Bd naṁ. [14] Bd yaṁ yena bodhimagge, Bs āha yena bodhimaggena. [15] Bd pana. [16] Bds -nayaṭhāne. [17] so Bs; Cks ne patto, Bd te patto. [18] Bds sacāhaṁ. [19] Bd repeats attano.

Ath' assa saccakiriyāya akālam eva sabbe[1] bandhanā muccitvā[2] tuṭṭharāvaṁ[3] ravantā sakaṭṭhānam eva gamiṁsu. Tasmiṁ pana khaṇe tesaṁ tesaṁ gehesu biḷāle ādiṁ katvā sakala-Jambudīpe bandhanagato satto nāma nâhosi. Paccekabuddho hatthaṁ ukkhipitvā sīsaṁ parāmasi, tāvad eva gihiliṅgaṁ antaradhāyi, pabbajitaliṅgaṁ pātur ahosi. So saṭṭhivassathero[4] viya ākappasampanno aṭṭhaparikkhāradharo hutvā „tvaṁ me mahatī[5] patiṭṭhā ahosîti" morarājassa añjalim paggayha padakkhiṇaṁ katvā ākāse uppatitvā Nandamūlakapabbhāraṁ agamāsi. Morarājâpi laṭṭhiaggato[6] uppatitvā gocaraṁ gahetvā attano vasanaṭṭhānam eva gato.

Idāni luddassa sattavassāni pāsahatthassa caritvâpi[7] morarājānaṁ nissāya dukkhā muttabhāvaṁ pakāsento S. osānagātham āha:

17. Luddo carī pāsahattho araññe
bādhetuṁ[8] morādhipatiṁ yasassiṁ,
bandhitva morādhipatiṁ yasassiṁ
dukkhā pamuñcī yathâhaṁ[9] pamutto ti. 158.

Tattha bādhetun ti haretuṁ[10], ayam eva vā pāṭho, bandhitvā ti[11] tassa dhammakathaṁ sutvā paṭiladdhasaṁvego hutvā ti attho, yathāhan[12] ti yathā ahaṁ sayambhūñāṇena mutto evam eva so pi mutto ti.

S. i. d. ā. saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu arahattaṁ pāpuṇi): „Tadā morarājā aham eva ahosin" ti. Mahāmorajātakaṁ.

9. Tacchasūkarajātaka.

Yadesamānā[13] vicarimhā 'ti. Idaṁ S. J. v. dve mahallakatthere ā. k. Mahākosalo kira[14] Bimbisārassa dhītaraṁ dento dhītu nahānīyamūlatthāya[15] Kāsigāmaṁ adāsi. Pasenadirājā[16]

[1] Ck sacaakiriyāyamakālaceva sabbe, Cs -yāsamakālameva sabbe, Bd -yāya sanantarameva, Bs -yāya samantara. [2] Bds mocetvā. [3] Bd tuṭhiravaṁ. [4] Bds -vassikatthero. [5] Bd tvameva mama. [6] Bds yaṭṭhi-. [7] Bds -retvāpi. [8] so Cks for -tu, Bd māretuṁ. [9] Cks -ci yathā ahaṁ, Bd pamodīyavataham. [10] Cks bādhetunti bādhetuṁ, Bd haretun ti bādhetuṁ in the place of bādhetun ti haretuṁ. [11] Bs adds bandhi. [12] Cks yathā ahan. 9. Cfr. Jāt. vol. II, p. 404. [13] Cks yaṁdesa-. [14] Bd adds rañño. [15] Bd nāniya. [16] Bd kosalapa-.

Ajātasattunā pitari mārite[1] taṁ gāmaṁ acchindi. Tesu tass' atthāya yujjhantesu paṭhamaṁ Ajātasattussa jayo ahosi. Kosalarājā parājayappatto amacce pucchi: „kena nu kho upāyena Ajātasattuṁ gaṇheyyāmā" 'ti. „Mahārāja, bhikkhū nāma mantakusalā honti, carapurise pesetvā vihāre bhikkhūnaṁ kathaṁ pariganhituṁ vaṭṭatîti". 5 Rājā „sādhū" 'ti paṭisuṇitvā „etha, tumhe vihāraṁ gantvā paṭicchannā hutvā bhadantānaṁ kathaṁ pariganhathā" 'ti purise[2] payojesi. Jetavane pi bahū rājapurisā pabbajitā honti, tesu dve mahallakatherā vihārapaccante paṇṇasālāya vasanti, eko Dhanuggahatissatthero nāma, eko Mantidattatthero nāma. Te sabbarattiṁ supitvā paccūsakāle pa- 10 bujjhiṁsu. Tesu Dhanuggahatissatthero aggiṁ jāletvā āha: „bhante Dattattherā[3]" 'ti. „Kiṁ bhante" ti. „Niddāyatha tumhe" ti. „Na[4] niddāyāmi[5], kiṁ kātabban" ti. „Bhante lālako[6] vatâyaṁ Kosalarājā, cāṭimattaṁ bhojanam eva bhuñjituṁ jānātîti". „Atha[7] kiṁ[8] bhante" ti. „Attano kucchimhi pāṇakamattena Ajātasattunā parājito[9]" ti[10]. 15 „Kiṁ[11] pana bhante kātuṁ vaṭṭatîti". „Bhante Dattatthera[12], yuddhaṁ nāma sakaṭabyūhacakkabyūhapadumabyūhavasena tividhaṁ, tesu[13] Ajātasattuṁ gaṇhantena sakaṭabyūhaṁ katvā gaṇhituṁ vaṭṭatîti, asukasmiṁ nāma pabbatakhaṇḍamhi[14] dvīsu passesu sūrapurise ṭhapetvā purato balaṁ dassetvā antopaviṭṭhabhāvaṁ ñatvā 20 naditvā vaggitvā kumine paviṭṭhamacchaṁ viya antomuṭṭhiyaṁ katvā va naṁ gahetuṁ sakkā" ti[15]. Payojitapurisā taṁ kathaṁ sutvā rañño ārocesuṁ. Rājā mahatiyā senāya gantvā tathā katvā Ajātasattuṁ gahetvā saṁkhalikabandhanena bandhitvā katipāhaṁ nimmadaṁ[16] katvā „puna evarūpaṁ mā karîti" assāsetvā mocetvā dhītaraṁ 25 Vajirakumārikaṁ nāma tassa datvā mahantena parivārena vissajjesi. „Kosalaraññā Dhanuggahatissattherassa saṁvidhānena Ajātasattu gahito" ti bhikkhūnaṁ antare kathā samuṭṭhahi, dhammasabhāyam pi tath' eva kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti 30 vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Dhanuggahatisso yuddhasaṁvidhāne cheko yevā" 'ti vatvā a. ā.:

[1] Ck te, Bd pitarā mate, Bs pitari mate. [2] Bd caraka pu-. [3] Bds mantidatta-. [4] Ck Bd omit niddāyatha tumhe ti na. [5] Bds -miti. [6] Ck ḷāla-, Cs lāḷa-, Bd balato, Bs bālako. [7] Cks add naṁ. [8] Cs omits kiṁ. [9] Cks add rājā for 'parājito'? [10] Cks add vadāpeti, cfr. II 404/8. [11] Bds kinti. [12] Bd mantida-. [13] Bds add bhāgineyyaṁ. [14] Bds pabbatakaṇṇe. [15] Bd sakkotīti. [16] Bds nimmaddanaṁ.

Atīte Bārāṇasiyaṁ nagarassa dvāragāmavāsī[1] eko vaḍḍhakī dāruatthāya araññaṁ gantvā āvāṭe patitaṁ ekaṁ sūkarapotakaṁ disvā ānetvā tacchasūkaro[2] ti 'ssa nāmaṁ katvā posesi. So tassa upakārako ahosi: tuṇḍena rukkhe parivatte-
5 tvā deti, dāṭhāya veṭhetvā kāḷasuttaṁ kaḍḍhati, mukhena ḍasitvā vāsinikhādanamuggare āharati. So vuddhippatto[3] mahābalo mahāsarīro ahosi. Vaddhakī[4] tasmiṁ puttapemaṁ paccupaṭṭhāpetvā „imaṁ idha vasantaṁ kocid eva hiṁseyyā" 'ti araññe vissajjesi. So cintesi: „ahaṁ imasmiṁ araññe ekako
10 vasituṁ na sakkhissāmi, ñātake pariyesitvā tehi parivuto vasissāmîti" so vanaghaṭāya sūkare pariyesanto bahusūkare disvā tussitvā tisso gāthā abhāsi:

1. Yad esamānā[5] vicarimha pabbatāni vanāni ca
anvesaṁ vicariṁ[6] ñātī te 'me adhigatā mayā. 159.
15 2. Bahum idaṁ[7] mūlaphalaṁ, bhakkho câyaṁ anappako,
rammā c' imā girinadiyo, phāsu vāso bhavissati. 160.
3. Idh' evâhaṁ vasissāmi saha sabbehi ñātibhi
appossukko nirāsaṁkī[8] asoko akutobhayo ti. 161. (= p. 14/11).

Tattha yadesamānā ti yaṁ ñātigaṇaṁ pariyesantā mayaṁ vicarimha,
20 anvesan ti ciraṁ vata anvesanto vicariṁ, te me ti te ime, bhakko ti sv-eva vanamūlaphalasaṁkhāto[9] bhakkho, appossukko ti anussusuko hutvā.

Sūkarā tassa kathaṁ[10] sutvā catutthaṁ gāthaṁ āhaṁsu:

4. Aññaṁ hi[11] lenaṁ[12] pariyesa, sattu no idha vijjati,
so taccha sūkare hanti idhâgantvā varaṁ varan ti. 162.

25 Tattha tacchā 'ti taṁ nāmenâlapati, varaṁ varan ti[13] hananto ca[14] thūlamaṁsaṁ varaṁ varaṁ ñeva hanti[15], itoparaṁ uttānasambandhagāthā Pāḷinayen' eva veditabbā.

5. Ko n' amhākaṁ[16] idha sattu, ko ñātī susamāgate
appadhaṁse[17] padhaṁseti, taṁ me akkhātha[18] pucchitā[19]. 163.

---

[1] all three MSS. -si. [2] Bds tacchakasū-. [3] Bd vaḍhi-. [4] Bds atha vaḍḍhaki pi. [5] Cks yaṁdesa-. [6] Bd vipulaṁ, Bs vipule. [7] Cs bahūcidaṁ, Bd bahucidaṁ. [8] Bd -ko. [9] Ck svetamū-, Cs svevatamū-. [10] Bd vacanaṁ. [11] Bd aññañhi. [12] Cs -naṁ. [13] Bds add sūkare. [14] Bd omits ca. [15] Bds hanati. [16] Bd numhā-. [17] Cs appadaṁse, Bd duppadhaṁse, Bs duppadaṁse, Ck omits appadhaṁse. [18] Cks -ta. Bds -āhi. [19] Bd -to.

6. Uddhaggarāji migarājā balī dāṭhāvudho migo,
so taccha sūkaraṁ[1] hanti idhâgantvā varaṁ varaṁ. 164.
7. Na no dāṭhā na vijjanti, balaṁ kāye samūhataṁ[2],
sabbe samaggā hutvāna vasaṁ kāhāma ekakaṁ. 165.
8. Hadayaṁgamaṁ kaṇṇasukhaṁ vācaṁ bhāsasi tacchaka, 5
yo pi yuddhe palāyetha[3] tam pi pacchā hanāmase ti. 166.

Tattha ko namhākan[4] ti ahaṁ[5] tumhe disvā va ime sūkarā appamaṁsalohitā bhayena tesaṁ[6] bhavitabban ti cintesiṁ, tasmā no[7] ācikkhatha: ko nu[8] amhākaṁ idha sattu, uddhaggarājîti uddhaggāhi sarīrarājīhi samannāgato, vyagghaṁ sandhāy' evam āhaṁsu, yo pîti yo amhākaṁ antare eko 10 pi palāyissati tam pi mayaṁ pacchā hanissāmā[9] 'ti.

Tacchasūkaro sabbe sūkare ekacitte katvā pucchi: „kāya velāya vyaggho āgamissatîti". „Ajja pāto va ekaṁ gahetvā gato, sve pāto va āgamissatîti". So yuddhakusalo „imasmiṁ ṭhāne ṭhitena[10] sakkā jetun" ti bhūmisīsaṁ jānāti[11], tasmā 15 ekaṁ padesaṁ sallakkhetvā rattim eva sūkare gocaraṁ gāhāpetvā balavapaccūsato[12] paṭṭhāya „yuddhaṁ nāma sakaṭavyuhādivasena tividhaṁ hotîti" vatvā padumavyūhaṁ saṁvidahi[13]: majjhaṭṭhāne khīrapāke[14] sūkarapotake ṭhapesi[15], te parivāretvā tesaṁ mātaro, tā parivāretvā vaṁjhasūkariyo[16], 20 tāsaṁ anantarā sūkarapotake, tesaṁ anantarā makuladāṭhe taruṇasūkare, tesaṁ anantarā mahādāṭhe[17], tesaṁ anantarā jarāsūkare[18]. Tato tattha tattha[19] dasavaggaṁ vīsativaggaṁ tiṁsavaggañ ca[20] katvā balagumbaṁ ṭhapesi. Attano atthāya ekaṁ āvāṭaṁ vyagghassa patanatthāya ekaṁ suppasaṇṭhānaṁ pab- 25 bhāraṁ katvā khanāpesi, dvinnaṁ āvāṭānaṁ antare attano ṭhānatthāya[21] pīṭhakaṁ kāresi. So thāmasampanne[22] yodhasūkare gahetvā tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne sūkare assāsento vicari.

---

[1] Bds -re. [2] Bs samo-, Bd sahatuṁ. [3] Bd -seyya. [4] Bd num-. [5] Bds ayaṁ. [6] Bd ne-. [7] Bds me. [8] Bd pana. [9] Bd mārissāmā. [10] Bd -to. [11] Bd pajā-. [12] Cks balaca, Bd phalava. [13] Bd -dahati. [14] Bd khirapivake, Bs bisivake. [15] Bd vasāpesi. [16] Bds vajjhā-, cfr. J. II 406,5. [17] Ck omits mahā, Bd tesaṁ - - dāṭhe. [18] Bds jiṇṇasū-. [19] Bd only one ta-. [20] Bd -vaggaṁ visavaggaṁ-. [21] Bd vasanatthāya. [22] Ck Bd -o.

Tass' evaṁ karontass' eva suriyo uggañchi[1]. Atha vyaggharājā kūṭajaṭilassa assamapadā[2] nikkhamitvā pabbatatale aṭṭhāsi. Taṁ disvā sūkarā „āgato no bhante verîti“ vadiṁsu. „Mā bhāyatha, yaṁ esa karoti taṁ sabbaṁ paṭipakkhaṁ[3] hutvā karothā“ 'ti. Vyaggho sarīraṁ vidhūnitvā osakkanto[4] viya passāvaṁ[5] akāsi, sūkarâpi tath' eva kariṁsu, vyaggho sūkare olokento[6] mahānādaṁ nadi, te pi tath' eva kariṁsu. So tesaṁ kiriyaṁ disvā cintesi: „na ime pubbasadisā[7], ajja mayhaṁ[8] paṭisattuno hutvā vaggavaggā ṭhitā, saṁvidahako tesaṁ[9] senānāyako pi atthi, ajja mayā etesaṁ santikaṁ gantuṁ na vaṭṭatīti“ maraṇabhayabhīto va nivattitvā kūṭajaṭilassa santikaṁ gato. Atha naṁ so tucchahatthaṁ disvā navamaṁ gātham āha:

9. Pāṇātipātā virato nu ajja,
abhayan nu te sabbabhūtesu dinnaṁ,
dāṭhā nu te miga viriyaṁ[10] na santi
yo[11] saṁghapatto kapaṇo va[12] jhāyasîti. 167.

Tattha saṁghapatto ti yo tvaṁ sūkarasaṁghaṁ patto[13] hutvā kiñci gocaraṁ alabhitvā kapaṇo viya jhāyasi.

Atha vyaggho tisso gāthā abhāsi:

10. Na me dāṭhā na vijjhanti, balaṁ kāye samūhataṁ[14]
ñātī ca disvāna samaṅgi[15] ekato
tasmā[16] jhāyāmi vanamhi ekako. 168.

11. Im' assudaṁ yanti disodisaṁ pure (= II 407/12)
bhayadditā leṇagavesino[17] puthu,
te dāni saṁgamma rasanti[18] ekato,
yatthaṭṭhitā duppasah' ajja[19] te mayā. 169.

[1] Bd uggacchati. [2] Cks -dena. [3] Bd sabbapaṭipakkhā. [4] Ck Bs osakkonto. [5] Cks passāmam. [6] Bds -ketvā. [7] Bd pubbe-. [8] Bd mayaṁ. [9] Bd ne-. [10] so Cks for migaviriyā? Bd vathaya, Bs vadhāya. [11] Cks so. [12] Bd -ṇā va, Ck karaṇo va? [13] Bd -saṅghappatto. [14] Bd samo-. [15] Bds sāmaggi. [16] add va? [17] Bd leṇaṁ-. [18] Cks saranti, Bd saṅga vasanti. [19] Bd -sahacca.

12. Pariṇāyakasampannā sahitā ekavādino[1]
te maṁ samaggā hiṁseyyuṁ, tasmā nesaṁ apatthave[2] ti. 170.

Tattha samaṅgi[3] ekato ti sahite[4] hutvā ekato ṭhite[5], imassudan ti ime sudaṁ mayā[6] akkhīni ummīletvā olokitamattā va pubbe disā[7] gacchanti, 5 puthū 'ti visuṁ visuṁ, yatthaṭṭhitā ti yasmiṁ bhūmibhāge ṭhitā, pariṇāyakasampannā ti senānāyakena sampannā, tasmā nesaṁ apatthave[2] ti tena kāraṇena etesaṁ na patthemi[8].

Taṁ sutvā kūṭajaṭilo

13. Eko va Indo asure jināti, 10
eko va seno hanti dije pasayha,
eko va vyaggho migasaṁghapatto
varaṁ varaṁ hanti, balaṁ hi tādisan ti 171.

gātham āha.

Tattha migasaṁghapatto ti migagaṇaṁ patto hutvā varam varaṁ 15 migaṁ hanti, balaṁ hi tādisan ti tādisaṁ hi[9] tassa balaṁ.

Atha vyaggho

14. Na h' eva Indo na[10] seno na pi vyaggho migādhipo
samagge sahite ñātī vyagghe ca[11] kurute vase ti 172.

gātham āha. 20

Tattha vyagghe cā[12] 'ti vyaggasadise[13] hutvā sarīravidhūnanādīni katvā ṭhite vase na kurute, attano vasena[13] vattāpetuṁ na sakkotîti attho.

Puna jaṭilo taṁ ussāhento dve gāthā abhāsi:

15. Kumbhīlakā sakuṇakā saṁghino gaṇacārino
sammodamānā ekajjham uppatanti dayanti[14] ca. 173. 25

16. Tesañ ca ḍayamānānaṁ[15] ek' ettha apavattati[16]
taṁ seno nitāḷeti[17], veyyagghi yeva sā gatîti[18]. 174.

---

[1] Bds -cārino. [2] so Cks; Bd apaṭhave, Bs apaṭṭhapesi. [3] Bds sāmaggi. [4] Cs Bd -to. [5] Bds -to. [6] Cks masā, Bd mahā. [7] Bds disodisaṁ. [8] Bd varaṁ varaṁ hantuṁ etesaṁ na paṭhemi, Bs varaṁ varaṁ hantisa na paṭṭhemi. [9] Cks omit tā-. [10] Cks na pi. [11] Bd na byaggho. [12] Cs vyaggho cā, Bd byaggho. [13] Bd vase. [14] so Cks for ḍayanti? Bd ḍiyanti, Bs upasanti. [15] Cks ḍayhamā-, Bd ḍiyamā-. [16] Bs apasakkati, Bd ekettha apasakkati. [17] Ck titāletiṁ, Cs nitāletiṁ. [18] Cks hatîti.

Tattha kumbhīlakā ti evaṁnāmakā khuddakasakuṇā, uppatantīti gocare[1] carantā uppatanti, dayanti[2] cā 'ti gocaraṁ gahetvā ākāsena gacchanti, ekettha apavattatîti[3] eko etesu[4] osakkitvā[5] ekapassena[5] visuṁ gacchati, nitāḷetîti[6] paharitvā[7] gaṇhati, veyyagghi yeva sā gatîti vyagghānaṁ[8] esā ti veyyagghi, samaggānaṁ gacchantānam pi esā, evarūpā gati vyagghānaṁ[9] gati yeva nāma hoti, na hi sakkā sabbehi[10] ekato gantuṁ, tasmā yo evaṁ tattha eko gacchati taṁ gaṇhāti[11].

Evañ ca pana vatvā „vyaggharāja, tvaṁ attano balaṁ na jānāsi, mā bhāyi, kevalaṁ tvaṁ naditvā pakkhanda[12], dve ekato gacchantā nāma na bhavissantîti" ussāhesi. So[13] tathā akāsi.

Tam atthaṁ pakāsento S.[14]

17. Ussāhito jaṭilena[15] luddenâmisacakkhunā
dāṭhī dāṭhisu pakkhandi maññamāno yathā pure ti 175.

gātham āha.

Tattha dāṭhîti sayaṁ dāṭhāvudho itaresu dāṭhāvudhesu pakkhandi, yathā pure ti yathā pubbe maññeti tath' eva[16] maññamāno.

So kirâgantvā[17] pabbatatale tāva aṭṭhāsi. Sūkarā „punâgato sāmi coro" ti tacchakassa ārocesuṁ. So „mā bhāyitthā" 'ti te assāsetvā uṭṭhāya dvinnaṁ āvāṭānaṁ antare pīṭhikāya aṭṭhāsi. Vyaggho vegaṁ janetvā tacchasūkaraṁ sandhāya pakkhandi. Tacchasūkaro parivattitvā pacchāmukho purimaāvāṭe pati. Vyaggho[18] vegaṁ sandhāretuṁ asakkonto gantvā suppapabbhāre āvāṭe patitvā puñjakito[19] aṭṭhāsi. Tacchasūkaro vegen' uṭṭhāya[20] tassa antarasatthimhi dāṭhaṁ otāretvā yāva hadayā phālento[21] gantvā[22] maṁsaṁ khāditvā mukhena ḍasitvā bahiāvāṭe pātetvā „gaṇhath' imaṁ dāsan' ti āha. Paṭhamā-

[1] Bd -raṁ. [2] so Cks; Bd diyanti. [3] Bd ekatte apasakkatīti. [4] Bd tesu. [5] Cs Bd add vā. [6] Bd -le-. [7] Bd tassa pa-. [8] Cks -na. [9] Bd gatīti byagghānaṁ samaggāvāsaṁ gacchantānaṁ pi esā evarūpā gati byagghāna. [10] Bds sabbeva. [11] Bds -hāhīti. [12] Bd -ditvā. [13] Bd adds pi. [14] Bd omits satthā and adds āha. [15] Cks -lakena. [16] Cks pubbe vāti maṁñāti tameva. [17] Bd kiragantvā. [18] Bd adds ca. [19] Cs puñchakito, Bd pañcaliko, Bs puñchaliko. [20] Bd vegena āvāṭā uṭṭhāya. [21] Ck pāḷento, Cs phālento, Bd phaletvā. [22] Bd omits ga-.

gatā ekavāram eva tuṇḍotāraṇamattam eva labhiṁsu, pacchā āgatā „vyagghamaṁsaṁ nāma kīdisan“ ti vadiṁsu. Taccha-sūkaro āvāṭā uttaritvā sūkare oloketvā „kin nu kho na suṭṭhu tussathā“ 'ti āha. „Sāmi, eko tāva vyaggho gahito, añño[1] pan' eko dasavyagghanāyako[2] atthîti“. „Ko nām' eso“ ti. „Vyagghena ābhatābhatamaṁsakhādako kūṭajaṭilo“ ti. „Tena hi etha, gaṇhissāma nan“ ti tehi saddhiṁ vegena pakkhandi. Jaṭilo „vyaggho cirāyatîti“ tassa āgamanamaggaṁ olokento sūkare[3] āgacchante disvā „ime vyagghaṁ māretvā mam māraṇatthāya āgacchanti maññe“ ti palāyitvā ekaṁ udumbaraṁ abhirūhi[4]. Sūkarā „ekaṁ[5] rukkhaṁ ārūḷho“ ti vadiṁsu. „Kiṁ rukkhaṁ“ ti[6]. „Udumbararukkhan“ 'ti[7]. „Tena hi mā cintayittha, idāni naṁ gahessāmā[8]“ 'ti taruṇasūkare pakkositvā[9] rukkhamūlato paṁsuṁ apabyūhāpesi, sūkarīhi mukhapūraṁ udakaṁ āharāpesi, ekaṁ ujukaṁ[10] otiṇṇamūlaṁ[11] eva aṭṭhāsi. Tato sesasūkare „tumhe apethā“ 'ti ussāretvā jaṇṇukehi[12] patiṭṭhahitvā dāṭhāya mūlaṁ pahari, pharasunā pahaṭaṁ viya chinditvā gataṁ, rukkho parivattitvā pati[13], kūṭajaṭilaṁ patantam eva paṭicchinditvā[14] maṁsaṁ bhakkhesuṁ. Taṁ acchariyaṁ disvā rukkhadevatā

18. Sādhu sambahulā ñātī[15] api rukkhā araññajā,
sūkarehi samaggehi vyaggho ekāyane hato ti 176.

gātham āha.

Tattha ekāyane hato ti ekagamanasmiṁ yeva hato.

Ubhinnam pi pana tesaṁ hatabhāvaṁ pakāsento S. itaraṁ gātham āha:

19. Brāhmaṇañ c' eva vyagghañ ca ubho hantvāna sūkarā
ānandino pamuditā mahānādam anādisun[16] ti. 177.

[1] Cks -ā. [2] Bd añño ko byagghanāyako, Cks vyagghagghanako, cfr. II 408/14. [3] Bd bahusū-. [4] Bd -ruyhi. [5] Bd etaṁ. [6] Cks omit ti. [7] Bd omits udu-. [8] Bd gaṇhissāmī. [9] Bd -osāpetvā. [10] Cks ujū-. [11] Bd otiṇṇam. [12] Bd ji-. [13] Cs paṭi, Bds pati taṁ. [14] Bd sampaṭicchitvā, Cs paṭicchitvā. [15] all three MSS. -ti. [16] Bd anadīsu, Bs panadiṁsu.

Puna tacchasūkaro pucchi: „añño[1] pi vo amitto[1] atthîti“. Sūkarā „n' atthi sāmîti“ vatvā „taṁ abhisiñcitvā[2] rājānaṁ karissāmā“ 'ti udakaṁ pariyesantā jaṭilassa pānīyasaṁkhaṁ disvā taṁ dakkhiṇāvattasaṁkharatanaṁ[3] pūretvā udakaṁ 5 āharitvā[4] tacchakaṁ[5] udumbararukkhamūle yeva abhisiñciṁsu. abhisekaudakaṁ[6] āsittaṁ, sūkariṁ yev' assa aggamahesiṁ kariṁsu. Tato paṭṭhāya udumbarabhaddapīṭhake[7] nisīdāpetvā dakkhiṇāvaṭṭasaṁkhena abhisekakaraṇaṁ pavattaṁ.

Taṁ pi atthaṁ pakāsento S. osānagātham āha:

10 20. Te su udumbaramūlasmiṁ sūkarā susamāgatā
tacchakaṁ abhisiñciṁsu: tvan no rājâsi[8] issaro ti. 178.

Tattha te su udumbaramūlasmin ti te sūkarā, sukāro[9] nipātamattaṁ. udumbaramūlasmin ti udumbarassa mūle.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva[10] pubbe pi Dhanuggahatisso 15 yuddhasaṁvidahanaccheko[11] yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kūṭajaṭilo Devadatto ahosi, tacchasūkaro Dhanuggahatisso, rukkhadevatā aham evā“ 'ti. Tacchasūkarajātakaṁ.

10. Mahāvāṇijajātaka.

Vāṇijā samitiṁ katvā ti. Idaṁ S. J. v. Sāvatthivāsino 20 vāṇije ā. k. Te kira vohāratthāya gacchantā Satthu mahādānaṁ datvā saraṇesu ca sīlesu ca patiṭṭhāya „bhante sace ārogā[12] āgamissāma puna tumhākaṁ pāde vandissāmā“ 'ti vatvā pañcamattehi sakaṭasatehi nikkhamitvā kantāraṁ patvā maggaṁ asallakkhetvā maggamūḷhā nirūdake nirāhāre araññe vicarantā ekaṁ nāgapariggahītaṁ nigrodharukkhaṁ disvā sakaṭāni mocetvā rukkhamūle nisīdiṁsu. 25 Te tassa udakatintāni viya[13] siniddhāni pattāni udakapuṇṇāni viya ca sākhāni disvā cintayiṁsu: „imasmiṁ rukkhe udakaṁ sañcarantaṁ viya paññāyati, imassa puratthimasākhaṁ chindāma, pānīyaṁ no dassatîti“.

[1] Bd -ā. [2] Bds add no. [3] Bd -vaṭṭaṁ-. [4] Bds abhiha-. [5] Bd -kasūkaraṁ. [6] Cks -kaṁ ud-. [7] Bd -pīthe. [8] Cd rājā ti. [9] Ck sūkāre, Cs sukaro. [10] all three MSS. omit idāneva. [11] Bd -ne cheko. [12] Ck a-. [13] Bds add nīlāni.

Ath' eko[1] rukkhaṁ abhirūhitvā sākhaṁ chindi[2], tālakkhandhappamāṇā udakadhārā pavatti[3], taṁ nahāyitvā[4] ca pivitvā ca dakkhiṇasākhaṁ[5] chindiṁsu, tato nānaggarasabhojanaṁ nikkhami, taṁ bhuñjitvā pacchimasākhaṁ chindiṁsu, tato alaṁkataitthiyo nikkhamiṁsu, tāhi saddhiṁ abhiramitvā uttarasākhaṁ chindiṁsu, tato satta ratanāni nikkhamiṁsu, tāni gahetvā pañca sakaṭasatāni pūretvā Sāvatthiṁ paccāgantvā dhanaṁ saṁgopetvā gandhamālādihatthā Jetavanaṁ gantvā S-raṁ vanditvā pūjetvā ekamantaṁ nisinnā dhammakathaṁ sutvā[6] punadivase mahādānaṁ datvā „bhante imasmiṁ dāne amhākaṁ dhanadāyikāya rukkhadevatāya pattiṁ demā" 'ti pattiṁ adaṁsu. S. niṭṭhitabhattakicco „katararukkhadevatāya pattiṁ dethā" 'ti pucchi. Vāṇijā nigrodharukkhe dhanassa laddhākāraṁ[7] T-tassa ārocayiṁsu[8]. S. „tumhe tāva mattaññutāya taṇhāvasikā ahutvā dhanaṁ labhittha[9], pubbe pana amattaññū taṇhāvasikā dhanañ ca jīvitañ ca jīyiṁsū[10]" 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Bārāṇasinagaraṁ (add: nissāya?) tam eva[11] pana kantāraṁ sv-eva nigrodho. Vāṇijā maggamūḷhā hutvā tam eva nigrodhaṁ passiṁsu.

Tam atthaṁ S. abhisambuddho hutvā kathento

1. Vāṇijā samitiṁ katvā nānāraṭṭhāto[12] āgatā
dhanahārāya[13] pakkamiṁsu ekaṁ katvāna gāmaṇiṁ. 179.
2. Te[14] taṁ kantāram āgamma appabhakkhaṁ anodakaṁ
mahānigrodham addakkhuṁ sītacchāyaṁ manoramaṁ. 180.
3. Te ca[15] tattha nisīditvā tassa rukkhassa chādiyā[16]
vāṇijā samacintesuṁ bālā mohena pārutā: 181.
4. Addāyate[17] ayaṁ rukkho api vāri ca[18] sandati,
iṁgh' assa purimaṁ sākhaṁ mayaṁ chindāma vāṇijā. 182.
5. Sā ca chinnā[19] va pagghari acchaṁ vāriṁ anāvilaṁ,
te tattha nahātvā[20] ca pivitvā ca yāvat' icchiṁsu[21] vāṇijā 183.
6. Dutiyaṁ samacintesuṁ bālā mohena pārutā:
iṁgh' assa dakkhiṇaṁ sākhaṁ mayaṁ chindāma vāṇijā. 184.

[1] Bd atha ko, Bs atha kho. [2] Bds add tato. [3] Bd -ttati. [4] so Cks; Bd te tattha nhātvā. [5] Cks -ṇāyasākhaṁ. [6] Bds add nimantetvā. [7] Bd laddhakāraṇaṁ. [8] Bd -tassārocesuṁ. [9] Bd al-. [10] Bds vijahiṁsū [11] Bd -sīyaṁ nagare tadeva. [12] Cs Bd -ato. [13] Bd -rā. [14] Bd allāyate. [15] Bd pi. [16] Bd chāriyā. [17] Bd allāyate. [18] Bd abhivāriva, Ck api cārica. [19] Bds sā ca chindā. [20] Bd nhatvā. [21] Bd ta-.

7. Sā ca chinnā[1] va pagghari sālimaṁsodanaṁ bahuṁ
appodavaṇṇe kummāse siṅgiṁ bidalasūpiyo[2]. 185.
8. Te tattha bhutvā ca pivitvā[3] ca yāvat' icchiṁsu vāṇijā
tatiyaṁ samacintesuṁ bālā mohena pārutā: 186.
9. Iṁgh' assa pacchimaṁ sākhaṁ mayaṁ chindāma vāṇijā,
sā ca chinnā[4] va pagghari nāriyo samalaṁkatā 187.
10. Vicitravatthābharaṇā āmuttamaṇikuṇḍalā
api su vāṇijā ekā nāriyo paṇṇavīsati[5]. 188.
11. Samantā parikariṁsu[6] tassa rukkhassa chādiyā[7];
te tāhi parivāretvā[8] yāvat' icchiṁsu vāṇijā 189.
12. Catutthaṁ samacintesuṁ bālā mohena pārutā:
iṁgh' assa uttaraṁ sākhaṁ mayaṁ chindāma vāṇijā. 190.
13. Sā ca chinnā[7] va pagghari muttā veḷuriyā bahū
rajataṁ jātarūpañ ca kuttiyo paṭiyāni ca 191.
14. Kāsikāni[10] ca vatthāni uddiyāne ca[11] kambale:
te tattha bhāre bandhitvā yāvat' icchiṁsu vāṇijā 192.
15. Pañcamaṁ samacintesuṁ bālā mohena pārutā:
iṁgh' assa mūlaṁ chindāma, api bhiyyo labhāmase. 193.
16. Ath' uṭṭhahi[12] satthavāho yācamāno katañjalī:
nigrodho kiṁ aparajjhati[13] vāṇijā, bhaddam atthu te. 194.
17. Vāridā purimā sākhā, annapānañ ca dakkhiṇā,
nāridā pacchimā sākhā, sabbakāme ca[14] uttarā,
nigrodho kiṁ aparajjhati[15] vāṇijā, bhaddam atthu te. 195.
18. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā
na tassa sākhaṁ bhañjeyya[16], mittadūbho hi pāpako. 196.
19. Te ca tassa anādiyitvā[17] ekassa vacanaṁ bahū
nisitāhi kuṭhārīhi mūlato taṁ upakkamun ti 197.
imā gāthā āha[18].

Tattha samitiṁ katvā ti Bārāṇasiyaṁ samāgamaṁ katvā, bahū ekato hutvā ti attho, pakkamiṁsū 'ti pañcahi sakaṭasatehi Bārāṇaseyyakaṁ bhaṇḍaṁ[19] ādāya pakkamiṁsu, gāmaṇin ti ekaṁ paññavantataraṁ satthavāhaṁ

---

1 C^{ks} sācchintā, B^{d} sāvachindā. 2 B^{ds} siṅgaverala-. 3 B^{ds} khāditvā. 4 C^{k} sācchinnā, B^{d} sā ca chindā. 5 B^{d} pañca-. 6 B^{ds} paricāriṁsu. 7 C^{s} chādiya, B^{d} chāriyā, B^{s} chāriya. 8 so C^{ks} for -vāritā? B^{ds} paricāretvā. 9 C^{k} sācchintā, C^{s} sā ca chintā? B^{d} sā va chindā. 10 B^{d} -yāni. 11 B^{d} -yāni ca. 12 B^{d} atuṭhehi, B^{s} athuṭṭhehi. 13 B^{d} maraṭhati, C^{ks} avarujjhati. 14 B^{d} va. 15 C^{k} avarujjhati, C^{s} avirujjhati, B^{s} aparajjhatha. 16 B^{ds} bhinde-. 17 C^{ks} anāditvā, B^{d} te tassa anādiyitvā. 18 B^{d} avoca. 19 B^{d} bārāṇasito sakaṭabhaṇḍaṁ.

katvā, chādiyā ti chāyāya, addāyate[1] ti udakabharito[2] viya addo[3] hutvā paññāyati. chinnā va paggharîti eko rukkhārohanakusalo abhirūhitvā taṁ chindi, sā[4] chinnamattā va paggharîti dasseti, parato pi es' eva nayo, appodavaṇṇe kummāse ti appodakapāyāsasadise kummāse, siñgin[5] ti siñgiverādikaṁ uttaribhañgaṁ, bidalasūpiyo ti muggasūpādayo, vāṇijā ekā ti ekekassa vāṇijakassa, yattakā vā tattha[6] vāṇijā tesu ekekassa ekakā va, satthavāhassa pana santike pañcavīsati ṭhitā ti pi attho[7], parikariṁsū[8] 'ti parivāresuṁ, tāhi pana saddhiṁ ñeva nāgānubhāvena sāṇivitānasayanādīni paggharimsu, kuttiyo ti hatthattharādayo, paṭiyānîti uṇṇāmayapaccattharaṇāni setakambalāni[9] pi vadanti yeva, uddiyāneca kambale ti[10] uddiyā nāma kambalā atthi, te tattha bhāre[11] bandhitvā ti yāvatakaṁ icchiṁsu tāvatakaṁ gahetvā pañcasakaṭasatāni pūretvā ti attho, vāṇijā bhaddamatthu te ti ekekaṁ vāṇijaṁ ālapanto bhaddan te atthū 'ti āha, annapānañcā 'ti annañ ca pānañ ca adāsi, sabbakāme cā 'ti sabbakāme ca adāsi, mittadūbho hîti mittānaṁ dūbhanapuriso hi pāpako lāmako nāma, anādiyitvā ti[12] agahetvā, upakkamun ti[13] chinditum ārabhiṁsu.

Atha ne chindanatthāya rukkhamūlam upagate[14] disvā nāgarājā cintesi: „ahaṁ etesaṁ pipāsitānaṁ pānīyaṁ dāpesiṁ, tato dibbabhojanaṁ, atho[15] sayanāni c' eva paricārikā[16] ca nāriyo, tato pañcasakaṭasatapūraṁ[17] ratanaṁ, idāni pana me rukkhaṁ mūlato chindissāmā 'ti vadanti, ativiya luddhā, ṭhapetvā satthavāhaṁ sese[18] māretuṁ vaṭṭatîti" so „ettakā sannaddhayodhā nikkhamantu, ettakā va[19] dhanuggahā, ettakā vammino" ti senaṁ vicāresi[20].

Tam atthaṁ pakāsento S.

20. Tato nāgā nikkhamiṁsu sannaddhā paṇṇavīsati[21]
dhanuggahānaṁ tisatā cha sahassā ca vammino ti 198.

gātham āha.

Tattha sannaddhā ti suvaṇṇarajatādivammakavacikā[22], dhanuggahānaṁ tisatā ti meṇḍavisāṇadhanudharānaṁ tīṇi satāni[23], vammino ti ketakaphalakahatthā[24] chasahassā.

[1] Bds allā-. [2] Bd -tā. [3] Cks -ā, Bd allā [4] Cks yā. [5] Bd siñgavaran. [6] Bd omits vā tattha. [7] Bd pañcavīsatikā ti attho. [8] Cks upari-, Bd parivāyiṁsu, Bs parivārayiṁsu. [9] Cks -baloti. [10] Cs -ñeva-, Bd uddiyāni ca kammalāniti. [11] Cks raṁ. [12] Bd adds tassa vacanaṁ. [13] Bds add mohā va. [14] Ck upāgato, Cs upagato. [15] Bd atha. [16] Cks -rakā. [17] Bd sakaṭamaraṁ satta. [18] Bd avesese. [19] Bd omits va. [20] Bd -ti. [21] Bd pañca. [22] Ck -vammagakavacchikā, Cs -vammagavacchika, Bd vammikavicchitā. [23] Cks add ca. [24] Bd chekadacaraṇaphalakahatthā.

21. Ete hanatha bandhatha, mā vo muccittha[1] jīvitaṁ,
ṭhapetvā satthavāhaṁ[2] sabbe bhasmaṁ[3] karotha ne ti 199.
ayaṁ nāgarājena vuttagāthā.

Tattha mā vo[4] muccittha[5] jīvitan ti kassaci ekassa pi jīvitaṁ mā
5 muccittha[5].

Nāgā tathā katvā uttarattharaṇādīni pañcasu sakaṭasatesu āropetvā satthavāhaṁ gahetvā sayaṁ tāni sakaṭāni pāpentā Bārāṇasiṁ gantvā sabbadhanaṁ tassa gehe paṭisāmetvā taṁ āpucchitvā attano nāgabhavanam eva gatā.

10 Tam atthaṁ viditvā S. ovādavasena gāthadvayam āha:
22. Tasmā hi paṇḍito poso sampassaṁ attham attano
lobhassa na vasaṁ gacche haneyyârisakaṁ[6] manaṁ. 200.
23. Etam[7] ādīnavaṁ ñatvā taṇhā dukkhassa sambhavaṁ
vītataṇho anādāno sato bhikkhu paribbaje. 201.

15 Tattha tasmā ti yasmā lobhavasagā[8] mahāvināsaṁ pattā satthavāho uttamasampattiṁ tasmā haneyyārisakaṁ[9] manan ti anto[10] uppajjamānānaṁ nānāvidhānaṁ lobhasattūnaṁ[11] santakaṁ manaṁ lobhasampayuttacittaṁ[12] haneyyā 'ti attho, etamādīnavan[13] ti evaṁ lobhe ādīnavaṁ jānitvā, taṇhā dukkhassa sambhavan ti jātiādidukkhassa ca taṇhā[14] sambhavo tato etaṁ
20 dukkhaṁ nibbattati evaṁ taṇhā va[15] dukkhassa sambhavaṁ ñatvā vītataṇho anādānena anādāno[16] maggena āgatāya satiyā[17] sato hutvā bhikkhu paribbaje[18] iriyetha vattethā 'ti arahattena kūṭaṁ gaṇhi.

Imañ ca pana dhammadesanaṁ āharitvā „evaṁ upāsakā pubbe lobhavasikā vāṇijā mahāvināsaṁ pattā, tasmā lobhavasikena na bhavi-
25 tabban" ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne te vāṇijā sotāpattiphale patiṭṭhitā): „Tadā nāgarājā Sāriputto ahosi, satthavāho aham evā" 'ti. Mahāvāṇijajātakaṁ.

[1] Bd te muñjittha. [2] Bds add va. [3] Bs bhasmī, Bd tasmiṁ. [4] Bs te. [5] Bd muñjittha [6] Ck haneyya disataṁ, Cs haneyyā disataṁ, Bd haneyyāriṁsakaṁ. [7] Bds evam. [8] Bd -vasikā. [9] Cks -yyādisataṁ. [10] Bd attano. [11] Bd -sutthunaṁ. [12] Cks -cittā, Bd -yuttaṁ manaṁ. [13] Bd evamā-. [14] Bd bhavataṇhā. [15] Bd omits va. [16] Bd anādāno ti taṇhāanādāno in the place of anādānena-. [17] Cks sati, Bd omits satiyā. [18] Bd adds ti.

11. Sādhīnajātaka.

Abbhuto vata lokasmin ti. Idaṁ S. J. v. uposathike upāsake ā. k. Tadā hi S. „upāsakā porāṇakapaṇḍitā attano uposathakammaṁ nissāya manussasarīren' eva devalokaṁ gantvā ciraṁ vasiṁsū" 'ti vatvā tehi yācito a. ā. 5

A. Mithilāyaṁ Sādhīno nāma rājā dhammena r. kāresi. So catūsu dvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre ti cha dānasālā[1] kāretvā sakala-Jambudīpaṁ unnaṅgalaṁ katvā mahādānaṁ pavattesi. Devasikaṁ cha satasahassāni vayakaraṇaṁ[2] gacchanti, pañca sīlāni rakkhati uposathaṁ upavasati[3], raṭṭhavāsino pi tassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā matamatā va devanagare yeva nibbattanti[4]. Sudhammadevasabhaṁ pūretvā nisinnā devarañño sīlācārādiguṇam eva vaṇṇayanti. Taṁ sutvā sesadevâpi rājānaṁ daṭṭhukāmā ahesuṁ. Sakko devarājā tesaṁ manaṁ viditvā āha: „Sādhīnarājānaṁ daṭṭhukam' atthā" 'ti. „Āma devā" 'ti. So Mātaliṁ āṇāpesi: „gaccha[5] Vejayantaṁ rathaṁ yojetvā Sādhīnaṁ ānehîti". So „sādhū" 'ti paṭisuṇitvā[6] rathaṁ yojetvā Videharaṭṭhaṁ agamāsi. Tadā puṇṇamadivaso[7] hoti[8]. Mātali manussānaṁ sāyamāsaṁ bhuñjitvā dvāresu sukhakathāya nisinnakāle candamaṇḍalena saddhiṁ rathaṁ pesesi. Manussā „dve candā uṭṭhitā" ti vadantā candamaṇḍalaṁ pahāya[9] rathaṁ āgacchantaṁ disvā „nâyaṁ cando, ratho esa[10], devaputto[11] paññāyati, kass' etaṁ[12] manomayasindhavayuttaṁ dibbarathaṁ āneti, na aññassa amhākaṁ rañño bhavissati, rājā hi no dhammiko dhammarājā" ti somanassajātā hutvā añjaliṁ paggayha ṭhitā paṭhamaṁ gātham āhaṁsu:

1. Abbhuto vata lokasmiṁ uppajji lomahaṁsano:
dibbo ratho pātur ahu Vedehassa yasassino ti. 202.

---

[1] Bd -lāyo. [2] Bd veyyākāraṇaṁ. [3] Bd -tīti. [4] Bds -iṁsu. [5] Bd adds tvaṁ. [6] Bd sampaṭicchitvā. [7] Bd -mi-. [8] Bd ahosi. [9] Bd ohāya. [10] Bd eso. [11] Bd adds pi. [12] Cks kassesa etaṁ, Bd kassa ekaṁ.

Tass' attho: abbhuto vata tesaṁ amhākaṁ jāto[1] lokasmiṁ lomahaṁsano uppajji yassa dibbo ratho pātur ahosi Vedehassa yasassino ti.

Mātali pi rathaṁ ānetvā manussesu gandhamālādīhi[2] pūjentesu tikkhattuṁ nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā rañño nive-
5 sanadvāraṁ gantvā rathaṁ nivattetvā pacchābhāge[3] sīhapañjarummāre[4] ṭhapetvā ārohaṇasajjaṁ katvā aṭṭhāsi. Taṁ divasaṁ rājâpi dānasālā[5] oloketvā „iminā niyāmena dānaṁ dethā“ 'ti āṇāpetvā uposathaṁ samādāya[6] divasaṁ vītināmetvā amaccagaṇaparivuto alaṁkatamahātale pācīnasīhapañ-
10 jarābhimukho dhammayuttakaṁ[7] kathento nisinno hoti. Atha naṁ Mātali rathābhirūhanatthaṁ[8] nimantesi[9], nimantetvā ādāya agamāsi.

Tam atthaṁ pakāsento S. imā gāthā āha:

2. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
15 nimantayittha rājānaṁ Vedehaṁ Mithilaggahaṁ: 203.

3. Eh' imaṁ ratham āruyha[11] rājaseṭṭha disampati,
devā dassanakāmā te tāvatiṁsā saindakā,
saramānā hi te devā Sudhammāyaṁ samacchare. 204.

4. Tato ca rājā Sādhīno[12] pamukho ratham āruhi,
20 sahassayuttaṁ āruyha[13] agā devāna santike. 205.

5. Taṁ devā paṭinandiṁsu disvā rājānam āgataṁ:
svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṁ,
nisīda dāni rājisi[14] devarājassa santike. 206.

6. Sakko pi paṭinanditha Vedehaṁ Mithilaggahaṁ,
25 nimantayī ca[15] kāmehi āsanena ca Vāsavo. 207.

7. Sādhu kho[16] si anuppatto āvāsaṁ vasavattinaṁ,
vasa devesu[17] rājisi sabbakāmasamiddhisu,
tāvatiṁsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 208.

Tattha samacchare ti acchanti, agā devāna santike ti devānaṁ
30 santikaṁ agamāsi. Tasmiṁ hi rathaṁ abhirūhitvā[18] ṭhite ratho ākāsaṁ pakkhandi, so mahājanassa olokentass' eva antaradhāyi, Mātali rājānaṁ devalokaṁ

[1] so Bd; Cks vatesaamhākaṁ rājā. [2] Cks -dīni. [3] Bd -yena. [4] Bd -pañcaraum-. [5] Bd -lāyo. [6] Bd -dayitvā. [7] Bd -yuttakathaṁ. [8] Cs -ṇa-. [9] Bd omits ni-. [10] Bds abhāsi. [11] so all three MSS. for ārūha? [12] Bds add vedeho mithilaggaho. [13] Cks abhiruyha. [14] Bd rājāsi. [15] Ck ma, Bds -tayittha. [16] Ck ko. [17] Ck Bs devasu. [18] Bd abhiharitvā.

nesi, taṁ disvā devatā ca Sakko ca haṭṭhatuṭṭhā paccuggamanaṁ katvā paṭisanthāraṁ kariṁsu. Tam atthaṁ dassetuṁ taṁ devā ti ādi vuttaṁ. Tattha paṭinandiṁsū 'ti punappuna nandiṁsu, āsanena cā 'ti rājānaṁ āliṅgitvā idha nisīdā 'ti attano Paṇḍukambalāsanena ca kāmehi ca nimantesi, upaḍḍharajjaṁ katvā ekāsane nisīdāpesîti attho. 5

Tassa Sakkena devaraññā dasayojanasahassaṁ devanagaraṁ aḍḍhatiyā ca accharākoṭiyo Vejayantapāsādañ ca majjhe[1] bhinditvā dinnaṁ sampattiṁ anubhavantassa manussagaṇanāya sattavassasatāni atikkantāni, ten' attabhāvena devaloke va sakaṁ[2] puññaṁ khīṇaṁ, anabhirati uppannā, tasmā Sakkena saddhiṁ sallapanto 10

8. Ahaṁ pure saggagato ramāmi
naccehi gītehi ca vāditehi,
so dāni ajja na ramāmi sagge,
āyun[3] nu khīṇo[4], maraṇan nu santike 15
udāhu mūḷho 'smi janindaseṭṭhā[5] 'ti gātham āha. 209.

Tattha āyunnu khīṇo ti kin nu mama sarasena[6] jīvitindriyaṁ khīṇaṁ udāhu upacchedakakammavasena maraṇaṁ santike jātan ti pucchati, janindaseṭṭhā 'ti janindānaṁ devānaṁ seṭṭhā 'ti[7].

Atha naṁ Sakko āha: 20

9. Na câyu[8] khīṇaṁ[9], maraṇan te dūre,
na câpi mūḷho naraviriyaseṭṭha,
tavañ ca[10] puññāni parittakāni
sesaṁ vipākaṁ idha vedayato[11]. 210.

10. Vasa devānubhāvena rājaseṭṭha disampati, 25
tāvatiṁsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 211.

Tattha parittakānîti idaṁ ten' attabhāvena[12] devaloke vipākadayakāni puññāni sandhāya vuttaṁ, itarāni pi tassa[13] rañño puññāni paṭhaviyaṁ paṁsu viya appamāṇāni, vasa devānubhāvenā 'ti ahaṁ te[14] attano puññāni majjhe bhinditvā dassāmi mamânubhāvena vasā 'ti naṁ[15] samassāsento āha. 30

---

[1] Bd mañcamajjhe. [2] Bds vasanakaṁ in the place of va sakaṁ. [3] Bd āyu. [4] Cs khīṇaṁ, Bs khīno. [5] Bd janindānaṁ devānaṁ seṭhā. [6] so Cks; Bs sarīre. [7] gāthamāha - - - seṭṭhā ti wanting in Bd. [8] Ck nāyu, Cs tāyu. [9] Bds -o. [10] Bd tathe. [11] Ck vedhayittho, Cs vedayittho. [12] Bd tena att-. [13] Bd panassa. [14] Cks tena. [15] Bd taṁ.

Atha naṁ patikkhipanto M. āha:

11. Yathā yācitakaṁ yānaṁ yathā yācitakaṁ dhanaṁ
evaṁsampadam ev' etaṁ yam[1] parato dānapaccayā. 212.

12. Na câham etaṁ icchāmi yam[1] parato dānapaccayā,
5 sayaṁkatāni puññāni tam[2] me āveṇiyaṁ[3] dhanaṁ. 213.

13. So 'haṁ gantvā manussesu kāhāmi kusalaṁ bahuṁ
dānena samacariyāya saṁyamena damena ca
yaṁ katvā sukhito hoti na ca pacchânutappatîti. 214.

Tattha yam parato dānapaccayā ti yaṁ parena dinnattā labhati[4] taṁ
10 yācitasadisam[5] eva hoti, yācitakaṁ hi tuṭṭhakāle denti ruṭṭhakāle[6] acchinditvā
gaṇhantîti[7] vadati, samacariyāyā 'ti kāyādīhi pāpassa akaraṇena, saṁyamenā 'ti sīlasaṁyamena, damenā 'ti indriyadamanena, yaṁ katvā ti yaṁ
karitvā sukhito c' eva hoti na ca pacchā anutappati, tathārūpam eva kammaṁ
karissāmîti.

15 Ath' assa vacanaṁ sutvā Sakko Mātaliṁ āṇāpesi: „gaccha[8], Sādhīnarājānaṁ Mithilaṁ netvā uyyāne otārehîti". So
tathā akāsi. Rājā uyyāne caṁkamati, uyyānapālo disvā pucchitvā gantvā[9] Nāradarañño ārocesi. So[10] rañño āgatabhāvaṁ
sutvā „tvaṁ purato gantvā[11] tassa ca mayhañ ca dve āsanāni
20 paññāpehîti" uyyānapālaṁ uyyojesi. So tathā akāsi. Atha
naṁ rājā pucchi: „kassa dve āsanāni paññāpesîti". „Ekaṁ
tumhākaṁ, ekaṁ amhākaṁ rañño" ti. Atha[12] rājā „ko añño
satto mama santike āsane nisīdissatîti" vatvā ekasmiṁ nisīditvā ekasmiṁ pāde ṭhapesi. Nāradarājā āgantvā tassa pāde
25 vanditvā ekamantaṁ nisīdi, so kir' assa sattamo pana nattā[13],
tadā kira vassasatāyukakālo va hoti[14]. M. pana attano
puññabalena ettakaṁ kālaṁ vītināmeti[15]. So Nāradaṁ hatthe
gahetvā uyyāne vicaranto tisso gāthā abhāsi:

14. Imāni tāni khettāni imaṁ nikkhaṁ sukuṇḍalaṁ
30 imā tā haritānopā imā najjo savantiyo 215.

---

[1] Bd yaṁ. [2] Bd taṁ. [3] Ck āvenim-, Cs āveni-, Bd āvenitaṁ. [4] Cks labbhati.
[5] Bd yācitakasa-. [6] Bd atuṭhakāle. [7] Cks gaṇhatîti. [8] Bd adds tāta. [9] Bd āg-.
[10] Bd adds rājā. [11] Bd adds uyyānaṁ samajjhetvā. [12] Bd adds naṁ. [13] Cs
patanattā, Bds panatto. [14] Bd ahosi. [15] Bd -si.

15. Imā [tā] pokkharaṇiyo rammā cakkavākūpakūjitā
mandālakehi[1] sañchannā padumuppalakehi ca —
y' ass' imāni mamāyiṁsu kin nu te disataṁ gatā[2]. 216.

16. Tānîdha[3] khettāni so bhūmibhāgo
te ārāmā te vana 'me pacārā[4] — 5
tam eva mayhaṁ janataṁ apassato
suññaṁ va[5] me Nārada khāyate disā[6] ti. 217.

Tattha khettānîti bhūmibhāge sandhāyâha, imaṁ nikkhan ti imaṁ tādisam eva udakaniddhamanaṁ[7], sukuṇḍalan ti sobhanena[8] musalapavesanakuṇḍalena[9] samannāgataṁ, haritānopā[10] ti udakaniddhamanassa ubhosu 10 passesu haritatiṇasañchannā[11] anupabbhūmiyo[12], yassimāni mamāyiṁsū 'ti tāta Nārada ye mama upaṭṭhākā ca orodhā ca imasmiṁ uyyāne mahantena yasena mayā saddhiṁ vicarantā imāni ṭhānāni mamāyiṁsu piyāyiṁsu kataran nu te disataṁ[13] gatā kattha te pesitā, tānīdha khettānîti imasmiṁ uyyāne tāva[14] etāni uparopakavirūhanaṭṭhānāni[15], te vana me pacārā[16] ti ime te 15 yeva vanapacārā[17], vane vihārabhūmiyo ti attho.

Atha naṁ Nārado āha: „deva tumhākaṁ devalokaṁ gatānaṁ idāni sattavassasatāni, ahaṁ vo sattamo nattā[18], tumhākaṁ upaṭṭhākā[19] sabbe[20] maraṇamukhaṁ pattā, idaṁ vo attano santakaṁ rajjaṁ, anubhavatha nan[21]“ ti. Rājā 20 „tāta Nārada, nâhaṁ idhâgacchanto rajjatthāya āgato, puññakaraṇaatthāy' amhi āgato, ahaṁ puññam eva karissāmîti“ vatvā

17. Diṭṭhā mayā vimānā[22] obhāsentā[23] catuddisā
sammukhā devarājassa tidasānañ ca sammukhā. 218.

18. Vuttham[24] me bhavanaṁ dibbaṁ bhuttā kāmā amānusā 25
tāvatiṁsesu devesu sabbakāmasamiddhisu. 219.

19. So 'haṁ etādisaṁ disvā puññāy' amhi idhâgato,
dhammam eva carissāmi, nâhaṁ rajjena atthiko. 220.

---

[1] Cks maddā-. [2] so Ck; Cs kinnu te disatāgatā, Bds kiṁ nu te tādisaṁ gatā. [3] Bds tāni ca. [4] Cs vanime-, Bd te yeva ārāme vaname sañcarā, Bs te vaname sañcarā. [5] so Cks for suññā va? Bd suññañca. [6] Bd me nāya nāyate disā. [7] Cks -niddhanaṁ. [8] Bd -ṇena. [9] Bs puññapavesana-, Bd omits musalapavesana. [10] Bds -nupā. [11] Cks -tātiṇasañchanno. [12] Bd anupā-. [13] Bd kataraṁ te idāni satta dāni sattavassasatāni disaṁ. [14] Bds tāneva. [15] Cks -kā-. [16] Bds saṁcarā. [17] Cks cana-, Bd vanañcarā. [18] Bd panatto. [19] Bds add ca orodhā ca. [20] Bd omits sa-. [21] Bd anussāsā. [22] add va? Bds vimānāni. [23] Cs Bd -to. [24] Ck vuttaṁ, Bd vuṭhaṁ.

20. **Adaṇḍāvacaraṁ maggaṁ Sammāsambuddha-desitaṁ**
taṁ maggaṁ paṭipajjissaṁ yena gacchanti subbatā ti āha. 220.

Tattha vuttham[1] me bhavanaṁ dibban ti Vejayantaṁ sandhāyâha, sohaṁ etādisan ti tāta Nārada so ahaṁ Buddhañāṇena aparicchindanīyaṁ[2] evarūpaṁ kāmaguṇasampattiṁ pahāya puññakaranatthāya idhâgato, adaṇḍāvacaran ti adaṇḍehi nikkhittadaṇḍasatthehi[3] avacaritabbaṁ[4] sammādiṭṭhipurekkhāraṁ aṭṭhaṅgikamaggaṁ, subbatā ti yena maggena subbatā sabbaññū Buddhā gacchanti aham pi agatapubbaṁ disaṁ gantuṁ bodhitale nisīditvā tam eva maggaṁ paṭipajjissāmîti.

Evaṁ M. imā gāthā[5] sabbaññutañāṇena[6] saṁkhipitvā[7] kathesi. Atha naṁ Nārado puna pi āha: „rajjaṁ deva anusāsā" 'ti. „Tāta na me rajjen' attho, satta vassasatāni[8] niṭṭhitadānaṁ[9] pana sattāhen' eva dātukām' amhîti[10]". Nārado „sādhū" 'ti tassa vacanaṁ sampaṭicchitvā mahādānaṁ paṭiyādesi. Rājā sattāhaṁ dānaṁ datvā sattame divase kālaṁ katvā Tāvatiṁsabhavane[11] nibbatti.

S. i. dhammadesanaṁ ā. „evaṁ vasitabbayuttakaṁ uposathakammaṁ nāmā" 'ti dassetvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne upāsakesu keci sotāpattiphale keci sakadāgāmiphale[12] patiṭṭhahiṁsu): „Tadā Nāradarājā Anando ahosi, Sakko Anuruddho, Sādhīnarājā aham evā" 'ti. Sādhīnajātakaṁ.

12. Dasabrāhmaṇajātaka.

Rājā avoca Vidhūran[13] ti. Idaṁ S. J. v. asadisadānaṁ ā. k. Taṁ Aṭṭhanipāte Sucirajātake[14] vitthāritam eva. Rājā kira taṁ dānaṁ dadanto S-raṁ jeṭṭhakaṁ katvā pañca bhikkhusatāni vicinitvā gaṇhitvā mahākhīṇāsavānaṁ ñeva adāsi. Ath' assa guṇaṁ[15] kathentā „āvuso rājā asadisadānaṁ dento[16] vicinitvā mahāphalaṭṭhāne adāsîti" dh. k. s. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „anacchariyaṁ bhikkhave yaṁ

[1] Bd vuṭhaṁ, Ck vuttaṁ. [2] Ck -cchitāniyaṁ, Cs -cchitānīyaṁ. Bd -cchindaniyaṁ. [3] Bds -hatthehi. [4] Ck paritabbaṁ, Cs pharitabbaṁ. [5] Bd -āyo. [6] Ck -ṇe, Cs -ṇo? [7] Cks khipitvā. [8] Cks -satā. [9] Bds vigataṁ dānaṁ. [10] Bd -mombhiti. [11] Bd adds yeva. [12] Bd adds keci anāgāmiphale. [13] Bd vidū-. [14] so Cks; Bd vidūrajā-. [15] Bd guṇakathaṁ. [16] Cks dente, Bd dadanto.

Kosalarājā mādisassa Buddhassa upaṭṭhāko hutvā viceyyadānaṁ deti[1], porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhe pi viceyyadānaṁ dadaṁsū[2]" 'ti vatvā a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Yuddhiṭṭhilagotto Koravyarājā[3] r. kāresi. Tassa Vidhūro[4] nāma amacco atthañ ca dhammaṁ ca anusāsi. Rājā sakala-Jambudīpaṁ khobhento[5] mahādānaṁ deti, taṁ gahetvā bhuñjantesu eko pi pañcasīlamattaṁ rakkhanto nāma n' atthi, sabbe dussīlā va, dānaṁ rājānaṁ na toseti. Rājā „viceyyadānaṁ[6] mahapphalan" ti sīlavantānaṁ dātukāmo hutvā cintesi: „Vidhūrapaṇḍitena[4] saddhiṁ mantayissāmîti" so taṁ upaṭṭhānaṁ āgataṁ āsane nisīdāpetvā pañhaṁ pucchi.

Taṁ atthaṁ pakāsento S. upaḍḍhagāthaṁ āha. Parato rañño ca Vidhūrassa ca vacanapaṭivacanaṁ[7] hoti.

1. Rājā avoca Vidhūraṁ dhammakāmo Yudhiṭṭhilo: (III, 401.)
   brāhmaṇe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 222.
2. Virate methunā dhammā ye[8] me bhuñjeyyu[9] bhojanaṁ,
   dakkhiṇaṁ samma dassāma[10]
   yattha dinnaṁ mahapphalaṁ. 223.
3. Dullabhā brāhmaṇā deva sīlavanto bahussutā
   viratā methunā dhammā ye te bhuñjeyyu[11] bhojanaṁ. 224.
4. Dasa khalu[12] mahārāja yā tā[13] brāhmaṇajātiyo,
   tesaṁ vibhaṅgaṁ[14] vicayaṁ[15] vitthārena suṇohi me. 225.
5. Pasibbake gahetvāna puṇṇe mūlassa saṁvute
   osadhikāyo[16] ganthenti nahāyanti[17] japanti ca 226.
6. Tikicchakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
   akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 227.

[1] Cks denti. [2] Bd adaṁsū. [3] Bd korabyo nāma rājā. [4] Bd vidū- throughout. [5] Bd -etvā. [6] Bds add katamaṁ. [7] Bd -naṁ pa-. [8] Cks yo. [9] Ck Bds -yyuṁ. [10] Bd -mi. [11] Cks Bd -yyuṁ. [12] Cks add mā. [13] Bd yathā, Cks omit yā tā. [14] Bd vibhagaṁ, Bs vibhāvaṁ. [15] Bds vicissaṁ. [16] Bd -ye. [17] Bd nāmayanti.

7. Apetā te brāhmaññā[1], [iti rājā[2] Koravyo]
na te[3] vuccanti brāhmaṇā,
aññe[4] Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 228.
8. Virate[5] methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṁ,
5 dakkhiṇaṁ samma dassāma yattha dinnaṁ mahapphalaṁ. 229.
9. Kiṁkaṇikāyo gahetvāna ghosenti purato pi te,
pesanāni pi gacchanti, rathacariyāsu sikkhare, 230.
10. Paricārakasamā[6] rāja[7], te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 231
10 11. Apetā te brāhmaññā[8], [iti rājā[2] Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 232.
12. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṁ,
dakkhiṇaṁ samma dassāma yattha dinnaṁ mahapphalaṁ. 233.
15 13. Kamaṇḍaluṁ gahetvāna vaṁkadaṇḍañ ca[9] brāhmaṇā
paccupessanti rājāno gāmesu nigamesu ca, 234.
14. 'Nâdinne vuṭṭhahissāma[10] gāmamhi ca vanamhi ca[11]',
niggāhakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 235.
20 15. Apetā te brāhmaññā[1], [iti rājā[2] Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 236.
16. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṁ,
dakkhiṇaṁ samma dassāma yattha dinnaṁ mahapphalaṁ. 237.
25 17. Parūḷhakacchanakhalomā[12] paṁkadantā rajassirā
okiṇṇā rajareṇūhi[13] yācakā vicaranti te, 238.
18. Khāṇughātasamā[14] rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 239.

[1] Ck brahmaṁñā, Bd brahmaṇaññā. [2] Bd adds ca. [3] Bds te na. [4] Cks -o [5] Bds -tā. [6] Bd -rasamā. [7] Ck cārīra, Bd carā. [8] Cks brahmaṁñā, Bd brahmaṇaññā. [9] Bd paṁkadataṇañca. [10] Ck -hessāmi, Bd vuṭhihissāma. [11] Bds gāme vā nigamamhi vā. [12] Bd -kacchānakhā-. [13] Cks -rāja-. [14] Bd khāṇunaghāṭa-.

19. Apetā te brāhmaññā[1], [iti rājā[2] Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 240.
20. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṁ,
dakkhiṇaṁ samma dassāma 5
yattha dinnaṁ mahapphalaṁ. 241.
21. Harītakaṁ[3] āmalakaṁ[3] ambajambuvibhītakaṁ[4]
labujaṁ[5] dantapoṇāni beluvā padarāni ca 242.
22. Rājāyatanaṁ ucchupuṭaṁ dhūmanettaṁ madhuañjanaṁ
uccāvacāni paṇiyāni vipaṇenti[6] janādhipa, 243. 10
23. Vāṇijakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 244.
24. Apetā te brāhmaññā[7], [iti rājā[8] Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 245. 15
25. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṁ,
dakkhiṇaṁ samma dassāma
yattha dinnaṁ mahapphalaṁ. 246.
26. Kasiṁ vāṇijjaṁ kārenti, posayanti ajeḷake,
kumāriyo pavecchanti, vivāhant'[9] āvahanti ca, 247. 20
27. Samā Ambaṭṭhavessehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 248.
28. Apetā te brāhmaññā[10], [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 249. 25
29. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṁ,
dakkhiṇaṁ samma dassāma
yattha dinnaṁ mahapphalaṁ. 250.

[1] Cks brahmaṁññā, Bd brahmaṇā. [2] Bds add ca. [3] Cks -kā, Bd haritakaṁ. [4] Bd ambaṁjambuvibhokaṁ. [5] Bd pulapujaṁ. [6] Cks vipaṇenti, Bd tikiṇauti, Bs kiṇanti. [7] Bd brahmaṇaññā. [8] Bds add ca throughout. [9] so Cs Bd for vivāhent? Ck vihānata. [10] Ck brahmaṁñā, Bd brahmaṇaññā.

30. Nikkhantabhikkhaṁ[1] bhuñjanti gāmesv-eke purohitā,
bahū te paṭipucchanti[2] aṇḍacchedā[3] tilañchakā[4], 251.
31. Pasū pi tattha haññanti mahisā sūkarā ajā,
goghātakasamā rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
5 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 252.
32. Apetā te brāhmaññā[5], [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 253.
33. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṁ,
10 dakkhiṇaṁ samma dassāma
yattha dinnaṁ mahapphalaṁ. 254.
34. Asicammaṁ gahetvāna khaggaṁ paggayha brāhmaṇā
vessapathesu[6] tiṭṭhanti, satthaṁ abbāhayanti[7] pi, 255.
35. Samā gopanisādehi, te pi vuccanti brāhmaṇā,
15 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 256.
36. Apetā te brāhmaññā[5], [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute[8] 257.
37. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṁ,
20 dakkhiṇaṁ samma dassāma
yattha dinnaṁ mahapphalaṁ. 258.
38. Araññe kuṭikaṁ katvā kuṭāni kārayanti te,
sasabiḷāre[9] bādhenti ā godhā[10] macchakacchapaṁ, 259.
39. Luddakā te mahārāja[11], te pi vuccanti brāhmaṇā,
25 akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 260.
40. Apetā te brāhmaññā[5], [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 261.

[1] so Cks; Bd nikkhitta-. [2] Bd bahū jano pari-. [3] Bd antache-. [4] Ck nil-, Cs nilañji-, Bd nilañca-. [5] Ck brahmaṁñā, Bd brahmaññā. [6] Cks vessā-, Bd cessa-. [7] Cks abbhā-. [8] apetā - - bahussute wanting in Cs. [9] Bds sasaṁ, Bd pilāraṁ. [10] Cks agodhā, Bd agodha. [11] Bd te luddakasamā rāja.

41. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṁ,
dakkhiṇaṁ samma dassāma
yattha dinnaṁ mahapphalaṁ. 262.

42. Aññe dhanassa[1] kāmāhi heṭṭhā mañce pasakkhitā[2],
rājāno upari nahāyanti somayāge upaṭṭhite, 263. 5

43. Malamajjanasamā[3] rāja, te pi vuccanti brāhmaṇā,
akkhātā te mahārāja, tādise nipatāmase. 264.

44. Apetā te brāhmaññā[4], [iti rājā Koravyo]
na te vuccanti brāhmaṇā,
aññe Vidhūra pariyesa sīlavante bahussute 265. 10

45. Virate methunā dhammā ye me bhuñjeyyu bhojanaṁ,
dakkhiṇaṁ samma dassāma
yattha dinnaṁ mahapphalan ti. 266.

Tattha sīlavante ti maggenâgatasīle, bahussute ti paṭivedhabahussute, dakkhiṇan ti dānaṁ, ye te ti ye dhammikā[5] samaṇabrāhmaṇā tava dānaṁ 15 bhuñjeyyuṁ te dullabhā, brāhmaṇajātiyo[6] ti brāhmaṇakulāni, tesaṁ vibhaṅgaṁ vicayan ti[7] tesaṁ brāhmaṇānaṁ vibhāgaṁ[8] mama paññāya vicitabhāvaṁ[9] vitthārena suṇohi, saṁvute[10] ti baddhamukhe[11], osadhikāyo[12] ganthentîti idaṁ imassa rogassa bhesajjaṁ[13] idaṁ imassā[14] 'ti evaṁ pilotike[15] bandhitvā manussānaṁ denti, nahāyantîti[16] nahāpanaṁ[17] nāma 20 karonti, japanti cā 'ti bhūtavijjaṁ parivattenti, tikicchakasamā ti vejjasadisā, te pi vuccantîti te pi brāhmaṇā vā mayaṁ abrāhmaṇā vā ti ajānitvā va vejjakammena jīvikaṁ kappentā vohāreṇa brāhmaṇā ti vuccanti, akkhātā te ti ime te mayā vejjabrāhmaṇā nāma akkhātā, nipatāmase ti vadehi dāni, kiṁ tādise brāhmaṇe nipatāma nimantanatthāya upasaṁkamāma, atthi te etehi 25 attho ti pucchati[18], brāhmaññā[19] ti brāhmaṇadhammato[20], na te[21] vuccantîti te bāhitapāpatāya brāhmaṇā nāma na vuccanti, kiṁkaṇikāyo[22] ti mahārāja apare brāhmaṇā attano brāhmaṇadhammaṁ chaḍḍetvā jīvikatthāya rājarājamahāmattānam purato kaṁsatāle gahetvā vādentā gāyantā gacchanti, pesanāni pîti dāsakammakarā viya pesanāni pi gacchanti, rathacariyāsū 30 'ti rathasippaṁ sikkhanti, paricārakasamā[23] ti dāsakammakarasadisā, daṇ-

---

[1] Bd dhanasā. [2] so Cks; Bd -mañje vamakkhitā. [3] Bd -majjasamā. [4] Cks brahmaṁññā, Bd brahmaṇaññā. [5] Bd -ka. [6] Cks -ṇā jātiyā. [7] Cks vibhāgā-, Bd vibhaṅga viciniṣanti, Bs viciniṣsanti. [8] Cks -gañca, Bd vibhaṅgaṁ. [9] Bd vicinitvā bhavaṁ. [10] Cks -to, Bd -vutte. [11] Bd bandhana-. [12] Bds ye. [13] Cks -jjā. [14] Bd imassa rogassa bhesajjaṁ. [15] Bds silokena. [16] Ck nahāpay-, Cs nahāy- corr. to nahāpay-, Bd nāpayantiti. [17] Bd nhāpanaṁ. [18] Bd pucchi. [19] Cks brahmaṁññā, Bd brahmaṇaññā. [20] Bds add aññā. [21] Cks omit te. [22] Cks kiṁkha-. [23] all three MSS. -rika-.

ḍan ti vaṁkadaṇḍakaṭṭhaṁ[1], paccupessanti rājāno ti rājarājamahāmatte paṭicca āgamma sandhāya paccupessanti[2], gāmesu nigamesu cā 'ti tesaṁ nivesanadvāre nisīdanti, niggāhakasamā ti niggāhakakārakehi balisādhakarājapurisehi samā yathā te purisā agahetvā na gamissāmā 'ti niggahaṁ katvā
5 gaṇhanti yeva tathā gāme vā vane vā aladdhā[3] marantâpi[4] na vuṭṭhahissāmā 'ti upavasanti, te pîti te pi balisādhakasadisā pāpadhammā, rajareṇūhîti rajena[5] ca paṁsūhi ca okiṇṇā, yācakā ti dhanayācakā, khāṇughātasamā[6] ti malinasarīratāya jhāmakhettakhāṇughātehi[7] bhūmiṁ khaṇitvā jhāmakhāṇukauddharaṇakamanussehi samānā agahetvā na gamissāmā 'ti niccalabhāvena ṭhitattā
10 nikhaṇitvā ṭhapitavatikhāṇu[8] viyā 'ti pi attho, te pîti te pi tathā laddhaṁ[9] dhanaṁ vaḍḍhiyā payojetvā puna tath' eva ṭhitattā[10] dussīlabrāhmaṇā[11], ucchupuṭan ti ucchuṁ c' eva phāṇitapuṭañ[12] ca, madhuañjanan ti madhuñ ca añjanañ ca, uccāvacānîti mahagghasamagghāni[13] paṇiyānîti[14] bhaṇḍāni, vipaṇentîti[15] vikkiṇanti, te pîti te pi imāni ettakāni vikkiṇitvā jīvikakappa-
15 kavāṇijakabrāhmaṇā, posentîti gorasavikkayena jīvikakappanatthaṁ posenti, pavecchantîti[16] attano dhītaro hiraññasuvaṇṇaṁ gahetvā paresaṁ denti, te evaṁ paresaṁ dadamānā vivāhanti[17] attano puttānaṁ atthāya gaṇhamānā āvahanti nāma ambaṭṭhavessehîti kuṭumbikehi c' eva gahapatīhi ca samānā te pi vohāravasena brāhmaṇā ti vuccanti, nikkhanta bhikkhan[18] ti gāmapurohitā[19] hutvā attano
20 atthāya nibaddhabhikkhaṁ, bahū te[20] ti bahujanā te gāmapurohite nakkhattamuhuttamaṅgalāni[21] pucchanti, aṇḍacchedātilañchakā[22] ti bhatiṁ gahetvā balivaddādīnaṁ aṇḍacchedakā c' eva tisūlādiaṁkakaraṇena[23] lañchakā ca[24] lakkhaṇakārakā[25] ti attho, tatthā 'ti tesaṁ gāmapurohitānaṁ gehesu maṁsavikkiṇanatthaṁ ete pasuādayo pi haññanti, te pîti te pi goghātakasamā[26] brāhmaṇā ti
25 vuccanti, asicammam ti asilaṭṭhiñ c' eva[27] kaṇḍavāraṇañ ca, vessapathesū 'ti vāṇijānaṁ gamanamaggesu, satthaṁ abbāhayantîti[28] satthavāhānaṁ hatthato sataṁ pi sahassam pi gahetvā satthe coraaṭaviṁ atibāhenti[29], gopanisādehîti gopālakehi c' eva nisādehi[30] ca gāmaghātakacorehi[31] samā ti vuttaṁ, te pîti evarūpā brāhmaṇā ti vuccanti, kuṭāni kārayanti te ti kuṭapāsādāni
30 ropenti, sasabiḷāre[32] ti sase ca biḷāre ca, etena thalacare[33] mige dasseti, ā godhā[34] macchakacchapan ti thalajesu tāva ā godhato[35] mahante ca khuddake ca pāṇyo[36] bādhenti mārenti jalajesu macchakacchape, te pîti te pi

---

[1] Bd paṅkadantanti dantakaṭhaṁ, Bs taṁkadaṇḍanti dantakatthaṁ. [2] Bd upasevanti. [3] Ck aladdha, Cs aladdhe. [4] Bd mando pi. [5] Bd -ehi. [6] Bd -ghāṭakasamā. [7] Bd -khetteghāṭakāhi. [8] Bd -ṇukā. [9] Bd -a. [10] Bd vicarantā. [11] Bd -lā-. [12] Bd phalānita-. [13] Bds mahagghaappagghāni. [14] Ck pāṇiyā-, Cs pāni-, Bd pani-. [15] Ck -vipaṇotīti, Bd vikiṇantīti. [16] Cks pavegacchantīti. [17] so Cks for vivāhenti? Bd vivāhantīti. [18] Cks -tā-, Bds nikkhitta-. [19] Bd to, Cks gāme purohito. [20] Bd bahujanā, Bs bahujane, Cks bahūne. [21] Cks -ttaṁmuhuttaṁ-. [22] Ck nilacchi-, Cs nilaccha-, Bd nilañcakā. [23] Bd sulādiaṅgakāraṇena-. [24] Bd omits la-ca. [25] Bd lancanakāraṇā. [26] Cks goghāṭakasamaṇa. [27] Bd asisattañ ceva. [28] Cks avahayantīti omitting satthaṁ. [29] Bd satthaṁ corā aṭavi āvāhanti. [30] Bd ne-. [31] Bd adds ca. [32] Cks -rā, Bd sasaṁ bilāran. [33] Bds vanacare. [34] Cks agodha. [35] Bd agodhato pathāya. [36] Ck pāṇayo, Bd pāṇāyo.

luddakasamā brāhmaṇā ti vuccanti, aññe dhanassa kāmāhīti apare brāhmaṇā dhanaṁ patthentā[1], heṭṭhāmañce pasakkhitā[2] ti kalim pavāhakammaṁ[3] kāressāmā 'ti ratanamayaṁ[4] mañcaṁ kāretvā tassa heṭṭhā nipannā acchanti, atha tesaṁ[5] somayāge uṭṭhite rājāno upari nahāyanti[6], te kira yāge[7] niṭṭhite āgantvā tasmiṁ mañce nisīdanti. atha ne aññe brāhmaṇā kaliṁ pavāhessāmā 'ti[8] nahāpenti[6], ratanamañco c' eva[9] rañño rājālaṁkāro ca sabbo[10] heṭṭhā nipannass' eva hoti[11], te pīti te pi malamajjanehi[12] nahāpitehi[6] sadisā brāhmaṇā ti vuccanti. 5

Evañ c' ime vohāramattabrāhmaṇe[13] dassetvā idāni paramatthabrāhmaṇe dassento dve gāthā abhāsi: 10

46\. Atthi kho brāhmaṇā deva sīlavanto bahussutā
viratā methunā dhammā ye te bhuñjeyyu bhojanaṁ. 267.

47\. Ekañ ca bhattaṁ bhuñjanti na ca majjaṁ pivanti te.
akkhātā te mahāraja, tādise nipatāmase ti. 268.

Tattha sīlavanto ti ariyasīlena samannāgatā, bahussutā ti paṭivedhabāhusaccena samannāgatā, tādise ti evarūpe bāhitapāpe paccekabuddhabrāhmaṇe nimantanatthāya upasaṁkamāmā 'ti. 15

Rājā tassa kathaṁ sutvā pucchi: „samma Vidhūra evarūpā aggadakkhiṇeyyā brāhmaṇā kahaṁ vasantîti". „Uttara-Himavante Nandamūlakapabbhāre mahārājā" 'ti. „Tena hi paṇḍita tava balena mayhaṁ te brāhmaṇe pariyesā" 'ti tuṭṭhamānaso 20

48\. Ete [kho] brāhmaṇā Vidhūra sīlavanto bahussutā,
ete Vidhūra pariyesa, khippañ ca te[14] nimantayā 'ti 269.

gātham āha. M. „sādhū" 'ti tassa vacanaṁ sampaṭicchitvā „tena hi mahārāja 'nagaraṁ alaṁkārāpetvā sabbe nagaravāsino dānaṁ datvā uposathaṁ adhiṭṭhāya samādinnasīlā hontū' 'ti bheriñ carāpetvā tumhe pi saddhiṁ parijanena uposathaṁ samādiyathā" 'ti vatvā sayaṁ pāto va bhuñjitvā uposathaṁ samādāya sāyaṇhasamaye jātipupphavaṇṇaṁ samuggaṁ[15] āharāpetvā[16] rañño saddhiṁ pañcapatiṭṭhitaṁ 25 30

[1] Bd paṭhenti. [2] Bd mavekitā or malakitā. [3] Bd kalipavāhanakammaṁ. [4] Bd tenamayaṁ. [5] Bd ne-. [6] Bd nhā-. [7] Bd soma-. [8] Bd -mā ti. [9] Bd adds vattābhāraṇaṁ, Bs vatthābharaṇe. [10] Bd -e. [11] Bd honti. [12] Ck -maccha-. [13] Bd -tte-. [14] Bd ne. [15] Ck sumu-, Bd suvaṇṇasamu-. [16] Bd āhā-.

patiṭṭhahitvā[1] paccekabuddhānaṁ guṇe anussaritvā vanditvā „Uttara-Himavante Nandamūlakapabbhāre vāsino pañca paccekabuddhasatāni[2] sve amhākaṁ bhikkhaṁ gaṇhantū“ 'ti nimantetvā ākāse aṭṭha pupphamuṭṭhiyo vissajjesi. Tadā tattha pañcasatā paccekabuddhā vasanti, pupphāni gantvā tesaṁ upari patiṁsu, te āvajjantā naṁ[3] kāraṇaṁ ñatvā „mārisā Vidhūrapaṇḍitena nimantit' amhā, na kho pan' esa ittarasatto, Buddhaṁkuro esa, imasmiṁ ñeva kappe Buddho bhavissati[4], karissāma assa saṅgahan“ ti nimantanaṁ adhivāsayiṁsu. M. pupphānaṁ anāgamanasaññāya adhivāsitabhāvaṁ ñatvā „mahārāja sve paccekabuddhā āgamissanti, sakkārasammānaṁ karohîti“ āha. Rājā punadivase mahāsakkāraṁ katvā mahātale mahārahāni āsanāni paññāpesi. Paccekabuddhā Anotattadahe katasarīrapaṭijagganāvelaṁ sallakkhetvā ākāsenâgantvā rājaṅgaṇe otariṁsu. Rājā ca B. ca pasannamānasā tesaṁ hatthato pattāni gahetvā pāsādaṁ āropetvā nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṁ datvā paṇītena khādaniyabhojaniyena parivisiṁsu. Bhattakiccapariyosāne ca punadivasatthāyā 'ti evaṁ satta[5] divase nimantetvā mahādānaṁ datvā sattame divase sabbaparikkhāre adaṁsu. Te[6] anumodanaṁ katvā ākāsena tatth' eva gatā, parikkhārâpi[7] tehi saddhiṁ yeva gamiṁsu[8].

S. i. dhammadesanaṁ ā. „anacchariyaṁ bhikkhave Kosalarañño mama upaṭṭhākassa sato viceyyadānaṁ dātuṁ, porāṇakapaṇḍitā anuppanne pi Buddhe adaṁsu yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Anando ahosi, Vidhūrapaṇḍito aham evā“ 'ti. Dasabrāhmaṇajātakaṁ.

[1] Bd -ṭhapetvā. [2] Bd pañcasatā paccekabuddhā. [3] Bds taṁ. [4] Cks -vissatîti. [5] Cks sattame. [6] Bd tena. [7] Cks -rā hi pi. [8] Bd parikkhārāpi saparissā mahādānaṁ datvā āyuhapariyosāne saggapūraṁ pūrayiṁsu.

13. Bhikkhāparamparajātaka.

Sukhumālarūpaṁ disvā ti. Idaṁ S. J. v. aññataraṁ kuṭumbikaṁ ā. k. So kira saddho[1] ahosi pasanno, T-tassa c' eva saṁghassa ca nibaddhaṁ mahāsakkāraṁ karoti. Ath' ekadivasaṁ cintesi: „ahaṁ Buddharatanassa c' eva saṁgharatanassa ca paṇītabhojanāni[2] c' eva sukhumavatthāni ca dento niccaṁ mahāsakkāraṁ karomi, idāni dhammaratanassâpi karissāmi, kin[3] nu kho tassa sakkāraṁ karontena kattabban" ti. So bahuṁ gandhamālādiṁ[4] ādāya Jetavanaṁ gantvā S-raṁ vanditvā pucchi: „ahaṁ bhante dhammaratanassa sakkāraṁ kātukāmo[5], kin[3] nu kho tassa sakkāraṁ karontena kattabban" ti. Atha naṁ S.[6] „sace[7] dhammaratanassa sakkāraṁ kātukāmo dhammabhaṇḍāgārikassa Ānandassa sakkāraṁ karohîti" āha. So „sādhū" 'ti paṭisuṇitvā theraṁ nimantetvā punadivase[8] theraṁ mahantena sakkārena attano gehaṁ netvā mahārahāsane nisīdāpetvā gandhamālādīhi pūjetvā nānaggarasabhojanaṁ datvā mahagghe ticīvarapahonake sāṭake adāsi. Thero pi „ayaṁ sakkāro dhammaratanassa kato na mayhaṁ anucchaviko, aggassa[9] dhammasenāpatissa anucchaviko" ti cintetvā piṇḍapātañ ca vatthāni ca vihāraṁ haritvā Sāriputtattherassa adāsi. So pi „ayaṁ sakkāro dhammaratanassa kato ekantena dhammasāmi-Sammāsambuddhass' eva[10] anucchaviko" ti cintetvā Dasabalassa adāsi. S. attano uttaritaraṁ adisvā piṇḍapātaṁ paribhuñji, cīvarasāṭake aggahesi. Bhikkhū dh. k. s.: „āvuso asuko nāma kuṭumbiko 'dhammaratanassa sakkāraṁ karomîti' dhammabhaṇḍāgārika-Ānandattherassa[11] dānaṁ adāsi, thero 'na mayhaṁ anucchaviko' ti dhammasenāpatino adāsi, so pi 'nâyaṁ mayhaṁ anucchaviko' ti T-tassa adāsi, T. aññaṁ uttaritaraṁ apassanto attano dhammasāmitāya 'mayham ev' eso[12] anucchaviko' ti taṁ piṇḍapātaṁ paribhuñji, cīvarasāṭake gaṇhi, evaṁ so piṇḍapāto yathānucchavikatāya[13] sāmino[14] va pādamūlaṁ gato" ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto paramparāyathānucchavikaṁ gacchati, pubbe anuppanne Buddhe agamāsi yevā" 'ti vatvā a. ā.:

[1] Bd saddhāsampanno. [2] Bd paṇitāni khādaniyabhojaniyāni. [3] Bds kathaṁ. [4] Bd bahugandhamālādīni. [5] Bd adds mhi. [6] Bd adds āha. [7] Bd adds pi. [8] Bd places punadi- after paṭisuṇitvā. [9] Bd aggasāvakassa. [10] Cks -buddho tasseva. [11] Bd -kassa ā-. [12] Ck dhammasāmināmaheveso, Cs -sāmitāmaveso, Bd -sāmitāya mayā veveso? [13] Bd yathā a-. [14] Bd dhammasā-.

A. B. Brahmadatto[1] agatigamanam pahāya dasa rājadhamme akopento dhammena r. kāresi. Evaṁ sante pi 'ssa vinicchayo[2] suñño viya ahosi. Rājā attano aguṇagavesako[3] hutvā antonivesanādīni[4] pariganhanto antopure ca antonagare ca dvāragāmesu ca attano aguṇaṁ kathentaṁ adisvā „janapade gavesissāmîti" amaccānaṁ rajjaṁ niyyādetvā purohitena saddhiṁ aññātakavesena Kāsiraṭṭhe caranto kañci aguṇaṁ kathentaṁ adisvā paccante ekaṁ nigamaṁ patvā bahidvārasālāya nisīdi. Tasmiṁ khaṇe nigamavāsī[5] asītikoṭivibhavo kuṭumbiko mahantena parivārena nahānatitthaṁ gacchanto sālāya nisinnaṁ suvaṇṇavaṇṇaṁ sukhumālasarīraṁ rājānaṁ disvā uppannasineho sālaṁ pavisitvā[6] „idh' eva hothā" 'ti vatvā gehaṁ gantvā nānaggarasabhojanaṁ sampādāpetvā mahantena parivārena bhattabhājanāni gāhāpetvā agamāsi. Tasmiṁ khaṇe Himavantavāsī[5] pañcābhiññātāpaso[7] āgantvā tatth' eva nisīdi. Nandamūlakapabbhārato paccekabuddho pi āgantvā[8] tatth' eva nisīdi. Kuṭumbiko rañño hatthadhovanaṁ[9] datvā nānaggarasehi sūpavyañjanehi bhattapātiṁ sajjetvā rañño upanesi. Rājā taṁ[10] gahetvā purohitabrāhmaṇassa[11] adāsi. Brāhmaṇo[12] gahetvā tāpasassa adāsi. Tāpaso paccekabuddhassa santikaṁ gantvā[13] vāmahatthena bhattapātiṁ[14] dakkhiṇahatthena kamaṇḍaluṁ gahetvā dakkhiṇodakaṁ datvā patte bhattaṁ pakkhipi. So kañci[15] animantetvā anāpucchitvā paribhuñji. Tassa bhattakiccapariyosāne kuṭumbiko cintesi: „mayā rañño bhattaṁ dinnaṁ raññā[16] brāhmaṇassa brāhmaṇena tāpasassa tāpasena paccekabuddhassa, paccekabuddho kañci[17] anāpucchitvā va bhuñji[18], kin nu kho imesaṁ ettakaṁ[19] dānakāraṇaṁ, kiṁ imassa kañci[17] anā-

[1] C^{ls} brahmadatte rajjaṁ, B^{d} -datte rajjaṁ kārente. [2] C^{s} vicchayo, B^{ds} anucchaviko na hoti in the place of vi-. [3] C^{k} rājā guṇa-, C^{s} rājā aguṇa-, both omitting attano. [4] C^{ks} attano ni-. [5] all three MSS. -si. [6] B^{ds} add paṭisanthāraṁ katvā. [7] C^{s} -ñña-, B^{d} -ñño-. [8] C^{ks} gantvā. [9] B^{ds} -naudakaṁ. [10] B^{d} naṁ. [11] B^{d} -tassa-. [12] B^{d} adds pi. [13] B^{d} āg-. [14] B^{d} adds gahetvā. [15] all three MSS. kiñci. [16] C^{ks} -o. [17] B^{d} ki-. [18] B^{d} paribh-. [19] B^{d} -kānaṁ.

pucchitvā va bhuñjanakāraṇaṁ, anupubbena[1] pucchissāmîti" so ekekaṁ upasaṁkamitvā vanditvā pucchi, te pi 'ssa kathesuṁ:

1. Sukhumālarūpaṁ disvāna raṭṭhā vivanaṁ āgataṁ
kūṭāgāravarūpetaṁ mahāsayanam upocitaṁ 269.

2. Tassa te[2] pemakenâhaṁ adāsiṁ[3] baddham[4] odanaṁ 5
sālīnaṁ vicitaṁ bhattaṁ suciṁ maṁsūpasecanaṁ[5], 270.

3. Taṁ tvaṁ bhattaṁ[6] paṭiggayha brāhmaṇassa adāpayi[7]
attanā[8] anasitvāna[9], ko 'yaṁ dhammo, nam' atthu te. 271.

4. Ācariyo brāhmaṇo mayhaṁ kiccākiccesu vyāvaṭo
garu ca āmantaṇīyo[10] ca, dātum arahāmi bhojanaṁ. 272. 10

5. Brāhmaṇaṁ dāni pucchāmi Gotamaṁ rājapūjitaṁ:
rājā te bhattaṁ pādāsi sūciṁ maṁsūpasecanaṁ[11], 273.

6. Taṁ tvaṁ bhattaṁ[12] paṭiggayha isissa bhojanaṁ adā,
akhettaññū si[13] dānassa, ko 'yaṁ dhammo, nam' atthu te. 274.

7. Bharāmi putte dāre ca gharesu gathito ahaṁ, 15
bhuñja[14] mānusake kāme anusāsāmi rājino. 275.

8. Āraññakassa[15] isino cirarattaṁ[16] tapassino
vaddhassa[17] bhāvitattassa dātum arahāmi bhojanaṁ. 276.

9. Isiñ ca dāni pucchāmi kisaṁ dhamanisanthataṁ[18]
parūḷhakacchanakhalomaṁ paṁkadantaṁ rajassiraṁ: 277. 20

10. Eko araññe viharasi[19], nâvakaṁkhasi[20] jīvitaṁ,
bhikkhu kena tayā seyyo yassa tvaṁ bhojanaṁ adā. 278.

11. Khaṇant' ālukalambāni[21] biḷālitakkaḷāni[22] ca
dhunaṁ sāmākanīvāraṁ saṁghāriyaṁ pasāriyaṁ[23] 279.

12. Sākaṁ bhisaṁ madhuṁ[24] maṁsaṁ badarāmalakāni ca 25
tāni ābhatva[25] bhuñjāmi, atthi me so pariggaho. 280.

---

[1] Bd adds te. [2] Bd tass eva. [3] all three MSS. -si. [4] Bd vaḍḍham. [5] Cks -sevanaṁ. [6] Bd sattaṁ, Cks pattaṁ. [7] Bd adāsayi. [8] Bds attānaṁ. [9] Bs aṇayitvāna, Cs anavaṁsitvā. [10] Bd āpanantiyo. [11] all three MSS. suci, Ck -sevanaṁ. [12] Cs pattaṁ. [13] Cks -aṁñāsi. [14] so all three MSS. for bhuñjaṁ? [15] Bd araññi-. [16] Cks -a. [17] Bd vuḍḍhassa. [18] Bds kissaṁ dhamanisaṇṭhataṁ. [19] Bds vihāsi. [20] Cks nāvaṁk-. [21] Bd khaṇamālu-. [22] Bd bilāli-, Cks biḷāni-. [23] Bd saṁhariya pasāriyaṁ, Cks saṁghāṭiyaṁ pasāṭiyaṁ. [24] Bd -u. [25] so Cks; Bd āharitvā.

13. Pacanto apacantassa[1] amamassa sakiñcano[2]
anādānassa sādāno dātum arahāmi bhojanaṁ. 281.

14. Bhikkhuñ ca dāni pucchāmi tuṇhīm āsīna subbataṁ:
isi[3] te bhattaṁ pādāsi suciṁ maṁsūpasecanaṁ[4], 282.

15. Taṁ tvaṁ bhattaṁ patiggayha tuṇhī bhuñjasi ekako,
nâññaṁ kañci[5] nimantesi, ko 'yam dhammo, nam' atthu te. 283.

16. Na pacāmi na pācemi na chindāmi na chedaye,
taṁ maṁ akiñcanaṁ ñatvā sabbapāpehi ārataṁ[6] 284.

17. Vāmena bhikkham ādāya dakkhiṇena kamaṇḍaluṁ
isi me bhattaṁ pādāsi suciṁ maṁsūpasecanaṁ[4]. 285.

18. Ete hi dātum arahanti[7] samamā sapariggahā,
paccanīkam ahaṁ maññe yo dātāraṁ nimantaye ti. 286.

Tattha vivanan[8] ti nirūdakasadisaṁ[9] imaṁ paccantaṁ āgataṁ, kūṭāgāravarūpetan[10] ti kūṭāgāravare[11] upagataṁ, ekaṁ[12] varakūṭāgāravāsinan[13] ti attho, mahāsayanamupocitan ti tatth' eva supaññattaṁ sirisayanaṁ[14] upocitaṁ, tassa te ti evarūpaṁ taṁ[15] disvā ahaṁ pemam akāsiṁ[16], tassa tava pemakena baddhamodanan[17] ti uttamam odanaṁ[18], vicitan ti apagatakhaṇḍakālakehi vicittataṇḍulehi kataṁ, adāpayîti[19] adāsi[20], attānan ti attanā[21], ayam eva vā pāṭho, anasitvānā[22] 'ti abhuñjitvā, ko yaṁ dhammo ti mahārāja ko esa tumhākaṁ sabhāvo, namatthu te ti namo tava atthu yo tvaṁ attanā[21] abhuñjitvā parassa adāsi, ācariyo ti kuṭumbiya esa mayhaṁ ācārasikkhāpako ācariyo, vyāvaṭo ti uyyutto, āmantaṇiko[23] ti āmantetabbayuttako, mayā dinnaṁ[24] gahetuṁ anurūpo, dātumarahāmîti tasmā ahaṁ evarūpassa ācariyassa bhojanaṁ dātuṁ arahāmîti rājā brāhmaṇassa guṇaṁ vaṇṇesi, akhettaṁñūsîti[25] nâhaṁ taṁ dānassa khettaṁ mayi[26] dinnaṁ mahapphalaṁ na[27] hotîti evaṁ attānaṁ dānassa akhettaṁ jānāsi[28] maññe ti[29], anusāsāmîti attano atthaṁ pahāya[30] rañño atthañ ca dhammañ ca anusāsāmi, evaṁ attano aguṇaṁ kathetvā[31] āraññakassā[32] 'ti isino guṇaṁ kathesi, isino ti sīlādiguṇapariyesakassa, tapassino ti tapanissitakassa, vaddhassā[33]

---

[1] B^{d} paccanto apaccassa. [2] B^{d} kiñcino, C^{k} kisañcano, B^{s} akiñcano. [3] C^{ks} -ī. [4] C^{k} sucimaṁsūpasevanaṁ, B^{d} suci-. [5] B^{d} kiñci. [6] C^{s} -naṁ, B^{d} arakaṁ. [7] B^{d} -ati. [8] C^{k} vicinan, C^{s} vica-. [9] B^{ds} nirudakaaraññasa-. [10] C^{k} -varun, C^{s} -carun. [11] B^{ds} -rena. [12] C^{ks} okaṁ, B^{s} evaṁ. [13] B^{d} omits vara. [14] C^{k} -na. [15] B^{d} omits taṁ. [16] all three MSS. -si. [17] B^{d} vaḍḍha-. [18] B^{d} uttamod-. [19] C^{ks} -yinti, B^{d} -yiti. [20] C^{ks} -siṁ. [21] B^{d} -no. [22] C^{ks} anayi-. [23] so C^{ks}; wanting in B^{d}. [24] B^{d} adds bhattaṁ. [25] B^{d} -ñusiti. [26] B^{ds} mayā. [27] B^{d} omits na. [28] C^{ks} -nasi. [29] C^{ks} maññesîti. [30] B^{d} atthāya, omitting pahāya. [31] B^{d} gahetvā. [32] B^{d} araññi-. [33] B^{d} vuḍḍh-.

'ti paṇḍitassa guṇavaddhassa[1], nāvakaṁkhasîti[2] sayaṁ dullabhabhojano hutvā evarūpaṁ bhojanaṁ aññassa desi[3], kiṁ attano jīvitaṁ na kaṁkhasi› bhikkhu kenā 'ti ayaṁ bhikkhu katarena gunena tayā seṭṭhataro, khaṇaṁtālukalambānîti[4] khaṇanto ālukalambāni ālūni c' eva tālakandāni[5] ca, biḷālatakkalāni[6] cā 'ti biḷālikandatakkalakandāni ca, dhunan ti sāmākañ[7] ca nīvārañ ca dhunitvā, saṁghāriyaṁ pasāriyan[8] ti ete sāmākanīvāre[7] dhunanto saṁsāretvā[9] puna sukkhāpite pasāretvā[10] suppena pappoṭetvā koṭṭetvā taṇḍule ādāya pacitvā bhuñjāmîti vadati, sākan ti yaṁ kiñci sūpeyyapaṇṇaṁ, maṁsan ti sīhavighāsādimaṁsaṁ, tāni āharitvā ti tāni sākādīni āharitvā, amamassā 'ti taṇhādiṭṭhimamattarahitassa[11], sakiñcano[12] ti sapalibodho[13], anādānassā 'ti niggahaṇassa, dātumarahāmîti evarūpassa[14] paccekabuddhassa attanā[15] laddhabhojanaṁ dātum arahāmi, tunhīmāsīnan ti kiñci avatvā nisinnaṁ, akiñcanan ti rāgakiñcanādīhi[16] rahitaṁ, āratan ti viratam sabbapāpāni pahāya ṭhitaṁ, kamaṇḍalun ti kamaṇḍaluṁ, ete hîti ete rājādayo tayo janā ti hatthaṁ pasāretvā te niddisanto[17] evam āha, dātumarahantîti mādisassa dātuṁ arahanti, paccanīkan ti paccanīkapaṭipadaṁ dāyakassa nimantanaṁ, ekavīsatiyā anesanāsu aññatarāya[18] piṇḍapaṭipiṇḍapariyesanāya[19] jīvikakappanasaṁkhātā micchājīvapaṭipatti nāma hoti.

Tassa[20] vacanaṁ sutvā kuṭumbiko attamano dve osānagāthā abhāsi:

19\. Atthāya vata me ajja idhâgacchi rathesabho,
ito pubbe na jānāmi[21] yattha dinnaṁ mahapphalaṁ. 287.

20\. Raṭṭhesu giddhā rājāno, kiccākiccesu brāhmaṇā[22],
isī[23] mūlaphale giddhā[24], vippamuttā ca bhikkhavo ti. 288.

Tattha rathesabho ti rājānaṁ sandhāyâha, kiccākiccesū 'ti rañño kiccakaraṇīye[25], bhikkhavo ti paccekabuddhā, bhikkhavo pana sabbabhavehi[26] vippamuttā.

Paccekabuddho tassa dhammam desetvā sakaṭṭhānam eva gato, tathā tāpaso. Rājā pana katipāhaṁ tassa santike vasitvā Bārāṇasim eva gato.

---

[1] Bd -vuḍḍh-. [2] Cks na ca-. [3] Bd desiti. [4] Cs naṁtā-, Bds khaṇamālu-. [5] Bd latātantāni. [6] Bd pilāli-. [7] Cks sāma-. [8] Bd saṁhariyapasāriyan, Cks -ghāṭiyaṁ pasāṭiyaṁ. [9] so Bd for saṁghāretvā? Cks saṁsāvetvā. [10] Ck pasācetvā, Cs -vetvā. [11] Cks -mamanta-? Bd -mamā-. [12] Ck kiñcano, Bds akiñcano. [13] Bds apa-. [14] Bd adds anādānassa, Bs adānassa. [15] Bd -no. [16] Ck rāha-, Cs rājā. [17] Cs naddisanto, Bds nindayanto. [18] Cks -rā. [19] Bd piṇḍapātapari-. [20] Bd adds taṁ. [21] Bds yo haṁ ajja pajānāmi. [22] Cks -ṇo. [23] Cs isi, Bd isī? [24] Bd -o. [25] Bds -yesu. [26] Cks -ve.

S. i. dhammadesanaṁ ā. „na bhikkhave idān' eva piṇḍapāto yathānucchavikaṁ gacchati, pubbe pi gato yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā kuṭumbiko[1] dhammaratanassa sakkārakuṭumbiko ahosi, rājā Ānando, purohito Sāriputto, hemavatako[2] tāpaso aham evā“ 'ti.
5 Bhikkhāparamparajātakaṁ. Pakiṇṇkavaggavaṇṇanā niṭṭhitā[3].

---

[1] Bd dhamapujitaku-. [2] Cks -kā, Bds himavanta-. [3] pakiṇṇaka - - wanting in Bd.

XV. VĪSATINIPĀTA.

1. Mātaṅgajātaka.

Kuto nu āgacchasi rummavāsîti[1]. Idaṁ S. J. v. Udenavaṁsarājānaṁ sandhāya kathesi. Tasmiṁ hi kāle āyasmā Piṇḍolabhāradvājo Jetavanato ākāsena gantvā yebhuyyena Kosambiyaṁ Udenassa rañño uyyānaṁ divāvihārāya gacchati. Thero kira purimabhave rajjaṁ karonto dīgham addhānaṁ tasmiṁ uyyāne mahāparivāro sampattiṁ[2] anubhavi. So tena pubbāciṇṇena yebhuyyena tatth' eva divāvihāraṁ nisīditvā phalasamāpattisukhena[3] vītināmeti. Tasmiṁ ekadivasaṁ tattha gantvā supupphitasālamūle nisinne[4] Udeno sattāhaṁ mahāpānaṁ pivitvā „uyyānakīḷaṁ[5] kīḷissāmîti" mahantena parivārena uyyānaṁ gantvā maṅgalasilāpaṭṭe aññatarāya itthiyā aṁke nipanno surāmadamattatāya niddaṁ okkami. Gāyantā nisinnitthiyo turiyāni chaḍḍetvā uyyānaṁ pavisitvā pupphaphalādīni vicinantiyo theraṁ disvā gantvā vanditvā nisīdiṁsu. Thero[6] dhammakathaṁ kathento nisīdi. Itarâpi itthi aṁkaṁ[7] cāletvā rājānaṁ pabodhetvā „kuhiṁ tā vasaliyo gatā" ti vutte „ekaṁ samaṇaṁ parivāretvā nisinnā" ti āha. So kuddho gantvā theraṁ akkositvā[8] paribhāsitvā „handa ca taṁ samaṇaṁ tambakipillakehi[9] khādāpessâmîti" kodhavasena therassa sarīre tambakipillakapuṭaṁ[9] bhindāpesi. Thero ākāse ṭhatvā tass' ovādaṁ datvā Jetavane gandhakuṭidvāre yeva otaritvā Tathāgatena „kuto āgato sîti" puṭṭho[10] tam atthaṁ ārocesi. S. „na kho Bhāradvāja Udeno idān' eva pabbajite viheṭheti, pubbe pi viheṭhay' evā[11]" 'ti vatvā[12] tena yācito a. ā.:

---

1 B^{d} du. 2 B^{ds} -iyo. 3 B^{ds} add vasitvā divasaṁ. 4 C^{ks} -o. 5 B^{ds} -ḷikaṁ. 6 B^{d} adds tāsaṁ. 7 B^{d} aṅgaṁ. 8 B^{s} pa-. 9 B^{d} tampakimili-. 10 B^{d} adds thero. 11 B^{d} vihesi yevā, B^{s} viheṭhesiyevā. 12 B^{ds} add tuṇhi ahosi.

A. B. Br. r. k. M. bahinagare caṇḍālayoniyaṁ nibbatti, Mātaṅgo ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. Aparabhāge viññūtaṁ patto Mātaṅgapaṇḍito ti pākaṭo ahosi. Tadā Bārāṇasiseṭṭhino dhītā Diṭṭhamaṅgalikā nāma ekamāsadvemāsavārena mahāparivārā
5 uyyānakīḷikaṁ[1] gacchati. Ath' ekadivasaṁ M. kenaci kammena nagaraṁ pavisanto antaradvāre Diṭṭhamaṅgalikaṁ disvā ekamantaṁ apagantvā allīyitvā aṭṭhāsi. Diṭṭhamaṅgalikā sāṇiantarena olokentī taṁ disvā „ko eso“ ti pucchitvā „caṇḍālo ayye“ ti vutte „adiṭṭhapubbayuttakaṁ vata passāmā“ 'ti gan-
10 dhodakena akkhīni dhovitvā tato nivatti. Tayā saddhiṁ nikkhantajano „are[2] duṭṭha caṇḍāla, ajja taṁ nissāya amhākaṁ amūlakaṁ surābhattaṁ naṭṭhan“ ti kodhābhibhūto Mātaṅgapaṇḍitaṁ hatthehi ca pādehi ca pothetvā[3] asaññaṁ[4] katvā pakkāmi. So muhuttaṁ vītināmetvā paṭiladdhasañño cintesi:
15 „Diṭṭhamaṅgalikāya parijano maṁ niddosaṁ akāraṇena pothesi, Diṭṭhamaṅgalikaṁ labhitvā va uṭṭhahissāmi no[5] alabhitvā“ ti adhiṭṭhāya gantvā tassā pitu nivesanadvārena nipajji. So „kena kāraṇena nipanno sîti“ vutte „aññaṁ kāraṇaṁ n' atthi: Diṭṭhamaṅgalikāya me attho“ ti āha. Eko divaso atīto, tathā
20 dutiyo tatiyo catuttho pañcamo chaṭṭho ca. Bodhisattānaṁ adhiṭṭhānaṁ nāma samijjhati[6], tasmā sattame divase Diṭṭhamaṅgalikaṁ nīharitvā tassa adaṁsu. Atha naṁ sā „uṭṭhehi sāmi, tumhākaṁ gehaṁ gacchāmā“ 'ti āha. „Bhadde tava parijanen' amhi supothito[7], dubbalo, maṁ ukkhipitvā piṭṭhiṁ
25 āropetvā[8] ādāya gacchā[9]“ 'ti. Sā tathā katvā nagaravāsīnaṁ passantānaṁ ñeva nagarā nikkhamitvā caṇḍālagāmaṁ[10] gatā. Atha naṁ M. jātisambhedavītikkamaṁ akatvā va katipāhaṁ gehe vasāpetvā cintesi: „aham eva taṁ lābhaggayasaggappattaṁ[11] karonto pabbajitvā va kātuṁ sakkhissāmi[12] na itarathā[13]“

[1] Bds -naṁ kiḷitum. [2] Bd bare. [3] Fd podhe-. [4] Bds vis-. [5] Cks add ce. [6] Bd -icchati. [7] Cks supoṭh-, Bd pothito. [8] so Bds; Cs āropeta, Ck āropeti for āropentī? [9] Bd gacchābi. [10] Bd -makaṁ. [11] Cks -ttā. [12] Cks -mīti. [13] Cks irathā.

ti. Atha naṁ āmantetvā „bhadde mayi araññato kiñci anāharante[1] amhākaṁ jīvikā na-ppavattati[2], yāva mamâgamanā mā ukkaṇṭhi, ahaṁ araññaṁ gamissāmîti“ vatvā gehavāsino[3] pi „imaṁ mā pamajjitthā“ 'ti ovaditvā araññaṁ gantvā samaṇakapabbajjaṁ[4] pabbajitvā appamatto sattame divase aṭṭha samāpattiyo pañca abhiññā[5] uppādetvā „idāni Diṭṭhamaṅgalikāya[6] avassayo bhavituṁ sakkhissāmîti“ iddhiyā gantvā caṇḍālagāmadvāre otaritvā Diṭṭhamaṅgalikāya gehadvāraṁ agamāsi. Tassâgamanaṁ sutvā[7] nikkhamitvā „sāmi kasmā maṁ anāthaṁ katvā pabbajito sîti“ paridevi. Atha naṁ „bhadde, mā cintayi, tava porāṇakayasato idāni mahantataraṁ yasaṁ karissāmi, api[8] kho pana 'na[9] mayhaṁ Mātaṅgo[10] sāmiko, Mahābrahmā me sāmiko' ti ettakaṁ parisamajjhe vattuṁ sakkhissasîti“. „Āma sāmi sakkhissāmîti“. „Tena hi 'idāni te sāmiko kuhin' ti puṭṭhā 'Brahmalokaṁ gato' ti vatvā 'kadā āgamissatîti' vutte 'ito sattame divase puṇṇamāya[11] candaṁ bhinditvā āgamissatîti' vadeyyāsîti[12]“ naṁ vatvā[13] Himavantam eva gato. Diṭṭhamaṅgalikâpi Bārāṇasiyaṁ mahājanamajjhe[14] tesu tesu ṭhānesu tathā kathesi. Mahājano „aho[15] Mahābrahmā samāno Diṭṭhamaṅgalikaṁ na gacchati, evam etaṁ bhavissatîti“ saddahi. B. pi puṇṇamadivase candassa gamanamajjhe ṭhitakāle Brahmattabhāvaṁ māpetvā sakalaṁ Kāsiraṭṭhaṁ dvādasayojanikaṁ Bārāṇasinagarañ ca ekobhāsaṁ katvā candaṁ bhinditvā otaritvā Bārāṇasiyā[16] uparupari tikkhattuṁ paribbhamitvā mahājanena gandhamālādīhi pūjiyamāno[17] caṇḍālagāmābhimukho ahosi. Brahmabhattā sannipatitvā caṇḍālagāmakaṁ[18] gantvā Diṭṭhamaṅgalikāya gehaṁ suddhavatthehi chādetvā bhūmiñ ca[19] catujātiyagandhehi opuñchetvā[20] pupphāni vikiritvā

[1] C^k anārabhante. [2] B^d -ttantiti. [3] B^{ds} -nam. [4] B^d tāpasapa-. [5] B^d -āyo. [6] C^k -kā. [7] B^{ds} add gehato. [8] B^{ds} add ca. [9] B^{ds} omit na. [10] B^d -gapaṇḍito. [11] B^d -yaṁ. [12] C^k -sīti iti, B^d -si iti. [13] B^d adds mahāsatto. [14] B^d -janassa-. [15] B^d amhākaṁ. [16] C^{ks} -yaṁ. [17] C^k pūjaya-, C^s pūjemāno. [18] C^{ks} -ikaṁ. [19] C^{ks} -iyaṁ, B^{ds} -mica. [20] C^{ks} opuñjetvā, B^{ds} upalimpitvā.

dhūmaṁ datvā celavitānaṁ pasāretvā mahāsayanaṁ paññāpetvā gandhatelehi dīpaṁ jāletvā dvāre rajatapaṭṭavaṇṇavālukaṁ[1] okiritvā pupphāni vikiritvā dhaje bandhiṁsu. Evaṁ alaṁkate gehe M. otaritvā anto pavisitvā thokaṁ sayanapiṭṭhe nisīdi. 5 Tadā Diṭṭhamaṅgalikā utunī hoti[2], ath' assā[3] aṅguṭṭhakena nābhiṁ parāmasi, kucchiyaṁ gabbho patiṭṭhāsi. Atha naṁ M. āmantetvā „bhadde gabbho te patiṭṭhito, tvaṁ puttaṁ vijāyissasi, tvam pi putto pi te lābhaggayasaggappattā bhavissatha, tava pādadhovanaudakaṁ[4] sakala-Jambudīpe rājūnaṁ abhiseka-10 udakaṁ[5] bhavissati, nahānodakaṁ pana te amatosadhaṁ bhavissati, ye naṁ[6] sīse āsiñcissanti te sabbadā[7] rogehi muccissanti Kāḷakaṇṇiṁ[8] parivajjessanti, tava pādapīṭhe sīsaṁ ṭhapetvā vandantā sahassaṁ dassanti, tathā savanaṭṭhāne ṭhatvā vandantā sataṁ dassanti, cakkhupathe ṭhatvā vandantā ekaṁ 15 kahāpaṇaṁ datvā vandissanti, appamattā hohîti“ naṁ ovaditvā gehā nikkhamitvā mahājanassa passantass' eva uppatitvā candamaṇḍalaṁ pāvisi. Brahmabhattā sannipatitvā ṭhitakā va rattiṁ vītināmetvā pāto va Diṭṭhamaṅgalikaṁ suvaṇṇasivikaṁ āropetvā sīsen' ukkhipitvā nagaraṁ pavisiṁsu. Mahābrahma-20 bhariyā ti naṁ upasaṁkamitvā mahājano gandhamālādīhi pūjesi, pādapīṭhe sīsaṁ ṭhapetvā vandituṁ labhantā sahassatthavikaṁ denti, sotapathe ṭhatvā vandituṁ labhantā sataṁ denti, cakkhupathe vandituṁ labhantā ekaṁ kahāpaṇaṁ denti, evaṁ dvādasojanikaṁ Bārāṇasiṁ gahetvā vicarantā aṭṭhārasakoṭidhanaṁ 25 labhiṁsu. Atha naṁ nagaraṁ pariharitvā ānetvā nagaramajjhe mahāmaṇḍapaṁ katvā sāṇiṁ[9] parikkhipitvā[10] mahantena sirisobhaggena tattha vasāpesuṁ. Maṇḍapasantike yeva sattadvārakoṭṭhakaṁ sattabhūmakapāsādaṁ[11] kātuṁ ārabhiṁsu, mahantaṁ navakammaṁ ahosi. Diṭṭhamaṅgalikā maṇḍape yeva 30 puttaṁ viyāyi. Ath' assa nāmagahaṇadivase brāhmaṇā

---

[1] Bd -vaṇṇaṁ-. [2] Bds ahosi. [3] Cks Bd assa. [4] Cs Bd -naṁ uda-. [5] Bd -sekodakaṁ. [6] Cs ye nā, Ck Bd ye na. [7] Bds sabba. [8] Cks -ī, Bd -i. [9] Bd sāṇiyā. [10] Bds add mahāsayanaṁ paññāpetvā. [11] Bd -bhumikaṁ.

sannipatitvā maṇḍape jātattā Maṇḍavyakumāro[1] ti[2] nāmaṁ kariṁsu. Pāsādo pana dasahi māsehi niṭṭhito. Tato paṭṭhāya[3] mahantena yasena tasmiṁ vasati. Maṇḍavyakumāro pi mahantena parivārena vaḍḍhati, tassa sattaṭṭhavassakāle yeva Jambudīpatale uttamācariyā sannipatiṁsu, te taṁ tayo vede 5 uggaṇhāpesuṁ, soḷasavassakālato[4] paṭṭhāya brāhmaṇānaṁ bhattaṁ[5] paṭṭhapesi, nibaddhaṁ soḷasa brāhmaṇasahassāni ca[6] bhuñjanti, catutthe dvārakoṭṭhake brāhmaṇānaṁ dānaṁ dīyati. Ath' ekasmiṁ mahāmahadivase[7] gehe bahuṁ pāyāsaṁ paṭiyādesuṁ, soḷasa brāhmaṇasahassāni catutthe dvārakoṭṭhake nisī- 10 ditvā suvaṇṇarasavaṇṇena[8] navasappinā pakkamadhukhaṇḍasakkharāhi[9] ca abhisaṁkhataṁ pāyāsaṁ paribhuñjanti, kumāro pi sabbālaṁkārapatimaṇḍito suvaṇṇapādukā[10] āruyha hatthena kañcanakadaṇḍaṁ[11] gahetvā „idha sappiṁ detha, idha madhun" ti vicārento carati. Tasmiṁ khaṇe Mātaṅgapaṇḍito Himavante 15 assamapade nisinno „ko[12] nu kho Diṭṭhamaṅgalikāya puttassa pavattîti" olokento tassa atitthena pakkhantabhāvaṁ disvā „ajj' eva gantvā māṇavaṁ dametvā yattha dinnaṁ mahapphalaṁ hoti tattha dānaṁ dāpetvā āgamissāmîti" cintetvā ākāsena Anotattadahaṁ gantvā mukhadhovanādīni katvā manosilātale 20 ṭhito rattadupaṭṭaṁ[13] nivāsetvā kāyabandhanaṁ bandhitvā paṁsukūlasaṁghāṭiṁ pārupitvā[14] mattikāpattaṁ ādāya ākāsena gantvā catutthe dvārakoṭṭhake dānagge yeva otaritvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Maṇḍavyo[15] ito c' ito ca olokento taṁ disvā „evaṁvirūpo[16] saṁkārayakkhasadiso[17] ayaṁ pabbajito imaṁ[18] 25 ṭhānam āgacchanto kuto[19] āgacchasîti" tena saddhiṁ sallapanto paṭhamaṁ gātham āha:

[1] Bd -ḍappa-. [2] Bd adds ssa. [3] Bd adds sā. [4] Bd so soḷa-. [5] Bd adds divase gehe. [6] Cs Bd omit ca. [7] Bd mahāsamaya-. [8] Bds suvaṇṇasarakena. [9] Bd sakkārapakka-. [10] Bd -kāni. [11] Cs lañaka-, Ck lañcanaka-. [12] so all three MSS. [13] Bd omits ratta. [14] Bd pārumpetvā. [15] Bd adds kumāro. [16] Bds evarūpo. [17] Cks saṁkhāra-, Bd saṅkararukkha-, Bs saṅkārarukkha-. [18] Bd idaṁ pi. [19] Bd adds nu.

1. Kuto nu āgacchasi rummavāsi[1]
otallako paṁsupisācako va
saṁkāracolaṁ paṭimucca[2] kaṇṭhe,
ko re tuvaṁ hohisi adakkhiṇeyyo ti. 1.

5 Tattha rummavāsîti[1] anañjitaamaṇḍitaghaṭṭitasaṁghāṭitapilotikavasano[3], otallako ti lāmako olambavilambanantakadharo[4] vā, paṁsupisācako vā 'ti saṁkāraṭṭhāne pisāco viya, saṁkāracolan ti saṁkāraṭṭhāne laddhapilotikaṁ, paṭimuccā[5] 'ti paṭimuñcitvā[6], adakkhiṇeyyo ti tvaṁ adakkhiṇeyyo imesaṁ paramadakkhiṇeyyānaṁ nisinnaṭṭhānaṁ eko[7] hutvā[8] āgato.

10 Taṁ sutvā M. muducitten' eva tena saddhiṁ sallapanto dutiyaṁ gātham āha:

2. Annaṁ tava idaṁ[9] pakataṁ yasassi,
taṁ khajjare bhuñjare piyyare ca,
jānāsi[10] tvaṁ paradattūpajīviṁ,
15 uttiṭṭha, piṇḍaṁ labhataṁ sapāko ti. 2.

Tattha pakatan ti paṭiyattaṁ[11], yasassîti parivārasampanna[12], taṁ khajjare ti taṁ khajjanti[13] c' eva bhuñjanti[14] ca, piyyare ti[15] pivanti[16] ca, kiṁkāraṇā mayhaṁ kujjhasi, uttiṭṭha piṇḍan ti upatiṭṭhitvā labhitabbaṁ piṇḍaṁ uṭṭhāya ṭhitehi vā diyyamānaṁ heṭṭhā ṭhatvā labhitabbaṁ piṇḍaṁ 20 labhataṁ, sapāko ti ˰sapākacaṇḍālo[17] pi[18] labhatu, jātisampannā hi yattha katthaci labhanti, sapākacaṇḍālassa pana ko deti[19], dullabhapiṇḍo ahaṁ, tasmā me jīvitapavattanatthaṁ bhojanaṁ dāpehi kumārā 'ti.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

3. Annaṁ mama idaṁ[20] pakataṁ brāhmaṇānaṁ[21]
25 attatthāya saddahato mama idaṁ[22],
apehi ettho, kim idhaṭṭhito si,
na mādisā tuyhaṁ dadanti jammā 'ti. 3.

[1] Bd du-. [2] Bd -muñca. [3] so Cs; Ck -ghaṭṭisaṁvaseno. Bd ānañcitomaṇḍite saṁghāṭitaṁ pilo -- corr. to ānañcitamaṇḍitaghaṭitasaṁghāṭipilo --, Bs anañjinomaṇḍi --. [4] Bd -bananantakasuttadharo corr. to -bakanantaka-, Bs -bakuttakadharo. [5] Bd -muñcā. [6] Cks -mucci-. [7] Bs -tthāna ko. [8] Bds add kuto. [9] so Cks for tavêdaṁ, Bd tava yidaṁ. [10] Bd Cs add maṁ. [11] Bd pari-. [12] all three MSS. -nnaṁ. [13] Cks omit ti taṁ khajjanti. [14] Cks -ati. [15] Cks omit piyyareti. [16] Cks pīyanti. [17] Cks sā-. [18] Cks hi pi. [19] Bs vadati. [20] so Cks for mamêdaṁ, Bd mama yidaṁ. [21] so all three MSS. for brahmānaṁ? [22] so all three MSS. for mamêdaṁ.

Tattha attatthāyā ti attano vaḍḍhiatthāya[1], apehi ettho ti imamhā ṭhānā apagaccha, na mādisā ti mādisā jātisampannānaṁ[2] udiccabrāhmaṇānaṁ[3] denti na tuyhaṁ[4] caṇḍālassa, gaccha jammā 'ti.

Tato M. gātham āha:

4. Thale ca ninne ca vapanti bījaṁ
anūpakhette phalam āsasāna[5],
etāya saddhāya dadāhi dānaṁ,
app-eva ārādhaye dakkhiṇeyye ti. 4.

Tass' attho: kumāra, sassaphalaṁ āsiṁsamānā tīsu pi khettesu bījaṁ vapanti, tattha ativuṭṭhikāle thale sassaṁ sampajjati ninne pūtikaṁ hoti ātape[6] nadīñ ca taḷākañ ca nissāya kataṁ oghena vuyhati, mandavuṭṭhikāle thale khette vipajjati ninne thokaṁ sampajjati anūpe[7] sampajjat' eva samavuṭṭhikāle thale khette[8] thokaṁ sampajjati itaresu sampajjat' eva, tasmā yathā phalaṁ āsiṁsamānā tīsu pi khettesu vapanti tathā tvam pi etāya phalasaddhāya[9] āgatāgatānaṁ sabbesaṁ ñeva dānaṁ dehi[10], app-eva nāma evaṁ dadanto dakkhiṇeyye ārādheyyāsi labheyyāsīti.

Tato Maṇḍavyo gātham āha:

5. Khettāni mayhaṁ viditāni loke
yes' āhaṁ bījāni patiṭṭhapemi,
ye brāhmaṇā jātimantūpapannā
tānîdha[11] khettāni supesalānîti. 5.

Tattha yesāhan ti yesu ahaṁ, jātimantūpapannā ti jātiyā ca mantehi ca upapannā.

Tato M. dve gāthā abhāsi:

6. Jātīmado[12] ca atimānitā ca
lobho ca doso ca mado ca moho
ete aguṇā yesu va[13] santi[14] sabbe
tānîdha khettāni apesalāni. 6.

7. Jātīmado[12] ca atimanitā ca
lobho ca doso ca mado ca moho

[1] Bd vuḍhi-. [2] Ck Bd mādisā-. [3] Bd adds dānaṁ. [4] Bds tuyhanti. [5] Bd āsiṅkhamānā corr. to āsamānā, Bs āsasamānā? [6] Bds anupakhette. [7] Bd anupakhette. [8] Cks -aṁ. [9] Cks -sandhāya. [10] Cs deha, Bds deti. [11] Bd tāni ca. [12] all three MSS. jāti-. [13] Bd ca. [14] Ck panti.

ete aguṇā yesu na santi sabbe
tānîdha[1] khettāni supesalānîti. 7.

Tattha jātimado ti aham asmi jātisampanno ti evaṁ uppannamado[2], atimānitā cā 'ti[3] añño mayā saddhiṁ jātiādīhi sadiso n' atthîti atikkamma 5 pavattamāno, atilobhādayo[4] lubbhanadussanamajjanamuyhanamattā[5] ca, apesalānîti evarūpā hi puggalā āsīvisabharitā viya vammīkā appiyasīlā honti, evarūpānaṁ dinnadānaṁ[6] na mahapphalaṁ hoti, tasmā mā[7] etesaṁ pesalakhettabhāvaṁ maññittho[8], na hi jātimantā saggadāyakā, ye pana jātimānādirahitā ariyā tāni khettāni supesalāni tesu dinnaṁ mahapphalaṁ te saggadāyakā hontîti.

10 Iti so M-tte punappuna kathente kujjhitvā „ayaṁ ativiya bahuṁ vippalapati, kuhiṁ gatā ime dovārikā, na imaṁ[9] caṇḍālaṁ nīharantîti“ gātham āha:

8. Katth' eva bhaṭṭhā[10] Upajotiyo ca
Upajjhāyo athavā Bhaṇḍakucchi[11],
15 imassa daṇḍañ ca vadhañ ca datvā (= supra p. 205.)
gale gahetvā khalayātha[12] jamman ti. 8.

Tattha kattheva[13] bhaṭṭhā[14] ti imesu tīsu dvāresu ṭhapitā Upajotiyo[15] ca Upajjhāyo ca Bhaṇḍakucchi[16] cā 'ti tayo dovārikā kva gatā ti attho.

Te pi tassa vacanaṁ sutvā vegenâgantvā vanditvā „kiṁ 20 karoma devā“ 'ti āhaṁsu. „Ayaṁ vo jammo caṇḍālo diṭṭho“ ti. „Na passāma deva, kutoci āgatabhāvaṁ na jānāmā“ 'ti. „Ko p' esa[17] māyākāro vā vijjādharo vā[18] bhavissatîti“. „Idāni kiṁ tiṭṭhathā“ 'ti. „Kiṁ karoma devā“ 'ti. „Imassa mukham eva pothetvā bhindantā daṇḍaveḷupesikāhi piṭṭhiṁ[19] uppāṭentā[20] 25 vadhañ ca datvā gale gahetvā etaṁ jammaṁ khalayātha[12], ito nīharathā“ 'ti. M. tesu attano santikaṁ anāgatesv-eva[21] uppatitvā ākāse ṭhito gātham āha:

---

[1] Bd tāni ca. [2] Cks uppannamāno, Bd upannamaddo, Cs uppannaṁ mano. [3] Cks -mäntāni. [4] Bd omits ati. [5] Bs rañjana, Bd rañcana in the place of majjana. [6] Bds dinnaṁ-. [7] Cks omit mā. [8] Ck mā ñittho. [9] Bd yimaṁ. [10] Ck katthaṁ haṭṭhā, Cs kattha haṭṭhā, Bds kvattha gatā. [11] Bds gaṇḍa-. [12] Bds gala-. [13] Cks katthe, Bds kvattha. [14] Cs haṭṭhā, Bds gatā. [15] Cks upayojito. [16] Bds gaṇḍa-. [17] Bds cesa. [18] Bd adds coro vā. [19] Bds piṭṭhi cammaṁ. [20] Bd uppādento, Bs uppāṭanto, Cks uddhaṭantā. [21] Cks -gateyeva.

9. Girin nakhena[1] khaṇasi ayo dantena[2] khādasi
jātavedaṁ padahasi yo isiṁ paribhāsasîti. 9.

Tattha jātavedaṁ padahasîti aggiṁ gilituṁ vāyamasi.

Imañ ca pana gāthaṁ vatvā M. passantass' eva māṇavassa ca brāhmaṇānañ ca ākāse pakkhandi. 5

Tam atthaṁ pakāsento S. gātham āha:

10. Idaṁ vatvāna Mātaṅgo isi saccaparakkamo
antalikkhasmiṁ pakkāmi brāhmaṇānaṁ udikkhatan ti. 10.

Tattha saccaparakkamo ti sabhāvaparakkamo.

So pācīnadisābhimukho gantvā ekāya vīthiyā otaritvā 10 „padavalañjaṁ[3] paññāyatū" 'ti adhiṭṭhāya pācīnadvārasamīpe piṇḍāya caranto missakabhattaṁ saṁkaḍḍhitvā ekissā[4] sālāya nisīditvā missakabhattaṁ paribhuñji. Nagaradevatā[5] „ayaṁ amhākaṁ ayyaṁ viheṭhetvā kathetîti" asahamānā āgamiṁsu. Ath' assa jeṭṭhakayakkho gīvaṁ gahetvā parivattesi, sesade- 15 vatā sesabrāhmaṇānaṁ[6] gīvaṁ gaṇhitvā parivattesuṁ. B-tte muducittatāya pana „tassa putto" ti taṁ[7] na mārenti kevalaṁ kilamenti[8] yeva. Maṇḍavyassa sīsaṁ parivattitvā[9] piṭṭhipassābhimukhaṁ jātaṁ, hatthapādā ujukā thaddhā va aṭṭhaṁsu, akkhīni kālakatassêva viparivattiṁsu, so thaddhasarīro va 20 nipajji. Sesabrāhmaṇā mukhena kheḷaṁ vamantā aparāparaṁ parivattanti[10]. „Ayye puttassa te kiñci[11] jātan" ti Diṭṭhamaṅgalikāya ārocayiṁsu[12]. Sā vegenâgantvā puttaṁ disvā āha[13] „kiṁ etan" ti vatvā gātham āha:

11. Āveṭhitaṁ[14] piṭṭhito uttamaṅgaṁ, 25
bāhaṁ pasāreti akammaneyyaṁ,
setāni[15] akkhīni yathā matassa,
ko me imaṁ puttam akāsi evan ti. 11.

---

[1] Ck girantakhena, Cs girannakhena, Bds girinakhena. [2] Pds -tehi. [3] Ck -ḷanjaṁ, Cs -ḷañchaṁ. [4] Bd -āya. [5] Cks -re-. [6] Cks sesaṁ-. [7] Bd naṁ. [8] Bds -manti. [9] Bd -etvā. [10] Bd adds māṇavā. [11] Bd kiṁ. [12] Ck ācorayiṁsu. [13] Bds omit āha. [14] Bd āveḷi-. [15] Cks so-.

Tattha âveṭhitan[1] ti parivattitaṁ.

Ath' assā tasmiṁ ṭhāne ṭhitajano ārocetuṁ gātham āha:

12. Idhâgamā samaṇo rummavāsī[2]
otallako paṁsupisācako va[3]
5 saṁkāracolaṁ paṭimucca kaṇṭhe,
so te imaṁ[4] puttam akāsi evan[5] ti. 12.

Sā taṁ sutvā cintesi: „aññass' etaṁ balaṁ n' atthi, nissaṁsayaṁ Mātaṅgapaṇḍito bhavissati[6], sampannamettābhāvano kho pana dhīro na ettakaṁ janaṁ kilametvā gamissati, kataran
10 nu kho disaṁ gato bhavissatîti" tato pucchantī gātham āha:

13. Katamaṁ disaṁ agamā bhūripañño,
akkhātha me māṇavā etam atthaṁ,
gantvāna taṁ paṭikaremu[7] accayaṁ,
app-eva naṁ puttaṁ labhemu jīvitan ti. 13.

15 Tattha gantvānā 'ti tassa santikaṁ gantvā, taṁ paṭikaremu[7] accayan ti[8] accayaṁ paṭikarissāma desessāma khamāpessāma nan ti, puttaṁ labhemu jīvitan ti app-eva nāma puttassa jīvitaṁ[9] labheyyāma

Ath' assā tattha ṭhitā māṇavā[10] evam[11] āhaṁsu:

14. Vehāsayaṁ agamā bhūripañño
20 pathaddhuno pannarase va cando,
api câpi so purimaṁ disaṁ agañchi
saccappaṭiñño isi sādhurūpo ti. 14.

Tattha pathaddhuno[12] ti ākāsapathasaṁkhātassa addhuno majjhe ṭhito pannarase[13] cando viya, api cāpi so ti api ca kho pana so[14] puratthimaṁ
25 disaṁ gato.

Sā tesaṁ vacanaṁ sutvā „mama sāmiṁ[15] upadhāressāmîti" suvaṇṇakalasasuvaṇṇasarakāni gāhāpetvā dāsigaṇaparivutā tena padavalañjassa[16] adhiṭṭhitaṭṭhānaṁ patvā tenânusārena gacchantī tasmiṁ pīṭhikāya nisīditvā bhuñjamāne tassa[17] santikaṁ

---

[1] Bd âveḷi-. [2] Bd du-. [3] Bd ca. [4] Bd idaṁ. [5] Cks etaṁ. [6] Bd -tîti. [7] Cks paṭikiriyemu. [8] Bds add taṁ. [9] Cks -tuṁ. [10] Ck -vakā. [11] Bd kathentā gātham. [12] Ck paccuthaddhuno. [13] Bd -sa. [14] Cks omit so. [15] Bd -ikaṁ. [16] Bd -lañcassa. [17] Cks bhuñjamānassa.

gantvā vanditvā aṭṭhāsi. So[1] taṁ disvā thokaṁ odanaṁ patte ṭhapesi. Diṭṭhamaṅgalikā suvaṇṇakalasena tassa udakaṁ adāsi. So tatth' eva[2] hatthaṁ dhovitvā mukhaṁ vikkhālesi. Atha naṁ sā „kena me puttassa vo vippakāro kato" ti pucchantī gātham āha: 5

15. Āveṭhitaṁ[3] piṭṭhito uttamaṅgaṁ,
bāhaṁ pasāreti akammaneyyaṁ,
setāni akkhīni yathā matassa,
ko me imaṁ puttam akāsi evan ti. 15.

Tatoparā[4] tesaṁ vacanapaṭivacanagāthā[5] honti: 10

16. Yakkhā have santi mahānubhāvā
anvāgatā isayo sādhurūpā,
te duṭṭhacittaṁ kupitaṁ viditvā
yakkhā hi te puttam akaṁsu evaṁ. 16.

17. Yakkhā ca me puttam akaṁsu evaṁ, 15
tvaṁ ñeva me mā kuddho brahmacāri,
tumhe va[6] pāde saraṇaṁ gatâsmi
anvāgatā[7] puttasokena bhikkhu. 17.

18. Tad eva hī[8] etarahī[8] ca mayhaṁ
manopadoso mama n' atthi[9] koci, 20
putto ca te vedamadena matto
atthaṁ na jānāti adhicca vede. 18.

19. Addhā have bhikkhu muhuttakena
sammuyhat' eva[10] purisassa saññā[11],
ekāparādhaṁ[12] khama bhūripañña, (supra p. 318.) 25
na paṇḍitā kodhabalā bhavantîti. 19.

Tattha yakkhā ti nagarapariggahakā[13] yakkhā, anvāgatā ti anugatā[14] isayo sādhurūpā guṇasampannā ti evaṁ jānamānā ti attho, te ti te isīnaṁ guṇaṁ ñatvā[15] puttaṁ duṭṭhacittaṁ kupitacittaṁ disvā[16], tvaṁ ñeva me ti

[1] Cks omit so. [2] Bd tasseva. [3] Cks avedhi-, Bd āveḷi-. [4] Bd -raṁ. [5] Bd adds nāma. [6] Cs ca. [7] Cks addhā-. [8] all three MSS. -i. [9] Cks na matthi. [10] Bds -te ca. [11] Cks -aṁ. [12] Bds etā-. [13] Cs -ggā-, Bd -ggahaka. [14] Cks omit anu-. [15] Bds guṇaññūtava [16] Bds viditvā.

sace yakkhā kupitā evam akaṁsu karontu[1], devatā nāma pāniyauḷuṁka-mattena[2] santappetuṁ sakkā, tasmâhaṁ tesaṁ na bhāyāmi, kevalaṁ tvaṁ ñeva me puttassa mā kujjhi, anvāgatā ti āgatā sāmi[3], bhikkhū 'ti M-aṁ ālapantī puttassa jīvitadānaṁ[4] yācati, tadeva hīti Diṭṭhamaṅgalike[5] tadā tava puttassa maṁ akkosanakāle ca mayhaṁ manopadoso n' atthi etarahi ca tayi[6] yācamānāya pi mama tasmiṁ manopadoso n' atthi yeva, vedamadenā 'ti tayo me vedā uggahitā ti madena, adhiccā 'ti te[7] vede uggahetvâpi[8] atthānatthaṁ na jānāti, muhuttakenā 'ti yaṁ kiñci uggahetvā[8] muhutten' eva.

Evaṁ tāya[9] khamāpiyamāno M. „tena hi tesaṁ[10] yakkhānaṁ palāyanatthāya[11] amatosadhaṁ dassāmîti" vatvā gātham āha:

20. Idañ ca mayhaṁ uttiṭṭhapiṇḍaṁ[12]
Maṇḍavyo[13] bhuñjatu[14] appapañño,
yakkhā ca te naṁ[15] na viheṭhayeyyuṁ,
putto ca te hohiti so arogo ti. 20.

Tattha uttiṭṭhapiṇḍan ti ucchiṭṭhakaṁ[16] piṇḍan ti pi pāṭho.

Sā M-assa vacanaṁ sutvā „detha sāmi amatosadhan" ti suvaṇṇasarakaṁ upanāmesi[17]. M. ucchiṭṭhakañjikaṁ[18] tattha āsiñcitvā „paṭhamaṁ ñeva ito upaḍḍhaṁ tava puttassa mukhe opitvā[19] sesaṁ cāṭiyaṁ udakena missetvā sesabrāhmaṇānaṁ mukhe opehi[20], sabbe pi[21] nirogā bhavissantîti" vatvā uppatitvā Himavantam eva gato. Sâpi taṁ sarakaṁ sīsenâdāya „amatosadhaṁ me laddhan" ti vadantī[22] nivesanaṁ gantvā paṭhamaṁ puttassa mukhe kañjiṁ[23] opi[24]. Yakkho palāyi, itaro paṁsuṁ puñchanto[25] uṭṭhāya „amma kim etan" ti āha. „Tayā kataṁ tvam eva jānissasi, ehi tāta[26] dakkhiṇeyyānaṁ te[27] vippakāraṁ passā[28]" 'ti. So te disvā vippaṭisārī ahosi.

[1] Ck -to, Cs -tā. [2] Cks pānīyaṁ-, Bd -ulluṅga-, Bs -ulluṁka-. [3] Bds smi. [4] Cks -nañca. [5] Cks add na. [6] Cs tasi, Bds tati. [7] Bd omits te. [8] Bd -hi-. [9] Bd tāyaṁ. [10] Cks te. [11] so all three MSS. for palāpa-? [12] Bd uttitta-. [13] Ck taṁ maṇ-, Cs ta maṇ-, Bds tava maṇ-. [14] Cks bhunjitu. [15] Cks saṁ. [16] Cks ucci-, Bd ucchiṭa piṇḍaṁ ucchittha. [17] Cks -kāmesi. [18] Ck ucci-, Cs uddhiṭṭha-, Bd ucchitthakiñciyabhattaṁ. [19] Bd osañcitvā, Bs ositvā. [20] Bd osañcāpehi, Bs osiñcāpehi. [21] Bd va. [22] Bd omits va-. [23] Bd kiñcikaṁ. [24] Bds osiñci. [25] Bd puñc-, Cks puñj-. [26] Bd adds tava. [27] Bds taṁ. [28] Bd passāhi.

Atha naṁ mātā „tāta Maṇḍavya, tvaṁ[1] bālo, dānassa mahapphalaṭṭhānaṁ na jānāsi, dakkhiṇeyyā nāma evarūpā na honti, Mātaṅgapaṇḍita-sadisā va honti, ito paṭṭhāya mā etesaṁ dussīlānaṁ dānam adāsi, sīlavantānaṁ dehīti" vatvā[2]

21. Maṇḍavya bālo si parittapañño
yo puññakhettānaṁ akovido si[3],
mahakkasāvesu dadāsi[4] dānaṁ
kiliṭṭhakammesu asaññatesu. 21. 5

22. Jaṭā ca kesā ajināni vatthā
jarūdapānaṁ va[5] mukhaṁ parūḷhaṁ, 10
pajaṁ imaṁ passatha rummarūpiṁ[6],
na jaṭājinan tāyati[7] appapaññaṁ. 22.

23. Yesaṁ rāgo ca doso ca avijjā ca virājitā
khīṇāsavā arahanto tesu dinnaṁ mahapphalan 23.

ti āha. 15

Tattha mahakkasāvesū 'ti mahākasāvesu[8] mahantehi rāgakasāvādīhi[8] samannāgatesu, jaṭā ca[9] kesā ti tāta Maṇḍavya[10] dakkhiṇeyyesu ekaccānaṁ kesā jaṭā[11] katvā baddhā[12], ajināni vatthā ti sakhurāni cammāni vatthāni, jarūdapānaṁ vā 'ti tiṇagahaṇena[13] jiṇṇakūpe[14] viya mukhaṁ dīghamassutāya[15] parūḷhaṁ[16], pajaṁ imaṁ ti imaṁ evarūpaṁ anañjitāmaṇḍitaṁ[17] lūkhavesaṁ 20 pajaṁ passatha, na jaṭājinan ti etaṁ jaṭājinaṁ imaṁ appapaññaṁ pajan tāyituṁ na sakkoti, sīlañāṇena[18] tapokammān' eva imesaṁ sattānaṁ patiṭṭhā[19] honti, yesan ti tasmā[20] yesaṁ ete rañjanadussanamuyhanasabhāvā[21] rāgādayo aṭṭhavatthukā ca[22] avijjā virājitā vigatā vigatattā yeva ca etesaṁ kilesānaṁ ye khīṇāsavā arahanto tesu dinnaṁ mahapphalaṁ. 25

„Tasmā tvaṁ tāta ito paṭṭhāya evarūpānaṁ dussīlānaṁ adatvā loke aṭṭhasamāpattilābhino pañcābhiññādhammika-samaṇabrāhmaṇā ca paccekabuddhā ca (add: ye?) santi tesaṁ dānaṁ dehi, ehi tāta tava kulūpake amatosadhaṁ pāyetvā

---

[1] Cks taṁ. [2] Bd adds imaṁ gāthamāha [3] Ck akocidoyi. Cs akocidosi. [4] Cks dadāhi. [5] Ck Bd -ca, Cs charūpadānaṁ ca. [6] Bds du-. [7] Cks -te. [8] Cks -kā-. [9] Cks su. [10] Bd adds tava. [11] Cks kesa jaṭā, Bd na kesā jaṭānaṁ. [12] Bd bandhāya [13] Cs -ṇe, Ck -ṇo [14] Bd -kupo. [15] Bd adds ca. [16] Bd paruḷakesā. [17] Cks aniñjita-. [18] Bd sīlapaññāṇa, Ck sīlañāṇe [19] Bd -āni. [20] Bd yasmā. [21] Cks rajjena - -, Bd rañcana - -. [22] Cks va.

aroge karissāmîti“ vacanaṁ vatvā ucchiṭṭhakañjikaṁ[1] gāhāpetvā udakacāṭiyaṁ pakkhipitvā soḷasannaṁ brāhmaṇasahassānaṁ mukhesu[2] āsiñcāpesi. Ekeko paṁsuṁ puñchanto[3] va uṭṭhahi[4]. Atha te brāhmaṇā „imehi caṇḍālucchiṭṭhakaṁ[5] pītan“ ti abrāhmaṇe kariṁsu. Te lajjitā Bārāṇasito nikkhamitvā Mejjharaṭṭhaṁ[6] gantvā Mejjharañño[6] santike vasiṁsu. Maṇḍavyo pana tatth' eva vasi. Tadā Vettavatīnagaraṁ upanissāya Vettavatīnadītīre Jātimanto nām' eko brāhmaṇo pabbajito jātiṁ nissāya mahantaṁ mānam akāsi. M. „etassa mānaṁ bhindissāmîti“ taṁ ṭhānaṁ āgantvā tassâsanne uparisote vāsaṁ kappesi. So ekadivasaṁ dantakaṭṭhaṁ khāditvā imaṁ dantakaṭṭhaṁ „Jātimantassa jaṭāsu laggatū“ 'ti adhiṭṭhāya nadiyaṁ pātesi, taṁ[7] tassa udakaṁ ācamantassa[8] jaṭāsu laggi. So taṁ disvā va „nassa vasalā“ 'ti vatvā „kuto ayaṁ kāḷakaṇṇī āgatā[9], upadhāressāmi nan“ ti uddhasotaṁ gacchanto M-aṁ disvā „kiṁjātiko sîti“ pucchi. „Caṇḍālo 'smîti“. „Tayā nadiyā dantakaṭṭhaṁ pātitan“ ti. „Āma mayā“ ti. „Nassa vasala caṇḍāla kāḷakaṇṇi, mā idha vasi, heṭṭhāsote vasā“ ti vatvā heṭṭhāsote vasantenâpi tena pātite dantakaṭṭhe paṭisotaṁ āgantvā jaṭāsu laggante[10] so[11] „nassa vasala, sace idha vasissasi sattame divase sattadhā muddhaṁ phalissatîti“ āha. M. „sac' ahaṁ etassa kujjhissāmi sīlaṁ me arakkhitaṁ bhavissati, upāyen' ev' assa mānaṁ bhindissāmîti“ sattame divase suriyuggamanaṁ nivāresi. Manussā ubbāḷhā[12] Jātimantaṁ[13] tāpasaṁ upasaṁkamitvā „bhante tumhe suriyuggamanaṁ na dethā“ 'ti pucchiṁsu. So āha: „na me taṁ kammaṁ, nadītīre pan' eko caṇḍālo vasati, tass' etaṁ kammaṁ bhavissatîti“. Manussā M-aṁ upasaṁkamitvā „tumhe bhante suriyass' ug-

[1] C^{ks} ucci-, B^d -gañcitaṁ corr. to -kañcitaṁ. [2] B^d mukhe. [3] B^d puñc-, C^{ks} puñj-. [4] C^{ks} uṭṭhi. [5] C^k -lusiṭṭhakaṁ, C^s -lucci-, B^d -lucciṭhakaṁ corr. to -lucchi- [6] B^d majha-. [7] B^d adds anusotaṁ gantvā. [8] B^d ācap-, C^s ācar- corr. to ācam-. [9] all three MSS. -to. [10] B^{ds} -esu. [11] C^{ks} omit so. [12] all three MSS. ubba-. [13] C^k -tā, C^s -ta.

gantuṁ[1] na dethā" 'ti pucchiṁsu. „Āmâvuso" ti. „Kiṁkāraṇā". „Tumhākaṁ kulūpakatāpaso[2] maṁ niraparādhaṁ abhisapi, tasmiṁ āgantvā khamāpanatthāya mama pādesu patite suriyaṁ vissajjessāmîti". Te gantvā taṁ kaḍḍhantā ānetvā M-assa pādamūle nipajjāpetvā khamāpetvā āhaṁsu: „suriyaṁ vissajjetha bhante" ti. „Na sakkā vissajjetuṁ, sac' ahaṁ vissajjessāmi imassa sattadhā muddhā phalissatîti". Atha[3] „bhante kiṁ karomā" 'ti. So „mattikāpiṇḍaṁ[4] āharathā" 'ti āharāpetvā[5] „imaṁ tāpasassa sīse ṭhapetvā tāpasaṁ otāretvā udake ṭhapethā" 'ti ṭhapāpetvā suriyaṁ vissajjesi. Suriyasmiṁ hi pahaṭamatte mattikāpiṇḍo sattadhā bhijji, tāpaso udake nimujji. M. taṁ dametvā „kahan nu kho[6] soḷasa brāhmaṇasahassāni vasantîti" upadhārento „Mejjharañño santike" ti ñatvā „te damessāmîti" iddhiyā gantvā nagarasāmante otaritvā pattam ādāya nagare piṇḍāya cari[7]. Brāhmaṇā taṁ disvā „ayaṁ idha ekadvedivase vasanto pi amhe appatiṭṭhe karissatîti" vegena gantvā „mahārāja māyākāro[8] eko vijjādharo[9] āgato, gaṇhāpetha nan" ti rañño ārocesuṁ. Rājā „sādhū" 'ti sampaṭicchi. M. pi missakabhattaṁ ādāya aññataraṁ kuḍḍaṁ nissāya pīṭhikāya nisinno bhuñjati. Atha naṁ[10] aññavihitakaṁ āhāraṁ paribhuñjamānam eva raññā pahitapurisā asinā[11] paharitvā jīvitakkhayaṁ pāpesum. So kālaṁ katvā Brahmaloke nibbatti. Imasmiṁ kira jātake B. koṇḍadamako ahosi, so ten' eva paratantiyuttabhāvena[12] jīvitakkhayaṁ pāpuṇi. Devatā kujjhitvā sakalam eva Mejjharaṭṭhaṁ[13] uṇhakallavassaṁ[14] vassāpetvā[15] raṭṭhaṁ araṭṭham akaṁsu. Tena vuttaṁ[16]:

24. Upahaññamāne[17] Mejjhā[18] Mātaṅgasmiṁ yasassine
sapārisajjo[19] ucchinno Mejjharaññaṁ[20] tadā ahū[21] ti. 24.

---

[1] Bd sūriyuggamanaṁ. [2] Bd -pako-. [3] Bd adds naṁ. [4] Bd -ka-. [5] Ck āhā-. [6] Bd adds dāni, Bs tāni. [7] Bd carati. [8] Ck -karo. [9] Ck -dhārā, Cs -dhara. [10] Cks omit atha naṁ. [11] Bd adds gīvaṁ. [12] Cs -sattabhāvena, Bd maritantiayutta-. [13] Bd majharaṭha. [14] Bd unhakukkulavassaṁ. [15] Bd vasitvā. [16] Cks omit t v. [17] Bd -no, Ck upahaṇḍamanaṁ, Cs upahaṇḍavanaṁ. [18] so Ck; Cs -o. Bd majho. [19] Cs -jje. [20] so Ck Bd for -rājā? Cs mejjherañňaṁ. [21] Cks tadāhu, Bd tadā āhū.

S. i. d. ā. „na idān' eva pubbe pi Udeno pabbajite[1] vihetheti[2] yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Maṇḍavyo Udeno ahosi, Mātaṅgapaṇḍito[3] aham evā“ 'ti. **Mātaṅgajātakaṁ.**

2. Citta-Sambhūta-jātaka.

5 **Sabbaṁ narānam saphalaṁ sucinnan ti.** Idaṁ S. J. v. āyasmato Mahākassapassa piyasaṁvāse dve saddhivihārake[4] ā. k. Te kira aññamaññam appaṭivibhattabhogā paramavissāsikā ahesuṁ, piṇḍāya carantâpi ekato va gacchanti ekato va āgacchanti, vinābhavituṁ na sakkonti. Dhammasabhāyaṁ bhikkhū tesaṁ yeva vissāsaṁ vaṇṇa-10 yamānā[5] nisīdiṁsu. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṁ bhikkhave imesaṁ ekasmiṁ attabhāve vissāsikattaṁ[6], porāṇakapaṇḍitā tīṇi cattāri bhavantarāni gacchantâpi mittabhāvaṁ[7] na vijahiṁsu yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Avantiraṭṭhe Ujjeniyaṁ[8] Avantimahārājā nāma 15 r. kāresi. Tadā Ujjeniyā[9] bahi caṇḍālagāmako hoti[10]. M. tattha nibbatti. Aparo pi satto tass' eva mātucchāputto hutvā nibbatti. Tesu eko Citto nāma ahosi, eko Sambhūto nāma[11]. Te ubho pi vayappattā caṇḍālavaṁsadhopanaṁ nāma sippaṁ uggaṇhitvā ekadivasaṁ „Ujjeninagaradvāre[12] sippaṁ dassessāmā[13]“ 'ti eko uttaradvāre sippaṁ dassesi eko pācīnadvāre[14]. 20 Tasmiñ[15] ca nagare dve diṭṭhamaṅgalikāyo ahesuṁ ekā seṭṭhidhītā ekā purohitadhītā. Tā[16] bahukhādaniyabhojaniyamālāgandhādīni[17] gāhāpetvā „uyyānakīḷikaṁ kīḷissāmā“ 'ti ekā uttaradvārena nikkhami ekā pācīnadvārena[18]. Tā te caṇḍāla-25 putte sippaṁ dassente disvā „ke ete“ ti pucchitvā „caṇḍālaputtā“ ti sutvā „apassitabbayuttakaṁ vata passimhā“ 'ti

[1] Ck -to. [2] Ck pihetthako, Cs ṣvihetthako, Bd vihedhate corr. to vihedheti. [3] Bd adds pana. [4] Bds -ike. [5] Bd vaṇṇayantā. [6] Cks vissāsikaṁ. [7] Ck mittā-, Cs mittā- corr. to mitta-. [8] Bd -yanagare. [9] Cs uddeniyaṁ. [10] Bds ahosi. [11] Bd adds ahosi. [12] Bd -resu. [13] Cks -mī. [14] Ck -rena, Cs -rena corr. to -re [15] Cks tasmiṁ, Bd tasmi [16] Cs dhīnā tā, Bd dhitā corr. to dhitā tā, Bs dhīnā tā corr. to dhītā. [17] Ck bahuṁ - - disi, Cs bahukhādanīyabhojaniyaṁ mālāgandhādīhi, Bd bahūkhādaniyaṁbhojaniyaṁ - - corr. to -yabhojaniya - -. [18] Cks add nikkhami.

gandhodakena akkhīni dhovitvā[1] nivattiṁsu. Mahājano[2] „are[3] duṭṭhacaṇḍāla, tumhe nissāya mayaṁ amūlakāni surābhattādīni na labhimhā“ 'ti te ubho pi bhātike pothetvā anayavyasanaṁ pāpesi[4]. Te paṭiladdhasaññā uṭṭhāya aññamaññassa santikaṁ gacchantā ekasmiṁ ṭhāne samāgantvā aññamaññassa taṁ dukkhuppattiṁ ārocetvā roditvā paridevitvā[5] „kin ti karissāmā“ 'ti cintetvā[6] „imaṁ[7] amhākaṁ jātiṁ nissāya dukkhaṁ uppannaṁ, caṇḍālakammaṁ kātuṁ na sakkhissāma[8], jātiṁ paṭicchādetvā brāhmaṇamāṇavavaṇṇena[9] Takkasilaṁ gantvā sippaṁ uggaṇhissāmā“ 'ti sanniṭṭhānaṁ katvā tattha gantvā dhammantevāsikā disāpāmokkhācariyassa santike sippaṁ paṭṭhapesuṁ. Jambudīpatale dve kira caṇḍālā jātiṁ paṭicchādetvā[10] sippaṁ uggaṇhantîti sūyittha. Tesu Cittapaṇḍitassa sippaṁ niṭṭhitaṁ, Sambhūtassa na tāva niṭṭhāti[11]. Ath' ekadivasaṁ eko gāmavāsī[12] „brāhmaṇavācanakaṁ[13] karissāmîti“ ācariyaṁ nimantesi. Tam eva[14] rattiṁ devo vassitvā[15] magge kandarādīni pūresi. Ācariyo pāto va Cittapaṇḍitaṁ pakkosāpetvā „tāta ahaṁ gantuṁ na sakkhissāmi, tvaṁ māṇavehi saddhiṁ gantvā maṅgalaṁ vatvā tumhehi laddhaṁ bhuñjitvā amhehi laddhaṁ āharā“ 'ti pesesi. So „sādhū“ 'ti māṇavake[16] gahetvā gato. Yāva māṇavā nahāyanti c' eva mukhāni ca dhovanti tāva manussā pāyāsaṁ vaḍḍhetvā „nibbātū“ 'ti ṭhapesuṁ. Māṇavā tasmiṁ anibbute yeva āgantvā nisīdiṁsu. Manussā dakkhiṇodakaṁ datvā tesaṁ purato pātiyo ṭhapesuṁ. Sambhūto muddhādhātuko[17] viya hutvā sītalo ti saññāya pāyāsapiṇḍaṁ ukkhipitvā[18] mukhe ṭhapesi, so tassa ādittaayogulo viya mukhaṁ ḍahi[19], so kampamāno satiṁ anupaṭṭhāpetvā Cittapaṇḍitaṁ oloketvā caṇḍālabhāsāya „evaṁ[20] khaḷū[21]“ ti

[1] Bd adds va. [2] Ck -nā. [3] Bd hare. [4] Bd -suṁ. [5] Bd adds bhādika. [6] Bds mantetvā. [7] Cks idaṁ. [8] Bd -mā ti. [9] Cks -vavattena. [10] Bd adds brahmaṇa māṇavavaṇṇena takkasīlaṁ gaṁtvā. [11] Cks tiṭṭhāti, Bd niṭhitaṁ. [12] all three MSS. -i. [13] Bd -nikaṁ. [14] Cs tasmiṁ. [15] Cs vasi-. [16] Cks māṇa-. [17] Cs muddhaṁ-, Bd luddha-. [18] Cks ukkhitvā. [19] Bd dahati. [20] Bd eva [21] Cs khaḷu, Bs khaḷu khaḷu, Ck kaḷu?

āha. So pi tath' eva satiṁ anupaṭṭhāpetvā caṇḍālabhāsāya[1] „niggala[2] niggalā[3]" ti āha. Māṇavā aññamaññaṁ oloketvā „kiṁbhāsā nām' esā" ti vadiṁsu. Cittapaṇḍito maṅgalaṁ abhāsi. Māṇavā[4] nikkhamitvā vaggavaggā hutvā tattha tattha[5] nisīditvā bhāsaṁ sodhentā „caṇḍālabhāsā[6]" ti ñatvā „are duṭṭhacaṇḍālā, ettakaṁ kālaṁ 'brāhmaṇā v' amhā[7]' ti vatvā vañcayitthā[8]" 'ti ubho pi ne[9] pothayiṁsu. Ath' eko sappuriso „apethā" 'ti vāretvā „ayaṁ tumhākaṁ jātiyā doso, gacchatha, katthacid eva[10] pabbajitvā jīvathā" 'ti te uyyojesi. Māṇavā tesaṁ caṇḍālabhāvaṁ ācariyassa ārocesuṁ. Te pi araññaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā nacirass' eva[11] tato cavitvā Nerañjarāya tīre migiyā kucchismiṁ nibbattiṁsu. Te mātukucchito nikkhantakālato paṭṭhāya ekato vicaranti, vinābhavituṁ na sakkonti. Te ekadivasaṁ gocaraṁ gahetvā ekasmiṁ rukkhamūle sīsena sīsaṁ siṅgena siṅgaṁ tuṇḍena tuṇḍaṁ alliyāpetvā romanthayamāne[12] ṭhite disvā eko luddo[13] sattiṁ khipitvā ekappahāren' eva jīvitā voropesi. Tato cavitvā Nammadātīre[14] ukkusayoniyaṁ nibbattiṁsu. Tatrâpi te vuddhippatte[15] gocaraṁ gahetvā sīsena sīsaṁ tuṇḍena tuṇḍaṁ alliyāpetvā ṭhite disvā eko yaṭṭhiluddako ekappahāren' eva bandhitvā vadhi. Tato pana cavitvā Cittapaṇḍito[16] Kosambiyaṁ purohitassa putto hutvā nibbatti[17]. Sambhūtapaṇḍito Uttarapañcālarañño putto hutvā nibbatti. Te nāmagahaṇadivasato paṭṭhāya attano jātiṁ sariṁsu. Tesu[18] Sambhūtapaṇḍito nirantaraṁ sarituṁ asakkonto catutthaṁ caṇḍālajātim eva anussarati, Cittapaṇḍito paṭipāṭiyā catasso pi[19], (add: so?) soḷasavassakāle nikkhamitvā Himavantaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ

[1] Bd adds eva, Bs evaṁ. [2] Bd omits niggala. [3] Cs niggila niggilā, Bs niggilī. [4] Bd adds bahi. [5] Ck only one tattha. [6] Bd candālakabhāsan. [7] Cks camhā, Bd brahmaṇāmhā. [8] Cs vañcitthā. [9] Bd te. [10] Bds ese. [11] Ck cirasseneva, Cs cirassaneva. [12] Cks romanta-, Bd romadhayamāne corr. to romandha-, Bs romayamāne. [13] Bd luddako. [14] Bd rammadānadītīre. [15] Bd vuḍhi- [16] Ck adds pana vitva, Cs pana cavitvā cittapaṇḍito. [17] Cks omit nibbatti. [18] Bd omits tesu. [19] Bd tisso jātiyo in the place of pi.

pabbajitvā jhānābhiññaṁ[1] nibbattetvā jhānasukhena vītināmento[2] vasi. Sambhūtapaṇḍito pitu accayena chattaṁ ussāpetvā chattamaṅgaladivase[3] yeva mahājanamajjhe maṅgalagītaṁ katvā udānavasena dve gāthā abhāsi. Taṁ sutvā „amhākaṁ rañño maṅgalagītan" ti orodhâpi gandhabbâpi tam eva gītaṁ gāyanti, anukkamena „rañño piyagītan" ti sabbe pi nagaravāsino tam eva gāyanti. Cittapaṇḍito Himavantapadese vasanto yeva „kin nu kho mama bhātikena Sambhūtena chattaṁ laddhaṁ udāhu na tāvā[4]" ti upadhārento laddhabhāvaṁ ñatvā „navarajjaṁ[5] tāva idāni[6] bodhetuṁ na[7] sakkhissāmi[8], mahallakakāle naṁ upasaṁkamitvā dhammaṁ kathetvā pabbājessāmîti" cintetvā paṇṇāsa vassāni agantvā[9] rañño puttadhītāhi vaḍḍhitakāle iddhiyā gantvā uyyāne otaritvā maṅgalasilāpaṭṭe suvaṇṇapaṭimā viya nisīdi. Tasmiṁ khaṇe eko dārako[10] taṁ gītaṁ gāyanto dārūni uddharati. Cittapaṇḍito taṁ pakkosi. So āgantvā vanditvā aṭṭhāsi. Atha naṁ āha: „tvaṁ pāto paṭṭhāya imam eva gītaṁ gāyasi, kiṁ aññaṁ na jānāsîti". „Bhante aññāni pi bahūni jānāmi, imāni pana me[11] rañño piyagītāni, tasmā imān' eva gāyāmîti". „Atthi pana rañño gītassa paṭigītaṁ gāyanto" ti. „N' atthi bhante" ti. „Sakkhissasi pana tvaṁ paṭigītaṁ gāyitun" ti. „Jānanto sakkhissāmîti". „Tena hi tvaṁ raññā[12] dvīsu gītesu gāyitesu[13] idaṁ tayena[14] katvā gāyassū[15]" 'ti gītaṁ datvā[16] „gantvā[17] rañño santike gāyi[18], rājā te pasīditvā mahantaṁ issariyaṁ dassatîti" uyyojesi. So sīghaṁ mātu santikaṁ gantvā attānaṁ alaṁkārāpetvā rājadvāraṁ gantvā „eko kira dārako tumhehi saddhiṁ paṭigītaṁ gāyissatîti" rañño ārocāpetvā „āgacchatū" 'ti vutte gantvā vanditvā[19] „tvaṁ kira tāta paṭigītaṁ gāyissa-

[1] Bd -ññā. [2] Bd -metvā. [3] -galika-. [4] Bds no vā. [5] Bd ṇeva-. [6] Bd adds gaṁtvāpi, Bs gantvāvi. [7] Bds nā, Cks omit na. [8] Cks -mi. [9] Cs āg-. [10] Bd adds rañño. [11] Bds dve. [12] Ck rañño. [13] Cks omit gāyitesu. [14] Ck nayena, Cs taya, Bds tatiyaṁ. [15] Ck gāyissā, Cs gāyissa, Bd gāyissū. [16] Ck bhatvā. [17] Ck adds satto. [18] so all three MSS. for gāhi or gāyissasi? [19] Bds ekamantaṁ aṭṭhāsi.

sîti" puṭṭho „āma deva, sabbaṁ rājaparisaṁ sannipātāpetha" 'ti sannipatitāya parisāya rājānaṁ āha: „tumhe tāva deva tumhākaṁ gītaṁ gāyatha, athâhaṁ paṭigītaṁ[1] gāyissāmîti". Rājā[2]

5 1. Sabbaṁ narānaṁ saphalaṁ suciṇṇaṁ,
na kammanā[3] kiñcana[4] mogham atthi,
passāmi Sambhūtaṁ mahānubhāvaṁ
sakammanā[3] puññaphalūpapannaṁ. 25.

2. Sabbaṁ narānaṁ saphalaṁ suciṇṇaṁ,
10 na kammanā[3] kiñcana[4] mogham atthi,
kaccin nu[5] Cittassa[6] pi evam eva
iddho mano tassa yathâpi mayhan ti 26.

gāthadvayam āha.

Tattha na kammanā[3] kiñcana[4] moghamatthîti sukatadukkatesu 15 kammesu kiñcana[7] ekakammam pi moghaṁ nāma n' atthi nipphalaṁ na hoti, vipākaṁ datvā va[8] nassatîti aparāpariyavedaniyakammaṁ[9] sandhāyâha, Sambhūtan ti passām' ahaṁ āyasmantam Sambhūtaṁ sakena kammanā[10] puññaphalūpapannaṁ[11], sakammaṁ nissāya puññaphalena upapannaṁ taṁ passāmîti attho, kaccinnu[4] Cittassa[6] pîti mayaṁ hi dve janā ekato hutvā naciraṁ 20 sīlaṁ rakkhimha, ahaṁ tāva tassa phalena mahantaṁ yasaṁ patto, kacci nu[12] kho me bhātikassa Cittassâpi evam eva mano iddho samiddhoti.

Tassa gītāvasāne dārako gāyanto tatiyaṁ gātham āha:

3. Sabbaṁ narānaṁ saphalaṁ suciṇṇaṁ,
na kammanā[12] kiñcana[4] mogham atthi,
25 Cittaṁ vijānāhi tath' eva deva,
iddho mano tassa yathâpi tuyhan ti. 27.

Taṁ sutvā rājā catutthaṁ gātham āha:

4. Bhavan nu Citto, sutam aññato te,
udāhu te koci naṁ[13] etad akkhā,
30 gāthā sugītā, na mam' atthi kaṁkhā,
dadāmi te gāmavaraṁ satañ cā 'ti. 28.

---

[1] Bd omits gītaṁ. [2] Bds add āha. [3] Bd -unā. [4] Bd kiñcinu. [5] Bd kiñci nu. [6] Bd -ssā. [7] Cks -nā, Bd kiñcinu. [8] Bd vi. [9] Bd -paravedaniya- [10] Bd kammena. [11] Bd -nanti. [12] Bd -unā. [13] read: nam?

Tattha sutamaññato[1] ti ahaṁ Sambhūtassa bhātā Citto nāmā 'ti vadantassa Cittass' eva nu te santikā sutan ti attho, koci nan ti udāhu mayā Sambhūtaraññо bhātā Citto diṭṭho ti koci te etam atthaṁ ācikkhi[2], sugītā ti sabbathâpi ayaṁ gāthā sugītā, n' atth' ettha mama kaṁkhā, gāmavaraṁ satañca 'ti gāmavarānaṁ te sataṁ dadāmîti vadati. 5

Tato dārako pañcamaṁ gātham āha:

5. Na câhaṁ[3] Citto[4], sutaṁ aññato me,
isī[5] ca me etam atthaṁ asaṁsi,
gantvāna rañño paṭigāhi gāthaṁ,
api te varaṁ[6] attamano dadeyyā 'ti. 29. 10

Tattha etamatthan ti tumhākaṁ uyyāne nisinno eko isi mayhaṁ etam atthaṁ ācikkhi.

Taṁ sutvā rājā „so mama bhātā Citto bhavissati, idān' eva naṁ gantvā passissāmîti" purise āṇāpento gāthadvayam āha: 15

6. Yojentu ve rājarathe sukate cittasibbane,
kacchaṁ nāgānaṁ bandhatha, gīveyyaṁ paṭimuñcatha. 30.

7. Āhaññaruṁ[7] bherimudiṅgasaṁkhe,
sīghāni yānāni ca yojayantu,
ajj' ev' ahaṁ[8] assamaṁ taṁ gamissaṁ 20
yatth' eva dakkhissaṁ[9] isiṁ nisinnan ti. 31.

Tattha āhaññarun ti āhaññantu[10], assamaṁ tan ti taṁ assamaṁ

So evaṁ vatvā vararathaṁ[11] abhiruyha sīghaṁ gantvā uyyānadvāre rathaṁ ṭhapetvā Cittapaṇḍitaṁ upasaṁkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisinno tuṭṭhamānaso aṭṭhamaṁ gātham āha: 25

8. Suladdhalābhā[12] vata me ahosi
gāthā sugītā parisāya majjhe,
so[13] 'haṁ isiṁ sīlavatūpapannaṁ
disvā patīto sumano 'ham asmîti. 32 30

---

[1] Bds add te. [2] all three MSS. -kkhiṁ. [3] Cks vāhaṁ. [4] Cks etto. [5] Ck Bd -i. [6] Bd api nu vo dhanaṁ, api nu te dhanaṁ. [7] Bd āhaññantu. [8] Bds ajjevāhaṁ. [9] read: -ssam? [10] Bd āhaññantū ti āhanantu. [11] Ck varathaṁ, Cs vaparathaṁ. [12] Bds -bho. [13] Ck yo.

Tass' attho: suladdhalābho vata[1] mayhaṁ chattamaṅgaladivase parisāya majjhe, gītagāthā sugītā vata ahosi, sv-āhaṁ ajja sīlavatasampannaṁ isiṁ disvā pītisomanassappatto jāto ti

So Cittapaṇḍitassa diṭṭhakālato paṭṭhāya somanassap-
5 patto „bhātikassa me pallaṁkaṁ attharathā“ 'ti ādīni āṇā-
pento navamaṁ gātham āha:

9. Āsanaṁ udakaṁ pajjaṁ[2] patigaṇhātu[3] no bhavaṁ,
agghe bhavantaṁ pucchāma, agghaṁ kurutu no bhavan ti. 33.

Tattha agghe ti atithino dātabbayuttakasmiṁ agghe bhavantaṁ āpucchāma,
10 kurutu no ti imaṁ no agghaṁ bhavaṁ patigaṇhātu[4].

Evaṁ madhurapaṭisanthāraṁ katvā rajjaṁ majjhe bhin-
ditvā dento itaraṁ gātham āha:

10. Rammañ ca te āvasathaṁ karontu.
nārīgaṇehi paricārayassu[5].
15 karohi okāsam anuggahāya,
ubho p' imaṁ issariyaṁ karomā 'ti. 34.

Tattha issariyan ti Kampillaraṭṭhe[6] Uttarapañcālanagare rajjaṁ majjhe bhinditvā dve pi janā karoma anubhavāma.

Tassa taṁ vacanaṁ sutvā Cittapaṇḍito dhammaṁ desento
20 cha gāthā abhāsi:

11. Disvā phalaṁ duccaritassa rāja
atho suciṇṇassa mahāvipākaṁ
attānam eva[7] paṭisaññamissaṁ,
na patthaye[8] puttaṁ pasuṁ dhanaṁ vā. 35.
25 12. Das' ev' imā vassadasā maccānaṁ idha jīvitaṁ,
appattaṁ ñeva[9] taṁ odhiṁ nalo chinno va sussati. 36.
13. Tattha kā nandikā khiḍḍā kā rati kā dhanesanā,
kim me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanā. 37.
14. So ahaṁ su-ppajānāmi[10], maccu me na-ppamajjati,
30 antakenâdhipannassa kā rati kā dhanesanā. 38.

---

[1] Bd adds me ti. [2] Bd majjaṁ. [3] Bd paṭi-. [4] Bd omits pati. [5] Bds paricāri-, Cks parivāra-. [6] Bds kapila-. [7] Cks evaṁ. [8] Cks -yemi. [9] Cks apattaṁ ñeva, Bd appattaññeva. [10] Bd so hametaṁ pa-

15. Jātī narānaṁ adhamā janinda
caṇḍālayonī dipadākaniṭṭhā[1],
sakehi kammehi supāpakehi
caṇḍālagabbhe avasimha pubbe. 39.

16. Caṇḍālâhumha Avantīsu[2] migā Nerañjaraṁ pati
ukkusā Nammadātīre[3], ty-ajja brāhmaṇakhattiyā. 40.

Tattha duccaritassā 'ti mahārāja tvaṁ sucaritass' eva phalaṁ jānāsi, ahaṁ pana duccaritassâpi phalaṁ passāmi yeva, mayaṁ[4] ubho duccaritaphalena ito catutthe attabhāve caṇḍālayoniyaṁ nibbattā, tattha naciraṁ sīlaṁ rakkhitvā tassa phalena tvaṁ khattiyakule nibbatto ahaṁ brāhmaṇakule, ev' āhaṁ[5] duccaritassa[6] phalaṁ suciṇṇassa ca mahāvipākaṁ disvā attānam eva sīlasaññamena paṭisaññamissaṁ, puttaṁ vā pasuṁ vā dhanaṁ vā na patthemi, dasevimā vassadasā ti mahārāja mandadasakaṁ khiḍḍādasakaṁ vaṇṇadasakaṁ baladasakaṁ paññādasakaṁ hānidasakaṁ[7] pabbhāradasakaṁ vaṁkadasakaṁ[8] momūhadasakaṁ sayanadasakaṇ ti imesaṁ hi dasannaṁ dasakānaṁ vasena das' eva vassadasā imesaṁ[9] maccānaṁ idha manussaloke jīvitaṁ, tayidan niyamena[10] sabbā[11] ekādasā[12] pāpuṇāti, atha kho appattaṁ ñeva taṁ odhiṁ naḷo chinno va sussati, ye pi sakalaṁ vassasataṁ jīvanti tesam pi mandadasake pavattarūpā[13] rūpadhammā[14] chinditvā[15] ātape khittanaḷo viya tatth eva sussanti antaradhāyanti, taṁ odhiṁ atikkamitvā khiḍḍādasakaṁ na pāpuṇāti, tathā khiḍḍādasakādīsu pavattā vaṇṇadasakādīni, tatthā 'ti tasmiṁ evaṁ sussamāne jīvite kāmañ ca kāmaguṇe nissāya abhinandanā[16] kā kāyakīḷāvasena[17] khiḍḍā kā somanassavasena rati kā dhanesanā, kim me puttehi kiṁ dārehi[18], mutto 'smi etamhā puttadārabandhanā ti attho, antakenādhipanassā 'ti jīvitantakarena maccunā abhibhūtassa, dipadā[19] kaniṭṭhā ti dipadānaṁ[19] antare lāmakā, avasimhā 'ti dve pi mayaṁ vasimha, caṇḍālāhumhā 'ti mahārāja ito pubbe catutthajāti[20] Avantiraṭṭhe Ujjeninagare caṇḍālā ahumhā[21] Tato cavitvā Nerañjaraṁ pati[22] Nerañjarātīre[23] ubho migā ahumhā, tattha dve pi amhe ekasmiṁ rukkhamūle aññamaññaṁ nissāya ṭhite eko luddako eken' eva sattippahārena jīvitā voropesi Tato cavitvā[24] Nammadānaditīre[25] kurarā ahumha[26], tatrâpi[27] no nissāya ṭhite eko nesādo ekappahāren' eva bandhitvā jīvitakkhayaṁ pāpesi. Tato cavitvā tyajja brāhmaṇakhattiyā

---

[1] Bd dvi- [2] Bd -humhā avantī. [3] Bd ramma-. [4] Bd adds hi. [5] Bd etāhaṁ. [6] phalaṁ jānāsi - - - duccaritassa wanting in Cs. [7] Cks omit dasakaṁ. [8] Cks pavaṁka-. [9] Cks imaṁ. [10] so Ck; Cs tasidaṁ na niyamena, Bd naṁ niyāmena corr. to na ni-. [11] Bd adds eva. [12] Bd -dasā corr. to dasa. [13] Bd -ttā- [14] Cks rūpā-. [15] Bd vich-. [16] Bd nanditā. [17] Bd -kiḷidivasena. [18] Ck adds murehi. [19] Bd dvi-. [20] so both MSS. [21] Ck āhumhā. [22] Bd -titi. [23] Bd -rānaditīre. [24] Bd adds ukkusā. [25] Bd rammadātīre. [26] Bd ukkussāhumhā. [27] Bd tatthāpi.

ti te mayaṁ ajja brāhmaṇakhattiyā jātā, ahaṁ Kosambiyaṁ brāhmaṇakule nibbatto, tvaṁ idha rājā jāto ti.

Evam assa[1] atīte[2] lāmakajātiyo pakāsetvā idāni imissâpi jātiyā āyusaṁkhāraparittataṁ[3] dassetvā puññassa[4] ussāhaṁ janento catasso gāthā abhāsi:

17. Upanīyatī[5] jīvitaṁ appamāyu,
jarūpanītassa na santi tāṇā,
karohi Pañcāla mam' eta[6] vākyaṁ,
mā kāsi kammāni dukkhudrayāni[7]. 41.

18. Upanīyatī[5] jīvitam appamāyu,
jarūpanītassa na santi tāṇā,
karohi Pañcāla mam' eta[6] vākyaṁ,
mā kāsi kammāni dukkhapphalāni. 42.

19. Upanīyatī[5] jīvitam appamāyu,
jarūpanītassa na santi tāṇā,
karohi Pañcāla mam' eta[6] vākyaṁ,
mā kāsi kammāni rajassirāni. 43.

20. Upanīyatī[5] jīvitam appamāyu[9],
vaṇṇaṁ jarā hanti narassa jīyato
karohi Pañcāla mam' eta[6] vākyaṁ,
mā kāsi kammaṁ[10] nirayūpapattiyā[11] ti. 44.

Tattha upanīyatīti mahārāja idaṁ jīvitaṁ maraṇaṁ upagacchati[12], idaṁ hi imesaṁ sattānaṁ appamāyuṁ saṁkhāraparittatāya pi ṭhitiparittatāya pi[13] parittaṁ suriyuggamane tiṇagge ussāvabindusadisaṁ, na santi tāṇā ti na hi jarāmaraṇaṁ upanītassa puttādayo tāṇā nāma honti, mameta[14] vākyan ti mama etaṁ vacanaṁ, mā kāsīti mā rūpādikāmaguṇe[15] hetu pamādaṁ āpajjitvā nirayādisu dukkhavaḍḍhanāni kammāni kari, dukkhapphalānīti dukkhavipākāni, rajassirānīti kilesarajena okiṇṇasīsāni, vaṇṇan ti jiramānassa narassa sarīravaṇṇaṁ jarā hanti, nirayūpapattiyā ti nirassāde niraye uppajjanatthāya[16].

[1] Bd evaṁ tassa [2] Bd -tā. [3] Ck -tā, Bd -kaṁ. [4] Bd puññesu. [5] both MSS. -ti. [6] Bd eva [7] so Ck; Bd dukkhindriyāni. [8] both MSS. eva. [9] Bd -yuṁ. [10] Bd -āni [11] Bd nirayupavattiyā, Ck nirayuppattiyā. [12] Ck -gacchi. [13] Ck sarasaparipattitāya ṭhitipariyantitāya in the place of saṁkhāra - - -. [14] Bd eva. [15] so Cks; Bd -ṇā for ṇānaṁ? [16] Ck -yaṁ.

M-tte kathente rājā tussitvā[1] tisso gāthā abhāsi:

21. Addhā hi saccaṁ vacanaṁ tav' etaṁ,
yathā isī[2] bhāsasi evam etaṁ,
kāmā ca me santi anapparūpā,
te duccajā[3] mādisakena bhikkhu. 45. 5

22. Nāgo yathā paṁkamajjhe vyasanno[4]
passaṁ thalaṁ nâbhisambhoti[5] gantuṁ
evam p' ahaṁ[6] kāmapaṁke vyasanno[4]
na bhikkhuno maggam anubbajāmi. 46.

23. Yathâpi mātā ca[7] pitā ca[7] puttam 10
anusāsare kinti sukhī bhaveyya[8]
evam pi maṁ tvaṁ anusāsa bhante
yam ācaraṁ[9] pecca sukhī bhaveyyan ti. 47.

Tattha anapparūpā ti aparittajātikā bahū aparimitā, te duccajā[10] mādisakenā 'ti bhātika tvaṁ kilese pahāya ṭhito, aham pana kāmapaṁke 15 nimuggo, tasmā mādisakena[11] te kāmā duccajā, nāgo yathā ti iminā attano kāmapaṁke nimuggabhāvassa upamaṁ dasseti, tattha vyasanno[12] ti visanno[13] anupaviṭṭho[14], ayam eva vā pāṭho, maggan ti tumhākaṁ ovādānusāsanimaggaṁ nânubbajāmi pabbajituṁ na sakkomi, idh' eva pana me ṭhitassa ovādaṁ dethā 'ti, anusāsare ti anusāsanti. 20

Atha naṁ M. āha:

24. No ce tuvaṁ[15] ussahase[16] janinda
kāme ime mānusake pahātuṁ
dhammaṁ[17] baliṁ paṭṭhapayassu[18] rāja
adhammakāro ca[19] te mā hu raṭṭhe. 48. 25

25. Dūtā vidhāvantu[20] disā catasso
nimantakā[21] samaṇabrāhmaṇānaṁ,
te annapānena[22] upaṭṭhahassu
vatthena senāsanapaccayena ca. 49.

[1] Bd bujhitvā. [2] both MSS -i. [3] Ck duccakā [4] Ck vyasanto, Bd byasanno. [5] Bd -sabbhotu. [6] Ck evaṁ-, Bd evamahaṁ. [7] Ck va. [8] taṁ odhiṁ atikkamitvā --- sukhī bhaveyya wanting in Cs. [9] Bds yathā ciraṁ. [10] Cks omit te duccajā. [11] Bd -sena. [12] Cks vyasanto, Bd byasanno. [13] Ck visante, Cs visanne. Bd visannova. [14] Cs paviṭṭho. [15] Cks tvaṁ. [16] all three MSS. ussā-. [17] Bd dhammi. [18] Ck -pasassu, Cs -passu, Bd upaṭhayassu. [19] Cks omit ca. [20] Bd -ti. [21] Bd -ti-. [22] Cks sanna-.

26. Annena pānena pasannacitto
santappaya samaṇabrāhmaṇe ca,
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṁ
anindito saggam upeti ṭhānaṁ. 50.

5 27. Sace ca taṁ[1] rāja mado saheyya
nārīgaṇehi[2] paricārayantaṁ[3]
imam eva gāthaṁ manasīkarohi
bhāsehi c' enaṁ[4] parisāya majjhe: 51.

28. Abbhokāsasayo jantu vajantyā[5] khīrapāy'to
10 parikiṇṇo supānehi sv-ājja[6] rājā ti vuccatîti. 52.

Tattha[7] dhammaṁ[8] balin ti dhammena samena anatirittabaliṁ gaṇhā 'ti attho, adhammakāro ti porāṇakarājūhi ṭhapitaṁ vinicchayadhammaṁ bhinditvā pavattā[9] adhammakiriyā, nimantakā[10] ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe nimantetvā pakkosakā, yathānubhāvan ti yathābalaṁ yathāsattiṁ, imameva 15 gāthan ti idāni vattabbaṁ sandhāyâha, tatrâyam adhippāyo: mahārāja sace taṁ mado abhibhaveyya sace te nārigaṇaparivutassa rūpādayo vā[11] kāmaguṇe rajjasukhaṁ vā ārabbha māno uppajjeyya ath' evaṁ[12] cinteyyāsi: ahaṁ pure caṇḍālayoniyaṁ nibbatto channassa tiṇakuṭimattassa[13] abhāvā abbhokāsasayo ahosiṁ, tadā hi me[14] mātā caṇḍālī araññaṁ[15] dārupaṇṇādīnaṁ atthāya[16] gacchantī 20 maṁ kukkuragaṇassa majjhe abbhokāse nipajjāpetvā attano khīraṁ pāyetvā gacchati, so 'haṁ kukkurehi parivārito tehi yeva saddhiṁ sunakhiyā khīraṁ pivitvā vaḍḍhito, evaṁ nīcajacco hutvā ajja rājā nāma jāto ti. Iti kho tvaṁ[17] mahārāja iminā atthena attānaṁ ovadanto yo[18] pubbe abbhokāsasayo jantu araññaṁ[15] vajantiyā caṇḍāliyā ito c' ito ca anusaṁcarantiyā[19] sunakhiyā ca[20] 25 khīraṁ pāyito supānehi[21] parikiṇṇo[22] vaḍḍhito so ajja rājā ti vuccatîti[23] imaṁ gāthaṁ bhāseyyāsîti.

Evaṁ M. tass' ovādaṁ[24] datvā „dinno te mayā ovādo, idāni tvaṁ pabbaja vā mā vā attanā va attano kammassa[25] vipākaṁ paṭisevissāmîti[26]" vatvā ākāse uppatitvā tassa mat-30 thake pādarajaṁ[27] pātento Himavantam eva gato. Rājâpi taṁ

[1] Cs sacce taṁ? Bd sace taṁ. [2] all three MSS. -ri-. [3] Bd -riyantaṁ. [4] Ck bhāsesi me naṁ. [5] Ck cchantyā, Cs cchanajatyā corr. to cchanatyā. [6] Bds svajja. [7] Bd adds ussahase ti ussāhasi. [8] Bd dhammi. [9] Ck -tta. [10] Bd -ti-. [11] Bd omits vā. [12] Cks athemaṁ. [13] Bd -ssāpi. [14] Cks maṁ. [15] Bd -ññe. [16] Ck -paṇṇamakaviādinaṁ ādāya, Cs -makaci ādīnaṁ ādāya. [17] Cks taṁ. [18] Bd yoso, Cks so. [19] Bd -saṁsar-. [20] Bd omits ca. [21] Cks -ṇe, Bd sunakhehi. [22] Cks -ṇṇa. [23] Bd vuccati. [24] Bd tassa o-. [25] Cks kammaṁ. [26] Cks -vissamīti, Bd -vissatīti. [27] Bd pādaṁrajaṁ, Cks rājaṁ

disvā uppannasaṁvego jeṭṭhaputtassa rajjaṁ datvā balakāyaṁ nimantetvā Himavantābhimukho pāyāsi. M. tassa gamanaṁ[1] ñatvā isigaṇaparivuto āgantvā taṁ[2] ādāya gantvā pabbājetvā kasiṇaparikammaṁ ācikkhi. So jhānābhiññaṁ nibbattesi. Iti te ubho pi Brahmalokūpagā ahesuṁ.

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave porāṇakapaṇḍitā tīṇi cattāri bhavantarāni gacchantâpi[3] daḷhavissāsā va ahesun" ti vatvā j. s.: „Tadā Sambhūtapaṇḍito Ānando ahosi, Cittapaṇḍito aham evā" 'ti. Citta-Sambhūta-jātakaṁ.

3. Sivijātaka.

Dūre apassan thero ti. Idaṁ S. J. v. asadisadānaṁ ā. k. Taṁ Aṭṭhanipāte Sovīrajātake[4] vitthāritam eva. Tadā pana rājā sattame divase sabbaparikkhāre datvā anumodanaṁ yāci. S. akatvā[5] va pakkāmi. Rājā bhuttapātarāso vihāraṁ gantvā „kasmā bhante anumodanaṁ akatthā[6]" ti āha. S. „asuddhā mahārāja parisā" ti vatvā „na ve kadariyā devalokaṁ vajantîti" gāthāya dhammaṁ desesi. Rājā pasīditvā sahassagghanakena[7] sīveyyakena uttarāsaṁghena T-taṁ pūjetvā nagaraṁ pāvisi. Punadivase dh. k. s.: „āvuso Kosalarājā asadisadānaṁ datvā tādisenâpi dānena atitto Dasabalena dhamme desite puna satasahassagghanakaṁ[7] sīveyyakavatthaṁ adāsi, yāva atitto vatâvuso[8] dānena rājā" ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte[9] „bhikkhave bāhirabhaṇḍaṁ nāma sudinnaṁ[10], porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpaṁ unnaṁgalaṁ katvā devasikaṁ[11] chasatasahassapariccāgena dānaṁ dadamānā bāhiradānena atittā 'piyassa dātā piyaṁ labhatîti[12]' sampattānaṁ[13] yācakānaṁ akkhīni uppāṭetvā adaṁsū" 'ti vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuranagare Sivimahārāje r. kārente M. tassa putto hutvā nibbatti. Sivikumāro ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. So vayappatto Takkasilaṁ gantvā uggahita-

[1] B^d tassāga-. [2] C^k naṁ, B^d omits taṁ. [3] B^{ds} gantvāpi. 3. Cfr. Cariyāpiṭaka p. 77. [4] so C^{ks}, see vol. III, 469; B^d sivirajātake. [5] C^k katvā, B^{ds} avatvā. [6] so C^{ks}; B^d na karitthā, B^s na katvāritthā. [7] B^{ds} satasahassagghani-. [8] C^s atittāvuso, B^d atitto vata ā-. [9] B^{ds} add na. [10] C^{ks} suddaṁ. [11] B^d repeats de-. [12] C^{ks} -ntīti. [13] B^d -tta.

sippo āgantvā pitu sippaṁ dassetvā uparajjaṁ labhitvā aparabhāge pitu accayena rājā hutvā agatigamanaṁ pahāya dasarājadhamme akopetvā dhammena r. kārento catūsu dvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre[1] ti cha dānasālā[2] kāretvā devasikaṁ chasatasahassapariccāgena mahādānaṁ pavattesi, aṭṭhamicātuddasapannarasesu[3] niccaṁ dānasālaṁ gantvā dānaṁ olokesi. So ekadā puṇṇamadivase pāto va samussitasetachatte rājapallaṁke nisinno attanā[4] dinnadānaṁ āvajjanto bāhiravatthuṁ attanā adinnaṁ nāma adisvā „mayā[5] bāhiravatthuṁ adinnaṁ nāma n' atthi, na maṁ bāhiradānaṁ toseti, ahaṁ ajjhattikadānaṁ dātukāmo, aho vat' ajja mama[5] dānasālagatakāle[6] kocid' eva[7] yācako bāhiravatthuṁ ayācitvā[8] ajjhattikassa nāmaṁ gaṇheyya, sace[9] me koci hadayamaṁsassa nāmaṁ gaṇheyya kaṇayena[10] uraṁ paharitvā pasannaudakato sanālaṁ padumaṁ uddharanto viya lohitabindūni paggharantaṁ[11] hadayaṁ nīharitvā dassāmi, sace sarīramaṁsassa nāmaṁ gaṇheyya avalekhanasatthena[12] lekhento[13] viya sarīramaṁsaṁ otāretvā dassāmi, sace me koci[14] lohitassa nāmaṁ gaṇheyy' antamukhe pakkhipitvā[15] upanītabhājanaṁ pūretvā lohitaṁ dassāmi, sace vā pana koci 'gehe me kammaṁ na-ppavattati[16], gehe me dāsakammaṁ karohîti' vadeyya rājavesaṁ apanetvā bahi ṭhatvā[17] attānaṁ[18] sāvetvā dāsakammaṁ karissāmi, sace me[17] koci akkhīnaṁ nāmaṁ gaṇheyya tālamiñjaṁ[20] nīharanto viya akkhīni uppāṭetvā dassāmîti" cintesi. Iti so[21]

Yaṁ kiñci mānusaṁ dānaṁ adinnaṁ me na vijjati
yo pi yāceyya maṁ cakkhuṁ dadeyyaṁ avikampito ti

cintetvā soḷasahi gandhodakaghaṭehi nahātvā sabbālaṁkārapaṭimaṇḍito nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā alaṁkatahatthik-

[1] Bds add cā. [2] Bds -lāyo. [3] Bds -catuddasipannarasīsu. [4] Bd -no [5] Cks mayi. [6] Cs Bd -laṁga-. [7] Cks kodeva. [8] Ck āy-. [9] Bd adds hi. [10] Ck kanasena, Cs kaṇasena. [11] Ck repeats pa-. [12] Bd -sattakena. [13] Cks lekhanto, Bd telasiṅga likkhanto. [14] Bd omits me koci. [15] Bd pakkhanditvā. [16] Bd -vatti. [17] Bd bāhīraṁ katvā, Ck bāhiṭhatvā. [18] Cks atta-. [19] Bd omits me. [20] Bds -bījaṁ. [21] Bd adds āha.

khandhavaragato dānaggaṁ agamāsi. Sakko tassa ajjhāsayaṁ viditvā „Sivirājā 'ajja sampattayācakānaṁ cakkhūni uppāṭetvā dassāmîti' cintesi, sakkhissasi nu kho dātuṁ udāhu no" ti tassa vīmaṁsanatthāya jarāpatto andhabrāhmaṇo viya hutvā rañño dānaggaṁ gamanakāle ekasmiṁ unnatapadese hatthaṁ 5 pasāretvā rājānaṁ jayāpetvā aṭṭhāsi. Rājā tadabhimukhaṁ vāraṇaṁ pesetvā „brāhmaṇa kiṁ vadesîti" pucchi. Atha naṁ Sakko „mahārāja tava dānajjhāsayaṁ nissāya samuggagatena kittighosena sakalalokasannivāso nirantaro[1], ahañ ca andho, tvaṁ dvicakkhū" 'ti vatvā cakkhuṁ yācanto paṭhamaṁ gā- 10 tham āha:

1. Dūre apassan thero va[2] cakkhuṁ yācitum āgato,
ekanettā bhavissāma, cakkhum me dehi yācito ti. 53.

Tattha dūre ti ito dūre vasanto, thero ti jarājiṇṇo[3] thero[4], ekanettā ti ekaṁ nettaṁ mayhaṁ dehi, evaṁ dve pi[5] ekanettā bhavissāma[6]. 15

Taṁ sutvā M. „idān' evâhaṁ pāsāde[7] nisinno cintetvā āgato, aho me lābhā[8], ajja vata me manoratho matthakaṁ pāpuṇissati, adinnapubbadānaṁ dassāmîti" tuṭṭhamānaso dutiyaṁ gātham āha:

2. Kenânusiṭṭho idha-m-āgato si 20
vanibbaka cakkhupathāni yācituṁ,
suduccajaṁ yācasi uttamaṅgaṁ
yam āhu nettaṁ purisena duccajan ti. 54.

Tattha vanibbakā 'ti taṁ ālapati, cakkhupathānîti cakkhūnaṁ[9] etaṁ[10] nāmaṁ, yamāhū 'ti yaṁ paṇḍitā duccajan ti kathanti. Itoparaṁ 25 uttānasambandhā[11] gāthā Pālinayen' eva veditabbā[12].

3. Yaṁ āhu devesu Sujampatîti
Maghavā ti naṁ āhu manussaloke,

---

[1] Bds -taraṁ phuṭo. [2] Cks omit va. [3] Bd omits jarā. [4] Bd adds viya. [5] Bd omits pi [6] Bd -miti, Bs -māti. [7] Bd -dehi. [8] Bds -bho. [9] all three MSS. -unam. [10] Bd eva. [11] Bd -a. [12] Cks -aṁ, Bd -o.

tenânūsiṭṭho idha-m-āgato 'smi
vanibbako cakkhupathāni yācituṁ. 55.

4. Vanibbako mayha vaṇiṁ[1] anuttaraṁ:
dadāhi me cakkhupathāni yācito,
5 dadāhi me cakkhupathaṁ anuttaraṁ
yam āhu nettaṁ purisena duccayaṁ[2]. 56.

5. Yena atthena[3] āgañchi[4] yam attham abhipatthayaṁ
te te ijjhantu saṁkappā: labha cakkhūni brāhmaṇa. 57.

6. Ekan te yācamānassa ubhayāni dadām' ahaṁ,
10 sa[5] cakkhumā gaccha janassa pekkhato,
yad icchase[6] tvaṁ tan te[7] samijjhatū 'ti. 58.

Tattha vanibbako ti yācan, tassa vaṇin ti yācanaṁ, te te[8] ti te tava tassa atthassa[9] saṁkappā, sa cakkhumā ti so tvaṁ mama cakkhūhi cakkhumā hutvā, yadicchase[10] tvaṁ tan te[11] samijjhatū 'ti yaṁ tvaṁ mama santikā icchasi taṁ te samijjhatu.

Rājā ettakaṁ kathetvā „idh' eva mayā akkhīni uppāṭetvā dātuṁ asāruppan" ti cintetvā brāhmaṇaṁ ādāya antepuraṁ gantvā rājāsane[12] nisīditvā Sīvakaṁ[13] nāma vejjaṁ pakkosāpetvā „akkhim me sodhehîti" āha. „Amhākaṁ kira rājā 20 akkhīni uppāṭetvā brāhmaṇassa dātukāmo" ti sakalanagare ekakolāhalam ahosi. Atha senāpatiādayo rājavallabhā ca nāgarā[14] ca orodhā ca sabbe sannipatitvā rājānaṁ vārentā tisso gāthā avocuṁ:

7. Mā no deva adā cakkhuṁ, mā no sabbe parākari[15],
25 dhanaṁ dehi mahārāja muttā veḷuriyā bahū. 59.

8. Yutte deva rathe dehi ājānīye c' alaṁkate[16],
nāge dehi mahārāja hemakappanavāsase[17]. 60.

---

[1] Ck vaṇī, Bd vani; read: vanibbino mayha vaṇiṁ anuttaraṁ? [2] Bds add rājā āha. [3] Cks annena. [4] Cks -ji, Bd āgacchati [5] Cks sama. [6] Bds -si. [7] Cks dada te in the place of tan te. [8] Cks only one te. [9] Bd andhassa. [10] Bd -si. [11] Ck natadāte in the place of yad - - te, Cs tadate. [12] Bd rājanivesane. [13] Bds sīvikaṁ. [14] Cks Bd na. [15] Bd parakka-. [16] Bd omits c. [17] Cks -kappaṇa-, Bds -kappani-.

9. Yathā taṁ Sivayo[1] sabbe sayoggā sarathā sadā[2]
samantā parikareyyuṁ[3] evaṁ dehi rathesabhā 'ti. 61.

Tattha parākirîti[4] pariccaji, akkhīsu hi dinnesu tvaṁ r. na kāressasi, añño rājā bhavissati, evaṁ tayā mayaṁ pariccattā nāma bhavissāmā 'ti adhippāyen' evam āhaṁsu, parikareyyun[5] ti parivāreyyuṁ, evaṁ dehîti yathā taṁ avikalacakkhuṁ[5] Sivayo[6] parivāreyyuṁ evaṁ bāhiradhanaṁ[7] ev' assa dehi mā akkhīni, akkhīsu[8] dinnesu na taṁ Sivayo[6] parivāressantîti. 5

Atha rājā tisso gāthā abhāsi:

10. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
bhumyā[9] so patitaṁ pāsaṁ[10] gīvāya[11] paṭimuñcati. 62. 10

11. Yo ve dassan ti vatvāna adāne kurute mano
pāpā pāpataro hoti sampatto Yamasādanam[12]. 63.

12. Yaṁ[13] hi yāce taṁ[14] hi dade, yaṁ na yāce na taṁ dade,
sv-āhaṁ tam eva dassāmi yaṁ maṁ yācati brāhmaṇo ti. 64.

Tattha paṭimuñcatîti paveseti, pāpā pāpataro ti lāmakâpi lāmakataro nāma hoti, sampatto Yamasādanan[12] ti Yamassa āṇāpavattiṭṭhānaṁ, Ussadanirayaṁ esa-ppatto yeva nāma hoti, yaṁ hi yāce ti yaṁ yācako yāceyya dāyako pi tam eva dadeyya na ayācitaṁ, ayañ ca brāhmaṇo maṁ cakkhuṁ yācati na muttādikaṁ[15] dhanaṁ, tad ev' assâhaṁ[16] dassāmîti vadati. 15

Atha naṁ amaccā „kiṁ patthetvā cakkhūni desîti" pucchantā 20

13. Āyun nu vaṇṇan nu sukhaṁ balan nu
kiṁ patthayāno nu janinda desi,
kathaṁ[17] hi rājā Sivinaṁ[18] anuttaro
cakkhūni dajjā parolokahetū 'ti gātham āhaṁsu. 65. 25

Tattha paralokahetū 'ti mahārāja kathaṁ nāma tumhādiso paṇḍitapuriso sandiṭṭhikaṁ[19] issariyaṁ pahāya paralokaketu cakkhūni dadeyyā[20] 'ti.

[1] C^s siṁvayo, Bd siviyo, B^s sighayo. [2] Cks saha. [3] Cks -ki-. [4] Bd parakka-. [5] Bd -kalla-. [6] Bds sivi-. [7] Cks dehidhanam. [8] Bd adds hi. [9] Bd bhummaṁ [10] Cks pāyaṁ. [11] Bd -yaṁ. [12] all three MSS. -dhanaṁ. [13] Bd yañ. [14] Bd tañ, Ck na. [15] Bds omit kaṁ. [16] Bd eva svāhaṁ. [17] Bd kathañ. [18] Ck -vī-. [19] Cks -ṭṭha-. [20] Bds -yyāthā.

Atha nesaṁ kathento rājā gātham āha:

14. Na v' āham etaṁ yasasā[1] dadāmi,
na puttam icche na dhanaṁ na raṭṭhaṁ,
satañ ca dhammo carito purāṇo,
icc-eva dāne ramate[2] mano maman[3] ti. 66.

Tattha na vāhan ti na ve ahaṁ, yasasā[1] ti dibbassa vā mānusassa vā yasassa kāraṇā[4], na puttamicche ti imassa cakkhudānassa[5] phalena n' evâhaṁ puttam icchāmi na dhanaṁ na raṭṭhaṁ, api ca sataṁ paṇḍitānaṁ sabbaññubodhisattānaṁ esa āciṇṇo samāciṇṇo[6] porāṇakamaggo yadidaṁ pāramīpūraṇaṁ nāma, na hi pāramiyo pūretvā[7] bodhitale[8] sabaññutaṁ pāpuṇituṁ samattho nāma n' atthi[9], ahañ ca pāramiyo pūretvā Buddho bhavitukāmo, icc-evaṁ dāne ramate[10] mano maman[11] ti iminā[12] kāraṇena mama mano dāne yeva nirato[13] ti vadati.

Sammāsambuddho pi dhammasenāpati-Sāripattatherassa pana[14] Cariyāpiṭakaṁ desento „mayhaṁ dvīhi akkhīhi pi sabbaññūtañāṇam eva piyataran" ti dīpetuṁ

Na me dessā ubho cakkhū, attānaṁ me na dessiyaṁ[15], (Cariyāp p 78.16)
sabbaññūtaṁ piyaṁ mayhaṁ, tasmā cakkhuṁ adās' ahan ti āha.

Mahāsattassa pana kathaṁ sutvā amaccesu appaṭibhānes M. Sīvakavejjaṁ[16] gāthāya ajjhabhāsi:

15. Sakhā ca mitto ca mamâsi Sīvaka[17]
susikkhito, sādhukarohi me vaco,
laddhatvañ[18] cakkhūni mamaṁ jigiṁsato[19]
hatthesu ṭhapehi[20] vanibbakassā[21] 'ti. 67.

Tass' attho: samma Sīvaka tvaṁ mayhaṁ sahāyo ca mitto ca vejjasippe[22] câsi[23] susikkhito, sādhu me vacanaṁ karohi, mama jigiṁsato[24] upadhārentassa olokentass' eva tālamiñjam[25] viya me akkhīni uddharitvā imassa yācakassa hatthesu ṭhapehîti.

Atha naṁ Sīvako āha: „cakkkudānaṁ nāma bhāriyaṁ, upadhārehi[26] devā" 'ti. „Sīvaka, upadhāritaṁ mayā, tvaṁ mā

---

1 C^{ks} yassā. 2 B^{d} -ti. 3 B^{d} mamā. 4 C^{ks} -ṇaṁ. 5 C^{ks} -dāna. 6 B^{d} omits sa-. 7 B^{ds} apū-. 8 B^{d} boddhipallaṅke. 9 B^{ds} atthi. 10 C^{ks} -tī, B^{d} -ti. 11 B^{ds} mamā. 12 C^{ks} add me. 13 B^{d} omits ni. 14 B^{d} omits pana. 15 C^{s} desi-, B^{d} desiyā, B^{s} vedasiyo? 16 B^{d} sivakaṁ vajjaṁ. 17 B^{d} -vi-. 18 so C^{ks} for uddhatva? B^{ds} uddharetvā. 19 C^{s} jihiṁ-, B^{d} mama jigīsato. 20 so B^{ds} for ṭhāpehi? C^{ks} āvesi. 21 all three MSS. vaṇi-. 22 C^{k} adds cāsippe. 23 B^{d} omits cāsi. 24 C^{ks} jihiṁ-, B^{d} jigīsato. 25 B^{ds} -bījaṁ. 26 C^{ks} -hīti.

papañcaṁ karohi, mā mayā saddhiṁ bahuṁ kathehîti". So cintesi: „ayuttaṁ mādisassa susikkhitavejjassa[1] rañño akkhīsu satthapātanan[2]" ti so nānābhesajjāni ghaṁsitvā bhesajjacuṇṇena nīluppale[3] paribhāvetvā[4] dakkhiṇaakkhiṁ upasiṁghāpesi, akkhi[5] parivatti[6], dukkhā vedanā uppajji. „Sallakkhehi mahārāja, paripākakaraṇaṁ mayhaṁ bhāro" ti. „Apehi tāta, mā papañcaṁ karîti". So paribhāvetvā puna upasiṁghāpesi, akkhi akkhikūpato muñci[7], balavatarā vedanā udapādi. „Sallakkhehi mahārāja, sakkom' ahaṁ paṭipākatikaṁ[8] kātun" ti. „Mā papañcaṁ karîti". So tatiyavāre kharataraṁ paribhāvetvā upanāmesi, akkhi[9] osadhabalena paribbhamitvā akkhikūpato nikkhamitvā nahārusuttena[10] olambamānaṁ aṭṭhāsi. „Sallakkhehi narinda, punapākatikakaraṇaṁ mayhaṁ balan ti. „Mā papañcaṁ karîti". Adhimattā vedanā udapādi[11], lohitaṁ pagghari, nivatthasāṭakā[14] lohitena temiṁsu. Orodhā ca amaccā ca rañño pādamūle patitvā „deva akkhīni mā dehîti" mahāparidevaṁ parideviṁsu. Rājā vedanaṁ adhivāsetvā „tāta mā papañcaṁ karîti" āha. So „sādhu devā" 'ti vāmahatthena akkhiṁ dhāretvā[13] dakkhiṇahatthena satthakaṁ ādāya akkhisuttakaṁ chinditvā akkhiṁ gahetvā M-assa hatthe ṭhapesi. So vāmakkhinā dakkhiṇakkhiṁ oloketvā vedanaṁ adhivāsetvā „ehi brāhmaṇā" 'ti brāhmaṇaṁ pakkositvā[14] „mama ito akkhito sataguṇena sahassaguṇena[15] sabbaññūtañāṇakkhim eva piyaṁ, tassa me idaṁ[16] paccayo hoti" 'ti brāhmaṇassa[17] adāsi. So taṁ ukkhipitvā attano akkhimhi ṭhapesi, taṁ tassânubhāvena vikasitanīluppalaṁ viya hutvā patiṭṭhāsi. M. vāmaakkhinā tassa taṁ akkhiṁ disvā „aho sudinnaṁ mayā akkhidānan" ti[18]

[1] Bd -tassa vejjassa. [2] Ck satthāyapātanan, Bd satthapātun. [3] Bds -laṁ. [4] all three MSS. -vi- [5] Cs -iṁ. [6] Bd -ttitvā. [7] so Bd; Cks muṇḍi for mucci? [8] Ck -pākakikaṁ, Cs -pākkakaṁ. [9] Cks -ī. [10] Bd nhārusuttakena. [11] Ck adds salakkhehi, Cs salla-. [12] Bd -kānaṁ. [13] Bds akkhīni dhovitvā. [14] Bds -sāpetvā. [15] Bd adds satasahassaguṇena. [16] Bd piyataraṁ tassa idaṁ me. [17] Bd adds akkhiṁ. [18] Ck akkhinī and Cs akkhīni in the place of akkhidānanti

antosamuggatāya pītiyā[1] nirantaraṁ puṭṭho[2] hutvā itaram pi akkhiṁ adāsi. Sakko tam pi attano akkhimhi ṭhapetvā rājanivesanā nikkhamitvā mahājanassa olokentass' eva nagarā nikkhamitvā devalokam eva gato.

5 Taṁ atthaṁ pakāsento S. diyaḍḍhaṁ gātham āha:

16. Codito Sivirājena Sīvako[3] vacanaṁkaro
raññο cakkhūni uddhatvā[4] brāhmaṇass' upanāmaye,
sacakkhu brāhmaṇo āsi, andho rājā upāvisîti. 68.

Rañño nacirass' eva akkhīni rūhiṁsu, ruyhamānāni[5] ca 10 āvāṭabhāvaṁ[6] appatvā kambalageṇḍukena[7] viya uggatena maṁsapiṇḍena pūretvā cittakammarūpakassa viya akkhīni ahesuṁ, vedanā pacchijji. Atha M. katipāhaṁ pāsāde vasitvā „kiṁ andhassa rajjenā 'ti, amaccānaṁ rajjaṁ niyyādetvā uyyānaṁ gantvā pabbajitvā samaṇadhammaṁ karissāmîti" cintetvā amacce 15 pakkosāpetvā tesaṁ tam atthaṁ ārocetvā „eko mukhadhovanādidāyako kappiyakārako ca mayhaṁ santike bhavissati, sarīrakiccaṭṭhānesu pi me rajjukaṁ bandhathā" 'ti vatvā sārathiṁ āmantetvā „rathaṁ yojehîti" āha. Amaccā pan' assa rathena gantuṁ adatvā suvaṇṇasivikāya naṁ netvā pokkha-20 raṇītīre nisīdāpetvā ārakkhaṁ saṁvidhāya paṭikkamiṁsu. Rājā pallaṁkena[8] nisinno attano dānaṁ āvajjesi[9]. Tasmiṁ khaṇe Sakkassa āsanaṁ uṇhaṁ ahosi, so āvajjanto[10] taṁ kāraṇaṁ disvā „mahārājassa varaṁ datvā cakkhu paṭipākatikaṁ karissāmîti" cintetvā tattha gantvā[11] M-assa avidūre 25 aparāparaṁ caṁkami.

Tam atthaṁ pakāsento S.[12]

17. Tato so katipāhassa uparūḷhesu cakkhusu
sūtaṁ[13] āmantayi rājā Sivīnaṁ raṭṭhavaddhano: 69.

[1] Bd omits pī-. [2] Cs phuṭṭho, Bd phuṭho. [3] Bd -vi-. [4] Bd uddharitvā. [5] Bd ruha-. [6] Bds pakatibhā-. [7] Cks -heṇḍu-, Bd -gaṇḍu-. [8] Bd pallaṅke. [9] so all three MSS. [10] Cks āvajjento. [11] Cks āg-. [12] Bd adds āha. [13] all three MSS. su-.

18. Yojehi sārathi yānaṁ, yuttañ ca paṭivedaya,
uyyānabhūmiṁ gacchāma pokkharañño[1] vanāni ca. 70.
19. So ca pokkharaṇiyā tīre pallaṁkena upāvisi,
tassa Sakko pātur ahu devarājā Sujampatîti 71.
imā gāthā āha. 5

Sakko pi[2] M-ttena padasaddaṁ sutvā „ko eso“ ti vutte
20. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
varaṁ varassu rājīsi[3] yaṁ kiñci manas' icchasîti 72.
gātham āha.

Evaṁ vutte rājā gātham āha: 10

21. Pahūtam[4] me dhanaṁ Sakka balaṁ[5] koso c' anappako[6],
andhassa me sato dāni maraṇaṁ ñeva[7] ruccatîti. 73.

Tattha maraṇaṁñeva ruccatîti devarāja idāni mayhaṁ andhabhāvena maraṇam eva ruccati[8], tam me dehîti.

Atha naṁ Sakko āha: „Sivirāja kiṁ pana tvaṁ maritukāmo hutvā maraṇaṁ rocesi udāhu andhabhāvenā“ 'ti. 15
„Andhabhāvena devā“ 'ti. „Mahārāja dānaṁ nāma na kevalaṁ, samparāyattham eva dīyati[9], diṭṭhadhammatthāya[10] pi paccayo hoti, tvaṁ ca ekaṁ[11] cakkhuṁ yācito dve adāsi, tena saccakiriyaṁ karohîti“ gāthaṁ[12] samuṭṭhāpetvā 20

22. Yāni saccāni dipadinda[13] tāni bhāsassu khattiya,
saccan te bhaṇamānassa puna cakkhuṁ bhavissatîti āha. 74.

Taṁ sutvā M. „Sakka, sace si[14] mama cakkhuṁ dātukāmo aññaṁ upāyaṁ mā kari, mama dānanissanden' eva me[15] cakkhuṁ uppajjatū[16]“ 'ti vatvā Sakkena „mahārāja[17], aham[18] 25
Sakko[19] ahaṁ devarājā ti na[20] paresaṁ cakkhuṁ dātuṁ sakkomi, tayā dinnassa[21] dānassa phalen' eva te cakkhuṁ uppajjissatîti“ vutte „tena hi mayā dānaṁ sudinnan“ ti vatvā saccakiriyaṁ karonto[22]

---

[1] Bd -raniñca, Bs -rañca. [2] Bds sakkassa, omitting pi. [3] Bds -isi. [4] Bd pahu-. [5] Bd phalaṁ? [6] Bd omits c [7] Bds -ṇañceva. [8] Cks ruccatîti. [9] Ck jiyati, Cs ji-, Bd diyati [10] Cks -ttāya. [11] Cks eka. [12] Bds kathaṁ. [13] Bd dvi-. [14] Bd pi [15] Bd omits me. [16] Bd upapa-. [17] Cks -jena. [18] Cks nevāhaṁ. [19] Cks omit ahaṁ. [20] Cks omit na. [21] Bd dinna. [22] Bd adds gāthamāha.

23. Ye maṁ[1] yācitum āyanti nānāgottā vanibbakā
yo[2] pi maṁ yācate tattha so pi me manaso piyo,
etena saccavajjena cakkhuṁ me upapajjathā 'ti 75.
gātham āha.

5 Tattha so pi me ti[3] ye[4] maṁ yācituṁ āgacchanti yo[5] pi so pi tesu[6] āgatesu[7] maṁ[8] yācati so pi me manaso piyo, etenā 'ti sace mama sabbe pi yācakā piyā saccam ev' etaṁ mayā vuttaṁ etena me saccavacanena ekaṁ[9] cakkhuṁ upapajjetha[10] upapajjatū[11] 'ti āha.

Ath' assa vacanānantaram eva paṭhamaṁ cakkhuṁ uda-
10 pādi. Tato dutiyassa uppajjanatthâya[12]

24. Yaṁ maṁ so yācituṁ āgā[13] dehi cakkhun ti brāhmaṇo
tassa cakkhūni pādāsiṁ brāhmaṇassa vanibbino[14]. 76.

25. Bhiyyo maṁ āvisi pīti somanassañ c' anappakaṁ,
etena saccavajjena dutiyaṁ me upapajjathā 'ti 77.
15 gāthadvayam āha.

Tattha yaṁ man ti yo maṁ[15], so ti so cakkhuvikalabrāhmaṇo[16] dehi me cakkhun ti yācituṁ āgato, vanibbino[17] ti yācantassa, bhiyyo maṁ āvisîti brāhmaṇassa cakkhūni datvā andhakālato[18] tasmiṁ andhakāle tathārūpaṁ[19] vedanaṁ agaṇetvā aho sudinnaṁ me dānan ti paccavekkhantaṁ maṁ
20 bhiyyo atirekatarā pīti āvisi mama hadayaṁ paviṭṭhā, somanassañ ca me[20] anantaṁ aparimāṇaṁ uppajji[21], etenā 'ti sace mama tadā anappakaṁ pītisomanassaṁ uppannaṁ[22] saccaṁ ev' etaṁ mayā vuttaṁ etena me saccavacanena dutiyam pi cakkhuṁ uppajjatū[23] 'ti āha.

Taṁ khaṇaṁ ñeva dutiyam pi cakkhuṁ udapādi, tāni pan'
25 assa cakkhūni n' eva pākatikāni na dibbāni, Sakkabrāhmaṇassa[24] hi dinnacakkhuṁ[25] puna pākatikaṁ kātuṁ na sakkā, upahatavatthuno[26] ca dibbacakkhuṁ nāma na uppajjati[23], tāni pan'

[1] Ck saṁ, Cs saṁmā. [2] Cks so. [3] Bd ye manti. [4] Cs yo. [5] Cks ye. [6] Bd te pi yācakesu in the place of yo pi so pi tesu, Bs te pi yo pi tesu. [7] Bd āgacchantesu. [8] Bds yo maṁ. [9] Cks eka. [10] Cks uppajjatha. [11] Cks uppajjantu. [12] Bd upapa-. [13] Cks āga, Bd agā. [14] Bds vanibbako. [15] Bd adds yācati. [16] Bd -vikallo-. [17] Bd vanibbako [18] Cks anandha-; Bds add paṭṭhāya. [19] Cks -pi. [20] Bd mama. [21] Bds upapa-. [22] Bd -nnanti. [23] Bds upapa-. [24] Bd athassabrā-. [25] Bd dinnaṁ-. [26] Cks -uto.

assa saccapāramitācakkhūnîti[1] vuttāni, tesaṁ uppattisamakālam eva Sakkānubhāvena sabbā rājaparisā[2] sannipatitā va ahosi[3]. Ath' assa Sakko mahājanamajjhe[4] yeva thutiṁ karonto

16. Dhammena bhāsitā gāthā Sivīnaṁ raṭṭhavaddhana,
etāni tava nettāni dibbāni paṭidiyyare[5]. 78. 5

17. Tirokuḍḍaṁ[6] tiroselaṁ samatiggayha pabbataṁ
samantā yojanasataṁ dassanaṁ anubhontu[7] te ti 79.

gāthadvayam āha.

Tattha dhammena bhāsitā ti mahārāja imā te gāthā dhammena sabhāven' eva bhāsitā, dibbānîti dibbānubhāvayuttāni, paṭidiyyare ti paṭi- 10 diyyanti[8], tirokuḍḍan ti mahārāja imāni te cakkhūni devatānaṁ cakkhūni viya parakuḍḍaṁ paraselaṁ yaṁ kiñci pabbataṁ[9] samatiggayha atikkhamitvā samantā dasadisā yojanasataṁ rūpadassanaṁ anubhontu sādhentū[10] 'ti attho

Iti so ākāse ṭhatvā mahājanamajjhe imā gāthā bhāsitvā[11] „appamatto hohîti" M-aṁ ovaditvā devalokam eva gato. M. 15 pi mahājanaparivuto mahantena sakkārena nagaraṁ pavisitvā Candakaṁ[12] pāsādaṁ abhirūhi[13]. Tena cakkhūnaṁ paṭiladdhabhāvo sakala-Siviraṭṭhe pākaṭo[14] jāto. Ath' assa dassanatthaṁ raṭṭhavāsino[15] bahuṁ paṇṇākāraṁ gahetvā āgamiṁsu[16]. M. „imasmiṁ mahājanasannipāte mama dānaṁ vaṇṇessāmîti" rājadvāre mahāmaṇḍapaṁ kāretvā samussitasetacchatte rāja- 20 pallaṁke nisinno nagare bheriñ carāpetvā sabbaseniyo sannipātetvā „ambho Siviraṭṭhavāsino, imāni me dibbacakkhūni disvā ito paṭṭhāya[17] adatvā mā bhuñjitthā[18]" 'ti vatvā dhammaṁ desento catasso gāthā abhāsi:

28. Ko n' īdha vittaṁ na dadeyya[19] yācito 25
api visiṭṭhaṁ supiyam pi attano,
tad iṁgha sabbe Sivayo[20] samāgatā
dibbāni nettāni mam' ajja passatha. 80.

[1] Bd -tā- corr. to -tānubhāvena-. [2] Bd -purisā. [3] Bd ca ahesuṁ. [4] Bd -janassa majhe. [5] Bds -dissare. [6] Bd -kuṭaṁ. [7] Cks -bhonti. [8] Bds -dissati. [9] Bd adds pi. [10] Bds sodh-. [11] Cks abhā-. [12] Bd suc-. [13] Bd -rūyha. [14] Bd -to. [15] Bd sakalara-. [16] Cks ag-. [17] Bd adds dānaṁ. [18] Bd -jathā. [19] Bd nu dadeyyaṁ. [20] Bd sivi-.

29. Tirokuḍḍaṁ tiroselaṁ samatiggayha pabbataṁ
samantā yojanasataṁ dassanaṁ anubhonti[1] me. 81.

30. Na cāgamattā param[2] atthi kiñci
maccānaṁ[3] idha jīvite[4],
5 datvāna mānusaṁ[5] cakkhuṁ
laddham [me] cakkhuṁ amānusaṁ. 82.

31. Etam pi disvā Sivayo[6] detha dānāni bhuñjatha,
datvā ca bhutvā ca yathānubhāvaṁ
aninditā[7] saggàm upetha[8] ṭhānan ti. 83.

10 Tattha ko nīdhā 'ti ko nu idha, api visiṭṭhan ti uttamam pi samānaṁ, cāgamattā ti cāgapamāṇato aññaṁ varaṁ nāma n' atthi, idha jīvite ti imasmiṁ jīvaloke, idha jīvitan[9] ti pi pāṭho, imasmiṁ jīvaloke jīvamānānan ti attho, amānusan ti dibbacakkhuṁ mayā laddhaṁ, iminā kāraṇena veditabbam etaṁ: cāgato uttamaṁ nāma n' atthîti, etampi disvā ti etaṁ
15 mayā laddhaṁ dibbacakkhuṁ disvâpi.

Itîmāhi[10] catūhi gāthāhi dhammaṁ desetvā tato paṭṭhāya anvaddhamāsaṁ pannarasuposathe[11] mahājanaṁ[12] sannipātāpetvā niccaṁ imāh' eva gāthāhi dhammaṁ desesi. Taṁ sutvā mahājano dānādīni puññāni katvā devalokaṁ pūrento va[13]
20 agamāsi[14].

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave porāṇikapaṇḍitā bāhiradānena asantuṭṭhasampattayācakānaṁ[15] attano cakkhūni uppāṭetvā adaṁsū" 'ti vatvā[16] j. s. Tadā Sīvakavejjo[17] Anando ahosi, Sakko Anuruddho, sesaparisā Buddhaparisā, Sivirājā pana aham evā" 'ti. Sivijātakaṁ.

25

4. Sirimandajātaka.

Paññāyupetaṁ siriyā vihīnan[18] ti. Ayaṁ Sirimandapañho[19] Mahāummagge āvibhavissati. Sirimandajātakaṁ[19].

---

[1] Bd -te. [2] Bds varam. [3] Cks mantānaṁ. [4] Bd -taṁ. [5] Cks datvā mānusakaṁ. [6] Bd -vi-. [7] Bd anandiko, Bs anindito. [8] Bd upehi. [9] so all three MSS. for jīvinaṁ or jīvataṁ? [10] Bd iti. [11] Bd -thesu. [12] Bd -ne. [13] Bd omits va [14] Cs Bd ag-. [15] Ck asantuṭṭha, Cs Bd asantuṭṭhā-. [16] Bds add saccāni pakāsetvā. [17] Bd sivikavajjo. [18] Ck viuīhī-, Bd navihi-. [19] Bd -meṇḍa-.

5. Rohantamigajātaka.

Ete yūthā[1] patīyantîti. Idaṁ S. Veḷuvane v. āyasmato Anandassa jīvitapriccāgaṁ ā. k. So pan' assa jīvitapariccāgo Asītinipāte Cullahaṁsajātake Dhanapāladamane āvibhavissati. Evaṁ tenâyasmatā Satthu atthāya jīvite pariccatte dh. k. s.: „āvuso āyasmā Ānando sekhapaṭisambhidappatto hutvā D-assâtthāya jīvitaṁ pariccajîti". S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s." ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mam' atthāya jīvitaṁ pariccaji yevā" 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k.[2] Khemā nām' assa aggamahesī ahosi. Tadā B. Himavantapadese migayoniyaṁ nibbattitvā suvaṇṇavaṇṇo ahosi sobhaggappatto, kaniṭṭho pi 'ssa Cittamigo nāma suvaṇṇavaṇṇo va[3] ahosi, kaniṭṭhabhaginī pi Sutanā nāma suvaṇṇavaṇṇā va ahosi. M. pana Rohanto[4] nāma migarājā ahosi. So Himavante dve pabbatarājiyo atikkamitvā tatiyāya antare Rohantaṁ nāma saraṁ nissāya asītimigasahassaparivāro vāsaṁ kappesi. So andhe jiṇṇe mātāpitaro posesi. Ath' eko Bārāṇasito avidūre nesādagāmavāsī nesādaputto Himavantaṁ paviṭṭho M-aṁ disvā attano gāmaṁ āgantvā aparabhāge kālaṁ karonto puttassa ārocesi: „tāta amhākaṁ kammabhūmiyaṁ asukasmiṁ nāma ṭhāne suvaṇṇavaṇṇo migo vasati, sace rājā puccheyya katheyyāsîti[5]". Ath' ekadivasaṁ Khemā nāma devī paccūsakāle supinaṁ addasa, evarūpo supino hoti[6]: suvaṇṇavaṇṇo migo[7] kañcanapīṭhe nisīditvā suvaṇṇakiṁkiṇikaṁ koṭṭento[8] viya madhurena[9] sarena deviyā dhammaṁ deseti, sā sādhukāraṁ datvā dhammaṁ suṇāti, migo[10] dhammakathāya aniṭṭhitāya eva uṭṭhāya gacchati, sā „migaṁ gaṇhathā" 'ti vadantī[11] yeva pabujjhi. Paricārikāyo tassā saddaṁ sutvā „supihitadvāravātapānaṁ gehaṁ, vātassa[12] pi okāso n' atthi, ayyā imāya velāya migaṁ gaṇhāpetîti[13]" avahasiṁsu. Sā tasmiṁ

[1] all three MSS. yūdhā. [2] C[ks] kāresi. [3] B[d] omits va. [4] B[d] rohano. [5] B[ds] add aparabhāge kālaṅkato ahosi. [6] B[d] ahosi. [7] B[d] adds āgantvā [8] B[d] ākoṭento. [9] B[d] madhūra. [10] B[d] adds pi. [11] all three MSS. -i. [12] B[ds] janassā. [13] B[d] -pethā

khaṇe „supino ayan“ ti ñatvā cintesi: „supino[1] ti vutte[2] rājā anādaro bhavissati, dohaḷo[3] ti vutte pana ādarena pariyesissatîti[4] suvaṇṇavaṇṇamigassa[5] dhammakathaṁ suṇissāmîti“
sā gilānālayaṁ katva nipajji. Rājā āgantvā „bhadde kin te
5 aphāsukan“ ti pucchi. „Deva aññaṁ[6] n' atthi: dohaḷo pana me uppanno“ ti. „Kiṁ icchasîti[7]“. „Suvaṇṇavaṇṇassa dhammikamigassa dhammaṁ sotuṁ devā“ 'ti. „Bhadde, yaṁ n' atthi tattha te dohaḷo uppanno, suvaṇṇavaṇṇo[8] nāma migo yeva n' atthîti“. Sā[9] „sace na labhāmi idh' eva me maraṇan“ ti
10 rañño piṭṭhiṁ datvā nipajji. Rājā „sace atthi labhissasîti“ parisamajjhe nisīditvā Morajātake vuttanayen' eva amacce brāhmaṇe ca pucchitvā „suvaṇṇavaṇṇā migā nāma hontîti“ sutvā luddake sannipātāpetvā[10] „ken' evarūpo[11] migo diṭṭho, kena suto“ ti pucchitvā tena nesādaputtena pitu santikā
15 sutaniyāmena kathite „samma, tassa te migassa ānītakāle mahantaṁ sakkāraṁ karissāmi, gaccha ānehi nan“ ti vatvā paribbayaṁ datvā taṁ pesesi. So pi „sac' āhaṁ deva taṁ ānetuṁ na sakkhissāmi cammam assa anessāmi, taṁ ānetuṁ asakkonto lomāni pi 'ssa ānessāmi, tumhe mā cintayitthā“ 'ti
20 vatvā nivesanaṁ gantvā puttadārassa paribbayaṁ datvā tattha gantvā taṁ migarājānaṁ disvā „kismiṁ nu kho ṭhāne pāsaṁ oḍḍetvā imaṁ gaṇhituṁ sakkhissāmîti“ vīmaṁsanto pānīyatitthe okāsaṁ passi, so daḷhaṁ cammayottaṁ vaṭṭetvā M-assa pānīyapivanaṭṭhāne yaṭṭhiyā[12] pāsaṁ oḍḍesi. Punadivase M.
25 asītiyā migasahassehi saddhiṁ gocare caritvā „pakatititthe yeva pānīyaṁ pivissāmîti“ tattha gantvā otaranto yeva pāse bajjhi. So „sac' āhaṁ idān' eva baddharāvaṁ[13] ravissāmi ñātigaṇo[14] pānīyaṁ apivitvā va bhīto[15] palāyissatîti[16]“ cintetvā

[1] Bd adds me diṭṭho. [2] Bd sace vakkhāmi in the place of vutte. [3] Bd adds me upanno [4] Cks -ssati. [5] Bd -vaṇṇassa migassa-. [6] Cks añño. [7] Bd -si devīti. [8] Bd adds viya. [9] Bd adds tassa vacanaṁ sutvā. [10] Bd -pātetvā. [11] Bd keneva eva-. [12] Bd yaṭṭhi. [13] Bd bhandhanaravaṁ. [14] Bd -ā. [15] Bd -ā, adding vanaṁ. [16] Bd -antīti.

yaṭṭhiyaṁ allīyitvā attano vase vattetvā pānīyaṁ pivanto viya ahosi. Atha asītiyā migasahassānaṁ pānīyaṁ pivitvā uttaritvā ṭhitakāle „pāsaṁ chindissāmîti" tikkhattuṁ ākaḍḍhi[1], paṭhamavāre cammaṁ chijji, dutiye[2] maṁsaṁ, tatiye[2] nahāruṁ chinditvā pāso aṭṭhiṁ āhacca aṭṭhāsi. So chindituṁ asakkonto 5 baddharāvaṁ[3] ravi, migagaṇo[4] bhāyitvā tīhi ghaṭāhi palāyi[5]. Cittamigo tiṇṇam pi ghaṭānaṁ[6] antare M-aṁ adisvā „idaṁ bhayaṁ uppajjamānaṁ mama bhātu uppannaṁ bhavissatîti" cintetvā tassa santikaṁ gantvā[7] taṁ baddhaṁ[8] passi. Atha naṁ M. disvā „bhātika mā idha tiṭṭha, sāsaṁkaṁ idaṁ 10 ṭhānan" ti vatvā uyyojento paṭhamaṁ gātham āha:

1. Ete yūthā[9] patīyanti bhītā maraṇā[10] Cittaka,
gaccha tuvam[11] pi, mā kaṁkhi, jīvissanti tayā sahā 'ti. 84.

Tattha ete ti cakkhupathaṁ atikkamitvā dūragate[12] sandhāyâha, patīyantîti paṭigacchanti palāyantîti attho. Cittakā 'ti taṁ ālapati, tayā sahā 15 'ti tvaṁ etesaṁ mama ṭhāne ṭhatvā rājā hohîti ete tayā saddhiṁ jīvissantîti.

Tato ubhinnam pi tisso ekantarikagāthā[13] honti:

2. Nâhaṁ Rohanta[14] gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati[15],
na taṁ aham jahissāmi, idha hessāmi[16] jīvitaṁ[17]. 85.
3. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā, 20
gaccha tuvam[11] pi, mā kaṁkhi, jīvissanti tayā saha. 86.
4. Nâhaṁ Rohanta[14] gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati[18],
na taṁ baddhaṁ jahissāmi, idha hessāmi jīvitan ti. 87.

Tattha Rohantā[19] 'ti M-aṁ nāmenâlapati, avakaḍḍhatîti[20] galati[21], sokena avakaḍḍhīyati[22], te hi nūnā 'ti te amhākaṁ mātāpitaro ekaṁsen' eva 25 dvīsu pi amhesu idha matesu aparināyikā hutvā apaṭijaggiyamānā sussitvā marissanti, tasmā bhātika Citta gaccha tvaṁ[23], tayā saha te jīvissantîti attho, idha hessāmîti[24] imasmiṁ yeva ṭhāne jīvitaṁ jahissāmîti vatvā

---

[1] Bd -itvā. [2] Bd -yavāre. [3] Bd bandharavaṁ. [4] Bd -ā. [5] Bd -yiṁsu. [6] Bd -ṭakānaṁ. [7] Cks āg-. [8] Bd bandhanaṁ. [9] Cks yūthādhā [10] Cks -ṇassa. [11] Cks tvam. [12] Bds dūraṁ-. [13] Bd -āyo. [14] Bds rohaṇa. [15] Cs Bd avakassati. [16] Bd hi-. [17] Bd adds bodhisatto āha [18] all three MSS. avakassati. [19] Bd rohanā. [20] Bd -kassati. [21] Bd galayati. [22] Bd kaḍhiyati. [23] Bd tuvaṁ. [24] Bd hi-.

B-assa dakkhiṇapassaṁ nissāya taṁ sandhāretvā assāsento aṭṭhāsi. Sutanâpi nāma migapotikā palāyitvā migānaṁ antare ubho bhātike apassantī „idaṁ bhayaṁ mama bhātikānaṁ uppannaṁ bhavissatîti“ nivattitvā tesaṁ santikaṁ āgatā,
5 naṁ[1] āgacchantiṁ disvā M. pañcamaṁ gātham āha:

5. Gaccha bhīru palāyassu, kūṭe baddho 'smi āyase,
gaccha tuvam[2] pi, mā kaṁkhi, jīvissanti tayā sahā 'ti. 88.

Tattha bhīrū 'ti mātugāmo nāma appamattikenâpi bhāyati, tena naṁ evaṁ ālapati, kūṭe ti paṭicchannapāse, āyase ti so hi anto udake ayakkhandhaṁ
10 koṭṭetvā[3] tattha sāradāruṁ yaṭṭhiṁ bandhitvā oḍḍito, tasmā evam āha, tayā sahā 'ti te asītisahassamigā tayā saddhiṁ jīvissanti.

Tatoparā[4] purimanayen' eva tisso gāthā honti:

6. Nâhaṁ Rohanta[5] gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati[6],
na taṁ ahaṁ jahissāmi, idha hessāmi jīvitaṁ. 89.
15 7. Te hi nūna marissanti andhā apariṇāyikā,
gaccha tuvam[2] pi, mā kaṁkhi, jīvissanti tayā saha. 90.
8. Nâhaṁ Rohanta gacchāmi, hadayam me avakaḍḍhati[7],
na taṁ baddhaṁ jahissāmi, idha hessāmi[8] jīvitan ti. 91.

Tattha te nūnā 'ti idhâpi mātāpitaro va sandhāyâha

20 Sâpi tath' eva paṭikkhipitvā M-assa vāmapassaṁ nissāya assāsayamānā[9] aṭṭhāsi. Luddo pi te mige palayante disvā baddharāvañ[10] ca sutvā „baddho bhavissati migarājā“ ti gāḷhaṁ kacchaṁ bandhitvā migamāraṇasattiṁ ādāya vegenâgacchi[11]. M. āgacchantaṁ disvā navamaṁ gātham āha:

25 9. Ayaṁ so luddako eti ruddarūpo[12] sahāvudho,
so[13] no vadhissati ajja usunā sattiyā-m-apîti. 92.

Tattha ruddarūpo[12] ti dāruṇajātiko, sattiyāmapîti sattiyâpi no paharitvā vadhissati, tasmā yāva so nâgacchati tāva palāyathā 'ti.

---

[1] Bd taṁ. [2] Cks tvaṁ. [3] Bd koṭe-. [4] Bd -raṁ. [5] Bd rohana. [6] Cs Bd -kassati. [7] Bd -kassati. [8] Bd hi-. [9] Bd assāsiyamānā. [10] Bd bandharavañ. [11] Cs vegenāñchi, Bd vegenāgacchati. [12] Bd ludda-. [13] Bd yo.

Taṁ disvâpi Cittamigo na palāyi. Sutanā pana sakabhāvena saṇṭhātuṁ[1] asakkontī maraṇabhayabhītā thokaṁ palāyitvā „ahaṁ dve bhātike pahāya kuhiṁ palāyissāmîti“ attano jīvitam jahitvā nalāṭena maccuṁ ādāya punâgantvā bhātu vāmapasse aṭṭhāsi. 5

Tam atthaṁ pakāsento S. dasamaṁ gātham āha

10. Sā muhuttaṁ palāyitvā bhayaṭṭhā[2] bhayatajjitā
sudukkaraṁ akarā bhīru maraṇāy' ūpanivattathā ti. 93.

Tattha maraṇāyūpanivattathā 'ti maraṇatthāya upanivatti

Luddo pi āgantvā te tayo jane ekato ṭhite disvā mettacittaṁ uppādetvā ekakucchiyaṁ nibbattabhātaro[3] viya te maññamāno cintesi: „migarājā tāva pāse baddho, ime pana dve janā hirottappabandhena baddhā, kin nu kho ime[4] etassa hontîti“ atha ne pucchanto 10

11. Kin nu te 'me migā honti, muttā baddhaṁ[5] upāsare,
na taṁ cajitum icchanti jīvitassa[6] pi kāraṇā ti 94. 15

Tattha kinnu te me ti kin nu te ime, upāsare ti upāyanti

Ath' assa B. ācikkhi:

12. Bhātaro honti me ludda sandariyā ekamātukā,
na maṁ cajitum icchanti jīvitassa pi kāraṇā ti. 95. 20

So tassa vacanaṁ sutvā bhiyyosomattāya muducitto ahosi. Citto[7] migarājā tassa muducittaṁ[8] ñatvā „samma ludda[9], mā tvaṁ etaṁ migarājānaṁ 'migamatto[10] yevā' 'ti maññittha, ayaṁ hi asītiyā migasahassānaṁ rājā sīlācārasampanno sabbasattesu muducitto mahāpañño andhe jiṇṇe mātāpitaro poseti, 25 sace tvaṁ evarūpaṁ dhammikaṁ[11] māresi etaṁ mārento mātāpitaro ca no[12] mañ ca bhaginiñ ca me ti amhe pañca pi jane māresi yeva, mayhaṁ pana bhātu jīvitaṁ dento pañcannam pi no[13] jīvitadāyako sîti“ vatvā

---

[1] Bd sandhāretuṁ. [2] Bd bhayaṭṭā. [3] Cks nibbattā-. [4] Cks me. [5] Bd bandhaṁ. [6] Bd -ssā. [7] Bd -a. [8] Bd -ttataṁ. [9] Bd -aka. [10] Bd migāmato. [11] Bd adds migaṁ. [12] Bds ma. [13] Bds janānaṁ.

13. Te hi nūna marissanti andhā aparināyikā,
pañcannaṁ jīvitaṁ dehi, bhātaraṁ muñca luddakā 'ti 96.
gātham āha. So tassa dhammakathaṁ sutvā pasannacitto „mā bhāyi sāmîti“ vatvā anantaraṁ gātham āha:

5 14. So vo ahaṁ pamokkhāmi mātāpettibharaṁ[1] migaṁ,
nandantu mātāpitaro muttaṁ disvā mahāmigan ti. 97.

Tattha vo ti nipātamattaṁ, muttam[2] ti bandhanā muttaṁ passitvā.

Evañ ca pana vatvā cintesi: „rañño dinno yaso[3] mayhaṁ kiṁ karissati, sac' āhaṁ imaṁ migarājānaṁ vadhissāmi ayaṁ
10 vā[4] me paṭhavi bhinditvā[5] vivaraṁ dassati asani vā me matthakaṁ patissati, vissajjessāmi nan“ ti so M-aṁ upasaṁkamitvā yaṭṭhiṁ pātetvā cammayottaṁ chinditvā migarājānaṁ āliṅgitvā udakapariyante nipajjāpetvā muducittena saṇikaṁ pāsā[6] mocetvā nahārūhi nahāruṁ maṁsena maṁsaṁ cammena cammaṁ
15 samodhānetvā udakena lohitaṁ dhovitvā mettācittena punappuna parimajji. Tassa mettānubhāvena M-assa ca pāramitānubhāvena sabbāni nahārumaṁsacammāni sandhīyiṁsu, pādo sañchannachavisañchannalomo[7] ahosi, asukaṭṭhāne baddho ahosîti pi na paññāyi, M. sukhappatto hutvā aṭṭhāsi.
20 Taṁ disvā Cittamigo somanassajāto luddassa anumodanaṁ karonto

15. Evaṁ luddaka nandassu saha sabbehi ñātibhi
yathâham ajja nandāmi muttaṁ disvā mahāmigan ti 98.
gātham āha.

25 Atha M. „kin nu kho esa luddo maṁ gaṇhanto attano kammena gaṇhi udāhu aññassa āṇattiyā“ ti cintetvā gahitakāraṇaṁ pucchi. Luddaputto āha: „sāmi, na mayhaṁ tumhehi kammaṁ atthi, rañño pana aggamahesī Khemā nāma tumhākaṁ dhammakathaṁ sotukāmā, tadatthāya rañño āṇattiyā
30 tvaṁ mayā gahito“ ti. „Samma evaṁ sante maṁ vissajjento

---

[1] Bd -pitti-. [2] Cks muttā. [3] Bd dinnayasena. [4] Ck va, Bd ca. [5] Bd bhijjitvā. [6] Cks -saṁ. [7] Cks saṁchavi-.

atidukkaraṁ karosi, ehi maṁ netvā rañño dassehi, deviyā dhammaṁ kathessāmîti". „Sāmi[1], rājāno nāma kakkhaḷā, ko jānāti kiṁ bhavissati[2], mayhaṁ rañño dinnena yasena kammaṁ n' atthi, gaccha tvaṁ yathāsukhan" ti. Puna M. „iminā maṁ vissajjentena atidukkaraṁ kataṁ, yasapaṭilābhaupāyam assa karissāmîti" cintetvā „samma pitthiṁ tāva me hatthena parimajjā[3]" 'ti āha. So parimajji, hattho suvaṇṇavaṇṇehi lomehi pūri[4]. „Sāmi imehi lomehi kiṁ karomîti". „Samma imāni haritvā[5] rañño ca deviyā ca dassetvā 'imāni tassa suvaṇṇavaṇṇamigassa lomanîti' vatvā mama ṭhāne ṭhatvā imāhi gāthāhi deviyā dhammaṁ desehi, taṁ[6] sutvā yeva hi 'ssā[7] dohaḷo paṭippassambhissatîti[8]". „Dhammaṁ cara mahārājā" 'ti dasadhammacariyagāthā uggaṇhāpetvā pañcasīlāni datvā appamādena ovaditvā uyyoyesi. Luddaputto M-aṁ ācariyaṭṭhāne ṭhapetvā tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā catūsu ṭhānesi vanditvā lomāni paduminipattena gahetvā pakkāmi. Te pi naṁ[9] tayo janā thokaṁ anugantvā mukhena gocarañ ca pānīyañ ca gahetvā mātāpitunnaṁ santikaṁ gamiṁsu[10]. Mātāpitaro „tāta Rohanta[11], tvaṁ kira[12] baddho, kathaṁ mutto" ti pucchantā[13]

16. Kathaṁ[14] pamokkho āsi[15] upanītasmiṁ jīvite,
kathaṁ putta amocesi kūṭapāsamha[16] luddako ti 99.

gātham āhaṁsu.

Tattha upanītasmin ti tava jīvite maraṇantike[17] upanīte kathaṁ pamokkho āsi[15].

Taṁ sutvā B. tisso gāthā abhāsi:

17. Bhaṇaṁ kaṇṇasukhaṁ vācaṁ hadayaṅgaṁ hadayanissitaṁ
subhāsitāhi vācāhi Cittako maṁ amocayi. 100.

18. Bhaṇaṁ kaṇṇasukhaṁ vācaṁ hadayaṅgaṁ hadayanissitaṁ
subhāsitāhi vācāhi Sutanā maṁ amocayi. 101.

[1] Cks -ssāmi, omitting ti sāmi. [2] Ck -tīti. [3] Bd -āhi. [4] all three MSS. puri. [5] Cks nīha-. [6] Cks omit taṁ. [7] Bd tassā. [8] Bd pasam-. [9] Bd omits naṁ. [10] Cks āg-. [11] Bd rohana [12] Bd adds pāse. [13] Cks -to. [14] Bd adds tvaṁ for te? [15] Bd asi. [16] Bd -hā. [17] Cs maraṇasantike, Bd -santikaṁ.

19. Sutvā kaṇṇasukhaṁ vācaṁ hadayaṅgaṁ hadayanissitaṁ subhāsitāni sutvāna luddako maṁ amocayîti. 102.

Tattha bhaṇan ti bhaṇanto, hadayaṅgan ti hadayaṅgamaṁ, dutiyagāthāya bhaṇan ti bhaṇamānā, sutvā ti so imesaṁ ubhinnaṁ vācaṁ sutvā.

5 Ath' assa mātāpitaro anumodantā āhaṁsu:

20. Evaṁ ānandito[1] hotu saha dārehi luddako
yathā may' ajja nandāma disvā Rohantam[2] āgatan ti. 103.

Luddo pi araññā nikkhamitvā rājakulaṁ gantvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Taṁ disvā rājā[3]

10 21. Nanu tvaṁ avacā[4] ludda: migacammāni āhariṁ[5],
atha kena nu vaṇṇena migacammāni nâharîti[6]. 104.

Tattha migacammānîti migaṁ vā cammaṁ vā, āharin ti āharissāmi, idaṁ vuttaṁ hoti: ambho ludda, nanu tvaṁ evaṁ avaca: migaṁ ānetuṁ asakkonto cammaṁ āharissāmi[7], taṁ asakkonto lomānîti, so tvaṁ kena kāraṇena
15 n' eva migaṁ na migacammaṁ āharîti[8].

Taṁ sutvā luddo

22. Āgamā[9] c' eva hatthatthaṁ kūṭapāsañ ca so migo,
abajjhi, tañ ca migarājaṁ tañ ca muttā upāsare. 105.

23. Tassa me āhu[10] saṁvego abbhuto lomahaṁsano,
20 imañ c' āhaṁ migaṁ haññe ajja hassāmi[11] jîvitan ti āha. 106.

Tattha āgamā[12] ti mahārāja so migo mama hatthatthaṁ hatthapassañ c' eva[13] mayā odditaṁ kūṭapāsañ ca āgato tasmiñ ca kūṭapāse abajjhi, tañca muttā upāsare ti tañ ca baddhaṁ apare muttā abaddhā ca dve migā assāsentā[14] taṁ nissāya aṭṭhaṁsu, abbhuto ti pubbe abhūtapubbo, imañcāhan
25 ti atha me saṁviggassa etad ahosi: sace ahaṁ imaṁ migaṁ hanissāmi ajj' eva imasmiṁ yeva ṭhāne jîvitaṁ jahissāmîti[15].

24. Kīdisā te migā ludda, kīdisā dhammikā migā,
kathaṁvaṇṇā kathaṁsīlā, bāḷhaṁ kho te pasaṁsasîti 107.

idaṁ so rājā vimhayavasena punappuna pucchati. Taṁ
30 sutvā luddo

[1] Cks anindito. [2] Bd rohaṇam. [3] Bds add āha. [4] Bd -ca. [5] Bd -ri, Cks -raṁ. [6] Bd -rāti. [7] Bd ānessāmi. [8] Bd -rantîti. [9] Ck -ma, Bd -mañ. [10] so all three MSS. [11] Bd ajjeva hissāmi. [12] all three MSS. -man. [13] Bd pāsañceva. [14] Cks assāsessā. [15] Bd adds taṁ sutvā rājā āha.

25. Odātasiṅgā sucivālā jātarūpatacūpamā,
pādā lohitakā tesaṁ, añjitakkhā manoramā ti gātham āha. 108.

Tattha odātasiṅgā ti rajatadāmasadisasiṅgā, sucivālā ti camarīvālasadisena[1] sucinā vālena samannāgatā, lohitakā ti rattaromapavālasadisā[2], pādā ti khurapariyantā, añjitakkhā ti añjitehi[3] viya visuddhapañcappasādehi akkhīhi samannāgatā. 5

Iti so kathento va M-assa suvaṇṇavaṇṇāni lomāni rañño hatthe ṭhapetvā tesaṁ migānaṁ sarīravaṇṇaṁ pakāsento

26. Edisā te migā deva, edisā dhammikā migā,
mātāpettibharā[4] devā, na te so abhihārayan[5] ti 109. 10
gātham āha.

Tattha mātāpettibharā ti jiṇṇe andhe mātāpitaro posenti, etādisā tesaṁ[6] dhammikatā, na te so abhihārayan[5] ti so migarājā na sakkā kenaci tava paṇṇākāratthāya abhiharitun ti attho, abhibhārayin[7] ti pi pāṭho, so te ahan taṁ[8] paṇṇākāratthāya nâbhihārayiṁ[9], na āharin ti attho. 15

Ito so M-assa ca Cittamigassa ca Sutanāya ca migapotikāya guṇe kathetvā „mahārāja ahan tena migaraññā attano lomāni dassetvā 'mama ṭhāne ṭhatvā dasahi dhammacariyāgāthāhi[10] deviyā dhammaṁ katheyyāsîti*' āṇatto" ti vatvā

---

[1] Bd cāmari-. [2] Bd rattanakhapa-. [3] Cks -te. [4] Bd -pitti-. [5] Cks -yun. [6] Cs Bd ne-. [7] Cks -hārayan. [8] Bd so ahaṁ te taṁ. [9] Bd -yi, Cks -yuṁ. [10] Bd rājadha-.

---

* After katheyyāsîti B. reads as follows:
uggaṇhāpito āṇatto" ti[1]. Taṁ sutvā rājā taṁ sattaratanakhacite rājapallaṁke nisīdāpetvā sayaṁ deviyā saddhiṁ nīcāsane ekamantaṁ nisīditvā taṁ añjaliṁ paggayha yācati. So dhammaṁ desento āha:

1 Dhammañ cara mahārāja mātāpitusu khattiya,
idha dhammaṁ caritvāna rājā saggaṁ gamissati.

2 Dhammañ cara mahārāja puttadāresu khattiya,
idha dhammaṁ caritvāna rājā saggaṁ gamissati.

3 Dhammañ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya,
idha dhammaṁ caritvāna rājā saggaṁ gamissati.

4 Dhammañ cara mahārāja vāhanesu[2] balesu ca,
idha dhammaṁ caritvāna rājā saggaṁ gamissati.

---

[1] Bd omits ti. [2] Bd vāhakesu? Bs vāhanesu.

kañcanapīṭhe nisīditvā tāhi gāthāhi dhammaṁ desesi. Deviyā dohaḷo paṭippassambhi. Rājā tussitvā luddaputtaṁ mahantena yasena santappento

27. Dammi nikkhasataṁ ludda thullañ ca maṇikuṇḍalaṁ
5 catussadañ[1] ca pallaṁkaṁ ummāpupphasirinnibhaṁ[2] 110.
28. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhañ ca gavaṁ sataṁ,
dhammena rajjaṁ kāressaṁ, bahukāro me si luddaka. 111.
29. Kasī vaṇijjā iṇadānaṁ[3] uñchācariyāya luddaka —
etehi[4] dāraṁ posehi, mā pāpaṁ akarā[5] punan[6] ti 112.
10 gāthā āha.

Tattha thullan ti mahagghaṁ, maṇikuṇḍalan ti pasādhanañ ca te dammi, catussadan[7] ti caturassadaṁ[8], catuussīsakan ti attho, ummāpupphasirīnibhan[2] ti nīlapaccattharaṇatāya[9] ummāpupphasadisāya[10] nibhāya obhāsena samannāgataṁ kāḷavaṇṇadārusāramayaṁ vā, sādisiyo ti añña-

[1] Bd caturassañ. [2] Bd umārapupphasannibhaṁ. [3] Cks iṇa-, Bd iṇṇādīnaṁ. [4] Bd etena. [5] Bd -ri, Ck -raṁ. [6] Bd -nā. [7] Bds caturassan. [8] Cs -rā-, Bd omits ca. [9] Ck -natthanāya, Cs -natthatāya, Bd nilapaccattaraṇatthā. [10] Cks bahupakāro, Bd bahūkāro.

---

5. Dhammañ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca,
idha dhammaṁ caritvāna rājā saggaṁ gamissati.
6. Dhammañ cara mahārāja raṭṭhesu janapadesu ca
idha dhammaṁ caritvāna rājā saggaṁ gamissati.
7. Dhammañ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca
idha dhammaṁ caritvāna rājā saggaṁ gamissati.
8. Dhammañ cara mahārāja migapakkhīsu khattiya,
idha dhammaṁ caritvāna rājā saggaṁ gamissati.
9. Dhammañ cara mahārāja, dhammo suciṇṇo sukhaṁ āvahati[1],
idha dhammaṁ caritvāna rājā saggaṁ gamissati.
10. Dhammañ cara mahārāja, Indo devā sabrāhmaṇā
suciṇṇena divaṁ pattā, mā dhammaṁ rāja pamādo[2].
11. Tatth' ev' ete vattapadā[3], esā va anusāsanī,
sapaññaṁ sevi Kalyāṇī sā etī tidivaṁ gatā ti.

Iti nesādaputto M-ena desitaniyāmena Ākāsagaṅgaṁ otārento viya Buddhalīḷhāya dhammaṁ desesi. Mahājano sādhukārasahassāni pavatteti. Dhammakathaṁ sutvā yeva deviyā dohaḷo paṭippassambhi etc.

[1] read: dhammo āvahatī sukhaṁ? [2] so both MSS. for pāmado; p. 111, 25, vol. III 4½², Dhp. v. 371 is likewise to be read pāmado, then the metre will be right. [3] Bs tattheva te vatthapadā.

maññaṁ rūpena ca bhogena ca sadisā, usabhañca gavaṁ satan ti usabhajeṭṭhakaṁ katvā gavasatañ ca te dammi, kāressan ti dasarājadhamme akopento dhammen' eva rajjaṁ kāressāmi, bahukāro[1] me sîti suvaṇṇavaṇṇassa migaraññño ṭhāne ṭhatvā dhammassa desitattā tvaṁ mama bahūpakāro, migarājena[2] vuttaniyāmen' eva te ahaṁ pañcasu sīlesu patiṭṭhāpito, kasī 5 vaṇijjā ti samma luddaka, ahaṁ migarājaṁ[3] adisvā tassa vacanam eva sutvā pañcasu sīlesu patiṭṭhito, tvam pi ito paṭṭhāya sīlavā hohi yāni tāni kasī vaṇijjā[4] iṇadānaṁ[5] uñchācariyā 'ti ājīvamukhāni etena sammāājīvena tava puttadāraṁ posehi, mā puna pāpaṁ karîti.

So rañño kathaṁ sutvā „na me gharāvāsen' attho, 10 pabbajjaṁ anujāna[6] devā" 'ti[7] anujānāpetvā raññā dinnaṁ[8] dhanaṁ puttadārassa datvā Himavantaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā Brahmaloka-parāyano ahosi. Rājâpi M-assa ovāde ṭhatvā saggapadaṁ[9] pūresi. Ovādo[10] vassasahassaṁ[11] pavatti[12]. 15

S. i. d. ā. „evaṁ hhikkhave pubbe pi mam' atthāya Ānandena jīvitaṁ pariccattam evā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā luddo[13] Channo ahosi, rājā Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, mātāpitaro mahārājakulāni, Sutanā Uppalavaṇṇā, Cittamigo Ānando, asītimigasahassāni Sākiyagaṇo, Rohantamigarājā[14] aham evā" 'ti. Rohantamigajātakaṁ[15]. 20

6. Haṁsajātaka.

Ete haṁsā pakkamantîti. Idaṁ S. Veluvane v. Ānandattherassa jīvitapariccāgam eva ā. k. Tadâpi hi dhammasabhāyaṁ therassa guṇakathaṁ kathentesu bhikkhusu S. āgantvā[16] pucchitvā[17] „na bhikkhave idān' eva pubbe p' Ānandena[18] mam' atthāya jīvitaṁ pariccattam evā" 'ti vatvā a. ā.: 25

A. B. Bahuputtako nāma rājā r. kāresi. Khemā[19] nām' assa aggamahesī ahosi. Tadā M. suvaṇṇahaṁsayoniyaṁ nibbattitvā navutihaṁsasahassaparivuto[20] Cittakūṭe vasi. Tadâpi

[1] Cks bahupakāro, Bd bahūkāro. [2] Cks -je. [3] Bd -jānaṁ. [4] Bd -āni. [5] Cks ina-. [6] Bd -nātha. [7] Ck omits anu - - ti. [8] Bd -a. [9] Bd saggapūraṁ. [10] Bds tassa o-. [11] Bd vassasatasahassaṁ. [12] Bd -ttati. [13] Bd -ako. [14] Bd omits rohanta. [15] Bds rohaṇa-. [16] Bd adds kāya nuttha bhikkhave e. k. s. ti. [17] Bd adds imāya nāmā ti vutte. [18] Bd pi ā-. [19] Bd adds tveva. [20] Bds chana-.

devī vuttanayen' eva supinaṁ disvā rañño suvaṇṇavaṇṇahaṁsassa[1] dhammadesanāsavane[2] dohaḷaṁ ārocesi. Rājâpi pucchitvā „suvaṇṇavaṇṇahaṁsā nāma[3] Cittakūṭapabbate vasantîti" ca sutvā Khemaṁ nāma saraṁ[4] kāretvā nānappakārāni nivāpa-
5 dhaññāni ropāpetvā catūsu kaṇṇesu devasikaṁ abhayaghosanaṁ ghosāpesi ekañ ca luddaputtaṁ haṁsānaṁ gahaṇatthāya payojesi. Tassa payojitākāro ca tena tattha sakuṇānaṁ upaparikkhitabhāvo ca suvaṇṇahaṁsānaṁ āgatakāle rañño ārocetvā pāsaoḍḍitaniyāmo[5] ca M-assa pāse baddhaniyāmo ca
10 Sumukhassa haṁsasenāpatino tīsu haṁsaghaṭāsu taṁ adisvā nivattanañ ca sabbaṁ Mahāhaṁsajātake āvibhavissati, idhâpi M. yaṭṭhipāse bandhitvā[6] pāsayaṭṭhiyaṁ olambanto[7] yeva gīvaṁ pasāretvā haṁsānaṁ gatamaggaṁ olokento Sumukhaṁ āgacchantaṁ disvā „āgatakāle naṁ vīmaṁsissāmîti" cintetvā tas-
15 miṁ āgate tisso gāthā abhāsi:

1. Ete haṁsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā,
harittaca hemavaṇṇa kāmaṁ Sumukha pakkama. 113.
2. Ohāya maṁ ñātigaṇā ekaṁ pāsavasaṁ gataṁ
anapekkhamānā[8] gacchanti, kiṁ eko avahīyasi. 114.
20 3. Pat' eva[9] patataṁ[10] seṭṭha, n' atthi baddhe[11] sahāyatā[12],
mā anīghāya hāpesi, kāmaṁ Sumukha pakkamā 'ti. 115.

Tattha bhayameritā ti bhayeritā bhayatajjitā bhayacalitā, harittaca hemavaṇṇā 'ti dvīhi[13] vacanehi tam evâlapati, kāman ti suvaṇṇattaca suvaṇṇavaṇṇa sundaramukha ekaṁsena pakkamāhi yeva. kin te idhāgamanenā 'ti
25 vadati, ohāyā 'ti maṁ jahitvā uppatitā[14], anapekkhamānā[15] ti te ca me[16] ñātakā mayi anapekkhā va gacchanti. patevā 'ti uppat' eva[17], mā anīghāyā[18] 'ti ito[19] gantvā pattabbāya niddukkhabhāvāya viriyaṁ mā hāpesi

[1] Bd -ṇṇassa-. [2] Cks -nasavana. [3] Bds add atthīti. [4] Bs saraṇaṁ. [5] Cks pāsaṁ-, Bd haṁsānamoḍ-. [6] so all three MSS. [7] Cks -te, Bd -batto [8] Cks -naṁ. [9] Cks pate ca, Bd pageva [10] Ck panataṁ, Cs pattaṁ, Bd pakaṭaṁ. [11] Bd bhante. [12] Ck -nā, Bd -kā. [13] Bd adds pi. [14] Cks -to [15] Cks -kkhā. [16] Bd mama. [17] Cks uppatteva. [18] all three MSS .-ani-. [19] Bd etto. [20] Bd pattabāyāya.

Tato Sumukho paṁkapiṭṭhe nisīditvā

4. Nâhaṁ dukkhapareto ti[1] Dhataraṭṭha tavaṁ[2] jahe,
jīvitaṁ maraṇaṁ vā me tayā saddhiṁ bhavissatîti 116.

gātham āha.

Tattha dukkhapareto ti mahārāja tvaṁ maraṇadukkhapareto ti[3] ettaken' eva nâhaṁ[4] jahāmi. 5

Evaṁ Sumukhena sīhanāde kate Dhataraṭṭho

5. Etad ariyassa kalyāṇaṁ yan tvaṁ Sumukha bhāsasi,
tañ ca vīmaṁsamāno[5] 'haṁ pata te taṁ[6] avassajin ti 117.

gātham āha. 10

Tattha etadariyassā 'ti yaṁ tvaṁ nâhaṁ tavaṁ[7] jahe ti bhāsasi etaṁ ācārasampannassa ariyassa kalyāṇaṁ uttamavacanaṁ, pata te tan ti ahañ ca na taṁ vissajjetukāmo evaṁ avacaṁ atha kho taṁ vīmaṁsamāno pata tu[8] iti etaṁ vacanaṁ avassajiṁ, gacchā 'ti taṁ avocan ti attho.

Evaṁ tesaṁ kathayantānaṁ[9] ñeva luddaputto daṇḍaṁ ādāya vegenâgato. Sumukho Dhataraṭṭhaṁ assāsento[10] tassâbhimukho gantvā apacitiṁ dassetvā haṁsaraññο guṇe kathesi, tāvad eva luddo muducitto ahosi, so tassa muducittataṁ ñatvā puna gantvā haṁsarājam eva assāsento aṭṭhāsi. Luddo pi haṁsarājānaṁ upasaṁkamitvā chaṭṭhaṁ gātham āha: 15 20

6. Apadena padaṁ yāti antalikkhe caro dijo[11],
ārā pāsaṁ na bujjhi tvaṁ haṁsānaṁ pavaruttamo ti. 118.

Tattha apadena padan ti mahārāja tumhādiso antalikkhacaro[12] dijo apadena[13] akāse padaṁ katvā yāti, na bujjhîti[14] so tvaṁ evarūpo dūrato va imaṁ[15] pāsaṁ na bujjhi[16] nâvajānîti[17] pucchati. 25

M. āha:

7. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasaṁkhaye (II $\frac{52}{6}$, III $\frac{331}{8}$)
atha jālañ ca pāsañ ca āsajjâpi[18] na bujjhatîti. 119.

---

[1] Bd smi. [2] Bds tuvaṁ. [3] Cks omit ti. [4] Bd nāhantaṁ. [5] Bd -nā. [6] so all three MSS. for patā t' etaṁ? [7] Bd tuvaṁ. [8] so Bd; Ck panataṁ, Cs pantaṁ. [9] Bd kathent-. [10] Bd -setvā [11] Bd dvi-. [12] Cks -kkhe-. [13] Bd -de. [14] Cks na bajjhati, Bd nibbujhīti. [15] Ck idaṁ, Bd omits imaṁ. [16] Cs adds taṁ. [17] Bd na jānāsiti. [18] Bds -jjapi, Cks -jjhāpi

Tattha parābhavo ti samma luddaputta yadā parābhavo avaḍḍhi[1] vināso sampatto hoti atha so[2] poso jīvitasaṁkhaye patte jālañ ca pāsañ ca patvâpi na jānâtîti attho.

Luddo[3] haṁsaraññā kathaṁ abhinanditvā Sumukhena
5 saddhiṁ sallapanto tisso gāthā abhāsi:

8. Ete haṁsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā,
harittaca hemavaṇṇa tvañ ca naṁ[4] avahīyasi. 120.

9. Ete[5] bhutvā pivitvā ca pakkamanti vihaṅgamā
anapekkhamānā vakkaṅgā, tvaṁ ñev' eko[6] upāsasi. 121.

10 10. Kin nu t' āyaṁ[7] dijo hoti, mutto baddhaṁ upāsasi,
ohāya sakuṇā yanti[8], kiṁ eko avahīyasîti. 122.

Tattha tvañ ca nan[9] ti tvam eva ohiyyasîti pucchati, upāsasîti payirupāsasi.

Sumukho āha:

15 11. Rājā me so dijo mitto sakhā pāṇasamo ca me,
n' eva naṁ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyan[10] ti. 123.

Tattha yāva kālassa pariyāyan ti luddaputta yāva jīvitakālassa pariyosānaṁ ahaṁ etaṁ na jahissāmi yeva.

Taṁ sutvā luddo pasannacitto hutvā „sac' āhaṁ evaṁ-
20 sīlasampannesu imesu aparajjhissāmi paṭhavī pi me vivaraṁ dadeyya, kim me rañño santikā laddhena dhanena, vissajjessāmi ne" ti cintetvā:

12. Yo ca tvaṁ sakhino hotu[11] pāṇaṁ cajitum icchasi
so te sahāyaṁ muñcāmi, hotu rājā tavânugo ti 124.

25 gātham āha.

Tattha yo ca tvan ti yo nāma tvaṁ, so te ti so ahaṁ, tavânugo ti esa haṁsarājā tava vasaṁ anugato hotu, tayā saddhiṁ ekaṭṭhāne vasatu.

Evañ ca pana vatvā Dhataraṭṭhaṁ yaṭṭhipāsato otāretvā tīraṁ[12] netvā pāsaṁ muñcitvā muducittena lohitaṁ dhovitvā

[1] Bd avuḍhi. [2] Bd omits so. [3] Bd adds pi. [4] Ck tvañca na, Bds tvañcenaṁ. [5] Bd eko. [6] Bd tvañceveko. [7] Bd kiṁ nu tyāyaṁ. [8] Cks hanti. [9] Bds tvañcenan, Ck tvañcatan, Cs tvañcatan? [10] so all three MSS. for paryayan? [11] so all three MSS. for hetu? [12] Bd saratīraṁ.

nahāruādīni paṭipādesi. Tassa muducittatāya M-assa pāramitānaṁ ānubhāvena ca tāvad eva pādo sacchavi[1] ahosi, bandhanaṭṭhānam[2] pi na paññāyi. Sumukho M-aṁ[3] oloketvā tuṭṭhacitto anumodanaṁ karonto[4]

13. Evaṁ luddaka nandassu saha sabbehi ñātibhi (III$\frac{331}{12}$) 5
yathâham ajja nandāmi muttaṁ disvā dijādhipan ti. 125.

Taṁ sutvā luddo „gacchatha sāmîti" āha. Atha naṁ M. „kiṁ pana tvaṁ samma maṁ attano atthāya bandhi udāhu aññassâṇattiyā" ti pucchitvā[5] tena tasmiṁ kāraṇe ārocite „kin nu kho me ito va Cittakūṭaṁ gantuṁ seyyo udāhu nagaran" 10 ti vīmaṁsanto „mayi nagaraṁ gate luddaputto dhanaṁ labhissati deviyā dohaḷo paṭippassambhissati Sumukhassa mittadhammo pākaṭo bhavissati[6], tathā mama ñāṇabalena[7] Khemaṁ va saraṁ abhayadakkhiṇaṁ katvā labhissāmi[8], tasmā nagaram eva gantuṁ seyyo" ti saniṭṭhānaṁ katvā „ludda, tvaṁ amhe 15 kācenâdaya rañño santikaṁ nehi, sace no rājā vissajjetukāmo bhavissati vissajjessatîti" āha. „Rājāno nāma sāmi kakkhaḷā, gacchatha tumhe[9]" ti. „Mayaṁ tādisaṁ luddam pi mudukarimhā[10], rañño ārādhane amhākaṁ ko[11] bhāro, nehi yeva no sammā" 'ti. So tathā akāsi. Rājā haṁse disvā[12] somanassa- 20 jāto hutvā dve pi haṁse kañcanapīṭhe nisīdāpetvā madhulāje khādāpetvā madhūdakaṁ[13] pāyetvā añjalim paggayha dhammakathaṁ āyāci. Haṁsarājā tassa sotukāmataṁ viditvā paṭhamaṁ tāva paṭisanthāram akāsi. Tatr' imā haṁsassa ca rañño ca vacanapaṭivacanagāthā honti: 25

14. Kaccin nu[14] bhoto kusalaṁ,
kacci[15] bhoto anāmayaṁ,
kacci[15] raṭṭham idam phītaṁ
dhammena-m-anusāsati[16]. 126.

[1] Ck sañchavi, Cs sachavi. [2] Bd bandhaṭhānam. [3] Bd bodhisattaṁ. [4] Bd adds gāthamāha. [5] Bd pucchi. [6] Cks -issatīti. [7] Cks -laṁ. [8] Bd gamissāmi. [9] Cks -hehīti. [10] Bd mudukaṁ ka-. [11] Bd omits ko. [12] Bd adds va. [13] Bd madhurodakaṁ. [14] Bd kiñci in the place of kaccinnu [15] Bd kiñci. [16] so Cks; in the place of Bd -sasi.

15. Kusalaṁ c' eva me haṁsa, atho haṁsa anāmayaṁ,
atho raṭṭham idaṁ phītaṁ dhammena-m-anusāsati[1]. 127.

16. Kacci[2] bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kacci[2] ārā amittā te chāyā dakkhiṇato-r-iva[3]. 128.

17. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
atho ārā amittā me chāyā dakkhiṇato-r-iva[4]. 129.

18. Kacci[2] te sādisī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā[5]. 130.

19. Atho me sādisī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā mama chandavasānugā. 131.

20. Kacci[2] te bahavo puttā sujātā raṭṭhavaḍḍhana
paññājavena sampannā, sammodanti tato tato. 132.

21. Sataṁ[6] eko ca me puttā Dhataraṭṭha mayā sutā,
tesaṁ tvaṁ kiccam[7] akkhāhi, nâvarajjhanti[8] te vaco ti. 133.

Tattha kusalan ti ārogyaṁ, itaraṁ tass' eva vevacanaṁ, phītan ti kacci[7] te idaṁ raṭṭhaṁ phītaṁ subhikkhaṁ dhammena ca naṁ[9] anusāsasîti[10] pucchati, doso ti aparādho, chāyā dukkhiṇatorivā[4] ti yathā nāma dakkhiṇadisābhimukhaṁ[11] chāyā na vaḍḍhati evaṁ kacci[7] te amittā na vaḍḍhantîti vadati, sādisîti[12] jātigottakulapadesehi[13] samānā, evarūpī hi aticāriṇī na hoti, assavā ti vacanapaṭiggāhikā[14], puttarūpayasūpetā ti puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā, paññājavenā 'ti paññāvegena, paññaṁ[15] javāpetvā tāni tāni kiccāni paricchindituṁ samatthā ti pucchati, sammodanti ti yattha yattha niyuttā honti tato tato sammodant' eva[16] na virujjhantîti pucchati, mayā sutā ti mayā vissutā[17], maṁ hi loko bahuputtarājā ti vadati, iti te maṁ nissāya pākaṭā jātā ti mayā sutā nāma hontîti vadati, tesaṁ tvaṁ kiccamakkhāhîti tesaṁ mama puttānaṁ idaṁ[18] nāma karontū[19] 'ti tvaṁ kiccaṁ akkhāhi na te vacanaṁ avarajjhissanti[20], ovādaṁ tesaṁ[21] dehîti adhippāyen' evam āha.

Taṁ sutvā M. tesaṁ ovādaṁ dento pañca gāthā abhāsi:

22. Upapanno[22] pi ce hoti jātiyā vinayena vā
atha pacchā kurute yogaṁ kicce āpāsu[23] sīdati. 134.

[1] so Cks; Bd -nusāmi corr. to -sāsāmi, Bs -nusāsāmi, against the metre. [2] Bd kiñci. [3] Cks -ṇakoriva. [4] Cks teriva. [5] Bd -dā-. [6] Bd -tam. [7] Bds kiñci. [8] Bds -ru-. [9] Bds omit ca naṁ. [10] Cks -sayīti. [11] so Cks; Bd -khi. [12] Cks sa-. [13] Bds jātibhoga gotta-. [14] Cks -gga-. [15] Cks -ā. [16] Bd -dento. [17] Bd visutā. [18] Bd imaṁ. [19] Bd kārentu. [20] Cks avajjhissanti, Bds avarujjhanti. [21] Bds ne-. [22] Cks uppa-. [23] Bd apadāsu, Bs āpadāsu.

23. Tassa saṁhīrapaññassa vivaro jāyate mahā,
nattamandho[1] va rūpāni phullāni-m-anupassati[2]. 135.
24. Asāre sārayogaññū matiṁ na tv-eva vindati,
sarabho va[3] giriduggasmiṁ antarā yeva sīdati. 136.
25. Hīnajacco pi ce hoti uṭṭhātā[4] dhitimā naro 5
ācārasīlasampanno nise aggîva bhāsati. 137.
26. Etaṁ ve[5] upamaṁ katvā putte vijjāsu vācaya,
saṁvirūhetha[6] medhāvī khettabījaṁ[7] va vuṭṭhiyā ti. 138.

Tattha vinayenā 'ti ācārena, pacchā kurute yogan ti so[8] ce sikkhitabbasikkhāsu[9] daharakāle yogaṁ[10] viriyaṁ akatvā pacchā mahallakakāle karoti 10 evarūpo pacchā tathārūpe dukkhe vā āpadāsu vā uppannāsu sīdati[11] attānaṁ uddharituṁ[12] na sakkoti, tassa saṁhīrapaññassā 'ti tassa asikkhitattā[13] tato haritabbapaññassa[9] aniccalabuddhino[14], vivaro ti bhogādīnaṁ chiddaṁ parihānîti attho, nattamandho[15] ti nattandho[16], idaṁ vuttaṁ hoti: yathā nattandho[16] rattikāṇo rattiṁ candobhāsādīhi thūlarūpāni passati sukhumāni[17] 15 passituṁ na sakkoti evaṁ asikkhito[18] samhīrapañño kismiñcid[19] eva bhaye uppanne sukhumakiccāni[20] passituṁ na sakkoti oḷārikān' eva passati, tasmā tava putte daharakāle yeva sikkhāpetuṁ vaṭṭatîti, asāre ti nissāre[21] lokāyatavedasamaye[22], sārayogaññū ti sārayutto esa samayo ti maññamāno matiṁ na tv-eva vindati, bahuṁ sikkhitvâpi[23] paññaṁ na labhati yeva, giriduggasmin ti so evarūpo yathā nāma sarabho attano vasanaṭṭhānaṁ āgacchanto antarā- 20 magge visamam pi saman ti maññamāno giridugge vegenâgacchanto narakappapātaṁ patvā[24] antarā va[25] sīdati āvāsaṁ na pāpuṇāti evam etaṁ[26] asāraṁ lokāyatavedasamayasaṁsārasaññāya[27] uggahetvā mahāvināsaṁ pāpuṇāti, tasmā tava putte atthanissitesu vaḍḍhiāvahesu kiccesu yojetvā sikkhāpehîti, nise aggīvā 'ti mahārāja hīnajātiko pi uṭṭhānādiguṇasampanno rattiṁ aggikkhandho 25 viya obhāsati, etaṁ ve[28] ti etaṁ[29] mayā vuttaṁ nattandhan[30] ca aggiñ ca upamaṁ katvā tava putte vijjāsu vācaya[31], sikkhitabbayuttāsu sikkhāsu yojehi, evaṁ yutto hi yathā sukhettesu vuṭṭhiyā bījaṁ virūhati[32] ṭ tath' eva medhāvī saṁrūhati[33] yasena ca bhogehi ca vaḍḍhatîti. 30

[1] Bds rattim-. [2] Ck pullāni-, Bds thūlāni anu-. [3] Bd omits va [4] Cks uṭṭhe-. [5] Bd etañca. [6] Bd -ruḷhotha? [7] Bd khette. [8] Bd -yo. [9] Cks -tabbaṁ-. [10] Cks yoggaṁ, Bd yoga. [11] Cks kiñci in the place of sīdati. [12] Bd uttari-. [13] Ck Bd -tatthā. [14] Bd niccaṁ phalanabuddhino. [15] Bd rattimandho. [16] Bd rattandho. [17] Ck Bd sumukhāni. [18] Cks asa-. [19] Ck kismīcid, Cs kismicid. [20] Bd -māni- [21] Cks -ra. [22] Bds -yataneveda-. [23] Cks omit pi. [24] Bd patitvā. [25] Bd yeva. [26] Bd evaṁ. [27] Bd -yatanabedasamayaṁ sārasaññāya. [28] Cks evaṁ ve, Bds etaṁ ce. [29] Cks evaṁ. [30] Bd rattandhañ. [31] Cks vācāya, Bd dhāpaya. [32] Bd saṁvi-. [33] Cs saṁvi-, Bd yaṁ virūhati.

Evaṁ M. sabbarattiṁ rañño dhammaṁ desesi. Deviyā dohaḷo paṭippassambhi. M. aruṇuggamanavelāyam eva rājānaṁ[1] sīlesu patiṭṭhāpetvā appamādena ovaditvā saddhiṁ Sumukhena uttarasīhapañjareṇa nikkhamitvā Cittakūṭam eva gato.

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave pubbe pi iminā mam' atthāya jīvitaṁ pariccattam evā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā luddo Channo ahosi, rājā Sāriputto, devī Khemā bhikkhunī, haṁsaparisā Sākiyagaṇo[2], Sumukho Ānando, haṁsarājā aham evā“ 'ti. Haṁsajātakaṁ.

7. Sattigumbajātaka.

Migaluddo[3] mahārājā ti. Idaṁ S. Maddakucchismiṁ migadāye v. Devadattaṁ ā. k. Devadattena hi silāya paviṭṭhāya Bhagavato pāde sakalikāya[4] khate[5] balavedanā uppajjiṁsu[6]. T-assa dassanatthāya bahū bhikkhū sannipatiṁsu. Atha Bh. parisaṁ sannipatitaṁ disvā „bhikkhave, imaṁ senāsanaṁ atisambādhaṁ, sannipāto mahā bhavissati, mamañ ca sivikāya Maddakucchiṁ nethā“ 'ti āha. Bhikkhū[7] tathā kariṁsu. Jīvako T-assa pādaṁ phāsukaṁ akāsi. Bhikkhū Satthu santike nisinnā va k. s.: „āvuso, Devadatto sayam pi pāpo parisâpi 'ssa pāpā, iti so pāpo pāpaparivāro va viharatîti“. S. „kiṁ kathetha bhikkhave“ ti pucchitvā „idaṁ[7] nāmā“ ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto pāpo pāpaparivāro yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. Uttarapañcālanagare Pañcālo nāma rājā r. kāresi. M. araññāyatane ekasmiṁ sānupabbate simbalivane ekassa suvarañño putto hutvā nibbatti, dve bhātaro ahesuṁ. Tassa pana pabbatassa uparivāte coragāmako ahosi pañcannaṁ corasatānaṁ nivāso, adhovāte assamo pañcannaṁ isisatānaṁ nivāso. Tesaṁ suvapotakānaṁ[9] pakkhanikkhamanakāle vātamaṇḍalikā udapādi, tāya pahaṭo eko suvapotako[10]

---

[1] Bd adds pañcasu. [2] Bd -ṇā. [3] Bd -ddako. [4] Ck sakalikāyakhalikāya, Bd sakkhalikāya. [5] Bd khitte. [6] Bds -jji. [7] Bd te bhi. [8] Cks imāya. [9] Cks suka-. [10] Cks sukapoto.

coragāmake corānaṁ āvudhantare patito, tassa tattha patitattā Sattigumbo t' eva[1] nāmaṁ kariṁsu, eko assame vālukathale pupphantare pati, tassa tattha patitattā Pupphako t' eva[1] nāmaṁ kariṁsu. Sattigumbo corānaṁ antare vaḍḍhito, Pupphako isīnaṁ. Ath' ekadivasaṁ rājā sabbālaṁkārapatimaṇḍito rathavaraṁ abhirūhitvā mahantena parivārena migavatthāya[2] nagarato avidūre supupphitaphalitaramaṇīyaṁ upavanaṁ[3] gantvā „yassa passena migo palāyati tass' eva[4] gīvā" ti vatvā rathā oruyha paṭicchādetvā dinne[5] koṭṭhake dhanum ādāya aṭṭhāsi. Purisehi migānaṁ uṭṭhapanatthāya vanagumbesu pothiyamānesu[6] eko eṇimigo uṭṭhāya gamanamaggam olokento rañño ṭhitaṭṭhānass' eva vivittaṁ disvā tadabhimukho pakkhanditvā palāyi. Amaccā „kassa passena migo palāyito" ti pucchantā „rañño passenā" ti ñatvā raññā saddhiṁ keḷiṁ kariṁsu. Rājā asmimānena tesaṁ keḷiṁ asahanto „idāni taṁ migaṁ gahissāmîti" rathaṁ āruyha „sīghaṁ pesehîti" sārathiṁ āṇāpetvā migena gatamaggaṁ paṭipajji. Rathaṁ vegena gacchantaṁ parisā[7] anubandhituṁ nâsakkhi[8]. Rājā sārathidutiyo[9] yāva majjhantikā gantvā migaṁ adisvā nivatto[10] tassa coragāmassa santike ramaṇīyaṁ kandaraṁ disvā rathā oruyha nahātvā[11] ca pivitvā ca paccuttari. Ath' assa sārathi rathassa uttaratthараṇaṁ otāretvā rukkhacchāyāya paññāpesi. So tattha nipajji, sārathi pi tassa pāde sambāhanto nisīdi, rājā antarantarā niddāyati c' eva pabujjhati ca. Corāgāmakavāsino[12] corâpi rañño ārakkhatthāya[13] araññam eva pavisiṁsu, coragāmake Sattigumbo c' eva bhattarandhako Patikolambo[14] nām' eko puriso cā 'ti dve va[15] ohīyiṁsu. Tasmiṁ khaṇe Sattigumbo gāmakā nikkhamitvā rājānaṁ disvā „imaṁ niddāyamānam eva māretvā ābharaṇāni gahessāmā" 'ti cintetvā Patikolambassa[15] santikaṁ gantvā taṁ[16] kāraṇaṁ ārocesi.

---

[1] Bd tvevassa. [2] Bd -vadhāya. [3] Bd uparambhavanaṁ. [4] Cks add so [5] so Cks; Bds ninna. [6] Ck poṭṭhi-, Bd pota-. [7] Bds ¦u-. [8] Bds -iṁsu. [9] Bd -thinādu-. [10] Bd nivattento. [11] Bd nhāyitvā. [12] Bd omits ka [13] Bd -ṇatthāya. [14] Bds -lu-. [15] Ck vema, Cs ceva. [16] Bd omits taṁ.

Tam attham pakāsento S. pañca[1] gāthā abhāsi:

1. Migaluddo mahārājā Pañcālānaṁ rathesabho
nikkhanto saha senāya ogaṇo vanam āgamā. 139.
2. Tatth' addasā araññasmiṁ takkarānaṁ kuṭiṁ kataṁ,
tassā kuṭiyā nikkhamma suvo luddāni bhāsati: 140.
3. Sampannavāhano poso yuvā sammaṭṭhakuṇḍalo[2]
sobhati lohituṇhīso divā suriyo va bhāsati. 141.
4. Majjhantike sampaṭike sutto rājā sasārathi,
hand' assâbharaṇaṁ sabbaṁ gaṇhāma sahasā mayaṁ. 142.
5. Nisīthe pi raho dāni sutto rājā sasārathi,
ādāya vatthaṁ maṇikuṇḍalañ ca
hantvāna sākhāhi avattharāmā[3] 'ti. 143.

Tattha migaluddo ti luddo viya migānaṁ gavesanto migaluddo ti vutto, ogaṇo ti gaṇaṁ[4] ohīno[5] hutvā, takkarānaṁ kuṭiṁ katan ti so rājā tattha arañña corānaṁ vasanatthāya kataṁ gāmakaṁ addasa, tassā ti tato corakuṭito kato[6], luddāni bhāsatîti Patikolambena[7] saddhiṁ dāruṇāni vacanāni kathesi, sampannavāhano ti sampannaassavāhano, lohituṇhīso ti rattena uṇhīsapaṭṭena[8] samannāgato, sampaṭike[9] ti sampati idāni evarūpe ṭhitamajjhantikakāle ti attho, sahasā ti sāhasena pasayha kāraṇaṁ[10] katvā, gaṇhāmā 'ti vadati, nisīthe pi raho dānîti nisīthe pi idāni pi raho, idaṁ vadati: yathā nisīthe aḍḍharattasamaye manussā kilantā sayanti raho[11] hoti idāni pi[12] ṭhitamajjhantike pi[13] tath' evā 'ti, hantvānā 'ti rājānaṁ māretvā vatthābharaṇāni 'ssa gahetvā atha naṁ pāde gahetvā kaḍḍhitvā ekamante sākhāhi paṭicchādema, iti so vegena sakiṁ nikkhamati sakiṁ Patikolambassa[7] santikaṁ gacchati.

So tassa vacanaṁ sutvā nikkhamitvā olokento rājabhāvaṁ ñatvā bhīto:

6. Kin nu ummattarūpo va Sattigumba pabhāsasi,
durāsadā hi rājāno aggi pajjalito yathā ti gātham āha. 144.

Atha naṁ suvo gāthāya ajjhabhāsi:

7. Atha tvaṁ Patikolamba[14] matto thullāni gajjasi[15],
mātari[16] mayha[17] naggāya kin nu tvaṁ vijigucchase ti. 145.

[1] Cks -camaṁ. [2] Bds -lī. [3] Cks apa-. [4] Bd omits ga-. [5] Bd adds parihīno. [6] so all three MSS. for gato? [7] Bd paṭikoḷumb-. [8] Ck -paṭṭhena, Bd -pattena. [9] Bd -ti-. [10] Bd kāraṁ. [11] Bd adds nāma. [12] Bd omits pi. [13] Bd adds kāle. [14] Bd paṭikolum-. [15] Ck gajjati, Cs gacchati, Bd gacchasi. [16] Bd -rā. [17] Bds mayhaṁ.

Tattha atha tvan ti nanu tvaṁ, matto ti corānaṁ ucciṭṭhasuraṁ[1] labhitvā tāya matto hutvā pubbe mahāgajjitāni gajjasi, mātarîti[2] corajeṭṭhakassa bhariyaṁ sandhāyâha, sā tadā sākhābhaṅgaṁ nivāsetvā carati, vijigucchase ti mama mātari naggāya kin nu tvaṁ idāni corakammaṁ jigucchasîti[3].

Rājā pabujjhitvā tassa tena saddhiṁ manussabhāsāya kathentassa vacanaṁ sutvā „sappaṭibhayaṁ idaṁ ṭhānan" -ti sārathiṁ uṭṭhāpento imaṁ gātham āha: 5

8. Uṭṭhehi samma taramāno, rathaṁ yojehi sārathi,
sakuṇo[4] me na ruccati[5], aññaṁ gacchāma assaman ti. 146.
So[6] sīghaṁ uṭṭhahitvā rathaṁ yojetvā: 10

9. Yutto ratho mahārāja, yutto ca balavāhano,
adhitiṭṭha mahārāja, aññaṁ gacchāma assaman ti 147.
gātham āha.

Tattha balavāhano ti balavāhano[6] mahāthāmaassasampanno ti attho, adhitiṭṭhā 'ti abhirūha[8]. 15

Abhirūḷhamatte yeva tasmiṁ sindhavā vātavegena pakkhandiṁsu. Sattigumbo rathaṁ gacchantaṁ disvā sambhamappatto[9] dve gāthā abhāsi:

10. Ko nu 'me va[10] gatā sabbe ye asmiṁ paricārakā[11],
esa gacchati Pañcālo mutto tesaṁ adassanā. 148. 20

11. Kodaṇḍakāni gaṇhatha sattiyo tomarāni ca,
esa gacchati Pañcālo, mā vo muñcittha jīvitan ti. 149.

Tattha ko nu me ti kuhiṁ nu ime[12], asmin ti imasmiṁ assame, paricārakā[13] ti corā, adassanā ti etesaṁ[14] corānaṁ adassanena, mutto esa gacchatîti[15] etesaṁ hatthato mutto hutvā esa adassanaṁ gacchatîti pi attho, 25 kodaṇḍakānîti dhanūni[16], jīvitan ti tumhākaṁ jīvitaṭṭhānaṁ[17] mā muñcittha, āyudhahatthā dhāvitvā gaṇhatha nan ti.

Evaṁ tassa viravitvā aparāparaṁ vidhāvantass' eva rājā isīnaṁ assamaṁ patto. Tasmiṁ khaṇe isayo phalāphalatthāya

[1] Bd ucchiṭha-. [2] all three MSS. -rāti. [3] Bds -si kātuṁ na icchasīti. [4] Cks -ṇā. [5] Cks -anti. [6] Bd adds pi. [7] Ck bā-. [8] Bd -ruyha. [9] Bd saṁvegappatto. [10] Cks omit va. [11] Ck parivā-, Bd -cārikā. [12] Cks imesaṁ. [13] Cs Bd -rikā. [14] Bd tesaṁ. [15] Cks gacchati. [16] Bd -nuṁ. [17] Cs jīvinantānaṁ, Bds jīvantānaṁ.

gatā, eko Pupphasuvo[1] ca[2] assamapade[3] hoti, so rājānaṁ disvā paccuggamanaṁ katvā paṭisanthāram akāsi.

Tam atthaṁ pakāsento S. catasso gāthā abhāsi:

12. Athâparo paṭinandittha suvo lohitatuṇḍako:
5 svāgatan te mahārāja, atho te adurāgataṁ,
issaro si anuppatto, yaṁ idh' atthi pavedaya: 150.

13. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsumāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varaṁ varaṁ. 151.

14. Idam pi pānīyaṁ[4] sītaṁ ābhataṁ girigabbharā,
10 tato piva mahārāja sace tvaṁ abhikaṁkhasi. 152.

15. Araññe uñchāya[5] gatā ye asmiṁ paricārakā[6],
sayaṁ uṭṭhāya gaṇhavho, hatthā[7] me n' atthi dātave ti. 153.

Tattha paṭinanditthā 'ti rājānaṁ disvā va tussi, lohitatuṇḍako ti rattatuṇḍo sobhaggappatto, madhuke ti madhukaphalāni, kāsumāriyo ti
15 evaṁnāmakāni phalāni kāraphalāni[8] vā, tato pivā 'ti tato[9] gahetvā pānīyaṁ[10] pipa[11], ye asmiṁ paricārakā[6] ti mahārāja ye imasmiṁ assame vicaraṇakā isayo te araññaṁ uñchāya gatā, gaṇhavho ti phalāni[12] gaṇhatha, dātave ti dātuṁ.

Rājā tassa paṭisanthāre pasīditvā

16. Bhadrako vat' ayaṁ[13] pakkhī dijo paramadhammiko,
20 ath' eso itaro pakkhī suvo luddāni bhāsati. 154.

17. Etaṁ[14] hanatha bandhatha, mā vo[14] muñcittha jīvitaṁ,
icc-evaṁ vilapantassa sotthiṁ patto 'smi assaman ti 155.

gāthadvayam āha.

Ettha itaro ti corakuṭiyaṁ suvako, iccevan[15] ti ahaṁ pana tassa evaṁ
25 vilapantass' eva[17] imaṁ assamaṁ sotthinā patto.

Rañño kathaṁ sutvā Pupphako dve gāthā abhāsi:

18. Bhātaro 'sma mahārāja sodariyā[18] ekamātukā
ekarukkhasmiṁ saṁvaddhā[19] nānākhettagatā ubho. 156.

19. Sattigumbo ca corānaṁ ahañ ca isinaṁ idha,
30 asataṁ so sataṁ ahaṁ tena dhammena no vinā ti. 157.

---

[1] Bd -suko. [2] Cs Bd va. [3] Bd adds ṭhito. [4] Cks -ni-, Bd -ṇi-. [5] Bd araññaṁ uccāya. [6] Bd -ri-. [7] Cs -aṁ. [8] Cks omit kāraphalāni. [9] Bds adds phālakato. [10] Bd pāniyamālakato, Cks Bd pāniyaṁ. [11] Bds piva. [12] Bd phālāphalāni. [13] Bd vatāyaṁ. [14] Bd evaṁ. [15] Bd te [16] Cks -vā. [17] Bd -tassa. [18] Bd saud-. [19] Bd -vaḍhā

Tattha bhātaro smā 'ti mahārāja so câhañ ca[1] ubho bhātaro homa, corānan ti so corānaṁ santike saṁvaddho[2] ahaṁ isīnaṁ santike, asataṁ so sataṁ ahan ti so asādhūnaṁ dussīlānaṁ santikaṁ upagato[3], ahaṁ sādhūnaṁ sīlavantānaṁ, tena dhammena no vinā ti mahārāja taṁ Sattigumbaṁ corā coradhammena corakiriyāya vinesuṁ maṁ isayo isidhammena sīlācārena, tasmā so pi tena coradhammena no vinā hoti aham pi isidhammena no vinā homi. 5

Idāni taṁ dhammaṁ vibhajanto

20\. Tattha vadho ca bandho ca nikatī vañcanāni ca
ālopā[4] sahasākārā, tāni so tattha sikkhati. 158. 10

21\. Idha saccañ ca dhammo ca ahiṁsā saññamo damo,
āsanūdakadāyīnaṁ[5] aṁke vaddho 'smi[6] Bhāratā 'ti 159.

gāthadvayam āha.

Tattha nikatîti patirūpakena[7] vañcanā[8], vañcanānîti ujukavañcanān' eva[9], ālopā ti divā gāmaghāto, sahasākārā ti gehaṁ pavisitvā maraṇena 15 tajjetvā sāhasikakammakaraṇāni, saccan ti sabhāvo[10], dhammo ti sucaritadhammo, ahiṁsā ti mettacittapubbabhāvo[11], saṁyamo ti sīlaṁ[12], damo ti indriyadamanaṁ, āsanūdakadāyīnan[13] ti adhigatānaṁ[14] āsanañ ca udakañ ca dānasīlānaṁ, Bhāratā 'ti rājānaṁ ālapati.

Idāni rañño dhammaṁ desento imā gāthā abhāsi: 20

22\. Yaṁ yaṁ hi rāja bhajati sataṁ[15] vā yadivā asaṁ
sīlavantaṁ visīlaṁ vā vasaṁ[16] tass' eva gacchati. 160.

23\. Yādisaṁ kurute mittaṁ yādisañ c' ūpasevati[17]
so pi tādisako hoti sahavāso hi tādiso. 161.

24\. Sevamāno[18] sevamānaṁ samphuṭṭho samphusaṁ[19] paraṁ 25
saro diddho[20] kalāpaṁ va[21] alittam upalimpati[22]. 162.

25\. Upalepabhayā dhīro n' eva pāpasakhā siyā,
pūtimacchaṁ kusaggena yo naro upanayhati
kusâpi pūtī[23] vāyanti, evaṁ bālūpasevanā. 163.

[1] C^s^ B^d^ ca ab-. [2] B^d^ -vaḍho. [3] B^d^ upā-. [4] C^ks^ -pa, cfr. supra p. 11,18 [5] C^ks^ -dāsīnaṁ, B^d^ -dāyikaṁ. [6] B^d^ añgevuḍho-. [7] C^ks^ -pena. [8] B^d^ -nāni. [9] C^s^ ujukena vañ-, B^ds^ ujukaṁ vañ-. [10] B^ds^ yathā sa-. [11] B^ds^ -bhāgo. [12] B^d^ sīlasaṁyamo. [13] C^ks^ -dānan, B^d^ -dāyinan. [14] B^ds^ abbhāg-. [15] B^ds^ santaṁ. [16] C^ks^ vasan. [17] C^ks^ -saṁvūpa-, B^ds^ cupa-. [18] so all three MSS. [19] C^k^ samputtho sampu-. [20] B^ds^ du-, C^ks^ diṭṭho. [21] C^ks^ -pañca. [22] C^ks^ -lippati. [23] all three MSS. -i.

26. Tagarañ ca palāsena yo naro upanayhati
pattâpi surabhī[1] vāyanti, evaṁ dhīrūpasevanā. 164.

27. Tasmā phalapuṭassêva ñatvā sampākam attano
asante n' ūpaseveyya sante seveyya paṇḍito,
asanto nirayaṁ nenti[2] santo pāpenti suggatin ti. 165.

Tattha sataṁ[3] vā yadivā asan ti sappurisaṁ vā asappurisaṁ vā, sevamāno sevamānan ti seviyamāno ācariyo sevamānaṁ antevāsikaṁ, samphuṭṭho[4] antevāsikena[5] phuṭṭho[6] ācariyo, samphusaṁ[4] paran ti paraṁ antevāsiṁ[7] samphusanto[4] ācariyo[8], alittan ti naṁ[9] antevāsikaṁ pāpadhammena alittaṁ so ācariyo visadiddho[10] saro sesaṁ[11] sarakalāpaṁ viya[12] limpati[13], evaṁ bālūpasevanā ti bālūpasevano[14] pūtimacchaṁ upanayhanaṁ[15] kusaggaṁ viya hoti, pāpakammaṁ akaronto pi[16] avaṇṇaṁ akittiṁ labhati, dhīrūpasevanā ti dhīrūpasevī hi[17] puggalo tagarādigandhajātipaliveṭhitapattaṁ[18] viya hoti, paṇḍito bhavituṁ asakkonto pi kalyāṇamittasevī gunakittiṁ labhati, phalapuṭassevā 'ti gandhapuṭassêva[19] gandhapaliveṭhanapaṇṇassêva[20], sampākamattano ti kalyāṇamittasaṁsaggavasena[21] attano paripākaṁ paribhāvanaṁ[22] ñatvā ti attho, pāpenti suggatin ti santo sammādiṭṭhikā attānaṁ nissite satte saggam eva pāpentîti desanaṁ yathānusandhim eva pāpesi[23].

Rājā tassa dhammakathāya[24] pasīdi. Isigaṇo pi āgato. Rājā isayo vanditvā „bhante maṁ anukampamānā mama vasanaṭṭhāne vasathā“ 'ti vatvā tesaṁ paṭiññaṁ gahetvā nagaraṁ gantvā suvānaṁ abhayaṁ adāsi. Isayo pi tattha agamaṁsu[25]. Rājā isigaṇaṁ uyyāne vasāpento yāvajīvaṁ upaṭṭhahitvā saggapadaṁ[26] pūresi. Ath' assa putto pi chattaṁ ussāpetvā isigaṇaṁ paṭijaggi yevā 'ti tasmiṁ kulaparivaṭṭe sattarājāno[27] dānaṁ pavattayiṁsu. M. araññe vasanto yeva yathākammaṁ gato.

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave pubbe pi Devadatto[28] pāpaparivāro yevā“ 'ti vatvā j. s. „Tadā Sattigumbo Devadatto ahosi, corā

---

[1] all three MSS. -i. [2] Bd yanti. [3] Bds santaṁ. [4] Ck sampu-. [5] Cks -vāsikāvā. [6] Ck pu-. [7] Bds ācariyaṁ [8] Bds antevāsī. [9] Bd taṁ. [10] Bd -duṭho. [11] Cks yesaṁ. [12] Cks visaṁ. [13] all three MSS. lippati. [14] Bd -sevihi, Cs -sevino. [15] Cks upanayha. [16] Cks karonto. [17] so Cks for pi? Bds omit hi. [18] Cks -jātaṁpali-, Bd takkarādigandhajāti-. [19] Cks -ṭassa. [20] Bd -pattasseva. [21] Cks -vā-. [22] Bd pāripākabhāvaṁ. [23] Bd -eti. [24] Bd omits dhamma. [25] Bd āg-. [26] Bd saggapūraṁ. [27] Bd adds isigaṇassa. [28] Bds add pāpo.

Devadatta-parisā, rājā Ānando, isigaṇo Buddhaparisā, Pupphakasuvo aham evā“ 'ti. Sattigumbajātakaṁ.

8. Bhallāṭiyajātaka.

Bhallāṭiyo nāma ahosi rājā ti. Idaṁ S. J. v. Mallikādeviṁ[1] ā. k. Tassā kira ekadivasaṁ raññā saddhiṁ[2] sayanaṁ[3] nissāya kalaho ahosi. Rājā kujjhitvā taṁ na olokesi. Sā cintesi: „nūna[4] T. rañño[5] mayi kuddhabhāvaṁ[6] na jānātîti“. S. taṁ kāraṇaṁ[7] ñatvā punadivase bhikkhusaṁghaparivuto Sāvatthiṁ piṇḍāya pavisitvā rañño gehadvāraṁ gato. Rājā paccuggantvā pattaṁ gahetvā S-raṁ pāsādaṁ āropetvā paṭipāṭiyā bhikkhusaṁghaṁ nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṁ datvā paṇītenâhārena parivisitvā bhattakiccāvasāne ekamantaṁ nisīdi. S. „kin nu kho mahārāja Mallikā na paññāyatîti“ pucchitvā „attano sukhamadamattāyā“ 'ti vutte „nanu mahārāja tvaṁ pubbe kinnarayoniyaṁ nibbattitvā ekarattiṁ kinnariyā vinā hutvā sattavassasatāni paridevamāno vicarîti[8]“ vatvā tena yācito a. ā.:

Atīte B. Bhallāṭiyo nāma rājā r. kārento „aṅgārapakkaṁ migamaṁsaṁ khādissāmîti“ rajjaṁ amaccānaṁ niyyādetvā sannaddhapañcāvudho susikkhitakoleyyakasunakhagaṇaparivuto[9] nagarā nikkhamitvā Himavantaṁ pavisitvā anu Gaṅgaṁ gantvā upari abhirūhituṁ asakkonto ekaṁ Gaṅgaṁ otiṇṇaṁ[10] nadiṁ disvā tadanusārena gacchanto migasūkarādayo vadhitvā aṅgārapakkamaṁsaṁ khādanto uccaṭṭhānaṁ abhirūhi. Tattha ramaṇīyāya nadikāya paripuṇṇakāle thanappamāṇodikā[11] hutvā sandati, aññadā jaṇṇuppamāṇodikā[12] hoti. Tattha nānappakāramacchakacchapā[13] vicaranti, udakapariyante rajatapaṭṭavaṇṇā[14] vālukā, ubhosu tīresu nānāpupphaphalabharitavinamitā rukkhā pupphaphalarasamattehi nānāvihaṅgabhamaragaṇehi[15] samparikiṇṇā vividhamigasaṁghanisevitacchāyā[16]. Evaṁ ramaṇīyāya hemavatakanadiyā[17] tīre

---

[1] Bds -kaṁ-. [2] Cks rañño, omitting saddhiṁ. [3] Cks -naṁ. [4] Bds nanu. [5] Ck -ā. [6] Cks kujjha-. [7] Ck ka-. [8] Bds -ratīti. [9] Ck -kāleyyaka-. [10] Bd -a. [11] Bd thanampa-. [12] Bd jaṇṇukam pa-. [13] Bd -rakā-. [14] Cks -a [15] Cs -vihaga-, Bd vihaṅgama. [16] Bd -nisevitā sitacchāya. [17] Bds hemavaṇṇakuṇṇanadiyā.

dve kinnarā aññamaññaṁ āliṅgitvā paricumbitvā nānappakārehi paridevantā rodanti. Rājā tassā nadiyā tīrena Gandhamādanaṁ abhirūhanto[1] te kinnare disvā „kin nu te[2] ete kinnarā evaṁ paridevanti, pucchissāmi ne“ ti cintetvā sunakhe 5 oloketvā accharaṁ pahari, susikkhitā koleyyakā[3] sunakhā tāya saññaya gumbaṁ pavisitvā udarena nipajjiṁsu. So tesaṁ paṭisallīnabhāvaṁ[4] ñatvā dhanukalāpañ c' eva sesāvudhāni ca ṭhitarukkhaṁ nissāya ṭhapetvā padasaddaṁ akaronto saṇikaṁ[5] tesaṁ santikaṁ gantvā „kiṁkāraṇā tumhe rodathā“ 'ti 10 kinnare pucchi.

Tam atthaṁ dassento[6] S. tisso gāthā abhāsi:

1. Bhallāṭiyo nāma ahosi rājā,
rajjaṁ pahāya migavaṁ acāri so[7],
agamā girivaraṁ[8] Gandhamādanaṁ
15 sampupphitaṁ kimpurisānuciṇṇaṁ. 166.

2. Sālūrasaṁghañ ca nisedhayitvā[9]
dhanukalāpañ ca so nikkhipitvā[10]
upāgamī vacanaṁ vattukāmo
yatthaṭṭhitā kimpurisā ahesuṁ. 167.

20 3. Himaccaye Hemavatāya tīre
kim idhaṭṭhitā[11] mantayavho abhiṇhaṁ,
pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kathaṁ vo jānanti manussaloke ti. 168.

Tattha sāḷūrasaṁghan ti sunakhagaṇaṁ, himaccaye ti catunnaṁ[12] 25 hemantamāsānaṁ[13] atikkame, Hemavatāyā 'ti imissā Hemavatanadiyā[14] tīre.

Rañño vacanaṁ sutvā kinnaro tuṇhī ahosi. Kinnarī pana raññā saddhiṁ sallapi:

4. Mallaṁgiriṁ[15] Paṇḍarakaṁ Tikūṭaṁ
sītodiyā[16] anuvicarāma[17] najjo,

---

[1] Bd -ruyhanto. [2] Bd omits te. [3] Cs koleyya, Ck kāleyya. [4] Bd -sallinaṁ, omitting bhāvaṁ. [5] Bd -ni-. [6] Bds pakāse-. [7] Ck acari yo, Cs vari so, Bd -vaṁ sa ācāri so. [8] read: girīvaraṁ agamā? [9] Bd nisādha- for nisāda-? [10] Cks nikkhamitvā. [11] Ck kimaddhaṭṭhitā, Cs kimadha-. [12] Cks -añca. [13] Cks hemantamāsaṁ, Bd hemavantaṁ māsānaṁ. [14] Bds -vatāya-. [15] Bd mallagīri. [16] Bd -dakā. [17] Cks ca anu-.

migā manussā va[1] nibhāsavaṇṇā
jānanti no kimpurisā ca[2] luddā 'ti. 169.

Tattha Mallaṁgiriṁ[3] ti samma luddaka mayaṁ imaṁ Mallagiriñ ca Paṇḍarakañ ca Tikūṭañ ca imā najjo anuvicarāma, Mallāgirin[4] ti pi pāṭho, nibhāsavaṇṇā ti nibhāsamānavaṇṇā[5] dissamānakasarīrā ti. 5

Tato rājā tisso gāthā abhāsi:

5. Sukiccharūpaṁ paridevayavho,
ālingito[6] câsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kiṁ idha[7] vane rodatha appatītā. 170. 10

6. Sukiccharūpaṁ paridevayavho,
ālingito[8] câsi[9] piyo piyāya,
pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kiṁ idha[7] vane vilapatha appatītā. 171.

7. Sukiccharūpaṁ paridevayavho, 15
ālingito[6] câsi piyo piyāya,
pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kiṁ idha[7] vane socatha appatītā ti. 172.

Tattha sukiccharūpaṁ ti suṭṭhu dukkhappattā viya hutvā, ālingito[6] cāsi piyo piyāyā 'ti tayā[9] piyāya tava piyo āliṅgito ca asi[10], āliṅgiyo cāsīti[11] pi pāṭho, ayam ev' attho, kimidha vane ti kiṁkāraṇā idha vane antarantarā āliṅgitvā paricumbitvā piyaṁ[12] kathaṁ kathetvā puna appatītā rodathā 'ti. 20

Tatoparā ubhinnam pi allāpasallāpagāthā honti:

8. May' ekarattiṁ[13] [vip]pavasimha ludda
akāmakā aññamaññaṁ sarantā, 25
tam ekarattiṁ[14] anutappamānā
socāma, sā ratti punaṁ na hessati. 173.

9. Yam ekarattiṁ anutappath' etaṁ[15]
dhanaṁ va naṭṭhaṁ pitaraṁ va[16] petaṁ —

---

[1] so all three MSS. [2] Bd ti. [3] Cks mallan, Bd mallagirin. [4] Bd mālāgīrin. [5] Bds -mānussavaṇṇā. [6] Cks -giyo. [7] so all three MSS. for idhā? [8] Bd vāsi. [9] Bds tava. [10] Cks āsi. [11] Cks āliṅgimassīti. [12] Bd piya. [13] Cks mayameka-, Bd mayekarattaṁ. [14] Bd -aṁ. [15] Ck Bd -ppatetaṁ. [16] Cks -rañ ca.

pucchāmi vo mānusadehavaṇṇe:
kathaṁ vināvāsam akappayittha. 174.

10. Yam imaṁ[1] nadiṁ passasi sīghasotaṁ
nānādumacchadanaṁ[2] selakūṭaṁ[3]
tam me piyo uttari vassakāle
mamañ ca maññaṁ[4] anubandhatîti[5]. 175.

11. Ahañ ca aṁkolakaṁ ocināmi
atimuttakaṁ[6] sattaliyothikañ[7] ca,
piyo ca me hohiti[8] mālabhārī
ahañ ca naṁ mālinī[9] ajjhupessaṁ. 176.

12. Ahañ c' idaṁ[10] kuravakaṁ[11] ocināmi
uddālakā[12] pāṭalisinduvāritā[13],
piyo ca me hohiti[8] mālabhārī
ahañ ca naṁ mālinī[14] ajjhupessaṁ. 177.

13. Ahañ ca sālissa[15] supupphitassa
oceyya pupphāni karomi mālaṁ[16],
piyo ca me hohiti[8] mālabhārī
ahañ ca naṁ mālinī[14] ajjhupessaṁ. 178.

14. Ahañ ca sālassa supupphitassa
oceyya pupphāni karomi bhāraṁ,
idañ ca no hohiti[17] santharatthaṁ[18]
yatth' ajja 'maṁ[19] viharissāmu[20] rattiṁ. 179.

15. Ahañ ca kho[21] akaluṁ[22] candanañ ca
silāya[23] piṁsāmi pamattarūpā,
piyo ca me hohiti[8] rositaṅgo
ahañ ca naṁ rositā ajjhupessaṁ. 180.

16. Athâgamā salilaṁ sīghasotaṁ
nudaṁ sāle salaḷe kaṇṇikāre,

---

[1] C^{ks} yayimaṁ. [2] C^{k} -mācadanaṁ, C^{s} -māchadanaṁ. [3] B^{d} -kulaṁ. [4] B^{ds} maññe. [5] C^{ks} -baddhatīti. [6] B^{d} adhi-. [7] B^{d} -ḷiyodhi-. [8] B^{d} he-. [9] C^{k} B^{d} -ni, C^{s} -niṁ. [10] B^{d} ahañca taṁ. [11] C^{s} khu- corr. to ku-, B^{d} kurakaṁ. [12] all three MSS. -ka. [13] B^{d} sindhu-. [14] C^{ks} -niṁ, B^{d} -ni. [15] B^{d} -lassa. [16] C^{ks} -liṁ. [17] C^{ks} hoti, B^{d} hehiti. [18] C^{k} santa-, B^{d} saṇharattaṁ. [19] B^{d} hattajjimaṁ. [20] B^{d} -ma. [21] C^{ks} vo. [22] B^{d} aggaluṁ. [23] B^{d} -yaṁ.

apūratha[1] tena muhuttakena,
sāyaṁ nadī āsi mayā suduttarā. 181.

17. Ubhosu tīresu mayaṁ tadā ṭhitā
sampassantā ubhayo aññamaññaṁ,
sakim pi rodāma sakiṁ hasāma,
kicchena no agamā saṁvarī sā. 182.

18. Pāto ca kho uggate sūriyamhi[2]
catukkaṁ nadiṁ uttariyāna ludda
āliṅgiyā aññamaññaṁ mayaṁ ubho
sakim pi rodāma sakiṁ hasāma. 183.

19. Tīh' ūnakaṁ satta satāni ludda
yam idha[3] mayaṁ vippavasimha pubbe,
vās' ek' imaṁ jīvitaṁ bhūmipāla,
ko n' īdha kantāya vinā vaseyya. 18

20. Āyuñ ca vo[4] kīvatako nu samma,
sace pi jānātha vadetha āyuṁ,
anussavā[5] vaddhato[6] āgamā vā
akkhātha me taṁ avikampamānā. 185.

21. Āyuñ ca no vassasahassa[7] ludda,
na c' antarā pāpako atthi rogo,
appañ ca dukkhaṁ sukham eva bhiyyo,
avītarāgā vijahāma jīvitan ti. 186.

Tattha mayekarattin[8] ti mayaṁ ekarattiṁ[9], vippavasimhā 'ti vippayuttā hutvā vasimhā 'ti[10], anutappamānā ti anicchamānānaṁ nāma no ekaratto atīto[11] ti taṁ ekarattiṁ[9] anucintayamānā, puna na hessatîti puna na bhavissati nâgamissatîti socāma, dhanaṁ va naṭṭhaṁ pitaraṁ va petan ti[12] dhanaṁ vā naṭṭhaṁ pitaraṁ vā mātaraṁ vā petaṁ kālakataṁ kin nu kho tumhe cintayamānā kena kāraṇena taṁ ekarattiṁ[13] vināvāsaṁ akappayittha, idam me ācikkhathā 'ti pucchati, yamiman[14] ti yaṁ idaṁ, selakūṭan[15] ti dvinnaṁ selānaṁ antare sandamānaṁ, vassakāle ti ekassa[16] meghassa uṭṭhāya

[1] C^{k} āpu-, B^{d} amu-. [2] C^{ks} su- [3] so C^{s} B^{d}; C^{k} īdha for idhā? [4] C^{s} yovā, B^{d} te. [5] B^{d} -vo. [6] C^{s} vaddhano? B^{d} vuddhato. [7] B^{d} -aṁ. [8] C^{ks} mayameka-, B^{d} -rattan. [9] C^{ks} rattiṁ, omitting eka, B^{ds} ekarattaṁ. [10] B^{d} omits ti. [11] B^{d} omits atīto. [12] C^{k} B^{d} omit dhanaṁ va - - -. [13] B^{d} -aṁ. [14] C^{k} yaman, C^{s} yayiman. [15] B^{d} -kulan [16] C^{ks} etassa.

vassanakāle, amhākaṁ hi imasmiṁ vanasaṇḍe rativasena vicaratānaṁ eko megho uṭṭhahi, atha me piyasāmiko kinnaro maṁ pacchato āgacchatîti maññamāno etaṁ nadiṁ uttarîti āha, ahañcā 'ti ahaṁ pan' etassa paṭatīraṁ gatabhāvaṁ ajānantī supupphitāni aṁkolakādīni pupphāni ocināmi, tattha sattaliyothikañcā[1] 'ti kandalapupphañ ca suvaṇṇayodhikañ ca ocinantī pana piyo ca me mālabhārī bhavissati ahañ ca naṁ mālinī hutvā ajjhupessan ti iminā kāraṇena ocināmi, uddālakā pāṭalisinduvāritā[2] ti ime hi[3] mayā ocitā yevā 'ti vadati, oceyyā 'ti ocinitvā, akaluṁ[4] candanañcā 'ti kāḷākaluñ ca[5] rattacandanañ ca, rositaṅgo ti vilittasarīro, rositā ti[6] vilittā[7] hutvā ajjhupessan ti sayane upāgamissāmi[8], nudaṁ sāle salaḷe kaṇṇikāre ti etāni mayā ocinitvā tīre ṭhapitāni[9] pupphāni nudantaṁ harantaṁ, sudattarā ti tassā hi oratīre[10] ṭhitakāle yeva nadiyā udakaṁ āgataṁ, taṁ khaṇaṁ yeva suriyo atthamito[11], vijjutā[12] niccharanti, kinnarā nāma udakabhīrukā honti, iti sā otarituṁ na visahi, tenâha: sāyaṁ nadī mayā duruttarā[13] ti, sampassantā ti[14] vijjuniccharaṇakāle passantā, rodāmā 'ti andhakārakāle apassantā rodāma vijjuniccharaṇakāle[15] passantā hasāma, saṁvarîti ratti, catukkan ti tucchaṁ, uttariyānā 'ti uttaritvā, tīhūnakan ti tīhi ūnāni sattavassasatāni, yamidha mayan ti yaṁ kālaṁ idha mayaṁ vippavasimha so ito tīhi ūnakāni sattavassasatāni hontîti vadati, vāsekiman ti vāsaṁ[16] ekaṁ imaṁ tumhākaṁ eva vassasataṁ imaṁ jīvitan ti vadati, ko nīdhā 'ti evaṁ parittake jīvite ko nu idha kantāya vinā bhaveyya, ayuttaṁ tava piyabhariyāya vinā bhavitun ti dīpeti, kīvatako nū 'ti rājā kinnariyā vacanaṁ sutvā imesaṁ āyuppamāṇaṁ pucchissāmîti cintetvā tumhākaṁ kittako āyū 'ti pucchati, anussavā[17] sace vo kassaci vadantassa vā sutaṁ mātāpitunnaṁ vā vaddhānaṁ[18] mahallakānaṁ santikā āgamo[19] atthi atha me tato anussavā vaddhato[20] āgamo[19] vā etaṁ avikampamānā akkhātha, na cantarā ti amhākaṁ vassasahassaṁ āyu[21] antarā ca no pāpako jīvitantarāyakaro rogo pi n' atthi, avītarāgā ti aññamaññaṁ avigatapemā hutvā

Taṁ sutvā rājā „ime hi nāma tiracchānagatā hutvā ekarattiṁ[22] vippayogena sattavassasatāni rodantā vicaranti, ahaṁ pana tiyojanasatike rajje mahāsampattiṁ pahāya araññe vicarāmi, aho akiccakāri 'mhîti“ tato ca nivatto[23] Bārāṇasiṁ gantvā „kin te mahārāja Himavante acchariyaṁ diṭṭhan“ ti

[1] Bd -yodhikañ cā. [2] Ck -pāṭalasindhuvārakā, Cs -pātalasinduvārakā, Bd -pātalisindhavāritā. [3] Bd pi. [4] Bd āgalu. [5] Bd kālāgaluca. [6] Cks omit ti. [7] Cks vilittatā. [8] Bd upa-. [9] Cks ṭhitāni, Bd thapitāni. [10] Bd oramatīre. [11] Cks attamino, Bd aṭhaṅgamito. [12] Bds vijjulatā. [13] Bd suduttarā. [14] Cks passantāni. [15] Bd vijjulatā-. [16] Bds vassekimetivassaṁ in the place of vāsekimantivāsaṁ. [17] Cks anusassavā. [18] Bd buddhānaṁ. [19] Bd -mā [20] Bd bu-. [21] Bds -uṁ. [22] Bd ekaṁ rattaṁ. [23] Bd va vivatto.

amaccehi puṭṭho sabbaṁ ārocetvā tato paṭṭhāya dānādīni dadanto bhoge bhuñji.

Taṁ atthaṁ pakāsento S.

22. Idañ ca sutvāna amānusānaṁ
Bhallāṭiyo ittaraṁ jīvitan ti 5
nivattatha na[1] migavaṁ acāri
adāsi dānāni abhuñji bhoge ti 187.

imaṁ[2] gāthaṁ vatvā puna vadanto dve gāthā abhāsi:

23. Idañ ca sutvāna amānusānaṁ
sammodatha mā kalahaṁ akattha 10
mā vo tapī[3] attakammāparādho
yathâpi te kimpuris' ekarattiṁ[4]. 188.

24. Idañ ca sutvāna amānusānaṁ
sammodatha mā vivādaṁ akattha
mā vo tapī[5] attakammāparādho 15
yathâpi te kimpuris' ekarattin[6] ti. 189.

Tattha amānusānan ti kinnarānaṁ, attakammāparādho ti attano kammadoso, kimpurisekarattin[6] ti yathā te kimpurise ekarattiṁ kato attano kammadoso tapi[7] tathā tumhe mā tapîti[8] attho.

Mallikā devī T-assa dhammadesanaṁ sutvā uṭṭhāyâsanā añjalim 20
paggayha D-assa thutiṁ karontī osānagātham āha:

25. Vividhaṁ[9] adhimanā[10] suṇom' ahaṁ
vacanapathaṁ tava-m-atthasaṁhitaṁ[11],
muñca giraṁ[1] nudas' eva[12] me daraṁ,
samaṇa sukhāvaha jīva me ciran ti. 190. 25

Tattha vividhaṁ[14] adhimanā[15] suṇomahan ti bhante tumhehi vividhehi nānākāraṇehi alaṁkaritvā desitaṁ dhammadesanaṁ[16] adhimanā[15] pasannacittā hutvā suṇomi. vacanapathan ti taṁ tumhehi vuttaṁ vividhavacanaṁ, muñca giraṁ[12] nudaseva[17] me daran ti kaṇṇasukhaṁ madhuraṁ giraṁ muñcanto mama hadaye sokadarathaṁ nudasi yeva harasi yeva[18], 30

[1] Bd*s* omit na. [2] Bd idaṁ. [3] Bd tampi. [4] C*s* -se eka-, Bd -rattaṁ. [5] Bd kappi. [6] Bd -an. [7] Bd tappi, C*ks* tampi. [8] Bd tappiti. [9] C*ks* -dha [10] C*s* -māna. [11] Bd tavamamattasaññitaṁ. [12] C*ks* giri. [13] C*k* nudayeva, C*s* nūdayeva, Bd*s* nudasseva. [14] all three MSS -dha. [15] C*ks* -mānā. [16] Bd adds ahaṁ. [17] C*ks* nudayeva, Bd*s* nudasseva. [18] Bd omits h. y.

samaṇasukhāvaha jīva me ciraṁ ti bhante buddhasamaṇa dibbamānusalokiyalokuttarasukhāvaha jīva me ciraṁ mama sāmi dhammarāja ciraṁ jīvā 'ti.

Kosalarājā tato paṭṭhāya tāya saddhiṁ samaggavāsaṁ vasi.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā kinnaro Kosalarājā ahosi, kinnarī Mallikā devī ahosi, Bhallāṭiyarājā [1] aham evā" 'ti. Bhallāṭiyajātakaṁ [2]

9. Somanassajātaka.

Ko taṁ hiṁsati heṭhetîti. Idaṁ S. J. v. Devadattassa vadhāya parisakkanaṁ ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mama vadhāya parisakkati yevā" 'ti vatvā a. ā.:

10 Atīte Kururaṭṭhe Uttarapañcālanagare Reṇu nāma rājā r. kāresi. Tadā Mahārakkhito nāma tāpaso pañcasatatāpasaparivāro Himavante [3] vasitvā loṇambilasevanatthāya cārikaṁ caranto Uttarapañcālanagaraṁ patvā rājuyyāne vasitvā sapariso [4] piṇḍāya caranto rājadvāraṁ pāpuṇi. Rājā isi-15 ganaṁ disvā iriyāpathe [5] pasanno alaṁkatamahāthale nisīdāpetvā paṇītena āhārena parivisitvā „bhante imaṁ vassārattaṁ mama uyyāne vasathā" 'ti vatvā tehi saddhiṁ uyyānaṁ gantvā vasanaṭṭhānāni kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā vanditvā nikkhami. Tato paṭṭhāya sabbe pi te rājanivesane bhuñjanti. 20 Rājā pana aputtako putte [6] pattheti, puttā n' uppajjanti. Vassārattaccayena Mahārakkhito „idāni Himavanto ramaṇīyo, tatth' eva gamissāmā" 'ti rājānaṁ āpucchitvā raññā katasakkārasammāno nikkhamitvā antarāmagge majjhantikasamaye maggā okkamma ekassa sandacchāyassa [7] rukkhassa heṭṭhā 25 taruṇatiṇapiṭṭhe sapariso nisīdi. Tāpasā kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „rājagehe vaṁsānurakkhako putto n' atthi, sādhu vat' assa sace rājā puttaṁ labheyya paveṇi ghaṭīyethā [8]" 'ti. Mahārakkhito pi tesaṁ kathaṁ sutvā „bhavissati nu kho

[1] Cks bhallāṭirājā, Bd bhallātika-. [2] Cks -ṭijā-, Bd -tikajā-. 9. Cfr. Cariyā-P. p. 92. [3] Bds add ciraṁ. [4] Bds -rivāro [5] Bd -ena. [6] Bds -aṁ. [7] Bds sīta-. [8] Ck -ṭi-, Bds ghaṭīyeyyā.

rañño putto udāhu no" ti upadhārento „bhavissatîti" ñatvā evam āha: „mā bhonto cintayittha, ajja paccūsakāle eko devaputto cavitvā rañño aggamehesiyā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhissatîti". Taṁ sutvā eko kūṭajaṭilo „idāni rājakulūpako bhavissāmîti" cintetvā tāpasānaṁ gamanakāle gilānālayaṁ katvā nipajjitvā „ehi gacchāmā" 'ti vutte „na sakkomîti" āha. Mahārakkhito tassa nipannakāraṇaṁ ñatvā „yadā sakkosi tadā āgaccheyyāsîti" isigaṇaṁ ādāya Himavantam eva gato. Kuhako pi nivattitvā vegena gantvā rājadvāre ṭhatvā „Mahārakkhitassa upaṭṭhānakatāpaso[1] āgato" ti rañño ārocāpetvā raññā vegena pakkosāpito pāsādaṁ abhiruyha paññattāsane nisīdi. Rājā kuhakaṁ vanditvā ekamantaṁ nisinno isīnaṁ ārogyaṁ pucchitvā „bhante atikhippaṁ nivattittha[2], vegena ken' atthena āgat' atthā" 'ti āha. „Āma mahārāja, isigaṇo sukhaṁ nisinno 'sādhu vat' assa sace rañño paveṇipālako putto uppajjeyyā' 'ti kathaṁ samuṭṭhāpesi, ahaṁ taṁ kathaṁ sutvā 'bhavissati nu kho rañño putto[3]' ti dibbacakkhunā olokento mahiddhikaṁ[4] devaputtaṁ 'cavitvā aggamahesiyā Sudhammāya kucchismiṁ[5] nibbattissatîti' disvā 'ajānantā gabbhaṁ nāseyyuṁ, ācikkhissāmi nesan' ti tumhākaṁ kathanatthāya āgato, kathitan te mayā, gacchām' ahaṁ mahārājā" 'ti. Rājā „bhante na sakkā gantun" ti tuṭṭho pasannacitto[6] kuhakaṁ[7] tāpasaṁ uyyānaṁ netvā vasanaṭṭhānaṁ saṁvidahitvā adāsi. So tato paṭṭhāya rājakule bhuñjanto vasati, Dibbacakkhuko t' ev' assa[8] nāmaṁ ahosi[9]. Tadā B. Tāvatiṁsabhavanā[10] cavitvā tattha paṭisandhiṁ gaṇhi, jātassa c' assa nāmagahaṇadivase Somanassakumāro t' eva nāmam kariṁsu, so kumāraparihāren' eva vaḍḍhati. Kuhakatāpaso uyyānass' ev' ekasmiṁ[11] passe nānappakāraṁ sūpeyyasākañ ca[12] valliphalāni ca ropetvā paṇṇikānaṁ hatthe vikiṇanto dhanaṁ saṇṭhapesi. B-assa sattavassikakāle rañño

[1] Bd upaṭhaka- [2] Cks nivattitvā [3] Bds add udāhuno. [4] Cs Bd -ka. [5] Bd -imhi. [6] Bds -mānaso. [7] Bd kubika. [8] Bd tvevassa. [9] Bd hoti [10] Bd -nato. [11] Bd omits ev. [12] Cs -sāka, Ck -sāvaka.

paccanto kuppi. So „Dibbacakkhutāpasaṁ mā pamajjîti“ kumāraṁ paṭicchāpetvā „paccantaṁ vūpasamessāmîti“ gato. Ath' ekadivasaṁ kumāro „jaṭilaṁ passissāmîti“ uyyānaṁ gantvā kūṭajaṭilaṁ ekaṁ ganṭhikakāsāvaṁ[1] nivāsetvā ekaṁ pārupitvā
5 ubhohi hatthehi dve udakaghaṭe gahetvā sākavatthusmiṁ[2] udakaṁ āsiñcantaṁ disvā „ayaṁ kūṭajaṭilo attano samaṇadhammaṁ akatvā paṇṇikakammaṁ karotîti“ ñatvā „kiṁ karosi paṇṇika gahapatikā“ 'ti taṁ lajjāpetvā avanditvā va nikkhami[3]. Kūṭajaṭilo „ayaṁ idān' eva evarūpo paccāmitto[4], ko
10 jānāti kiṁ karissati, idān' eva naṁ nāsetuṁ vaṭṭatîti“ cintetvā rañño āgamanakāle pāsāṇaphalakaṁ ekamantaṁ khipitvā pānīyaghaṭaṁ bhinditvā paṇṇasālāya tiṇāni vikiritvā sarīraṁ telena makkhetvā paṇṇasālaṁ pavisitvā sasīsaṁ pārupitvā mahādukkhappatto viya[5] mañce[6] nipajji. Rājā āgantvā na-
15 garaṁ padakkhiṇaṁ katvā nivesanaṁ apavisitvā[7] „mama sāmikaṁ Dibbacakkhukaṁ passissāmîti“ paṇṇasāladvāraṁ gantvā taṁ vippakāraṁ disvā „kin nu kho etan“ ti anto pavisitvā taṁ nipannakaṁ disvā pāde parimajjanto paṭhamaṁ gātham āha:

20 1. Ko taṁ hiṁsati heṭheti[8],
kin nu[9] dummano socasi[10] [appatīto],
kass' ajja mātāpitaro rudantu[11],
kv-ajja setu[12] nihato paṭhavyā ti. 191.

Tattha hiṁsatîti paharati, heṭhetîti[13] akkosati, kvajja setū ti ko
25 ajja sayatu.

Taṁ sutvā kūṭajaṭilo nitthananto[14] uṭṭhāya dutiyaṁ gātham āha:

2. Tuṭṭho 'smi deva tava dassanena,
cirass' apassāmi taṁ bhūmipāla,

[1] Bds kaṇṭhita- [2] Ck sākha, Cs sāvaka-. [3] Bd nikkhamitvā nagaraṁ gato. [4] Cks pacchā. [5] Ck piya. [6] Bd mañjake. [7] Bd pavisetvā. [8] Bd hedheti, Bs bodheti. [9] Cks omit nu. [10] so all three MSS. for socasi dummano? [11] Bd rucantā, Bs durantā. [12] Ck sotu, Cs so, read: ko ajja setu. [13] Cks vihe-, Bds bodhetîti. [14] Bds nitthu-.

ahiṁsako Renu-m-anuppavissa[1]
puttena te heṭhayito[2] 'smi devā 'ti. 192.
Itoparā uttānasambandhagāthā Pāḷinayen' eva veditabbā.

3. Āyantu dovārikā khaggabaddhā[3],
kāsāviyā yantu[4] antepuran taṁ,
hantvāna[5] taṁ Somanassaṁ kumāraṁ
chetvāna sīsaṁ varaṁ āharantu. 193.

4. Pesitā rājino dūtā kumāraṁ etad abravuṁ:
issarena vitiṇṇo si, vadhappatto si[6] khattiya. 194.

5. Sa rājaputto paridevayanto
dasaṅguliṁ añjalim paggahetvā:
aham pi icchāmi janinda daṭṭhuṁ,
jīvaṁ panetvā[7] paṭidassayetha[8]. 195.

6. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā rañño puttaṁ adassayuṁ,
putto ca pitaraṁ disvā dūrato v' ajjhabhāsatha[9]: 196.

7. Āgañchu[10] dovārikā khaggabhaddhā[3]
kāsāviyā hantu mamaṁ janında,
akkhāhi me pucchito etam atthaṁ:
aparādho ko n' īdha mam' ajja atthîti. 197.

Tattha ahiṁsako ti ahaṁ kassaci ahiṁsako sīlācārasampanno, Renumanupavissā 'ti mahārāja Reṇu ahaṁ tava puttena[11] mahāparivārena anupavisitvā are kūṭatāpasa kasmā tvaṁ idha vasîti vatvā pāsāṇaphalakaṁ khipitvā ghaṭaṁ bhinditvā hatthehi ca pādehi ca koṭṭentena[12] viheṭhito 'smîti evaṁ so abhūtam eva bhūtaṁ viya katvā rājānaṁ saddahāpesi, āyantū 'ti gacchantu, mama sāmimhi vippaṭipannakālato paṭṭhāya mayi pi so na lajjissatîti kujjhitvā tassa vadhaṁ āṇāpento evam āha, kāsāviyā ti[13] coraghātakā, te pi pharasuhatthā attano vidhānena gacchantū 'ti vadati, varan ti varasīsaṁ chinditvā āharantu, rājino ti bhikkhave rañño santike[14] dūtā raññā pesitā[15] vegena gantvā mātarā alaṁkaritvā attano aṁke nisīdāpitaṁ[16] kumāraṁ parivāretvā etad avocuṁ. issarenā 'ti raññā, vitiṇṇosîti pariccatto si, sa[17] rājaputto ti[18] bhikkhave tesaṁ vacanaṁ sutvā maraṇabhayatajjito mātu aṁkato uṭṭhāya so

[1] Bd anupavissaṁ. [2] Cks -yittho, Bd pothayito. [3] all three MSS. -bandhā. [4] Ck kāsāvayāyantu, Cs kāsāvayāy, Bds -viyāhantu. [5] Cks gan-.. [6] Bd vadhaṁ passāsi. [7] Bd maṁ netvā. [8] Cks -yātha. [9] Bd omits v. [10] Ck āgañcu, Cs āhañju, Bd āgacchuṁ. [11] Cks putto. [12] Bd koṭe-. [13] Cks kāsācikā, omitting ti. [14] Bd -kā. [15] Ck adds ti, Bd omits r. p. [16] Cks -tuṁ. [17] Cks so. [18] Cks pi.

rājaputto, paṭidassayethā[1] ti dassetha, tassā 'ti bhikkhave te dūtā tassa kumārassa taṁ vacanaṁ sutvā māretuṁ avisahantā goṇaṁ viya naṁ rajjuyā parikaḍḍhantā netvā rañño dassayuṁ[2], kumāre pana nīyamāne dāsīgaṇaparivutā[3] saddhiṁ orodhehi Sudhammâpi devī nāgarâpi mayaṁ niraparādhaṁ kumāraṁ
5 māretuṁ na dassāmā ti tena saddhiṁ yeva agamaṁsu[4], āgacchun ti[5] tumhākaṁ āṇāya mama santikaṁ āgamaṁsu[6], hantuṁ maman ti maṁ māretuṁ, ko nīdhā ti ko nu idha mama aparādho yena maṁ tvaṁ māresîti[7] pucchi.

Rājā „bhavaggaṁ atinīcaṁ, tava doso atimahā" ti tassa dosaṁ kathento

10 8. Sāyañ ca pāto udakaṁ sajāti[8]
aggiṁ sadā paricaraṇappamatto[9],
taṁ tādisaṁ saṁyataṁ brahmacāriṁ
kasmā tuvaṁ[10] brūsi gahapatîti[11] gātham āha. 198.

Tattha udakaṁ sajātîti[12] udakorohaṇakammam karotîti[13], taṁ[14]
15 tādisan ti taṁ[15] tathārūpaṁ mama sāmiṁ Dibbacakkhutāpasaṁ kasmā tvaṁ[14] gahapativādena samudācarasîti vadati.

Tato kumāro „deva mayhaṁ gahapatiṁ ñeva gahapatin ti vadantassa ko doso" ti vatvā

9. Tālā ca mūlā ca phalā ca deva
20 pariggahā vividhā santi-m-assa,
te rakkhati gopayat' appamatto[17],
brāhmaṇo gahapati[18] tena hotîti gātham āha. 199.

Tattha mūlā ti mūlakādimūlā[19], phalā ti[20] nānāvidhāni valliphalāni, te rakkhati gopayatappamatto[21] ti te esa tava kulūpakatāpaso paṇṇika-
25 kammaṁ karonto nisīditvā rakkhati vatiṁ[22] katva gopayati appamatto, tena kāraṇena so[23] tava brāhmaṇo gahapati nāma hoti.

„Iti naṁ aham pi gahapatîti[24] kathesiṁ[25], sace na saddahasi catūsu dvāresu paṇṇike pucchāpehîti". Rājā pucchāpesi.

[1] Cks -dassayatha, Bds -dissayethā. [2] Bd ada-. [3] Bd omits gaṇa. [4] Bd āg-, Cs agamiṁsu. [5] Bd āgacchanti. [6] Cks agamiṁsu. [7] Bd mārāpesîti. [8] Ck sañchāti, Cs sañjāti. [9] so Ck; Cs -carata-, Bds -cāri-. [10] Cks tvaṁ. [11] so all three MSS. for gahāpatîti. [12] Cks sañjātîti. [13] Ck kāroti, Cs karoti, Bs karohîti. [14] Cks omit taṁ. [15] Bd omits taṁ. [16] Bd taṁ. [17] Bd goppiyatippamatto. [18] so all three MSS. for gahāpatī brāhmaṇo? [19] Cks -la. [20] Cks phalā ni, Bds phalānîti. [21] Bd -tyappa-. [22] Ck catiṁ, Bd ti. [23] Cs nesa, Ck neya. [24] Bd gahappa-. [25] Bd kathemi. [26] Bd pi.

Te „āma[1] mayaṁ imassa hatthato paṇṇaṁ[2] ca phalāphalāni[3] ca vikiṇāmā“ 'ti[4] āhaṁsu. Paṇṇavatthum pi upadharāpetvā paccakkham akāsi. Paṇṇasālam pi 'ssa pavisitvā kumārassa parisā[5] paṇṇavikkayaladdhaṁ kahāpaṇamāsakabhaṇḍikaṁ nīharitvā rañño dassesi[6]. Rājā M-assa niddosabhāvaṁ ñatvā: 5

10\. Saccaṁ kho etaṁ vadasī[7] kumāra,
pariggahā vividhā santi-m-assa,
te rakkhati gopayat' appamatto[8],
brāhmaṇo gahapati[9] tena hotîti gātham āha. 200.

Tato M. cintesi: „evarūpassa bālassa rañño santike vāsato Himavantaṁ pavisitvā pabbajituṁ varaṁ[10], parisamajjhe yev' assa dosaṁ āvikatvā āpucchitvā ajj' eva nikkhamitvā pabbajissāmîti“ so parisāya namakkāraṁ katvā 10

11\. Suṇantu mayhaṁ parisā samāgatā
sanegamā[11] jānapadā ca sabbe: 15
bāl' āyaṁ, bālassa vaco nisamma[12]
ahetunā ghātayate[13] janindo ti. 201.

Tattha bālayaṁ bālassā 'ti ayaṁ rājā sayaṁ bālo imassa bālassa kūṭajaṭilassa vacanaṁ sutvā ahetunā va[14] maṁ ghātaye[15] ti.

Evañ ca pana vatvā[16] attānaṁ[17] anujānāpento itaraṁ gātham āha: 20

12\. Daḷhasmi mūle visate[18] virūḷhe
dunnikkhayo veḷu pasākhajāto,
vandāmi pādāni tavaṁ[19] janinda,
anujāna[20] maṁ, pabbajissāmi devā 'ti. 202. 25

Tattha visate ti visāle mahante jāte, dunnikkhayo ti dunnikkaḍḍhiyo[21].

[1] Bd pi. [2] Cks paṇṇā. [3] Bd mūlāpha-. [4] Bds -miti. [5] Bd pu-. [6] Cks -suṁ. [7] all three MSS. -si. [8] Bd -yatimappa-. [9] Ck -ṇa-, Cs -ṇā-, Bds sa brāhmaṇo gahapati; read: gahāpatī brāhmaṇo? [10] Bd varanti. [11] Cks omit sa [12] Bd ani-. [13] Bd ghāyate maṁ. [14] Ck -nā vaṁ, Bd -nā ma [15] Ck ghāye, Bd ghātayate. [16] Bd adds pitaraṁ vanditvā. [17] Bd adds pabbajāya. [18] Bd -te. [19] Bd tava. [20] Cks -nā. [21] Bd -nikayāto.

Tatoparā rañño ca puttassa vacanapaṭivacanagāthā honti:

13. Bhuñjassu bhoge vipule[1] kumāra,
sabbañ ca te issariyam dadāmi,
ajj' eva tvaṁ Kurunaṁ[2] hohi rājā,
5 mā pabbajī[3], pabbajjā hi dukkhā. 203.

14. Kin nū 'dha[4] deva tavam[5] atthi bhogā,
pubbe v' ahaṁ[6] devaloke ramissaṁ
rūpehi saddehi atho rasehi
gandhehi passehi manoramehi. 204.

10 15. Bhuttā[7] me bhogā tidivasmi[8] deva
parivāritā[9] accharāsaṁ gaṇena,
tavañ[10] ca bālaṁ paraneyyaṁ[11] viditvā
na tādise rājakule vaseyyaṁ[12]. 205.

16. Sacc' āhaṁ[13] bālo paraneyy' āham[14] asmi,
15 ekāparādhaṁ khama putta mayhaṁ,
puna pi ce edisakaṁ bhaveyya
yathāmatiṁ somanassaṁ karohîti. 206.

Tattha dukkhā ti tāta pabbajjā nāma parapaṭibaddhā[15] jīvikatthā[16] dukkhā mā pabbaji rāja hohîti taṁ[17] yāci, kinnū dha devā 'ti[18] deva ye 20 tava bhogā[19] tesu kin nāma bhuñjitabbam atthi, parivāritā[20] ti paricāritā[21] ayam eva vā pāṭho, tassa kira jātissaraññāṇaṁ uppajji, tasmā evam āha, paraneyyan ti andhaṁ viya yaṭṭhiyā[22] parena netabbaṁ[23], tādise ti[24] tādisassa rañño santike na paṇḍitena vasitabbaṁ, mayā attano ñāṇabalena ajja jīvitaṁ laddhaṁ, nâhaṁ tava santike vasissāmîti ñāpetuṁ evam āha, yathāmatin ti 25 sace puna mayhaṁ evarūpo doso hoti atha tvaṁ yathājjhāsayaṁ karohîti puttaṁ khamāpesi

M. rājānaṁ ovadanto[25] aṭṭha gāthā abhāsi:

[1] Cks -laphale. [2] Cs -rū-. [3] all three MSS. -i. [4] Cks omit dha, all three MSS. nu. [5] so all three MSS. for tavaṁ. [6] Bd cāhaṁ. [7] Bd adds ca. [8] all three MSS. -smiṁ. [9] Ck -kā, Bd -cārikā. [10] Bd tu-. [11] Ck -ṇi-, Cs -ni-. [12] Cks -yya. [13] Bd sacāhaṁ. [14] so Ck; Cs Bd -neyyoham; read: -neyy' ah'? [15] Bd -bandha. [16] Cs -kantā, Bd -tatthā corr. to -katthā. [17] Bd naṁ. [18] Cks kinnu cā ti, Bd kiṁ nu-. [19] Cks -ge, Bs -go. [20] Bd -cārikā, Bs -cāritā. [21] Cks parivārito. [22] Cs yaṭṭhi, Bds pathaviyā. [23] Cks -bbā. [24] Cks hi. [25] Bd ovādento.

17. Anisamma kataṁ kammaṁ anavatthāya cintitaṁ —
bhesajjassêva vebhaṅgo vipāko hoti pāpako. 207.

18. Nisamma ca kataṁ kammaṁ sammâvatthāya[1] cintitaṁ —
bhesajjassêva sampatti vipāko hoti bhadrako. 208.

19. Alaso gihī kāmabhogī[2] na sādhu, (III $\frac{184}{28}$)
asaññato pabbajito na sādhu,
rājā na sādhu anisammakārī,
yo paṇḍito kodhano taṁ na sādhu. 209.

20. Nisamma khattiyo kayirā nânisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kittī[3] ca vaḍḍhati. 210.

21. Nisamma daṇḍaṁ paṇayeyya[4] issaro,
vegā[5] kataṁ tapate bhūmipāla[6],
sammāpaṇidhi ca[7] narassa atthā
anānutappā te bhavanti pacchā. 211.

22. Anānutappāni hi ye karonti
vibhajja kammāyatanāni loke
viññūpasatthāni[8] sukhudrayāni[9]
bhavanti vaddhānumatāni[10] tāni. 212.

23. Āgañchu[11] dovārikā khaggabaddhā[12]
kāsāviyā hantu[13] mamaṁ janinda,
mātuc-ca[14] aṁkasmi[15] ahaṁ nisinno
ākaḍḍhito sāhasā[16] tehi deva. 213.

24. Kaṭukaṁ[17] hi sambādham sukiccha[18] patto,
madhuraṁ piyaṁ jīvitaṁ laddha[19] rāja
kicchen' ahaṁ[20] ajja vadhā pamutto[21],
pabbajjam evâbhimano 'ham asmîti. 214.

[1] B^{d} -vattāya. [2] C^{k} -gi, B^{d} -go. [3] B^{d} -i, C^{ks} -iñ. [4] C^{ks} pāṇa-, B^{d} pana-. [5] C^{k} vahā, C^{s} vehā, B^{d} vegāsā, B^{s} cegāsā. [6] C^{k} -lam. [7] so B^{d} for sammāpaṇīhitā? C^{k} -panidhi, C^{s} yammāpaṇīya, C^{ks} omit ca. [8] C^{k} -sattāni, B^{d} -saṭhāni? [9] B^{d} sukhindriyāni. [10] B^{ds} buddhā-. [11] C^{k} -um, C^{s} āgañju, B^{d} agacchuṁ. [12] B^{d} -bandho. [13] B^{d} hantuṁ. [14] B^{ds} -tuñca. [15] C^{k} akasmiṁ, C^{s} aṁkasmiṁ, B^{d} aṅgasmi. [16] so all three MSS. for sahasā? [17] C^{ks} -kaṁ. [18] C^{s} sukicca corr. to sukiccha, B^{d} sukiccaṁ. [19] so all three MSS. for laddhu? [20] all three MSS. -nāhaṁ. [21] C^{s} vidhā-, B^{ds} vadhāya mutto.

Tattha anisammā 'ti anoloketvā anupadhāretvā, anavatthāya cintitan ti[1] na ca avatthapetvā[2] na[3] tuletvā na[3] tīretvā cintitaṁ, vipāko hoti pāpako ti tassa hi yathā nāma bhesajjassa vebhaṅgo[4] vipatti evam evaṁ[5] vipāko hoti pāpako, asaññato ti kāyādīhi asaññato dussīlo, taṁ na sādhū 'ti taṁ tassa kodhanatthaṁ[6] na sādhu, nānisammā 'ti anisāmetvā kiñci kammaṁ na kareyya, paṇayeyyā[7] 'ti patthapeyya pavatteyya, vegā ti vegena sahasā, sammāpaṇidhi cā 'ti sammāpaṇidhinā yoniso ṭhapitena cittena katā narassa atthā pacchā anānutappā bhavantîti attho, vibhajjā 'ti imāni kātuṁ yuttāni imāni kātuṁ ayuttānîti evam aññāya[8] vibhajitvā, kammāyatanānîti kammāni, vaddhānumatānîti paṇḍitehi anumatāni anavajjāni[9] honti, kaṭukan ti deva kaṭukasambādhaṁ sukicchaṁ maranabhayaṁ patto 'mhi, laddhū[10] 'ti attano ñāṇabalena labhitvā, pabbajjamevābhimano ti pabbajjābhimukhacitto yev' asmi.

Evam M-ena dhamme desite rājā deviṁ āmantetvā

25. Putto vatâyaṁ[11] taruṇo[12] Sudhamme
anukampako Somanasso[13] kumāro
taṁ yācamāno na labhāmi s' ajja[14],
arahāsi naṁ[15] yācitave tuvam pîti gātham āha. 215.

Tattha yācitave ti yācituṁ.

Sā pabbajjāyam eva uyyojentī

26. Ramassu bhikkhācariyāya putta,
nisamma dhammesu paribbajassu,
sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍaṁ
anindito Brahmam upeti ṭhānan ti gāthaṁ āha. 216.

Tattha nisammā 'ti pabbajanto[16] ca nisāmetvā micchādiṭṭhikānaṁ pabbajjaṁ pahāya sammādiṭṭhiyuttaṁ niyyānikaṁ pabbajjaṁ pabbaja

Atha rājā gātham āha:

27. Acchariyarūpaṁ vata yādisañ ca,
dukkhitaṁ[17] maṁ[18] dukkhāpayase[19] Sudhamme,

[1] Cks add -tanti. [2] Cs -tthajetvā, Bd anavatthāto, Bs anavatthāpetvā. [3] Bds a. [4] Cks vehaṅgo, Bd -jasseva vebhaṅgā. [5] Bd eva. [6] Bd kodhanantaṁ. [7] Cks pāṇapeyyā, Bd paṇayeyya. [8] Bds evaṁ paññāya. [9] Cks anuv-. [10] Bds laddhā. [11] Bd tavāyaṁ. [12] Ck -ṇe. [13] Bd -ssa. [14] Bd svajja. [15] Cks no. [16] all three MSS. pabbajj-. [17] Cks -tā. [18] read: maṁ dukkhitaṁ. [19] so Bd for dukkhayase, Cs dukkhitahvase, Ck dukkhabhave.

yācassu puttaṁ iti vuccamānā
bhiyyo va ussāhayase kumāran ti. 217.

Tattha yādisañcā 'ti yādisaṁ idaṁ tvaṁ vadesi taṁ acchariyarūpaṁ va[1], dukkhitan ti pakativâpi maṁ dukkhitaṁ bhiyyo dukkhāpayasi[2].

Puna devī gātham āha: 5

28. Ye vippamuttā anavajjabhojino[3]
parinibbutā lokam imaṁ caranti
tam[4] ariyamaggaṁ paṭipajjamānaṁ
na ussahe vārayituṁ kumāran ti. 218.

Tattha vippamuttā ti rāgādīhi vippamuttā, parinibbutā ti kilesa- 10
parinibbānena nibbutā, tamariyamaggan[5] ti taṁ tesaṁ Buddhādīnaṁ ariyānaṁ santakaṁ maggaṁ paṭipajjamānaṁ mama puttaṁ vāretuṁ na vussahāmi[6] devā 'ti.

Tassā vacanaṁ sutvā rājā osānagātham āha:

29. Addhā have sevitabbā sapaññā (III $\frac{206}{22}$) 15
bahussutā ye bahuṭhānacintino
yes' āyaṁ sutvāna subhāsitāni
appossukkā[7] vītasokā Sudhammā ti. 219.

Tattha bahuṭhānacintino ti bahukāraṇacintino[8], yesāyan ti yesaṁ ayaṁ Somanassakumārassêva hi[9] subhāsitaṁ sutvā appossukkā jātā, rājâpi tad 20
eva sandhāyâha.

M. mātāpitaro vanditvā „sace mayhaṁ doso atthi khamathā[10]" 'ti āha, mahājanassa añjaliṁ katvā Himavavantâbhimukho gantvā manussesu nivattesu manussavaṇṇenâgantvā devatāhi sattapabbatarājiyo atikkamitvā Himavantaṁ nīto, 25
Vissakammena nimmitāya paṇṇasālāya isipabbajjaṁ pabbaji, taṁ[11] tattha yāva soḷasavassakālā rājakulaparicārikavesena[12] devatā yeva upaṭṭhahiṁsu. Kūṭajaṭilam pi mahājano pothetvā jīvitakkhayaṁ pāpesi. M. jhānābhiññaṁ nibbattetvā Brahmalokūpago[13] ahosi. 30

[1] Bd omits va. [2] Cks dukkhayāsi, Bd dukkhapayāsi. [3] Bd bhogi-. [4] Cks nam? [5] Cks nam-? [6] Cs Bd us-. [7] so all three MSS. [8] Cks -kāracin-, Bs -karaṇacin-. [9] Bd adds sā. [10] Cks -tā. [11] Cks tvā. [12] Ck -vāraka-, Cs -cāraka-. [13] Cks -ūpagato.

S. i. d. ā.: „evaṁ bhikkhave pubbe p' esa mayhaṁ vadhāya parisakkati yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā kuhako Devadatto ahosi, mātā Mahāmāyā, Rakkhito Sāriputto, Somanassakumāro aham evā" 'ti. Somanassajātakaṁ.

5 10. Campeyyajātaka.

Kā nu vijjurivābhāsîti. Idaṁ S. J. v. uposathakammaṁ ā. k. Tadā hi S. „sādhu vo kataṁ[1] upāsakā uposathavāsaṁ vasantehi, porāṇakapaṇḍitā nāgasampattiṁ pahāya uposathavāsaṁ vasiṁsu yevā" 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

10 A. Aṅgaraṭṭhe Aṅge ca Magadharaṭṭhe Magadhe ca r. kārente Aṅga-Magadha-raṭṭhānaṁ antare Campā nāma nadī, tattha nāgabhavanaṁ ahosi, Campeyyo nāma nāgarājā r. kāresi. Kadāci Magadharājā Aṅgaraṭṭhaṁ gaṇhāti, kadāci Aṅgarājā Magadharaṭṭhaṁ. Ath' ekadivasaṁ Magadharājā 15 Aṅgena saddhiṁ yujjhitvā yuddhaparājito assaṁ āruyha palāyanto Aṅgarañño yodhehi anubaddho puṇṇaṁ Campānadiṁ patvā „parahatthe maraṇato nadiṁ pavisitvā mataṁ seyyo" ti assen' eva saddhiṁ nadiṁ otari. Tadā Campeyyo nāgarājā anto udake ratanamaṇḍapaṁ nimminitvā mahāparivāro mahā-20 pānaṁ pivati. Asso raññā saddhiṁ udake nimujjitvā nāgarañño purato otari. Nāgarājā alaṁkatapaṭiyattaṁ rājānaṁ disvā sinehaṁ uppādetvā āsanā uṭṭhāya „mā bhāyi mahārājā" 'ti rājānaṁ attano pallaṁke nisīdāpetvā udake nimuggakāraṇaṁ pucchi. Rājā yathābhūtaṁ kathesi. Atha naṁ „mā bhāyi 25 mahārāja, ahan taṁ dvinnaṁ raṭṭhānaṁ sāmikaṁ karissāmîti" assāsetvā sattāhaṁ mahantaṁ yasaṁ anubhavitvā sattame divase Magadharājena saddhiṁ nāgabhavanā nikkhami[2]. Magadharājā nāgarājassânubhāvena Aṅgarājānaṁ gahetvā jīvitā voropetvā dvīsu raṭṭhesu r. kāresi. Tato paṭṭhāya rañño ca 30 nāgarājassa ca vissāso thiro ahosi, rājā anusaṁvaccharaṁ

10. Cfr. Cariyā-. P. p. 86. [1] Cks Bd kathaṁ, Bds add kammaṁ. [2] Cks -itvā.

Campānadītīre ratanamaṇḍapaṁ kāretvā mahantena pariccāgena nāgarañño balikammaṁ karoti[1], so mahantena parivārena nāgabhavanā nikkhamitvā balikammaṁ paṭicchati, mahājano nāgarañño sampattiṁ oloketi. Tadā B. daliddakule nibbatto rājaparisāya saddhiṁ nadītīraṁ gantvā taṁ 5 nāgarājassa sampattiṁ disvā lobhaṁ uppādetvā taṁ upaṭṭhayamāno[2] dānaṁ datvā sīlaṁ rakkhitvā Campeyyanāgarājassa kālakiriyato sattame divase cavitvā tassa vasanapāsāde[3] sirisayanapiṭṭhe nibbatti, sarīraṁ sumanadāmavaṇṇaṁ mahantaṁ ahosi. So taṁ disvā vippaṭisārī hutvā „mayā katakusala- 10 nissandena chasu kāmaggesu[4] issariyaṁ koṭṭhe[5] paṭisāmitaṁ dhaññaṁ viya ahosi, sv-āhaṁ imissā tiracchānayoniyaṁ[6] paṭisandhiṁ gaṇhiṁ, kim me jīvitenā“ 'ti maraṇacittaṁ[7] uppādesi. Atha naṁ Sumanā nāma nāgamāṇavikā disvā „mahānubhāvo Sakko nibbatto bhavissatîti“ sesanāgamāṇavikā- 15 naṁ[8] saññaṁ adāsi. sabbā nānāturiyahatthā āgantvā tassa upahāraṁ kariṁsu. Tassa taṁ nāgabhavanaṁ Sakkabhavanaṁ viya ahosi, maraṇacittaṁ paṭippasambhi, sappasarīraṁ vijahitvā sabbālaṁkārapaṭimaṇḍito sayanapiṭṭhe nisīdi. Ath' assa tato paṭṭhāya yaso mahā ahosi, so tattha nāgarajjaṁ kārento 20 aparabhāge vippaṭisārī hutvā „kim me imāya tiracchānayoniyā, uposathavāsaṁ vasitvā ito muñcitvā manussapathaṁ gantvā saccāni paṭivijjhitvā dukkhass' antaṁ karissāmîti“ cintetvā tato paṭṭhāya tasmiṁ yeva pāsāde uposathakammaṁ karoti, alaṁkatanāgamāṇavikā tassa santikaṁ gacchanti, yebhuyyena 25 sīlaṁ bhijjati. So tato paṭṭhāya pāsādā nikkhamitvā uyyānaṁ gacchati, tā[9] tatrâpi gacchanti, uposatho[10] bhijjat' eva[11], so[12] cintesi: „mayā ito nāgabhavanā nikkhamitvā manussalokaṁ gantvā uposathavāsaṁ vasituṁ vaṭṭatîti“ so tato

[1] Bd kāreti. [2] Cks patthayamāno. [3] Cks sayanapā-, Bds add sirigabbhe. [4] Bd kāmasaggesu. [5] Bds -esu. [6] Bd -yā. [7] Bds maraṇāya-. [8] Cks omit nāga. [9] Cks omit tā. [10] Bd -thakammaṁ. [11] Ck bhijjato va, Cs bhijjanteva, Bd bhijjate. [12] Bd tato.

paṭṭhāya uposathadivasesu nāgabhavanā nikkhamitvā ekassa paccantagāmassa avidūre mahāmaggasamīpe vammīkamatthake „mama cammādīhi atthikā cammādīni gaṇhantu, maṁ kīḷāsappaṁ vā[1] kātukāmā kīḷāsappaṁ karontū“ 'ti sarīraṁ dāna-
5 mukhe[2] vissajjetvā bhoge ābhuñjitvā nipanno uposathavāsaṁ vasati. Mahāmaggena[3] gacchantā ca āgacchantā ca taṁ disvā gandhādīhi pūjetvā pakkamanti, paccantagāmavāsino[4] „mahānubhāvo nāgarājā“ ti tassa upari maṇḍapaṁ karitvā samantā vālukaṁ okiritvā gandhādīhi pūjayiṁsu. Tato paṭṭhāya
10 manussā M-tte pasīditvā pūjaṁ katvā puttaṁ patthenti[5]. M. pi uposathakammaṁ karonto cātuddasīpannarasesu vammīkamatthake nipajjitvā pāṭipade[6] nāgabhavanaṁ gacchati, tass' evaṁ uposathaṁ[7] karontassa addhā[8] vītivatto. Ekadivasaṁ Sumanā aggamahesī āha: „deva tvaṁ manussalokaṁ gantvā
15 uposathaṁ upavasasi, manussaloko ca sāsaṁko sappaṭibhayo, sace te bhayaṁ uppajjeyya atha mayaṁ yena nimittena jāneyyāma taṁ no ācikkhā[9]“ 'ti. Atha naṁ M. maṅgalapokkharaṇiyā tīraṁ netvā „sace maṁ bhadde koci paharitvā kilamessati imissā pokkharaṇiyā udakaṁ āvilaṁ bhavissati,
20 sace supaṇṇā gahessanti[10] udakaṁ pakkamissati[11], sace ahiguṇṭiko[12] gaṇhissati udakaṁ lohitavaṇṇaṁ bhavissatīti“ evaṁ tassā tīṇi nimittāni ācikkhitvā catuddasauposathaṁ[13] adhiṭṭhāya so[14] nāgabhavanā nikkhamitvā tattha gantvā vammīkamatthake nipajji sarīrasobhāya vammīkaṁ sobhayamāno, sarīraṁ hi 'ssa
25 rajatadāmaṁ viya setaṁ ahosi, matthako rattakambalabheṇḍuko[15] viya, imasmiṁ pana jātake B-assa sarīraṁ naṅgalasīsappamāṇaṁ[16] viya ahosi, Bhūridattajātake ūruppamāṇaṁ, Saṁkhapālajātake ekadoṇikanāvappamāṇaṁ. Tadā eko Bārāṇasīvāsimāṇavo Takkasilaṁ gantvā disāpāmokkhassaācariyassa santike

[1] Bd omits vā. [2] Bd -kho. [3] Bd -gge. [4] Bd add gaṁtvā. [5] Bd adds dhitaraṁ pathenti. [6] Cks paṭi-. [7] Bd -thakammaṁ. [8] Bd karonto addhānaṁ. [9] Bd -āhi. [10] Bd -o gahessati. [11] Ck pakkaddhissati, Cs pakkaṭṭhissati, Bs pakkuyissati? [12] Bd -kuṇḍiko. [13] Bd cātuddasī. [14] Bd omits so. [15] Bd -legenduko. [16] Cks naṅgula-.

ālambanamantaṁ[1] uggaṇhitvā tena maggena attano gehaṁ gacchanto M-aṁ disvā „imaṁ sappaṁ gahetvā gāmanigamarājadhānisu kīḷāpento[2] dhanaṁ uppādessāmîti“ cintetvā dibbosadhāni gahetvā dibbamantaṁ parivattetvā tassa santikaṁ agamāsi. Dibbamantaṁ sutakālato paṭṭhāya M-assa kaṇṇesu tattasalākappavesanakālo viya jāto, ‚natthako sikharena abhimatthiyamāno[3] viya jāto. So „ko nu kho eso“ ti bhogantarato sīsaṁ ukkhipitvā olokento ahiguṇṭhikaṁ[4] disvā cintesi: „mama visaṁ mahantaṁ, sace 'haṁ[5] kujjhitvā nāsāvātam vissajjessāmi etassa sarīraṁ bhusamuṭṭhi viya vippakirissati, atha me sīlaṁ khaṇḍaṁ bhavissati, na taṁ olokessāmîti“ so akkhīni nimmīletvā sīsaṁ bhogantare ṭhapesi. Ahiguṇḍikabrāhmaṇo[6] osadhaṁ khāditvā[7] mantaṁ parivattetvā kheḷaṁ M-assa sarīre opi[8], osadhānañ ca mantassa cânubhāvena kheḷena phuṭṭhaphuṭṭhaṭṭhāne[9] phoṭānaṁ[10] uṭṭhānakālo viya jāto, atha naṁ so naṅguṭṭhe gahetvā kaḍḍhitvā dīghato nipajjāpetvā ajapadena daṇḍena uppīḷetvā dubbalaṁ katvā sīsaṁ daḷhaṁ gahetvā[11] nippīḷesi. M. mukhaṁ vivari, ath' assa mukhe kheḷaṁ opitvā[12] osadhamantaṁ katvā dante bhindi, mukhaṁ[13] lohitassa pūri. M.[14] sīlabhedabhayena evarūpaṁ dukkhaṁ adhivāsento akkhīni ummīletvā olokanamattam pi na kari. So pi „nāgarājānaṁ dubbalaṁ karissāmîti“ naṅguṭṭhato paṭṭhāy' assa aṭṭhīni cuṇṇayamāno viya sakalasarīraṁ madditvā paṭṭakaveṭhanan[15] nāma veṭhesi, tantamajjitan nāma majji[16], naṅguṭṭhe gahetvā dussapoṭhiman[17] nāma poṭhesi[18]. M-assa sakalasarīraṁ lohitamakkhitaṁ ahosi, so[19] mahāvedanaṁ adhivāseti[20]. Ath' assa dubbalabhāvaṁ ñatvā vallīhi

[1] Bd ālambāyana-. [2] Cs kīḷa-. [3] Cks abhimanti-, Bd abhipattaya-, Bs abhimatthaya-. [4] Ck -guṭṭhikaṁ, Cs -guṇḍikaṁ, Bd -kuṇḍikaṁ. [5] Bd sacāhaṁ. [6] Bd -kuṇḍika-. [7] Bd saṁkharitvā. [8] Cs mapi, Bs khipi, Bd ukkhipi. [9] Cks puṭṭhapuṭṭha-, Bd phuṭhaphuṭha-. [10] Cks poṭhānaṁ. [11] Bd katvā. [12] Bds khipetvā. [13] Bd mukhe. [14] Bd adds attano. [15] Bd paṭṭakena vedhimaṁ. [16] so Cks; Bd tantamajhimaṁ nāma majhi. [17] so Cks; Bd -potheyyaṁ. [18] Bd podhesi. [19] Cks omit so. [20] Bd -sesi.

peḷaṁ karitvā tattha naṁ pakkhipitvā paccantagāmaṁ netvā mahājanamajjhe kīḷāpesi, nīlādīsu vaṇṇesu vaṭṭacaturassādisu saṇṭhānesu aṇuṁthūlādīsu pamāṇesu yaṁ yaṁ brāhmaṇo icchati M. taṁ tad eva katvā naccati, phaṇasataṁ[1] pi phaṇasahassam[2] pi karoti yeva. Mahājano pasīditvā bahuṁ dhanam adāsi, ekadivasam eva kahāpaṇasahassaṁ[3] sahassagghaṇake[4] ca parikkhāre labhi[5]. Brāhmaṇo ādito va „sahassaṁ labhitvā vissajjessāmîti" cintesi, taṁ pana dhanaṁ labhitvā „paccantagāme yeva tāva me ettakaṁ dhanaṁ laddhā rājarājamahāmaccānaṁ[6] santike bahuṁ labhissāmîti" sakaṭañ ca sukhayānañ ca gahetvā sakaṭe parikkhāre ṭhapetvā sukhayānake nisinno mahantena parivārena M-aṁ gāmanigamādīsu kīḷāpento „Bārāṇasiyam Uggasenarañño santike[7] kīḷāpetvā vissajjessāmîti" agamāsi. So maṇḍuke māretvā nāgarañño deti. Nāgarājā punappuna „n' esa[8] maṁ nissāya māressatîti" na khādati. Ath' assa madhulāje adāsi. M. „sac' āhaṁ gocaraṁ gaṇhissāmi anto peḷāya eva maraṇaṁ bhavissatîti" te pi na khādati[9]. Brāhmaṇo māsamattena[10] Bārāṇasiṁ patvā dvāragāmesu kīḷāpento bahuṁ dhanaṁ labhi. Rājâpi taṁ[11] pakkosāpetvā „amhākaṁ kīḷāpehîti" āha. „Sādhu deva, sve pannarase tumhākaṁ kīḷāpessāmîti". Rājā „sve nāgarājā rājaṅgaṇe naccissati, mahājano sannipatitvā passatū" 'ti bheriñ carāpetvā punadivase rājaṅgaṇaṁ alaṁkārāpetvā brāhmaṇaṁ pakkosāpesi. So ratanapeḷāya M-aṁ netvā citratthare[12] peḷaṁ ṭhapetvā nisīdi. Rājâpi pāsādā oruyha mahājanaparivuto rājāsane[13] nisīdi. Brāhmaṇo M-aṁ nīharitvā naccāpesi. Mahājano sakabhāvena saṇṭhātuṁ na sakkoti, celukkhepasahassāni vattanti[14], B-assa upari sattaratanavassaṁ vassati. Tassa gahitassa māso sampūri, ettakaṁ kālaṁ nirāhāro va ahosi.

[1] C^{ks} pana-. [2] C^{k} paṇa-. [3] B^{d} -añceva. [4] B^{d} -nike. [5] B^{d} labhati, C^{ks} -raṁ labhi. [6] B^{d} -mattānaṁ. [7] C^{ks} omit santike. [8] B^{d} -naṁ esa. [9] B^{d} khādi. [10] B^{s} samāsamattena, C^{ks} mahāsattena. [11] B^{s} naṁ. [12] B^{d} vicittattare. [13] B^{d} rājāsayane. [14] B^{d} pava-.

Sumanā „aticirāyati me piyasāmiko, idāni 'ssa idha anāgacchantassa māso sampuṇṇo, kin nu kho kāraṇan“ ti gantvā pokkharaṇiṁ olokentī lohitavaṇṇaṁ udakaṁ disvā „ahiguṇḍikena[1] gahito bhavissatîti“ ñatvā nāgabhavanā nikkhamitvā vammīkasantikaṁ gantvā M-assa gahitaṭṭhānañ ca kilamitaṭṭhānañ ca disvā[2] kanditvā paccantagāmaṁ gantvā pucchitvā taṁ pavattiṁ sutvā Bārāṇasiṁ[3] gantvā rājaṅgaṇe[4] parisamajjhe ākāse rudamānā aṭṭhāsi. M. naccanto va ākāsaṁ olokento[5] taṁ disvā lajjito peḷaṁ pavisitvā nipajji. Rājā tassa peḷaṁ paviṭṭhakāle „kin nu kho kāraṇan“ ti ito c' ito ca olokento taṁ ākāse ṭhitaṁ disvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kā nu vijju-r-ivâbhāsi osadhī viya tārakā,
devatā nu si gandhabbī, na taṁ maññāmi mānusin[6] ti. 220.

Tattha na taṁ maññāmi mānusin[6] ti ahan taṁ mānusîti na maññāmi, tayā ekāya devatāya gandhabbiyā vā bhavituṁ vaṭṭatîti vadati.

Idāni tesaṁ vacanapaṭivacanagāthāyo[7] honti:

2. N' amhi devī na gandhabbī na mahārāja mānusī,
nāgakaññ' amhi[8] bhadante, atthen' amhi idhāgatā. 221.

3. Vibbhantacittā kupitindriyâsi,
nettehi te vārigaṇā savanti[9],
kin te naṭṭhaṁ, kim pana patthayānā
idhāgatā nāri, tad iṁgha brūhi. 222.

4. Yam uggatejo urago ti câhu[10]
nāgo ti taṁ[11] āhu jano[12] janinda
tam aggahī puriso jīvikattho,
taṁ bandhanā muñca. patī[13] mam' eso. 223.

5. Kathaṁ nv-ayaṁ balaviriyūpapanno
hatthattham āgañchi[14] vanibbakassa,
akkhāhi me nāgakaññe tam atthaṁ,
kathaṁ vijānemu gahītanāgaṁ. 224.

[1] Bd -kuṇḍi-. [2] Bd adds roditvā. [3] Cks -siyaṁ. [4] Bd rājadvāre. [5] Bd -ketvā. [6] Cks -sī, Bd -si. [7] all three MSS. -naṁpaṭi-. [8] Bd asmi. [9] Bd vasanti. [10] Cks cāha. [11] Bd naṁ. [12] Bd -nā. [13] Ck patiṁ, Cs Bd -ti. [14] Bd āgacchi.

6. Nagaram[1] pi nāgo bhasmaṁ kareyya,
tathā hi so balaviriyūpapanno,
dhammañ ca nāgo apacāyamāno,
tasmā parakkamma tapo karotîti. 225.

5 Tattha atthenamhîti ahaṁ ekaṁ kāraṇaṁ paṭicca idhāgatā, kupitindriyā ti kilantindriyā, vārigaṇā ti assubindughaṭā, urago ti cāhū ti urago ti câyaṁ mahājano katheti[2], puriso ti ayaṁ puriso taṁ nāgarājānaṁ jīvikatthāya aggahesi, vanibbakassā 'ti imassa vanibbakapurisassa kathan nu esa mahānubhāvo samāno hatthatthaṁ āgato ti pucchati, dhammañcā 'ti 10 pañcasīladhammaṁ uposathavāsadhammañ ca[3] garuṁ[4] karonto viharati, tasmā iminā purisena gahito pi sac' āhaṁ imassa upari nāsāvātaṁ vissajjesāmi bhusamuṭṭhiṁ[5] viya karissati evaṁ me sīlaṁ bhijjissatîti sīlabhedabhayaṁ[6] parakkamma[7] taṁ dukkhaṁ adhivāsetvā tapo karoti viriyaṁ eva karotîti āha.

Rājā „kahaṁ[8] pan' eso[9] iminā gahito" ti pucchi. Ath' 15 assa sā ācikkhantī

7. Cātuddasiṁ pannarasiñ ca rāja
catuppathe sammati[10] nāgarājā,
tam aggahī puriso jīvikattho,
taṁ bandhanā muñca, patī mam' eso ti gātham āha. 226

20 Tattha catuppathe ti catukkamaggassa āsannaṭṭhāne ekasmiṁ vammīke caturaṅgasamannāgataṁ adhiṭṭhānaṁ adhiṭṭhahitvā uposathavāsaṁ vasanto nipajjatîti[11] attho, taṁ[12] bandhanā ti taṁ evaṁ dhammikaṁ guṇavantaṁ nāgarājānaṁ etassa[13] dhanaṁ datvā peḷabandhanā pamuñca.

Evañ ca pana vatvā puna pi[14] yācantī[15] dve gāthā abhāsi:
25 8. Soḷas' itthisahassāni āmuttamaṇikuṇḍalā
vārigehāsayā[16] nāriyo[17] tâpi taṁ saraṇaṁ gatā. 227.
9. Dhammena mocehi asāhasena
gāmena nikkhena gavaṁ satena,
ossaṭṭhakāyo urago carātu,
30 puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 228.

[1] C[s] nāgam. [2] B[d] -si [3] B[d] uposathaṁ vāsaddhammañca. [4] B[d] guruṁ. [5] C[k] -i, C[s] -ī, B[d] bhasmamuṭhi. [6] B[ds] -yā. [7] C[s] parakkama, B[d] parakkamaṁ. [8] B[ds] kathaṁ. [9] C[k] B[d] panoso. [10] B[s] sampati. [11] B[d] nippajjiti. [12] C[ks] omit taṁ. [13] C[k] ekassa. [14] B[d] adds taṁ. [15] all three MSS. -ti. [16] B[d] -geha-. [17] C[k] nāriso, B[d] nāri.

Tattha soḷasā[1] 'ti mā tvaṁ esa yo vā so vā daliddanāgo ti maññittha, etassa hi ettikā[2] sabbālaṁkārapatimaṇḍitā itthiyo va[3], sesā sampatti aparimāṇā ti dasseti, vārigehāsayā[4] ti udakacchadanaṁ udakagabbhaṁ katvā tattha sayanasīlā, ossaṭṭhakāyo ti nissaṭṭhakāyo hutvā, carātū 'ti caratu.

Atha naṁ rājā tisso gāthā abhāsi: 5

10. Dhammena mocemi asāhasena
gāmena nikkhena gavaṁ satena,
ossaṭṭhakāyo urago carātu,
puññatthiko muñcatu bandhanasmā. 229.

11. Dammi[5] nikkhasataṁ ludda thullañ ca maṇikuṇḍalaṁ 10
catussadañ[6] ca pallaṁkaṁ ummāpupphasirinnibhaṁ[7]. 230.

12. Dve ca sādisiyo bhariyā usabhañ ca gavaṁ sataṁ,
ossaṭṭhakāyo urago carātu,
puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 231.

Tattha luddā 'ti rājā uragaṁ mocetuṁ ahiguṇḍikaṁ[8] āmantetvā tassa 15 dātabbaṁ deyyadhammaṁ dassento evam āha. gāthā pana heṭṭhā vuttatthā yeva.

Atha naṁ luddo āha:

13. Vinâpi dānā tava[9] vacanaṁ janinda[10],
muñcemu naṁ uragaṁ bandhanasmā,
ossaṭṭhakāyo urago carātu, 20
puññatthiko muñcatu bandhanasmā ti. 232.

Tattha tava[11] vacanan ti mahārāja vinâpi dānena tava vacanam eva amhākaṁ garuṁ[12], muñcemu nan ti muñcissāmi etan ti vadati.

Evañ ca pana vatvā M-aṁ peḷato nīhari. Nāgarājā nikkhamitvā pupphantaraṁ pavisitvā taṁ attabhāvaṁ vija- 25 hitvā māṇavakavaṇṇena alaṁkatasarīro[13] paṭhaviṁ bhindanto viya nikkhamitvā aṭṭhāsi. Sumanā ākāsā otaritvā tassa santike ṭhitā. Nāgarājā[14] añjalim paggayha rājānaṁ namassamāno aṭṭhāsi.

---

[1] Bd soḷasitthi. [2] Bd ettakā. [3] Bd vā. [4] all three MSS. -geha-. [5] Cks dhammi. [6] Bd caturassañca [7] Bd ummārapupphāsannibhaṁ. [8] Bd -kuṇḍi-, Bs -guṇṭhi-. [9] Ck tha. [10] read: dānā vinā te v. j.? [11] Ck omits tava. [12] Cks garu. [13] Bd adds hutvā. [14] Bd -jānaṁ.

Tam atthaṁ pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

14\. Mutto Campeyyako nāgo rājānaṁ etad abravi:
namo te Kāsirāj' atthu[1] namo te Kāsivaddhana,
añjalin te paganhāmi[2], passeyyam me nivesanaṁ. 233.

5 15\. Addhā hi dubbissasam[3] etam āhu
yaṁ mānuso vissase[4] amānusamhi,
sace ca maṁ yācasi etam atthaṁ
dakkhemu te nāga nivesanānîti. 234.

Tattha passeyyamme nivesanan ti mam nivesanaṁ Campeyya-
10 nāgabhavanaṁ ramaṇīyaṁ passitabbayuttakaṁ tan te ahaṁ dassetukāmo taṁ sabalavāhano āgantvā[5] passa narindā 'ti vadati, dubbissasan[6] ti dubbissasanīyaṁ[7], sace cā 'ti sace maṁ yācasi passeyyāma te nivesanāni api ca kho pana taṁ na saddahāmîti vadati.

Atha naṁ saddahāpetuṁ sapathaṁ karonto M. dve
15 gāthā abhāsi:

16\. Sace hi[8] vāto girim āvaheyya
cando ca suriyo ca chamā pateyyuṁ
sabbā ca[9] najjo paṭisotaṁ[10] vajeyyuṁ
na tv-ev' ahaṁ rāja musā bhaṇeyyaṁ. 235.

20 17\. Nabhaṁ phaleyya udadhī pi susse
saṁvaṭṭayaṁ[11] bhūtadharā vasundharā
siluccayo[12] Meru samūlam ubbahe
na tv-ev' ahaṁ rāja musā bhaṇeyyan ti. 236.

Tattha saṁvaṭṭayaṁ[11] bhūtadharā vasundharā ti ayaṁ bhūta-
25 dharā ti ca vasundharā ti ca[13] saṁkhaṁ gatā mahāpaṭhavī kilañjaṁ viya saṁvaṭṭeyya, samūlamubbahe ti evaṁ Mahāsinerupabbato samūlo uṭṭhāya purāṇapaṇṇaṁ viya ākāse pakkhandeyya.

So M-ena evaṁ vutte pi asaddahanto

18\. Addhā hi dubbissasam[14] etam āhu
30 yaṁ mānuso[15] vissase amānusamhi,

---

[1] Ck -rājā, Cs -rāja, both omitting tthu. [2] Bd paggayhāmi, Bs pagganhāmi? [3] Ck dubbissasac, Bs duppisāsam. [4] read: vissas'? [5] Bd gaṁtva. [6] Ck dubbissan, Bs dubbissāsan. [7] Cks bhissasanīyaṁ, Bd dubbissāsaniyaṁ. [8] Bd pi. [9] Ck va. [10] Ck -ta. [11] so Cks for saṁvaṭṭaye? Bd -ṭṭeyya. [12] Bd sikhu-. [13] Cks vasun-. [14] Bd dubbisāsam. [15] Bd manusso.

sace ca maṁ yācasi etam atthaṁ
dakkhemu te nāga nivesanānîti. 237.

Puna pi tam eva gāthaṁ vatvā „tvaṁ mayā katagunaṁ jānituṁ arahasi, saddahituṁ pana yuttabhāvaṁ vā ayuttabhāvaṁ vā ahaṁ jānissāmîti" pakāsento itaraṁ gātham āha: 5

19. Tumhe kho 'ttha[1] ghoravisā uḷārā,
mahātejā khippakopī ca hotha,
mama kāraṇā bandhanasmā pamutto
arahasi no jānitaye[2] katānîti. 238.

Tattha uḷārā ti uḷāravisā, jānitaye ti jānituṁ 10

Atha naṁ saddahāpetuṁ puna sapathaṁ karonto M.

20. So[3] paccataṁ niraye ghorarūpe
mā kāyikaṁ sātam alattha kiñci
peḷāya baddho maranaṁ upetu
yo tādisaṁ kamma kataṁ na jāne ti gātham āha. 239. 15

Tattha paccatan ti paccatu, kamma katan ti katakammaṁ, evaṁ gunakārakam tumhādisaṁ yo na jānāti so evarūpo hotū ti vadati

Ath' assa rājā saddahitvā thutim akāsi:

21. Saccappaṭiññā tavam esa hotu,
akkodhano hohi[4] anūpanāhī[5], 20
sabbañ ca te nāgakulaṁ supannā[6]
aggiṁ[7] va gimhāsu vivajjayantū 'ti. 240.

Tattha tavamesa hotū 'ti tava esā paṭiññā saccā hotu, aggiṁ[8] va gimhāsu vivajjayantū 'ti yathā manussā gimhakāle santāpam anicchantā jalamānaṁ aggiṁ vivajjenti evaṁ vivajjentu dūrato va pariharantu. 25

M. pi rañño thutiṁ karonto itaraṁ gātham āha:

22. Anukampasī[9] nāgakulaṁ janinda
mātā yathā suppiyaṁ ekaputtaṁ,
ahañ ca te nāgakulena saddhiṁ
kāhāmi veyyāvaṭikaṁ uḷāran ti. 241. 30

[1] read: tumhe 'ttha kho° [2] Ck -tamye [3] Cks yo [4] Bds hoti [5] Ck Bd anupanāhi. Cs anūpanāhi [6] Cks -a [7] Ck Bd -i, Cs -ī [8] Cks -ī, Bd -i. [9] all three MSS -si

Taṁ sutvā rājā nāgabhavanaṁ gantukāmo senaṁ gamanasajjaṁ kātuṁ[1] āṇāpento

23. Yojentu ve rājarathe sucitte
kambojake assatare sudante,
5 nāge ca yojentu suvaṇṇakappane[2],
dakkhemu nāgassa nivesanānîti gātham āha. 242.

Tattha kambojake assatare sudante ti susikkhite kambojakaraṭṭhasambhave assatare yojentu.

Itarā abhisambuddhagāthā:

10 24. Bherīmutiṅgā paṇavā ca saṁkhā
āvajjayiṁsu[3] Uggasenassa rañño,
pāyāsi rājā bahu sobhamāno
purakkhato nārigaṇassa majjhe ti. 243.

Tattha bahu sobhamāno ti bhikkhave Bārāṇasirājā soḷasahi nārīsa-
15 hassehi purakkhato[4] parivārito tassa[5] nārigaṇassa majjhe Bārāṇasito nāgabhavanaṁ gacchanto ativiya sobhamāno pāyāsi.

Tassa nagarā nikkhantakāle yeva M. attano ānubhāvena nāgabhavane sabbaratanamayaṁ[6] pākārañ ca dvāraṭṭālake ca dissamānarūpe katvā nāgabhavanagamanamaggaṁ[7] alaṁkata-
20 paṭiyattaṁ māpesi. Rājā sapariso[8] tena maggena nāgabhavanaṁ pavisitvā ramaṇīyaṁ bhūmibhāgañ ca pāsāde ca addasa.

Tam atthaṁ pakāsento S. āha:

25. Suvaṇṇacitakaṁ[9] bhūmiṁ addakkhi Kāsivaddhano
25 sovaṇṇaye[10] ca pāsāde veḷuriyaphalakatthate. 244.

26. Sa rājā pāvisī vyamhaṁ Campeyyassa nivesanaṁ
ādiccavaṇṇupanibhaṁ kaṁsavijjupabhassaraṁ. 245.

27. Nānārukkhehi sañchannaṁ nānāgandhasameritaṁ[11]
so[12] pāvekkhi Kāsirājā Campeyyassa nivesanaṁ. 246.

30 28. Paviṭṭhamhi Kāsirañño[13] Campeyyassa nivesane
dibbā[14] turiyā vajjiṁsu nāgakaññā ca naccayuṁ. 247.

---

[1] Bd senagamanaṁ sajjāpetuṁ. [2] Cks -ṇe. [3] read: āvajjayiṁs', Cks āvajjiṁsu. [4] Cks -ta. [5] Bd -ā. [6] Bd sattaratana-. [7] Bds -gāmimaggaṁ. [8] Bd saparivāro. [9] Bds -citta-. [10] Bds sovaṇṇamaye. [11] Bd -samīritaṁ. [12] Cks omit so. [13] Bd -e. [14] Ck -a.

29. Taṁ nāgakaññā caritaṁ gaṇena
anvāruhī[1] Kāsirājā pasanno,
nisīdi sovaṇṇamayamhi pīṭhe
sāpassaye[2] candanasāralitte ti āha. 248.

Tattha suvaṇṇacitakan[3] ti suvaṇṇavālukāya santhataṁ[4], vyamhan ti 5
alaṁkatanāgabhavanaṁ, Campeyyassā 'ti nāgabhavanaṁ pavisitvā Campeyya-
nāgarājassa nivesanaṁ pāvisi, kaṁsavijjupabhassaran ti meghamukhe
suvaṇṇavaṇṇasañcaraṇavijju[5] viya obhāsamānaṁ, gandhasameritan ti nānā-
vidhehi dibbagandhehi anusañcaritaṁ[6], caritaṁ[7] gaṇenā 'ti taṁ nivesanaṁ
nāgakaññānaṁ[8] caritam anusañcaritaṁ, candanasāralitte ti dibbasāra- 10
candanena anulitte.

Tattha nisinnamattass' ev' assa nānaggarasaṁ dibba-
bhojanaṁ upanāmesuṁ tathā soḷasannaṁ itthisahassānaṁ
sesaparisāya[9] ca. So[10] sattāhamattaṁ sapariso dibbannapānā-
dīni paribhuñjitvā dibbehi kāmaguṇehi abhiramitvā sukhasa- 15
yane nisinno M-assa yasaṁ vaṇṇetvā „nāgarāja tvaṁ eva-
rūpaṁ sampattiṁ pahāya manussaloke vammikamatthake ni-
pajjitvā kasmā uposathavāsaṁ vasasîti“ pucchi. So pi
'ssa kathesi.

Taṁ atthaṁ pakāsento S. āha: 20

30. So tattha bhutvā ca atho ramitvā
Campeyyakaṁ Kāsirājā avoca:
vimānaseṭṭhāni imāni tuyhaṁ
ādiccavaṇṇāni pabhassarāni,
n' etādisaṁ atthi manussaloke, 25
kimatthiyaṁ nāga tapo karosi. 249.

31. Tā kambukāyūradharā suvatthā
vaṭṭaṅgulī tambatalūpapannā
paggayha pāyenti[11] anomavaṇṇā[12],
n' etādisaṁ atthi manussaloke, 30
kimatthiyaṁ nāga tapo karosi. 250.

[1] all three MSS. -i. [2] Bds so-. [3] Bds -citta-. [4] Bd saṇḍataṁ? [5] Cks suvaṇṇasañcaraṇaṁ-, Bs suvaṇṇavaṇṇaṁsañcaraṇaṁ, Bd suvaṇṇavaṇṇaṁsaṁcaraṇa-. [6] Ck adds va naccanto. [7] Cs omits ca. [8] Bd -kaññāgaṇena. [9] Bd sesarājapari-. [10] Bd adds pana. [11] Ck pāyanti, Cs pāsanti. [12] Cks -aṁ.

32. Najjo ca khemā[1] puthulomamacchā
adāsakuntābhirudā sutitthā,
n' etādisaṁ etc. 251.

33. Koñcā mayūrā diviyā ca haṁsā
5 vaggussarā kokilā sampatanti, etc. 252.

34. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo
uddālakā pāṭaliyo ca phullā, etc. 253.

35. Imā ca te pokkharañño[2] samantato
diviyā ca gandhā satataṁ sampatanti[3].
10 n' etādisaṁ atthi manussaloke,
kimatthiyaṁ nāga tapo karosi[4]. 254.

36. Na puttahetu na dhanassa hetu
na āyuno vâpi[5] janinda hetu,
manussayoniṁ abhipatthayāno
15 tasmā parakkamma tapo karomîti. 255.

Tattha tā ti soḷasasahassanāgakaññā sandhāyâha, kambukāyūradharā ti suvaṇṇābharaṇadharā, vaṭṭaṅgulîti pavāḷaṁkurasadisavaṭṭaṅgalī, tambatalūpapannā ti abhirattehi hatthapādatalehi samannāgatā, pāyentîti dibbapānaṁ ukkhipitvā taṁ pāyenti, puthulomamacchā ti puthulapattehi nānā-
20 macchehi samannāgatā, adāsakuntābhirudā ti adāsasaṁkhātehi[6] sakuṇehi abhirudā, sutitthā ti sundaratitthā, diviyā ca haṁsā ti dibbahaṁsā ca, sampatantîti manuññaravaṁ ravantā[7] rukkhato rukkhaṁ sampatanti, dibbā ca gandhā ti tāsu pokkharaṇīsu satataṁ dibbagandhā vāyanti, abhipatthayāno ti patthayanto vicarāmi, tasmā ti tena kāraṇena parakkamma viriyaṁ
25 paggahetvā tapo karomi uposathaṁ upavasāmîti.

Evaṁ vutte rājā

37. Tvaṁ lohitakkho vihatantaraṁso[8]
alaṁkato kappitakesamassu
surosito lohitacandanena
30 gandhabbarājā va[9] disā pabhāsasi. 256.

38. Deviddhipatto si mahānubhāvo
sabbehi kāmehi samaṅgibhūto,
pucchāmi taṁ nāgarāje[10] taṁ atthaṁ:
seyyo ito kena manussaloko[11] ti āha. 257.

[1] Cks temā, Bds khomā. [2] Cks -ā. [3] so Cks for patanti? Bd sampavāyanti. [4] Bds add Bodhisatto āha. [5] Bd cāpi. [6] so all three MSS. [7] Bd -ti [8] Cks vihatattha-. [9] Cks ca [10] Bd -ja. [11] Cs -ke.

Tattha surosito ti suvilitto.

Ath' assa ācikkhanto nāgarājā āha:

39. Janinda nâññatra manussalokā
suddhī ca[1] saṁvijjati saṁyamo ca[1],
ahañ ca laddhāna manussayoniṁ
kāhāmi jātimaraṇassa[2] antan ti. 258. 5

Tattha suddhī cā[1] 'ti mahārāja aññatra manussalokā amatamahānibbānasaṁkhātā suddhi vā sīlasaṁyamo vā n' atthi, antan ti manussayoniṁ laddhā jātimaraṇassa antaṁ karissāmîti tapo karomi.

Taṁ sutvā rājā 10

40. Addhā have sevitabbā sapaññā (supra $\frac{453}{15}$)
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nariyo[3] ca disvāna tavañ[4] ca nāga[5]
kāhāmi[6] puññani anappakānîti. 259.

Tattha nariyo[3] 'ti {imā tava nāgakaññā[7] ca tavañ ca disvā bahūni 15 puññāni karissāmîti vadati.

Atha naṁ nāgarājā

41. Addhā have sevitabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nariyo[3] ca disvāna mamañ ca rāja 20
karohi puṇṇāni anappakānîti āha. 260.

Tattha karohîti kareyyāsi mahārāja[8].

Evaṁ vutte Uggaseno gantukāmo hutvā „nāgarāja ciraṁ vasit' amha[9], gamissāmā" 'ti āpucchi. Atha naṁ M. „tena hi mahārāja yāvadicchakaṁ dhanaṁ gaṇhā[10]" 'ti dhanaṁ dassento 25

42. Idañ ca me jātarūpaṁ pahūtaṁ[11]
rāsī suvaṇṇassa ca tālamattā,
ito haritvā sovaṇṇagharāni
[kāraya] rūpiyassa ca pākāraṁ karontu[12]. 261.

---

[1] Bd vā. [2] Bds jātijarāmara [3] Bds nā-. [4] Bds tu-. [5] Ck rāja. [6] Cks ka-. [7] Bd -āyo. [8] Bd -jā ti [9] Ck -hā, Cs vasitama, Bds vasimhā. [10] Bd -āhi. [11] Bd bahutaṁ. [12] so all three MSS. for -- suvaṇṇaṁ gharāni rūpyassa cā --?

43. Muttā[1] ca vāhasahassāni pañca
veḷuriyamissāni ito haritvā
antepure bhūmiyaṁ santharantu,
nikkaddamā hohiti[2] nīrajā[3] ca. 262.

5 44. Etādisaṁ āvasa rājaseṭṭha
vimānaseṭṭhaṁ bahu sobhamānaṁ
Bārāṇasiṁ[4] nagaraṁ iddhaphītaṁ[5]
rajjañ ca[6] kārehi anomapaññā 'ti. 263.

Tattha rāsîti tesu tesu ṭhānesu tālappamāṇarāsiyo[7], sovaṇṇagharānîti
10 suvaṇṇagehāni, nikkaddamā ti 'evan te[8] antepure bhūmi nikkaddamā ca
nīrajā[9] ca bhavissati, etādisan ti evarūpaṁ suvaṇṇamayaṁ rajatapākāraṁ
muttāveḷuriyasanthatabhūmibhāgaṁ[10], phītan ti phītaṁ taṁ[11] Bārāṇasinagarañ
ca āvasa, anomapaññā 'ti alāmakapañña[12].

Rājā tassa kathaṁ sutvā[13] adhivāsesi. Atha M. nāga-
15 bhavane bheriñ carāpesi: „sabbā rājaparisā yāvadicchakaṁ
hiraññasuvaṇṇādikaṁ dhanaṁ gaṇhantū[14]" 'ti rañño ca ane-
kehi sakaṭasatehi dhanaṁ pesesi. Tadā rājā mahantena
yasena nāgabhavanā nikkhamitvā Bārāṇasim eva gato. Tato
paṭṭhāya kira Jambudīpatalaṁ sahiraññaṁ jātaṁ[15].

20 S. i. d. ā. „evaṁ porāṇakapaṇḍitā nāgasampattiṁ pahāya upo-
sathavāsaṁ vasiṁsū" 'ti vatvā j. s.: „Tadā ahiguṇḍiko[16] Devadatto
ahosi, Sumanā Rāhulamātā, Uggaseno Sāriputto, Campeyyanāgarājā
aham evā" 'ti. Campeyyajātakaṁ.

11. Mahāpalobhanajātaka.

25 Brahmalokā cavitvānā 'ti. Idaṁ S. J. v. visuddha-
saṁkilesaṁ ā. k. Vatthuṁ heṭṭhā vitthāritam eva. Idha pana
S. „bhikkhū mātugāmo nāma esa visuddhasatte pi saṁkiliṭṭhe[17]
karontîti[18]" vatvā a. ā.:

[1] Cks muttānañ. [2] Bd he- [3] Cks Bd nirājā. [4] Bd -sī. [5] Ck iddhampitā, Cs iddhaṁphītā, Bd iddhaṁpitaṁ. [6] Cks rajjaṁ, omitting ca. [7] Bd -ṇā-. [8] Bd evaṁsatte. [9] Cks nirājā. [10] Bd -santhata- [11] Bds omit taṁ. [12] all three MSS. -ññā. [13] Bd adds taṁ. [14] Bd harantu. [15] Bd sahiraññaṁ suvaṇṇajātaṁ, Ck sahiraṁñajātaṁ. [16] Bd -kuṇḍi-. [17] Cks -ṭṭhaṁ. [18] Bd karotîti

A. B. Cūlapalobhane vuttanayena atītavatthuṁ vitthāretabbaṁ. Tadā pana M. Brahmalokā cavitvā Kāsirañño[1] putto hutvā nibbatti, Anitthigandha-kumāro nāma ahosi, itthīnaṁ hatthe na saṇṭhāti, purisavesena[2] thaññaṁ pāyenti, jhānāgāre vasati[3], itthiyo na passati. 5

Taṁ atthaṁ pakāsento S. catasso gāthā abhāsi:

1. Brahmalokā cavitvāna devaputto mahiddhiko
rañño putto udapādi sabbakāmasamiddhisu. 264.
2. Kāmā vā kāmasaññā vā Brahmaloke na vijjati,
sv-āssu[4] tāy' eva saññāya kāmehi vijigucchatha. 265. 10
3. Tassa c' antepure āsi jhānāgāraṁ sumāpitaṁ,
so tattha patisallīno[5] eko rahasi jhāyatha. 266.
4. Sa rājā paridevesi[6] puttasokena aṭṭito[7]:
ekaputto c' ayaṁ mayhaṁ, na ca kāmāni bhuñjatîti. 267.

Tattha sabbakāmasamiddhisū 'ti sabbakāmānaṁ samiddhisu sampattiyuttassa[8] rañño putto hutvā eko devaputto nibbatti, svāssū[9] 'ti so kumāro. tāyevā 'ti tāya Brahmaloke nibbattitāya jhānasaññāya eva, sumāpitan ti pitarā suddhaṁ[10] manāpaṁ katvā māpitaṁ[11], rahasi jhāyathā 'ti mātugāmaṁ apassanto vasi, paridevesîti[12] vilapati. 15

Pañcamā[13] rañño paridevanagāthā: 20

5. Ko nu kh' ettha[14] upāyo[15] so, ko vā jānāti kiñcanaṁ,
ko[16] me puttaṁ palobheyya yathā kāmāni patthaye ti. 268.

Tattha kho nu khettha[17] so ti ko nu kho ettha etassa kāmānaṁ bhuñjanaupāyo, ko nu kho idh' upāyo[18] so ti pi pāṭho[19], aṭṭhakathāyam pana ko nu kho etaṁ upavasitvā upalāpanakāraṇaṁ[20] jānātîti vuttaṁ, ko vā jānāti kiñcanan ti ko vā etassa pabuddhanakāraṇaṁ[21] jānātîti attho. 25

Tatoparaṁ diyaḍḍhaabhisambuddhagāthā[22]:

6. Ahū kumārī[23] tatth' eva vaṇṇarūpasamāhitā
kusalā naccagītassa vādite ca padakkhiṇā,
sā tattha upasaṁkamma rājānaṁ etad abravîti. 269. 30

---

[1] Bds kāsikā. [2] Bd adds naṁ [3] Bds nisīdi. [4] Cks svāssa. [5] Bd paṭisallino. [6] Bd -vasi. [7] Ck aṭṭhito? Cs aṭṭhino? Bs adhito? [8] Bd sampattisu ṭhitassa. [9] Ck svassā, Bd svāsu, Cs svāssā [10] Ck rājā suṭṭha, Cs rājā suṭṭhu in the place of pi- su-. [11] Cs mātaraṁ. [12] Bd -vasīti. [13] Cks -maṁ, Bd -māpi. [14] Cks khetta, Bd khotta, Bs khvettha. [15] Cks -yā. [16] Bds -yo. [17] Cks khetta, Bd khottha. [18] Cks -yā [19] Cks add ti. [20] Bd upalobhana-. [21] so Cks; Bd palibuddhakā-, Bs palibuddhana-. [22] Bd diyaḍḍhā-. [23] all three MSS. -i.

Tattha ahū ti bhikkhave, tattheva antepure cūlanāṭakānaṁ antare ekā taruṇakumārikā ahosi, padakkhinā ti susikkhitā.

7[a]. Ahaṁ kho taṁ[1] palobheyyam sace bhattā bhavissatîti upaḍḍhagāthā kumārikāya vuttā.

5 Tattha sace bhattā ti sace esa mayhaṁ pati bhavissati[2].

Taṁ tathāvādiniṁ rājā kumāriṁ etad abravi:

7[b]. Tvaṁ ñeva naṁ palobhehi, tava bhattā bhavissatîti. 270.

Tattha tava bhattā bhavissatîti tav' esa pati bhavissati[3], tvañ ñeva tassa[4] aggamahesī bhavissasi, gaccha naṁ palobhehi, kāmarasaṁ jānāpehîti.

10 Evaṁ vatvā rājā „imissā kira okāsaṁ karontū" 'ti kumārassa[5] upaṭṭhānaṁ pesesi. Sā paccūsakāle vīṇaṁ ādāya gantvā kumārassa sayanagabbhassa bahi avidūre ṭhatvā agganakhehi vīṇaṁ vādentī madhurena sarena gāyitvā taṁ palobhesi.

Taṁ atthaṁ pakāsento S. āha:

15 8. Sā ca antepuraṁ gantvā bahuṁ kāmūpasaṁhitaṁ
hadayaṅgamā pemanīyā citragāthā abhāsatha. 271.

9. Tassā ca gāyamānāya saddaṁ sutvāna nāriyā
kāmacchand' assa uppajji, janaṁ so paripucchatha: 272.

10. Kass' eso saddo ko vā so bhaṇati[6] uccāvacaṁ bahuṁ
20 hadayaṅgamaṁ pemanīyaṁ atho kaṇṇasukhaṁ mama. 273.

11. Esā kho pamadā[8] deva, khiḍḍā esā anappikā,
sace tvaṁ kāme[9] bhuñjeyya bhiyyo bhiyyo chādeyyu[10] taṁ. 274.

12. Iṅgha āgaccha corena[11], avidūramhi gāyatu,
assamassa samīpamhi santike mayha gāyatu. 275.

25 13. Tirokuḍḍamhi gāyitvā jhānāgāramhi pāvisi,
bandhi naṁ[12] anupubbena āraññam[13] iva kuñjaraṁ. 276.

14. Tassa kāmarasaṁ ñatvā issādhammo ajāyatha:
aham eva kāme bhuñjeyyaṁ, mā añño puriso ahu. 277.

15. Tato asiṁ gahetvāna purise hantuṁ upakkami:
30 aham eva eko bhuñjissaṁ, mā añño puriso siyā. 278.

[1] Bd naṁ. [2] Bd -tīti [3] Cks omit bha-. [4] Bd ñevassa. [5] Cks -rassā. [6] read bhaṇat'. [7] Bds aho. [8] Bd pamudā. [9] Cks kāmaguṇe. [10] Bd chanteyyaṁ corr. to chaneyyaṁ, Bs chādeyya, omitting taṁ. [11] so Cks for āgacchat' orena? Bd āgacchantorenaṁ. [12] Ck bandinaṁ, Bd bandhitaṁ. [13] Bds a-.

16. Tato janapadā[1] sabbe vikkandiṁsu samāgatā:
putto ty-ayaṁ[2] mahārāja janaṁ heṭhety-adūsakaṁ[3]. 279.
17. Tañ ca rājā vihāhesi[4] samhā raṭṭhāto[5] khattiyo:
yāvatā[6] vijitaṁ mayhaṁ na te vattabba tāvade[7]. 280.
18. Tato so bhariyaṁ ādāya samuddaṁ upasaṁkami,
paṇṇasālaṁ karitvāna[8] vanam uñchāya[9] pāvisi. 281.
19. Ath' ettha isi-m-āgañchi[10] samuddaṁ uparūpari,
so tassa gehaṁ pāvekkhi bhattakāle[11] upaṭṭhite. 282.
20. Tañ ca[12] bhariyā palobhesi, passa yāva sudāruṇaṁ,
cuto so brahmacariyamhā iddhiyā parihāyatha. 283.
21. Rājaputto ca uñchāto vanamūlaphalaṁ bahuṁ
sāyaṁ kācena ādāya[13] assamaṁ upasaṁkami. 284.
22. Isī ca khattiyaṁ disvā samuddaṁ upasaṁkami,
vehāsayaṁ[14] gamissan ti sīdat' eso mahaṇṇave. 285.
23. Khattiyo ca isiṁ disvā sīdamānaṁ mahaṇṇave
tass' eva anukampāya imā gāthā abhāsatha: 286.
24. Abhijjamāne vārismiṁ sayaṁ[15] āgamma[16] iddhiyā[17]
missībhāv' itthiyā[18] gantvā saṁsīdasi mahaṇṇave. 287. (II p. 330.)
25. Āvaṭṭanī mahāmāyā brahmacariyavikopanā
sīdanti, naṁ viditvāna ārakā parivajjaye[19]. 288.
26. Analā mudusambhāsā duppūrā tā[20] nadīsamā, (II p. 326.)
sīdanti, naṁ viditvāna ārakā parivajjaye[19]. 289.
27. Yaṁ etā upasevanti chandasā vā dhanena vā
jātavedo va saṇṭhānaṁ khippaṁ anudahanti naṁ[21]. 290.
28. Khattiyassa vaco sutvā isissa[22] nibbidā[23] ahu,
laddhā porāṇakaṁ maggaṁ gacchat' eso vihāyasaṁ[24]. 291.
29. Khattiyo ca isiṁ disvā gacchamānaṁ vihāyasaṁ[25]
saṁvegaṁ alabhī dhīro pabbajjaṁ samarocayi. 292.
30. Tato so pabbajitvāna kāmarāgaṁ virājayi[26],
kāmarāgaṁ virājetvā Brahmalokūpago ahū 'ti. 293.

---

[1] C^{ks} jā-. [2] C^{s} tyāhaṁ, B^{d} tyāyaṁ [3] C^{ks} -ti dū-, B^{d} hetetyadū-, B^{s} heṭheyyadū-. [4] so C^{ks} for vivāsesi? B^{d} vimāhesi, B^{s} vipāhesi. [5] C^{k} samahāraṭṭhāno, C^{s} mahāraṭṭhāto, B^{d} simāraṭhato, B^{s} tamhā raṭṭhato. [6] C^{k} yācatā, C^{s} yāvata [7] C^{ks} kāvade [8] C^{ks} -tvāva. [9] C^{ks} navamunchāya, B^{s} vanamucchāya. [10] B^{d} āgacchi [11] C^{ks} bhatte-. [12] C^{ks} tava. [13] C^{ks} kācenādāya, B^{d} kājena ādāya. [14] B^{d} vehāyasaṁ. [15] B^{s} ayaṁ. [16] B^{d} akkamma. [17] B^{d} siddhiyā. [18] C^{ks} missīgāmitthiyā, B^{d} misisāvitthāyā. [19] C^{k} -se. [20] B^{d} dupūrato. [21] B^{d} taṁ [22] C^{s} isisan? [23] B^{d} -do. [24] C^{s} vihāsayaṁ corr. to vihāyasaṁ. [25] C^{s} vihāsayaṁ corr. to vihāyasaṁ, B^{d} vihāsaṁ. [26] C^{ks} -si.

Tattha antepuran ti kumārassa vasanaṭṭhānaṁ, bahun[1] ti bahuṁ[2] nā-
nappakārakaṁ, kāmūpasaṁhitan ti kāmanissitaṁ pavattayamānā, kāmac-
chandassā 'ti assa Anitthigandhakumārassa kāmacchando uppajji, janan ti
attano santikāvacaraṁ parivārakajanaṁ[3], uccāvacan ti uggataṁ[4] anuggatañ
ca, bhuñjeyyā 'ti sace bhuñjeyyāsi, chādeyyun ti[5] ete kāmā nāma tava
rucceyyuṁ, so pamadā[6] ti sutvā tuṇhī ahosi, itarā[7] punadivase pi gāyi,
evaṁ kumāro paṭibaddhacitto hutva tassâgamanaṁ[8] rocento paricārake[8] āman-
tetvā iṁghā 'ti gātham āha, tirokuḍḍamhîti sayanagabbhakuḍḍassa bahi,
mā añño ti añño kāme paribhuñjanto puriso nāma mā siyā, hantuṁ
upakkamîti antaravīthiyaṁ otaritvā[10] māretuṁ ārabhi, vikkandiṁsū 'ti
kumārena katipayesu purisesu pahaṭesu purisā palāyitvā[11] gehāni pavisiṁsu, so
purise alabhanto thokaṁ vissami, tasmiṁ khaṇe rājaṅgane sannipatitvā upakko-
siṁsu, janaṁ heṭhetyadūsakan[12] ti niraparādhaṁ janaṁ heṭheti taṁ
gaṇhāpethā 'ti vadiṁsu, rājā upāyena kumāraṁ gaṇhāpetvā imassa kiṁ kattab-
ban ti pucchi, deva aññaṁ n' atthi: imaṁ pana kumāraṁ tāya kumārikāya
saddhiṁ raṭṭhā pabbājetuṁ vaṭṭatîti vutte tathā akāsi, tam atthaṁ pakāsento
S. tañcā 'ti ādim āha, tattha vihāhesîti[13] pabbājesi, na te vattabba tā-
vāde[14] ti yattakaṁ[15] mayhaṁ vijitaṁ[16] tattake tayā na vattabbaṁ, uñchāyā[17]
ti phalāphalatthāya, tasmiṁ pana vanaṁ pavitthe itarā yaṁ tattha pacitabba-
yuttakaṁ atthi taṁ pacitvā tassâgamanaṁ[18] olokentī paṇṇasāladvāre nisīdati,
evaṁ kāle gacchante ekadivasaṁ antaradīpavāsī[19] eko iddhimantatāpaso assa-
mato[20] nikkhamitvā maṇiphalakaṁ viya udakaṁ maddamāno va ākāse uppatitvā
bhikkhācāraṁ gacchanto paṇṇasālāya uparibhāgaṁ patvā dhūmaṁ disvā imasmiṁ
ṭhāne manussā vasanti maññe ti paṇṇasāladvāre otari, sā taṁ disvā nisīdā-
petvā paṭibaddhacittā hutvā itthikuttaṁ[21] dassetvā tena saddhiṁ anācāraṁ cari,
tam atthaṁ pakāsento S. athetthā 'ti ādim āha, tattha isimāgañchîti[22] isi
āgañchi[23], samuddaṁ uparūparîti samuddassa matthakamatthakena[24]
passa yāva sudāruṇan ti passatha bhikkhave tāya kumārikāya yāva sudā-
ruṇaṁ kammaṁ katan ti attho, sāyan ti sāyaṇhasamaye, disvā taṁ vija-
hituṁ asakkonto sakaladivasaṁ tatth' eva hutvā sāyaṇhasamaye rājaputtaṁ
āgataṁ disvā palāyituṁ vehāsaṁ[25] āgamissan ti uppatanākāraṁ karonto patitvā
mahaṇṇave sīdati, isiṁ disvā ti anubandhamāno gantvā passitvā, anukam-
pāyā 'ti sac' āyaṁ bhūmiyā āgato abhavissa palāyitvā araññaṁ paviseyya,

---

[1] C^{ks} bahū. [2] B^{d} -u. [3] B^{d} paricārika-. [4] B^{d} -tañca [5] B^{d} chandeyyuṁ tanti. [6] B^{d} pamudā. [7] B^{s} -ro. [8] B^{d} tassā āg-. [9] B^{d} -rike. [10] C^{s} onatvā, B^{d} otaretvā, B^{s} otāre-. [11] B^{d} palāpetvā. [12] C^{ks} -ti dūsa-, B^{d} janaṁ pāteyya-dusakan. [13] so C^{ks}; B^{d} vivāhe-. [14] C^{k} na te vattabbākātāvade, C^{s} -bbakātā-vade. [15] C^{ks} yatta. [16] B^{ds} jīvitaṁ. [17] B^{d} ucchā-. [18] B^{d} tassaga-. [19] C^{s} -si, C^{k} antaredīpavāsi, B^{d} antaradīpakāvāsi. [20] B^{ds} assamapadato. [21] B^{d} -kuṭaṁ. [22] B^{d} -gacchīti. [23] B^{d} āgacchi. [24] B^{d} omits matthaka. [25] B^{d} vehāyasaṁ.

ākāsenâgato[1] bhavissati[2] tasmā samudde patito pi[3] uppatanākāram eva[4] karotîti anukampaṁ uppādetvā tass' eva anukampāya abhāsatha, tāsaṁ pana gāthānaṁ attho Tikanipāte vutto yeva, nibbidā[5] ahū 'ti kāmesu nibbedo[6] jāto, porāṇakaṁ maggan ti pubbe adhigataṁ jhānavisesaṁ, pabbajitvānā 'ti taṁ itthiṁ manussavāsaṁ[7] netvā nivattitvā araññe isipabbajjaṁ pabbajitvā kāmarāgaṁ virājayi virājetvā Brahmalokūpago ahosi. 5

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave mātugāmaṁ paṭicca visuddhasattâpi[8] saṁkilissantîti" vatvā s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkhaṇṭitabhikkhu arahattaṁ patto): „Tadā Anitthigandhakumāro aham eva ahosin" ti. Mahāpalobhanajātakaṁ. 10

12. Pañcapaṇḍitajātaka.

Pañcapaṇḍitajātakaṁ Mahāummagge[9] āvisabhavissati. Pañcapaṇḍitajātakaṁ.

13. Hatthipālajātaka.

Cirassaṁ vata passāmîti. Idaṁ S. J. v. nekkhammaṁ[11] ā. k. Tadā hi S. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. nekkhammaṁ[12] nikkhanto yevā" 'ti vatvā a. ā.: 15

A. B. Esukārī nāma rājā ahosi. Tassa purohito daharakālato paṭṭhāya piyasahāyo[13]. Te ubho pi aputtakā ahesuṁ. Te ekadivasaṁ sukhasamaye[14] nisinnā mantayiṁsu: „amhākaṁ issariyaṁ mahantaṁ, putto vā dhītā vā n' atthi, kin nu kho kattabban" ti. Tato rājā purohitaṁ āha: „samma sace tava gehe putto jāyissati mama rajjassa sāmiko bhavissati, sace mama putto jāyissati tava gehe bhogānaṁ sāmiko bhavissatîti" evaṁ ubho pi aññamaññaṁ saṅgaraṁ[15] akaṁsu. Ath' ekadivasaṁ purohito bhogagāmaṁ gantvā āgamanakāle dakkhiṇadvārena nagaraṁ pavisanto bahinagare ekaṁ bahuputtikaṁ 20 25

[1] Bd -na āg- [2] Bd -titi [3] Cks hi. [4] Cks -kāramme. [5] Bds -do. [6] Bd -dho. [7] Bd -ssā-. [8] Ck Bd -satthāpi. [9] Bd -umaṅge. [10] Cks omit pañca-. [11] Bds mahābhikkhamanaṁ. [12] Bd nekkhamaṁ. [13] Bd omits piya. [14] Bds -sayane. [15] Bd saṅka-.

nāma duggatitthiṁ passi, tassā satta puttā sabbe va ārogā[1], eko pacanabhājanakapallaṁ gaṇhi[2] eko sayanakaṭasārakaṁ, eko purato gacchati eko pacchato, eko aṅguliṁ gaṇhi, eko aṁke nisinno eko khandhe. Atha naṁ purohito pucchi: 5 „bhadde imesaṁ dārakānaṁ pitā kuhin“ ti. „Sāmi imesaṁ pitā nāma nibaddho n' atthîti“. „Evarūpe satta putte kin ti katvā alatthā“ 'ti. Sā aññaṁ gahaṇaṁ[3] apassantī nagaradvāre ṭhitaṁ nigrodharukkhaṁ dassetvā „sāmi etasmiṁ nigrodhe adhivatthadevatāya[4] santike patthetvā labhiṁ, etāya me 10 puttā dinnā“ ti āha. Purohito „tena hi gaccha tvan“ ti rathā oruyha nigrodhamūlaṁ gantvā sākhāya gahetvā cāletvā „ambho devaputta[5], tvaṁ rañño santikā kin nāma na labhasi[6], rājā vo[7] anusaṁvaccharaṁ sahassaṁ vissajjetvā balikammaṁ karoti, tassa putte na desi, etāya duggatitthiyā tava ko upakāro 15 kato yen' assā satta putte adāsi, sace amhākaṁ rañño puttaṁ na desi ito[8] sattame divase samūlaṁ chindāpetvā khaṇḍākhaṇḍikaṁ kāressāmîti“ rukkhadevataṁ tajjetvā pakkāmi. So eten' eva niyāmena punadivase pi punadivase pîti[9] paṭipāṭiyā cha divase kathesi, chaṭṭhe pana divase sākhāya gahetvā 20 „rukkhadevate, ajj' ekarattimattakam eva sesaṁ, sace me rañño puttaṁ na desi sve taṁ niṭṭhapessāmîti[10]“ āha. Rukkhadevatā āvajjetvā[11] taṁ kāraṇaṁ tatvato[12] ñatvā „ayaṁ brāhmaṇo puttaṁ alabhanto mama vimānaṁ nāsessati, kena nu kho upāyena tassa puttaṁ dātuṁ vaṭṭatîti“ catunnaṁ 25 mahārājānaṁ santikaṁ gantvā tam atthaṁ ārocesi. Te „mayaṁ tassa puttaṁ dātuṁ na sakkhissāmā“ 'ti vadiṁsu. Aṭṭhavīsatiyakkhasenāpatīnaṁ santikaṁ agamāsi, te pi tath' evâhaṁsu. Sakkassa[13] devarañño santikaṁ gantvā kathesi, so pi „labhissati nu kho rājā anucchavike putte[14] udāhu no“

---

[1] Bd ar-. [2] Cks omit ga-. [3] so Cks; Ck Bd -naṁ. [4] Bd -vattāya-. [5] Bd devate. [6] Ck labhisi, Bs labhi. [7] Bd te. [8] Bd adds taṁ. [9] Bd omits pu- pīti. [10] Bd niṭhā-. [11] so all three MSS. [12] Bd tathato. [13] Bd sakka. [14] Cks nuccha-viko putto.

ti upadhārento puññavante cattāro devaputte passi, te kira purimabhave Bārāṇasiyaṁ pesakārā hutvā tena kammena laddhakaṁ pañca koṭṭhāse[1] katvā cattāro koṭṭhāse paribhuñjiṁsu, pañcamaṁ gahetvā ekato va dānaṁ dadiṁsu[2], te tato cutā Tāvatiṁsabhavane nibbattiṁsu, tato Yāmabhavane ti evaṁ 5 anulomapaṭilomaṁ chasu devalokesu sampattiṁ anubhavantā vicaranti, tadā pana nesaṁ Tāvatiṁsabhavanato cavitvā Yāmabhavanaṁ gamanavāro. Sakko nesaṁ[3] santikaṁ gantvā pakkositvā „mārisā tumhehi manussalokaṁ gantuṁ vaṭṭatîti, Esukārirañño aggamahesiyā kucchismiṁ nibbattathā" 'ti āha. Te 10 tassa vacanaṁ sutvā „sādhu deva, gamissāma, na pana amhākaṁ rājakulen' attho, purohitassa gehe nibbattitvā daharakāle yeva kāme pahāya pabbajissāmā'" ti vadiṁsu. Sakko „sādhū" 'ti tesaṁ paṭiññaṁ gahetvā āgantvā rukkhadevatāya tam atthaṁ ārocesi. Sā tuṭṭhamānasā Sakkaṁ vanditvā 15 attano vimānam eva gatā. Purohito pi punadivase balavapurise[5] sannipātāpetvā vāsipharasuādīni gahetvā[6] rukkhamūlaṁ gantvā rukkhasākhāya gahetvā „ambho devate, ajja mayhaṁ[7] yācantassa sattamo divaso, idāni te niṭṭhānakālo" ti āha. Tato rukkhadevatā mahantenānubhāvena khandhavivarato 20 nikkhamitvā madhurena sarena taṁ āmantetvā „brāhmaṇa, tiṭṭhatu eko putto, cattāro[8] putte dassāmîti" āha. „Mama putten' attho n' atthi, amhākaṁ rañño puttaṁ dehîti". „Tumhe va demîti[9]". „Tena hi mama dve rañño dve dehîti[10]". „Rañño na demi, cattāro pi tumhe va demi[11], tayā 25 ca laddhamattā bhavissanti, agāre pana aṭhatvā[12] daharakāle yeva pabbajissantîti". „Tvaṁ[13] kevalaṁ putte dehi, apabbajanakāraṇaṁ pana amhākaṁ bhāro" ti. Sā tassa puttavaraṁ datvā attano bhavanaṁ pāvisi. Tato paṭṭhāya devatāya sakkāro mahā pavatti[14]. Jeṭṭhakadevaputto cavitvā purohitassa 30

---

[1] Bd -saṁ. [2] Bd adaṁsu. [3] Bd te-. [4] Bd -mi. [5] Bd bahupu-. [6] Bds gāhāpetvā. [7] Bds add taṁ. [8] Bds add te [9] Bds tuyhaṁ va dammîti. [10] Cks hîti. [11] Bd demiti. [12] Ck aṭṭha- [13] Bds add me. [14] Bds ahosi.

brāhmaṇiyā kucchismiṁ nibbatti. Tassa nāmagahaṇadivase Hatthipālo ti nāmaṁ katvā apabbajanatthāya hatthigopake paṭicchāpesuṁ. So tesaṁ santike vaḍḍhati. Tassa padasāgamanakāle dutiyo cavitvā tassā kucchismiṁ nibbatti. Tassa
5 pi jātakāle Assapālo ti nāmaṁ kariṁsu. So assagopakānaṁ santike vaḍḍhati. Tatiyassa jātakāle Gopālo ti nāmaṁ kariṁsu. So gopālakehi saddhiṁ vaḍḍhati. Catutthassa jātakāle Ajapālo ti nāmaṁ kariṁsu. So ajapālakehi saddhiṁ vaḍḍhati. Te vuddhim anvāya sobhaggappattā ahesuṁ. Atha
10 nesaṁ pabbajjābhayena[1] rañño vijitā pabbajite nīhariṁsu, sakala-Kāsiraṭṭhe ekapabbajito pi nâhosi. Te kumārā pharusā[2] ahesuṁ, yāya disāya gacchanti tāya disāya āhariyamānaṁ paṇṇākāraṁ vilumpanti. Hatthipālassa soḷasavassakāle sarīrasampattiṁ disvā rājā ca purohito-ca „kumārakā[3] mahallakā
15 jātā, chattussāpanasamaye[4] tesaṁ kin nu kho kātabban" ti mantetvā „ete abhisittakālato paṭṭhāya atissarā bhavissanti, tato pabbajitā āgamissanti, te disvā pabbajissanti, etesaṁ pabbajitakāle janapado ulloḷo bhavissati, vīmaṁsāma[5] tāva ne pacchā abhisiñcissāmā" 'ti cintetvā ubho pi isivesaṁ
20 gahetvā bhikkhaṁ carantā[6] Hatthipālakumārassa nivesanadvāraṁ agamaṁsu. Kumāro te disvā va tuṭṭho pasanno upasaṁkamitvā vanditvā tisso gāthā abhāsi:

1. Cirassaṁ vata passāma (cfr. Saṁyutta-N. ed. by L. Feer p. 1.)
brāhmaṇaṁ devavaṇṇinaṁ
25 mahājaṭaṁ bhāradharaṁ[7]
paṁkadantaṁ rajassiraṁ. 294.

2. Cirassaṁ vata passāma isiṁ dhammaguṇe rataṁ
kāsāyavatthavasanaṁ vākacīraṁ paṭicchadaṁ. 295.

3. Āsanaṁ udakaṁ pajjaṁ patigaṇhātu no bhavaṁ, ($\frac{396}{7}$)
30 agghe bhavantaṁ pucchāma, agghaṁ kurutu no bhavan ti. 296.

---

[1] Bd[s] pabbajita-. [2] Bd[s] atipha-. [3] Bd adds atipharussā ahesuṁ. [4] Ck[s] Bd -yo. [5] Bd[s] vimaṁsissāma. [6] Bd[s] -ti. [7] Bd[s] khāri-.

Tattha brāhmaṇan ti bāhitapāpaṁ[1] brāhmaṇaṁ, devavaṇṇinan ti seṭṭhavaṇṇinaṁ ghoratapaṁ parimāritindriyaṁ[2] pabbajitattabhāvaṁ[3] uggatapan ti attho, bhāradharan[4] ti khāribhāradharaṁ, isin ti sīlakkhandhādayo pariyesitvā ṭhitaṁ, dhammaguṇe ratan ti sucaritakoṭṭhāse abhirataṁ, āsanan ti idaṁ tesaṁ nisīdanatthāya āsanaṁ paññāpetvā gandhodakañ ca pādabbañjanañ[5] ca upanetvā āha, agghe ti ime sabbe pi āsanādayo agghe bhavantaṁ pucchāma, kurutu no ti ime no agghe bhavaṁ paṭigaṇhātū 'ti.

Evaṁ so tesu ekekaṁ vārena[6] vārenâha. Atha naṁ purohito āha: „tāta Hatthipāla, tvaṁ amhe 'ke ime' ti maññamāno evaṁ kathesîti, 'hemavatakā[7] isayo' ti, na mayaṁ tāta isayo, esa rājā Esukārī, ahan te pitā purohito" ti. „Atha kasmā isivesaṁ gaṇhitthā" 'ti. „Tava vīmaṁsanatthāyā" 'ti. „Mamaṁ[8] kiṁ vīmaṁsathā" 'ti. „Sace amhe disvā na pabbajissati atha naṁ rajje abhisiñcituṁ āgat' amhā" 'ti. „Tāta na me rajjen' attho pabbajissām' ahan" ti. Atha naṁ pitā „tāta Hatthipāla, nâyaṁ kālo pabbajjāyā" 'ti vatvā yathājjhāsayaṁ anusāsento catutthaṁ gātham āha:

4\. Adhicca vede pariyesa vittaṁ,
putte gehe tāta patiṭṭhapetvā
gandhe rase paccanubhutva[9] sabbaṁ
araññaṁ sādhu, muni so pasattho[10] ti. 297.

Tattha adhiccā 'ti sajjhāyitvā[11], putte ti chattaṁ ussāpetva nāṭakaparivārena upaṭṭhāpetvā puttadhītāhi vaḍḍhitvā te putte gehe patiṭṭhāpetvā ti attho, sabban ti ete ca gandharase[12] sabbaṁ vatthukāmaṁ anubhavitvā, araññaṁ[13] sādhu muni so pasattho[14] ti pacchā mahallakakāle pabbajitassa araññaṁ sādhu laṭṭhakaṁ hoti yo ca evarūpe kāle pabbajati so muni Buddhādīhi ariyehi pasattho ti vadati.

Tato Hatthipālo gātham āha:

5\. Vedā na saccā na ca vittalābho,
na puttalābhena[15] jaraṁ vihanti[16],

[1] Cks -pa. [2] Ck -ya. [3] Bd -jitabhāvaṁ. [4] Bds khāri-. [5] Cs pādabbhañ-, Bd pādāmuñcanañca. [6] Ck -nā, Bd omits vārena. [7] Bd himavantakā; read: hemavatakā isayo ti evaṁ kathesîti? [8] Ck Bd mama. [9] Ck -bhotvaṁ, Cs -bhotva, Bd pañcānubhutvā, Bs paccanubhutvā. [10] Ck pasatto. [11] Bds sajhāpayitvā. [12] Bd -rase ca sesañca. [13] Cks -ā. [14] Ck pasanto. [15] Cks -bhona. [16] Bd vijah-.

gandhe rase muccanam[1] āhu santo,
sakammanā[2] hoti phalūpapattîti. 298.

Tattha na saccā[3] ti yañ ca saggamaggañ ca dadanti[4] na taṁ saccan ti[5] tucchā nissārā nipphalā honti, vittalābho ti dhanalābho pañcasādhāraṇattā[6] sabbo ekasabhāvo na hotîti[7], jaran ti tāta jaraṁ vā vyādhimaraṇaṁ vā na koci puttalābhena paṭibāhati nāma[8], dukkhamūlā h' ete upadhayo[9], gandhe rase ti gandhe ca rase ca sesesu[10] ārammaṇesu ca muccanaṁ[11] pamuttim[12] eva Buddhādayo paṇḍitā kathenti, sakammanā[2] ti attano[13] katakammen' eva sattānaṁ phalūpapatti[14], kammassakā hi tāta sattā[15] ti.

Kumārassa vacanaṁ sutvā rājā gātham āha:

6. Addhā hi saccaṁ vacanaṁ tav' etaṁ:
sakammanā[2] hoti phalūpapatti,
jiṇṇā ca mātāpitaro ca tava-y-ime[16],
passeyyu taṁ vassasataṁ arogan ti. 299.

Tattha vassasatan ti ete vassasataṁ arogan taṁ passeyyuṁ, tvam pi vassasataṁ jīvanto mātāpitaro posassū 'ti vadati.

Taṁ sutvā kumāro „deva tvaṁ kin nām' etaṁ vadasîti" vatvā dve gāthā abhāsi:

7. Yass' assa[17] sakkhī maraṇena rāja
jarāya mettī naraviriyaseṭṭha
yo câpi jaññā [na] marissaṁ kadāci
passeyyu taṁ vassasataṁ arogaṁ. 300.

8. Yathâpi nāvaṁ puriso dakamhi
ereti ce naṁ upaneti tīraṁ
evam pi vyādhī satataṁ jarā ca
upanenti maccaṁ[18] vasaṁ antakassā 'ti. 301.

Tattha sakkhîti mittadhammo, maraṇenā 'ti datto[19] mato mitto[20] mato ti sammuti maraṇena, jarāyā 'ti pākaṭā[21] jarāy' eva saddhiṁ yassa

[1] Bd puñcanam. [2] Bd -unā. [3] Cks saccānī. [4] so Cks; Bd yaṁ saggañca vadanti. [5] Ck saddhañci, Bds sādhenti [6] so Cs; Ck -tthā, Bd pivanañca sā-, Bs pañcannaṁ sādhā-. [7] Cks hontīti [8] Bd patibahikaṁsamatto nāma atthi, Bs paṭibāhituṁ samattho nāma atthi. [9] Bds upaccayo. [10] Cks sesaṁ. [11] Bd muñca-. [12] Bd omits pa. [13] Bd -nā. [14] Bds add phalanibbatti hoti. [15] Bd yitāta-. [16] read -taro tavême? [17] Bds yassassu. [18] Bd upaneti maccu. [19] Bd adds ca. [20] Bd citto ca. [21] Bd -ṭa.

mettī bhaveyya yass' etaṁ maraṇañ ca jarā ca mittabhāvena nâdhigaccheyyā[1] 'ti attho, ereti cenan ti mahārāja yathā nāma puriso nadītitthe udakamhi[2] nāvaṁ ṭhapetvā paratīragāmiṁ[3] janaṁ āropetvā sace arittena[4] uppīḷento piyena kaḍḍhanto cāleti[5] ghaṭṭeti atha naṁ paratīraṁ upaneti evaṁ vyādhi ca jarā ca niccaṁ antakassa maccuno vasaṁ upanenti[6] yevā 'ti. 5

Evaṁ imesaṁ sattānaṁ jīvitasaṁkhārassa parittabhāvaṁ dassetvā „mahārāja, tumhe tiṭṭhatha, tumhehi saddhiṁ kathayantam eva hi maṁ[7] vyādhijarāmaraṇāni upagacchanti, appamattā hothā“ 'ti ovādaṁ datvā rājānañ ca pitarañ ca vanditvā attano paricārake gahetvā Bārāṇasirajjaṁ pahāya „pabbajissāmîti[8]“ nikkhami. „Pabbajjā nām' esā sobhanā bhavissatîti“ Hatthipālakumārena saddhiṁ mahājano nikkhami[9], yojanikā parisā ahosi[10]. So tāya parisāya saddhiṁ Gaṅgātīraṁ patvā Gaṅgāya udakaṁ oloketvā parikammaṁ[11] katvā jhānāni nibattetvā[12] cintesi: „ayaṁ samāgamo mahā bhavissati, mama tayo kaniṭṭhabhātaro mātāpitaro rājā devîti sabbe saparisā[13] pabbajissanti, Bārāṇasī suññā[14] bhavissati, yāva etesaṁ āgamanā[15] idh' eva bhavissāmîti[16]“ so tatth' eva mahājanassa ovādaṁ dento[17] nisīdi. Punadivase rājā ca purohito ca cintayiṁsu: „Hatthipālakumāro tāva r. pahāya mahājanaṁ ādāya 'pabbajissāmîti' gantvā Gaṅgātīre nisinno, Assapālaṁ vīmaṁsitvā abhisiñcissāmā“ 'ti te isivesen' eva tassâpi[18] gehadvāraṁ agamaṁsu. So pi te disvā pasannamānaso upasaṁkamitvā „cirassaṁ vatā“ 'ti ādīni vadanto tath' eva paṭipajji. Te pi taṁ tath' eva vatvā attano āgatakāraṇaṁ kathayiṁsu. So „mama bhātike Hatthipālakumāre sante kathaṁ[19] paṭhamataraṁ mayham eva setacchattaṁ pāpuṇātîti“ pucchitvā „tāta bhātā te 'na mayhaṁ[20] rajjen' attho pabbajissāmîti' vatvā nikkhanto“ ti vutte „kahaṁ pan' eso idānîti[21]“

[1] so Bds; Cks nāgaccheyyā. [2] Cks -kampi. [3] Cs Bd -mi. [4] Ck aritthena [5] Bd ca- [6] Bd -neti. [7] Cks mama. [8] Bd adds nagarato. [9] Bd -itvā. [10] Bd ahesuṁ. [11] Bd kasiṇapari-. [12] Cks -tti-. [13] so Cs Bd; Ck sabbasaparisā. [14] Cks -siṁ suññaṁ, Bds -sī suñño. [15] Bd adds tāva. [16] Bd -māti. [17] Bds dassento. [18] Bds tassa [19] Cks omit kathaṁ. [20] Cks add na. [21] Ck -ni

„Gaṅgātīre nisinno“ ti vutte „tāta mama bhātarā chaḍḍitakheḷena[1] kammaṁ n' atthi, bālā hi parittakapaññā sattā etaṁ kilesaṁ jahituṁ na sakkonti, ahaṁ pana jahissāmîti“ rañño ca pituno[2] ca dhammaṁ desento dve gāthā abhāsi:

9. Paṁko ca kāmā palipo[3] ca kāmā (vol. III $\frac{241}{4}$)
manoharā duttarā maccudheyyā[4],
etasmiṁ paṁke palipe vyasannā[5]
hīnattarūpā[6] na taranti pāraṁ. 302.

10. Ayaṁ pure luddam akāsi kammaṁ,
sv-āyaṁ gahīto, na hi mokkh' ito me,
orundhiyā naṁ parirakkhissāmi[7],
mâyaṁ puna luddam akāsi kamman ti. 303.

Tattha paṁko ti yo koci kaddamo, palipo ti sukhumavālukamisso saṇhakaddamo[8], tattha kāmā laggāpanavasena paṁko nāma osīdāpanavasena[9] palipo nāmā ti vuttā, duttarā ti daratikkamā, maccudheyyā[10] ti maccuno adhiṭṭhānaṁ, etesu hi laggā c' eva anupaviṭṭhā ca sattā uttarituṁ asakkontā Dukkhakkhandhapariyāye vuttappakāraṁ[11] dukkhañ c' eva maraṇañ ca pāpuṇanti, ten' evâha: etasmiṁ paṁke palipe vyasannā[12] hīnattarūpā[13] na taranti pāran ti, tattha vyasannā[14] ti sannā, visannā[15] ti pi pāṭho, ayam ev' attho, hīnattarūpā[16] ti hīnacittasabhāvā, na taranti pāran ti nibbānapāraṁ gantuṁ na sakkonti, ayan ti mahārāja ayaṁ mam' attabhāvo pubbe assagopakehi saddhiṁ vaḍḍhanto[17] mahājanassa vilumpanaheṭhanādivasena[18] bahuṁ luddaṁ sāhasikakammaṁ akāsi. svāyaṁ gahito ti so ayaṁ tassa kammassa vipāko mayā gahito, na hi mokkhito me ti saṁsāravaṭṭe[19] sati na hi mokkho ito akusalaphalato mama[20], orundhiyā naṁ parirakkhissāmîti idāni naṁ kāyavacīdvārāni[21] pidahanto orundhitvā[22] parirakkhissāmîti, kiṁkāraṇā: mâyaṁ puna luddam akāsi kammaṁ, ahaṁ hi ito paṭṭhāya pāpaṁ akatvā kalyāṇam eva karissāmi.

„Tiṭṭhatha tumhe, tumhehi saddhiṁ kathentam eva vyādhijarāmaraṇāni upagacchantîti“ ovaditvā yojanikaṁ parisaṁ

[1] Bd adds mama [2] Bd pitu. [3] Cks -pā. [4] Ck -yya. [5] Bd visannā. [6] Ck hīnanta-, Cs bhīnanta-, Bd hinatta-. [7] so all three MSS. for -isāmi. [8] Ck saṇa-, Bd kaṇhā-. [9] Cks omit vasena. [10] all three MSS. -yyan. [11] Cks -ra. [12] Cks vyā-, Bd vi-. [13] Ck Bd hi-. [14] all three MSS. visannā. [15] Cks vyasannā, Bd omits ti sannā vyasannā. [16] Ck -ttha-, Cs -nta-, Bd binatta-. [17] Bd vaddh-. [18] Bd -vihethanā-. [19] Cks -rapavatte. [20] Bds mamatthi. [21] Bds -camanodvā-. [22] Cks ru-.

gahetvā[1] nikkhamitvā Hatthipālakumārass' eva santikaṁ gato. So tassa ākāse nisīditvā dhammaṁ desetvā „bhātika, ayaṁ samāgamo mahā bhavissati, idh' eva tāva homā“ 'ti āha. Itaro pi „sādhū“ 'ti sampaṭicchi. Punadivase rājā ca purohito ca ten' ev' upāyena Gopālakumārassa nivesanaṁ gantvā tenâpi tath' eva paṭinanditā[2] attano āgamanakāraṇaṁ[3] ācikkhiṁsu. So pi Assapālakumāro viya paṭikkhipitvā „ahañ cirato[4] paṭṭhāya pabbajitukāmo va vane naṭṭhagoṇo viya pabbajjaṁ upadhārento vicarāmi, tena me naṭṭhagoṇassa padaṁ viya bhātīnaṁ[5] gatamaggo diṭṭho, sv-āhaṁ ten' eva maggena gamissāmîti“ vatvā

11. Gavaṁ va naṭṭhaṁ puriso yathā vane
pariyesatī[6] rāja apassamāno
evaṁ naṭṭho Esukārī[7] mam' attho,
so 'haṁ kathaṁ na gaveseyya rājā 'ti gātham āha. 304.

Tattha Esukārîti rājānam ālapati, mamattho ti vane goṇo viya mama pabbajjāsaṁkhāto attho naṭṭho, so han ti so ahaṁ ajja pabbajitānaṁ maggaṁ disvā kathaṁ pabbajjaṁ na gaveseyyaṁ, mama bhātikānaṁ gatamaggam eva gamissāmi narindā 'ti.

Atha naṁ „tāta Gopālaka, ekāhaṁ dvīhatīhaṁ āgamehi, amhe samassāsetvā pacchā pabbajissasîti“ vadiṁsu. So „mahārāja, ajja kattabbaṁ[8] kammaṁ 'sve karissāmîti' na vattabbaṁ, kalyāṇakammaṁ nāma ajja ajj' eva kātabban“ ti vatvā itaraṁ gātham āha:

12. Hiyyo ti hiyyo ti[9] poso pare ti [parihāyati],
anāgataṁ n' etam atthîti ñatvā
uppannachandaṁ [ko] panudeyya dhīro ti. 304.

Tattha hiyyo[10] ti sve ti attho, pare ti punadivase, idaṁ vuttaṁ hoti: yo mahārāja ajjakammaṁ[11] sve ti sve[12] kattabbaṁ pare ti vatvā na karoti so tato parihāyati na taṁ kammaṁ[13] kātuṁ sakkotîti evaṁ Gopālo Bhaddekaratta-

[1] Ck pariga-. [2] Bd -itvā, Ck -dhitā. [3] Cs paṭigamana-. [4] Cks cito. [5] Bd -tikānaṁ. [6] Cks -ti, Bds anvesati. [7] read naṭho-? Ck -ri. [8] Cs Bd -bba. [9] Ck hiyye hiyyo ti, Cs bhīyyo hi bhīyyo ti, Bd hiyyo ti hiyya ti. [10] Ck hiyye, Cs bhiyyo. [11] Bd ajjakattabbaṁ kammaṁ. [12] Cks omit sve ti. [13] Cks kātuṁ kammaṁ.

suttan[1] nāma kathesi, sv-āyam attho Bhaddekarattasuttena kathetabbo, n e t a m-a t t h î t i yaṁ anāgataṁ taṁ[2] n' etam atthîti ñatvā, u p p a n n a c h a n d a n ti kusalacchandaṁ[3] ko paṇḍito panudeyya hareyya

Evaṁ Gopālakumāro dvīhi gāthāhi dhammaṁ desetvā „tiṭṭhatha tumhe, tumhehi saddhiṁ kathentaṁ yeva vyādhi-jarāmaraṇāni upagacchantîti“ yojanikaṁ[4] parisaṁ gahetvā nikkhamitvā dvinnaṁ bhātikānaṁ santikaṁ gato. Hatthipālo tassâpi ākāse nisīditvā[5] dhammaṁ desesi. Punadivase rājā ca purohito ca ten' ev' upāyena Ajapālakumārassa nivesanaṁ gantvā tenâpi tath' eva paṭinanditā[6] attano āgamanakāraṇaṁ ācikkhitvā „chattaṁ[7] ussāpessāmā“ 'ti[8] vadiṁsu. Kumāro āha: „mayhaṁ bhātikā kuhin[9]“ ti. „Te 'amhākaṁ rajjen' attho n' atthîti' setacchattaṁ pahāya tiyojanaṁ[10] parisaṁ gahetvā nikkhamitvā Gaṅgātīre nisinnā“ ti. „Nâhaṁ[11] mama bhātikehi chaḍḍitakhelaṁ sīsenâdāya vicarissāmi, ahaṁ pi pabbajissāmîti“. „Tāta, tvaṁ tāva daharo amhākaṁ hatthabhāro, vayappattakāle pabbajissasîti[12]“. Atha naṁ kumāro „kiṁ tumhe kathetha, nanu ime sattā daharakāle pi mahallakakāle pi maranti yeva, ayaṁ daharakāle marissati ayaṁ mahallakakāle ti, kassa[13] hatthe vā pāde vā nimittaṁ n' atthi[14], ahaṁ mama maraṇakālaṁ na jānāmi, tasmā idān' eva pabbajissāmîti“ vatvā dve gāthā abhāsi:

13. Passāmi vo 'haṁ dahariṁ[15] kumāriṁ (III $\frac{395}{1}$)
mattūpamaṁ ketakapupphanettaṁ,
abhutva[16] bhoge paṭhame vayasmiṁ
ādāya maccu vajate kumāriṁ. 306.

14. Yuvā sujāto sumukho sudassano
sāmo kusumbhaparikiṇṇamassu, —
hitvāna kāme paṭigaccha gehaṁ,
anujāna maṁ, pabbajissāmi devā 'ti. 307.

---

[1] Majjhima Nik. III, 4. [2] Bd omits taṁ [3] Bd uppannaku-. [4] Bd -niya. [5] Bd omits ā. n. [6] Bd -itvā. [7] Bd adds te. [8] Cks -mīti. [9] Bd kuhiṁ gacchantiti. [10] Bd -nikaṁ [11] Bd tenāpi tehi nāma in the place of nāhaṁ. [12] Cks -tīti. [13] Bds kassaci. [14] Cks -īti. [15] Cks -raṁ, Bds -ri. [16] Bd -tvā, Cks abhutta.

Tattha vo ti nipātamattaṁ, passāmi c' evā[1] 'ti attho, mattūpaman ti hāsabhāsalīlāvilāsehi[2] mattaṁ viya carantaṁ[3], ketakapupphanettan ti ketakapupphapattaṁ[4] viya puthulāyatanettaṁ, abhutva[5] bhoge ti abhutvā bhoge, vajate ti evaṁ[6] uttamarūpadharaṁ[7] kumāriṁ paṭhamavaye vattamānaṁ abhuttabhogam eva mātāpitunnaṁ upari mahantaṁ sokaṁ pātetvā maccu gahetvā va gacchati, sujāto ti susaṇṭhito, sumukho ti kañcanādāsapuṇṇacandasadisamukho, sudassano ti uttamarūpadharitāya sampannadassano, sāmo ti suvaṇṇasāmo, kusumbhaparikiṇṇamassū 'ti sannisinnaṭṭhena ca sukhumaṭṭhena ca taruṇakusumbhakesarasadisaparikiṇṇamassu[8], iminā evarūpo pi kumāro maccuvasaṁ gacchati, tathāvidham pi hi Sineruṁ uppāṭento[9] viya nikkaruṇo maccu ādāya gacchatîti dasseti, hitvāna kāme paṭigaccha gehaṁ anujāna maṁ pabbajissāmi devā 'ti deva puttadārabandhanasmiṁ hi uppanne taṁ bandhanaṁ ducchediyaṁ[10] hoti, tenâhaṁ puretaraṁ ñeva kāme ca gehañ ca hitvā idān' eva pabbajissāmi[11], anujāna man ti

Evañ ca pana vatvā „tiṭṭhatha tumhe, maṁ tumhehi saddhiṁ kathentam eva vyādhijarāmaraṇāni upagacchantîti" te ubho pi vanditvā yojanikaṁ parisaṁ gahetvā nikkhamitvā Gaṅgātīram eva agamāsi. Hatthipālo pi tassâpi[12] ākāse nisīditvā dhammaṁ desetvā[13] „samāgamo mahā bhavissatîti" tath' eva nisīdi. Punadivase purohito pallaṁkamajjhagato[14] nisīditvā cintesi: „mama puttā pabbajitā, idān' ahaṁ ekako va manussakhāṇuko[15] jāto 'mhi, aham pi pabbajissāmîti" brāhmaṇiyā saddhiṁ mantento

15. Sākhāhi rukkho labhate samaññaṁ,
pahīnasākhaṁ pana khāṇuṁ[16] āhu,
pahīnaputtassa mam' ajja hoti
Vāseṭṭhi bhikkhācariyāya kālo ti gātham āha. 308.

Tattha labhate samaññan ti rukkho ti vohāraṁ labhati, Vāseṭṭhîti brāhmaṇiṁ ālapati, bhikkhācariyāyā 'ti mayham pi pabbajjāya kālo, puttānaṁ santikam eva gamissāmîti.

So evam vatvā brāhmaṇe pakkosāpesi. Saṭṭhibrāhmaṇasahassāni sannipatiṁsu. Atha ne[17] āha: „tumhe kim karissathā"

---

[1] so Bd; Cks ccevā. [2] Cks bhāvabhāvalīlā-, Bd hāsabhāsavi-. [3] Bd -ti. [4] Bd -mattaṁ. [5] Cs Bd -tvā. [6] Bd etaṁ. [7] Cs -ra, Bd -rā. [8] Bd -sadisaṁ-. [9] Bd unmadento? [10] Bd ducchedaniyaṁ. [11] Cks -mīti. [12] Bd tassa pi [13] Bd -sento. [14] Bd -kavaramajjha-. [15] Bd -ṇu-. [16] Bd -ṇuṁ. [17] Bd nesaṁ.

'ti. „Tumhe pana[1] ācariyā“ 'ti. „Ahaṁ mama puttassa santike pabbajissāmîti“. „Na tumhākam eva nirayo uṇho, mayam pi pabbajissāmā“ 'ti. Asītikoṭidhanaṁ brāhmaṇiyā niyyādetvā yojanikaṁ brāhmaṇaparisaṁ gahetvā[2] nikkhamitvā puttānaṁ santikam eva gato[3]. Hatthipālo tāya pi parisāya ākāse ṭhatvā[4] dhammaṁ desesi. Punadivase brāhmaṇī cintesi: „mama cattāro puttā setacchattaṁ pahāya 'pabbajissāmā' 'ti gatā, brāhmaṇo pi purohitaṭṭhānena saddhiṁ asītikoṭidhanaṁ chaḍḍetvā puttānaṁ ñeva santikaṁ gato, aham idha kiṁ karissāmi, puttassa[5] gatamaggen' eva gamissāmîti“ sā atītaṁ udāharaṇaṁ āharantī udānagātham āha:

16. Aghasmi koñcā va yathā himaccaye
tantāni[6] jālāni padāliya[7] haṁsā
gacchanti puttā ca patī ca mayhaṁ,
sâhaṁ kathaṁ nânuvaje pajānan ti. 309.

Tattha aghasmi koñcā va yathā ti yath' eva ākāse koñcā sakuṇā asajjamānā gacchanti, himaccaye ti vassān' accayena, tantāni[6] jālāni padāliya[7] haṁsā ti atīte kira channavutisahassā[8] suvaṇṇahaṁsā vassārattapahonakaṁ sāliṁ Kañcanaguhāyaṁ nikkhipitvā himassa[9] bhayena bahi anikkhamitvā cātumāsaṁ tatth' eva vasanti, atha nesaṁ Unnanābhi nāma makkaṭako guhadvāre jālaṁ bandhati. taṁ[10] haṁsā dvinnaṁ taruṇahaṁsānaṁ hi dviguṇaṁ[11] vaṭṭaṁ denti, te thāmasampannatāya[12] taṁ jālaṁ chinditvā purato gacchanti, sesā tesaṁ gatamaggena gacchanti, sā tam atthaṁ pakāsentī evam āha, idaṁ vuttaṁ hoti: yath' eva ākāse koñcasakuṇā asajjamānā gacchanti tathā himaccaye vassānātikkame dve taruṇahaṁsā tantāni[13] jālāni padāletvā gacchanti, atha nesaṁ gatamaggena itare haṁsā, idāni pana mamâpi puttā taruṇahaṁsā jālaṁ viya kāmajālaṁ[14] chinditvā gatā, mayâpi tesaṁ gatamaggena gantabban ti iminā adhippāyena gacchanti puttā ca pati ca mayhaṁ, sv-āhaṁ[15] kathaṁ nânuvaje pajānan ti āha.

Iti sā „kathaṁ ahaṁ evaṁ pajānantī na pabbajissāmîti“ sanniṭṭhānaṁ katvā brāhmaṇiyo pakkosāpetvā āha[16]: „tumhehi

---

[1] Bd adds kiṁ. [2] Bd ādāya. [3] Bd adds va. [4] Ck ṭhapetvā. [5] Bd puttānaṁ ca. [6] Bd katāni. [7] Bd -leyya. [8] Bd chana-. [9] Bd vassa. [10] Bds omit taṁ. [11] Bd -ṇa. [12] Cks -paṇṇāya. [13] Bd tāni. [14] Cks omit jālaṁ viya kāma. [15] Bd sāhaṁ. [16] Bd evamāha.

kiṁ karissathā" 'ti[1]. „Tumhe pana[2] ayye[3]" ti. „Ahaṁ[4] pabbajissāmîti". „Mayam pi pabbajissāmā" 'ti. Sā taṁ vibhavaṁ chaḍḍetvā yojanikaṁ parisaṁ gahetvā puttānaṁ santikam eva gatā ti. Hatthipālo pi[5] tāya pi parisāya ākāse nisīditvā dhammaṁ desesi. Punadivase rājā „kuhiṁ purohito" 5 ti pucchi. „Deva purohito brāhmaṇī c' assa[6] sabbaṁ dhanaṁ chaḍḍetvā dvitiyojanikaṁ[7] parisaṁ gahetvā puttānaṁ santikam eva[8] gatā" ti. Rājā „assāmikadhanaṁ amhākaṁ pāpuṇātîti" tassa gehato dhanaṁ āharāpesi. Ath' assa aggamahesī[9] „rājā[10] kiṁ karotîti[11]" pucchitvā „purohitassa gehato dhanaṁ 10 āharāpetîti" vutte „purohito kuhin" ti vatvā „sapajāpatiko pabbajjatthāya[12] nikkhanto" ti sutvā „ayaṁ rājā brāhmaṇena ca brāhmaṇiyā ca catūhi puttehi ca[13] jahitaṁ ukkāraṁ[14] chaḍḍitaṁ[15] khelaṁ mohena mūḷho attano gharaṁ āharāpesi[16], upamāya naṁ bodhessāmîti[17]" sūnato maṁsaṁ āharāpetvā rājaṅ- 15 gaṇe rāsiṁ kārāpetvā[18] ujumaggaṁ[19] vissajjetvā jālaṁ parikkhipāpesi. Gijjhā dūrato va disvā tass' atthāya otarimsu, tattha sappaññā[20] jālaṁ pasāritaṁ ñatvā atibhārikā hutvā „ujukaṁ uppatitum na sakkhissāmā" 'ti attanā khāditamaṁsaṁ chaḍḍetvā[21] jālaṁ anallīyitvā ujukam eva uppatitvā gamiṁsu, 20 andhabālā pana tehi chaḍḍitavamitaṁ khāditvā bhāriyā hutvā ujukaṁ uppatituṁ asakkontā gantvā jāle bajjhiṁsu. Ath' ekaṁ gijjhaṁ ānetvā deviyā dassayiṁsu, sā tam ādāya rañño santikaṁ gantvā „ehi tāva mahārāja, rājaṅgaṇe ekaṁ[22] kiriyaṁ passissāmā" 'ti sīhapañjaraṁ vivaritvā „ime gijjhe olokehi 25 mahārājā" 'ti vatvā dve gāthā abhāsi:

17. Ete bhutvā vamitvā ca pakkamanti vihaṅgamā
ye ca bhutvā na vamiṁsu te me hatthattham āgatā. 310.

---

[1] Bd -tha, omitting ti. [2] Bd adds kiṁ. [3] Cs -o. [4] Ck adds pana. [5] Bd omits pi. [6] Bd ca. [7] Cs yoj-, Bds tiyoj-. [8] Bd -ke, omitting eva. [9] all three MSS. -si. [10] Bd adds tāta, Ck ti. [11] Bds karissatîti. [12] Cks pabbaja-. [13] Cks omit ca. [14] Cks -ra. [15] Cs Bd -ta. [16] Cs Bd -ti. [17] Bds chaḍḍāpessāmā ti. [18] Bd kāretvā. [19] Bd ujuṁ-. [20] Ck -. [21] Bds add vamitvā. [22] Bds etaṁ. [23] Bds so.

18. Avamī brāhmaṇo kāme, te[1] tvaṁ paccāvamissasi[2],
vantādo puriso rāja na so hoti pasaṁsiyo[3] ti. 311.

Tattha bhutvā vamitvā cā 'ti maṁsaṁ khāditvā vamitvā ca, paccāvamissasîti paṭiparibhuñjissasi, vantādo ti parassa vamitakhādako, pasaṁsiyo ti so taṇhāvasiko bālo Buddhādīhi paṇḍitehi pasaṁsitabbo na hoti.

Taṁ sutvā rājā vippaṭisārī ahosi, tayo bhavā ādittā viya upaṭṭhahiṁsu, so „ajj' eva r. pahāya mama pabbajituṁ vaṭṭatîti" uppannasaṁvego deviyā thutiṁ karonto gātham āha:

19. Paṁke va[4] posaṁ palipe vyasannaṁ[5]
balī yathā dubbalaṁ uddhareyya
evam pi maṁ tvaṁ udatāri[6] bhoti
Pañcāli gāthāhi subhāsitāhîti. 312.

Tattha vyasannan[7] ti nimuggaṁ, visannan ti pi pāṭho, uddhareyyā 'ti kesesu vā hatthesu vā gahetvā ukkhipitvā thale ṭhapeyya, udatārîti[8] kāmapaṁkato uttāresi[9], udatâsîti[10] pi pāṭho, ayam ev' attho, uddhatāsîti pi pāṭho, uddhārîti[11] attho, Pañcālîti Pañcālarājadhīte.

Evañ ca pana vatvā taṁ khaṇaṁ ñeva pabbajitukāmo hutvā amacce pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṁ karissathā" 'ti. „Tumhe pana[12] devā" 'ti. „Ahaṁ Hatthipālassa santike pabbajissāmîti". „Mayan pi pabbajissāma devā" 'ti. Rājā dvādasayojanike Bārāṇasinagare r. chaḍḍetvā „atthikā setacchattaṁ ussāpentū" 'ti amaccaparivuto tiyojanaṁ[13] parisaṁ gahetva kumārass' eva santikaṁ[14] gato. Hatthipālo tassâpi[15] parisāya ākāse nisinno dhammaṁ desesi.

S. rañño pabbajitabhāvaṁ pakāsento
20. Idaṁ vatvā mahārājā Esukārī disampati
raṭṭhaṁ hitvāna pabbaji nāgo chetvā va[16] bandhanan ti 313.
gātham āha.

---

[1] Bd[s] so. [2] C[k] Bd pacchā-. [3] C[ks] -iko. [4] Bd ca. [5] C[s] vyasuttaṁ, Bd byasannaṁ. [6] Bd[s] uddhakāri. [7] Bd byāsanan. [8] Bd[s] uddhatārîti. [9] so all three MSS for -resi? [10] Bd uddhaṁtāsîti. [11] C[s] uddhāpīti, Bd uddhariti [12] Bd adds kiṁ. [13] Bd -na [14] Bd -ke. [15] Bd tassa pi. [16] C[ks] -tvāna.

Punadivase nagare ohīnajano sannipatitvā rājadvāraṁ gantvā deviyā ārocetvā nivesanaṁ pavisitvā deviṁ vanditvā ekamantaṁ ṭhito

21. Rājā ca[1] pabbajjam arocayittha[2]
raṭṭhaṁ pahāya naraviriyaseṭṭho,
tuvam pi[3] no[4] hohi[5] yath' eva rājā,
amhehi guttā anusāsa rajjan ti gātham āha. 314.

Tattha anusāsā 'ti amhehi guttā[6] hutvā dhammena r. kārehi

Sā mahājanassa kathaṁ sutvā sesagāthā abhāsi:

22. Rājā ca pabbajjam arocayittha[7]
raṭṭhaṁ pahāya naraviriyaseṭṭho,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni manoramāni. 315.

23. Rājā ca[8] pabbajjam arocayittha[7]
raṭṭhaṁ pahāya naraviriyaseṭṭho,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni yathodhikāni. 316.

24. Accenti[9] kālā tarayanti[10] rattiyo, (cfr. Saṁyutta Nikāya I p. 3.)
vayoguṇā anupubbaṁ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni manoramāni. 317.

25. Accenti[11] kālā tarayanti[10] rattiyo,
vayoguṇā auupubbaṁ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
hitvāna kāmāni yathodhikāni[12]. 318.

26. Accenti[11] kālā tarayanti[13] rattiyo
vayoguṇā anupubbaṁ jahanti,
aham pi ekā carissāmi loke
sītibhūtā sabbam aticca saṅgan ti. 319.

[1] Bd omits ca. [2] Bds āro-, Cks arocayitvā. [3] Cks si. [4] Cks ne [5] Bds hoti. [6] Bds sugutto. [7] Cks arocayitvā. [8] Bd pi. [9] Ck Bds accanti. [10] Bd vāyanti. [11] Bd accanti. [12] Bd yato-. [13] Bd bhayanti.

Tattha ekā ti puttadhītikilesasambādhehi muñcitvā imasmiṁ loke ekikā va carissāmi, kāmānîti rūpādayo kāmaguṇe, yathodhikānîti[1] yena yena odhinā ṭhitāni tena tena[2] ṭhitān' eva jahissāmi, na kiñci avasissāmîti attho, accenti[3] kālā ti pubbaṇhādayo kālā atikkamanti, tarayantîti[4] atucchā 5 hutvā āyusaṁkhāraṁ khepayamānā[5] gacchanti, vayoguṇā ti paṭhamavayādayo tayo mandadasakādayo vā dasa koṭṭhāsā, anupubbaṁ jahantîti uparūparikoṭṭhāsaṁ appatvā tattha tatth' eva nirujjhanti, sītibhūtā ti uṇhakārake uṇhasabhāve kilese pahāya sītalā hutvā, sabbamaticca saṅgan ti rāgasaṅgādikaṁ sabbasaṅgaṁ atikkamitvā ekā carissāmi, Hatthipālakumārassa 10 santikaṁ gantvā pabbajissāmi.

Iti sā imāhi gāthāhi mahājanassa dhammaṁ desetvā amaccabhariyāyo pakkosāpetvā āha: „tumhe kiṁ karissathā" 'ti. „Tumhe pana ayye[6]" ti. „Ahaṁ pabbajissāmîti". „Mayam pi pabbajissāmā" 'ti. Sā „sādhū" 'ti rājanivesane suvaṇṇa-15 koṭṭhāgārādīni vivarāpetvā „asukaṭṭhāne ca mahānidhānaṁ nidahitan" ti suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā „dinnaṁ ñeva harantū" 'ti vatvā suvaṇṇapaṭṭaṁ mahātale thambhe bandhāpetvā nagare bheriñ carāpetvā mahāsampattiṁ chaḍḍetvā nagarā nikkhami. Tasmiṁ khaṇe sakalanagaraṁ saṁkhubhitaṁ[7]: 20 „rājā kira devī ca r. pahāya 'pabbajissāmā' 'ti nikkhantā, mayaṁ idāni[8] kiṁ karissāmā" 'ti. Tato manussā yathāpūritān' eva gehāni chaḍḍetvā putte hatthe[9] gahetvā nikkhamiṁsu, sabbā paṇā[10] pasāritaniyāmen' eva ṭhitā, nivattitvā olokento nāma nâhosi, sakalanagaraṁ tucchaṁ ahosi. Devī pi tiyo-25 janaparisaṁ[11] gahetvā tatth' eva gatā. Hatthipālo tassâpi parisāya ākāse nisinno dhammaṁ desetvā dvādasayojanikaṁ parisaṁ gahetvā Himavantābhimukho pāyāsi. „Hatthipālakumāro dvādasayojanikaṁ Bārāṇasiṁ tucchaṁ katvā 'pabbajissāmîti' mahājanaṁ ādāya Himavantaṁ gacchati, kimaṅga[12] 30 pana mayan" ti sakala-Kāsiraṭṭhaṁ saṁkhubhitaṁ[13]. Aparabhāge parisā tiṁsayojanikā[14] ahosi, so tāya parisāya saddhiṁ

[1] Bd yato-. [2] Bd adds tathā. [3] Bd accanti. [4] Ck taranti, Cs tarantîti. [5] Cks add khādayamānā. [6] Ck -o, Bd pana kiṁ ayye. [7] Cks itvā.- [8] Bd idha. [9] Bd -esu. [10] Ck paṇā. [11] Bd -nikaṁ pa-. [12] Bd kiṁmaṅga. [13] Bds -khubbhi. [14] Ck tisa-, Bd tiyoj-.

Himavantaṁ pāvisi. Sakko āvajjanto taṁ pavattiṁ ñatvā „Hatthipālakumāro nekkhammaṁ[1] nikkhanto, mahāsamāgamo bhavissati, vasanaṭṭhānaṁ laddhuṁ vaṭṭatîti“ |Vissakammaṁ[2] āṇāpesi: „gaccha āyāmato chattiṁsayojanaṁ vitthārato pannarasayojanaṁ assamaṁ māpetvā pabbajitaparikkhāre sampādehîti“. So „sādhū“ 'ti paṭisuṇitvā Gaṅgatīre ramaṇīye bhūmibhāge vuttappamāṇaṁ assamapadaṁ māpetvā paṇṇasālāsu kaṭṭhattharaṇapaṇṇattharaṇaāsanādīni[3] paññāpetvā sabbe pabbajitaparikkhāre māpesi[4]. Ekekissā paṇṇasālāya dvāre ekeko caṁkamo rattiṭṭhānadivāṭhānaparicchinno[5] katasudhāparikammo ālambanaphalako, tesu tesu ṭhānesu nānāvaṇṇasurabhikusumasañchannā[6] pupphagacchā, ekekassa caṁkamassa koṭiyaṁ ekeko udakabharito kūpo, tassa santike ekeko phalarukkho, so eko[7] va sabbaphalāni phalati, idaṁ sabbaṁ devatānubhāvena ahosi. Vissakammo[2] assamaṁ[8] māpetvā paṇṇasālāsu pabbajitaparikkhāre ṭhapetvā „ye keci pabbajitukāmā ime parikkhāre gaṇhantū[9]“ 'ti jātihiṅgulakena bhittiyā akkharāni likhitvā attano ānubhāvena bheravasadde migapakkhiduddasike amanusse ca paṭikkamāpetvā sakaṭṭhānam eva gato. Hatthipālakumāro ekapadikamaggena Sakkadattiyaṁ assamaṁ pavisitvā akkharāni disvā „Sakkena mama mahābhinikkhamanaṁ[10] nikkhantabhāvo ñāto bhavissatîti“ dvāraṁ vivaritvā paṇṇasālaṁ pavisitvā isipabbajjaliṅgaṁ[11] gahetvā nikkhamitvā caṁkamaṁ otaritvā katipaye aparāparaṁ caṁkamitvā sesajanakāyaṁ pabbājetvā assamapadaṁ vicārento taruṇaputtānaṁ itthīnaṁ[12] majjhe[13] ṭhāne paṇṇasālaṁ[14] adāsi, tato anantaraṁ mahallakitthīnaṁ, tato anantaraṁ vañjhitthīnaṁ[15], samantā parikkhipitvā pana purisānaṁ

[1] Bd mahābhinikkhamanaṁ. [2] Bds visu-. [3] Bd -ṇamayā āsanā-, Ck kaṭṭhattarapaṇṇasattaraās-, Cs kaṭṭhattharapaṇṇasantaraās-. [4] Ck -hi. [5] Cks rattiṭṭhikā paricchinne. [6] Bd -o. [7] Bds ekeko. [8] Bd assamapadaṁ. [9] Ck gaṇhātū, Cs gaṇhatu. [10] Cks -nikkhammaṁ, Bd -nekkhamanaṁ. [11] Cks -jjaṁ-. [12] Ck itthigaṇaṁ, Cs Bd itthinaṁ. [13] Bd majha-. [14] Cs -lā. [15] Ck vajjh-, Bd majhi-.

adāsi. Ath' eko rājā „Bārāṇasiyaṁ kira rājā n' atthîti“ āgantvā alaṁkatapaṭiyattanagaraṁ[1] oloketvā rājanivesanaṁ āruyha tattha tattha ratanarāsiṁ disvā „evarūpaṁ nagaraṁ pahāya pabbajitakālato paṭṭhāya pabbajjā nām' esā uḷārā bha-
5 vissatîti“ surāsoṇḍena maggaṁ pucchitvā Hatthipālassa santikaṁ pāyāsi. Hatthipālo tassa vanantaṁ[2] āgatabhāvaṁ ñatvā paṭimaggaṁ gantvā ākāse nisinno parisāya dhammaṁ desetvā assamapadaṁ netvā sabbaṁ parisaṁ pabbājesi. Eten' upāyena aññe pi cha rājāno pabbajiṁsu. Satta rājāno bhoge[3]
10 chaḍḍayiṁsu[4]. Chattiṁsayojaniko assamo nirantaro[5] paripūri. Yo kāmavitakkādisu aññataraṁ vitakketi mahāpuriso tassa dhammaṁ desetvā Brahmavihārabhāvanam eva ca[6] kasiṇabhāvanañ ca ācikkhati, ne[7] yebhuyyena jhānābhiññaṁ[8] nibbattetvā tīsu koṭṭhāsesu dve koṭṭhāsā Brahmaloke nibbattiṁsu,
15 tatiyakoṭṭhāsaṁ tidhā katvā eko koṭṭhāso Brahmaloke nibbatti, eko chasu kāmasaggesu, eko isīnaṁ pāricariyaṁ[9] katvā manussaloke, tīsu kusalasampattīsu nibbattiṁsu. Evaṁ Hatthipālassa sāsanaṁ apagatanirayatiracchānayonipettivisayāsurakāyaṁ[10] ahosi.

20 Imasmiṁ Tambapaṇṇidīpe paṭhavicālaka-Dhammaguttatthero Kaṭakandhakāravāsi-Phussadevatthero[11] Uparimaṇḍalakamalayavāsi-Mahāsaṁgharakkhitatthero[12] Malimahādevatthero[13] Bhaggirivāsi-Mahādevatthero[14] Vāmantapabbhāravāsi-Mahāsīvatthero[15] Kāḷavallimaṇḍapavāsi-Mahānāgatthero Kuddālasamāgame Mūgapakkhasamāgame Cūla-
25 sutasomasamāgame Ayogharapaṇḍitasamāgame Hatthipālasamāgame ca sabbapacchā nikkhantapurisā[16] ahesuṁ, tenâha Bhagavā:

Abhittharetha kalyāṇe ti (Dhp. v. 116.)

kalyāṇaṁ hi[17] turitaturiten' eva kātabbaṁ.

[1] Bd -yattaṁ-. [2] Bd vanantaraṁ. [3] Cks sattarājabhoggā. [4] Bd chaḍitvā. [5] Bd -rā. [6] Bd -naṁ ceva. [7] Bd omits ne. [8] Bd -ā. [9] Bd paricā-. [10] Ck -nirayaṁ-, Cs -nirayaṁ - - visayaṁ-, Bd -taṁniraya - - yoniyaṁpetti-. [11] Bd katakandarakāra-. [12] Bd uparimaṇḍakamolavāsi-. [13] Bd mālāyamahā-. [14] Bd taggadivāsi-. [15] Bd gāmanta-. [16] Bd -parisā. [17] Bd tattha kalyānaṁ, omitting hi.

S. i. d. ā. „evaṁ bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṁ[1] nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Esukārī rājā Suddhodanamahārājā ahosi, devī Mahāmāyā, purohito Kassapo, brāhmaṇī Bhaddakāpilānī, Ajapālo Anuruddho, Gopālo Moggallāno, Assapālo Sāriputto, sesaparisā Buddhaparisā, Hatthipālo aham eva“ 'ti. Hatthipālajātakaṁ.

14. Ayogharajātaka.

Yamekarattiṁ paṭhaman ti. Idaṁ S. J. v. mahānekkhammaṁ[2] ñeva ā. k. Tadā pi hi so „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkhammaṁ nikkhanto yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Brahmadattassa rañño aggamahesī gabbhaṁ paṭilabhitvā laddhagabbhaparihārā pariṇatagabbhā paccūsasamanantare[3] puttaṁ vijāyi. Tassā[4] purimattabhāve ekā sapattī[5] „tava jātaṁ pajaṁ khādituṁ labhissāmîti“ patthanaṁ ṭhapesi, sā kira sayaṁ vaṁjhā hutvā puttamātukodhena[6] taṁ patthanaṁ katvā yakkhayoniyaṁ nibbatti. Itarā rañño aggamahesī hutvā imaṁ puttaṁ vijāyi. Sā yakkhinī tadā okāsaṁ labhitvā deviyā passantiyā[7] va bhībhaccharūpā[8] hutvā āgantvā taṁ dārakaṁ gahetvā palāyi. Devī „yakkhinī me[9] puttaṁ gahetvā palāyatîti“ mahāsaddena viravi. Itarâpi dārakaṁ mūlakakandaṁ[10] viya murumurāyantī[11] khāditvā deviṁ[12] hatthavikārādīhi rosetvā[13] tajjetvā[14] pakkāmi. Rājā[15] sutvā „kiṁ sakkā yakkhiniyā kātun“ ti tuṇhī ahosi, puna deviyā vijāyanakāle gāḷhaṁ ārakkham akāsi. Devī puna puttaṁ vijāyi. Yakkhinī[16] āgantvā tam pi khāditvā gatā. Tatiyavāre tassā kucchiyaṁ M. paṭisandhiṁ gaṇhi. Rājā mahājanaṁ sannipātāpetvā[17] „deviyā jātaṁ jātaṁ pajaṁ ekā yakkhinī

---

[1] B^d -bhinekkhamanaṁ. 14. Cfr. Cariyā-P. p. 94. [2] B^d -nikkhamanaṁ. [3] B^d -samayantare. [4] B^d tassa. [5] C^k -iṁ, C^s -i, B^d sapattakkā. [6] B^d putahetu-. [7] B^d -ye, C^k -ya. [8] C^k bhiṁbha-, B^s vībhaccha-, B^d vibhacca-. [9] C^{ks} me yakkhinī. [10] B^d mūlakandaṁ. [11] C^{ks} -ti, B^d murumurākaronti. [12] B^{ds} deviyā. [13] B^{ds} pakāsetvā. [14] B^d tajjantā. [15] B^d adds taṁ vacanaṁ, B^s taṁ. [16] B^d sā ya-. [17] B^d -pātetvā.

khādati, kin nu kattabban" ti pucchi. Ath' eko „yakkhā nāma tālapaṇṇassa bhāyanti, deviyā hatthapādesu tālapaṇṇaṁ bandhituṁ vaṭṭatîti" āha, aparo „ayogharassa' bhāyanti. ayogharaṁ kātuṁ vaṭṭatîti" āha. Rājā „sādhū" 'ti attano
5 vijite kammāre sannipātetvā „ayogharaṁ karothā" 'ti āṇāpetvā āyuttake[2] adāsi. Antonagare yeva ramaṇīye bhūmibhāge gehaṁ paṭṭhapesuṁ, thambhe ādiṁ[3] katvā sabbe[4] gehasambhārā ayomayā va ahesuṁ, navahi māsehi ayomayaṁ mahantaṁ caturassasālaṁ[5] niṭṭhānam agamāsi, taṁ niccaṁ
10 pajjalitapadīpam eva hoti. Rājā deviyā gabbhaparipākaṁ ñatvā ayogharaṁ alaṁkārāpetvā taṁ ādāya ayogharaṁ pāvisi. Sā tattha dhaññapuññalakkhaṇaṁ[6] puttaṁ vijāyi, Ayogharakumāro t' ev' assa[7] nāmaṁ kariṁsu. Taṁ dhātīnaṁ datvā mahantaṁ ārakkhaṁ saṁvidahitvā[8] rājā deviṁ ādāya nagaraṁ
15 padakkhiṇaṁ katvā alaṁkatapāsādatalam eva abhirūhi. Yakkhī[9] pi udakavāraṁ gantvā Vessavaṇassa udakaṁ[10] harantī[11] jīvitakkhayaṁ pattā. M. ayoghare yeva vaḍḍhitvā viññūtaṁ patto tatth' eva sabbasippāni uggaṇhi. Rājā „ko me puttassa vayapadeso[12]" ti amacce pucchitvā „soḷasavasso
20 deva sūro[13] thāmasampanno yakkhasahassam pi paṭibāhituṁ samattho" ti sutvā „r. assa dassāmîti" sakalanagaraṁ alaṁkārāpetvā „ayogharato taṁ nīharitvā ānethā" 'ti āha. Amaccā „sādhu devā" 'ti dvādasayojanikaṁ[14] Bārāṇasiṁ alaṁkārāpetvā sabbālaṁkāravibhūsitaṁ maṅgalavāraṇaṁ ādāya tattha gantvā
25 kumāraṁ alaṁkaritvā hatthikkhandhe nisīdāpetvā „deva kulasantakaṁ alaṁkatanagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā pitaraṁ Kāsirājānaṁ vandatha, ajj' eva setacchattaṁ labhissathā" 'ti āhaṁsu. M. nagaraṁ padakkhiṇaṁ karonto ārāmarāmaṇeyyakaṁ vaṇṇapokkharaṇībhūmirāmaṇeyyakaṁ pāsādarāmaṇeyyakādīni

---

[1] Bd atheko yakkhini nāma ayogharam. [2] Ck ay-. [3] Bd ādikaṁ. [4] Bd -a. [5] Cks caturassālaṁ, Bd catusā-. [6] Ck -ṇa, Bd -ṇasampannaṁ. [7] Bd tvevassa. [8] Bd -dahi. [9] Bd yakkhīnī. [10] Ck -ka. [11] Bds vahanti. [12] Bd vayappattapadeso. [13] Ck Bd su-. [14] Bd -nīyaṁ.

disvā cintesi: „mama pitā maṁ ettakaṁ kālaṁ bandhanāgāre vasāpesi, evarūpaṁ alaṁkatanagaraṁ daṭṭhuṁ na adāsi[1], ko nu kho mayhaṁ doso“ ti amacce pucchi. „Deva, n' atthi tumhākaṁ doso, tumhākaṁ pana dve bhātike ekā yakkhinī khādi, tena vo pitā ayoghare vasāpesi, ayogharena tumhākaṁ jīvitaṁ laddhan“ 'ti. So tesaṁ vacanaṁ sutvā cintesi: „ahaṁ dasamāse Lohakumbhiniraye viya[2] Gūthaniraye viya ca mātukucchimhi vasitvā mātukucchito nikkhantakālato paṭṭhāya soḷasa vassāni etasmiṁ[3] bandhanāgāre vasiṁ, bahi oloketuṁ pi na labhiṁ[4], yakkhiniyā hatthato mutto pi panâhaṁ n' eva ajaro na amaro, kim me rajjena, rajje ṭhitakālato paṭṭhāya dunnikkhamanaṁ[5] hoti, ajj' eva mama pitaraṁ pabbajjaṁ anujānāpetvā Himavantaṁ pavisitvā pabbajissāmîti“ so nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā rājakulaṁ pavisitvā rājānaṁ vanditvā aṭṭhāsi. Rājā tassa sarīrasobhaṁ oloketvā balavasinehena amacce olokesi. Te „kiṁ karoma devā“ 'ti vadiṁsu. „Puttam me ratanarāsimhi ṭhapetvā tīhi saṁkhehi abhisiñcitvā kañcanamālaṁ[6] setacchattaṁ[6] ussāpethā“ 'ti. M. pitaraṁ vanditvā „na mayhaṁ rajjen' attho, ahaṁ pabbajissāmi, pabbajjam me anujānāthā“ 'ti āha. „Tāta rajjaṁ paṭikkhipitvā kiṁkāraṇā pabbajasîti[7]“. „Deva ahaṁ mātukucchimhi dasamāse Gūthaniraye viya vasitvā kucchito nikkhanto yakkhabhayena[8] soḷasa vassāni bandhanāgāre vasanto bahi oloketum pi na labhiṁ, Ussadaniraye khitto viya ahosiṁ, yakkhinito[9] mutto 'mhîti pi ajarāmaro[10] na homi, maccu nām' esa na[11] sakkā kenaci jinituṁ[12], bhave ukkaṇṭhito[13] 'smi, yāva me vyādhijarāmaraṇāni nâgacchanti tāvad eva pabbajitvā dhammaṁ carissāmi, alam me rajjena, anujāna maṁ devā“ 'ti vatvā pitu dhammaṁ desento āha:

[1] Bd nādāsi [2] Bd add ca. [3] Cks eka-. [4] Bds add ussadaniraye khitto viya ahosi. [5] Bd -maṁ. [6] Bd -añca. [7] Bd -jissatīti. [8] Bd yakkhani-. [9] Bd -nihatthato. [10] Bd ajaro amaro. [11] Bd ni, Ck nāme na. [12] Bds add vañcetuṁ. [13] Bd ukkakkhito.

1. Yam ekarattiṁ paṭhamaṁ gabbhe vasati māṇavo[1]
abbh' uṭṭhito va sayati sa gacchaṁ na nivattati. 320.

2. Na yujjhamānā na balena vassitā
narā na jīranti[2] na câpi mīyare,
sabbaṁ hi taṁ jātijarāy' upaddutaṁ,
tam me matī hoti: carāmi dhammaṁ. 321.

3. Caturaṅginiṁ senaṁ subhiṁsarūpaṁ
jayanti raṭṭhādhipatī pasayha,
na maccuno jayituṁ[3] ussahanti,
tam me etc. 322.

4. Hatthīhi assehi rathehi pattihi
parivāritā muccare ekaceyyā[4],
na maccuno muccituṁ[5] ussahanti, etc. 323.

5. Hatthīhi assehi rathehi pattihi
sūrā[6] pabhañjanti[7] padhaṁsayanti,
na maccuno bhañjituṁ[8] ussahanti, etc. 324.

6. Mattā gajā bhinnagaḷā pabhinnā
nagarāni maddanti janaṁ hananti,
na maccuno madditum ussahanti, etc. 325.

7. Issāsino katahatthâpi dhīrā
dūrepātī[9] akkhaṇavedhino pi
na maccuno vijjhituṁ ussahanti, etc. 326.

8. Sarāni khīyanti saselakānanā,
sabbaṁ hi taṁ khīyati dīgham antaraṁ,
sabbaṁ hi taṁ bhañjare kālapariyāyaṁ[10], etc. 327.

9. Sabbesam evaṁ hi narānarīnaṁ[11]
calācalaṁ pāṇabhuno 'dha jīvitaṁ[12]
paṭo va dhuttassa dumo va kūlajo, etc. 328.

---

[1] C^s B^d -ṇa-. [2] C^k B^d ji-. [3] B^d -tum. [4] C^{ks} -veyyā. [5] B^d muñci-. [6] all three MSS. su-. [7] C^k pahañjanti, B^{ds} pabhiñjanti? [8] C^k mubhañjituṁ, B^d muñcituṁ. [9] B^d durepāti, B^s dūrepāti, C^{ks} pure pāti. [10] C^{ks} kālakiriyā. [11] C^k narānanārī, C^s narānanāriṁ, B^d naranārīnaṁ. [12] C^k pānabhuno dhapivikaṁ, C^s pāṇabhuno dajīvitaṁ, B^d pāṇabhūṇo-.

10. Dumapphalāneva[1] patanti mānavā
dahară ca vuddhā ca sarīrabhedā
nariyo[2] narā majjhimaporisā ca, etc. 329.

11. Nâyaṁ vayo tārakarājasannibho,
yad abbhatītaṁ[3] gatam eva dāni taṁ[4],
jiṇṇassa[5] hī n' atthi ratī kuto sukhaṁ, etc. 330.

12. Yakkhā pisācā athavâpi petā
kupitâpi te assasantī manusse,
na maccuno assasit' ussahanti[6], etc. 331.

13. Yakkhe pisāce athavâpi pete
kupite pi te nijjhapanaṁ karonti,
na maccuno nijjhapanaṁ karonti, etc. 332.

14. Aparādhake dūsake heṭhake ca
rājāno daṇḍenti viditva[7] dosaṁ,
na maccuno daṇḍayit' ussahanti[8], etc. 333.

15. Aparādhakā dūsakā heṭhakā ca
labhanti te rājino[9] nijjhapetuṁ,
na maccuno nijjhapanaṁ karonti, etc. 334.

16. Na khattiyo ti na pi brāhmaṇo ti[10],
na aḍḍhakā balavā tejavâpi, —
na maccurājassa apekha-m-atthi[11], etc. 335.

17. Sīhā ca vyagghā ca atho pi dīpiyo
pasayha khādanti vipphandamānaṁ,
na maccuno khāditum[12] ussahanti, etc. 336.

18. Māyākārā[13] raṅgamajjhe karontā[14]
mohenti[15] cakkhūni janassa tāvade,
na maccuno mohayit' ussahanti[16], etc. 337.

---

[1] so all three MSS for -nîva? [2] B^{ds} nā-. [3] C^{k} abbhanīnaṁ, B^{d} yadubbhattitaṁ. [4] or dānitaṁ? C^{k} dhānitaṁ, B^{d} gatamevanādi. [5] C^{k} B^{d} jinnassa, C^{s} chinnassa. [6] B^{d} -situṁ mussābanti. [7] B^{d} viditvāna. [8] B^{d} -tuṁ muss-. [9] B^{d} rājāno, C^{ks} rājito? [10] B^{ds} pi na ca br. pi. [11] C^{k} apekhamatti, B^{d} apekkhamatti, C^{s} apekhamatti corr. to -matthi? [12] all three MSS. -tuṁ. [13] C^{ks} -raṁ. [14] C^{ks} -to. [15] C^{s} B^{d} mohanti. [16] C^{ks} mohituṁ.

19. Āsīvisā kupitā uggatejā
ḍasanti[1] mārenti pi te manusse,
na maccuno ḍasituṁ[2] ussahanti, etc. 338.
20. Āsīvisā kupitā yaṁ ḍasanti
5 tikicchakā tesaṁ visaṁ hananti,
na maccuno daṭṭhavisaṁ hananti, etc. 339.
21. Dhammantarī Vetaraṇī ca Bhojo
visāni hantvāna bhujaṅgamānaṁ
sūyanti te kālakatā tath' eva, etc. 340
10 22. Vijjādharā ghoram adhīyamānā
adassanaṁ osadhehi vajanti,
na maccurājassa vajant' adassanaṁ[3], etc. 341.
23. Dhammo have rakkhati dhammacāriṁ, (Dh. p. 126, Jāt. I, 31,
dhammo suciṇṇo sukham āvahāti, [Therag. 35.)
15 esânisaṁso dhamme suciṇṇe:
na duggatiṁ gacchati dhammacārī. 342.
24. Na hi dhammo adhammo ca ubho samavipākino, (Dhp. 90,8.
adhammo nirayaṁ neti, dhammo pāpeti suggatin ti. 343.

Tattha yamekarattin ti yebhuyyena sattā mātukucchimhi paṭisandhiṁ
20 gaṇhantā rattiṁ gaṇhanti, tasmā evam aha, ayaṁ pan' ettha attho: yaṁ ekarattiṁ vā divā vā paṭhamam eva paṭisandhiṁ gahetvā mātukucchisaṁkhāte gabbhe vasati, māṇavo ti satto kalalabhāvena patiṭṭhāti, abbhuṭṭhito va sayatîti[4] so māṇavo yathā nāma valāhakasaṁkhāto abbho[5] uṭṭhito nibbatto vāyuvegāhato[6] paṭigacchati tath' eva

25 Paṭhamam kalalaṁ[7] hoti, kalalā[8] hoti abbudaṁ, (Cfr. Milinda- p. 421.)
abbudā jāyatī[9] pesī, pesiyā[10] jāyate[11] ghano,
ghanā pasākhā[12] jāyanti kesā lomā nakhāni[13] ca
Yañ c' assa bhuñjati mātā annapānañ ca bhojanaṁ
tena so tattha yāpeti[14] mātukucchigato naro ti
30 imaṁ[15] mātukucchiyaṁ kalalādibhāvaṁ kucchito ca nikkhanto mandadasakādibhāvaṁ āpajjamāno satataṁ samitaṁ gacchati, sa gacchaṁ na nivattatîti

---

[1] Cks ḍayhanti, Bd ḍassanti. [2] Bd ḍassituṁ [3] Cks -ti dassanaṁ, Bd na maccuno rājassa vajanti adass-. [4] Ck vassati, Bd vasayātîti. [5] Cks abbhā. [6] Bd -vegena hato. [7] Ck kalaṁ, Cs kalalā [8] Ck kalā [9] Ck -ti, Bd -te. [10] Cs pesi, Ck omits pesiyā. [11] Cks nibbattate. [12] Ck pāsākhā, Cs pasākha, Bd pañcasākhā. [13] Bd nakhāpi [14] Bd -si. [15] Cs idaṁ, Bds tattha imaṁ.

sa câyaṁ[1] evaṁ gacchanto puna abbudato kalalabhāvaṁ pesiādito vā abbudādibhāvam khiḍḍādasakato[2] mandadasakabhāvaṁ vaṇṇadasakādito vā[3] khiḍḍādasakādibhāvaṁ pāpuṇituṁ na nivattati[4], yathā pan' eso valāhako vātavegena saṁcuṇṇiyamāno[5] ahaṁ asukaṭṭhāne nāma uṭṭhito puna nivattitvā tatth' eva[6] gantvā pakatibhāvena ṭhassāmîti[7] na labhati yad assa gataṁ[8] taṁ gatam eva yaṁ antarahitaṁ taṁ antarahitam eva hoti tathā so pi kalalādibhāvena gacchamāno gacchat' eva, tasmiṁ tasmiṁ koṭṭhāse saṁkhārā purimapurimānaṁ[9] paccayā hutvā pacchato anivattitvā tattha tatth' eva bhijjanti, jarākāle saṁkhārā amhehi esa pubbe yuvā thāmasampanno kato[10] puna taṁ[11] nivattitvā tath' eva karissāmā 'ti na labbhanti[12], tattha tatth' eva antarādhāyantîti dasseti, na yujjhamānā ti ubhato mūḷhasaṅgāme[13] yujjhantā, na balena vassitā ti na kāyabalena vā yodhabalena vā[14] upagatā samannāgatā, na jīrantîti[15] purimanakāraṁ[16] āharitvā evarūpâpi narā na jīranti na câpi miyyare[17] ti attho veditabbo, sabbaṁ hi tan ti mahārāja sabbam eva hi idaṁ pāṇimaṇḍalaṁ[18] mahāyante[19] pīḷiyamānā ucchughaṭikā viya jātiyā ca jarāya ca upaddutaṁ niccaṁ pīḷitaṁ, tamme matī hotîti[20] tena kāraṇena mama pabbajitvā dhammaṁ carāmîti mati hoti cittaṁ uppajjati, caturaṅginin ti hatthiādīhi caturaṅgehi samannāgataṁ, senaṁ subhiṁsarūpan ti suṭṭhu bhiṁsajātikaṁ[21] senaṁ, jayantîti kadāci ekacce rājāno attano senāya jinanti[22], na maccuno ti te[23] pi rājāno mahāsènassa maccuno senaṁ jayituṁ na ussahanti, na vyādhijarāmaraṇāni madditum sakkonti, muccare ekaceyyā[24] ti tehi hatthiādīhi parivāritā ekacce paccāmittānaṁ hatthato muccanti, maccuno pana santikā muccituṁ na sakkonti, pabhañjantîti[25] etehi hatthiādīhi paccatthikarājūnaṁ nagarāni bhañjanti[26], padhaṁsayantîti mahājanaṁ dhaṁsento[27] padhaṁsento[28] jīvitakkhayaṁ pāpenti, na maccuno ti te pi maraṇakāle patte maccuno bhañjituṁ na sakkonti. bhinnagaḷā pabhinnā ti tīsu ṭhānesu pabhinnā[29] evaṁ bhinnā hutvā madaṁ[30] gaḷantā[31] paggharitamadā ti attho, na maccuno ti te pi mahāmaccuṁ madditum na sakkonti, issāsino ti issāsā dhanuggahā, katahatthā ti susikkhitā, dūrepātîti saraṁ dūre pātetuṁ samatthā, akkhaṇavedhino ti aviraddhavedhino vijjuālokena vijjhanasamatthā vā, sarānîti Anotattādīni mahāsarāni[32] khīyanti yeva, saselakānanā ti sapabbatavanasaṇḍā[33] mahāpaṭhavī pi khīyati[34], sabbaṁ hi tan ti sabbam idaṁ saṁkhāragataṁ dīgham antaraṁ ṭhatvā[35] khīyat' eva,

[1] Cks sabhāvaṁ. [2] Bd khiddādida-. [3] Bd omits vā. [4] Bd -tīti. [5] Ck saṁcunni-, Cs saṁsaṁcunni-, Bd sucuṇṇamāno viya, Bd sucunniyamāno. [6] Bds tatheva. [7] Ck ṭṭha-. [8] Bd yaṁ disaṁ kataṁ. [9] Bd omits purima. [10] Cs karo, Bd gato. [11] Bd naṁ. [12] Cks labhanti. [13] Cs calha-?, Bd byuḷe-, Bs bvūḷha? [14] Ck omits yodhabalena vā. [15] Ck ji-, Bd ja-. [16] Bd -maṁna-. [17] Ck meyyare, Bd na cāpi na-, Cs na cāpi na corr. to na cāpi mi- [18] Ck -la. [19] Bd -tena. [20] Cks hoti. [21] Cks -takaṁ, Bd bhiṁsanakajātikaṁ. [22] Bd jayanti. [23] Bd atite. [24] Bds ekacceyyā. [25] Bd pabhiñ-, Bs na bhiñ-. [26] Bds pabhiñ-. [27] so all three MSS. [28] Bd vidhaṁsento. [29] Cks bhinnā. [30] Bd maddaṁ. [31] Ck gal-. [32] Bds add pi. [33] Cks omit su. [34] Cks -yanti. [35] Bds katvā.

kappuṭṭhānaggiṁ patvā Mahāmeru pi aggimukhe madhusitthakaṁ viya vilīyat' eva, aṇumatto pi[1] saṁkhāro ṭhātuṁ na sakkoti, kālapariyāyan[2] ti kālapariyāyaṁ[3] nassanakālavāraṁ[4] patvā sabbaṁ bhañjare[5], sabbasaṁkhāragataṁ bhijjat' eva[6], tassa pakāsanatthaṁ Sattasuriyasuttaṁ[7] āharitabbaṁ, calācalan ti cañ-
5 calaṁ sakabhāvena ṭhātuṁ asamatthaṁ nānābhāvavinābhāvasabhāvam eva, pāṇabhuno dha jīvitan ti idhaloke imesaṁ pāṇabhūtānaṁ jīvitaṁ, paṭo va dhuttassa dumo va kūlajo ti surādhutto hi suraṁ disvā udare baddhaṁ sāṭakaṁ datvā pipat' eva, nadīkūle jātadumo va kūle lujjamāne[8] lujjati, yathā esa paṭo ca[9] dumo ca[10] cañcalā evaṁ sattānaṁ jīvitaṁ devā 'ti, dumap-
10 phalāneva[2] 'ti yathā pakkāni phalāni vātāhatāni[11] dumaggato bhūmiyaṁ patanti idhaloke tath' eva ime mānavā jarāvātāhatā[12] jīvitā[13] gaḷitvā[14] maraṇapaṭhaviyaṁ patanti, daharā ti antamaso kalalabhāve ṭhitâpi majjhimaporisā nārīnarānaṁ majjhe ṭhitā ubhatovyañjanakanapuṁsakā, tārakarājasannibho ti yathā tārakarājā kāḷapakkhe[15] khīṇo puna juṇhapakkhe pūrati na evaṁ
15 sattānaṁ vayo[16], vayo sattānaṁ hi yad abbhatītaṁ[17] gataṁ[18] eva dāni taṁ[19] na[20] tassa punāgamanaṁ atthi, kuto ratîti jarājiṇṇassa kāmaguṇesu rati pi n' atthi. te paṭicca uppajjanakasukhaṁ kuto yeva, yakkhā ti mahiddhikā yakkhā, pisācā ti paṁsupisācakā, petā ti pettivisayikā, assasantîti assāsavātena upahananti[21] āvisantîti vā attho, na maccuno ti maccuṁ pana te pi[22] assā-
20 sena vā upahanituṁ āvisituṁ vā[23] na sakkonti, nijjhāpanaṁ karontîti balikammavasena khamāpenti pasādenti, aparādhake ti rājāparādhakārake[24], dūsake ti rajjadūsake, heṭhake ti sandhicchedādīhi lokaviheṭhake, rājāno ti rājāno, viditva[25] dosan ti dosaṁ jānitvā yathārūpena daṇḍenti[26], na maccuno ti te pi maccuṁ daṇḍayituṁ na sakkonti, nijjhapetun ti sakkhīhi[27]
25 attano niraparādhabhāvaṁ pakāsetvā pasādetvā, na aḍḍhakā balavā tejavâpîti ime aḍḍhā ayaṁ kāyabalañāṇabalādīhi balavā ayaṁ tejavā ti evam pi na maccurājassa apekkha-m-atthi[28], ekasmim pi satte apekhā pemaṁ sineho n' atthi, sabbam evâbhimaddatîti dasseti, pasayhā 'ti balakkārena abhibhavitvā, na maccuno ti te pi maccuṁ khādituṁ na sakkonti, karontā[29] ti māyaṁ
30 karontā[29], mohentîti[30] abhūtaṁ bhūtaṁ katvā dassentā[31] mohenti[30], uggatejā ti uggatena visena[32] samannāgatā, tikicchakā ti visavejjā, Dhammantarī Vetaraṇī ca Bhojo ti ete evannāmakā vejjā, ghoramadhīyamānā ti ghoraṁ nāma vijjaṁ adhīyantā, osadhehîti ghoraṁ vā gandhā-

[1] Cks aṇumatto ti. [2] so all three MSS. for -pariyayan. [3] Bd -ya. [4] Ck nassakāla-. [5] Bd bhu-. [6] Cks bha-. [7] cfr. Westerg., Codd. Orient. I, 34. [8] Cs nu-. [9] Cks Bd va. [10] Cks va. [11] Bd vāta-. [12] so Ck; Cs jarāṇavānahatā, Bd jarātena hatā, Bs tena hatā. [13] Ck pītā. [14] Cks giḷitvā. [15] Bd kāle-. [16] Cks omit vayo. [17] Bds yadubbhatitaṁ, Ck yadabbhatīti, Cs yadabbhanītaṁ. [18] Bd ka-. [19] Bd -kaṁ. [20] Cks omit na. [21] Cks -hanti. [22] Bd maccu - -, Cks maccu pana te su. [23] Cks omit vā. [24] all three MSS. rāja-. [25] Bd -tvāna. [26] Bd daṇḍanti. [27] so Cks; Bds sikkhati. [28] Ck Bd -matti. [29] Bd -to. [30] Bd moha-. [31] Cks -to. [32] Bd visatejena. [33] Bds tehi osadhehi.

riṁ vā vijjaṁ sāvetvā osadhiṁ ādāya te[1] paccatthikānaṁ adassanaṁ vajanti[2], dhammo ti sucaritadhammo, rakkhatîti yena rakkhito taṁ paṭirakkhati, sukhan ti chasu kāmasaggesu[3] sukhaṁ āvahati pāpetîti paṭisandhivasena upaneti.

Evaṁ M. catuvīsatigāthāhi[4] pitu dhammaṁ desetvā „mahārāja tumhākaṁ rajjaṁ tumhākam eva hotu, na mayhaṁ iminā attho, tumhehi pana saddhiṁ kathentam eva maṁ[5] vyādhijarāmaraṇāni[6] upagacchanti, tiṭṭhatha tumhe" ti vatvā ayadāmaṁ bhinditvā[7] mattahatthi viya Kañcanapañjaraṁ bhinditvā[8] sīhapotako viya kāme pahāya mātāpitaro vanditvā nikkhami. Ath' assa pitā „mama pi rajjen' attho n' atthîti" r. pahāya tena saddhiṁ yeva nikkhami. Tasmim nikkhante[9] devī pi amaccâpi brāhmaṇagahapatikādayo pîti sakalanagaravāsino gehāni chaḍḍetvā nikkhamiṁsu. Samāgamo mahā ahosi, parisā dvādasayojanikā[10] jātā, taṁ ādāya M. Himavantaṁ pāvisi. Sakko tassa nikkhantabhāvaṁ ñatvā Vissakammaṁ[11] pesetvā dvādasayojanāyāmaṁ sattayojanavitthāraṁ assamapadaṁ[12] kāresi, sabbe pabbajitaparikkhāre paṭiyādāpesi. Tatoparaṁ[13] M-assa pabbajjā[14] ca ovādadānañ ca Brahmalokaparāyanatā ca parisāya anapāyagamanīyatā[15] ca sabbā heṭṭhāvuttanayen' eva veditabbā.

S. i, d. ā. „evaṁ bhikkhave pubbe pi T. mahānekkhammaṁ[16] nikkhanto yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ, parisā[17] Buddhaparisā, Ayogharapaṇḍito aham evā" 'ti. Ayogharajātakaṁ. Vīsatinipātavaṇṇanā niṭṭhitā[18].

---

[1] Bd[k] tehi osadhehi. [2] Ck[s] vadanti. [3] Ck[s] kāmaggesu. [4] Bd -tiyā gā- [5] Ck[s] omit maṁ. [6] Ck[s] omit jarā. [7] Bd chindetvā. [8] Bd omits matta - - bhinditvā. [9] Bd adds yeva. [10] Bd -niyā. [11] Bd[s] visu-. [12] Bd adds māpetvā. [13] Bd ito. [14] Bd pabbajjitvā. [15] Bd anappāyatā, B[s] anupāyatā. [16] Bd[s] mahābhinikkhamanaṁ. [17] Bd sesapa-. [18] Bd -tassa vaṇṇanā niṭhitā samattā.